תלמוד בבלי המבואר

מתיבתא

עם
ביאורי הגמרא, רש"י ותוספות
ילקוט ביאורים
אליבא דהלכתא, פניני הלכה
תמצית הדף וכפתור ופרח

מהדורת זכרון משה

הקדמה למסכת קנים

המסכת שלפנינו עוסקת כולה בדיני תערובות של קינים, ובכמה אופנים: של אנשים שונים, של חובה בנדבה, של חטאות ועולות אלו באלו, של חטאות או עולות בקינים אחרים, וכדומה. אופני התערובת הם שנים, תערובת של ממש, שהתערבו העופות אלו באלו, ותערובת שבמעשה הכהן, שעשה את הקינים שלא כפי שהיה עליו לעשות.

המסכת דנה בשני אופנים אלו, באופן של לכתחילה, האם ניתן להקריב קינים שנתערבו זו בזו, ובאופן של דיעבד, כאשר הוקרבו קינים מעורבות או שהוקרבו קינים שלא כדינן, האם ניתן להכשיר את כולן או לפחות חלק מהן.

היסוד לכל הנידונים האמורים שהם דווקא בעירוב חטאת העוף ועולת העוף, הוא בכך ששני קרבנות אלו דומים זה לזה בסוג הקרבן, ששניהם באים מתורים ובני יונה זכרים ונקבות ועל כן יתכן שיתערבו זה בזה, ומאידך שני קרבנות אלו שונים זה מזה במקום עשייתם ובאופן עשייתם ועל כן אין קרבן מסופק יכול לעלות למה שהוא, עולה או חטאת, אלא הוא תמיד בספק כשר ספק פסול.

נידונים אלו כמעט ולא יתכנו בתערובת בין קרבנות אחרים, משום ששאר הקרבנות או שהם שונים זה מזה במינם ובגילם, או שמאידך גיסא אין אופן ומקום עשייתם שונים גם בדיעבד.

א. המסכת ועניניה

א. שם המסכת

מסכת זו, יש שקראוה קינין ויש שקראוה קנים[א]. וראה בהמשך בדברי הסמיכת חכמים, שנקט ששמה 'קנין' דווקא ונתן טעם על כך.

בסמיכת חכמים (בהקדמה) הקשה מדוע שם המסכת הוא על שם 'קן'[ב], הלא בתורה לא נזכר כלל קן אלא בקן ציפור ולא בקרבנות העוף.

וביאר על פי דברי המפרשים הקדמונים[ג], אודות האמור ביולדת (ויקרא יב ח) 'וכפר עליה הכהן וטהרה', שיש לשאול מה חטאה שתצטרך כפרה. וכתבו שהכפרה היא על חטא חוה שהיתה אם כל חי, כי לולי החטא ההוא היה אדם מוליד עם אשתו שלא בדרך חשק ותאוה אלא בדרך הטבע כאילן המוציא פירות, ועל ידי החטא מוליד בדרך תאוה, וכל הענפים מתקלקלים בתאוה כשורש שהם באו, ובא הקרבן לכפר על כך[ד].

וביארו בזה מה שהקדימה תורה ביולדת עולה לחטאת שלא כבשאר קינים שבהם קדמה החטאת לעולה, משום שבאותו חטא קדמה המחשבה למעשה, ועל כן קדמה עולה המכפרת על המחשבה לחטאת המכפרת על המעשה.

עוד הקדים הסמיכת חכמים, שהנה בלידה הראשונה של חוה נולד קין ושאב ממנה את כל זוהמת הנחש, ומבואר במפרשים שקינן הוא גלגול קין, ונקרא על שמו בצירוף האות נ' הנוספת הרומזת על הנחש.

ועל פי כל זה ביאר, שכיון שהמסכת עוסקת בקרבנות יולדת, ובכדי שלא תקשה במה חטאה היולדת שנתחייבה בקרבנות, וכן מדוע בקרבנותיה קדמה העולה לחטאת, על כן קראו חז"ל למסכת בשם 'קנין', לרמוז על קין ועל חטא הנחש, ולומר שעל חטא הולדתו באים קרבנותיה.

עוד הקשה מדוע נקראת המסכת 'קנין' בלשון רבים[ה]. וביאר על פי הנ"ל, להוסיף את הנ' לרמוז על הנחש. אמנם כתב שבפשוטו יש לבאר שנקראת כן מכמה טעמים: א. שיש בה כמה סוגי קינין, קיני חובה וקיני נדבה. ב. שמדובר בקינין שנתערבו, ואין תערובת באחד. ואף שגם בקן אחת יש שני עופות ויכולים להתערב, מכל מקום רוב התערובות הם בכמה קינין, ושייך בכך לשון רבים.

ב. מקומה בסדר קדשים

מסכת קנים סודרה בסוף סדר קדשים[ו], וכתב הרמב"ם (הקדמה לפירוש המשניות, הובא בתוי"ט בפתיחה למסכתין) שני טעמים לדבר: א. מפני שאין בהכרח שיתערבו קנים אלו באלו. ב. מפני שדבריה מועטים[ז].

ג. חומר ענייני קנים

בכמה מקומות מצינו שמסכת קנים נחשבת מסכת חמורה. באבות (פ"ג מי"ח) שנינו, 'רבי אליעזר בן חסמא אומר, קינין[ח] ופתחי נדה הן הן גופי הלכות'[ט], וכתב רש"י שם 'כלומר אל יהיו קלות בעיניך אלא שים לבך עליהן כי חמורות הן יותר מדאי ותמצא בהן עומק גדול'. וכן כתב הראב"ד (תחילת פירושו למסכת), כי מסכת זו 'גוף הלכות התלויות ופתרונם כמו במות טלואות אשר חלפו ועברו הזמנים ולא ירד אנוש בם לפלאות'. ובסוף פירושו של התפארת ישראל (פ"ג מ"ו) כתב ש'מסכת קנים החמורה שבחמורות שבכל הש"ס'. וראה עוד בהקדמות המפרשים לפירושיהם שכתבו כיוצא בזה[י].

ובסיום המסכת (פ"ג מ"ו) הובאו דברי רבי שמעון בן עקשיא שזקני תורה כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם, וכתב הרא"ש (ד"ה ומסיים, בפירושו השני) שנראה שהובאו דברים אלו מפני שמסכת קנים פרפראות לחכמה וצריכים יישוב דעת.

ובשו"ת רבי יהודה מילר (סי' ע) הביא את קושיית התוספות יום טוב (שקלים פ"ה מ"ב), לגבי מה שמינו את פתחיה על הקנים, והוא אינו אלא ממונה יחיד, והלא אין עושים שררה על הציבור בממון פחות משנים. ויישב, שפתחיה לא היה ממונה על ממון הקנים, שלזה היו שם ממונים אחרים, רק שהיו צריכים איש חכם ובקי להורות דיני קנים שהם גופי הלכות ויש בהם הלכות חמורות, ועל כך היה ממונה.

עוד מצינו בעירובין (נג.) ששאלו רבנן את רבי אבהו היכן רבי אלעאי נמצא, וענה להם 'עלץ בנערה אהרונית אחרונית עירנית והנעירתו', ואמרו שם בחד פירושא שהכוונה למסכתא, ופירש רש"י (ד"ה מסכתא) שלמד

א. **ראה** בגמרא, שבכותרת שבראש המסכת נכתב 'קינין' ובעמודים הבאים 'קנים'. ובמשנה באבות (פ"ג מי"ח) נאמר 'קינין' [אמנם אין הכרח שכוונת המשנה לשם המסכת, ועיין להלן אודות דברי משנה זו וביאורה]. וכתב התוספות יום טוב (פ"א מ"א) שניקוד התיבה הוא 'קִנִּים', כמו ש'חץ' ברבים הוא 'חִצִּים', ומה שנאמר בתורה 'קַן ציפור' הוא מפני הסמיכות.

ב. **וכן** המסכת כולה נוקטת לשון 'קן' [ומכאן שמה].

ג. **רבינו** בחיי והשל"ה.

ד. **עיי"ש** מה שהביא בשמם עוד.

ה. **הרבה** ממסכתות הש"ס נקראות בלשון רבים, כמו ברכות, תרומות, מעשרות, עירובין, פסחים, שקלים, יבמות ועוד, ואחרות בלשון יחיד, כמו פאה, חלה, ערלה, שבת, סוכה ועוד [וכן גם סדרי הש"ס, מלבד מועד, נקראים תמיד בלשון רבים, זרעים, נשים וכו']. ואפשר שאכן צריך טעם לכל מסכת ומסכת מדוע נקראה בלשון יחיד או בלשון רבים.

ו. **ראה** מקורות רבים לכך בהערה שבספר 'סודי חומש ושאר' לרבי יהודה החסיד (פיסקא יז עמוד כה). וראה שם גם דעה מחודשת של רבי יהודה החסיד, שהיא גם דעת הרוקח (פירושו לתורה, שמיני עמ' רכו), שמסכת חולין היא המסיימת את סדר קדשים. בש"ס נדפסת מסכת קנים בין מעילה לתמיד, ומדות היא סוף סדר קדשים, וכן הוא מאז הדפוס הראשון (ונציה שנת רפ"ג), ולא מצאנו מקור לסדר זה.

ז. **וכתב** בבית הלוי (ד"ה כתב), שאף שמצינו שאמרו בכמה מקומות 'איידי דזוטר מילייהו פסיק ושדי להו', ששם מדובר בענין אחד, ולא במסכת שלימה. [וידוע שכן סדר כמעט כל המסכתות בסדרי הש"ס, שכל המרובה בפרקים מחברתה מסודרת ראשונה הימנה]. ועיין בסמיכת חכמים (הובא לעיל) מה שכתב לקשר מסכת קנים למסכת מדות שלפניה [בסדר המסכתות שבמשניות] ולמסכת כלים שלאחריה, שבסדר המסכתות את המועט מסדר לאחרונה. ועיין עוד בתורת הבית (ד"ה אמר) דברים על פי הסוד.

ח. **לשון** התוספות יום טוב (אבות שם) 'קינין מסכת שלימה היא, ופתחי נדה משנה בריש פ"ב דערכין' (ח.).

ט. **ראה** במפרשים (תוי"ט ומהר"ל בדרך חיים, ועוד), שהאריכו לבאר מדוע לא אמרה המשנה 'הן הן גופי תורה' כמו שאמרו בחגיגה (י.).

י. **בספר** עליות אליהו (הערה קז) נכתב על דבר הספר יעיר קנו, כי הובא לפני הגר"א ולמד בו לילה שלם, ואמר עליו לתלמידו הגר"ח מוולאז'ין, כי 'משמיא קא זכו ליה לחבר חיבור על המסכת ולכוין בה לאמיתה אשר כל הראשונים לא מצאו דרכה'.

מסכת מסדר קדשים, דהיינו 'אהרונית' של עבודת אהרן הכהן, שהיא עמוקה וחמורה ומעוררת לומדיה[יא]. ובפירוש נטעי חמד (ד"ה אחרונית) כתב שהכוונה למסכת קנים, שהיא אחרונית בסדר זה, וחמורה ויש בה גופי הלכות.

ד. חשיבות לימוד ענייני קינין

והנה לשון המשנה באבות שם הוא, 'קינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות, תקופות וגימטריאות פרפראות לחכמה'. וכתבו המפרשים ש'קינין ופתחי נדה' הם שני עניינים שיש בהם חשבונות סבוכים[יב], וכן גם תקופות וגימטריאות[יג], והמשנה באה לחלק ביניהם, שאלו גופי הלכות ואלו רק פרפראות לחכמה. ודנו המפרשים מדוע נקטה המשנה דווקא שני עניינים אלו, שאין לומר שכוונתה לומר שרק הם גופי הלכות יותר מכל התורה, אלא כוונתה שאפילו הם נחשבים גופי הלכות. ובביאור הדבר נאמרו כמה דרכים:

א. המאירי (אבות שם) כתב, שנקטה המשנה דיני קינין ודיני פתחי נדה העלסדרי קדשים וטהרות שהם הסדרים האחרונים בש"ס, ללמד שלא יעסוק בחכמת התקופות והגימטריאות עד שישלים לימודו בכל התלמוד.

ב. הכסף משנה (יסודי התורה פ"ד ה"ג) כתב, שאפילו קינין שהם דבר קל הערך, ופתחי נדה שהם דבר מכוער, עדיפים מתקופות ומזלות אף שהם חכמה עמוקה העוסקת בגרמי השמים. והטעם לכך, שקינין ופתחי נדה עוסקים בפירוש מצוות ה' ויש שכר רב לעוסק בהם.

ג. המהר"ל (דרך חיים, אבות שם) כתב שנקטה המשנה קינין ופתחי נדה דווקא, שהיה מקום לומר שאינם נחשבים כגופי הלכות לפי שאין עניינם אלא מכח ספק שנפל בהבאת הקנים או בזמן וסת הנדה, ועוד, שלא היה לו להניח לכך שיווצר הספק ועל כן לא נחשבים גופי הלכה, וגם היה אפשר לומר מכח כל זה שאינם נחשבים חכמה, ובאה המשנה ללמד שאין הדבר כן, ולא עוד אלא שהם עדיפים מתקופות וגימטריאות אף שבהם אין נופל ספק והם ודאיים.

ד. עוד כתב המהר"ל (שם) שנקטה המשנה שני אלו לפי שהם דומים לתקופות וגימטריאות שגם הם תלויים בחשבון[יד].

ה. המדרש שמואל (אבות שם) כתב שנקט התנא דווקא שני אלו להשוותם זה לזה, שכשם שפתחי נדה הם גופי הלכות, כך גם קנים אף שאינם נוהגים בזמן הזה. ומפני זה גם כפל ואמר 'הן הן' שתי פעמים. וכעין זה כתב התוספות יום טוב (אבות שם), והוסיף, שרבי אליעזר בן חסמא היה אחר החורבן, ועל כן אמר זאת.

ובפרפרת רשב"ץ (אבות שם) הוסיף עוד, שגם פתחי נדה אינם נוהגים בזמן הזה, אחר שקבלו על עצמן בנות ישראל לשבת שבעה נקיים על טיפת דם כחרדל (ברכות לא.). והיינו שחידש התנא ששני נושאים אלו, אף שאינם נוהגים היום, הן הן גופי תורה[טו].

ה. מעלת לימודה של מסכת קינין וסגולתה

כתב רבי אליהו גוטמאכר מגריידיץ [בהקדמת הספר 'קן מפורשת' שחיבר בנו רבי צבי גוטמאכר], כי מלבד מעלת לימוד תורה לכפר מן החטא, ועוד יותר מכך לימוד ענייני הקרבנות, עוד מעלה מיוחדת ישנה בלימוד מסכת קינין והגמרות השייכות אליה, ומטעמים אלו:

א. במנחות (קי.) שנינו, כי בין בעולת בהמה ובין בעולת העוף ובין במנחה נאמר 'אשה ריח ניחוח', לומר שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין ליבו לשמים. וכיון שהשוו כולם, יש לאדם לבחור את הדרך הבינונית, וקרבן עוף הוא הבינוני שבהם.

ב. בכל הקרבנות יתכן שלא יצטרך להם אדם לעולם, כגון שלא חטא כלל לא בלאו [שיצטרך קרבן חטאת] ולא בעשה [שיצטרך קרבן עולה], ועל כן אמרו במנחות שם, שהעוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת וכו', אולם אין לאדם אפשרות למנוע את עצמו מלהביא קרבנות עוף, כיון שקרבנות אלו הם חיוב על זב וזבה ויולדת, ואין עניינים אלו תלויים באדם. נמצא שהצורך היותר גדול הוא הבאת קנים, שעניין זה לא נפסק לעולם.

ג. במדרש דרשו על הפסוק (שיה"ש ד א) 'הנך יפה רעייתי הנך יפה עינייך יונים', כי ישנם עשרה דברים שבהם דומים ישראל ליונים, וכגון מה שאמרו שם שמה יונה פושטת צוארה לשחיטה אף ישראל כן, שנאמר (תהלים מד כג) 'כי עליך הורגנו כל היום'. ועל כן יש בלימוד המסכת בעת צרה סגולה להנצל מפורענות, וכן בעת שחטא סגולה לכפרת עוונות, כאשר מזכיר את החיבה הגדולה של ישראל להקב"ה.

וכתב עוד שכיון שנתבארה מעלת הלומד ענייני קנים, יש לבאר מדוע סידר רבינו הקדוש מסכת זו בריבוי פרטים, אשר אין דוגמת דבר זה בשאר דיני התורה, וגם פתחי נדה[טז] [שהובאו בערכין (ח.) בברייתא] הובאו במשנה אך בקיצור. ותשובת דבר זה הוא, שהאריכו בעניינים אלו לפי שמצאו רבי יהודה הנשיא כי מצוה מיוחדת להשתעשע ולעסוק ולברר עניינים אלו, מפני שלושת הטעמים האמורים המייחדים אותם על פני שאר ענייני סדר קדשים[יז].

והוסיף, שאפשר שאם בעת שיצטרך אדם לישועה מהקב"ה, ילמד מסכת קינין עם פירוש הרע"ב ותוספות יום טוב ופירוש 'קן מפורשת' הנ"ל[יח], ויעמוד אחר כך ויתפלל בלשון השגורה בפיו לאמר, 'אתה ה' חביבין ישראל לפניך, וחיבה יתירה נודעת להם שנקראו לך בנים, וזה הוא במה שבראת[יט] בין הריבוי מיני עופות הכשרים שהם יותר מטמאים כאמור בחולין (סג:), רק תורים ובני יונה להביא קרבן לפניך מהם, ואנחנו דומים במידתנו להם, על כן עשה עמי חסד כרחם אב על בנו', ויפרט מבוקשו, וייענה. ואם לא תבוא לו ישועה, יעשה כן עד שלשה ימים בכל יום פעם אחת[כ].

ו. מדוע דברה המסכת בקיני נשים

בכל מסכת קנים מדובר על קיני נשים, אף שקיני חובה שייכות גם באנשים, כגון בזב ומצורע או בחוטא המתחייב בקרבן עולה ויורד, ואין צריך לומר שגם קיני נדבה שייכות באנשים כבנשים. ובטעם הדבר כתב הרז"ה (להלן פ"ג מ"ה) שבחרה המשנה לדבר בנשים משום שטעות בקינים דומה לטעות פתחי נדה, ושניהם הוזכרו באבות (פ"ג מי"ח) כגופי תורה [ראה לעיל], וכיון שטעות פתחי נדה הוא באשה, לכך נשנתה גם טעות קינים באשה, שהטעות מצויה בנשים יותר.

וכתב עוד, שבאנשים חיוב קנים הוא על חטא או על נגע, ועל כן העדיף התנא לשנות זאת באשה בלשון כבוד ושבח, שהן יולדת וזבה, שגם הזיבה שבח הוא לה, וכפי שאמר רבי חייא (כתובות י:) שכשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה, ותנא משמו של רבי מאיר כך אשה שדמיה מרובים בניה מרובים.

והרמב"ם (פירוש המשניות פ"א מ"ד) כתב, שדברה המשנה בנשים לפי שהן חייבות בקינים יותר מאנשים, שכל חיובי האנשים יש גם בהן, ונוסף להן עוד חיוב יולדת שאין באנשים. ועוד, שהזיבות מצויה בנשים יותר מבאנשים וכפי שידוע[כא].

ובתורת הבית (פ"א מ"ג) כתב לבאר על פי האמור בכריתות (ז:) שלרבי יוסי אין מועיל תנאי אלא בקנים שאינן באות על חטא, ועל כן כאשר נתערבו קנים בקנים, ונאמר במשנה שיקריב רק חלק מהן, אין

יא. **עיין** בדבריו בפירוש 'אחרונית' לדעתו.

יב. **קינין**, באופנים שנתערבו זה בזה וכאמור במסכת להלן. ופתחי נדה, באשה שאיבדה את וסתה שיש לחשב אימתי תצא מכלל ספק [והרע"ב (אבות שם) הוסיף שיש והיא צריכה לטבול לשם כך תשעים וחמש פעמים, וראה תוספות יום טוב שם מה שהעיר עליו, ולפירוש זה דומה חשבון פתחי נדה לחשבון הקינין בכך שגם לגבי קינין נתבאר (להלן פ"ג מ"ו) שיש והיא צריכה להביא שבעה תחת אחד]. ועיין במפרשים שם ביאורים נוספים ב'פתחי נדה'.

יג. **לפי** הפירושים השונים שם.

יד. **ומכל** מקום כתב שהפירוש הראשון עדיף.

טו. **וכעין** זה בהקדמת רבי אליהו גוטמאכר מגריידיץ לפירוש 'קן מפורשת'.

טז. **שבמסכת** אבות השוום לענייני קנים, ראה לעיל.

יז. **ובסוף** ההקדמה לספרו 'צפנת פענח' כתב, שיכתוב בהקדמת הספר קן מפורשת 'גודל הזכות לחקור ולדרוש לבאר במסכתא זו, ואשרי למי שמחזיק בזה'.

יח. **לכאורה** לאו דווקא פירוש זה, אלא שהוא פירוש מספיק ומקיף, והוא הדין לשאר פירושים הדומים לו.

יט. **אולי** צ"ל 'שבחרת'.

כ. **ובספרו** 'סוכת שלם' הוסיף, ששמע על משפחות מיוחסות שנוהגות כן ואינן נזקקות לרופאים.

כא. **והרש"ש** (שם מ"ג ד"ה תוי"ט) הקשה על כך, שהלא חיוב קן בעולה ויורד על שמיעת קול אין בנשים לפי שאינן בעדות [וציין לנודע ביהודה (תנינא, חו"מ סי' ח) שדן בחיוב שבועת העדות בנשים], ונמצא שאנשים ונשים שוים באופני חיוב קינים.

זה אמור אלא בקנים שאינן באות על חטא, שבהן שייך לומר ששתי הנשים יביאו לאחר מכן קנים בשותפות ויתנו. וכיון שנאמר במשנה (פ"א מ"ד) שדינים אלו אמורים גם בקנים הבאות משני שמות, אין זה שייך אלא באשה שיש בה שני שמות, לידה וזיבה, שאילו באיש אין אלא שם אחד, זיבה, ששאר חיובי קנים באים על חטא ואין מועיל בהם תנאי, כאמור[כב].

ז. המסכת בשיטת רבי יהושע

במשנה בזבחים (סו:) הובא מרבי יהושע דין בדיני קרבנות העוף, ובגמרא (שם סז:) הקשו על כך ממשנה במסכת זו (פ"ג מ"ד), והוסיפו שמכח המשנה בסוף המסכת (שם מ"ו) מוכח שאין לומר שקנים אינה כרבי יהושע, וביאר רש"י שכיון שבאותה משנה הובאו דברי רבי יהושע, הרי שמסכת זו נשנתה בשיטתו[כג].

ב. ענייני קרבנות העוף

א. קרבנות העוף

קרבנות העוף שונים מקרבנות בהמה בכמה וכמה פרטים. **ראה להלן בסוף ההקדמה טבלה לסיכום הבדלים אלו [טבלה א]:**

קרבנות העוף הם קדשי קדשים[כד], ובאים בחובה ובנדבה, מתורים או מבני יונה בלבד, בין זכרים ובין נקבות, תמימים ובעלי מומים מלבד מחוסרי אבר[כה]. קרבנות העוף של חובה באים לעולם שנים [ושני העופות באים ממין אחד, שתי תורים או שני בני יונה[כו]], שתי עולות או עולה וחטאת[כז] [ומקריבים את החטאת ראשונה[כח]], ומה שיולדת מביאה בן יונה או תור אחד לחטאת, זהו משום שמביאה עמו כבש. אמנם בקרבנות עוף נדבה יש ריבוי מיוחד[כט] שניתן להתנדב ולהביא גם עוף אחד בלבד[ל].

יש מקרבנות העוף הבאים כחובה שהם קרבן הבא מצד עצמו, כגון זב וזבה ויולדת ונזיר [ראה בהמשך], ויש מהם שהם באים בדלות תחת קרבנות בהמה הבאים בעשירות, כגון במצורע ובקרבן עולה ויורד[לא]. ובקרבן עולה ויורד מצינו עוד שהדל עוד יותר מביא מנחה תחת העופות[לב].

קרבנות עוף מצינו רק בחטאת ובעולה, ויש ביניהן חילוקים רבים באופן עשייתן. **ראה להלן בסוף ההקדמה טבלה לסיכום חילוקים אלו [טבלה ב]:**

ב. חטאת העוף

חטאת העוף היא קרבן חובה, ובאה לכפר על חטאים שונים או כאחד מקרבנות מחוסרי כפרה, כדלהלן. יש והיא באה בדלות דווקא, כאשר אין יד המחויב קרבן משגת להביא בהמה, ויש שהיא עיקר הקרבן. וכמו שיתבאר להלן, ולעולם היא באה יחד עם קרבן עולה.

חטאות העוף באות באחד משש האופנים הללו[לג]:

א. על חטאים שמביאים עליהם 'קרבן עולה ויורד'[לד] (ויקרא ה א-יג), **כאשר** החוטא הוא עני. קרבן זה בא על חטאים של שבועת העדות[לה] ושבועת ביטוי[לו], וכן על חטאי טומאת מקדש וקדשיו[לז]. מי שחטא בחטאים אלו מביא קרבן חטאת השונה מקרבן החטאת הרגיל [הנקרא 'חטאת חלב'], בכך שהקרבן משתנה בין עשיר לעני ['דלות'], ובין עני לעני גדול יותר ['דלי דלות'], שהעשיר מביא כשבה או שעירה, כשאר קרבנות חטאת[לח], העני מביא קרבנות עוף, שתי תורים או שני בני יונה לחטאת ולעולה, והדל יותר מביא עשירית האיפה למנחה.

ב. מצורע כשנטהר מביא שלש בהמות, לחטאת לעולה ולאשם, ואם אין ידו משגת מביא בהמה אחת לאשם ושתי תורים או שני בני יונה לחטאת ולעולה (שם יד כב).

ג. זב הנטהר מביא שתי תורים או שני בני יונה, לחטאת ולעולה (שם טו יד-טו).

ד. זבה הנטהרת מביאה שתי תורים או שני בני יונה, לחטאת ולעולה (שם שם כט-ל).

ה. יולדת הנטהרת מביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משגת מביאה שתי תורים או שני בני יונה לעולה ולחטאת (שם יב ו,ח).

ו. נזיר הנטהר מטומאתו מביא שתי תורים או שני בני יונה, לחטאת ולעולה[לט] (במדבר ו י-יא).

חטאת העוף שונה מכל הקרבנות והמנחות שאין בה הקטרה על המזבח ואין בה אימורים כלל, ורק דמה מוזה ומתמצה על קיר המזבח, ובשרה ניתן לכהנים.

והנה מצינו בקרבן עולה ויורד שהעשיר מביא בהמה לחטאת, ואילו עני מביא שני קרבנות, חטאת העוף ועולת העוף. וצריך טעם מדוע מפני עניותו נתחדש עליו קרבן נוסף.

ויש שביארו[מ], שכיון שבחטאת בהמה שמביא העשיר יש גם הקטרת אימורים ואילו בחטאת העוף שמביא העני אין הקטרה כלל, וכאמור, על כן על העני להביא עם חטאתו גם עולת העוף שיש בה הקטרה[מא]. [ובאמת בכל מקום שבאה חטאת העוף באה עמה גם עולה, דהיינו ביולדת עשירה עולת בהמה, ובשאר האופנים הנ"ל עולת העוף[מב]].

דיני הקרבת חטאת העוף נתפרשו בפרשת קרבן עולה ויורד, כאמור (ויקרא ה ז-ט): 'וְאִם לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה, וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא, שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לַה', אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה. וְהֵבִיא אֹתָם אֶל הַכֹּהֵן, וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה, וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ וְלֹא יַבְדִּיל. וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֵה אֶל

כב. **נראה** שכוונתו שעל כן עדיף שלא יוקרבו כלל מאשר יוקרבו באופן מסופק.
כג. **אולם** ראה שם שהבאנו שיש שפירשו את דברי הגמרא באופן אחר, ועל פי דבריהם לא נאמר בגמרא שמסכת קנים נשנתה לדעת רבי יהושע.
כד. **זבחים** (פט:). אמנם קרבנות בהמה חשובים מהם וקודמים להם בסדר ההקרבה, ראה זבחים (פט.).
כה. **זבחים** (קטז.).
כו. **כאמור** להלן במשנה (פ"ב מ"ה), וראה שם שיש אומרים שבקיני נדבה אין הקפדה על כך.
כז. **כריתות** (ט.).
כח. **זבחים** (נ.).
כט. **כמבואר** בזבחים (סה.) וכן בכריתות (שם).
ל. **וראה** להלן מה שהובא בגדר הדבר.
לא. **על** מהותו של קרבן זה ראה בהמשך.
לב. **ובגדר** ענין זה שקרבן בא תחת קרבן אחר, אם יש איזו זיקה בין הקרבנות, ראה מה שהובא בילקוט ביאורים בזבחים (סג:).
לג. **יש** מקומות שנכתב בהם שנדה מביאה קרבן והיא ממחוסרי כפרה [ומביאה קן], ראה כן בהקדמת הרמב"ם לקדשים ובפירוש המשניות לזבחים (פ"ה מ"ג), וכן מאירי יומא (נה: ד"ה הרביעית) [ושלא כמו שכתב בעצמו בבבא בתרא (קטו.)], וכן בהקדמת האברבנאל לויקרא בדברו על קרבנות היחיד מחוסרי כפרה, ובתפארת ישראל בקונטרס חומר בקודש (ד-כה) [וביבקש דעת הקדמה לטהרות (אות נד) כתב שטעות היא ברמב"ם הנ"ל ומצא בכת"י שצ"ל גר במקום נדה, ובספר שארית יעקב (עמ' עז) הביא ראיות ברורות לכך מהרמב"ם בהמשך שם והלחם משנה (מעשה הקרבנות פ"א ה"ו)], ובשארית יעקב (עמ' עז) הביא כן מהזוהר. וראה עוד בפירוש הראב"ד הנדפס במשניות (פ"א מ"ג) בהגה"ה שבשולי הגליון (אות ב).
לד. **נקרא** כן על שם שיש בו שלש דרגות, עשירות דלות ודלי דלות, כדלהלן.
לה. **היודע** עדות לחבירו ולא העיד לו, וגם נשבע על כך שאינו יודע עדות.
לו. **הנשבע** לשקר.
לז. **הנכנס** למקדש טמא או שאכל קודש בטומאה.
לח. **אלא** ששאר קרבנות חטאת באים רק על חטאים שחייבים עליהם כרת במזיד, ובהם לא נאמר שלעני די בעוף או במנחה. [גם טומאת מקדש וקדשיו היא בכרת, אולם נשתנה דינה להיות בקרבן עולה ויורד, וכן רק אם היתה לחוטא ידיעה בתחילה].
לט. **וכן** עליו להביא גם כבש בן שנה לאשם.
מ. **אבן** עזרא (ויקרא ה ז). וכתב הרמב"ן (שם) שיפה פירש. [ומתחילה כתב האבן עזרא שם אופן אחר, שכיון שאין ידו משגת יש לחשוש שמא חטא במחשבה ועל כן מחויב עולה וכו', עיי"ש].
מא. **ובאור** שמח (מעשר שני פ"ז ה"ג) פירש על פי זה מה שבחולין (כא:) הצריכו פסוק מיוחד שעולת העוף אינה כשירה בלילה, וביאר על פי דברי האבן עזרא שעולת העוף באה להשלים את חסרון האימורים שבחטאת העוף, שעל כן היה אפשר לומר שדינה כדין אימורים הנקטרים בלילה, ותבוא כולה בלילה. ועיין שם שפירש כן גם לגבי נידון הבאת עולה זו מן המעשר. ועיין עוד בהקדמת מקור ברוך מה שהביא מהאור שמח בזה. [ובגוף דברי האבן עזרא והרמב"ן יש להקשות, שהרי כפי שהבאנו לעיל אין פרידה אחת באה בקרבן עוף של חובה, ואם כן זהו הטעם שצריך להביא שני עופות. וצריך לומר שהוקשה להם למה מביא אחד עולה ואחד חטאת ולא שתי חטאות, אחר שקרבן שלם הוא שנים דווקא. וראה בתורת כהנים (ויקרא דיבורא דחובה פי"ח ה"ג) שנאמר שם 'מה תלמוד לומר אחד לחטאת ואחד לעולה, שיכול הואיל ושנים באין תחת חטאת יהו שניהם חטאת, תלמוד לומר אחד לחטאת, אין שניהן חטאת'. ומה שאמרה תורה להביא אחד עולה ואחד חטאת ולא שתי חטאות, הוא כדי שיקרבו אימורים על המזבח כדברי האבן עזרא].
מב. **ומכל** מקום יש לעיין אם דברי האבן עזרא אמורים גם במקום שאף בעשירות מביא עולה, ונמצא שהעולה בדלות באה תחת עולה בעשירות.

יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ, חַטָּאת הוּא׳. ולמדנו מפסוקים אלו שיש בחטאת עבודות מליקה [ושאין להבדיל במליקה], ודין הזאה ודין מיצוי.

ג. עולת העוף

עולת העוף באה כקרבן חובה עם חטאת העוף [כעיקר הקרבן או תחת קרבנות בהמה], וכן באה בפני עצמה כקרבן נדבה. והאופנים להבאתה הם אלו:

א - ו. ששת אופני החיוב שהובאו לעיל בחטאת העוף, שמביא עמה גם עולת העוף[מג], עיי״ש.

ז. עוד אופן של עולת חובה הוא בגר המתגייר, שצריך להביא קרבן בהמה או עוף, ואם מביא עוף מביא שתי תורים או שני בני יונה לעולה[מד]. ויש מהראשונים שכתב[מה] שעיקר חובתו היא עולה אחת ורק היא מעכבת, והיינו כמבואר שם שמה שמביא את השניה זהו משום שאי אפשר להביא כחובה עולת עוף אחת, ועל כן מביא שתים. ועוד כתב[מו] שיכול להביא עולת עוף אחת עם קרבן שלמים [דהיינו שרק בפני עצמו אי אפשר להביא עוף אחד][מז].

ח. יש אומרים[מח] שעולת ראיה [שהיא קרבן חובה] באה בין מן הבהמה ובין מן העוף[מט]. ויש שהוסיפו[נ] שיכול להביא גם עוף אחד בלבד[נא]. אולם יש שכתבו[נב] שמביא שני עופות, משום שלעולם אין עוף אחד בא לחובה, וכאמור לעיל בגר[נג].

ט. יכול להתנדב עולת העוף, כשאר קרבנות עולה, ואז מביא אפילו פרידה אחת בלבד[נד]. [ואופן אחד של נדבה נתפרש במשנה (ביכורים פ״ג מ״ה), שהיו רגילים לתלות תורים ובני יונה בסלים לעטר את הביכורים כשהעלום לירושלים, ולאחר מכן הקריבום עולות].

י. כשהמזבח בטל מקרבנות, קונים עולות ומקריבים אותם נדבה, ונקרא ׳קיץ המזבח׳[נה], ובזה יש אופנים שגם עולת העוף קרבה[נו], [וכל זה אף שנתבאר בשבועות (שם) שאין עוף בציבור].

דיני עשיית עולת העוף נתפרשו בפרשת עולה (ויקרא א יד-יז): ׳וְאִם מִן הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ לַה׳, וְהִקְרִיב מִן הַתֹּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבָּנוֹ. וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ, וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ, וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה, וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ. וְהֵסִיר אֶת מֻרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ, וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה, אֶל מְקוֹם הַדָּשֶׁן. וְשִׁסַּע אֹתוֹ בִכְנָפָיו, לֹא יַבְדִּיל, וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה, עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ, עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה׳׳. ולמדנו מפסוקים אלו שיש בעולת העוף עבודות מליקה, הקטרת הראש, מיצוי הדם, והקטרת הגוף. כמו כן מבוארים בפסוקים דינים השייכים להקטרת הגוף, השלכת המוראה והנוצה ושיסוע הגוף בלא להבדיל.

ד. הקנים וסוגיהם

בשם ׳קן׳ מכנים שני עופות, תורים או בני יונה. וטעם הדבר, שהוא על שם שעופות אלו מטילים בכל פעם שתי ביצים שמהן יוצאים שני גוזלים[נז]. את הגוזל הבודד מכנים בשם ׳פרידה׳[נח].

בלשון התורה ׳קן׳ הוא לשון זכר, כאמור (דברים כב ו) ׳כי יקרא קן ציפור׳, אולם בלשון חז״ל ׳קן׳ היא לשון נקבה, כדלהלן במשניות[נט].

קיימים שני סוגי קינים: א. ׳קן חובה׳, והוא קן של המחויב להביא שני עופות, עוף אחד לעולה ועוף אחד לחטאת, כמו זב, יולדת וכדומה, וכאשר הובא לעיל. ב. ׳קן נדבה׳, והוא קן של מי שהתחייב בנדבה להקריב קן, ובקן שתי עולות [לפי שאי אפשר להתנדב חטאת].

כאשר כמה קיני חובה באות יחד, הן יכולות להיות ׳משם אחד׳, דהיינו שכולן על לידה, למשל, והן יכולות להיות ׳משני שמות׳, כגון שחלקן על זיבה וחלקן על לידה[ס].

הקינים יכולות לבוא בשני אופנים: א. קן מפורשת, והיא קן שנתפרש בה [בעת לקיחתה] מי מהעופות יהיה לחטאת ומי מהעופות יהיה לעולה. שינוי בעשיית העופות מחטאת לעולה או מעולה לחטאת, יפסול את העוף שכבר נתפרש מהו. ב. קן סתומה, והיא קן שלא נתפרש בה מי ממנה לחטאת ומי לעולה, ועל הכהן לפרש זאת בעת עשייתו [לפי שאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן[סא]]. בקן זה יכול הכהן לבחור את החטאת ואת העולה כרצונו, אולם אינו יכול לעשות את שתיהן עולות או את שתיהן חטאות. המחויב כמה קינים, יכול להביא את כולן כקבוצה אחת באופן של ׳קינין סתומות׳, כגון שיביא עשרים עופות, והכהן יעשה מתוכן עשר עולות ועשר חטאות.

בסוף המסכת (פ״ג מ״ו) מובאים שני מצבים בהבאת קינים: ׳פרשה נדרה׳, דהיינו שנדרה להביא קן ממין מסוים. ׳קבעה נדרה׳, דהיינו שנדרה להביא קן נדבה עם קן חובה [וכגון שאם נפסל קן החובה יש להביא גם קן נדבה אחר]. וראה שם שהבאנו פירושים נוספים למושגים אלו.

ה. הקנים במקדש

דרך הבאת הקנים להקרבה במקדש, מבוארת ברמב״ם (כלי המקדש פ״ז ה״א, ט), ׳חמשה עשר ממונין היו במקדש וכו׳, שביעי על הקנים וכו׳, הממונה שעל הקינים הוא שפוסקין עמו שימכור הקנים לקרבנות כך וכך בסלע, וכל מי שהוא חייב תורים או שני בני יונה יביא דמיהם למקדש, וזה הממונה נותן הקינים לבעלי הקרבנות ועושה חשבון עם הגזברין[סב] ונותנין לו׳ וכו׳[סג].

ויש שחלק עליו[סד] וכתב כי המינוי על הקנים לא היה למכירת הקנים, אלא היה גזברות בעלמא, וכל מי שהוא חייב קנים מביא לידו את הקן או שהוא מביא את דמי הקן ונותנם לשופר, והממונה משתדל בהקרבת הקנים.

ואודות השופרות להבאת הקנים, כתב הרמב״ם (מחוסרי כפרה פ״א ה״ג), ׳האשה שיש עליה לידה או זיבה, מביאה מעות הקינים ונותנת בשופר ואוכלת בקדשים לערב, חזקה שאין בית דין של כהנים עומדין משם עד שיכלו כל המעות שבשופר ויקריבו כנגדן קינים׳[סה].

ואין כל זה אמור אלא במי שאין לו קינים משלו, שאם יש לו משלו אינו צריך לקנות אצל הממונה, אלא מביא משלו[סו].

מג. **וראה** שם שיש אומרים שעולת העוף באה להשלים את האימורים שחסרים בחטאת העוף.
מד. **כריתות** (ח:).
מה. **שיטה** מקובצת שם.
מו. **שם** בשם תוספות.
מז. **ולהלן** (פ״א מ״א) נאמר שקיני חובה יש בהן חטאת ועולה, ולהאמור מצינו בגר קן חובה שהוא עולות, וראה על כך בילקוט ביאורים שם.
מח. **רמב״ם** (חגיגה פ״א ה״א, קידוש החודש פ״ד ה״ז). וכן כתב החינוך (מצוה תפט).
מט. **ושלא** כמבואר בחגיגה (ז.) על פי גירסתנו. וצריך לומר שהרמב״ם גרס שם באופן אחר. מהר״י קורקוס וכסף משנה (חגיגה שם).
נ. **חינוך** שם.
נא. **וכעין** זה כתב האור שמח (חגיגה שם), שכיון שמביא עמו שלמי חגיגה אינו נחשב כבא לבדו [וכעין האמור לעיל ביולדת ובגר].
נב. **דעת** הקרית ספר (חגיגה שם) בדעת הרמב״ם שם.
נג. **שיש** לחלק בין הבהמה והעוף הבאים בגר או ביולדת, שהם קרבן אחד, לבין ראיה וחגיגה שהם שני קרבנות.
נד. **כאמור** לעיל בהקדמה.
נה. **ראה** ברש״י זבחים (יא: ד״ה אמר).
נו. **עיין** תוספות בשבועות (יב: ד״ה ואין) ובנזיר (כו. ד״ה וכי תימא).
נז. **הערוך** (ערך קן).
נח. **וראה** בקן מפורשת (בתחילת המבוא) שכתב, שזהו החילוק בין פרידה לבין גוזל, שגוזל הן בלשון התורה והן בלשון חז״ל הוא כינוי לבן יונה בלבד.
נט. **וכבר** העיר על כך המלאכת שלמה (להלן פ״א מ״ג). משום שבאנו לפרש את המשניות, נקטנו בדברינו שקן הינה לשון נקבה. אמנם ראה ביעיר קנו (פ״א מ״ג ד״ה אתם) שכתב שקן לשון נקבה, ומה שנאמר ׳כי יקרא קן ציפור׳, פירוש הפסוק כי יקרה מקרה קן צפור לפניך, עיי״ש.
ס. **ראה** על כך במשנה (פ״א מ״ג-ד).
סא. **עירובין** (לז.).
סב. **וכתב** היעיר קנו (פ״א מ״ד ד״ה הקדמה ה׳) כי הגזבר היה כהן, כמו שמוכח בדברי הרמב״ם (שם פ״ד הי״ז-יח). וראה בספר משמר הלוי (זבחים סי׳ יח) שהרחיב בענין זה.
סג. **ומפרט** שם את דיני הפסיקה, כגון אם הוזל השער או הוקר, ועוד.
סד. **הראב״ד** (שם).
סה. **וסיים**, ׳כמו שביארנו בשקלים ובהלכות כלי המקדש והעובדין בו׳, ובשקלים (פ״ב ה״ג) פירש שהיה שופר למותר קיני זבים וזבות ויולדות, ובכלי המקדש (פ״ז ה״ט) הוא מה שהובא לעיל אודות הממונה על הקינים.
והאחרונים דנו כיצד הקריבו את הקינים ואין הבעלים עומדים על הקרבן, ראה גבורת ארי (תענית כו.) ומנחת ברוך (סי׳ יח ענף ג) שדנו לומר שהדין לעמוד על הקרבן אינו אלא למצוה מן המובחר. ועיין עוד בתוספות יום טוב (שקלים פ״ז מ״ז).
סו. **יעיר** קנו (שם).

טבלה א

		קרבנות בהמה [פרים כבשים ועזים]	קרבנות העוף [תורים ובני יונה]
דיני הקרבן	דרגות הקדושה	קדשי קדשים, קדשים קלים	קדשי קדשים
	סוגי הקרבנות	עולה, חטאת, אשם, שלמים ועוד	חטאת ועולה
	המין	יש קרבנות שדינם בזכרים בלבד, יש שבנקבות בלבד, ויש שאין בהם חילוק בין זכרים לנקבות	לעולם אין חילוק בין זכרים לנקבות
	הגיל	יש קרבנות שהקפידה תורה על גיל הבהמה, בן שנה או בן שתיים וכדומה, ויש שלא הקפידה	תורים – גדולים בלבד בני יונה – קטנים בלבד
	תמות	תמים בלבד	גם בעל מום כשר ובלבד שלא יהיה מחוסר אבר
	תמורה	המיר בבהמה - והיה הוא ותמורתו יהיה קודש	אין העוף עושה תמורה
	פדיון לבעל מום	קרבן שהומם - נפדה	אין פדיון בעוף
הבאת הקרבן	המביאים	היחיד או הציבור	אין עוף בציבור
	דינים שקודם הקרבה	יש קרבנות שיש בהם דינים אלו או חלקם: תנופה, סמיכה ווידוי	אין בעוף[א]
	נסכים	יש קרבנות הטעונים נסכים	אין נסכים בעוף
עבודת הקרבן	כהונה	מקבלה ואילך	כבר מהמליקה
	הוצאת נפש הקרבן	שחיטה בצואר ובשני סימנים	מליקה ממול ערפו בעולת העוף - בשני סימנים ומבדיל בחטאת העוף - בסימן אחד ואינו מבדיל
	מקום הוצאת הנפש	יש קרבנות שהקפידה תורה שהשחיטה תעשה בצפון, ויש שכשרים בכל מקום בעזרה	עולת העוף - במזבח, בקרן דרומית מזרחית למעלה מחוט הסיקרא חטאת העוף – מלקה בכל מקום במזבח כשירה[ב]
	קבלת הדם	קבלת דם הבהמה בכלי	אין בעוף
	הולכת הדם למזבח	הולכת הדם למזבח החיצון או להיכל ולמזבח הפנימי	[לא נזכר[ג]]
	נתינת הדם על המזבח	כל קרבן כדינו: בזריקה, בהזאה, בנתינה באצבע או בשפיכה יש שנותן מתנה אחת, ויש שנותן שתים שהן ארבע, ויש שנותן ארבע מתנות, ויש שמזה הזאות רבות בהיכל	בעולת העוף - ממצה את דם הראש והגוף[ד] בחטאת העוף - מזה מהדם על המזבח ואחר כך ממצה את הדם
	מקום הנתינה	כל הקרבנות – למטה מחוט הסיקרא חטאת חיצונה - למעלה מחוט הסיקרא חטאת פנימית - בהיכל ועל מזבח הפנימי	עולת העוף - בקרן דרומית מזרחית למעלה מחוט הסיקרא חטאת העוף - מזה בקרן דרומית מערבית למטה מחוט הסיקרא וממצה שיירי הדם אל היסוד
אחר העבודה	הנעשה בבשר הקרבן	בעולה - הכל מוקטר בחטאות הפנימיות - האימורים מוקטרים והבשר נשרף מחוץ לשלש מחנות בשאר הקרבנות - האימורים מוקטרים והבשר נאכל	עולת העוף - הכל מוקטר חטאת העוף - הכל נאכל

[א] בקרבנות בהמה נעשה הוידוי בעת הסמיכה (רמב"ם מעשה הקרבנות פ"ג הי"ד), ובקרבן העוף שאין סמיכה אין גם וידוי. כן הוא בפשטות, אולם יש שדנו בדבר, שהרי הרמב"ם (תשובה פ"א ה"א) כתב שכל חייבי חטאות טעונים וידוי, ומשמע שגם חטאת העוף טעונה וידוי [וכך גם הביא השל"ה (ויקרא לב) מרבינו מנחם הבבלי, וראה גם בספרי דבי רב (נשא פ"ב ד"ה והתודה)]. וכן עולת העוף, שגם היא מכפרת על חייבי עשה [כמשמעות הגמרא בזבחים (ה:) שעולת יולדת מכפרת על עשה ועל כן דנה הגמרא שיביאוה גם יורשיה, ובפשטות הוא הדין עולת העוף], תהיה טעונה וידוי עבור כפרה זו [אולם בשל"ה (שם) מבואר שאין בה וידוי]. ויסוד הדברים תלוי בנידון אם הוידוי תלוי בסמיכה, ונפקא מינה גם לנשים שאף שאין סומכות מתודות [כפשטות כוונת הכתוב בבמדבר (ה ה)]. אמנם במאירי (יומא נה: ד"ה ויש) כתב שאין טעונים לא סמיכה ולא וידוי.

[ב] ראה בילקוט ביאורים לזבחים (סג:) שהובאה מחלוקת ראשונים אם המליקה נעשית בכל מקום או דווקא במזבח, ושיש אומרים שלכתחילה נעשית בקרן דרומית מערבית.

[ג] האחרונים דנו אם יש הולכה בעוף, וראה על כך בילקוט ביאורים לזבחים (סד:). אמנם בפירוש המשניות לרמב"ם (זבחים סוף פ"ו) מפורש שאין הולכה בעוף.

[ד] ראה בילקוט ביאורים לזבחים (שם) את סדר המיצוי, ושיש אומרים שהיה ממצה פעמיים מדם הראש.

טבלה ב

	חטאת העוף	עולת העוף
סיבת ההבאה	חובה[א]	חובה או נדבה[ב]
מקום המליקה	בכל מקום[ג]	על הסובב או בראש המזבח[ד]
אופן המליקה	אינו מבדיל[ה]	מבדיל[ו]
הזאה ומקומה	מזה את דמה למטה מחוט הסיקרא בקרן דרומית מערבית[ז]	
מיצוי ומקומו	ממצה את הדם על היסוד, ונחלקו בגמרא[ח] אם מיצוי זה מעכב	ממצה מדם הראש ומדם הגוף על קיר המזבח למעלה מחוט הסיקרא[ט]
הקטרה		סופג את הראש במלח וזורקו למערכה, מסיר את המוראה והנוצה ובני מעיים ומשליכם אל בית הדשן, משסע את הגוף בלא להבדיל וסופגו במלח וזורקו למערכה
אכילה	כולה לכהנים	
יציאה מידי מעילה	מועלים בה עד שיזה דמה, ולדעת הסובר שמיצוי מעכב עד שימצה דמה	מועלים בה עד שתצא לבית הדשן

[א] ראה בהמשך שנתבארו אופני הבאת חטאת העוף.

[ב] ראה בהמשך שנתבארו אופני הבאת עולת העוף.

[ג] וראה בילקוט ביאורים בזבחים (סג:) שהובאו את השיטות השונות, שיש אומרים שהמליקה נעשית בכל מקום בעזרה לכתחילה, ויש אומרים שנעשית במזבח דווקא אפילו לעיכובא, ויש אומרים שלכתחילה המליקה נעשית בקרן דרומית מערבית, ויש אומרים שנהגו למולקה במזבח מסיבות שונות ולא מן הדין.

[ד] ראה בזבחים (סג.-: סד:) שעשאוה בסובב בקרן מזרחית דרומית, ואם לא היה שם מקום נעשתה בקרן מערבית דרומית, ושלדעת רש"י כשנעשית בקרן מערבית דרומית היה עולה לראש המזבח. ומבואר שם (סה.) עוד, שלדעת רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב נעשית רק בראש המזבח, משום ששם ממצה ומקטיר, ומקום המליקה הוא במקום המיצוי וההקטרה.

[ה] ראה בזבחים (סד:) את השיטות השונות בזה, אם הכוונה שמולק רק סימן אחד או שאינו מבדיל את הראש מהגוף, ועוד שיטות בזה.

[ו] ראה בזבחים (סד: וסה:) את השיטות השונות בשיעור ההבדלה הנצרכת בה.

[ז] וראה בילקוט ביאורים בזבחים (סג:) שהובאה מחלוקת אחרונים אם קרן דרומית מערבית מעכבת.

[ח] ראה זבחים (נב: סה:) ומעילה (ט.).

[ט] וראה בזבחים (סה.) מחלוקת בברייתא אם ממצה בכל מקום שלמעלה מן החוט, או רק בראש קיר המזבח, עיי"ש.

המפרשים על מסכת קנים

מסכת קינים נתברכה בפירושים רבים משל רבותינו הראשונים[א]. מלבד **פירוש המשניות לרמב"ם** יש בידינו גם את פירושיהם של **הראב"ד**[ב], **הרז"ה**[ג], **הרא"ש**[ד], **המפרש**[ה] **והרשב"ץ**[ו], וכן יש בידינו גם כמה וכמה דיבורי **תוספות** וכן **'פסקי תוספות'**.

מפירושי האחרונים יש בידינו, מלבד את מפרשי המשניות הקבועים והידועים, גם את הפירושים הבאים:

יעיר קנו לרבי מנחם אליעזר ברבי לוי מוילנא בעל ה'עטרת ראש' על ברכות. לפירוש זה שני חלקים, 'שיח השדה', והוא פירוש הרא"ש מוגה ומתוקן עם הגהות וביאורים. ו'לקח טוב', שהוא פירוש ארוך על המסכת. בפירושו זה לא הניח המחבר דבר קטן וגדול, וביאר הכל דבר דבור על אופניו באופן נפלא ביותר ובשפה ברורה ונעימה. היה מרואי פני הגר"א מוילנא זצ"ל[ז], ואף פירושו זה היה לפניו וזכה לשבחים ממנו[ח]. נדפס גם בסוף המשניות דפוס וילנא.

משנת חכמים לרבי משולם פייבוש הלוי איש הורביץ מק"ק קרעמניץ, חותנו של רבי אברהם המלאך זי"ע בנו של המגיד ממעזריטש זי"ע. נדפס באוסטרהא בשנת תקנ"ו. הודפס גם בגליון משניות וילנא.

בית הלוי ותורת הבית לרבי משה אלעזר ברבי שמואל זענוויל הלוי, רב דקאפישאק. הודפס בסביבות בדינהנפורט בשנת תקס"ח. אף הוא פירש את כל המסכת כולה באורך רב. ב'בית הלוי' פירש בקצרה ובתמצית, וב'תורת הבית' האריך.

חק נתן לרבי נתן בורגיל, מחכמי טוניס נפטר תקנ"ב. מחבר 'חק נתן' על כל סדר קדשים.

נדבת פי לרבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל בן אלכסנדר סנדר מקומרנא, נדפס בלמברג בשנת תר"י.

מעייני יהושע לרבי יהושע העליר, בעל 'חוסן יהושע' ועוד ספרים. נדפס בוילנא בשנת תרל"ט. הודפס גם בסוף המשניות דפוס וילנא.

קן מפורשת לרבי צבי בנו של רבי אליהו גוטמכר מגריידיץ. פירוש שלימודו נודע כסגולה[ט]. בחלק מהמהדורות נדפס עם ספרו 'נחלת צבי' על יבמות.

בית ישראל לרבי משה ב"ר פסח קטן, מוילנא, נדפס בוילנא בשנת תרס"ח. פירוש על כל המסכת.

א. **הפירוש** הנדפס בצד הגמרא אינו לרש"י, אלא לאחד מן הראשונים שלא נודע שמו, ורגילים לכנותו בשם 'המפרש'.

ב. **אודות** פירוש הראב"ד יש להעיר כי בידינו שתי מהדורות מפירוש זה. המהדורה האחת היא זו שנדפסה בש"ס וילנא על הגליון, ובמהדורת 'עוז והדר' בסוף הכרך. על מהדורה זו באים דברי הרז"ה בפירושו, כאשר הוא משיג על דברי הראב"ד. במשניות דפוס וילנא [שנדפסו על ידם כשני עשורים אחר הדפסת הש"ס], נדפס פירושו של הראב"ד על פי כת"י שהיה ביד רבי שלמה עדני בעל 'מלאכת שלמה', תלמיד רבי בצלאל אשכנזי בעל ה'שיטה מקובצת', כשהשינויים בין נוסח כת"י זה לנוסח הפירוש הנדפס, מצויינים בסוגריים עגולים ומרובעים כנהוג. חלק מן השינויים הינם שינויי לשון ונוסח והשלמת טעויות הדומות וכיוצא בזה, כמצוי בכתבי יד, וחלק אחר הינו שינויים שמשנים המשמעות, והוספות ארוכות המתחילות ב'נ"א' [-נוסח אחר], והם נראים דברי הראב"ד עצמו הקורא להם בתוך דבריו בשם 'חזרה' לעומת 'הקונטריס הראשון'. מן הדברים נראה כי הראב"ד מתכוין בכך להשיב על השגות הרז"ה, והיינו שאחר שבא פירוש הרז"ה לידו שב הראב"ד והגיה את פירושו על מנת להשיב על ההשגות. נראה גם שמהדורה זו היתה לנגד עיני המפרש, ראה למשל בסוף פרק ראשון (ד"ה רבי יוסי). להלן כינינו את ההוספות הללו בשם 'מהדו"ב' [-מהדורה בתרא]. יצויין בדרך אגב כי פירושי הראב"ד והרז"ה הנ"ל הנדפסים במשניות, כוללים בתוכם הגהות ופירושים מחכמים שונים, הנדפסים בתוך סוגריים מרובעים ופותחים ב'הגה"ה'.

ג. **פירוש** זה מכיל השגות רבות על פירוש הראב"ד, וראה עוד בהערה הקודמת.

ד. **ונדפס** גם בתוך היעיר קנו דלהלן [עם פירושו של בעל היעיר קנו], והנוסח שם הוגה על פי כת"י שהיה ביד בעל המלאכת שלמה.

ה. **ובכסף** משנה (פסולי המוקדשין פ"ח ה"א ועוד) קוראו בשם רש"י [וראה ברמב"ם מהדורת פרנקל].

ו. **וראה** שם בסוף המסכת שכתב [מענין האמור שם אודות זקני תורה שכל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם], שבעת החיבור היה בן ע"ה שנה. [וראה שם בהמשך דבריו שמסכת זו ומסכת מדות הן היחידות בסדר זה שאין להן לא תלמוד בבלי ולא תלמוד ירושלמי, עיי"ש].

ז. **הגר"א** אף הביא פירוש משמו וציין שהוא מ'בע"ר' [-בן העטרת ראש]. ראה עליות אליהו (הערה קו).

ח. **בספר** עליות אליהו (שם) נכתב על דבר הספר יעיר קנו, כי הובא לפני הגר"א ולמד בו לילה שלם, ואמר עליו לתלמידו הגר"ח מוולאזין כי 'משמיא קא זכו ליה לחבר חיבור על המסכת ולכוין בה לאמיתה אשר כל הראשונים לא מצאו דרכה'. וראה שם עוד אודות ספר זה.

ט. **וראה** בהקדמה לעיל מה שהובא בזה.

פרק ראשון - חטאת העוף

בין הקרבנות הקרבים במקדש, ישנם שני קרבנות הנקראים קרבנות העוף ובאים מתורים ומבני יונה, והם חטאת העוף ועולת העוף. חטאת העוף באה רק בחובה, וכדין כל חטאת שאינה באה בנדבה, ועולת העוף באה בין בחובה ובין בנדבה. כחובה כיצד, זב, זבה, יולדת, מצורע, נזיר טמא וכן המחוייב בקרבן עולה ויורד[א], מביאים שתי תורים או שני בני יונה, האחד קרב לחטאת והאחר קרב לעולה[ב]. כנדבה כיצד, יכול אדם להתנדב ולהביא תורים ובני יונה לקרבן עולת העוף, ואינו צריך להביא שנים דווקא, אלא יכול הוא להביא אף עוף אחד[ג]. שני עופות הבאים כחובה [ואחד מהם חטאת ואחד מהם עולה] או כנדבה [ושניהם עולות] נקראים בשם 'קן'. בלשון חז"ל נקרא עוף בודד בשם 'פרידה', וברבים 'פרידים'[ד].

קן יכולה להיות 'סתומה'[ה], דהיינו שלא נתפרש איזו פרידה ממנה תקרב חטאת ואיזו עולה, וכן יכולה להיות 'מפורשת', שנתפרשו פרידיה זו לחטאת וזו לעולה. וגם יכול אדם[ו] המחוייב כמה קינים, להפריש כמה קינים יחד, בלא לפרש איזה פרידים מהם יוקרבו לחטאת ואיזה לעולה[ז], והכהן המקריב יעשה בשעת ההקרבה כרצונו.

המסכת עוסקת בדיני תערובות של קינים, ובכמה אופנים: של אנשים שונים, של חובה בנדבה, של חטאות ועולות אלו באלו, של חטאות או עולות בקינים אחרים, וכדומה. אופני התערובת הם שנים, א. תערובת של ממש, שנתערבו העופות אלו באלו, ב. תערובת שבמעשה הכהן, שעשה את הקינים שלא כפי שהיה עליו לעשות. המסכת דנה בשני אופנים אלו, באופן של לכתחילה, האם ניתן להקריב קינים שנתערבו זו בזו, ובאופן של דיעבד, כאשר הוקרבו קינים מעורבות או שהוקרבו קינים שלא כדינן, האם ניתן להכשיר את כולן או לפחות חלק מהן.

היסוד לכל הנידונים האמורים שהם דווקא בעירוב חטאת העוף ועולת העוף, הוא בכך ששני קרבנות אלו דומים זה לזה במין הקרבן, ששניהם באים מתורים ובני יונה זכרים ונקבות ועל כן יתכן שיתערבו זה בזה, ומאידך שני קרבנות אלו שונים זה מזה במקום עשייתם ובאופן עשייתם, ועל כן אין קרבן מסופק יכול לעלות למה שהוא, עולה או חטאת, אלא הוא תמיד בספק כשר ספק פסול. נידונים אלו כמעט ולא יתכנו בתערובת בין קרבנות אחרים, משום ששאר הקרבנות או שהם שונים זה מזה במינם ובגילם ואין שייכת תערובת ביניהם, או שמאידך גיסא אין אופן ומקום עשייתם שונים גם בדיעבד, ועל כן תתכן אפשרות להקריבם גם באופן של אי ידיעה איזה קרבן קרב[ח].

בפרק הראשון, אחר דיני עשייתן של עולות וחטאות וההבדלים שבין נדרים לנדבות, מביאה המשנה את דיני קינים שנתערבו ביניהן, או שנתערבו בהן עולות וחטאות. בפרק השני מביאה המשנה את דיניהן של קינים סתומות ומפורשות, שפרחו פרידים של קינים אחרות או של חטאות ועולות, מהן ואליהן. הפרק השלישי שב לדון באופני התערובות שנתבארו בפרק הראשון ואופנים נוספים, ובאופן שכבר הוקרבו, והנידון הוא איזה עופות כשרים ואיזה עופות אינם כשרים, ומה היא חובת בעלי הקינים להביא בכדי להשלים את חיוביהם[ט].

משנה א

המשנה פותחת בפירוט המקומות במזבח בהם ניתנו דמי הקרבנות חטאת ועולה בבהמה ובעוף[י]:

חַטַּאת הָעוֹף[יא] **נַעֲשֵׂית** [-דמה ניתן[יב]] במזבח החיצון[יג] **לְמַטָּן** - למטה[יד] מחוט הסיקרא[טו], **וְחַטַּאת בְּהֵמָה**[טז] נעשית [-דמה

א. **ראה** על כל זאת בילקוט ביאורים, בהקדמה למסכת, מה שהובא באורך.

ב. **מהם** שמביאים קרבנות אלו בכל אופן שהוא, ומהם שמביאים אותם רק בדלות.

ג. **ראה** זבחים (סה.) ולהלן.

ד. **וראה** בקן מפורשת (בתחילת המבוא) שכתב שזהו החילוק בין פרידה לבין גוזל, שגוזל [הן בלשון התורה והן בלשון חז"ל] הוא כינוי לבן יונה בלבד.

ה. **בלשון** התורה 'קן' הוא לשון זכר, כאמור (דברים כב ו) 'כי יקרא קן ציפור', אולם בלשון חז"ל 'קן' היא לשון נקבה, כדלהלן במשניות. מלאכת שלמה (פ"א מ"ג).

ו. **מחוייבי** קינים יכולים להיות בין אנשים ובין נשים, אולם המשנה דברה בנשים דווקא [אף שאין נפקא מינה בדבר מיהו בעל הקן]. המפרשים נתנו לכך טעמים שונים, ראה בילקוט ביאורים, בהקדמה.

ז. **אין** הקינים מתפרשות, איזה לחטאת ואיזה לעולה, אלא בעת לקיחת הבעלים או בעת עשיית כהן. ראה להלן (סוף פרק א).

ח. **על** ההבדלים בין קרבנות בהמה לקרבנות העוף, ראה טבלה מסכמת בזבחים (סד:).

ט. **המפרש** המקיף ביותר במסכת זו הוא ה'יעיר קנו', שדקדק היטב בכל תיבה ותיבה במשניות אלו וכתב על כך ביאורים מפורטים וארוכים, ואת עיקרי דבריו הבאנו בילקוט ביאורים.

י. **הקדים** התנא בבא זו, משום שממנה מסתעפים דיני תערובת העולה והחטאת. והקדים חטאת לעולה, לפי שהיא קודמת בהקרבתה. תפארת ישראל (יכין אות א). המפרש (ד"ה ועולת) כתב סימן לזכור את הנזכר להלן, ע"ע ט"ט, עולת העוף למעלה וחטאת העוף למטה, ובבהמה להיפך. ובתפארת ישראל (יכין אות ד) כתב שיש שנתנו סימן עע"ע, עולת עוף למעלה [ומזה יש לדייק שחטאת העוף למטה ושעולת בהמה למטה, ואילו חטאת בהמה למעלה]. ועוד כתב סימן 'העוף עולה למעלה', שדרכו לעוף למעלה, והוא סימן שעולת העוף למעלה.

יא. **על** חטאת העוף ראה בהקדמה.

יב. **כל** קרבנות הבהמה והעוף דינם הוא שמדמם ינתן על גבי המזבח, בזריקה, בהזאה, בנתינה באצבע, בשפיכה או במיצוי, כל קרבן כדינו. דמה של חטאת העוף ניתן על המזבח פעמיים, מתחילה בהזאה ולאחר מכן במיצוי. ההזאה היא כמשמעה הזאת הדם וזריקתו מרחוק, ונעשית מגוף העוף בלא כלי. אודות המיצוי מצינו ברש"י שביאר את דרך עשייתו בשני אופנים, במנחות (ג: ד"ה הואה, נז: ד"ה מיצוי) פירש שמיצוי הוא ש'סוחט בין אצבעותיו וניצוק [-קילוח] הדם הולך למרחוק', ובפירושו לתורה (ויקרא א טו) ובזבחים (סד. ד"ה מילה, סד: ד"ה היה) ובכריתות (כו: ד"ה וכי) כתב שכובש את בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד.
אין כוונת המשנה לכלול גם מליקת חטאת העוף, משום שהמליקה היתה כשרה בכל מקום, כמבואר בזבחים (סג:) 'מלקה בכל מקום במזבח כשרה'.

יג. **שני** מזבחות היו במקדש, המזבח החיצון שעמד בעזרה, ומזבח הקטורת [שנקרא גם 'המזבח הפנימי'] שעמד בהיכל. בדרך כלל בשם מזבח מכנים את המזבח החיצון, וכך גם כאן. המזבח החיצון שימש לכמה דברים, וביניהם שעל קירותיו היו זורקים את דמיהם של כל הקרבנות [מלבד אלו שדמם היה ניתן במזבח הפנימי, ולפעמים במקומות נוספים בהיכל ובקודש הקדשים, אולם גם באלו היו שיירי דמיהם ניתנים במזבח החיצון על היסוד], ועל גגו למעלה היו מקטירים מבשר כל הקרבנות [מלבד חטאת העוף שלא היו מקטירים הימנה דבר]. המזבח היה רבוע, ולכך היו לו ארבע קרנות [זויות-פינות]. מאחר שבית המקדש וכליו עמדו במקביל לרוחות השמים, על כן כל קיר מקירות המזבח פנה לרוח אחרת, והקרנות כונו על שם שתי רוחות ['קרן מזרחית-דרומית' וכדומה]. בהמשך יתבאר באיזה קרנות ניתנו דמי הקרבנות שהובאו במשנתנו. [בשם 'קרן' מכנים הן את הקרנות שעלו בפינות גג המזבח כלפי מעלה בגובה אמה, והן את פינות קירות המזבח בכל גובהו. וכאן הכוונה לפינות קירות המזבח בכל גובהו].
תיאור המזבח מובא בזבחים (נד.). ומבואר שם שהיה רחב בתחתיתו שלושים ושתים אמה על שלושים ושתים אמה. אחר גובה אמה היתה כניסה של אמה מכל עבר ושמה היה 'יסוד המזבח', ורוחבו היה רק שלושים אמה על שלושים אמה. אחר גובה של חמש אמות שוב התקטן רוחבו באמה מכל עבר ושמה של כניסה זו היה 'סובב', ועמד על עשרים ושמונה אמה על עשרים ושמונה אמה. מכניסה זו היה המזבח עולה כלפי מעלה עוד ארבע אמות [מלבד הקרנות שהיו בפינות גגו וגובהן היה אמה].

יד. **במשנה** שבמשניות אכן הגירסא היא 'למטה', וכיוצא בדבר להלן במשנה, 'למעלה' תחת 'למעלן'.

טו. **בזבחים** (נג.) דרשו מהפסוק (שמות כז ה) 'והיתה הרשת עד חצי המזבח' שהתורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, דהיינו שגובהו של המזבח שהיה עשר אמות נחלק לשנים, היו דמים שדינן להנתן דווקא בחציו העליון, והיו אחרות שדינן להנתן דווקא בחציו התחתון. החלוקה סומנה על ידי חוט הסיקרא [-צבע אדום] שהקיף את המזבח באמצעו. וראה בהערה לעיל שהובא תיאורו של המזבח, ולפי האמור שם היתה כניסת הסובב בגובה שש אמות מהקרקע. מאחר שנתבאר שחוט הסיקרא שחצץ בין חציו העליון של המזבח לחציו התחתון, הקיף את המזבח באמצעו, כלומר בין חמש אמותיו העליונות לחמש אמותיו התחתונות, נמצא שהיה החוט אמה אחת מתחת לסובב.
מקור הדין שחטאת העוף נעשית למטה נלמד בזבחים (סד:) מהפסוק (ויקרא ה ט) 'והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח', שעליו לתת את דמה על הקיר שדמיו מתמצים [-שותתים ויורדים] אל היסוד, והוא הקיר התחתון [וראה שם שממה שנאמר 'יִמָּצֵה' ולא 'יַמְצֶה' יש ללמוד שהכוונה אף להזאה שתהא למטה]. הדם היה ניתן על קרן דרומית מערבית, כפי שדרשו בזבחים (סג:) ממה שהקישה תורה חטאת העוף ומנחה זו לזו, שנאמר במנחת חוטא (ויקרא ה יא) 'לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא', ומקום הגשת המנחה [שהיתה נעשית לפני קמיצתה] היא בקרן זו דווקא וכפי שדרשו שם.

טז. **חטאת** בהמה היא קרבן הבא בציבור או ביחיד לשם כפרה במקרים מסויימים או בזמנים קבועים [כדלהלן]. המדובר כאן במשנה הוא בחטאות החיצונות, שדמם ניתן על המזבח החיצון ולא בחטאות הפנימיות שדמם ניתן בהיכל. חטאות אלו באות ביחיד על שגגת לאו שזדונו כרת או על שאר עבירות שדינם ב'קרבן עולה ויורד', וכן באות בציבור בראשי חדשים ובמועדות.

חטאת

[א] העוף נעשית למטן [ב] וחטאת בהמה למעלן [ג] עולת העוף נעשית למעלן [ד] ועולת בהמה למטן [א] [ה] ואם שינה בזה ובזה פסול: סדר קינין כך הוא [ו] החובה אחד חטאת ואחד עולה בנדרים ובנדבות כולן עולות [ב] [ז] איזהו נדר האומר הרי עלי עולה ואיזו נדבה האומר הרי זו עולה [ח] מה בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייב באחריותן נדבות מתו או נגנבו אין חייב באחריותן:

חטאת

חטאת העוף נעשית למטה. כדדריש פ' קדשי קדשים (זבחים סד:) והנשאר בדם ימצה אל יסוד (קיר) המזבח[ב] (ויקרא ה) שהשירים שלו מתמצין ליסוד, וזהו קיר התחתון למטה מחוט הסיקרא: וחטאת בהמה למעלה. בגופה של קרן, ארבע מתנות על ארבע קרנות, כדדריש בפ"ק דזבחים (דף י:): עולת העוף למעלה. כדדריש בפרק קדשי קדשים (שם דף סה.) ומולק והקטיר ונמצה דמו מה הקטרה בראש המזבח אף מליקה [ג] בראשו של מזבח: ועולת בהמה למטה. שנאמר בה יסוד. וסימניך (א) ע"ע ע"ט עולת עוף למעלה חטאת למטה, ובבהמה איפכא: ואם שינה בזה ובזה פסול. אם עשה מעשה חטאת העוף למעלה פסול. דוקא הזאה פסולה למעלה, אבל המליקה למעלה כשרה כדתנן פרק קדשי קדשים (שם דף סג:) מליקה בכל מקום במזבח כשירה, ובמיצוי פלוגתא במעילה פרק חטאת העוף (דף ח:) דאיכא למ"ד דלא מעכב. ועולת העוף לית בה הזאה רק מיצוי ואם עשאה למטה פסולה: סדר קינין כך הוא החובה אחד חטאת ואחד עולה. [ד] כגון זב וזבה וטומאת מקדש וקדשיו ושמיעת קול וביטוי שפתים ויולדת דכולם מביאין קן בדלות אחד חטאת ואחד עולה, אבל זב וזבה מביאה [ה] קן אפילו עשירה: ונדרים ונדבות כולן עולות. האומר הרי עלי קן מביא שתי פרידין והן עולות. קן קרוי ב' תורים או שני בני יונה, פרידה קרוי יונה אחת או תור אחד, ואם ירצה להתנדב אחת ולהביא פרידה אחת והיא[ו] עולה, כדאמרינן פ' קדשי קדשים (זבחים דף סה.) והקריבו אפילו פרידה אחת יביא: [ז] ב חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד ברבוא ימותו כולם. דבכל אחת איכא לספוקי שמא עולה ופסולה למטה או שמא חטאת ופסולה למעלה: חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה. חובה קרי קן שלם של יולדת [אחת] או של זבה והוא אחד חטאת ואחד עולה, ולכך נקט חובה לאפוקי נדבה שכולהם עולות, ואם פרידה המפורשת לחטאת מעורבת עם שני קינין של חובה שהן סתומין ועתה חמש פרידין מעורבין יחד אינו יכול לעשות אלא שני חטאות שזהו מנין הכשר בשתי קינין של חובה, דאי עביד שלשה חטאות שמא מן שני[ח] קינין עבד להו ולא מן המעורב בהן ומשני קינין אין יכול לעשות רק שני חטאות, ולא מצי עביד אפילו עולה אחת שמא יקח החטאת המעורבת:

חטאת העוף נעשית למטה. כך דריש בפ' קדשי קדשים (זבחים סד:) והנשאר בדם ימצה אל יסוד [המזבח] קיר שהשירים שלו מתמצין ליסוד וזהו קיר התחתון: למטה, למטה מחוט הסיקרא, דכיון דאינה למעלה דכתיב יסוד יהיה למטה (למטה) מחוט הסיקרא, שאין במזבח כי אם שני מקומות למעלה מחוט ולמטה: בחטאת[ט] בהמה למעלה. בגופה של קרן, ארבע מתנות על ארבע קרנות, כדדריש פרק קמא דזבחים (דף י:):

עולת העוף למטה[י]. כדדריש פרק קדשי קדשים (שם סה.) ומלק והקטיר ונמצה דמו מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח, וכן דריש אף מיצוי בראשו של מזבח. ואם תאמר מאי מייתי מהקטרה שאני הקטרה שאינה מעכבת ואין ללמוד מליקה מהקטרה שמליקה מעכבת, וא"כ מאי קאמר לאחר כך שאם שינה בזה וזה פסול, וי"ל דילפינן הכי כמו גבי הקטרה ששינה המקום הרי הוא כמו שלא הקטיר כך מליקה כששינה מקום הוי כמו שלא מלקו, ואם לא מלק פסול:

חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת כולם ימותו אפילו אחד בריבוא. ופריך פרק התערובת (שם דף עג:) וליבטלו ברובא, ומשני לה. ופריך נכבשינהו כי היכי דניידן, ומשני ליה. ולשם יש להאריך ולא שייכא הכא:

פירוש הרא"ש

חטאת העוף נעשית למטה. פי' למטה מחוט הסיקרא שהיה בחציו של גובה המזבח כדכתיב (שמות כז ה) והיתה הרשת עד חצי המזבח ודרשו חכמים (זבחים נג.) התורה נתנה מחיצה בין דמים העליונים לדמים התחתונים שדמים העליונים מחצי המזבח ולמעלה ודמים התחתונים מחציו ולמטה. ובחטאת העוף כתיב (ויקרא ה ט) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח ודרשינן בזבחים בפרק קדשי קדשים (סד:) איזהו קיר שהשירים שלו מתמצין ליסוד הוי אומר זה קיר התחתון. ופריך התם ונעביד מעילאי והדר נעביד מתתאי כלומר לא כתיב יסוד אלא במיצוי שירים וא"כ נעביד הזאה למעלה ואח"כ ירד למטה וימצה השירים ליסוד כמעשה חטאת בהמה. ומשני מי כתיב יַמְצֶה יִמָּצֵה כתיב כלומר אי הוה כתיב יַמְצֶה או הוה משמע דקאי אשירים דוקא והוה מפרשינן ליה כדקאמרת לאחר שהזה למעלה ירד למטה וימצה אבל השתא דכתיב יִמָּצֵה משמע דקאי נמי אהזאה והכי פירושא דקרא והזה מדם החטאת על קיר המזבח במקום שהנשאר בדם ימצה ממילא אל יסוד המזבח והיינו קיר התחתון: וחטאת בהמה למעלה. דכתיב בה קרנות המזבח: עולת העוף למעלה. דריש לה בפרק קדשי קדשים (זבחים סה.) מדכתיב (ויקרא א טו) ומלק את ראשו והקטיר מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח ומיצוי נמי דריש מדכתיב והקטיר ונמצה דמו וכי תעלה על דעתך שאחר שהקטיר הוא ממצה אלא לומר לך מה הקטרה בראשו של מזבח אף מיצוי בראשו של מזבח. ופליגי התם תנאי איכא מאן דאמר דדוקא בקרן נעשית אל מקום הקטרה דעל המזבח שהוא מקום הקטרה אי אפשר לומר דהא כתיב ונמצה דמו על קיר המזבח הילכך בעינן קיר הסמוך למקום הקטרה והיינו הקרן ואיכא מ"ד אם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת כשירה שהכהן על הסובב הוא עומד ועדיין יש למטה מרגליו אמה אחת עד חצי המזבח וסבר האי תנא עושין מערכה על גבי סובב ומקרי שפיר מקום הקטרה: ועולת בהמה למטה. דכתיב (ויקרא ד יח) אל יסוד מזבח העולה אלמא דדם עולה למטה במקום שיש יסוד ואמרינן נמי בפ"ק דזבחים (י:) הכהן המחטא אותה דמה למעלה ואין אחרת דמה למעלה: ואם שינה בזה ובזה פסול. בחטאת העוף קאי אהזאה דוקא דבמליקה אמרינן בפרק קדשי קדשים (זבחים סג:) מליקה בכל מקום במזבח כשירה וכן במיצוי קאמר התם מיצוי דמה בכל מקום כשירה שאם היזה ולא מיצה כשירה ובעולת העוף במליקה ובמיצוי ואין בה הזאה. והא דשינוי מקום דמים פסיל דריש ליה בת"כ (פרשת צו פי"ג) מהאי קרא (ויקרא ז יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי לא ירצה אין לי בלא ירצה אלא שנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו מנין שנשחט בלילה [כו'] עד והניתנין למעלה שנתנן למטה והניתנין למטה שנתנן למעלה ת"ל לא יחשב לו: סדר קינין כך הוא, החובה. פי' היינו זב וזבה ונזיר טמא אחד דל ואחד עשיר ויולדת וטומאת מקדש וקדשיו ושמיעת קול וביטוי שפתים בדלות כולן מביאין שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת והן מתפרשות בלקיחת בעלים זה לעולה וזה לחטאת. ואם שינה הכהן לאותה שקראה חטאת עשה עולה והעולה עשה חטאת פסולין ודריש לה מקרא ביומא (מא.) דכתיב גבי יולדת (ויקרא יב ח) ולקחה שתי תורים אחד לעולה ואחד לחטאת אלמא בשעת לקיחה נקבעין איזה עולה ואיזה חטאת ואם לא קבעו להם הבעלים שם בשעת לקיחה אפילו קבעו להם שם אח"כ לא הוי קביעות דאינם מתפרשין אלא בעשיית הכהן דכתיב גבי זב ועשה אותם הכהן אחד חטאת ואחד עולה: בנדרים ונדבות כולן עולות. אם אמר הרי עלי קן מביא שתי תורים או שני בני יונה ושתיהן עולות ואם התנדב פרידה אחת מביא אחת כדדרשינן בפרק קדשי קדשים (זבחים סה.) והקריבו אפילו פרידה אחת יביא ואם התנדב עוף לתודה או לשלמים לא התנדב כדרך המתנדבים ולא אמר כלום [דלא מצינו תודה ושלמים אלא מן הבהמה. גליון] כ"ש לחטאת דאין חטאת בא נדבה: איזהו נדר האומר הרי עלי. פי' הרי עלי נקרא נדר דכתיב ונדריה עליה וכתיב לאסור איסר על נפשה: ואיזו נדבה האומר הרי זו. דכתיב בתרומת המשכן אשר ידבנו לבו וכתיב וזאת התרומה וכתיב [כל נדיב לב] הביאו חח ונזם אלמא נדבה בלשון זה שלא היה מחוסר הפרשה: שהנדרים חייב באחריותן. מפרש טעמא במגילה (ח.) תניא ר' שמעון אומר ונרצה לו לכפר עליו את שעליו חייב באחריותו דלא מיפטר עד שיכפר ומאי משמע לשון עלי שחייב עצמו באחריות א"ר יצחק בר אבדימי כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי ושוייה אנפשיה חובה. הקשה הר' יעקב מאורלינש ז"ל וליתני נמי שהנדרין אינן באין אלא מן החולין והנדבות באות אף מן המעשר כדתנן בפרק התודה (מנחות פב.) האומר הרי עלי שלמים הואיל והן חובה לא יביא אלא מן החולין ונדבה באה מן המעשר כמו שאפרש לקמן וליכא למימר תנא ושייר דהא אמרינן בפרק מרובה (ב"ק סב:) מי קתני אין בין מרובה קתני תנא ושייר משמע דאי הוה תני אין בין לא שייך למימר תנא ושייר. ואין לומר משום דלא פסיק ליה דפעמים דבר שבחובה בא מן המעשר כדתנן בפרק התודה (מנחות פא:) הרי עלי תודה מן המעשר ולחמה מן החולין יביא דהא נדרים נמי אשכחן דאינו חייב באחריותן כדאמרינן בפרק בתרא דמנחות (קט.) הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו יקריבנה במקדש ואם הקריבה בבית חוניו יצא ופריך עלה יצא והא מקטל קטלה ומשני כיון דאמר על מנת שאקריבנה בבית חוניו נעשה כאומר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותו ואפ"ה תני לה אע"ג דלא פסיקא ליה. ותירץ הר"ר אלחנן דלא מצי למיתני הכא והנדבות באות מן המעשר דהא בקינין איירינן הכא דאינן באות אלא עולות ואין מביאין עולות מדמי מעשר דדרשינן בספרי (ראה קיג) על קרא (דברים יד כו) ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן יכול יקח בהן בהמה למשתה בנו הרי אתה דן נאמר גבי מעשר ושמחת ונאמר להלן וזבחת שלמים ושמחת מה שמחה האמורה להלן שלמים אף שמחה האמורה כאן שלמים אי מה להלן עולות ושלמים אף כאן עולות ושלמים ת"ל ואכלת שם ושמחת אכילה שיש בה שמחה יצאו עולות שאין בהם אכילה ולא תקשי לך מתני' דפ"ק דמגילה (ח.) דאיירי בכל הקרבנות דמתניתין דהכא עיקר והתם אגב גררא דאין בין תנייה ולא תנא אלא לישנא דמתניתין דהכא:

א) עי' זבחים כו., ב) ר"ה ו. מגילה ח. [חולין קלט.].

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה ועולת בהמה וכו' וסימניך ע"ע ע"ט. נ"ב ר"ל עולה למעלה וחטאת למטה וכל זה בעוף:

הגהות וציונים

א] בדפוסים הקודמים נדפס בעמוד זה סוף מסכת מעילה ותחילת מסכת קנים כאחד, כשהמפרשים שבסוף המסכתות באים אחרי מסכת מדות. בעצת גדולי ישראל וכדי להקל על הלומד הצבנו במהדורתנו את המפרשים שבסוף המסכת אחרי כל מסכת בנפרד, וחילקנו את העמוד לשנים - סוף מסכת מעילה (כב. א) ותחילת מסכת קנים (כב. ב): ב] אל יסוד המזבח, קיר שהשירים (ש"מ): ג] מליקה ומיצוי בראשו (ש"מ): ד] ואחד עולה. דח' חובות הן כגון טומאת מקדש וקדשיו (ש"מ): ה] אבל זב וזבה ונזיר טמא מביאין קן אפילו עשירים: (ש"מ): ו] אחת היא עולה (ש"מ): ז] מכאן שייך לע"ב: ח] מן השני (שמכ"י): ט] וחטאת (ש"מ): י] עולת העוף נעשית למעלה. כדדריש (ש"מ):

א א מיי' פ"ז מהלכות מעה"ק הלכה ו:
ב ב מיי' שם פ"ה הל' ז:
ג ג מיי' שם פ"ו הל' כ:
ד ד מיי' שם פ"ה הל' ו:
ה ה מיי' פ"ב מהלכות פסולי המוקדשין הל' י:
ו ו מיי' פ"י מהלכות שגגות הלכה ג:
ז ז מיי' פי"ד מהלכות מעה"ק הלכה ד:
ח ח מיי' שם הלכה ה ופ"א שם הלכה ז:

פירוש הרז"ה

בדפוסים קודמים הוצב פירוש הרז"ה בשולי העמוד. כשלא הכיל הגליון את השייך לעמוד המשיכו והדפיסוהו בעמוד הבא וגם בעמוד שלאחריו, עד שבסופו של דבר מתרחק הפירוש מספר עמודים מהמשנה אליה הוא שייך. בעצת גדולי ישראל וכדי לחסוך מהלומד לשוטט על פני עמודי המסכת עד שעיניו יצודו המלים "עד כאן שייך לדף פלוני", העברנו את כל הפירוש לסוף המסכת.

פירוש הראב"ד

בדפוסים קודמים הוצב פירוש הראב"ד בשולי העמוד. כשלא הכיל הגליון את השייך לעמוד המשיכו והדפיסוהו בעמוד הבא וגם בעמוד שלאחריו, עד שבסופו של דבר מתרחק הפירוש מספר עמודים מהמשנה אליה הוא שייך. בעצת גדולי ישראל וכדי לחסוך מהלומד לשוטט על פני עמודי המסכת עד שעיניו יצודו המלים "עד כאן שייך לדף פלוני", העברנו את כל הפירוש לסוף המסכת.

ניתן[יז]] במזבח **לְמַעְלָן** מחוט הסיקרא[יח]. **עוֹלַת הָעוֹף**[יט] **נַעֲשֵׂית**[כ] במזבח **לְמַעְלָן** מחוט הסיקרא[כא], **וְעוֹלַת בְּהֵמָה**[כב] נעשית [-דמה ניתן[כג]] במזבח **לְמַטָּן** מחוט הסיקרא[כד]. **וְאִם שִׁינָּה בָּזֶה וּבָזֶה**, שנתן את הדם שלא במקומו[כה], כגון שנתן דם חטאת בהמה או דם עולת העוף למטה או שנתן דם עולת בהמה או דם חטאת העוף למעלה, **פָּסוּל**[כו].

המשנה מפרשת מהו קן[כז]:

סֵדֶר הבאת **קִינִּין כָּךְ הוּא. הַקֵּן** הבאה משום **חוֹבָה** שהטילה עליו התורה, כגון שהוא זב, זבה, יולדת, מצורע, נזיר טמא או המחוייב בקרבן עולה ויורד[כח], יש בה שתי תורים או שני בני יונה, **אֶחָד** קרב **חַטָּאת וְאֶחָד** קרב **עוֹלָה**[כט]. הקן הבאה **בִּנְדָרִים וּבִנְדָבוֹת**, שנדר או נדב להביא קן למזבח ונתחייב להביא שני עופות[ל], גם אם לא פירט איזה מין קרבן נדב או נדר, דינם הוא **שֶׁכּוּלָּן עוֹלוֹת**, לפי שאין אדם מתנדב חטאת ואשם, ואין עוף בא שלמים ותודה[לא].

המשנה מפרשת מהו נדר ומה היא נדבה ומה בין זה לזה[לב]:

אֵיזֶהוּ נֶדֶר, הָאוֹמֵר '**הֲרֵי עָלַי עוֹלָה**'[לג]. **וְאֵיזוֹ נְדָבָה, הָאוֹמֵר** על בהמה או עוף שלפניו '**הֲרֵי זוֹ עוֹלָה**'[לד]. בשני האופנים נתחייב להביא עולה למזבח. **מַה בֵּין נְדָרִים לִנְדָבוֹת**, אחר שבשניהם נתחייב בהבאת קרבן, **אֶלָּא שֶׁ**הקרבנות שהוא מביא מפני **הַנְּדָרִים** שנדר, אם **מֵתוּ אוֹ נִגְנְבוּ**[לה] הרי הוא **חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתָן** ומביא אחרים תחתיהם, לפי שקיבל על עצמו להביאם[לו], ואילו הקרבנות הבאים מפני **נְדָבוֹת** שהתנדב, אם **מֵתוּ אוֹ נִגְנְבוּ**[לז] **אֵין חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתָן**, לפי שלא קיבל על עצמו אלא להביא בהמה או עוף אלו בלבד[לח].

★ ★ ★

יז. **שאילו** שחיטתה של החטאת היתה בצפון המזבח או העזרה [ראה זבחים (כ.) מחלוקת בדבר], ככל קדשי קדשים, ראה זבחים (נג:). מתן דם החטאת נעשה באצבעו של הכהן ולא בכלי שרת.

יח. **דם** החטאת ניתן בארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח בחציו העליון, משום שנאמר במתן דמה 'קרנות המזבח' (ויקרא ד ל, ועוד), ואין צריך ליתן על הקרן הבולטת מן המזבח מעל גגו, אלא די לתת בזוית המזבח מול הקרן, כל שהוא מחציו של המזבח ולמעלה. תפארת ישראל (יכין אות ג). לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון בזבחים (י:) היה דמה ניתן על גוף הקרן הבולטת מן המזבח למעלה, ולא מתחת למקום זה, אף שהוא מעל חוט הסיקרא. והרע"ב פירש כשיטה זו, אולם אין הלכה כן. תפארת ישראל (שם).

יט. **על** עולת העוף ראה בהקדמה.

כ. **דמה** של עולת העוף ניתן על המזבח במיצוי. שלא כבחטאת העוף, היתה בעולת העוף קביעות מקום גם למליקה וגם למיצוי, ושניהם נעשים בחציו העליון של המזבח. אולם נחלקו הראשונים אם דין המליקה כדין המיצוי שהוא מעכב אם לא נעשה למעלה, ראה בתוספות (ד"ה עולת) ובראיש (ד"ה ולפס) שנקטו שאף מקום המליקה מעכב, ובתוספות יום טוב (זבחים פ"ו מ"ב) כתב בדעת הרמב"ם (פירוש המשניות שם) והרע"ב (שם) שאינו מעכב. לשיטות שאין מליקה למעלה מעכבת, אין לפרש את דברי המשנה האומרת להלן שאם שינה בעולת העוף פסלה, אלא במיצוי בלבד.

כא. **בזבחים** (סה.) דרשו זאת מהפסוק (ויקרא א טו) 'ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח', שהקישה תורה מליקה ומיצוי הדם להקטרה, לומר שמקומם בראש המזבח כהקטרה.

כב. **עולת** בהמה היא קרבן הבא בציבור וביחיד, בחובה [כגון תמיד ומוסף] ובנדבה, מהזכרים בלבד.

כג. **שאילו** שחיטתה היתה בצפון, ראה זבחים (נג:). מתן דם העולה נעשה בזריקה מכלי.

כד. **משום** שנאמר בה שדמה ינתן על היסוד, יש ללמוד שהוא ניתן מחצי המזבח ולמטה. רא"ש (ד"ה ועולת). [והביא עוד מזבחים (י:) שדרשו את הפסוק האמור בקרבן חטאת בהמה (ויקרא ו יט) 'הכהן המחטא אותה', אותה למעלה ואין דמו של אחר למעלה]. וכתב ביעיר קנו (שיח השדה ד"ה ועולת, בהגה"ה) שנחלקו בזה רש"י ותוספות, שבזבחים (מ.) אכן מבוארת דרשה זו, אולם רש"י (שם ד"ה ועולה) כתב שהפסוק הוא למותר ובחינם נקטוהו, אלא למדים זאת מקל וחומר (כמבואר שם נג.), אבל תוספות (נא: ד"ה מן) נקטו שדרשה זו עיקר.

דין זה הוא גם באשם שלמים ותודה, ונקט התנא עולה משום שרצה להשמיע את החילוקים בין בהמה ועוף, ובעוף אין אלא חטאת ועולה. תפארת ישראל (יכין אות ד).

כה. **שאילו** שינוי מקום במליקת החטאת אינו מעכב, כאמור בזבחים (סג:) 'מלקה בכל מקום במזבח כשרה', ואודות שינוי במקום מליקת העולה, ראה בהערה לעיל שנחלקו בכך הראשונים. וראה עוד בילקוט ביאורים מה שהובא בשם היעיר קנו.

כו. **שכן** דרשו בתורת כהנים (צו פרק יג ה"ג) מ'לא ירצה' ו'לא יחשב' לפסול בנתן את הניתנים למטה למעלה והניתנים למעלה למטה. רא"ש (ד"ה ולפס). וראה בילקוט ביאורים מה שדנו האחרונים באורך מהמבואר בזבחים (כו:) שגם דם שניתן שלא במקומו מכפר [אך בשרו לא ניתר לאכילה].

כז. **כתב** היעיר קנו (ד"ה עוד) שהקדים התנא את סדר קיני חובה ונדבה קודם שדן בדיני התערובות, משום שבתערובות קיני חובה עיקר הפסול הוא משום שיש לעשותן מחצה למעלה ומחצה למטה, ועוד הוסיף אודות קיני נדבה משום שבפרק שלישי מדובר באופן שהאשה נתנה לכהן קיני חובה ונדבה וטעה בהן וכו'.

כח. **ראה** על כל אלו בילקוט ביאורים, בהקדמה.

כט. **ויכול** המחוייב קן לפרש בשעת קנייתו את הקן שפרידה זו חטאת ופרידה זו עולה, ואז היא 'קן מפורשת', וכן יכול שלא לפרש כלל, והכהן המקריב את הקן יקח זו לחטאת וזו לעולה, כרצונו, ועד אז היא 'קן סתומה'. [וראה להלן שאפשר גם שיהיו כמה קינים סתומות יחד, כגון שישנם שלש קינים, ודינן שיהיו מהן שלש עולות ושלש חטאות, והכהן המקריב הוא יבחר איזו לעולה ואיזו לחטאת]. דין זה נלמד ביומא (מא.), ששנינו שם, אמר רב חסדא, אין הקינין מתפרשות [איזו לחטאת ואיזו לעולה] אלא או בלקיחת בעלים [שאמר כשקנאן זו אני לוקח לעולה וזו אני לוקח לחטאת, ואז אין הכהן יכול לשנותן ואם שינה פסל, רש"י (ד"ה אין)], או בעשיית כהן [שאם לא נתפרשו על ידי הבעלים כשקנאן, אין מועיל פירושו לאחר מכן ויכול הכהן לשנותן, רש"י (שם)], ואמר רב שימי בר אשי שטעמו של רב חסדא הוא ממה שנאמר ביולדת (ויקרא יב ח) 'ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת', ובזב נאמר (ויקרא טו ל) 'ועשה הכהן את האחד חטאת ואת האחד עולה', ויש לדרוש שאין הקינים נקבעות אלא או בשעת לקיחה או בשעת עשיה.

ל. **וכן** אם נדר או נדב עוף אחד ונתחייב להביאו. לפי שיכול להביא אף אחד לבדו, כפי שדרשו בזבחים (סה.) מהפסוק (ויקרא א טו) 'והקריבו' האמור בעולת העוף, שאפילו פרידה אחת יכול להביא. וראה על כך בילקוט ביאורים.

לא. **ואם** התנדב עוף לאחד מאלו, לא עשה כלום. רא"ש (ד"ה בנדרים).

לב. **כתב** היעיר קנו (ד"ה עוד) שהקדים התנא לבאר את דין הנדר, משום המבואר בסוף פ"ג שעל האשה להשלים את אשר נדרה [וראה בילקוט ביאורים מה שהובא בשמו מדוע הקדים התנא לבאר גם את דין הנדבה].

לג. **כאמור** בפרשת נדרים (במדבר ל ז) 'ונדריה עליה וגו' אשר אסרה על נפשה'. על פי הרא"ש (ד"ה איזהו). ומקורו מהראב"ד (ד"ה איזהו), והוסיף שבנדר נאמר (דברים כג כב) 'כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו', ומשמע שהוא מחוסר הפרשה, שאם לא כן היה לתורה לומר 'לא תאחר להביאו'.

לד. **כאמור** בתרומת המשכן (שמות כה ב-ג) 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו וגו' וזאת התרומה אשר תקחו מאתם' וגו', ועוד נאמר (שם לה כב) 'כל נדיב לב הביאו חח ונזם' וגו', ולמדנו מפסוקים אלו שהנדבה אינה מחוסרת הפרשה לפי שהוא מקדיש את הדבר עצמו וזו היא נדבתו. רא"ש (ד"ה ונדבה). ומקורו מהראב"ד (ד"ה איזהו).

לה. **והוא** הדין אם נתערבו באופן שאי אפשר להקריבם. ראה תורת הבית (דף ד.). וראה בילקוט ביאורים בשם היעיר קנו, מדוע נקטה המשנה דוגמאות אלו דווקא [וכן ראה שם מה דין אונס ופשיעה].

לו. **כפי** שדרש רבי שמעון בברייתא המובאת במגילה (ח.) [שם מופיעה משנה בה נאמר כדברי משנתנו] מהפסוק (ויקרא א ד) 'ונרצה לו לכפר עליו', את שעליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו, והיינו שמה שקבלו עליו אינו מתרצה אם לא הביאו (רש"י ד"ה את). וביארו שם מנין ש'הרי עלי' היא קבלת אחריות (רש"י ד"ה מאי), אמר רבי יצחק בר אבדימי, כיון שאמר 'עלי' כמי שטען אותה על כתפיו הוא.

לז. **או** נתערבו כבאופנים דלהלן שאי אפשר להקריבם. תורת הבית (דף ד.).

לח. **קיימים** חילוקים נוספים בין נדרים ונדבות, וראה על כך בילקוט ביאורים.

חטאת

חטאת [א]העוף נעשית למטן [ב]וחטאת בהמה למעלן [ג]עולת העוף נעשית למעלן [ד]ועולת בהמה למטן [ס][ה]ואם שינה בזה ובזה פסול: סדר קינין כך הוא [ו]החובה אחד חטאת ואחד עולה בנדרים ובנדבות כולן עולות [ט][ז]איזהו נדר האומר הרי עלי עולה ואיזו נדבה האומר הרי זו עולה [ח]מה בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייב באחריותן נדבות מתו או נגנבו אין חייב באחריותן:

חטאת

חטאת העוף נעשית למטה. כדדריש פ' קדשי קדשים (זבחים סד:) והנשאר בדם ימצה אל יסוד (קיר) המזבח[ס] (ויקרא ה) שהשירים שלו מתמצין ליסוד, וזהו קיר התחתון למטה מחוט הסיקרא: וחטאת בהמה למעלה. בגופה של קרן, ארבע מתנות על ארבע קרנות, כדדריש בפ"ק דזבחים (דף י:): עולת העוף למעלה. כדדריש בפרק קדשי קדשים (שם דף סה.) מומלק והקטיר ונמצה דמו מה הקטרה בראש המזבח אף מליקה [ג] בראשו של מזבח: ועולת בהמה למטה. שנאמר בה יסוד. וסימניך (א) ע"ע ט"ט עולת עוף למעלה חטאת למטה, ובבהמה איפכא: ואם שינה בזה ובזה פסול. אם עשה מעשה חטאת העוף למעלה פסול. דוקא הזאה פסולה למעלה, אבל המליקה למעלה כשרה כדתנן פרק קדשי קדשים (שם דף סג:) מליקה בכל מקום במזבח כשירה, ובמיצוי פלוגתא במעילה פרק חטאת העוף (דף ח:) דאיכא למ"ד דלא מעכב. ועולת העוף לית בה הזאה רק מיצוי ואם עשאה למטה פסולה: סדר קינין כך הוא החובה אחד חטאת ואחד עולה. [ד] כגון זב וזבה וטומאת מקדש וקדשיו ושמיעת קול וביטוי שפתים ויולדת דכולם מביאין קן בדלות אחד חטאת ואחד עולה, אבל זב וזבה מביאה [ה] קן אפילו עשירה: ונדרים ונדבות כולן עולות. האומר הרי עלי קן מביא שתי פרידין והן עולות. קן קרוי ב' תורים או שני בני יונה, פרידה קרוי יונה אחת או תור אחד, ואם ירצה להתנדב אחת ולהביא פרידה אחת והיא[ו] עולה, כדאמרינן פ' קדשי קדשים (זבחים דף סה.) והקריבו אפילו פרידה אחת יביא: [ז]ב חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד ברבוא ימותו כולם. דבכל אחת איכא לספוקי שמא עולה ופסולה למטה או שמא חטאת ופסולה למעלה: חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה. חובה קרי קן שלם של יולדת [אחת] או של זבה והוא אחד חטאת ואחד עולה, ולכך נקט חובה לאפוקי נדבה שכולהם עולות, ואם פרידה המפורשת לחטאת מעורבת עם שני קינין של חובה שהן סתומין ועתה חמש פרידין מעורבין יחד אינו יכול לעשות אלא שני חטאות שזהו מנין הכשר בשתי קינין של חובה, דאי עביד שלשה חטאות שמא מן שני[פ] קינין עבד להו ולא מן המעורב בהן ומשני קינין אין יכול לעשות רק שני חטאות, ולא מצי עביד אפילו אחת עולה שמא יקח החטאת המעורבת:

חטאת העוף נעשית למטה. כך דריש בפ' קדשי קדשים (זבחים סד:) והנשאר בדם ימצה אל יסוד [המזבח] קיר שהשירים שלו מתמצין ליסוד וזהו קיר התחתון: למטה, למטה מחוט הסיקרא, דכיון דאינה למעלה דכתיב יסוד יהיה למטה (למטה) מחוט הסיקרא, שאין במזבח כי אם שני מקומות למעלה מחוט ולמטה: בחטאת[ס] בהמה למעלה. בגופה של קרן, ארבע מתנות על ארבע קרנות, כדדריש פרק קמא דזבחים (דף י:): **עולת** העוף למטה[ע]. כדדריש פרק קדשי קדשים (שם סה.) ומלק והקטיר ונמצה דמו מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח, וכן דריש אף מיצוי בראשו של מזבח. ואם תאמר מאי מייתי מהקטרה שאני הקטרה שאינה מעכבת ואין ללמוד מליקה מהקטרה שמליקה מעכבת, וא"כ מאי קאמר לאחר כך שאם שינה בזה ובזה פסול, וי"ל דילפינן הכי כמו גבי הקטרה ששינה המקום הרי הוא כמו שלא הקטיר כך מליקה כששינה מקום הוי כמו שלא מלקו, ואם לא מלק פסול: [פ]**חטאת** שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת כולם ימותו אפילו אחד בריבוא. ופריך פרק התערובת (שם דף עג:) וליבטלו ברובא, ומשני לה. ופריך נכבשינהו כי היכי דניידן, ומשני ליה. ולשם יש להאריך ולא שייכא הכא:

פירוש הרא"ש

חטאת העוף נעשית למטה. פי' למטה מחוט הסיקרא שהיה באמצע של גובה המזבח כדכתיב (שמות כז ה) והיתה הרשת עד חצי המזבח ודרשו חכמים (זבחים נג.) התורה נתנה מחיצה בין דמים העליונים לדמים התחתונים שדמים העליונים מחצי המזבח ולמעלה ודמים התחתונים מחציו ולמטה. ובחטאת העוף כתיב (ויקרא ה ט) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח ודרשינן בזבחים בפרק קדשי קדשים (סד:) איזהו קיר שהשירים שלו מתמצין ליסוד הוי אומר זה קיר התחתון. ופריך התם ונעביד מעילאי והדר נעביד מתתאי כלומר לא כתיב יסוד אלא במיצוי שירים וא"כ נעביד הזאה למעלה ואח"כ ירד למטה וימצה השירים ליסוד כמעשה חטאת בהמה. ומשני מי כתיב יַמְצֶה יִמָּצֵה כתיב כלומר אי הוה כתיב יַמְצֶה או הוה משמע דקאי אשירים דוקא והוה מפרשינן ליה כדקאמרת לאחר שהזה למעלה ירד למטה וימצה אבל השתא דכתיב יִמָּצֵה משמע דקאי נמי אהזאה והכי פירושא דקרא והזה מדם החטאת על קיר המזבח במקום שהנשאר בדם ימצה ממילא אל יסוד המזבח והיינו קיר התחתון: וחטאת בהמה למעלה. דכתיב בה קרנות המזבח: עולת העוף למעלה. דריש לה בפרק קדשי קדשים (זבחים סה.) מדכתיב (ויקרא א טו) ומלק את ראשו והקטיר מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח ומיצוי נמי דריש מדכתיב והקטיר ונמצה דמו וכי תעלה על דעתך שאחר שהקטיר הוא ממצה אלא לומר לך מה הקטרה בראשו של מזבח אף מיצוי בראשו של מזבח. ופליגי התם תנאי איכא מאן דאמר דדוקא בקרן נעשית אבל מקום הקטרה דעל המזבח שהוא מקום הקטרה אי אפשר לומר דהא כתיב ונמצה דמו על קיר המזבח הילכך בעינן קיר הסמוך למקום הקטרה והיינו הקרן ואיכא מ"ד אם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת כשירה שהכהן על הסובב הוא עומד ועדיין יש למטה מרגליו אמה אחת עד חצי המזבח וסבר האי תנא עושין מערכה על גבי סובב ומקרי שפיר מקום הקטרה: ועולת בהמה למטה. דכתיב (ויקרא ד יח) אל יסוד מזבח העולה אלמא דדם עולה למטה במקום שיש יסוד ואמרינן נמי בפ"ק דזבחים (י:) הכהן הממטא אותה דמה למעלה ואין אחרת דמה למעלה: ואם שינה בזה ובזה פסול. בחטאת העוף קאי אהזאה דוקא דבמליקה אמרינן בפרק קדשי קדשים (זבחים סג:) מליקה בכל מקום במזבח כשירה וכן במיצוי קאמר התם מיצוי דמה בכל מקום כשירה שאם היזה ולא מיצה כשירה ובעולת העוף במליקה ובמיצוי ואין בה הזאה. והא דשינוי מקום דמים פסיל דריש ליה בת"כ (פרשת צו פי"ג) מהאי קרא (ויקרא ז יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי לא ירצה אין לי בלא ירצה אלא שנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו מנין שנשחט בלילה [כו'] עד והניתנין למעלה שנתנן למטה והניתנין למטה שנתנן למעלה ת"ל לא יחשב לו: סדר קינין כך הוא, החובה. פי' היינו זב וזבה ונזיר טמא אחד דל ואחד עשיר ויולדת וטומאת מקדש וקדשיו ושמיעת קול וביטוי שפתים בדלות כולן מביאין שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת והן מתפרשות בלקיחת בעלים זה לעולה וזה לחטאת. ואם שינה הכהן לאותה שקראה חטאת עשה עולה והעולה עשה חטאת פסולין ודריש לה מקרא ביומא (מא.) דכתיב גבי יולדת (ויקרא יב ח) ולקחה שתי תורים אחד לעולה ואחד לחטאת אלמא בשעת לקיחה נקבעין איזה עולה ואיזה חטאת ואם לא קבעו להם הבעלים שם בשעת לקיחה אפילו קבעו להם שם אח"כ לא הוי קביעות דאינם מתפרשין אלא בעשיית הכהן דכתיב גבי זב ועשה אותם הכהן אחד חטאת ואחד עולה: בנדרים ונדבות כולן עולות. אם אמר הרי עלי קן מביא שתי תורים או שני בני יונה ושתיהן עולות ואם התנדב פרידה אחת מביא אחת כדדרשינן בפרק קדשי קדשים (זבחים סה.) והקריבו אפילו פרידה אחת יביא ואם התנדב עוף לתודה או לשלמים לא התנדב כדרך המתנדבים ולא אמר כלום [דלא מצינו תודה ושלמים אלא מן הבהמה. גליון] כ"ש לחטאת דאין חטאת בא נדבה: איזהו נדר האומר הרי עלי. פי' הרי עלי נקרא נדר דכתיב ונדריה עליה וכתיב לאסור איסר על נפשה: ואיזו נדבה האומר הרי זו. דכתיב בתרומת המשכן אשר ידבנו לבו וכתיב וזאת התרומה וכתיב [כל נדיב לב] הביאו חח ונזם אלמא נדבה בלשון זה שלא היה מחוסר הפרשה: שהנדרים חייב באחריותן. מפרש טעמא במגילה (ח.) תניא ר' שמעון אומר ונרצה לו לכפר עליו את שעליו חייב באחריותו דלא מיפטר עד שיכפר ומאי משמע לשון עלי שחייב עצמו באחריות א"ר יצחק בר אבדימי כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי ושוייה אנפשיה חובה. הקשה הר' יעקב מאורלינש ז"ל וליתני נמי שהנדרין אינן באין אלא מן החולין והנדבות באות אף מן המעשר כדתנן בפרק התודה (מנחות פב.) האומר הרי עלי שלמים הואיל והן חובה לא יביא אלא מן החולין ונדבה באה מן המעשר כמו שאפרש לקמן וליכא למימר תנא ושייר דהא אמרינן בפרק מרובה (ב"ק סב:) מי קתני אין בין מרובה קתני תנא ושייר משמע דאי הוה תני אין בין לא שייך למימר תנא ושייר. ואין לומר משום דלא פסיק ליה דפעמים דבר שבחובה בא מן המעשר כדתנן בפרק התודה (מנחות פא:) הרי עלי תודה מן המעשר ולחמה מן החולין יביא דהא נדרים נמי אשכחן דאינו חייב באחריותן כדאמרינן בפרק בתרא דמנחות (קט.) הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו יקריבנה במקדש ואם הקריבה בבית חוניו יצא ופריך עלה יצא והא מקטל קטלה ומשני כיון דאמר על מנת שאקריבנה בבית חוניו נעשה כאומר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותו ואפ"ה תני לה אע"ג דלא פסיקא ליה. ותירץ הר"ר אלחנן דלא מצי למיתני הכא והנדבות באות מן המעשר דהא בקינין איירינן הכא דאינן באות אלא עולות ואין מביאין עולות מדמי מעשר דדרשינן בספרי (ראה קיג) על קרא (דברים יד כו) ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן יכול יקח בהן בהמה למשתה בנו הרי אתה דן נאמר גבי מעשר ושמחת ונאמר להלן וזבחת שלמים ושמחת מה שמחה האמורה להלן שלמים אף שמחה האמורה כאן שלמים אי מה להלן עולות ושלמים אף כאן עולות ושלמים ת"ל ואכלת שם ושמחת אכילה שיש בה שמחה יצאו עולות שאין בהם אכילה ולא תקשי לך מתני' דפ"ק דמגילה (ח.) דאיירי בכל הקרבנות דמתניתין דהכא עיקר והתם אגב גררא דאין בין תנייה ולא תנא אלא לישנא דמתניתין דהכא:

מסורת הש"ס
עם תוספות

[א] עי' זבחים כו., [ב] ר"ה ו. מגילה ח. [חולין קלט.].

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה ועולת בהמה וכו' וסימניך ע"ע ט"ט. נ"ב ר"ל עולה למעלה וחטאת למטה וכל זה בעוף:

הגהות וציונים

[א] בדפוסים הקודמים נדפס בעמוד זה סוף מסכת מעילה ותחילת מסכת קנים כאחד, כשהמפרשים שבסוף המסכתות באים אחרי מסכת מדות. בעצת גדולי ישראל וכדי להקל על הלומד הצבנו במהדורתנו את המפרשים שבסוף המסכת אחרי כל מסכת בנפרד, וחילקנו את העמוד לשנים - סוף מסכת מעילה (כב. א) ותחילת מסכת קנים (כב. ב): [ב] אל יסוד המזבח, קיר שהשירים (ש"מ): [ג] מליקה ומיצוי בראשו (ש"מ): [ד] ואחד עולה. דח' חובות הן כגון טומאת מקדש וקדשיו (ש"מ): [ה] אבל זב וזבה ונזיר טמא מביאין קן אפילו עשירים: (ש"מ): [ו] אחת היא עולה (ש"מ): [ז] מכאן שייך לע"ב: [ס] מן השני (שמכ"י): [ע] וחטאת (ש"מ): [פ] עולת העוף נעשית למעלה. כדדריש (ש"מ):

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהלכות מעה"ק הלכה ו:
ב ב מיי' שם פ"ה הל' ז:
ג ג מיי' שם פ"ו הל' כ:
ד ד מיי' שם פ"ה הל' ו:
ה ה מיי' פי"ב מהלכות פסולי המוקדשין הל' י:
ו ו מיי' פ"י מהלכות שגגות הלכה ג:
ז ז מיי' פי"ד מהלכות מעה"ק הלכה ד:
ח ח מיי' שם הלכה ה ופ"א שם הלכה ז:

פירוש הרז"ה

בדפוסים קודמים הוצב פירוש הרז"ה בשולי העמוד. כשלא הכיל הגליון את השייך לעמוד המשיכו והדפיסוהו בעמוד הבא וגם בעמוד שלאחריו, עד שבסופו של דבר מתרחק הפירוש מספר עמודים מהמשנה אליה הוא שייך. בעצת גדולי ישראל וכדי לחסוך מהלומד לשוטט על פני עמודי המסכת עד שעיניו יצודו המלים "עד כאן שייך לדף פלוני", העברנו את כל הפירוש לסוף המסכת.

פירוש הראב"ד

בדפוסים קודמים הוצב פירוש הראב"ד בשולי העמוד. כשלא הכיל הגליון את השייך לעמוד המשיכו והדפיסוהו בעמוד הבא וגם בעמוד שלאחריו, עד שבסופו של דבר מתרחק הפירוש מספר עמודים מהמשנה אליה הוא שייך. בעצת גדולי ישראל וכדי לחסוך מהלומד לשוטט על פני עמודי המסכת עד שעיניו יצודו המלים "עד כאן שייך לדף פלוני", העברנו את כל הפירוש לסוף המסכת.

משנת ראשונים

חטאת העוף נעשית למטה. כל ענין אותה המסכתא בדיני תערובת העופות אם נתערבו קרבנות העוף זה בזה. ואיחרו לפי שאינו דבר הכרחי, שאפשר שיתערבו ואפשר שלא יתערבו, ועוד שכל דיניהם מעטים מאד כמו שיתבאר במקומו.

[הקדמת הרמב"ם למשנה]

למטה. מחוט הסקרא. דכתיב (ויקרא ה) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח, קיר שהשיריים שלו מתמצין ליסוד, וזהו קיר התחתון למטה מחוט הסקרא. דאי קיר העליון דהיינו מן החוט ולמעלה, פעמים שהוא מתמצה לסובב כגון שעושהו למעלה מן הסובב, שהחוט למטה מן הסובב אמה. [רע"ב]

ב [א] חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד בריבוא ימותו כולן: חטאת [ב] שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה [ג] וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין עולה שבחובה בין שחובה מרובה ונדבה מועטת בין שהנדבה מרובה וחובה מועטת בין ששתיהן שוות: ג בד"א בחובה ובנדבה [ד] אבל בחובה שנתערבה זו בזו אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו מחצה כשר ומחצה פסול [ה] אחת לזו ושתים לזו שלש לזו ועשר לזו ומאה לזו המועט כשר בין משם אחד ובין משני שמות בין מאשה אחת ובין משתי נשים: ד כיצד [ו] משם אחד לידה ולידה זיבה וזיבה משם אחד משני שמות לידה וזיבה. כיצד [ז] משתי נשים על זו לידה ועל זו לידה על זו זיבה ועל זו זיבה משם אחד. [ח] משני שמות על זו לידה ועל זו זיבה: [ט] ר' יוסי אומר [י] שתי נשים שלקחו את קיניהם בעירוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן לאיזו שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזו שירצה כהן יקריב עולה בין משם אחד בין משני שמות:

הדרן עלך חטאת העוף

חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה. חובה קרי קן שלם של יולדת או של זבה: **רבי** יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב או נתנו דמי קיניהן לכהן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה. מכאן מוכיח פרק בכל מערבין (עירובין דף לז.) דסבר רבי יוסי יש ברירה, דכשהכהן מקריב אחד לשם אשה זו הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן של אשה זו, ודחי הש"ס כשהתנו, ופירש רש"י בשעת לקיחה התנו שיכול הכהן לעשות קן שירצה לשם איזה אשה שירצה, ואינו נראה לרבי דהכי למאן דאמר אין ברירה לא מהני מידי, דכיון שהעופות מעורבין יחד מה מועיל תנאי שלה, היאך קנתה אשה זו עוף [ח] אם לא על ידי ברירה דבשעת הקרבה הוברר שלא נלקחה מתחלה [ט] לשם אשה זו ואינו לשם אשה זו, ותו דפריך התם מאי למימרא אדרבה אינו מועיל כלום אלא למ"ד יש ברירה, ומפרש שהתנו בשעת לקיחה זה הקן יהא שלי ומעות שהם מעורבין כאן יהו מחוללין על קן זה והילך בעינן זה [י] הקן יהא שלך, וקמ"ל דלא גזרינן התנו אטו לא התנו, וקמ"ל דבר אחר כרב חסדא דאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, שעדיין כל קן וקן סתומה היא ולא פירש איזה פרידה לחטאת ואיזה פרידה לעולה וקאמר איזו שירצה כהן יעשה עולה אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. ולא נהירא לרבי לפרש לאיזו שירצה הכהן לאיזו אשה, דהא בכל דוכתא לא אשכחנא שיהא כהן צריך לברר זה כלל אלא בכל נותני מעות בשופר הכהן מקריב סתם לשם מי שהוא, (ועוד) דא"כ היה לו להתנות כל דין איש [כ] ואשה: **לאיזו** שירצה כהן יקריב עולה וחטאת כו'. הכי פירושו לאיזו של פרידין יעשה עולות ואע"ג דשמא הן שנלקחו מדמי האחת, ולאיזה זוג שירצה יקריבם חטאות. ובתוספות רבינו יצ"א גרסינן לאיזה. ופירוש דהתנו נראה לרבי כשנתנו הדמים יחד התנו אם יקח הכהן כל העולות או כל חטאות משלי אני נותנת ומוחלת לך מעכשיו, וכן כל נותנת מעות שבשופר סתם על דעת ב"ד [נותנת] (התנה) והוי כאילו התנו: הדרן עלך חטאת העוף

וכן עולה שנתערבה בחובה. בקן סתומה[ב]: אין כשר אלא מנין עולות שבחובה. כדפרשינן גבי חטאת: והדין הזה בין בחובה מרובה ונדבה מועטת בין נדבה מרובה וחובה מועטת בין שתיהן שוות. בין נתערבה עולה מפורשת בהרבה קינין סתומין של חובה כדפרישית לעיל, בין נתערבו [הרבה עולות] בקן אחת סתומה אין יכול לעשות כ"א עולה אחת דהיינו מנין עולות הכשר בחובה, דאי עבד שניה עולות דילמא יקח הקן הסתומה והיא אחד חטאת ואחד עולה, וכן אם שניהם שוות. ונדבה דנקט ולא נקט חטאת מועטת בחובה או עולה מועטת בחובה, משום דקתני בסיפא אבל [חובה] שנתערבה זו בזו להכי נקט ברישא נדבה: ג אבל חובה שנתערבה זו בזו. קן סתומה של לידה שהוא אחד חטאת ואחד עולה ונתערבו השני פרידים בקן אחת סתומה של זיבה או של לידה מאשה אחרת: מחצה כשר ומחצה פסול. יכול להקריב שני פרידין אחד עולה ואחד חטאת ולא יותר, דאי עבד שני עולות שמא יעשה אותן מקן אחד של לידה או של זיבה, וכן אם נתערבו הרבה קינין יחד יקריב חציו אחד חטאת ואחד עולה וחציו האחר פסולין, והיינו כי נתערבו בשוה, כדאמרינן אחת לזו ואחת לזו או שתים לזו ושתים לזו או שלש לזו ושלש לזו שיכול ליקח מהג' קינין איזה שלש פרידין שירצה איזה לחטאת ואיזה לעולה: אבל אחד לזו ושנים לזו ג' לזו וי' לזו וק' לזו המועט כשר. אם נתערבו קן חטאת[ג] סתומה של זיבה בשתי קינין של לידה או בשלשה אינו יכול להקריב אלא קן אחת פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולה, אבל שתי עולות לא מצי עביד פן יקח הקן שהוא מבורר תחילה ללידה אחת שאינו יכול להקריב ממנו רק אחד חטאת ואחד עולה, וכן אם נתערבו כולם יחד האחד והשתים והשלש והעשר לא יוכל להקריב רק קן אחת שני פרידין, או עשר קינין במאה יקריב עשרים פרידין כמו שיכול לעשות מעשר קינין, וזהו המועט כשר: בין משם אחד. לידה ולידה [ד] משתי נשים: בין שתי שמות. לידה וזיבה אפילו מאשה אחת, כדמפרש כיצד משם אחד: ד רבי יוסי אומר ב' נשים שלקחו קיניהן בעירוב או נתנו דמי קיניהן לכהן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה יקריב עולה. מכאן מוכיח בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז.) דלית ליה לרבי יוסי ברירה שכשהכהן מקריב אחד לשם רחל הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן זה של רחל, ודחי הש"ס בדאתנו, ופרש"י לשם בשעת לקיחה התנו שיוכל הכהן לעשות קן שירצה לשם איזו אשה שירצה, ואין נראה לרבי דהכי למ"ד אין ברירה לא מהני מידי, דבלא ברירה לא מצי מתני[ס] דבשעת לקיחה הוברר שאלו נלקחו לשם רחל ואלו לשם לאה, ועוד דפריך התם התנו מאי למימרא אדרבה אין מועיל כלום אלא (א) למ"ד יש ברירה, ומפרש שהתנו בשעת לקיחה זה קן יהיה שלי וקן זה יהיה שלך, וקא משמע לן דלא גזרינן התנו אטו לא התנו, וקמ"ל הכתי דבר אחר כדרב חסדא דאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן [ע] (ב) ולא פירש איזו חטאת ואיזו עולה וקאמר איזו שירצה כהן יעשה עולה אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. והרב רבינו אברהם [ז] פירש טעם השיתוף התנו שיחלק הכהן ביניהם ויהא חלוקתו חלוקה והם ימחלו חלקם כל אחת לחבירתה, הנה זה ודאי מתחלה הוברר והכהן קודם כפרה מחלקם והם עשו אותו שליח לחלוקתן, והא קמ"ל דלא גזרינן עירוב שתי נשים אטו עירוב שתי נשים דלמעלה: הדרן עלך חטאת העוף

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א:
י ב מיי' שם הלכה ב:
יא ג מיי' שם הל' ד:
יב ד מיי' שם הל' ה:
יג ה מיי' שם הלכה ו:
יד ו ז ח מיי' שם הל' ה:
טו ט מיי' שם הלכה ח:

פירוש הרא"ש

ב חטאת שנתערבה וכו' ימותו כולם. פי' דלא"א להקריבן שמא יעשה חטאת למעלה ועולה למטה. ובזבחים שנתערבו אמרינן התם (זבחים עז.) ירעו עד שיסתאבו ויביא מדמי היפה שבהן ממין זה ומדמי היפה שבהן ממין זה ויפסיד המותר מביתו אבל עופות אין להם פדיון כדאיתא בפרק (כל) המנחות [והנסכים] (מנחות ק:) ודריש לה בספרי (עי' תו"כ בחקותי פ"ט פרשתא ד) מדכתיב (ויקרא כז כז) ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך בבהמה הכתוב מדבר: חטאת שנתערבה בחובה. פירוש שנתערבה בקן חובה סתומה אין יכול להקריב מאותן ג' אלא חטאת אחת. אם היא המעורבת הרי מוטב ואם היא מקן חובה הרי הכהן קובעה לחטאת אבל עולה אינו יכול להקריב מפני תערובת החטאת. ושתי חטאות אינו יכול להקריב דשמא החטאת שהקריב [תחלה] היתה מקן חובה והקרבתה לחטאת נקבעה בת זוגה לעולה והרי יש כאן תערובת חטאת ועולה וימותו ויביא קן אחר אחד לחטאת ואחד לעולה. ואם החטאת המעורבת היתה של אשה אחרת יביאו שתיהן החטאת ויתנו אם הראשונה היתה שלי הרי זו שלך ואלקי בה נתון לך ואם היתה שלך הרי זו שלי ומלקך נתון לי: וכן עולה שנתערבה בקן חובה. סתומה לא יביאו משלשתם אלא עולה אחת דהיינו כמנין עולות שבחובה ובעלת הקן תביא חטאת אחרת ובין שתיהן יביאו עולה בתנאי או כל אחת תביא עולה בתנאי שאם הקריב כבר עולתה שתהא זו נדבה: ודין זה שאמרנו שאין כשר אלא כמנין עולות שבחובה הוא נוהג בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת. לעולה קורא נדבה לפי שהחטאת אינה באה נדבה ורוב עולות נדבה הן דהמתנדבין מרובין ממביאי חובה הילכך קרי לעולה נדבה וה"ה דהוה מצי למימר בין שהחובה מרובה והחטאת מועטת אלא נקט עולה דסליק מינה. וחובה מרובה ונדבה מועטת כגון שנתערבה עולה בד' קני חובה מקריב מהן ד' עולות ולא יותר דשמא כל הד' היו מקני חובה והוקבעו כל האחרות לחטאות והרי עולה מעורבת בהן וימותו משתהן ויביאו עוד ד' חטאות ועולה אם היו של נשים הרבה ויתנו ביניהן: בין שהנדבה מרובה. שנתערבו ג' עולות בקן חובה יקריב עולה אחת: בין שתיהן שוות. שתי עולות בקן חובה. וי"מ בין שהחובה מרובה ונדבה מועטת כלומר הדין שאמרנו בתערובות הללו שאנו הולכים אחר מנין חטאות שבחובה או אחר מנין עולות שבחובה ה"ה בחובה מרובה ונדבה מועטת כגון שנתערבה קן נדבה ששתיהן עולות בד' קני חובה סתומין יביא עולות כמנין עולות שבחובה שהן ד' דממשה לא מצי לאקרובי דלמא כולהו דקני חובה נינהו [ל] והוקבעו שכנגדן לחטאות ועולת נדבה מעורבת בהן. בין שהנדבה מרובה כגון קן חובה בד' קני נדבה אין כשר להקריב אלא עולה אחת. ובין שתיהן שוות הנדבות והחובות: ג בד"א בחובה ובנדבה אבל חובה שנתערבה זו בזו אחת לזו ואחת לזו. פי' כגון קן סתומה של רחל שנתערבה בקן סתומה של לאה. מחצה כשר. שיקריב הכהן אחד לעולה ואחד לחטאת אם הם של רחל הרי טוב ואם הם של שתיהן הרי קירב חטאת לזו ועולה לזו ויביאו קן אחר ויתנו ביניהן. ושתים האחרות אינו יכול להקריב דשמא הקן שהקריב היה של שתיהן ואותה שהקריב חטאת נקבע בת זוגה לעולה ואותה שהקריב עולה נקבע בת זוגה לחטאת והרי חטאת ועולה מעורבין וימותו: וכן שתים לזו ושתים לזו. הרי ח' פרידין יקריב הכהן ד' שתים לעולה וב' לחטאת אם [הם] של אחת הרי טוב ואם הם של שתים הרי חטאת ועולה לזו וחטאת ועולה לזו או שתי חטאות לזו ושתי עולות לזו ויביאו שני קינין בשותפות ויתנו. ויותר אינו יכול להקריב דשמא היו שתי חטאות לזו והוקבעו שכנגדן לעולות ושתי עולות לזו והוקבעו שכנגדן לחטאות והרי חטאות ועולות מעורבות יחד וימותו: וכן ב' לזו וג' לזו. הרי י"ב פרידין יקריב הכהן מהן ו' פרידין ג' לחטאת וג' לעולה דאם הן של אשה אחת הרי טוב ואם הן של שתי נשים כל חטאת שהקריב לאחת נקבע שכנגדה לעולה וכל עולה שהקריב לאחת נקבע שכנגדה לחטאת ויש כאן חטאות ועולות מעורבות וימותו: אבל אם לא היו קיני המעורבות שוין אלא אחת בשנים או בשלש או בעשר או במאה וכן כ' בג' או כ' בי' או בק' וכן ג' בי' או בק' וכן י' בק' אין כשר להקריב אלא כמנין המועט חציו חטאת וחציו עולה דאם הן של אחת יפה הקריב ואם הן של שתי נשים יפה הקריב ויותר אינו יכול להקריב דאם היו של ב' נשים [מ] יש באחרות תערובת חטאות ועולות [פ] וימותו כולן ויקריבו כמנין הקריבות בשותפות בתנאי כל מה שלא קירב לאחת מהן שיהיה שלה בהקרבה זו: ד כיצד משם אחד בלידה ולידה זיבה וזיבה. כגון שהפריסה קן אחד ואמרה הרי זו ללידתי ואח"כ הפריסה קן אחרת ואמרה הרי זו ללידתי דלא נקבע כל קן וקן לבדו ללידה אחת אחד לעולה ואחד לחטאת ושייך בה תערובת כאילו היו של שתי נשים דמיד שהקריב פרידה אחת של קן אחד לחטאת נקבעה פרידה שניה לעולה הילכך אינו יכול להקריב אלא קן אחד ולא יותר דשמא היו משני קינים והשתים הנותרות הן חטאת ועולה מעורבות. אבל הפריסה שני קינין ביחד והביאתן אל הכהן ואמרה אלו שני קינין לשתי לידותי או לשתי זיבותי או ללידתי וזיבתי הכהן יקריב שתים לחטאת ויוקבעו שתים האחרות לעולות. או יקריב חטאת ועולה על חובה אחת וחטאת ועולה על חובה אחרת כי חילוק הקינין והקביעות הכל תלוי בכהן כיון שלא פירשה האשה קן זו לחובה זו וקן זו לחובה זו: ר' יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן. פי' שלקחו קיניהן בעירוב או שנתנו דמי קיניהן בעירוב פי' כגון ששתפו יחד מעותיהן ולקחו בהן שני קינין קביעות הקינין וקביעות החטאת והעולה תלוי בכהן. בפ' בכל מערבין (עירובין לז.) מייתי להך משנה ומדקדק מינה דר' יוסי סבר דיש ברירה, ופי' הראב"ד דצריך לטעמא דברירה לפי שהכהן חילק אותו ביניהן והנשים לא ראו בחלוקה זו עד לאחר כפרה וצריכין אנו לומר דכיון שרצו עכשיו באותה חלוקה הוברר הדבר שמתחלה לחלוקה זו עומדת והוי כאילו ידעו מתחלה בחלוקת הכהן וגמרו בה וכל אחת נתנה חלקה לחברתה אם הכהן קבע לחברתה קן הראוי להיות שלה. ודחי לה דלעולם סבר ר' יוסי אין ברירה והכא כשהתנו פי' בשעת השיתוף התנו שהכהן יחלק ביניהן ותהא חלוקתו חלוקה והן ימחלו חלקן כל אחת לחברתה ואין אנו צריכין עתה לברירה כי עשו את הכהן שליח לחלוקה:

הדרן עלך חטאת העוף

מסורת הש"ס עם הוספות

א) זבחים עג.; ב) עירובין לז. ע"א ועי' תוס' סוטה יח. ד"ה חזר (ש"מ).

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה ר' יוסי אומר וכו' למאן דאמר יש ברירה. נ"ב ולזה פשיטא: (ב) בא"ד ולא פירש איזו חטאת. נ"ב זה חוזר אלעיל דבשעת שקנו לא פי' כו':

הגהות וציונים

א] עולות (יעב"ץ). וכ"ה במשנה שבמשניות: ב] שנתערבה בחובה בשני קינים [סתומין] (שמכ"י): ג] קן אחת סתומה (שמכ"י): ד] בין משם אחד. לידה ולידה זיבה וזיבה משתי נשים או מאשה אחת: בין משתי שמות. לידה וזיבה בין משתי נשים או מאשה אחת כדמפרש (שמכ"י). וכ"ה ברע"ב: ס] לא מצי מהני דהיכי נימא דבשעת (שמכ"י): ע] כהן שעדיין כל קן וקן סתום הוא ולא (ש"מ): ז] אברהם בר דוד פירש (ש"מ): ח] עוף זה אם (ש"מ): ט] מתחילה אלא לשם (ש"מ): י] מחוללין על קן זה וזה הקן יהא שלך. ותיבות "והילך בעינן" נמחק (ש"מ): כ] דין אשה ואשה לאיזו שירצה כהן יקריב עולה וחטאת כו' אלא הכי. והד"א (ש"מ): ל] כלומר דילמא כל הד' [שהקריב תחילה] דקני חובה נינהו (יעיר קינו): מ] נשים החטאות לאחת והעולות לאחת יש כו' כצ"ל (יעיר קינו): נ] נראה דהוי"ו של ועולות אינו וי"ו החבור אלא וי"ו המחלקת ר"ל או עולות (יעיר קינו):

משנה ב

המשנה[א] מבארת[ב] את דינם של קרבנות העוף, עולות וחטאות, שנתערבו אלו באלו[ג]:

פרידה של **חַטָּאת** שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּפרידה של **עוֹלָה**, וּפרידה של **עוֹלָה** שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּפרידה של **חַטָּאת**, ואין יודעים עתה מי מביניהן היא העולה ומי היא החטאת, **אֲפִילּוּ** נתערב **אֶחָד** ממין זה **בְּרִיבּוֹא** [-בעשרת אלפים] ממין אחר, כגון עולה אחת בריבוא חטאות או חטאת אחת בריבוא עולות, **יָמוּתוּ כּוּלָּם**[ד], לפי שאין המועט מתבטל ברוב[ה], ובכל פרידה יש להסתפק אם היא עולה או חטאת, ואין לדעת אם לעשותה למעלה או למטה[ו], וגם אם יעבור ויקריבם אי אפשר לדעת אם היא נאכלת כדין חטאת או קריבה כדין עולה[ז], ולפיכך אין להם תקנה[ח].

יש להקדים כי קינים סתומות הן קיני חובה, שכאמור במשנה הקודמת מחציתן עולה ומחציתן חטאת, אלא שלא נתפרש עדיין מה לעולה ומה לחטאת, ועל כן יכול הכהן בעת הקרבתו לבחור מה תהא כל אחת מהן. מציאות זו יכולה להיות בין בקן אחת, שדינה שתהא אחת ממנה חטאת והאחרת עולה, ובין במספר קינים גדול יותר, כאשר כמה קינים באות יחד, וכגון שהביא חמש קינים יחד שיש בהן עשר פרידים, שמקריב מהם חמש עולות וחמש חטאות, כאשר הכהן בוחר מהן את העולות והחטאות כרצונו. ואמנם ברור כי אין הכהן יכול לעשות מהקינים יותר מאשר מנין העולות או החטאות האפשרי שבהן, ועל כן כאשר הביאה אשה קן חובה אחת אי אפשר לו לעשות ממנה שתי עולות או שתי חטאות, וכן כאשר הביאה חמש קינים יחד אי אפשר לו לעשות מהן שש עולות או שש חטאות, משום שבעת שמקריב מן הקינים את מספר החטאות או העולות הגבוה ביותר ששייך בהן נקבעו שאר הפרידים לדינן [כלומר, לאחר שמקריב את כל מספר החטאות האפשרי שבהם, נקבעו שאר הפרידים להיות עולות], ואם יעשה אותן שלא כדינן, קרבנות פסולים המה. המשנה מבארת את דינה של תערובת פרידים שמעורבים בה קינים שלמות עם עולות או חטאות.

פרידה של **חַטָּאת** שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּקיני **חוֹבָה** סתומות, שדין הקינים הוא שחציין עולות וחציין חטאות [אלא שלא נתפרש עדיין אלו פרידים לחטאת ואלו לעולה], **אֵין כָּשֵׁר** להקריב מן התערובת **אֶלָּא כְּמִנְיַן**[ט] **הַחַטָּאוֹת** **שֶׁיֵּשׁ בְּקיני הַחוֹבָה**[י]. שאם יש בחובה חטאת אחת, כגון שהתערבה פרידה של חטאת בקן חובה אחת, ועתה מעורבות לפנינו שלש פרידים, אין להקריב מן התערובת כולה אלא חטאת אחת והשתים האחרות ימותו, ואם התערבה החטאת בשתי קינים [שיש להקריב מהן שתי חטאות], ועתה מעורבות לפנינו חמש פרידים, אין להקריב מן התערובת כולה אלא שתי חטאות והשלש האחרות ימותו, וכן אם נתערבה החטאת במספר קינים רב יותר, לעולם אין להקריב אלא כמנין החטאות שבקיני החובה. טעם דין זה הוא, שאם יוקרבו מהתערובת יותר ממנין החטאות האמור, יש לחשוש שהחטאת הנוספת שמקריב אינה ראויה להיות חטאת אלא עולה, ועולה שהקריבה כחטאת פסולה, כגון אם נתערבה פרידה של חטאת בקן חובה אחת, והקריב מן התערובת שתי חטאות, הלא יש לחשוש שמא קרבו שתי החטאות מקן החובה שאין בה אלא חטאת אחת, ונמצאת השניה קריבה שלא כדינה. ועולה אין להקריב כלל מן התערובת, כי יש לחוש שמא יפגע בחטאת המפורשת שאי אפשר להקריבה כעולה[יא].

וְכֵן פרידה של **עוֹלָה** שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּקיני **חוֹבָה** סתומות, **אֵין כָּשֵׁר** להקריב מן התערובת **אֶלָּא כְּמִנְיַן** קרבנות **הָעוֹלָה** **שֶׁיֵּשׁ בְּקיני הַחוֹבָה**, וכפי שביארנו לגבי פרידה של חטאת שנתערבה בקיני חובה.

ודין זה הוא **בֵּין** באופן **שֶׁחוֹבָה מְרוּבָּה וּנְדָבָה** [-עולה הבאה בנדבה][יב] **מוּעֶטֶת**, כלומר, שמספר העולות שבקיני החובה רב ממספר

א. **איורים** למשנה זו, ראה להלן בסוף המסכת.

ב. **במשניות** דלהלן נתבארו כמה אופנים של תערובות, ובתחילת פרק ג' שנינו 'במה דברים אמורים בכהן נמלך, אבל בכהן שאינו נמלך, אחת לזו ואחת לזו' וכו', ופירשו המפרשים שהמשניות שם באו לחזור על דיני התערובות שנתבארו בפרק זה, באופן של כהן שאינו נמלך. והיינו שבפרק זה מדובר בכהן הבא לשאול לכתחילה מה עליו לעשות בתערובת, שבאופן זה אומרים לו להקריב רק את העופות שהם ודאי כשרים, ואילו בפרק ג' מדובר בכהן שלא שאל דבר אלא הקריב את התערובת כולה, שאז כשרים עופות נוספים משום ממה נפשך [אף שלכתחילה לא היה לו להקריבם], והמשניות מלמדות אלו מהם כשרים ואלו פסולים.
ולדבריהם, אלו הדינים שנתפרשו בשני הפרקים:

	א. חטאת ועולה שנתערבו זו בזו	ב. חטאת [או עולה] שנתערבה בחובה	ג. קיני חובה של שתי נשים שהתערבו ומספר הקינים שוה	ד. קיני חובה של שתי נשים שהתערבו ומספר הקינים אינו שוה	ה. גוזל מקן סתומה שנתערב בקינים סתומות
בכהן נמלך [הנידון מה יעשה לכתחילה] (פרקים א, ב)	ימותו (פ"א מ"ב)	אין כשר אלא כמנין חטאות [או עולות] שבחובה (פ"א מ"ב)	מחצה כשר ומחצה פסול (פ"א מ"ג)	המועט כשר (פ"א מ"ג)	פסול ופוסל אחד כנגדו (פ"ב)
בכהן שלא נמלך [ונתערבו או שהקריבן בעירוב] (פרק ג)	עשאן למעלה או למטה, מחצה כשר ומחצה פסול. עשאן מחצה למעלה ומחצה למטה, שתיהן פסולות (מ"ג)	חובה שנים בחטאת, מחצה כשר ומחצה פסול. חטאת שנים בחובה, המנין שבחובה כשר (מ"ה)	עשאן למעלה, או למטה, או מחצה למעלה ומחצה למטה, דין כל אלו שבצד אחד, מחצה כשר ומחצה פסול (מ"א)	עשאן למעלה או למטה, מחצה כשר ומחצה פסול. עשאן מחצה למעלה ומחצה למטה, המרובה כשר (מ"ב)	

וראה בילקוט ביאורים ששיטת הרמב"ם שונה בפירוש חלק מן הדינים הללו, והובא שם מה שכתבו האחרונים בביאור דבריו.

ג. **הדין** האמור להלן אינו אלא בתערובת של קרבנות העוף. כי קרבנות בהמה שנתערבו זה בזה [באופן שהם יכולים להתערב, שהלא עולה אינה באה אלא מן הזכרים וחטאת יחיד אינה באה אלא מן הנקבות, ואין המדובר אלא בתערובת של עולה עם שעיר נשיא, או בתערובת של שאר קרבנות באופנים שהדבר אפשרי, וראה על כך בזבחים (עח: עט:)] דינם הוא שירעו במרעה עד שיסתאבו [-שיפול בהם מום] וימכרו ויביאו בדמי היפה שבהם ממין זה ובדמי היפה שבהם ממין זה ויפסיד את המותר מביתו, כמבואר בזבחים (עח ע"א וע"ב). אבל בעופות אי אפשר לעשות כן, משום שאין פדיון לעוף, כאמור במנחות (ק:), לפי שדין פדיון לא נאמר אלא בבהמה. וראה ברא"ש (ד"ה מטאת) שהביא על כך דרשה מהספרי.

ד. **אופן** המתת בהמת קדשים שאינה יכולה להקרב כגון שנתערבה באיסורי הנאה, הוא שכונסה למקום סגור ומניחה בלא מזונות עד שהיא מתה מאליה. קן מפורשת (ד"ה ימותו) על פי הגמרא ורש"י בקידושין (נה: ד"ה וסיפא) [וראה ברש"י (שם ד"ה לכיפה) שנסתפק אם היתה כיפה מיוחדת לכך]. וראה גם ברמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ד ה"א, פ"ו הי"ח). ובתורת הבית כאן (ד"ה שם הגה) הביא את דברי תוספות בזבחים (עח. ד"ה אפילו) שהורגן בידים בכדי שלא יבואו בהם לידי מעילה.

ה. **ובטעם** הדבר נחלקו בזבחים (עג.) [אודות דין דומה האמור שם לגבי בהמת איסורי הנאה שנתערבה בבהמות אחרות], יש שאמרו שדין זה הוא לשיטות שכל דבר הנמנה אינו בטל ברוב, ורב אשי אמר שבעלי חיים חשובים ואינם בטלים.

ו. **רא"ש** (ד"ה מטאת) ועוד, וכן רש"י להלן בהערה הבאה.

ז. **רש"י כת"י** (זבחים עג: ד"ה כולן).

ח. **באופן** האמור, על בעלי החטאות והעולות להביא חטאות ועולות אחרות ולהקריב תחת המתות. ובאופן שהעולות היו עולות חובה, או שהיו עולות של נדר, שאילו היו עולות נדבה אינו חייב באחריותן, כאמור במשנה הקודמת.

ט. **ראה** בשינויי נוסחאות שבמשניות, שיש שגרסו 'מנין חטאות שבחובה'. אמנם במעיני יהושע (ד"ה כמנין) כתב שדקדקה המשנה לומר 'כמנין', לומר שאין זה אלא שלכתחילה כשר להקריב כמנין זה בכהן נמלך, אבל אינה יוצאת ידי חובתה בהם לגמרי כאילו קרבה בודאי מחובתה, וצריכה להביא עוד חטאת אחת ולהתנות בה שהיא באה מספק או לחטאת שבקן חובתה או לחטאת שנתערבה בה, וכן עליה להביא עוד עולות כמנין העולות שנתחייבה בהן, שהלא אין הכהן מקריב כלל את העולות שבתערובת.

י. **כתב** הרמב"ם בפירוש המשניות (לעיל מ"א) שאף שאמרו לעיל (שם) שהחובה אחד חטאת ואחד עולה, הלא יתכן שכבר הקריב מקצת מן החטאות או העולות שהוא מחוייב בהן, ועל כן אמרה המשנה כאן 'כמנין חטאות שבחובה' ולא 'כמנין חצי החובה', אחר שיתכן שמנין החטאות אינו מחצה.

יא. **וראה** בילקוט ביאורים שהובאה שיטת הרמב"ם בפירוש משנתנו, ודברי האחרונים בביאורה.

יב. **העולה** נקראת 'נדבה' לפי שהיא באה גם בנדבה, לעומת החטאת שאינה באה אלא בחובה, וכיון שרוב מביאי עולות מביאים אותן בנדבה, לכן נקראת בשם 'נדבה'. רא"ש (ד"ה ודין זה). וכתב הרז"ה (ד"ה ולפי) שמה שברישא קראה עולה ולא נדבה, הרי זה אגב שאמר 'חטאת שנתערבה בחובה', ובסיפא שינה לשונו לקוראה נדבה, אגב כך שהזכיר חובה פעמים רבות. וראה בילקוט ביאורים שהובא פירוש נוסף בדברי המשנה.

ב [א] חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד בריבוא ימותו כולם: חטאת [ב] שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה [ג] וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין עולה[א] שבחובה בין שחובה מרובה ונדבה מועטת בין שהנדבה מרובה וחובה מועטת בין ששתיהן שוות: ג בד"א בחובה ובנדבה [ד] אבל בחובה שנתערבה זו בזו אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו מחצה כשר ומחצה פסול [ה] אחת לזו ושתים לזו שלש לזו ועשר לזו ומאה לזו המועט כשר בין משם אחד ובין משני שמות בין מאשה אחת ובין משתי נשים: ד כיצד [ו] משם אחד לידה ולידה זיבה וזיבה משם אחד משני שמות לידה וזיבה. כיצד [ז] משתי נשים על זו לידה ועל זו לידה על זו זיבה ועל זו זיבה משם אחד. [ח] משני שמות על זו לידה ועל זו זיבה: [ט] ר' יוסי אומר [ב] שתי נשים שלקחו את קיניהם בעירוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן לאיזו שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזו שירצה כהן יקריב עולה בין משם אחד בין משני שמות:

הדרן עלך חטאת העוף

חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה. חובה קרי קן שלם של יולדת או של זבה: **רבי** יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב או נתנו דמי קיניהן לכהן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה. מכאן מוכיח פרק בכל מערבין (עירובין דף לז.) דסבר רבי יוסי יש ברירה, דכשהכהן מקריב אחד לשם אשה זו הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן של אשה זו, ודחי הש"ס כשהתנו, ופירש רש"י בשעת לקיחה התנו שיכול הכהן לעשות קן שירצה לשם איזה אשה שירצה, ואינו נראה לרבי דאכתי למאן דאמר אין ברירה לא מהני מידי, דכיון שהעופות מעורבין יחד מה מועיל תנאי שלה, היאך קנתה אשה זו עוף [ס] אם לא על ידי ברירה דבשעת הקרבה הוברר שלא נלקחה מתחלה [ע] לשם אשה זו ואינו לשם אשה זו, ותו דפריך התם מאי למימרא אדרבה אינו מועיל כלום אלא למ"ד יש ברירה, ומפרש שהתנו בשעת לקיחה זה הקן יהא שלי ומעות שהם מעורבין כאן יהו מחוללין על קן זה והילכך בעינן זה [פ] הקן יהא שלך, וקמ"ל דלא גזרינן התנו אטו לא התנו, וקמ"ל דבר אחר כרב חסדא דאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, שעדיין כל קן וקן סתומה היא ולא פירש איזה פרידה לחטאת ואיזה פרידה לעולה וקאמר איזו שירצה כהן יעשה עולה אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. ולא נהירא לרבי לפרש לאיזו שירצה הכהן לאיזו אשה, דהא בכל דוכתא לא אשכחנא שיהא כהן צריך לברר זה כלל אלא בכל נותני מעות בשופר הכהן מקריב סתם לשם מי שהוא, (ועוד) דא"כ היה לו להתנות כל דין איש [צ] ואשה: **לאיזו** שירצה כהן יקריב עולה וחטאת כו'. הכי פירושו לאיזו של פרידין יעשה עולות ואע"ג דשמא הן שנלקחו מדמי האחת, ולאיזה זוג שירצה יקריבם חטאות. ובתוספות רבינו יצ"א גרסינן לאיזה. ופירוש דהתנו נראה לרבי כשנתנו הדמים יחד התנו אם יקח הכהן כל העולות או כל חטאות משלי אני נותנת ומוחלת לך מעכשיו, וכן כל נותנת מעות שבשופר סתם על דעת ב"ד [נותנת] (התנה) והוי כאילו התנו: הדרן עלך חטאת העוף

וכן עולה שנתערבה בחובה. בקן סתומה [ק]: אין כשר אלא מנין עולות שבחובה. כדפרשינן גבי חטאת: והדין הזה הוה בין בחובה מרובה ונדבה מועטת בין נדבה מרובה וחובה מועטת בין שתיהן שוות. בין נתערבה עולה מפורשת בהרבה קינין סתומין של חובה כדפרישית לעיל, בין נתערבו [הרבה עולות] בקן אחת סתומה אין יכול לעשות כ"א עולה אחת דהיינו מנין עולות הכשר בחובה, דאי עבד שנים עולות דילמא יקח הקן הסתומה והיא אחד חטאת ואחד עולה, וכן אם שניהם שוות. ונדבה דנקט ולא נקט חטאת מועטת בחובה או עולה מועטת בחובה, משום דקתני בסיפא אבל [חובה] שנתערבה זו בזו להכי נקט ברישא נדבה: ג אבל חובה שנתערבה זו בזו. קן סתומה של לידה שהוא אחד חטאת ואחד עולה ונתערבו השני פרידים בקן אחת סתומה של זיבה או של לידה מאשה אחרת: מחצה כשר ומחצה פסול. יכול להקריב שני פרידין אחד עולה ואחד חטאת ולא יותר, דאי עבד שני עולות שמא יעשה אותן מקן אחד של לידה או של זיבה, וכן אם נתערבו הרבה קינין יחד יקריב חציו אחד חטאת ואחד עולה וחציו האחר פסולין, והיינו כי נתערבו בשוה, כדאמרינן אחת לזו ואחת לזו או שתים לזו ושתים לזו או שלש לזו ושלש לזו שיכול ליקח מהג' קינין איזה שלש פרידין שירצה איזה לחטאת ואיזה לעולה: אבל אחד לזו ושנים לזו ג' לזו וי' לזו וק' לזו המועט כשר. אם נתערבו קן חטאת [ר] סתומה של זיבה בשתי קינין של לידה או בשלשה אינו יכול להקריב אלא קן אחת פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולה, אבל שתי עולות לא מצי עביד פן יקח הקן שהוא מבורר תחילה ללידה אחת שאינו יכול להקריב ממנו רק אחד חטאת ואחד עולה, וכן אם נתערבו כולם יחד האחד והשתים והשלש והעשר לא יוכל להקריב רק קן אחת שני פרידין, או עשר קינין במאה יקריב עשרים פרידין כמו שיכול לעשות מעשר קינין, וזהו המועט כשר: בין משם אחד. לידה ולידה [ש] משתי נשים: בין שתי שמות. לידה וזיבה אפילו מאשה אחת, כדמפרש כיצד משם אחד: ד רבי יוסי אומר ב' נשים שלקחו קיניהן בעירוב או נתנו דמי קיניהן לכהן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה יקריב עלה. מכאן מוכיח בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז.) דאית ליה לרבי יוסי ברירה שכשהכהן מקריב אחד לשם רחל הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן זה של רחל, ודחי הש"ס בדאתנו, ופרש"י לשם בשעת לקיחה התנו שיוכל הכהן לעשות קן שירצה לשם איזו אשה שירצה, ואין נראה לרבי דאכתי למ"ד אין ברירה לא מהני מידי, דבלא ברירה לא מצי מתני [ת] דבשעת לקיחה הוברר שאלו נלקחו לשם רחל ואלו לשם לאה, ועוד דפריך התם התנו מאי למימרא אדרבה אין מועיל כלום אלא (א) למ"ד יש ברירה, ומפרש שהתנו בשעת לקיחה זה קן יהיה שלי וקן זה יהיה שלך, וקא משמע לן דלא גזרינן התנו אטו לא התנו, וקמ"ל אכתי דבר אחר כדרב חסדא דאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן [ו] (ב) ולא פירש איזו חטאת ואיזו עולה וקאמר איזו שירצה כהן יעשה עולה אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. והרב רבינו אברהם [ז] פירש טעם השיתוף התנו שיחלק הכהן ביניהם ויהא חלוקתו חלוקה והם ימחלו חלקם כל אחת לחבירתה, הנה זה ודאי מתחלה הוברר והכהן קודם כפרה מחלקם והם עשו אותו שליח לחלוקתן, והא קמ"ל דלא גזרינן עירוב שתי נשים אטו עירוב שתי נשים למעלה: הדרן עלך חטאת העוף

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א:
י ב מיי' שם הלכה ב:
יא ג מיי' שם הל' ד:
יב ד מיי' שם הל' ה:
יג ה מיי' שם הלכה ו:
יד ו ז ח מיי' שם הל' ס:
טו ט מיי' שם הלכה ח:

פירוש הרא"ש

ב חטאת שנתערבה וכו' ימותו כולם. פי' דא"א להקריבן שמא יעשה חטאת למעלה ועולה למטה. ובזבחים שנתערבו אמרינן התם (זבחים עא:) ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן ממין זה ויפסיד המותר מביתו אבל עופות אין להם פדיון כדאיתא בפרק (כל) המנחות [והנסכים] (מנחות ק:) ודריש לה בספרי (עי' תו"כ בחקותי פ"ט פרשתא ד) מדכתיב (ויקרא כז כז) ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך בבהמה הכתוב מדבר: חטאת שנתערבה בחובה. פירוש שנתערבה בקן חובה סתומה אין יכול להקריב מאותן ג' אלא חטאת אחת אם היא המעורבת הרי מוטב ואם היא מקן חובה הרי הכהן קובעה לחטאת אבל עולה אינו יכול להקריב מפני תערובת החטאת. ושתי חטאות אינו יכול להקריב דשמא החטאת שהקריב [תחלה] היתה מקן חובה והקרבתה לחטאת נקבעה בת זוגה לעולה והרי יש כאן תערובת חטאת ועולה וימותו ויביא קן אחר אחד לחטאת ואחד לעולה. ואם החטאת המעורבת היתה של אשה אחרת יביאו שתיהן חטאת ויתנו אם הראשונה היתה שלי הרי זו שלך וחלקי בה נתון לך ואם היתה שלך הרי זו שלי וחלקך נתון לי: וכן עולה שנתערבה בקן חובה. סתומה לא יביאו משלשתם אלא עולה אחת דהיינו כמנין עולות שבחובה ובעלת הקן תביא חטאת אחרת ובין שתיהן יביאו עולה בתנאי או כל אחת תביא עולה בתנאי שאם הקריב כבר עולתה שתהא זו נדבה: ודין זה שאמרנו שאין כשר אלא כמנין עולות שבחובה הוא נוהג בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת. לעולה קורא נדבה לפי שהחטאת אינה באה נדבה ורוב עולות נדבה הן דהמתנדבין מרובין ממביאי חובה הילכך קרי לעולה נדבה וה"ה דהוה מצי למימר בין שהחובה מרובה והחטאת מועטת אלא נקט עולה דסליק מינה. וחובה מרובה ונדבה מועטת כגון שנתערבה עולה בד' קני חובה מקריב מהן ד' עולות ולא יותר דשמא כל הד' היו מקני חובה והוקבעו כל האחרות לחטאות והרי עולה מעורבת בהן וימותו שמשתן ויביאו עוד ד' חטאות ועולה אם היו של נשים הרבה ויתנו ביניהן: בין שהנדבה מרובה. שנתערבו ג' עולות בקן חובה יקריב עולה אחת: בין שתיהן שוות. שתי עולות בקן חובה. וי"מ בין שהחובה מרובה ונדבה מועטת כלומר הדין שאמרנו בתערובות הללו שאנו הולכים אחר מנין חטאות שבחובה או אחר מנין עולות שבחובה ה"ה בחובה מרובה ונדבה מועטת כגון שנתערבה קן נדבה ששתיהן עולות בד' קני חובה סתומין יביא עולות כמנין עולות שבחובה שהן ד' דממשה לא מצי לאקרובי דלמא כולהו דקני חובה נינהו [ל] והוקבעו שכנגדן לחטאות ועולת נדבה מעורבת בהן. בין שהנדבה מרובה כגון קן חובה בד' קני נדבה אין כשר להקריב אלא עולה אחת. ובין שתיהן שוות הנדבות והחובות: ג בד"א בחובה ובנדבה אבל חובה שנתערבה זו בזו אחת לזו ואחת לזו. פי' כגון קן סתומה של רחל שנתערבה בקן סתומה של לאה. מחצה כשר. שיקריב הכהן אחד לעולה ואחד לחטאת אם הם של רחל הרי טוב ואם הם של שתיהן הרי קירב חטאת לזו ועולה לזו ויביאו קן אחר ויתנו ביניהן. ושתים האחרות אינו יכול להקריב דשמא הקן שהקריב היה של שתיהן ואותה שהקריב חטאת נקבע בת זוגה עולה ואותה שהקריב עולה נקבע בת זוגה לחטאת והרי חטאת ועולה מעורבין וימותו: וכן שתים לזו ושתים לזו. הרי ח' פרידין יקריב הכהן ד' שמים לעולה וד' לחטאת אם [הם] של אחת הרי טוב ואם הם של שתים הרי חטאת ועולה לזו וחטאת ועולה לזו או שתי חטאות לזו ושתי עולות לזו ויבואו שני קינין בשותפות וימנו. ויותר אינו יכול להקריב דשמא היו שתי חטאות לזו והוקבעו שכנגדן לעולות ושתי עולות לזו והוקבעו שכנגדן לחטאות והרי חטאות ועולות מעורבות יחד וימותו: וכן ג' לזו וג' לזו. הרי י"ב פרידין יקריב הכהן מהן ו' פרידין ג' לחטאת וג' לעולה דאם הן של אשה אחת הרי טוב ואם הן של שתי נשים כל חטאת שהקריב לאחת נקבע שכנגדה לעולה וכל עולה שהקריב לאחת נקבע שכנגדה לחטאת ויש כאן חטאות ועולות מעורבות וימותו: אבל אם לא היו קיני התערובות שוין אלא אחת בשנים או בשלש או בעשר או במאה וכן ב' בג' או בי' או בק' וכן ג' בי' או בק' וכן י' בק' אין כשר להקריב אלא כמנין המועט חציו חטאת וחציו עולה דאם הן של אחת יפה הקריב ואם הן של שתי נשים יפה הקריב ויותר אינו יכול להקריב דאם היו של ב' נשים [ס] יש באחרות תערובת חטאות ועולות [ע] וימותו כולן ויקריבו כמנין הקריבות בשותפות בתנאי כל מה שלא קירב לאחת מהן שיהיה שלה בהקרבה זו: ד כיצד משם אחד בלידה ולידה זיבה וזיבה. כגון שהפרישה קן אחד ואמרה הרי זו ללידתי ואח"כ הפרישה קן אחרת ואמרה הרי זו ללידתי דלא נקבע כל קן וקן לבדו ללידה אחת אחד לעולה ואחד לחטאת ושייך בה תערובת כאילו היו של שתי נשים דמיד שהקריב פרידה אחת של קן אחד לחטאת נקבעה פרידה שניה לעולה הילכך אינו יכול להקריב אלא קן אחד ולא יותר דשמא היו משני קינים והשתים הנותרות הן חטאת ועולה מעורבות. אבל הפרישה שני קינין ביחד והביאתן אל הכהן ואמרה אלו שני קינין לשתי לידותי או לשתי זיבותי או ללידתי וזיבתי הכהן יקריב שתים לחטאת ויוקבעו שתים האחרות לעולות. או יקריב חטאת ועולה על חובה אחת וחטאת ועולה על חובה אחרת כי חילוק הקינין והקביעות הכל תלוי בכהן כיון שלא פירשה האשה קן זו לחובה זו וקן זו לחובה זו: ר' יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן. פי' שלקחו קיניהן בעירוב או שנתנו דמי קיניהן בעירוב פי' כגון ששתפו יחד מעותיהן ולקחו בהן שני קינין קביעות הקינין וקביעות החטאת והעולה תלוי בכהן. בפ' בכל מערבין (עירובין לז.) מייתי להך משנה ומדקדק מינה דר' יוסי סבר דיש ברירה, ופי' הראב"ד דצריך לטעמא דברירה לפי שהכהן חילק אותו ביניהן והנשים לא ראו בחלוקה זו עד לאחר כפרה וצריכין אנו לומר דכיון שרצו עכשיו באותה חלוקה הוברר הדבר שמתחלה לחלוקה זו עומדת והוי כאילו ידעו מתחלה בחלוקת הכהן ונתרצו בה וכל אחת נתנה חלקה לחברתה אם הכהן קבע לחברתה קן הראוי להיות שלה. ודאי לה דלעולם סבר ר' יוסי אין ברירה והכא כשהתנו פי' בשעת השיתוף התנו שהכהן יחלק ביניהן ותהא חלוקתו חלוקה והן ימחלו חלקן כל אחת לחברתה ואין אנו צריכין עתה לברירה כי עשו את הכהן שליח לחלוקה:

הדרן עלך חטאת העוף

מסורת הש"ס עם הוספות

א) זבחים עג:, ב) עירובין לז ע"א ועי' תוס' סוטה יח. ד"ה חזר (ש"מ).

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה ר' יוסי אומר וכו' למאן דאמר יש ברירה. נ"ב ולזה פשיטא: (ב) בא"ד ולא פירש איזו חטאת. נ"ב זה סוזל אלעיל דבשעת שקנו לא פי' כו':

הגהות וציונים

א] עולות (יעב"ץ). וכ"ה במשניות: ב] שנתערבה בחובה בשני קינים [סתומין] (שמכ"י): ג] קן אחת סתומה (שמכ"י): ד] בין משם אחד. לידה ולידה זיבה וזיבה משתי נשים או מאשה אחת: בין משתי שמות. לידה וזיבה בין משתי נשים או מאשה אחת כדמפרש (שמכ"י). וכ"ה ברע"ב: ס] לא מצי מהני דחיכי נימא דבשעת (שמכ"י): ו] כהן שעדיין כל קן וקן סתום הוא ולא (ש"מ): ז] אברהם בר דוד פירש (ש"מ): ס] עוף זה אם (ש"מ): ע] מתחילה אלא לשם (ש"מ): י] מחוללין על קן זה וזה הקן יהא שלך. ותיבות "והילכך בעינן" נמחק (ש"מ): כ] דין אשה ואשה לאיזו שירצה כהן יקריב עולה וחטאת כו' אלא הכי. והד"א (ש"מ): ל] כלומר דילמא כל הד' [שהקריב תחילה] דקני חובה נינהו (יעיר קינו): מ] נשים החטאות לאחת והעולות לאחת יש כו' כצ"ל (יעיר קינו): נ] נראה דהוי"ו של ועולות אינו וי"ו החבור אלא וי"ו המחלקת ר"ל או עולות (יעיר קינו):

משנת ראשונים

שתי נשים שלקחו קיניהן בערוב או שנתנו דמי קניהם לכהן. שתי נשים יולדות או זבות שלקחו ביחד תורים ובני יונה לקיניהן ולא פירשו זה שלי וזה שלך או שנתנו דמי קיניהן לכהן בעירוב ר"ל ביחד הרי הכהן מקריב איזה מן הקנין שירצה עולות לשתיהן ואיזה שירצה חטאות לשתיהן. [מאירי, עירובין לז.]

לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת. פי' בקונטרס אלמא אית ליה ברירה דאי לית ליה ברירה איכא למימר חטאת שהקריב לא שלה היה אלא לחבירתה וקרבן הקרב בשנוי בעלים פסול. [תוספות, עירובין לז.] ואין נראה להשר דהא מוכח בריש זבחים (דף ב:) דסתמא לשמה קאי א"כ בלא ברירה אפשר להקריב לו בסתם, ונראה דמוכח דאי אין ברירה איכא למימר כל קן רחל הקריב למעלה וכל קן לאה הקריב למטה והקריב עולה למטה וחטאת למעלה. [תוספות, עירובין לז.] **ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה.** ואין אומרין קן זה שהוקרב אחד מן הזוג חטאת לשם רחל היה של לאה שמן הסתם עשאוהו שליח לחלקם כרצונו וקבלו עליהם את חלוקתו שאין הקנים מתפרשים אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, שאם פרשו בעלים בשעת לקיחתם זה חטאת וזה עולה הרי זה קן מפורשת, אבל אם לא פירשו בשעת לקיחה אינן מפורשות עוד באמירת הבעלים לומר זו חטאת וזו עולה אלא קן סתומה היא. [מאירי, עירובין לז.] ומ"מ אם פירש הכהן במליקתו זו [חטאת] וזו עולה נעשית קן מפורשת על פיו וקן סתומה אם מתו בעלים יפלו בנדבה והמפורשת אם מתו בעלים חטאת תמות ועולה תקרב עולה, והטעם שאין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן. [מאירי, עירובין לז.]

העולות שבקיני הנדבה[יג], כגון שנתערב קן של שתי עולות נדבה בשתי קיני חובה ויש עתה בתערובת שש פרידים, שמקריב מהתערובת רק כמנין העולות שבקיני החובה, דהיינו שתי עולות, **בֵּין שֶׁהַנְּדָבָה** [-העולה] **מְרוּבָּה וְחוֹבָה מוּעֶטֶת**, כגון שנתערבו שלש עולות בקן חובה אחת ויש עתה בתערובת חמש פרידים, שמקריב רק כמנין העולות שבקן החובה, דהיינו עולה אחת בלבד, **בֵּין שֶׁשְּׁתֵּיהֶן** - מנין העולות שנתערבו ומנין הפרידים שבקיני החובה, **שָׁווֹת**, כגון שנתערבו שתי עולות בקן אחת של חובה, ולפנינו ארבע פרידים מחציתם עולה ומחציתם קן חובה, שמקריב רק כמנין העולות שבקיני החובה, דהיינו עולה אחת בלבד. ובכל אלו אין מקריב חטאת כלל, שיש לחשוש שמא יקריב לחטאת את הפרידה של עולה.

וכן הדין גם באופן שנתערבו חטאות מפורשות בקיני חובה סתומות[יד], בין באופן שהפרידים שבקיני החובה מרובות מהחטאות, ובין באופן שהחטאות מרובות מהפרידים שבקיני החובה, ובין באופן שמנין החטאות שבתערובת ומנין הפרידים שבקיני החובה שוה, בכל האופנים הללו מקריב רק כמנין החטאות שבקיני החובה, ואין מקריב עולה כלל, שיש לחשוש שמא יקריב לעולה את הפרידה של חטאת[טו].

★ ★ ★

משנה ג

המשנה[טז] מבארת את דינן של קיני חובה סתומות שנתערבו זו בזו[יז]:

שנינו במשנה הקודמת שאם נתערבו חטאות מפורשות בקינים סתומות, שמקריב כמנין החטאות שבחובה, וכן הדין בעולות. ועל כך מוסיף התנא, **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים**, **בְּקִינֵי חוֹבָה** סתומות **וּבִפְרִידִים** מפורשים או קינים של **נְדָבָה**, שנתערבו אלו באלו, וכאמור במשנה הקודמת. **אֲבָל בְּקִינִים** סתומות של **חוֹבָה שֶׁנִּתְעָרְבָה** קן או קינים של **זוֹ** [-אשה אחת] **בְּקֵן** או קינים של **זוֹ** [-אשה אחרת], הדין שונה, שאם יש בתערובת קן **אַחַת לָזוֹ וְקֵן אַחַת לָזוֹ**, או **שְׁתַּיִם לָזוֹ וּשְׁתַּיִם לָזוֹ**, או **שָׁלֹשׁ לָזוֹ וְשָׁלֹשׁ לָזוֹ**[יח], וכן הלאה, כל שמנין הקינים של שתיהן שוה, דין התערובת היא **שֶׁמֶּחֱצָה** הימנה **כָּשֵׁר** ומקריבו הכהן, **וּמֶחֱצָה** הימנה **פָּסוּל** ואין מקריבו, והיינו שמקריב הכהן מחצה מן הקינים המעורבות, חציין עולות וחציין חטאות[יט]. וכגון שאם נתערבו שלש קינים של זו בשלש קינים של זו, שמקריב מן התערובת של שש הקינים [שהן שתים עשרה פרידים] רק שלש קינים [שהן שש פרידים], שלש פרידים עולה ושלש פרידים חטאת, ואינו יכול להקריב אפילו עולה אחת או חטאת אחת יותר ממנין זה [אפילו אם כנגד העולה הנוספת יפחית ממנין החטאות ויעשה רק שתי חטאות או שיעשה חטאת נוספת וימעיט ממנין העולות], משום שאם יקריב ארבע עולות או ארבע חטאות, יש לחשוש שמא כל אותן ארבע פרידים שהקריבן לעולה או לחטאת שייכות לאשה אחת, והלא אין לעשות מקיניה יותר משלש עולות ושלש חטאות, ונמצא שהקריב קרבן אחד פסול[כ].

ואם נתערבו קינים של כמה נשים שלא במנין שוה, כגון שיש בתערובת קן **אַחַת לָזוֹ וּשְׁתַּיִם לָזוֹ**, או אחת לזו **וְשָׁלֹשׁ לָזוֹ**, או אחת לזו **וְעֶשֶׂר לָזוֹ**, או אחת לזו **וּמֵאָה לָזוֹ**, או שתים לזו ושלש לזו, או שתים לזו ועשר לזו, או שתים לזו ומאה לזו, וכל כיוצא בזה, הדין הוא שמכל התערובת רק מספר פרידים כמנין הקן **הַמּוּעָט** [-הקטן] **כָּשֵׁר**, והשאר פסול ואין להקריבו. וכגון שנתערב קן אחת לזו ושתים לזו, שיש בתערובת שלש קינים שהן שש פרידים, שמקריב מהכל רק קן אחת שהן שתי פרידים, אחת לעולה ואחת לחטאת, שאם יקריב יותר מכך, כגון שיקריב שתי עולות, יש לחשוש שמא שתי העולות הוקרבו מהקן של האשה האחת, שדינה של הקן הוא להקריב ממנה עולה אחת בלבד, וכשהקריב עולה אחת נקבעה הפרידה השניה שבקינה להיות חטאת, ונמצא שהעולה השניה פסולה. וכן הדין גם בנתערבו קן אחת לזו ומאה לזו, שמקריב רק קן אחת, כאמור. וכן הדין בנתערבו שתים לזו ושלש לזו, שמקריב מהכל רק שתי קינים שהן ארבע פרידים, שתי עולות ושתי חטאות, וכאמור.

כל האמור בקינים שנתערבו זו בזו, הוא **בֵּין** כאשר העירוב בין הקינים היה בין קינים **מִשֵּׁם אֶחָד** [-הקינים שנתערבו הופרשו כולם ללידה, או הופרשו כולם לזיבה] **וּבֵין** אם היו **מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת** [-קן אחת הופרשה ללידה, וקן אחרת הופרשה לזיבה]. **וּבֵין** אם היה העירוב בין קינים משם אחד או משני שמות **מֵאִשָּׁה אַחַת**, **וּבֵין** אם היה **מִשְּׁתֵּי נָשִׁים**[כא], וכאשר תפרש המשנה הבאה. בכל האופנים הללו, כיון שיש

יג. **ראב"ד** (ד"ה וכן, ד"ה ואם). והרא"ש (ד"ה ודין, ואילך) פירש ש'מרובה' ו'מועטת' היינו לעומת כל הפרידים שבקיני החובה [ולא רק לעומת העולות שבהן].

יד. **ונקטה** המשנה דין זה בעולה דווקא, כיון שאף החטאת היא חובה, על כן יקשה ללומד להבדיל בין חטאת לחובה, ולפיכך צייר התנא בעולה בלבד. ראב"ד (ד"ה והנדבה). והרא"ש (ד"ה בין) כתב שהתנא דיבר בעולה לפי שבה סיים את הדין הקודם.

טו. **בכל** אופני התערובות שבהם קרב רק חלק מן הפרידים, יש על המחוייב בפרידים שבתערובת להביא עוד פרידים או קינים אחרות, ולהשלים את אלו שנתחייב בהן ועדיין לא קרבו. כגון שנתערבה חטאת אחת בקן חובה [שדינה להקריב ממנה עולה אחת וחטאת אחת], שיש עתה בתערובת שתי חטאות ועולה אחת, וקרבה מהתערובת פרידה אחת לחטאת [שזהו כמנין חטאות שבחובה] וכמו ששנינו במשנה, שעל המחוייב בהן להביא עוד שתי פרידים, האחת עולה והאחרת חטאת, להשלים את הפרידים שנתחייב בהן.

אם התערובת אינה כולה של אדם אחד, עליהן להביא קרבנות בשותפות ולהתנות ביניהן. כגון באופן שנתערבה חטאת אחת בקן חובה והחטאת של אשה אחת והקן של אשה אחרת, וקרבה מהתערובת חטאת אחת כדין האמור במשנה, מכיון שאין ידוע איזו חטאת קרבה, אם חטאתה של זו או חטאתה של זו, על בעלת הקן להביא עולה אחת שנתחייבה בה ולא הקריבתה, ובנוסף לכך מוטל על שתיהן להביא חטאת בשותפות ולהתנות ולומר, שאם החטאת שקרבה היתה של זו תהא החטאת הקריבה עתה של השניה ואם החטאת שקרבה היתה של השניה תהא החטאת הקריבה עתה של הראשונה. רא"ש (ד"ה מטאת). וראה בילקוט ביאורים שהובא מחלוקת ראשונים אם אפשר להביא חטאת העוף בשותפות ובתנאי, ומה שיש לבאר במשנה לשיטת הדעות החולקות.

פירשנו כפירוש הראשון שברא"ש, אולם בסוף דבריו (ד"ה בין) הובא פירוש נוסף, ולפיו כוונת המשנה ב'נדבה' לקן נדבה, שהוא שתי עולות [כאמור במשנה הקודמת]. לפירוש זה הסיפא עוסקת באופנים אחרים שעדיין לא הובאו במשנה [לעומת הפירוש הראשון לפיו הסיפא באה להרחיב את מה שכבר נתפרש ולהוסיף שהדבר אמור גם באופן שהחובה מועטת וכו'], שנתערבו קיני חובה, שמחציתן חטאות ומחציתן עולות, בקיני נדבה, שכולן עולות, שיש להקריב מהן רק עולות, וכמנין העולות שבחובה בלבד. המשנה אומרת שדין זה אמור בין באופן שהחובה מרובה והנדבה מועטת, כגון שנתערב קן נדבה שבו שתי עולות, בארבע קיני חובה שבהן ארבע עולות, שמקריב רק ארבע עולות, ובין באופן שהנדבה מרובה והחובה מועטת, כגון שנתערב קן חובה שבו עולה אחת, בארבע קיני נדבה שבהן שמונה עולות, שמקריב רק עולה אחת, ובין ששתיהן שוות, שנתערבו שתי קיני חובה שבהן שתי עולות, בשתי קיני נדבה שבהן ארבע עולות, שמקריב רק שתי עולות.

טז. **איורים** למשנה זו, ראה להלן בסוף המסכת.

יז. **שאין** המדובר אלא בתערבות של קינים שלימות, שאילו נתערבו קינים שאינן שלימות, אף אם היה מנין העופות המעורבים שוה, כגון שלש פרידים לזאת ושלש פרידים לזאת, דינם שונה מהמבואר במשנה. קן מפורשת (הגה"ה אות ט).

יח. **מה** שנקטה המשנה את המניינים א' ב' וג', ולהלן הוסיפה גם י' וק', כתב הרשב"ץ (מ"ה) שלאו דוקא הוא. וראה בילקוט ביאורים שהאחרונים כתבו כמה דרכים לבאר מדוע נקטה המשנה מניינים אלו.

יט. **ויביאו** עוד כמנין מחצה ויתנו ביניהם שיקרב למי שחסר לה קרבנות אלו.

כ. **שאר** העופות שנותרו דינן כעולות וחטאות מעורבות שימותו כולן, שהרי יתכן שהקריב שלש עולות של זו ושלש חטאות של זו, ונקבעו שלש הפרידים האחרות של הראשונה לחטאת, וכן נקבעו שלש הפרידים האחרות של השניה לעולה, והרי עולות וחטאות מעורבות זו בזו, וימותו כולן, כדין האמור במשנה הקודמת. וכיון שאינו מקריב אלא שלש קינים, נמצא שלשתיהן יחד חסרות שלש קינים, אלא שאין ידוע למי, שהרי אין לדעת פרידים של מי מהן קרבו [אם כל מה שקרב הוא של אחת מהן, זו או זו, או חלק של זו וחלק של זו]. על כן, על שתיהן להביא יחד עוד שלש קינים, ולעשות מהן שלש עולות ושלש חטאות, ולהתנות ולומר שהעולות והחטאות שחסרו בקינים הקודמים לזו ולזו, יעלו עתה לאותה אשה שחסרו לה ויקרבו עבורה.

כא. **ראב"ד** (ד"ה מלד). והיינו כאילו נאמר 'בין משם אחד ובין משני שמות לאשה אחת, ובין משם אחד ובין משני שמות לשתי נשים'. וראה בילקוט ביאורים מה שהובא בזה מהרד"ה ומהאחרונים.

ב [א] חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד בריבוא ימותו כולם: חטאת [ב] שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה [ג] וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין עולה[א] שבחובה בין שחובה מרובה ונדבה מועטת בין שהנדבה מרובה וחובה מועטת בין ששתיהן שוות: ג בד"א בחובה ובנדבה [ד] אבל בחובה שנתערבה זו בזו אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו מחצה כשר ומחצה פסול [ה] אחת לזו ושתים לזו שלש לזו ועשר לזו ומאה לזו המועט כשר בין משם אחד ובין משני שמות בין מאשה אחת ובין משתי נשים: ד כיצד [ו] משם אחד לידה ולידה זיבה וזיבה משם אחד משני שמות לידה וזיבה. כיצד [ז] משתי נשים על זו לידה ועל זו לידה על זו זיבה ועל זו זיבה משם אחד. [ח] משני שמות על זו לידה ועל זו זיבה: [ט] ר' יוסי אומר [י] שתי נשים שלקחו את קיניהם בעירוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן לאיזו שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזו שירצה כהן יקריב עולה בין משם אחד בין משני שמות:

הדרן עלך חטאת העוף

חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה. חובה קרי קן שלם של יולדת או של זבה: **רבי** יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב או נתנו דמי קיניהן לכהן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה. מכאן מוכיח פרק בכל מערבין (עירובין דף לז.) דסבר רבי יוסי יש ברירה, דכשהכהן מקריב אחד לשם אשה זו הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן של אשה זו, ודחי הש"ס כשהתנו, ופירש רש"י בשעת לקיחה התנו שיוכל הכהן לעשות קן שירצה לשם איזה אשה שירצה, ואינו נראה לרבי דאכתי למאן דאמר אין ברירה לא מהני מידי, דכיון שהעופות מעורבין יחד מה מועיל תנאי שלה, היאך קנתה אשה זו עוף [ס] אם לא על ידי ברירה דבשעת הקרבה הוברר שלא נלקחה מתחלה [ע] לשם אשה זו ואינו לשם אשה זו, ותו דפריך התם מאי למימרא אדרבה אינו מועיל כלום אלא למ"ד יש ברירה, ומפרש שהתנו בשעת לקיחה זה הקן יהא שלי ומעות שהם מעורבין כאן יהו מחוללין על קן זה והילכך בעינן זה [פ] הקן יהא שלך, וקמ"ל דלא גזרינן התנו אטו לא התנו, וקמ"ל דבר אחר כרב חסדא דאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, שעדיין כל קן וקן סתומה היא ולא פירש איזה פרידה לחטאת ואיזה פרידה לעולה וקאמר איזו שירצה כהן יעשה עולה אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. ולא נהירא לרבי לפרש לאיזו שירצה הכהן לאיזו אשה, דהא בכל דוכתא לא אשכחנא שיהא כהן צריך לברר זה כלל אלא בכל נותני מעות בשופר הכהן מקריב סתם לשם מי שהוא, (ועוד) דא"כ היה לו להתנות כל דין איש [צ] ואשה: **לאיזו** שירצה כהן יקריב עולה וחטאת כו'. הכי פירושו לאיזו של פרידין יעשה עולות ואע"ג דשמא הן שנלקחו מדמי האחת, ולאיזה זוג שירצה יקריבם חטאות. ובתוספות רבינו יב"א גרסינן לאיזה. ופירוש דהתנו נראה לרבי כשנתנו הדמים יחד התנו אם יקח הכהן כל העולות או כל חטאות משלי אני נותנת ומוחלת לך מעכשיו, וכן כל נותנת מעות שבשופר סתם על דעת ב"ד [נותנת] (התנה) והוי כאילו התנו: הדרן עלך חטאת העוף

וכן עולה שנתערבה בחובה. בקן סתומה[ב]: אין כשר אלא מנין עולות שבחובה. כדפרשינן גבי חטאת: והדין הזה בין בחובה מרובה ונדבה מועטת בין נדבה מרובה וחובה מועטת בין שתיהן שוות. בין נתערבה עולה מפורשת בהרבה קינין סתומין של חובה כדפרישית לעיל, בין נתערבו [הרבה עולות] בקן אחת סתומה אין יכול לעשות כ"א עולה אחת דהיינו מנין עולות הכשר בחובה, דאי עבד שניה עולות דילמא יקח הקן הסתומה והיא אחד חטאת ואחד עולה, וכן אם שניהם שוות. ונדבה דנקט ולא נקט חטאת מועטת בחובה או עולה מועטת בחובה, משום דקתני בסיפא אבל [חובה] שנתערבה זו בזו להכי נקט ברישא נדבה: ג אבל חובה שנתערבה זו בזו. קן סתומה של לידה שהוא אחד חטאת ואחד עולה ונתערבו השני פרידים בקן אחת סתומה של זיבה או של לידה מאשה אחרת: מחצה כשר ומחצה פסול. יכול להקריב שני פרידין אחד עולה ואחד חטאת ולא יותר, דאי עבד שני עולות שמא יעשה אותן מקן אחד של לידה או של זיבה, וכן אם נתערבו הרבה קינין יחד יקריב חציו אחד חטאת ואחד עולה וחציו האחר פסולין, והיינו כי נתערבו בשוה, כדאמרינן אחת לזו ואחת לזו או שתים לזו ושתים לזו או שלש לזו ושלש לזו שיכול ליקח מהג' קינין איזה שלש פרידין שירצה איזה לחטאת ואיזה לעולה: אבל אחד לזו ושנים לזו ג' לזו וי' לזו וק' לזו המועט כשר. אם נתערבו קן חטאת[ג] סתומה של זיבה בשתי קינין של לידה או בשלשה אינו יכול להקריב אלא קן אחת פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולה, אבל שתי עולות לא מצי עביד פן יקח הקן שהוא מבורר תחילה ללידה אחת שאינו יכול להקריב ממנו רק אחד חטאת ואחד עולה, וכן אם נתערבו כולם יחד האחד והשתים והשלש והעשר לא יוכל להקריב רק קן אחת שני פרידין, או עשר קינין במאה יקריב עשרים פרידין כמו שיכול לעשות מעשר קינין, וזהו המועט כשר: בין משם אחד. לידה ולידה [ק] משתי נשים: בין שתי שמות. לידה וזיבה אפילו מאשה אחת, כדמפרש כילד משם אחד: ד רבי יוסי אומר ב' נשים שלקחו קיניהן בעירוב או נתנו דמי קיניהן לכהן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה יקריב עלה. מכאן מוכיח בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז.) דאית ליה לרבי יוסי ברירה שכשהכהן מקריב אחד לשם רחל הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן זה של רחל, ודחי הש"ס בדאתנו, ופרש"י לשם בשעת לקיחה התנו שיוכל הכהן לעשות קן שירצה לשם איזו אשה שירצה, ואין נראה לרבי דאכתי למ"ד אין ברירה לא מהני מידי, דבלא ברירה לא מצי מתני[ס] דבשעת לקיחה הוברר שאלו נלקחו לשם רחל ואלו לשם לאה, ועוד דפריך התם התנו מאי למימרא אדרבה אין מועיל כלום אלא (א) למ"ד יש ברירה, ומפרש שהתנו בשעת לקיחה זה קן יהיה שלי וקן זה יהיה שלך, וקא משמע לן דלא גזרינן התנו אטו לא התנו, וקמ"ל אכתי לדבר אחר כדרב חסדא דאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן [ר] (ב) ולא פירש איזו חטאת ואיזו עולה וקאמר איזו שירצה כהן יעשה עולה אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. והרב רבינו אברהם [ש] פירש טעם השיתוף התנו שיחלק הכהן ביניהם ויהא חלוקתו חלוקה והם ימחלו חלקם כל אחת לחבירתה, הנה זה ודאי מתחלה הוברר והכהן קודם כפרה מחלקם והם עשו אותו שליח לחלוקתן, והא קמ"ל דלא גזרינן עירוב שתי נשים אטו עירוב שתי נשים דלמעלה: הדרן עלך חטאת העוף

בעלים פסול. [תוספות, עירובין לז.] ואין נראה להשר דהא מוכח בריש זבחים (דף ב:) דסתמא לשמה קאי א"כ בלא ברירה אפשר להקריב לו בסתם, ונראה דמוכח דאי אין ברירה איכא למימר כל קן רחל הקריב למעלה וכל קן לאה הקריב למטה והקריב עולה למטה וחטאת למעלה. [תוספות, עירובין לז.] **ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה.** ואין אומרין קן זה שהוקרב אחד מן הזוג חטאת לשם רחל היה של לאה שמן הסתם עשאוהו שליח לחלקם כרצונו וקבלו עליהם את חלוקתו שאין הקנים מתפרשים אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, שאם פרשו בעלים בשעת לקיחתם זה חטאת וזה עולה הרי זה קן מפורשת, אבל אם לא פירשו בשעת לקיחה אינן מפורשות עוד באמירת הבעלים לומר זו חטאת וזו עולה אלא קן סתומה היא. [מאירי, עירובין לז.] ומ"מ אם פירש הכהן במליקתו זו [חטאת] וזו עולה נעשית קן מפורשת על פיו וקן סתומה אם מתו בעלים יפלו בנדבה והמפורשת אם מתו בעלים חטאת תמות ועולה תקרב עולה, והטעם שאין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן. [מאירי, עירובין לז.]

...האחרות לחטאות והרי עולה מעורבת בהן וימותו משתמן ויביאו עוד ד' חטאות ועולה אם היו של נשים הרבה ויתנו ביניהן: בין שהנדבה מרובה. שנתערבו ג' עולות בקן חובה יקריב עולה אחת: בין שתיהן שוות. שתי עולות בקן חובה. וי"מ בין שהחובה מרובה ונדבה מועטת כלומר הדין שאמרנו בתערובות הללו שאינו הולכים אחר מנין חטאות שבחובה או אחר מנין עולות [illegible]

[illegible] של שתים הרי חטאת ועולה לזו וחטאת ועולה לזו או שתי חטאות לזו ושתי עולות לזו ויביאו שני קינין בשותפות ויתנו. ויותר אינו יכול להקריב [illegible]

הדרן עלך חטאת העוף

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א:
י ב מיי' שם הלכה ב:
יא ג מיי' שם הל' ד:
יב ד מיי' שם הל' ה:
יג ה מיי' שם הלכה ו:
יד ו ז ח מיי' שם הל' ס:
טו ט מיי' שם הלכה ח:

פירוש הרא"ש

ב חטאת שנתערבה וכו' ימותו כולם. פי' דא"א להקריבן שמא יעשה חטאת למעלה ועולה למטה. ובזבחים שנתערבו אמרינן התם (זבחים עא:) ירעו עד שיסתאבו ויביא מדמי היפה שבהן ממין זה ומדמי היפה שבהן ממין זה ויפסיד המותר מביתו אבל עופות אין להם פדיון כדאיתא בפרק (כל) המנחות [והנסכים] (מנחות ק:) ודריש לה בספרי (עי' תו"כ בחקותי פ"ט פרשתא ד) מדכתיב (ויקרא כז כז) ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך בבהמה הכתוב מדבר: חטאת שנתערבה בחובה. פירוש שנתערבה בקן חובה סתומה אין יכול להקריב מאותן ג' אלא חטאת אחת אם היא המעורבת הרי מוטב ואם היא מקן חובה הרי הכהן קובעה לחטאת אבל עולה אינו יכול להקריב מפני תערובת החטאת. ושתי חטאות אינו יכול להקריב דשמא החטאת שהקריב [תחלה] היתה מקן חובה ובהקרבתה לחטאת נקבעה בת זוגה לעולה והרי יש כאן תערובת חטאת ועולה וימותו ויביא קן אחר אחד לחטאת ואחד לעולה. ואם החטאת המעורבת היתה של אשה אחרת יביאו שתיהן החטאת ויתנו אם הראשונה היתה שלי הרי זו שלך וחלקי בה נתון לך ואם היתה שלך הרי זו שלי וחלקך נתון לי: וכן עולה שנתערבה בקן חובה. סתומה לא יביאו משלשתם אלא עולה אחת דהיינו כמנין עולות שבחובה ובעלת הקן תביא חטאת אחרת ובין שתיהן יביאו עולה בתנאי או כל אחת תביא עולה בתנאי שאם הקריב כבר עולתה שתהא זו נדבה: ודין זה שאמרנו שאין כשר אלא כמנין עולות שבחובה הוא נוהג בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת. לעולה קורא נדבה לפי שהחטאת אינה באה נדבה ורוב עולות נדבה הן דהמתנדבין מרובין ממביאי חובה הילכך קרי לעולה נדבה וה"ה דהוה מצי למימר בין שהחובה מרובה והחטאת מועטת אלא נקט עולה דסליק מינה. וחובה מרובה ונדבה מועטת כגון שנתערבה עולה בד' קני חובה מקריב מהן ד' עולות ולא יותר דשמא כל הד' היו מקני חובה והוקבעו כל האחרות לחטאות והרי עולה מעורבת שהנדבה מרובה. שנתערבו ג' עו... שהחובה מרובה ונדבה מועטת כלומר... [illegible]

מסורת הש"ס עם הוספות

א) זבחים עג:, ב) עירובין לז ע"א ועי' תוס' סוטה יח. ד"ה חזר (ש"מ).

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה ר' יוסי אומר וכו' למאן דאמר יש ברירה. נ"ב ולזה פשיטא: (ב) בא"ד ולא פירש איזו חטאת. נ"ב זה סותר אלעיל דבשעת שקנו לא פי' כו':

הגהות וציונים

א] עולות (יעב"ץ). וכ"ה במשניות: ב] שנתערבה בחובה בשני קינים [סתומין] (שמכ"י): ג] קן אחת סתומה (שמכ"י): ד] בין משם אחד. לידה ולידה זיבה וזיבה משתי נשים או מאשה אחת: בין משתי שמות. לידה וזיבה בין משתי נשים או מאשה אחת כדמפרש (שמכ"י). וכ"ה ברע"ב: ס] לא מצי מהני דחיכי נימא דבשעת (שמכ"י): ו] כהן שעדיין כל קן וקן סתום הוא ולא (ש"מ): ז] אברהם בר דוד פירש (ש"מ): ס] עוף זה אם (ש"מ): ע] מתחילה אלא לשם (ש"מ): י] מחוללין על קן זה וזה הקן יהא שלך. ותיבות "והילכך בעינן" נמחק (ש"מ): כ] דין אשה ואשה לאיזו שירצה כהן יקריב עולה וחטאת כו' אלא הכי. והד"א (ש"מ): ל] כלומר דילמא כל הד' [שהקריב תחילה] דקני חובה נינהו (יעיר קינו): מ] נשים החטאות לאחת והעולות לאחת יש כו' כצ"ל (יעיר קינו): נ] נראה דהוי"ו של ועולות אינו וי"ו החבור אלא וי"ו המחלקת ר"ל או עולות (יעיר קינו):

משנת ראשונים

שתי נשים שלקחו קניהן בערוב או שנתנו דמי קניהם לכהן. שתי נשים יולדות או זבות שלקחו ביחד תורים ובני יונה לקניהן ולא פירשו זה שלי וזה שלך או שנתנו דמי קניהן לכהן בעירוב ר"ל ביחד הרי הכהן מקריב איזה מן הקנין שירצה עולות לשתיהן ואיזה שירצה חטאות לשתיהן.
[מאירי, עירובין לז.]

לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת. פי' בקונטרס אלמא אית ליה ברירה דאי לית ליה ברירה איכא למימר חטאת שהקריב לא שלה היה אלא לחבירתה וקרבן הקרב בשנוי

כאן שתי קבוצות של קינים, דינן הוא שאם מנין הקינים של הקבוצות שוה, שהמחצה כשר, ואם היה מנין הקינים של הקבוצות בלתי שוה, המועט כשר[כב].

★ ★ ★

משנה ד

המשנה מבארת את מה ששנינו בסיום המשנה הקודמת כי אין חילוק בתערובת קינים בין אם הקינים הן משם אחד או משנים ומאשה אחת או משתי נשים:

כֵּיצַד היא תערובת קינים באשה אחת **מִשֵּׁם אֶחָד**, כגון שהפרישה קן על **לֵידָה** אחת **וְ**הפרישה עוד קן על **לֵידָה** אחרת, או שהפרישה קן על **זִיבָה** אחת **וְ**הפרישה עוד קן על **זִיבָה** אחרת, אם נתערבו הקינים זו בזו, דינן כקינים שנתערבו זו בזו שנתבאר דינן במשנה הקודמת. זוהי תערובת קינים **מִשֵּׁם אֶחָד**. ותערובת קינים **מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת** היא, כגון שהפרישה קן אחת על **לֵידָה וְ**קן אחרת על **זִיבָה**, ונתערבו זו בזו. ואף ששתי הקינים הן של אשה אחת, ובאופן הראשון שתי הקינים אף באות משם אחד [ששתיהן באות על לידות או שתיהן באות על זיבות], מכל מקום כיון שלא הפרישה את שתי הקינים כאחת על שתי לידות או זיבות, אלא הפרישה כל קן בנפרד, הרי אלו שתי קינים נפרדות, ודין עירובן כאמור במשנה לעיל. אבל אם היתה מפרישתן כאחת, לא היה ביניהן דין תערובת, אלא הכהן היה עושה מתוכן שתי חטאות ושתי עולות. אולם עתה שהפרישתן בנפרד, נקבע שבכל קן תהיה עולה אחת וחטאת אחת, ואם נתערבו אינו עושה מהן אלא מחצה בלבד, כאמור במשנה לעיל[כג].

כֵּיצַד היא תערובת קינים **מִשְּׁתֵּי נָשִׁים**, כגון שנתערבו שתי קינים משתיהן, **עַל זוֹ** [-לאשה זו] קן הבאה על **לֵידָה**, **וְעַל זוֹ** [-ולאשה זו] קן הבאה על **לֵידָה**, או **עַל זוֹ** קן הבאה על **זִיבָה וְעַל זוֹ** קן הבאה על **זִיבָה**. זו היא תערובת קינים **מִשֵּׁם אֶחָד**. וכיצד היא תערובת של קינים **מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת**, כגון שנתערבו שתי קינים משתיהן, **עַל זוֹ** קן הבאה על **לֵידָה וְעַל זוֹ** קן הבאה על **זִיבָה**. בכל האופנים הללו, הדין הוא כאמור במשנה הקודמת, שאם היה מנין הקינים של זו ושל זו שוה, מחצה כשר, ואם לא היה שוה, המועט כשר.

המשנה מביאה את דעת רבי יוסי האומר שיתכנו קינים שבהן משותפות שתי נשים, ויכול הכהן לבחור את החטאות ואת העולות כרצונו [כפי ששנינו לעיל לגבי כמה קינים של אשה אחת][כד]:

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלָּקְחוּ [-קנו והפרישו] **אֶת קִינֵּיהֶם בְּעֵירוּב** [-בשותפות[כה]], **אוֹ שֶׁ**השתתפו בדמי הקינים **וְנָתְנוּ** את **דְּמֵי קִינֵּיהֶם** המשותפים **לְכֹהֵן** שיקנה עבורן את הקינים הנצרכות להן, ואכן כך עשה, ועתה הקינים משותפות לזו ולזו, הרי **שֶׁלְּאֵיזוֹ** מהן **שֶׁיִּרְצֶה הַכֹּהֵן יַקְרִיב חַטָּאת וּלְאֵיזוֹ** מהן **שֶׁיִּרְצֶה הַכֹּהֵן יַקְרִיב עוֹלָה, בֵּין** אם הסיבות להבאת קיניהן הן **מִשֵּׁם אֶחָד**, ששתיהן מביאות קינים על לידות, **וּבֵין** אם הסיבות להבאת קיניהן הן **מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת**, שזו מביאה קינים על לידות וזו מביאה קינים על זיבות, בכל אופן שהוא יכולות הן להשתתף בקיניהן, והכהן הוא המפרש את הפרידים בשעת עשייתו אותן, למי כל אחת ומי מהן חטאת ומי מהן עולה[כו].

הדרן עלך חטאת העוף

כב. והיינו שאין חילוק בין אשה אחת לשתי נשים, או בין שם אחד לשני שמות, והכל תלוי אם הופרשה קבוצת הקינים יחד, או שהופרשו כמה קבוצות שאז אם נתערבו דינן כאמור במשנה.

כג. כל האמור הוא גם בהפרישה שתי קינים כאחת על שתי לידות או זיבות, והפרישה עוד שלש קינים כאחת על שלש לידות או זיבות אחרות, שאילו הפרישתן כאחת היה הכהן מקריב הכל מחצה עולות ומחצה חטאות, ועתה שהפרישתן כשתי קבוצות נפרדות ונתערבו, אין לכהן להקריב מהן אלא כמנין המועט, וכאמור במשנה לעיל.

כתב בקן מפורשת (הגה"ה אות יג) שסדר דברי המשנה הוא בדרך 'לא זו אף זו', כלומר, שאף בתערובת של שני שמות ושתי נשים, כשירות הפרידים כמו בעירוב הקרוב יותר של שם אחד ואשה אחת.

כד. הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ח ה"ח) פסק להלכה את דברי רבי יוסי, וכן כתב הרע"ב (ד"ה ר' יוסי) שהלכה כרבי יוסי. וכתב בחזון נחום (ד"ה רבי) שדעתם היא שאין חולק בדבר, ואף שלשון המשנה הוא 'רבי יוסי אומר' ולא 'אמר רבי יוסי', מצינו בהרבה מקומות לשון זו אף בדבר שאין בו חולק.

כה. רש"י בעירובין (לז. ד"ה בעירוב).

כו. בעירובין (לז.) הובאה משנה זו, ורצתה הגמרא ללמוד ממנה שדעת רבי יוסי היא שיש ברירה, ודחתה שמדובר 'בהתנו', ופירש רש"י (ד"ה כשהתנו) שהתנו הנשים ביניהן שכל מי שיקריב הכהן לשמה, יהיה שלה. ואמרו שם בגמרא שבאה המשנה ללמד את דברי רב חסדא שאמר שאין הקינים מתפרשות איזו חטאת ואיזו עולה, אלא בעת לקיחת הבעלים אותן או בעת עשיית הכהן [ולא בזמן שבינתיים, שאם לקחו הבעלים את הקן ולא פירשו מה יהיה בו, אינם יכולים לפרש עוד, ורק הכהן בעשייתו יעשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לפי בחירתו]. וראה בילקוט ביאורים מה שהובא בזה באורך רב, מדברי הראשונים והאחרונים בביאור הגמרא שם.

פרק שני - קן סתומה

בפרק זה מביאה המשנה את דיניהם של קינים סתומות ומפורשות, שפרחו פרידים של קינים אחרות או של חטאות ועולות, מהן ואליהן. בסוף הפרק מתבארים דינים נוספים בהבאת קינים.

משנה א

המשנה מבארת את דיניהן של קינים שפרח מהן גוזל אחד, או שפרח לקינים אחרות:
קֵן סְתוּמָה, והיא קן שלא נתפרש בה איזה גוזל ממנה יקרב חטאת ואיזה גוזל ממנה יקרב עולה[א], **שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה גּוֹזָל לָאֲוִיר** ואיננו, ונותר בה רק גוזל אחד, **אוֹ שֶׁפָּרַח** הגוזל **לְבֵין** קינים של חטאות **הַמֵּתוֹת**, כגון חטאת שמתו בעליה או חטאת שנתכפרו בעליה בחטאת אחרת[ב], שדינן למות[ג], או כגון חטאות שנתערבו בעולות שדינן למות כאמור לעיל (פ"א מ"ג)[ד], ואף הגוזל שפרח לשם ואינו ניכר, דינו למות[ה], **אוֹ שֶׁמֵּת אֶחָד מֵהֶן** - אחד משני הגוזלות שבקן, **יִקַּח** גוזל אחר שיהיה **זוּג לַגּוֹזָל הַשֵּׁנִי** הנשאר ויקריבם[ו]. **פָּרַח** הגוזל **לְבֵין** קינים סתומות **הַקְּרֵיבוֹת** [-העומדות להקרב], ונתערב בהן ואין ידוע מי הוא, **פָּסוּל** הגוזל, ואי אפשר להקריבו בתערובת שאליה פרח[ז], **וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגֶד**, מהקן שממנה פרח[ח]. לפי שזהו הכלל בתערובות אלו, **שֶׁהַגּוֹזָל הַפּוֹרֵחַ** מקינים לקינים ונתערב בהן ולא נודע איזהו, **פָּסוּל** במקום אליו הגיע, **וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ** - מהמקום שממנו פרח. כלומר, כאשר פרח גוזל מקינים סתומות לקינים סתומות אחרות, אי אפשר להקריב מקינים אלו את כל הגוזלים שבהם, שמאלו שמהן פרח מקריבים הכל חוץ מאחד, וכן מאלו שאליהן פרח מקריבים הכל חוץ מאחד[ט]. ואופן דין זה וטעמו, יתבאר במשנה להלן[י].

★ ★ ★

משנה ב

המשנה[יא] מבארת את הדין האמור בסוף המשנה הקודמת:
שנינו לעיל (מ"א) כי גוזל שפרח מקינים סתומות לקינים סתומות, פסול ופוסל אחד כנגדו. **כֵּיצַד, שְׁתֵּי נָשִׁים** שהיו מחוייבות בקינים שכל אחת היא חטאת ועולה[יב], **לָזוֹ יֵשׁ שְׁתֵּי קִינִּים** סתומות שבהן ארבעה גוזלים ודינם ששנים יקרבו חטאת ושנים עולה, **וְלָזוֹ יֵשׁ שְׁתֵּי קִינִּים** סתומות שבהן ארבעה גוזלים ודינם ששנים יקרבו חטאת ושנים עולה, **וּפָרַח גוזל מִקִּינֶיהָ של זוֹ לְקִינֶיהָ של זוֹ**, ותחת אשר היו כאן ארבעה וכאן ארבעה, הרי שעתה יש כאן שלשה וכאן חמשה, **פּוֹסֵל קֵן**[יג] **אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ**, כלומר שמשתי הקינים שמהן פרח אין יכול להקריב אלא קן אחת. ומלבד זאת, גם מהקינים שאליהן פרח אינו יכול להקריב אלא כמנין שהיה שם קודם פריחתו, דהיינו שתי קינים, ואת הגוזל החמישי לא יקריב.

טעם דין זה הוא, שכיון שפרח הגוזל לקינים אחרות ולא נודע ביניהן איזהו, ויתכן שיקרב שם לחטאת ויתכן שיקרב שם לעולה, אין להקריב מהקינים שמהן פרח אלא באופן בו יוכל הגוזל להיות כשר בין אם יקרב חטאת ובין אם יקרב עולה. וכיון שדין קינים אלו היה שיקריבו מהן שתי עולות ושתי חטאות, על כן אם יקריבו מהנשאר שתי חטאות ועולה אחת, יקבע הגוזל הפורח במקום שהוא שם להקרב כעולה, ושוב אי אפשר יהיה להקריב מהתערובת אלא שתי עולות בלבד, כדין עולה שנתערבה בחובה (לעיל פ"א מ"ג). וכן אם יקריבו מהנשאר שתי עולות וחטאת אחת, יקבע אותו גוזל להקרב כחטאת, ושוב אי אפשר יהיה להקריב מהתערובת אלא שתי חטאות בלבד, כדין חטאת שנתערבה בחובה (לעיל שם). ונמצא שמכל ארבע הקינים יקרבו רק חמשה גוזלים, שלשה משל זו ושתי חטאות [או שתי עולות] משל זו. וכיון שיש למעט בפסול קדשים, על כן יש להקריב מן הקינים שמהן פרח באופן בו לא יקבע דינו של הפורח כלל, ויוכל להקרב בין לחטאת ובין לעולה, וזהו על ידי שלא יקרב גוזל נוסף מאותה תערובת, ונמצא שחסרה בעלת הקינים חטאת ועולה, ולכך בין אם יקרב לחטאת ובין אם יקרב לעולה, כשר יהיה.

ומלבד כל האמור, אי אפשר להקריב מהקינים שאליהן פרח את כל התערובת, שאם יעשה מהן שלש חטאות ושתי עולות, יש לחשוש שמא הפורח קרב עולה ומהקינים של אותה אשה קרבו שלש חטאות ועולה אחת, בו בזמן שאין בקיניה אלא שתי חטאות. וכן אם יעשה מהן שלש עולות ושתי חטאות, יש לחשוש שמא הפורח קרב חטאת וקרבו מקיניה של בעלת הקינים שלש עולות וחטאת אחת, בו בזמן שאין בקיניה אלא שתי עולות. על כן אין להקריב מהתערובת אלא ארבעה גוזלים בלבד.

מפני שמהקינים שמהן פרח נחסר גוזל אחד מהקרבה וקרבה קן אחת בלבד, וכן בקינים שאליהן פרח נחסר גוזל אחד וקרבות שתי קינים בלבד, נמצא שבסך הכל קרבות מכל ארבע הקינים רק שלש, וזהו שאמרה המשנה שפוסל הגוזל קן בהליכתו.

חָזַר גוזל אחד ופרח מחמשת הגוזלים אל השלשה, ונמצא עתה לפנינו ארבעה גוזלים כאן וארבעה גוזלים כאן כבראשונה, אלא שאיננו יודעים אם אותו גוזל שפרח הוא זה שחזר או שהפורח הוא גוזל אחר, **פּוֹסֵל קֵן אֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ**, כלומר, שמהקינים שמהן פרח עתה אין יכול להקריב אלא קן אחת, ומלבד זאת, מהקינים שאליהן פרח אין יכול להקריב אלא קן אחת.

טעם דין זה הוא, שאף שאם הגוזל שחזר היה זה שפרח היה ניתן להקריב לכל אחת שתי קינים, שתי חטאות ושתי עולות, וביחד ארבע קינים, מכל מקום הלא יש לחשוש שהפורח הוא גוזל אחר ואז יש לנהוג בו [כפי שנאמר לעיל לגבי הגוזל הראשון] שלא להקריב גוזל אחד מהמקום שממנו פרח [בכדי שלא יקבע דינו לחטאת או לעולה]

א. **לגבי** קן מפורשת, ראה להלן בהערה שבסוף המשנה.
ב. **ראיש** (ד"ה כין).
ג. **הלכה** למשה מסיני שחמש חטאות מתות, ואלו הן, ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה וחטאת שנתכפרו בעליה באחרת וחטאת שעברה שנתה, ראה תמורה (טו.). ולד חטאת ותמורת חטאת אינם קיימים בעוף, לפי שאין עוף מוליד [אלא מטיל ביצים] וכן אין תמורה בעוף, וכן אין בחטאת העוף פסול של עברה שנתה, אולם שני האופנים האחרים קיימים גם בעוף, וכאשר מתו בעליה של החטאת או נתכפרו באחרת, דין החטאת שתמות. על כל האמור ועל שיטות אחרות בדינים אלו, ראה בילקוט ביאורים.
ד. **רמב"ם** (פירוש המשנה), ורע"ב.
ה. **שאפילו** נתערבה חטאת מתה אחת בגוזלים רבים, דין כולם למות, כדלהלן (מ"ד), ואין צריך לומר באופן שנתערב גוזל אחד בהרבה חטאות מתות.
ו. **ואין** אומרים שכיון שהוקבעו שני הגוזלים יחד כקן אחת, אין אפשרות לקחת זוג לשני וימות אף הוא. ראיש (ד"ה כין). והרז"ה (ד"ה נחזור) כתב שבפרח לאויר החידוש הוא שאין חוששים שמא בא ליד אדם שהקריבו חטאת ועל ידי כך נתפרש השני לעולה, או להיפך. וראה עוד בילקוט ביאורים אודות החידושים שבדינים האמורים במשנתנו.
ז. **אין** הכוונה שנפסל להקרבה ממש, שאז כל התערובת היתה נפסלת, אלא הכוונה למנין הגוזלים שבתערובת, שנחסר אחד מהמנין, ויש להותיר אחד ולא להקריבו. לשון המשנה 'פסול' הוא משום שעל ידו נחסר אחד להקרבה, וגם משום שאינו עולה לבעלים לשם חובתם [שמא לא קרב כלל]. ראיש (ד"ה פסול).
ח. **אף** כאן הכוונה שנחסר אחד מהמנין, ואין להקריב את כל הנותרים אלא יש להותיר אחד מהם לבל יקרב.
ט. **על** פי פירוש הראיש (ד"ה פוסל) ועוד. הראב"ד (ד"ה פרח, וכן במשנה הבאה) העמיד את האמור כאן ולהלן במשניות הבאות, גם באופן שכבר הוקרבו כולם, והנידון מה כשר ומה נפסל, וראה על כך בילקוט ביאורים.
י. **המשנה** עוסקת, כאמור בה, בקן סתומה. לגבי קן מפורשת הדין שונה וכדלהלן. אם פרח ממנה גוזל לאויר או לבין המתות, יקח זוג לשני, אלא שיש להביא ולזווג לו ממין הקרבן שפרח, אם עולה ואם חטאת חטאת. פרח לבין הקריבות, דין הקריבות אליה פרח כדין חטאת או עולה שנתערבו בחובה, המפורש לעיל (פ"א מ"ג), ואלו שמהן פרח קריבות כדינן. הראשונים דנו בשאלה מדוע לא דברה המשנה גם בקן מפורשת, ויישבו בדרכים שונות, מהן כי באה המשנה לומר שאפילו בקן סתומה לוקח זוג לשני כאשר פרח אחד מהם, ואין צריך לומר במפורשת בה כבר נתפרשו ואינם שייכים זה לזה, ראה בראיש (ד"ה כין) ובמפרש (ד"ה קן) ובילקוט ביאורים.
יא. **איורים** למשנה זו, ראה להלן בסוף המסכת.
יב. **כגון** שילדו, ויולדת מחוייבת בקן, ובה חטאת אחת ועולה אחת.
יג. **על** פי הראיש (ד"ה פוסל). ויש שפירשו פוסל גוזל אחד מהמקום שממנו פרח, מלבד הוא עצמו שנפסל במקום שאליו הגיע, ראה במפרש (ד"ה מלד), והכוונה אחת.

קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני. פי' רבינו יעקב הלוי הוא הדין בקן מפורש הוי דין זה, אלא משום דבסיפא קאמר פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו דדוקא פרידה של קן סתומה שפרח ונתערב לבין הקריבות, אבל פרידה המפורשת לעולה שפרח בין שאר קינין אינו יכול להקריב אלא כמנין עולות שבקינין שפרח שם כדאמר פ"ק:

פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו. שהגוזל הפורח לבין הרבה קינין סתומין פסול ופוסל אחד כנגדו (עס), כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש כילד:

קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני. פי' הרב רבינו יעקב פירש"י ודילגתיו שאינו עיקר, ופירש רבי לרבותא נקט סתומה, דלא מבעיא מפורשת כגון שנפרדו הקינין זה מזה ונפרשו זה לחטאת וזה לעולה תו לא סמך זה לזה כלל ופשיטא דאם פרח האחד שיקח זוג לשני, אלא אפילו קן סתומה שעדיין הם יחד ועומדין יחד להתפרש סלקא דעתך כי פרח האחד שימות הנשאר קמ"ל, ולא מיבעיא פרח לאויר העולם כי שמא ישוב כל אחד ואחד כדינן ולהכי כי עדיין נמי לא חזר יקח זוג לשני, אלא אפילו פרחה לבין המתות שעתה אינו יכול לשוב שנתערב בהם יקח זוג לשני, ולבין המתות נמי פירוש ואינו קרוי הבדלה מחבירו אלא אפילו מת אחד יקח זוג לשני: פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד שכנגדו. זהו כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש: ב כיצד ב' נשים לזו שני קינין ולזו ב' קינין פרח פרידה מזו לזו פוסל אחד בהליכתו. פי' ממקום שפירש פוסל אחד מלבד הוא עצמו שפסול למקום שמעורב או הוא או אחד שם, שפרח פרידה אחת משני קינין ונתערב לשני קינין אחרים הרי ג' פרידין לבד וה' פרידין לבד, בג' פרידין

▼ קן א סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר או שפרח לבין המתות או שמת אחד מהן יקח זוג לשני: ב פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגד שהגוזל הפורח פסול ופוסל אחד כנגדו: ב ג כיצד שתי נשים לזו שתי קינים ולזו שתי קינים פרח מזו לזו פוסל ▲ אחד בהליכתו חזר פוסל אחד בחזירתו ד פרח וחזר ופרח וחזר לא הפסיד כלום שאפילו הן מעורבות אין פחות משתים: ג ה לזו אחת ולזו שתים ולזו ג' ולזו ד' ולזו ה' ולזו ו' ולזו ז' פרח מן הראשונה לשניה ולשלישית ולרביעית ולחמישית ולששית ולשביעית וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו הראשונה והשניה אין להם כלום השלישית יש לה אחת הרביעית יש לה שתים החמישית יש לה שלש הששית יש לה ארבע השביעית יש לה שש ו פרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו השלישית והרביעית אין להם כלום החמישית יש לה אחת הששית יש לה שתים השביעית יש לה חמש פרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו החמישית והששית אין להם כלום השביעית יש לה ארבע

וי"א

אינו יכול להקריב רק ב' אחד לחטאת ואחד לעולה, דאם יעשה שתיהן עולות א"כ נקבעה השלישית (א) ואותו שפרח לחטאת ולא יוכל לעשות בה' פרידין רק שני חטאות דהוה ליה חטאת שנתערבה בחובה כדתנן בפ"ק דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה, ועכשיו נמי דלא קבעינן אותו שפרח לא חטאת ולא עולה אין כשר בה' פרידין רק שני חטאות ושני עולות, דאי עבד ג' חטאות או ג' עולות שמא יעשה מן השני קינין של אשה אחת ולא מן המעורב ואין בשני קינין אלא שני עולות ושני חטאות, וזהו פסול או אחד במקום שמתערב ופוסל אחד כנגדו ממקום שנפרש ונבדל משם כדפרישית: וכי חזר ופרח מן החמשה פרידין לג' פרידין שעתה יש ד' פרידין בכל מקום פוסל אחד בחזירתו ממקום שפרח שני זה מלבד הוא או אחד שפסול במקום שמתערב לשם, ועתה אין יכולין להקריב בארבעה הללו אלא אחד חטאת ואחד עולה וכן בארבעה אחרים, דדילמא פרח שנית פרידה אחת מאותם שני קינין ולא אותו שנתערב שם תחלה ונשאר שם ג' פרידין מן השני קינין ואחד שפרח שם ראשונה וכן במקום השני, ואי עבד באחד מקום שתי עולות וחטאת אחת נקבע אותו שפרח לגד השני לחטאת ולא יוכל להקריב אלא חטאת אחת ולא שני חטאות דדילמא כל הג' חטאות שנעשו מכאן ומכאן נעשו משני קינין מאשה אחת, ולכך אם ירצה יעשה בכל מקום עולה אחת וחטאת אחת, או שתי עולות וחטאת אחת בצד זה ובצד אחר חטאת אחת, או ב' חטאות ועולה אחת בצד זה ובצד אחר עולה אחת: ואם פרח וחזר. מזה לזה: לא הפסיד כלום. בפריחה זו וחזרה זו: שאפילו מעורבות. כל הח' פרידין שבארבעה הקינין יחד: אין פחות מב'. פירוש שני קינין כשרין בהן שתי עולות ושתי חטאות, אבל ג' חטאות או ג' עולות לא מצי עביד להו משני קינין של אשה אחת שהן שני חטאות ושני עולות: ג אחת לזו שתים לזו שלש לזו ד' לזו ה' לזו שש לזו שבע לזו. וכולם סתומות: פרח מן הראשונה לשניה. מיד נפסל אותו שנשאר יחידי בראשונה, דאי יעשנו חטאת יהא נקבע אותו שפרח לעולה ולא יכול להקריב בשניה ובקינין אחרות שנתערב בהו רק עולות מאלין כדין עולה שנתערבה בחובה דאין כשר אלא מנין עולות שבחובה. וכי פרח מן השניה לשלישית שמא מגופה של שניה פרח ונתערב בשלישית ואותו שפרח מן הראשונה לשניה נשאר שם בשניה, ואינו יכול לעשות מן השניה רק שני פרידין אחד חטאת ואחד עולה, דאי עביד שני עולות שמא מן הפרידין של גוף השניה יעשם ואם כן יהיה נקבע אותו שפרח בשלישית לחטאת ולא יוכל לעשות בשלישית רק מאלין חטאות. וכן כי פרח מן השלישית לרביעית שמא מגופה של שלישית הוי אותו שפרח ולא נשאר רק חמשה פרידין ופרידה מן השניה שנתערב בהן, ואינו יכול לעשות בשלישית רק שני חטאות ושני עולות מפני אותו שנתערב ברביעית. וכן כי פרח מן הרביעית לחמישית אין כשר ברביעית אלא שלשה חטאות ושלשה עולות. וכן כי פרח מחמישית לששית פסל בחמישית קן אחד ואין כשר בהן אלא ארבעה חטאות וארבעה עולות. וכן כי פרח מששית לשביעית אין כשר בששית אלא חמשה חטאות וחמשה עולות, דאי עביד ששה עולות יהא נקבע אותו שפרח בשביעית לחטאת ולא יוכל לעשות בשביעית רק שבעה חטאות. וכי חזר מן השביעית ופרח אחד בששית שמא אינו אותו שפרח בתחילה מן הששית שחזר אלא מגופה של שביעית פרח להששית ונפסל בשביעית ב' פרידין ואין כשר בהן אלא ששה חטאות וששה עולות, דאי עביד שבעה חטאות יהא נקבע אותו שפרח ונתערב בששית ובאחרים לעולה ולא יוכל להקריב רק עולות מאלין השנים פסולין כדין עולה שנתערב בחובה. וכי פרח מן הששית לחמישית נפסל בחזרה זו עוד קן אחד ואין כשר בששית רק ארבעה חטאות וארבעה עולות, דשמא מן הששית פרח מגופה אחד לשביעית ואחד לחמישית בחזרה ולא נשאר רק עשרה פרידין מגופה, ואי עביד חמשה חטאות וחמשה עולות דילמא השנים פרידין שפרחו ממנה יהו קרבין עולות שתיהן ואז יעשו בשש קינין שבעה עולות או שמא יהו עשויין שתיהן חטאות ובשש קינין אין יכולין לעשות רק שש חטאות ושש עולות. וכי חזר מן החמישית לרביעית אין כשר בחמישית רק שלשה חטאות ושלשה עולות. וכן כי חזר מן הרביעית לשלישית אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות, דאם יעשה שלשה חטאות שמא יעשו השנים שפרחו מן הרביעית אחד בשלישית ואחד בחמישית הרי חמש חטאות ואין יכולין לעשות מארבעה קינין אלא ארבעה חטאות, לכך אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות. וכן כי חזר מן השלישית לשניה אין כשר בשלישית רק פרידה אחת לחטאת ואחת לעולה. ויש תימה על זה נהי דמן השלישית פרח שתים אחת ברביעית בהליכה ואחת בשניה בחזרה מ"מ נשאר מגופה של שלישית ארבעה פרידין ולמה לא יעשה שני חטאות ושני עולות, דכי נמי עשו אותו שפרח ברביעית עולה או חטאת מה בכך בשלשה קינין יכול להיות שלשה עולות ושלשה חטאות ומאותו שפרח הוי שניה בחזרה לא יקריבו דהא קתני שניה אין לה כלום, והנ"ל דשלישית שתי קינים ובשניה אין לה כלום או שניה

*) דיבור המתחיל השייך לכאן נמצא לעיל בעמוד ב.

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א:
ב ב מיי' שם הלכה ב:
ג ג מיי' שם הלכה ג:
ד ד מיי' שם הלכה ד:
ה ה ו מיי' שם הל' ה:

הגהות וציונים

א] רבינו יעקב הלוי כו' ור"י פירש דאף לרבותא דרישא נקט סתומה (ש"מ): ב] שנפרדו הפרידין זה מזה (ש"מ): ג] לעולה דתו לא שייך זה לזה (ש"מ): ד] הם היו יחד ובני בקתא דהדדי ניהו ועומדין להתפרש סלקא דעתך אמינא כי פרח (ש"מ): ה] ישוב ויוכלו כל אחד ואחד להקריב כדינן (ש"מ): ו] לשני ולא מבעיא לבין המתות דאכתי איכא בעולם ואינו קרוי (ש"מ): ז] כנגדו (ש"מ): ח] שפסול במקום (ש"מ): ט] אחד משם (ש"מ): י] חטאות וזהו פסול הוא או אחר במקום (שמכ"י): יא] כנגדו במקום (ש"מ): יב] דדילמא אותה פרידה שפרחה שנית היא מאותם שני קינין ולא אותה שנתערבה שם (ש"מ): יג] תיבת "ובאחרים" נמחק (שמכ"י): יד] עולות מחצי הפרידין והציין (שמכ"י, באה"מ): טו] פרידין שפרחו ממנה (ש"מ): טז] או בשניה (שמכ"י): יז] הוי זה הדין

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) נזיר יב ע"א, ב) עי' תוס' יומא סה: ד"ה ומשום (ש"מ), ג) משנה ב.

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה כילד ב' נשים וכו' א"כ נקבעה השלישית לחטאת ואותו שפירש ג"כ לחטאת:

פירוש הרא"ש

קן סתומה שפרח ממנה. פירוש סתומה שלא נתפרשו זו לעולה וזו לחטאת ופרח גוזל לאויר והלך לו: בין המתות. חטאות שמתו בעליהן או שנתכפרו באחר יקח זוג לשני ולא אמרינן כיון שהוקבעו ונאבד האחד גם חבירו ידחה. ולאו דוקא קן סתומה ה"ה נמי מפורשת אם ידוע איזה מהן נאבד אלא מילתא דפסיקא נקט דבמפורשת היה צריך להאריך ולפרש אם ידוע איזה מהן נאבד. אי נמי נקט סתומה משום סיפא פרח לבין הקריבות דאילו מפורשת כבר שנינו מה דינו בפ"ק חטאת או עולה שנתערבו בקן חובה. א"נ כולה מתניתין לא זו אף זו קתני לא מבעיא מפורשת דיקח זוג לשני דלא אגידי תו חד בחבריה ולא מבעיא לאויר העולם דאכתי לא נדחה לגמרי כי ילכד במצודה וימכר לצריכי קינים אלא אפילו פרח לבין המתות דנדחה ולא מבעיא לבין המתות דאפשר שיכירוהו אלא אפי' מת יקח זוג לשני. והר"ז הלוי פי' דמתניתין זו ואצ"ל זו קתני בגוזל שפרח לאויר הוה לן למיחש שמא ילכד ויבא ליד אדם ויקריבהו חטאת או עולה ובהקרבתו נתפרש זה שכנגדו ואין אנו יודעים פירושו ולכך יפסל מלהקריב קמ"ל דלא חיישינן ואצ"ל פרח לבין המתות דליכא למיחש להכי ואצ"ל מת שכבר מת ובטל מן העולם: פרח לבין הקריבות. פי' קינין סתומות העומדות ליקרב: פסול. מלהקריב במקום שפרח ואע"פ שאפשר שהוא קרב מ"מ קרי ליה פסול לפי שעל ידו נפסל נעדר אחד מהקרבה וגם אינו עולה לבעלים קרי ליה פסול: ופוסל אחד כנגדו. ממקום שפרח משם: ב כיצד שתי נשים לזו שתי קינים ולזו שתי קינים. וכולן סתומות: פרח. גוזל אחד: מזו לזו. ונשארו ג' גוזלות ומלבד אחד ה': פוסל קן אחד בהליכתו. ממקום שפרח משם כי מן הג' הנשארים אינו יכול להקריב כי אם שנים אחד לחטאת ואחד לעולה והג' אם יעשהו חטאת יש לחוש דשמא הפורח במקום שפרח עשוהו גם חטאת נמצא ג' חטאות קריבות מב' קינים של אשה אחת והן ב' חטאות ושתי עולות. ומטעם זה נמי אין יכול להקריבו עולה שמא יקריב ג' עולות משני קינים של

וכן שלא להקריב גוזל אחד במקום שאליו פרח [שמא יוקרבו שם לבעלת הקינים יותר חטאות או יותר עולות מדינה], ונמצא שמהחמשה שמהם פרח[יד] אין להקריב אלא שנים, וכן מהשלשה שאליהם פרח[טו] אין להקריב אלא שנים[טז]. כמו כן אפשר להקריב שלשה גוזלים משל זו ואחת משל זו, דהיינו, שתי חטאות ועולה לזו, ועולה אחת לזו, ולהיפך[יז].

נמצא שמהקינים שמהן פרח נחסר עוד גוזל אחד מהקרבה וקרבה קן אחת, וכן בקינים שאליהן פרח נחסר גוזל אחד וקרבה רק קן אחת, ובסך הכל קרבות מכל השלש שהיה אפשר להקריב קודם החזרה, רק שתי קינים בלבד, וזהו שאמרה המשנה שפוסל קן בחזירתו.

פָּרַח הגוזל מקיניה של זו לקיניה של זו, **וְחָזַר** גוזל מהקינים שנתערב בהם הגוזל לקינים הראשונות, **וּפָרַח וְחָזַר** מאלו לאלו, ואפילו נעשה כן כמה פעמים, **לֹא הִפְסִיד**[יח] בפריחותיו **כְּלוּם, שֶׁאֲפִילּוּ הֵן** - ארבעת הקינים, **מְעוֹרָבוֹת** לגמרי, **אֵין** קרב מהן **פָּחוֹת מִשְּׁתַּיִם** - משתי קינים, כאמור לעיל (פ"א מ"ג) שחובה שנתערבה בחובה מחצה כשר ומחצה פסול, וכיון שנתערבו ארבעה קינים, שתים לזו ושתים לזו, כשירות מהן שתי קינים.

בכל האופנים הללו, שקרב רק חלק מן הקינים וחלק אחר אינו קרב, הרי שכל מה שודאי לא קרב לאשה אחת עליה להביא שוב, וכל מה שספק אם קרב לה או קרב לחברתה, עליהן להביאם בשותפות ולהתנות שיעלו למי שהיא[יט].

* * *

משנה ג

המשנה[כ] מבארת את הדין האמור לעיל, שגוזל פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו, באופן בו פרח וחזר בין קיניהן של כמה וכמה נשים: **לָאשה זו קן אַחַת, וְלָאשה זו שְׁתַּיִם, וְלָאשה זו שָׁלֹשׁ** קינים, **וְלָאשה זו אַרְבַּע** קינים, **וְלָאשה זו חָמֵשׁ** קינים, **וְלָאשה זו שֵׁשׁ** קינים, **וְלָאשה זו שֶׁבַע** קינים, וקינים אלו סתומות הן שלא נתברר מהן אלו גוזלים לעולה ואלו גוזלים לחטאת, **פָּרַח** גוזל **מִן** הקן של **הָרִאשׁוֹנָה לְקִינִיה** של **הַשְּׁנִיָּה וְשׁוּב** פרח גוזל מקיניה של השניה **לְקִינִיה** של **הַשְּׁלִישִׁית וּמֵהן לְשֶׁל הָרְבִיעִית** ומשל הרביעית **לְשֶׁל הַחֲמִישִׁית** ומשל החמישית **לְשֶׁל הַשִּׁשִּׁית** ומשל השישית **לְשֶׁל הַשְּׁבִיעִית**, ולאחר מכן **חָזַר** משל השביעית לשל השישית ומשל השישית לשל החמישית ומשל החמישית לשל הרביעית ומשל הרביעית לשל השלישית ומשל השלישית לשל השניה ומשל השניה לשל הראשונה, ואין ידוע אם אותו גוזל הוא שפרח מזו לזו וחזר או שגוזלות שונים המה, **פּוֹסֵל קן אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ** משל זו לשל זו, שבכל פריחה משל זו לשל זו נפסדת זו שפרח ממנה קן אחת, **וְקן אֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ** משל זו לשל זו, שכל אחת שפרח הימנה בחזירתו נפסדת קן נוספת. וכאמור לעיל, שבפריחה מקיניה של אשה אחת לקיניה של אשה אחרת, נפסדת הראשונה קן שלימה, שאי אפשר לה להקריב אלא קן אחת פחות ממה שהיה לה. שאם היו לה, דרך משל, שלש קינים, ופרח גוזל לקיניה של חברתה, אין לה להקריב אלא שתי קינים, וגוזל אחד לא תקריב, שאם יקרב עולה יקבע הגוזל שפרח לחטאת ויש לחשוש שבמקום שהוא שם יקרב לעולה ויפסל, וכן אם יקרב חטאת יקבע הגוזל שפרח לעולה ויש לחשוש שבמקום שהוא שם יקרב לחטאת ויפסל[כא]. וכמו כן אין להקריב את כל הגוזלים במקום שלשם פרח, שכיון שאין ידוע מי הוא הפורח הרי שאם יעשו מהם כך וכך חטאות וכך וכך עולות כדינם ויוסיפו חטאת אחת או עולה אחת עבור הפורח, יש לחשוש שמא לא הפורח הוא זה שנעשה לאותה חטאת או לאותה עולה אלא אחד מגוזליה של בעלת הקינים, ונמצא שקרבו לה יותר חטאות או יותר עולות ממה שהיה עליה להקריב, ונפסל גוזל אחד מגוזליה.

ועל כן באופן זה, בעת הפריחה הראשונה מקיניה של זו לקיניה של זו, ומשל זו לזו וכו', הפסידה הראשונה את קינה, והשניה אין לה אלא קן אחת[כב], השלישית אין לה אלא שתי קינים, הרביעית אין לה אלא שלש, החמישית ארבע והשישית חמש, והשביעית לא הפסידה שעדיין לא פרח ממנה. ובאופן האמור שהוסיף וחזר משל זו לשל זו, נפסדו בקן נוספת ובסך הכל בשתי קינים, ועל כן **הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה אֵין לָהֶם כְּלוּם**, הראשונה לפי שהפסידה את קינה כבר בפריחה הראשונה, והשניה לפי שהפסידה את קינה השניה בחזרה, **הַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לָהּ** קן **אַחַת** בלבד, **הָרְבִיעִית יֵשׁ לָהּ** רק **שְׁתַּיִם, הַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שָׁלֹשׁ** קינים בלבד, **הַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע** קינים בלבד, **וְהַשְּׁבִיעִית**, שלא פרח ממנה אלא פעם אחת, ובפריחה הראשונה לא הפסידה דבר[כג], עתה **יֵשׁ לָהּ שֵׁשׁ**[כד].

ואמנם כאשר פורח גוזל משל אחת לשל אחרת, והאחרת אין לה כלום, כגון בעת שחזר מהשניה לראשונה, או בעת שחזר מהשלישית לשניה[כה], היה מן הראוי שזו שפרח ממנה לא תפסיד מכך דבר, שהלא הטעם שהיא מפסידה הוא מהחשש שמא יקבע הפורח לחטאת ובמקום שהוא שם יקרב לעולה, או שיקבע לעולה ובמקום שהוא שם יקרב לחטאת, ועתה שבמקום שהוא שם אינו קרב כלל, אין חשש זה קיים. ומה שמבואר במשנה שגם כשחזר מהשניה לראשונה או מהשלישית

יד. **שאחד** מהם כבר בלאו הכי אי אפשר להקריב מפני הפריחה הראשונה.

טו. **שגם** כאן, אחד מהם כבר בלאו הכי אי אפשר להקריב מפני אותה פריחה.

טז. **לשון** אחרת: לפנינו עתה שמונה גוזלים, ארבעה כאן וארבעה כאן, ויתכן שבכל ארבעה יש רק שלשה של אותה אשה והרביעי הוא של חברתה [אף שיתכן שהגוזל שפרח הוא זה שחזר, וכל ארבעה הם של אותה אשה, מכל מקום יש לחשוש לאפשרות האמורה, שגוזל אחד פרח וגוזל אחר חזר]. אם יוקרבו כל השמונה, דהיינו שכל ארבעה יוקרבו שנים לחטאת ושנים לעולה, יש לחשוש שמא מארבעה של אותה אשה [שמהם שלשה נמצאים כאן והרביעי בין אלו של חברתה] קרבו שלש חטאות ועולה אחת ומהארבעה של חברתה [שאף מהן שלשה אצלה ואחת אצל חברתה] קרבו שלש עולות וחטאת אחת, דהיינו שמהארבעה שקרבו לראשונה שנים לחטאת ושנים לעולה היו מהם לאשה אחת רק שתי חטאות ועולה אחת והרביעית היא עולתה של חברתה [והרי זו עולתה השלישית ופסולה], ומהארבעה שקרבו לחברתה שנים לחטאת ושנים לעולה היו לה מהם רק שתי עולות וחטאת אחת והרביעית היא חטאתה של הראשונה [והרי היא חטאתה השלישית ופסולה], ובאופן זה נפסלו שני גוזלים.
חשש זה לא יוסר, אף אם לא יקריבו לכל אחת אלא שלשה גוזלים [ויעשו מהם שנים לחטאת ואחד לעולה, או ההיפך, או לזו כך ולזו כך], שעדיין יתכן שהשלשה שקרבו לראשונה הם כולם שלה, ואם נעשו דרך משל שתי חטאות ועולה אחת, יש לחשוש שמהשלשה שקרבו לחברתה, שלפחות אחד מהם הוקרב חטאת [שודאי אי אפשר להקריב את כולם עולות שמא ייקרבו שלש עולות לאשה אחת], חטאת זו היא של הראשונה, ונמצא שקרבו לה שלש חטאות, ונפסלה החטאת השלישית. חשש זה קיים גם כלפי מה שקרב משל האשה השניה.
האופן שאין בו כל חשש הוא כאשר יוקרבו משל כל אשה רק שני גוזלים, האחד חטאת והאחד עולה, ואז אפילו אם אחד מאלו שקרבו אצל חברתה היה שלה, ונעשה חטאת או עולה, אינו פסול, שהרי דינה בשתי עולות ושתי חטאות. כמו כן אפשר להקריב משל אחת שתי עולות ומשל חברתה שתי חטאות.

יז. **מפרש** (ד"ה וכי חזר).

יח. **כלומר** לא הפסיד לנשים בפריחות אלו. וברא"ש (ד"ה לא) נראה שגרס 'לא הפסידו', והכוונה לנשים.

יט. **וברא"ש** (ד"ה חזר) כתב בפשטות שיביאו שתי קינים בשותפות, ויתנו שיקרב מהן לכל אחת לפי מה שנחסר לה.

כ. **איורים** למשנה זו, ראה להלן בסוף המסכת.

כא. **ואם** תקדם אחת שממנה פרח ותקריב את כל הנותר לה, כגון שהיתה בעלת שלש קינים ונותרו לה חמשה גוזלים ותקריבם שלש עולות ושתי חטאות, הרי שנקבע הגוזל הפורח להיות חטאת, ואין להקריב מכל השאר אלא כמנין חטאות שבהן, כדין חטאת שנתערבה בחובה האמור לעיל (פ"א מ"ג).

כב. **שכאמור** בכל פריחה נפסדת האשה בקן אחת, וכן כאן אין לראשונה להקריב את הגוזל הנותר לחטאת, שמא אף גוזלה הפורח במקום שהוא שם [שאמור להקרב לעולה] יקרב לחטאת ויפסל, ואין לה להקריבנו לעולה, שמא אף גוזלה הפורח [שאמור להקרב לחטאת] יקרב לעולה ויפסל. וכן במקום שהוא שם אין להקריב את כל הגוזלים, שמא בעלת הקינים תקריב חטאת או עולה יתר על דינה, וכמו שנתבאר. והשניה הפסידה קן אחת בהליכת הגוזל ממנה והלאה, כאמור לעיל, ובעת שפרח הימנה לראשונה הפסידה השניה גם את קינה האחרת, כדין האמור לעיל שבכל פריחה מפסידה קן נוספת. וכיוצא בדבר בשאר הנשים.

כג. **שהלא** לא פרח ממנה אלא אליה בלבד.

כד. **לעולם** בכל פריחה וחזרה, שונה השביעית מחברותיה, שמכיון שהיא אחרונה אין לה אלא פריחה אחת, בעוד לאחרות יש שתי פריחות, האחת בהליכה והאחרת בחזרה.

כה. **אחר** שהדין הוא שהשניה אין לה כלום, אולם הא גופא קשה, מדוע אין לה כלום, וכאמור.

קן ᵃ) אסתומה שפרח ממנה גוזל לאויר או שפרח לבין המתות או שמת אחד מהן יקח זוג לשני: בפרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגד שהגוזל הפורח פסול ופוסל אחד כנגדו: **ב** גכיצד שתי נשים לזו שתי קינים ולזו שתי קינים פרח מזו לזו פוסל אחד בהליכתו חזר פוסל אחד בחזירתו דפרח וחזר ופרח וחזר לא הפסיד כלום שאפילו הן מעורבות אין פחות משתים: **ג** ᵇ) הלזו אחת ולזו שתים ולזו ג' ולזו ד' ולזו ה' ולזו ו' ולזו ז' פרח מן הראשונה לשניה ולשלישית ולרביעית ולחמישית ולששית ולשביעית וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו הראשונה והשניה אין להם כלום השלישית יש לה אחת הרביעית יש לה שתים החמישית יש לה שלש הששית יש לה ארבע השביעית יש לה שש ופרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו השלישית והרביעית אין להם כלום החמישית יש לה אחת הששית יש לה שתים השביעית יש לה חמש פרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו החמישית והששית אין להם כלום השביעית יש לה ארבע

וי"א

קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני. פי' רבינו יעקב הלוי הוא הדין בקן מפורש הוי דין זה, אלא משום דבסיפא קאמר פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו דדוקא פרידה של קן סתומה שפרח ונתערב לבין הקריבות, אבל פרידה המפורשת לעולה שפרח בין שאר קינין אינו יכול להקריב אלא כמנין עולות שבקינין שפרח שם כדאמר פ"ק:

פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו. שהגוזל הפורח לבין הרבה קינין סתומין פסול ופוסל אחד כנגדו (עס), כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש כילד:

קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני. פי' הרב רבינו יעקב פירש"י ודילגתיו שאינו עיקר, ופירש רבי לדרבותא נקט סתומה, דלא מבעיא מפורשת כגון שנפרדו הקינין זה מזה ונפרשו זה לחטאת וזה לעולה תו לא סמך זה לזה כלל ופשיטא דאם פרח האחד שיקח זוג לשני, אלא אפילו קן סתומה שעדיין הם יחד ועומדין יחד להתפרש סלקא דעתך כי פרח האחד שימות הנשאר קמ"ל, ולא מיבעיא פרח לאויר העולם כי שמא ישוב כל אחד ואחד כדינן ולהכי כי עדיין נמי לא חזר יקח זוג לשני, אלא אפילו פרחה לבין המתות שעתה אינו יכול לשוב שנתערב בהם יקח זוג לשני, ולבין המתות נמי פירוש ואינו קרוי הבדלה מחבירו אלא אפילו מת אחד יקח זוג לשני: פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד שכנגדו. זהו כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש: **ב** כיצד ב' נשים לזו שני קינין ולזו ב' קינין פרח פרידה מזו לזו פוסל אחד בהליכתו. פי' ממקום שפירש פוסל אחד מלבד הוא עצמו שפסול למקום שמעורב או הוא או אחד שם, שפרח פרידה אחת משני קינין ונתערב לשני קינין אחרים הרי ג' פרידין לבד וה' פרידין לבד, בג' פרידין אינו יכול להקריב רק ב' אחד לחטאת ואחד לעולה, דאם יעשה שתיהן עולות א"כ נקבעה השלישית (א) ואותו שפרח לחטאת ולא יוכל לעשות בה' פרידין רק שני חטאות דהוה ליה חטאת שנתערבה בחובה כדתנן בפ"ק דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה, ועכשיו נמי דלא קבעינן אותו שפרח לא חטאת ולא עולה אין כשר בה' פרידין רק שני חטאות ושני עולות, דאי עבד ג' חטאות או ג' עולות שמא יעשם מן השני קינין של אשה אחת ולא מן המעורב ואין בשני קינין אלא שני עולות ושני חטאות, וזה פסול או אחד במקום שמתערב ופוסל אחד כנגדו ממקום שנפרש ונבדל משם כדפרישית: וכי חזר ופרח מן החמשה פרידין לג' פרידין בכל מקום פוסל אחד בחזירתו ממקום שפרח שני זה מלבד הוא או אחד שפסול במקום שמתערב לשם, ועתה אין יכולין להקריב בארבעה הללו אלא אחד חטאת ואחד עולה וכן בארבעה אחרים, דדילמא פרח שנית פרידה אחת מאותם שני קינין ולא אותו שנתערב שם תחלה ונשאר שם ג' פרידין מן השני קינין ואחד שפרח שם ראשונה וכן במקום השני, ואי עבד בחד מקום שתי עולות וחטאת אחת נקבע אותו שפרח לגד השני לחטאת ולא יוכל להקריב אלא חטאת אחת ולא שני חטאות דדילמא כל הג' חטאות שנעשו מכאן ומכאן נעשו משני קינין מאשה אחת, ולכך אם ירצה יעשה בכל מקום עולה אחת וחטאת אחת, או שתי עולות וחטאת אחת בצד זה ובצד אחר חטאת אחת, או ב' חטאות ועולה אחת בצד זה ובצד אחר עולה אחת: ואם פרח וחזר. מזה לזה: לא הפסיד כלום. בפריחה זו וחזרה זו: שאפילו מעורבות. כל הח' פרידין שבארבעה הקינין יחד: אין פחות מב'. פירוש שני קינין כשרין בהן שתי עולות ושתי חטאות, אבל ג' חטאות או ג' עולות לא מצי עביד להו דדילמא משני קינין של אשה אחת שהן שני חטאות ושני עולות: **ג** אחת לזו שתים לזו שלש לזו ד' לזו ה' לזו שש לזו שבע לזו. וכולם סתומות: פרח מן הראשונה לשניה. מיד נפסל אותו שנשאר יחידי בראשונה, דאי יעשנו חטאת יהא נקבע אותו שפרח לעולה ולא יכול להקריב בשניה ובקינין אחרות שנתערב בהו רק עולות מחצין כדין עולה שנתערבה בחובה דאין כשר אלא מנין עולות שבחובה. וכי פרח מן השניה לשלישית שמא מגופה של שניה פרח ונתערב בשלישית ואותו שפרח מן הראשונה לשניה נשאר שם בשניה, ואינו יכול לעשות מן השניה רק שני פרידין אחד חטאת ואחד עולה, דאי עביד שני עולות שמא מן הפרידין של גוף השניה יעשם ואם כן יהיה נקבע אותו שפרח בשלישית לחטאת ולא יוכל לעשות בשלישית רק מחציין חטאות. וכן כי פרח מן השלישית לרביעית שמא מגופה של שלישית הוי אותו שפרח ולא נשאר רק חמשה פרידין ופרידה מן השניה שנתערב בהן, ואינו יכול לעשות בשלישית רק שני חטאות ושני עולות מפני אותו שנתערב ברביעית. וכן כי פרח מן הרביעית לחמישית אין כשר ברביעית אלא שלשה חטאות ושלשה עולות. וכן כי פרח מחמישית לששית פסל בחמישית קן אחד ואין כשר בהן אלא ארבעה חטאות וארבעה עולות. וכן כי פרח מששית לשביעית אין כשר בששית אלא חמשה חטאות וחמשה עולות, דאי עביד ששה עולות יהא נקבע אותו שפרח בשביעית לחטאת ולא יוכל לעשות בשביעית רק שבעה חטאות. וכי חזר מן השביעית ופרח אחד בששית שמא אינו אותו שפרח בתחילה מן הששית שחזר אלא מגופה של שביעית פרח להששית ונפסל בשביעית ב' פרידין ואין כשר בהן אלא ששה חטאות וששה עולות, דאי עביד שבעה חטאות יהא נקבע אותו שפרח ונתערב בששית ובאחרים לעולה ולא יוכל להקריב רק עולות מחציין פרידין וחציין השנית פסולין כדין עולה שנתערב בחובה. וכי פרח מן הששית לחמישית נפסל בחזרה זו עוד קן אחד ואין כשר בששית רק ארבעה חטאות וארבעה עולות, דשמא מן הששית פרח מגופה אחד לשביעית ואחד לחמישית בחזרה ולא נשאר רק עשרה פרידין מגופה, ואי עביד חמשה חטאות וחמשה עולות דילמא השנים פרידין שברחו ממנה יהו קריבין עולות שתיהן ואז יעשו בשש קינין שבעה עולות או שמא יהו עשויין שתיהן חטאות ובשש קינין אין יכולין לעשות רק שש חטאות ושש עולות. וכי חזר מן החמישית לרביעית אין כשר בחמישית רק שלשה חטאות ושלשה עולות. וכן כי חזר מן הרביעית לשלישית אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות, דאם יעשה שלשה חטאות שמא יעשו מן השנים שפרחו מן הרביעית אחד בשלישית ואחד בחמישית שני חטאות הרי חמש חטאות ואין יכולין לעשות מארבעה קינין אלא ארבעה חטאות, לכך אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות. וכן כי חזר מן השלישית לשניה אין כשר בשלישית רק פרידה אחת לחטאת ואחת לעולה. ויש תימה על זה נהי דמן השלישית פרח שתים אחת ברביעית בהליכה ואחת בשניה בחזרה מ"מ נשאר מגופה של שלישית ארבעה פרידין ולמה לא יעשם שני חטאות ושני עולות, דכי נמי עשו אותו שפרח ברביעית עולה או חטאת מה בכך בשלשה קינין יכול להיות שלשה עולות ושלשה חטאות ומאותו שפרח בקן שניה בחזרה לא יקריבו דהא קתני שניה אין לה כלום, והל"ל בשלישית שתי קינים ובשניה אין לה כלום או שניה

קן

*) דיבור המתחיל השייך לכאן נמצא בעמוד ב.

לשניה מפסידה זו שממנה פרח, דין זה הוא מגזירה, שאם יאמרו שאין השניה מפסידה בחזרה שממנה לראשונה, או שאין השלישית מפסידה בחזרה שממנה לשניה, יבואו לומר גם שלא תפסיד הרביעית בחזרה שממנה לשלישית או שלא תפסיד השניה בפריחה אליה מן הראשונה[כו].

פָּרַח שוב[כז] מזו לזו[כח], וְעוד הוסיף **וְחָזַר** מזו לזו, ונמצא שבצירוף הפריחה והחזרה שלפני כן הרי מכל אחת יצאו ארבעה גוזלים לקינים אחרות[כט], **פּוֹסֵל** עוד קן **אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ** וְקן **אֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ**, וכל אחת הפסידה עוד שתי קינים[ל], ולכך **הַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית אֵין לָהֶם כְּלוּם**, שהשלישית שהיתה לה אחת והרביעית שהיו לה שתים, הפסידו אותן לגמרי, **הַחֲמִישִׁית** שהיו לה שלש **יֶשׁ לָהּ** עתה **אַחַת** בלבד, **הַשִּׁשִּׁית** שהיו לה ארבע **יֶשׁ לָהּ** עתה **שְׁתַּיִם** בלבד, **וְהַשְּׁבִיעִית** שהיו לה שש, והיתה ממנה עתה פריחה אחת בלבד[לא], נפסדה עתה בקן אחת בלבד **וְיֶשׁ לָהּ** עתה **חָמֵשׁ**.

וכפי האמור לעיל, אף שהרביעית לא היתה אמורה להפסיד דבר בחזרה, שכן פרח ממנה לשלישית שאין לה כלום, או לפחות לא היה לחמישית להפסיד דבר בפריחה ממנה לרביעית שאין לה כלום, מכל מקום הן נפסדות משום גזירה, שמא יאמרו שאף האחרות אינן נפסדות, או שמא יאמרו שלא תפסיד השלישית בפריחה אליה מן השניה.

פָּרַח וְחָזַר פעם שלישית, ונמצא שמכל אחת [מלבד השביעית] פרחו ששה גוזלים לקינים אחרות[לב], **פּוֹסֵל** עוד קן **אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ** וְקן **אֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ**, ועל כן **הַחֲמִישִׁית וְהַשִּׁשִּׁית אֵין לָהֶם כְּלוּם**, שהחמישית שהיתה לה קן אחת והשישית שהיו לה שתים, הפסידו אותן לגמרי, ונותרה רק **הַשְּׁבִיעִית** שהפסידה קן אחת, לפי שהיתה ממנה עתה רק פריחה אחת[לג], **וְיֶשׁ לָהּ אַרְבַּע**[לד].

ואף כאן, לא היתה השביעית אמורה להפסיד דבר, לפי שאין מה שפרח ממנה עשוי להקרב במקום שאליו פרח, אולם משום גזירה אף היא מפסידה כדין מי שפרח הימנה למקום שקרבים ממנו.

כו. **רא"ש** (ד"ה הראשונה) ומפרש (ד"ה פרח) בשם רבי יעקב מאורליינש. וראה עוד בילקוט ביאורים.

כז. **כתב** המפרש (ד"ה פרח וחזר) שכוונת המשנה היא שפרח מן השלישית ואילך, שאם פרח מהראשונה ומהשניה שאין להן כלום, הרי הוא כפורח מבין המתות ויש לפסול את כל אלו שהן מתערבות בהן. אולם הרא"ש (ד"ה פרח וחזר) דחה דעה זו, שמה שאינן קריבות הרי זה מפני הספק, ואינן נחשבות כמתות, ועל כן אפשר לפרש שפרח מהשניה [ואמנם אין לומר שפרח מן הראשונה, ומסיבה אחרת, ראה בהערה להלן].

כח. **כתב** הרא"ש (שם) שודאי אין לומר שפרח מן הראשונה, שאם כן יש לחשוש שמא כולה מעורבת באחת מהן, ואין להקריב שם אלא עולה אחת וחטאת אחת, שאם יקריבו יותר מכך יש לחשוש שמא עשו בקן זו שתי עולות או שתי חטאות. וכעין זה ברז"ה (ד"ה פסקא).

כט. **שתים** בפריחה ובחזרה הראשונות ושתים בפריחה וחזרה זו [מלבד השביעית שלא יצאו ממנה אלא שתים].

ל. **שכל** אחד שיצא ממנה גורם [שמלבד שהפסידה אותו בעצמו הרי] שאי אפשר להקריב את בן זוגו, שמא שניהם ייקרבו חטאת או שניהם ייקרבו עולה ויפסל אחד מהם.

לא. **ועם** הפריחה הראשונה, שתי פריחות.

לב. **ויש** לחשוש שמא ייעשו בהן עולות וחטאות יותר מדינם, ועל כן אין להקריב מהחמישית ומהשישית דבר.

לג. **ובצירוף** הראשונות שלש פריחות.

לד. **שהפסידה** בכל פריחה קן אחת, וכיון שהיו שלש פריחות נותרה עם ארבע קינים.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) נזיר יב ע"א, ב) עי' תוס' יומא סה: ד"ה ומשום (ש"מ), ג) משנה ב.

הגהות הב"ח

(א) בתוספות ד"ה כיצד ב' נשים וכו' א"כ נקבעה השלישית לחטאת ואותו שפירש ג"כ לחטאת:

פירוש הרא"ש

[illegible]

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ה:
ב ב מיי' שם הלכה ג:
ג ג מיי' שם הלכה ג:
ד ד מיי' שם הלכה ד:
ה ה ו מיי' שם הל' ה:

הגהות וציונים

[illegible]

קן ^(א) ^א סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר או שפרח לבין המתות או שמת אחד מהן יקח זוג לשני: ^ב פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגד שהגוזל הפורח פסול ופוסל אחד כנגדו: ב ^ג כיצד שתי נשים לזו שתי קינים ולזו שתי קינים פרח מזו לזו פוסל אחד בהליכתו חזר פוסל אחד בחזירתו ^ד פרח וחזר ופרח וחזר לא הפסיד כלום שאפילו הן מעורבות אין פחות משתים: ג ^(ב) ^ה לזו אחת ולזו שתים ולזו ג' ולזו ד' ולזו ה' ולזו ו' ולזו ז' פרח מן הראשונה לשניה ולשלישית ולרביעית ולחמישית ולששית ולשביעית וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו הראשונה והשניה אין להם כלום השלישית יש לה אחת הרביעית יש לה שתים החמישית יש לה שלש הששית יש לה ארבע השביעית יש לה שש ^ו פרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו השלישית והרביעית אין להם כלום החמישית יש לה אחת הששית יש לה שתים השביעית יש לה חמש פרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו החמישית והששית אין להם כלום השביעית יש לה ארבע

וי"א

קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני. פי' רבינו יעקב הלוי הוא הדין בקן מפורש הוי דין זה,[ט] אלא משום דבסיפא קאמר פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו דדוקא פרידה של קן סתומה שפרח ונתערב לבין הקריבות, אבל פרידה המפורשת לעולה שפרח בין שאר קינין אינו יכול להקריב אלא כמנין עולות שבקינין שפרח שם[ט] כדאמר פ"ק[ג]:

פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו. שהגוזל הפורח לבין הרבה קינין סתומין פסול ופוסל אחד כנגדו (עס), [ט] כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש כיצד:

קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני. פי' הר"ב רבינו יעקב פירש"י ודילגתיו שאינו עיקר, ופירש רבי[ט] דלרבותא נקט סתומה, דלא מבעיא מפורשת כגון שנפרדו הקינין[ט] זה מזה ונפרשו זה לחטאת וזה לעולה תו[ט] לא סמך זה לזה כלל ופשיטא דאם פרח האחד שיקח זוג לשני, אלא אפילו קן סתומה שעדיין הם [ט] יחד ועומדין יחד להתפרש סלקא דעתך כי פרח האחד שימות הנשאר קמ"ל, ולא מיבעיא פרח לאויר העולם כי שמא ישוב [ט] כל אחד ואחד כדינן ולהכי כי עדיין נמי לא חזר יקח זוג לשני, אלא אפילו פרחה לבין המתות שעתה אינו יכול לשוב שנתערב בהם יקח זוג לשני, ולבין[ט] המתות נמי פירוש ואינו קרוי הבדלה מסבירו אלא אפילו מת אחד יקח זוג לשני: פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד שכנגדו[ט]. זהו כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש: ב כיצד ב' נשים לזו שני קינין ולזו ב' קינין פרח פרידה מזו לזו פוסל אחד בהליכתו. פי' ממקום שפירש פוסל אחד מלבד הוא עצמו שפסול למקום[ט] שמעורב או הוא או אחד שם[ט], שפרח פרידה אחת משני קינין ונתערב לשני קינין אחרים הרי ג' פרידין לבד וה' פרידין לבד, בג' פרידין אינו יכול להקריב רק ב' אחד לחטאת ואחד לעולה, דאם יעשה שתיהן עולות א"כ נקבעה השלישית (א) ואותו שפרח לחטאת ולא יוכל לעשות בה' פרידין רק שני חטאות דהוה ליה חטאת שנתערבה בחובה כדתנן בפ"ק[ג] דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה, ועכשיו נמי דלא קבעינן אותו שפרח לא חטאת ולא עולה אין כשר בה' פרידין רק שני חטאות ושני עולות, דאי עבד ג' חטאות או ג' עולות שמא יעשם מן השני קינין של אשה אחת ולא מן המעורב ואין בשני קינין אלא שני עולות ושני חטאות, וזה[י] פסול או אחד במקום שמתערב ופוסל אחד כנגדו ממקום[ט] שנפרש ונבדל משם כדפרישית: וכי חזר ופרח מן החמשה פרידין לג' פרידין שעתה יש ד' פרידין בכל מקום פוסל אחד בחזירתו ממקום שפרח שני זה מלבד הוא או אחד שפסול במקום שמתערב לשם, ועתה אין יכולין להקריב בארבעה הללו אלא אחד חטאת ואחד עולה וכן בארבעה אחרים, דדילמא פרח[ט] שנית פרידה אחת מאותם שני קינין ולא אותו שנתערב שם תחלה ונשאר שם ג' פרידין מן השני קינין ואחד שפרח שם ראשונה וכן במקום השני, ואי עבד בחד מקום שתי עולות וחטאת אחת נקבע אותו שפרח נגד השני לחטאת ולא יוכל להקריב אלא חטאת אחת ולא שני חטאות דדילמא כל הג' חטאות שנעשו מכאן ומכאן נעשו משני קינין מאשה אחת, ולכך אם ירצה יעשה בכל מקום עולה אחת וחטאת אחת, או שתי עולות וחטאת אחת בצד זה ובצד אחר חטאת אחת, או ב' חטאות ועולה אחת בצד זה ובצד אחר עולה אחת: ואם פרח וחזר. מזה לזה: לא הפסיד כלום. בפריחה זו וחזרה זו: שאפילו מעורבות. כל הח' פרידין שבארבעה הקינין יחד: אין פחות מב'. פירוש שני קינין כשרין בהן שתי עולות ושתי חטאות, אבל ג' חטאות או ג' עולות לא מצי עביד דדילמא עביד להו משני קינין של אשה אחת שהן שני חטאות ושני עולות: ג אחת לזו שתים לזו שלש לזו ד' לזו ה' לזו שש לזו שבע לזו. וכולם סתומות: פרח מן הראשונה לשניה. מיד נפסל אותו שנשאר יחידי בראשונה, דאי יעשנו חטאת יהא נקבע אותו שפרח לעולה ולא יוכל להקריב בשניה ובקינין אחרות שנתערב בהו רק עולות מאלין כדין עולה שנתערבה בחובה דאין כשר אלא מנין עולות שבחובה. וכי פרח מן השניה לשלישית שמא מגופה של שניה פרח ונתערב בשלישית ואותו שפרח מן הראשונה לשניה נשאר שם בשניה, ואינו יכול לעשות מן השניה רק שני פרידין אחד חטאת ואחד עולה, דאי עביד שני עולות שמא מן הפרידין של גוף השניה יעשם ואם כן יהיה נקבע אותו שפרח בשלישית לחטאת ולא יוכל לעשות בשלישית רק מאליין חטאות. וכן כי פרח מן השלישית לרביעית שמא מגופה של שלישית הוי אותו שפרח ולא נשאר רק חמשה פרידין ופרידה מן השניה שנתערב בהן, ואינו יכול לעשות בשלישית רק שני חטאות ושני עולות מפני אותו שנתערב ברביעית. וכן כי פרח מן הרביעית לחמישית אין כשר ברביעית אלא שלשה חטאות ושלשה עולות. וכן כי פרח מחמישית לששית פסל בחמישית קן אחד ואין כשר בהן אלא ארבעה חטאות וארבעה עולות. וכן כי פרח מששית לשביעית אין כשר בששית אלא חמשה חטאות וחמשה עולות, דאי עביד ששה עולות יהא נקבע אותו שפרח בשביעית לחטאת ולא יוכל לעשות בשביעית רק שבעה חטאות. וכי חזר מן השביעית ופרח אחד בששית שמא אינו אותו שפרח בתחילה מן הששית שחזר אלא מגופה של שביעית פרח להששית ונפסל בשביעית ב' פרידין ואין כשר בהן אלא ששה חטאות וששה עולות, דאי עביד שבעה חטאות יהא נקבע אותו שפרח ונתערב בששית ובאחרים[ט] לעולה ולא יוכל להקריב רק עולות מאליין פרידין[ט] ואליין השנים פסולין כדין עולה שנתערב בחובה. וכי פרח מן הששית לחמישית נפסל בחזרה זו עוד קן אחד ואין כשר בששית רק ארבעה חטאות וארבעה עולות, דשמא מן הששית פרח מגופה אחד לשביעית ואחד לחמישית בחזרה ולא נשאר רק עשרה פרידין מגופה, ואי עביד חמשה חטאות וחמשה עולות דילמא השנים פרידין שברחו[ט] ממנה יהו קרובין עולות שתיהן ואז יעשו בשש קינין שבעה עולות או שמא יהו שויין שתיהן חטאות ובשש קינין אין יכולין לעשות רק שש חטאות ושש עולות. וכי חזר מן החמישית לרביעית אין כשר בחמישית רק שלשה חטאות ושלשה עולות. וכן כי חזר מן הרביעית לשלישית אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות, דאם יעשה שלשה חטאות שמא יעשו מן השנים שפרחו מן הרביעית אחד בשלישית ואחד בחמישית שני חטאות הרי חמש חטאות ואין יכולין לעשות מארבעה קינין אלא ארבעה חטאות, לכך אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות. וכן כי חזר מן השלישית לשניה אין כשר בשלישית רק פרידה אחת לחטאת ואחת לעולה. ויש תימה על זה נהי דמן השלישית פרח שתים אחת ברביעית בהליכה ואחת בשניה בחזרה מ"מ נשאר מגופה של שלישית ארבעה פרידין ולמה לא יעשה שני חטאות ושני עולות, דכי נמי עשו אותו שפרח ברביעית עולה או חטאת מה בכך בשלשה קינין יכול להיות שלשה עולות ושלשה חטאות ומאותו שפרח בקן שניה בחזרה לא יקריבו דהא קתני שניה אין לה כלום, והל"ל בשלישית שתי קנים ובשניה אין לה כלום או שניה[ט]

*) דיבור המתחיל השייך לכאן נמצא בעמוד ב.

קן

פירוש הרא"ש

[illegible]

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכה ה:
ז ב מיי' שם פ"ט הל' ו:
ח ג מיי' שם הלכה ז:
ט ד מיי' שם פ"י הל' ה:
י ה מיי' פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הל' יג:
א ו מיי' פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ו:
ב ז מיי' שם הלכה ז:

משנה

וי"א השביעית לא הפסידה כלום [א]ואם פרח מן המתות לכולן הרי כולן ימותו: ד [ב]קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתומה למפורשת יקח זוג לשני חוזר או שפרח[א] מן המפורשת ראשון הרי כולן ימותו: ה [ג]חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע פרח מן האמצע לצדדין אחד הילך ואחד הילך לא הפסיד כלום אלא יאמר זה שהלך אצל חטאות חטאת וזה שהלך אצל עולות עולה חזר לאמצע האמצעיים ימותו אלו יקרבו חטאות ואלו יקרבו עולות חזר או שפרח מן האמצע לצדדין הרי כולן ימותו: [ד]אין מביאין תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין כיצד האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור [עולתה תור] וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה בן עזאי אומר הולכין אחר הראשון. [ה]האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה עולתה ומתה לא יביאו יורשין חטאתה:

הדרן עלך קן סתומה

במה [ו]דברים אמורים בכהן הנמלך [ז]אבל בכהן שאינו נמלך אחת לזו ואחת לזו שתים

פירוש

קן אחת ובשלישית קן אחת. ופי' הרב רבינו יעקב[ב] הלוי כי נראה לו דמשום גזרה פסולה קן אחת בחזרתו כמו בהליכתו קן אחת, כיון דבשאר קינין מרביעית ואילך נפסלו שני קינין אחד בהליכה ואחד בחזרה גזרינן כמו כן בשלישית ובשניה, אבל שביעית לא נפסל כי אם קן אחד דלא הלך ממנה כי אם פרידה אחת בחזרה ואילו בהליכה לא נפסל בה כלום ולא נחסר ממנה דבר: [ג]פרח וחזר. לאו אראשונה ושניה קאי, דכיון דאין להם כלום א"כ[ד] מתים ואם פרח אחד מהן בשאר קינין ימותו כולן כדתנן בסמוך ואם פרח מבין המתות לכולם ימותו כולם, אלא קאי אשלישית שפרח ממנה לרביעית לחמישית לששית ולשביעית וחזר משביעית לששית וכן עד שלישית, הרי מן השביעית חסר ב' פרידין אחת בחזרה ראשונה ואחת בחזרה שניה ואין כשר בשביעית רק ה' פרידין לעולה וה' פרידין לחטאת, דאי עביד ששה עולות שמא השתים שהלכו ממנה יהיו קריבין עולות הרי ח' עולות ואין בז' קינין יותר מז' עולות. ומן הששית חסר ד' פרידין ב' בפריחה וחזרה ראשונה וב' בשניה ואין כשר בששית רק ג' פרידין לעולה ושני פרידין לחטאת, דאי עביד ג' עולות דילמא הארבעה אשר הלכו ממנה נעשו עולות הרי ז' עולות ואין יכולין לעשות בשש קינין רק ששה עולות. וכן חמישית חסר ממנה ד' פרידין ב' שהלכו בששית וב' ברביעית ואין כשר בחמישית רק פרידה אחת לעולה ופרידה אחת לחטאת. וכמו כן קשיא בכאן כיון דרביעית אין לה כלום היה יכול להקריב בחמשה[ה] ג' עולות וג' חטאות, דכי נמי אותן שהלכו כולן[ו] עולות או חטאות מה בכך הרי אין כאן כי אם חמש, ולפ"ז שהחמישית אין לה אלא אחת הרי יכולה להקריב ברביעית ב' עולות וב' חטאות, אלא גזרינן בכל פריחה וחזרה שני קינין ואין לחלק ביניהם גזירה בזו אטו בזו, וכי[ז] פרחה וחזרה פעם שלישית אין להם כלום לבד השביעית שיש לה ד' כמו[ח] כן גזרינן בכל פריחה וחזרה ב' קינין: וי"א שביעית לא הפסידה כלום. פירוש בפריחה וחזרה פעם ג' אלא לעולם יקריבו ממנה ה' קינין, דג' פרידין פרחו ממנה לכל היותר נשאר[ט] בה י"א פרידין, עשה מהן ה' חטאות וה' עולות כיון דבששית אין לה כלום, והכא לא גזרינן בפריחה זו כמו בשאר קינין דכיון דאינה מפסדת בפריחה בשום פעם לא גזרו על החזרה. אבל אין נראה לפרש לא הפסידה כלום ויקריבו בה ז' חטאות וז' עולות דמאי עביד להו כיון דבקינין אחרים אין בהם כלום[י], דאין זה[יא] הלשון דהל"ל נכשרה[יב] שביעית בפריחה שלישית שעל ידי פריחה שלישית הוכשרו כל הקינין שבשביעית, אלא הלשון משמע לא הפסידה כלום בזאת פריחה שלישית. והקשה הרב רבינו יעקב מאורלינ"ש היכי אמרת בכל הני קינין משום גזירה ימותו דאילו[יג] בפ' שני שעירי (יומא דף סה:) פריך הש"ס ומשום גזירה ימותו בתמיה, ותירץ דהתם לא קפיד[יד] אלא אמאי אינו רועה דכיון דאית ליה תקנתא ברעיה לא הוה לן למימר ימותו משום גזירה, אבל הכא בעופות איירי ואין רעיה ופדיון בעופות: ואם פרח פרידה מן המתות. שדינה היה למות ונתערב באחרים שדינן ליקרב ימותו כולם: ד קן סתומה וקן מפורשת. הך מפורשת איירי שנתערבו שני הפרידין יחד[טו] ואין ידוע איזו חטאת ואיזו עולה, כדמוכח בסיפא דקתני או שפרח מן המפורשת לסתומה ראשון ימותו כולם, ואי לא נתערבו פרידות המפורשות זה בזה אמאי ימותו, אם העולה פרחה החטאת הנשארת תקרב וקן הסתומה יקרבו[טז] בה עולה אחת מפני העולה שנתערבה בה, אלא מיירי שנתערבו המפורשות זה בזה, ואם נתערב פרידה אחת מן הסתומה לקן המפורשת יקח זוג לשני

ויפריש אחד חטאת ואחד עולה, והג' שנתערבו יחד ימותו כולם: חזר. אחד מן הג' שנתערבו ונתערב עם היחידי סתומה[יז], או תחלת הפריחה נתערב אחד מן המפורשת לסתומה והיינו ראשון דקאמר בתחלת[יח] הפריחה הלך אחד ונתערב לסתומה: ימותו כולן. דכיון שפרידות המפורשות נתערבו יחד אין קריבין עוד, וכי פרח אחד מהן במקום אחר זהו אחד מן המתות שפרח לבין הקריבות וימותו כולן: ה חטאת מכאן. פרידה המפורשת לחטאת מצד אחד ופרידה המפורשת לעולה מצד שני ושני פרידין של קן סתומה באמצע: פרח מן האמצע. פרידה אחת לימין ופרידה אחת לשמאל: לא הפסיד כלום. דאותו המעורב עם החטאת יקריב חטאת ואותו שעם העולה עולה. וכי חזר מן הצדדין אחד מכאן ואחד מכאן ונתערבו יחד אלו ימותו דחטאת ועולה נתערבו יחד, אבל אותם שנשארו כל אחד לבדו קריבים כל אחד כדינו: חזר מן האמצעיים לצדדין ימותו כולן. דעולה וחטאת נתערבו יחד: אין מביאין תורין כנגד בני יונה. דיש להביא לו[יט] חובתו שניהם ממין אחד, ובתורת כהנים[כ] מפיק לה מקרא[כא]: האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור. ממין החטאת, ואם הביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה תביא עולתה בן יונה ממין חטאת, דחטאת הוא העיקר: בן עזאי אומר הכל הולך אחר הראשון. וכיון שהביאה עולתה תור תחלה תכפול להביא חטאת תור ממין עולתה שקרבה תחלה. וקשיא לרבי דמשמע הכא דעולה קרבה שפיר תחלה לחטאת לבן עזאי דקאמר שתכפול חטאת ממין העולה, וכן לתנא קמא דאמר תכפול ותביא עולתה ממין חטאת אבל היו ממין אחד כמו שהביאה ראשונה כשרים אע"פ שהעולה קדמה לחטאת, וכן מוכח בסמוך (ומיהו)[כב] האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה דהוי חטאת שמתו בעליה אבל אי לאו הכי מביאין ואף על פי שקרבה עולתה תחלה, ואילו בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט.) קאמר וכי תימא בשקרבה עולתו ומי קרבה והאמר מר זה בנה אב שכל מקום חטאת קודמת לעולה ואפילו חטאת העוף לעולת בהמה, ומשני שאני מצורע דרחמנא אמר והעלה כבר, פירוש אע"פ דבמצורע כתיב חטאת ברישא גלי לן דוהעלה לא[כג] הוי עיכובא, משמע הא בשאר דוכתי דלא כתיב והעלה איכא עיכובא אי קרבה עולה תחלה, ותירץ רבינו חיים דבשום דוכתא ליכא עיכובא, ובמצורע דאיצטריך למיכתב והעלה משום דכתיב ביה הוייה זאת תהיה תורת וגו' ואמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף כו.) דהוי עיכובא, והכי פירוש[כד] שאני מצורע משאר הוייות דמצורע[כה] דכתיב והעלה אבל בעלמא לא איצטריך לגלות דאינו אלא מלוה:

הדרן עלך קן סתומה

במה דברים אמורים בכהן הנמלך. אפירקא קמא קאי, וה"ק בד"א דחטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד בריבוא ימותו כולם, וכן אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו (א) עשר לזו דהמועט כשר, כל אלו הדינין בכהן נמלך כלומר לכתחלה נמלך הכהן איך משפטן[כו]: אבל בכהן שאינו נמלך. ועשה הכל בדעתו בדיעבד ועשה קן שלם למעלה לאשה אחת[כז] וכן קן שלם למטה לאשה אחת, הילכך כולן למעלה מחצה כשר עולות מחצה פסול חטאות, וכן למטה בזה הענין, וכן משמע בזבחים בר"פ התערובת (דף עג.) דהאי בד"א דהכא אפירקין קמא קאי. מיהו בא' לזו וא' לזו

פירוש הרא"ש

וי"א שביעית לא הפסידה כלום. בפריחה אחרונה דאין לגזור השתא משום אחריני דכיון[כח] דכל קודמיה מתום לא שייך למיגזר מידי: ואם פרח מבין המתות לכולן ימותו. פי' מבין המתות דעלמא אבל הנך דהכא לא הוו אלא ספק בעלמא כדפרישית. והנך בעלי התערובות יש מהן חייבות קרבן ודאי ויש מהן קרבן ספק את שחייבות קרבן ודאי תביאנה ואת שחייבות ספק תזדווגנה להביא יחד ולהתנות ואת שאינה מולאה בת זוגא כל עולות ספק תביאם ותתנה בעולת נדבה וחטאת אחת תביא על כל ספיקותיה: ד קן סתומה. פי' קן סתומה שלא נתפרש זו חטאת וזו עולה: וקן מפורשת. פי' וקן אחר שנתפרש זו חטאת וזו עולה: ופרח גוזל מקן הסתומה לתוך המפורשת. וע"י שפרח לתוכה גוזל נכרי נתבלבלה המפורשת ואינו מכיר עתה איזוהי החטאת[כט]: יקח זוג לשני. ואלו השלשה ימותו דחטאת ועולה מעורבות יחד: ואם חזר אחד מתוך שלשה לקן ראשונה[ל]: או שפרח מן המפורש ראשון. לסתומה ואינו מכיר הנשאר אם הוא חטאת או עולה: כולן ימותו. דאינו יודע אם עולה נתערבה בקן חובה ויקריב מנין עולות שבקן חובה או חטאת נתערבה ויקריב כמנין חטאות שבקן חובה[לא]: ה חטאת מכאן. פי' מצד אחד יש חטאות ומצד אחד יש עולות. ובאמצעיתן קן סתומה ופרח מקינין סתומות גוזלות לכאן וגוזלות לכאן: לא הפסיד כלום. באותן התערובות כי הכהן יקבע אותן שהלכו אצל החטאות לחטאות ואותן שהלכו אצל עולות לעולות: חזר לאמצע. אחד מכאן ואחד מכאן או שחזר קן אחר לאמצע ואין ידוע אם מצד אחד חזר או משני צדדין חזר: ימותו. דספיקא לחומרא: חזר ופרח מן האמצע לצדדין. ה"ג ומה שכתוב במשניות או שפרח א"א לפרשו דאילו פרח תחילה מן האמצעי לצדדין כבר שנינו דלא הפסיד כלום. והראב"ד פי' חזר לצד אחד ואין אנו יודעים לאיזה חזר או שפרח מן האמצע לב' צדדין וזו וזו קתני: אין מביאין. פי' אין מביאין תורין כנגד בני יונה דכתיב שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה אבל לא תור ובן יונה אחד לחטאת ואחד לעולה: תכפול ותביא עולתה תור. להביא ממין החטאת ואם לא הוקטרה הראשונה תלא לבית השרפה. ולא מבעיא הביאה חטאתה תחילה דאפילו לבן עזאי הולכים אחר הראשון אלא אפילו הקריב הכהן את העולה תחילה אפ"ה הולכין אחר החטאת. ובספרא (תזריע ספ"ד) דליש לה אחד לחטאת ואחד לעולה וכפר מכאן אמרו האשה שהביאה כו' מדסמיך כפרה לחטאת משמע שהוא עיקר והכל הולך אחריה. משמע דאם הביאה חטאתה ממין עולתה אינה לריכה להביא עולה אחרת אע"פ שהקריבה עולתה קודם חטאתה. וקשה דבפרק תמיד נשחט (פסחים נט.) אמרינן זה בנה אב שכל החטאות קודמות לעולות הבאות עמהן ומשמע דאפילו בדיעבד מדאיצטריך לשנויי שאני עולת מצורע דרחמנא אמר והעלה שהעלה כבר ואדיעבד מייתי ליה התם. ותירץ הר"ר חיים דה"ה בעלמא נמי כשר בדיעבד והא דאיצטריך קרא במצורע משום דכתיב ביה הויה זאת תהיה תורת כדאמרינן פ"ג דמנחות (כו.): האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה. דעולה דורון הוא וקרבה לאחר מיתה ופליגי בה רב ושמואל בקידושין (יג: וש"א רב יהודה אמר שמואל ור' יוחנן ור"ל) חד מוקי לה כשהפרישתה מחיים דאי לא הפרישתה לא היו היורשים חייבים להביאה דשעבודא לאו דאורייתא וכמלוה ע"פ הוה וחד אמר אפילו לא הפרישתה מחיים חייבים היורשים להביאה דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא: לא יביאו יורשים חטאתה. דאין כפרה למתים והלכתא גמירי לה דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא. ובת"כ (תזריע ספ"ט) תני מנין שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה. והר"ר יעקב מאורלינ"ש היה רוצה לתרץ דהתם איירי בעוף וגמירי דאין חטאת העוף מתה כמו דאין חטאת ליבור מתה ופרש"י (עי' תמורה טז.) משום דלמשה חטאות המתות ליתנהו כולהו בליבור דאין הליבור ממירין והכי גמירי להו דלא נהיגי אלא במקום דשייכי כולהו ועוף נמי לא שייך ביה תמורה. והיה קשה לו דאמרינן (קדושין נג.) סתם ספרא ר' יהודה ואיהו סבר דיש תמורה בעוף[לב]. וי"ל שבשביל זה לא היה לריך לחזור דהכי לא שייכא כולהו בעוף דל"ש ביה ולד חטאת ועברה שנתה. ור"י אומר דגירסא ת"כ משובשת היא וכן היא כתובה אחד לחטאת ואחד לעולה שאם הביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה ומנין שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה. ושיבוש הוא דהיכי שמעינן מהאי קרא דיביאו חטאתה אחר מיתה היכא דקרבה עולה מחיים הא בקרא כתיב חטאת תחילה. אלא כך יש להיות הגירסא יכול שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה ת"ל אחד לחטאת פירוש שחטאת תקדום לעולה ואסמכתא בעלמא היא דהתם חטאת מתות גמרא גמירי להו. והרלב"א מקיים הגירסא דהא חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא היינו כשהפרים מחיים כדתנן בפרק בתרא דכריתות (כז:) הפרים חטאתו ומת לא יביאנה בנו אחריו. וההכי איירי מתניתין דלא יביאו חטאתה. אבל ההיא דת"כ איירי בשלא הופרשה מחיים וכמ"ד שיעבודא דאורייתא ויביאו יורשים חטאתה דקתני לא שיקריבו החטאת אלא שיקריבו מן הדמים כמו שמקריבין מהמותר חטאת כגון הפרים ב' חטאות לאחריות קריבה עולה ה"נ יקריבו מדמי החטאת עולה ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה כלומר מה שהיה ראוי להביא חטאת יביא בדמיה עולה: הדרן עלך קן סתומה

א במה דברים אמורים. פי' בד"א בספקי תערובות של אלו ב' הפרקים בכהן נמלך שבא לפני חכם לשאול מה יעשה בהם. ועתה בא לפרש בכהן שאינו נמלך ועשה מדעתו: אחת לזו ואחת לזו. הביאו שתי קיני חובה סתומין ונתנום לכהן. אם עשה כולם למעלה נפסלו החטאות כולן למטה נפסלו העולות ותביא כל אחת מה שנפסל לה ואינן לריכות תנאי:

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) קדושין יג: מנחות ד: זבחים ה. ועי' תוס' פסחים סא. ד"ה וישנו ותוס' קידושין יג. ד"ה האשה (ש"מ), (ב) [זבחים עג:], (ג) ויקרא דבורא דחובה פרק יח ה"ג תזריע פרק ד ה"ג מצורע פרשתא ד ה"ד.

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה במה דברים אמורים וכו' ושלשה לזו דמועט כשר. כצ"ל ותיבות עשר לזו נמחק:

הגהות וציונים

[א] תיבות "או שפרח" נמחק (ש"מ). וכן ליתא במפרש וברע"ב: [ב] רבינו זרחיה הלוי (ש"מ): [ג] שייך לעמוד הקודם: [ד] כלום אלא מתים אם פרח (ש"מ): [ה] להקריב בחמישית ג' (ש"מ): [ו] שהלכו בשישית נעשו עולות (ש"מ): [ז] בזו וכן כי פרחה (שמכ"י). וכ"ה ברע"ב: [ח] וכמו (ש"מ): [ט] היותר ונשארו בה י"א פרידין ויעשה מהן (ש"מ): [י] בתוי"ט נוסף כאן, אין בהם כלום ואותן ג' שנתערבו בה מאחרים ראויין הם להקרב כולם בין עולות בין חטאות שבכל פעם שבא לה אחד היה בא ממקום שראוי להקרב בין עולה בין חטאת דאין זה: [יא] דאין זה משמעות הלשון (ש"מ): [יב] דהל"ל נשכרה שביעית (דפו"י): [יג] ואילו (ש"מ): [יד] לא פריך אלא אמאי אינו רועה דהתם בבהמה מיירי וכיון דאית (ש"מ): [טו] יחד אחר שהופרשו ואין (ש"מ): [טז] ברע"ב יקריבו: [יז] היחידי הנשאר בסתומה (ש"מ): [יח] דקאמר כלומר שבתחילת (שמכ"י): [יט] דיש לו להביא חובתו (ש"מ): [כ] מקרא דבעינן קרבן או כולן בני יונה או כולן תורים: (ש"מ): [כא] בש"מ נוסף ובתורת כהנים [עי' תזריע פרק ד ה"ג] מפיק לה מקרא דכתיב [ויקרא יב ח] לחטאת וכיפר משמע כל הכפרה תלויה בחטאת: [כב] בסמוך גבי האשה (ש"מ): [כג] לן והעלה דלא הוי (ש"מ): [כד] והכי פירש שאני (דפו"י): [כה] הוויות דכתיב בה והעלה (ש"מ): [כו] משפטן דלכתחילה אין לו להקריב בשום חששא (ש"מ): [כז] ועשה קן שלם למעלה לאשה אחת עולה כשרה וחטאת פסולה וכן קן שלם למטה לאשה אחת חטאת כשרה ועולה פסולה הלכך אחת לזו ואחת לזו וכו' ועשה כולן למעלה מחצה כשר דהיינו עולות מחצה פסול דהיינו חטאת וכן למטה בזה הענין (ש"מ). ועוד איתא בש"מ נוסחת ס"א, ועשה כל התערובות חציו למעלה וחציו למטה אז אמרינן דלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול וכן מלמטה דאימר כל קן אשה אחת קריבה למעלה ונמצא החטאת שהיה דינו למטה נפסל וכן באידך: [כח] צ"ל וכיון (יעיר קינו): [כט] החטאת ואיזוהי העולה (יעיר קינו): [ל] הלשון מגומגם ואפשר דר"ל דאחר שלקח זוג לשני להשלמת קן ראשונה חזר לשם אחד מן השלשה ולרבותא נקט הכי דאע"פ שנתערב ברובא אפ"ה ימותו (יעיר קינו): [לא] חובה או אם חטאת נתערבה ויקריב מנין חטאות שבחובה ולהכי כולן ימותו מספקא כצ"ל (יעיר קינו): [לב] חפשתי ולא מצאתי היכא איתמר שיסבור ר' יהודה הכי דיש תמורה בעוף ועי' שער המלך. ולולי דברי הרא"ש היה נ"ל לומר דנוסחא משובשת נזדמנה לו להרא"ש ז"ל בדברי הרד"י מאורליינש כי ע"פ האמת בודאי היה צריך לחזור שהרי איתא בתמורה פ"ב דחטאת של ציבור שכיפרו בעליה אינן מתות ר' יהודה אומר ימותו א"ר שמעון מה מצינו בולד חטאת כו' ביחיד דברים אמורים אבל לא בציבור הרי להדיא דר"י דסובר ימותו בע"כ ס"ל דנהיגי אף במקום דלא שייכי כולהו ולפ"ז נ"ל ברור דתיבת "ופירש"י" שבדברי הר"י מאורליינש הוא ט"ס וצ"ל ופי' ר"ש שהרי ר' שמעון פירש כן להדיא במשנה (יעיר קינו):

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַ**שְּׁבִיעִית לֹא הִפְסִידָה כְּלוּם** בפריחה האחרונה[א], לפי שאין לגזור במקום שכל האחרות אין להם כלום, ועל כן יכולה עדיין להקריב חמש קינים. ומקינים אלו עלו לה בודאי רק שתי קינים, ושלוש האחרות הן בספק שמא עולותיהן או חטאותיהן או מקצת עולות ומקצת חטאות, הן מקיניהן של הנשים האחרות.

המשנה מביאה דין נוסף בפריחות מקינים לקינים:
וְאִם פָּרַח הגוזל **מִן** קינים **הַמֵּתוֹת לְכוּלָּן**, כגון מקינים שיש בהן חטאות שמתו בעליהן או שנתכפרו באחרות[ב], **הֲרֵי כּוּלָּן יָמוּתוּ**, שחטאות המתות שנתערבו באחרות אינן בטלות, ואין להקריב דבר מכל התערובות שהן בספק.

★ ★ ★

משנה ד

דיניו[ג] של פריחת גוזלים בין קינים סתומות ומפורשות:
קֵן סְתוּמָה, והיא קן שלא נתברר איזה גוזל הימנה לעולה ואיזה גוזל הימנה לחטאת, **וְקֵן מְפוֹרֶשֶׁת**, והיא קן שנתפרשו גוזליה איזה מהם עולה ואיזה מהם חטאת, **וּפָרַח** גוזל אחד **מִן** הקן **הַסְּתוּמָה לַקֵּן הַמְּפוֹרֶשֶׁת**, ועל ידי כך נתבלבלה הקן המפורשת ואין יודעים בה איזו העולה ואיזו החטאת ואיזהו הגוזל שפרח לתוכה[ד], **יִקַּח** גוזל אחר שיהיה **זוּג לַגּוֹזָל הַשֵּׁנִי** שנותר בקן הסתומה, והגוזלים שבמפורשת עם זה שנתערב בה, ימותו, לפי שאי אפשר להקריבם לא לעולה ולא לחטאת, אחר שכבר נקרא שמם לעולה ולחטאת ואין לשנותם.

חָזַר ופרח מהקן המפורשת לקן הסתומה, **אוֹ שֶׁפָּרַח** גוזל **מִן הַמְּפוֹרֶשֶׁת רִאשׁוֹן**, כלומר, שלא היה המעשה שפרח מן הסתומה למפורשת וחזר, אלא שפרח גוזל אחד משני הגוזלים שבקן המפורשת אל הקן הסתומה ותו לא, ובשני האופנים אין יודעים איזהו הגוזל שנתערב בקן הסתומה וכן אין יודעים איזהו הגוזל שנותר במפורשת[ה], **הֲרֵי כּוּלָּן יָמוּתוּ**, לפי שכל גוזל שבקן הסתומה הוא ספק עולה ספק חטאת, ואי אפשר להקריב הימנה דבר[ו].

★ ★ ★

משנה ה

דיניו[ז] של פריחת גוזלים בין גוזלים מפורשים וקינים סתומות:
גוזלות שנתפרשו שהם **חַטָּאת**[ח] היו **מִכָּאן**, **וְ**גוזלות שנתפרשו שהם **עוֹלָה הָיוּ מִכָּאן** [-מצד אחר], **וְ**קן **סְתוּמָה** נמצאת **בָּאֶמְצַע**, **וּפָרַח מִן** הַקן הסתומה **שֶׁבָּאֶמְצַע לַ**גוזלים **שֶׁבַּצְּדָדִין**, גוזל **אֶחָד הֵילָךְ וְ**גוזל **אֶחָד הֵילָךְ**, כלומר שגוזל אחד מהסתומה פרח אל החטאות והגוזל האחר פרח אל העולות, **לֹא הִפְסִיד** בעל הקן בפריחות אלו **כְּלוּם**[ט], **אֶלָּא יֹאמַר** שגוזל **זֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל חַטָּאוֹת** יקרב **לְחַטָּאת**, **וְ**גוזל **זֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל עוֹלוֹת** יקרב **לְעוֹלָה**.

חָזַר הקן[י], כלומר שחזר גוזל אחד מהחטאות וגוזל אחד מהעולות, **לָאֶמְצַע**, ואין ידוע מי כל אחד[יא], **הָאֶמְצָעִיִּים יָמוּתוּ**, לפי שנתערבו חטאת ועולה ואי אפשר להקריבם, ואילו הנותרים בצדדים, **אֵלּוּ יִקְרְבוּ חַטָּאוֹת וְאֵלּוּ יִקְרְבוּ עוֹלוֹת** כפי שהיו קודם לכן. ואם הקן **חָזַר אוֹ שֶׁפָּרַח**[יב] **מִן הָאֶמְצַע לַצְּדָדִין**, כלומר שחזר גוזל לכאן וגוזל לכאן, **הֲרֵי כּוּלָּן יָמוּתוּ**, שהלא הגוזלות שבאמצע כבר היו מסופקים ודינם למות, ועתה הכניסו בספיקם גם את אלו שבצדדים, וכולם ימותו[יג].

המשנה מלמדת כי שני הגוזלים שבקן צריכים להיות ממין אחד, ודנה באופנים שלא נעשה כן:
אֵין מְבִיאִין בקן אחד **תּוֹרִין כְּנֶגֶד בְּנֵי יוֹנָה וְלֹא בְּנֵי יוֹנָה כְּנֶגֶד תּוֹרִין**, שהמחויב בקן עליו להביא שתי תורים או שני בני יונה, ולא תור ובן יונה[יד], ואם הביא תור ובן יונה, לא יצא ידי חובתו[טו]. **כֵּיצַד, הָאִשָּׁה** שהיתה מחויבת להביא קן ובו חטאת ועולה, כגון שהיא יולדת[טז], **שֶׁהֵבִיאָה חַטָּאתָהּ תּוֹר וְעוֹלָתָהּ בֶּן יוֹנָה, תִּכְפּוֹל וְתָבִיא**[יז] **עוֹלָתָהּ תּוֹר**. ואם הביאה **[עוֹלָתָהּ תּוֹר] וְחַטָּאתָהּ בֶּן יוֹנָה, תִּכְפּוֹל וְתָבִיא עוֹלָתָהּ בֶּן יוֹנָה**, שהכל הולך אחר החטאת, וממין החטאת עליה להביא את העולה, בין הביאה את החטאת ראשונה ובין הביאה את החטאת באחרונה[יח]. **בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, הוֹלְכִין אַחַר הָרִאשׁוֹן**[יט], שאם הביאה חטאתה ראשונה תכפול ותביא עולתה ממין חטאתה, ואם הביאה עולתה ראשונה תכפול ותביא חטאתה ממין עולתה[כ], שמאותו מין שהביאה ממנו את הקרבן הראשון, נתחייבה להביא ממנו גם את הקרבן השני[כא].

א. **ראי"ש** ומפרש (ד"ה וי"א), וכתב המפרש שאין לומר שלא הפסידה דבר [שהלא משורת הדין יכולה היא להקריב את כל גוזליה, לפי שאין קרב משאר קינים דבר], לפי שלשון המשנה מורה שרק לא הפסידה בפריחה זו, ולא שנשכרה בה. וראה גם ברז"ה (ד"ה וזו היא ששנינו) ובילקוט ביאורים.
ב. **כדלעיל** (מ"א), ראה שם בהערה.
ג. **איורים** למשנה זו, ראה להלן בסוף המסכת.
ד. **רא"ש** (ד"ה ופרח). והמפרש (ד"ה קן) כתב שמדובר שמלכתחילה היתה זו מעורבת. והוכיח כן, שלהלן נאמר שאם פרח מן המפורשת לסתומה [אף שלא פרח מן הסתומה למפורשת כלל] ימותו כולן, ולמה ימות הנותר במפורשת אם גוזליה היו ניכרים מתחילה איזה לעולה ואיזה לחטאת.
ה. **על פי** הרא"ש (ד"ה או), וראה בהערה לעיל בשם המפרש.
ו. **ואין** הולכים בזה אחר הרוב, משום שקבוע הוא וכל קבוע כמחצה על מחצה. ואין אומרים שינידם ויקח מן הרוב, משום שחוששים שמא יקח מן הקבוע. ראב"ד (ד"ה חזר לאמצע) על פי זבחים (עג:).
ז. **איורים** למשנה זו, ראה להלן בסוף המסכת.
ח. **כן** פירש ברא"ש (ד"ה חטאת) שהיו שם חטאות רבות, ולאו דווקא אחת, וכן בעולה. וכן הוא לשון המשנה להלן 'חטאות' ו'עולות'. אולם במפרש נראה שפירש וכן גרס במשנה, שהיו חטאת אחת מכאן ועולה אחת מכאן.
ט. **שהלא** גוזלים אלו שפרחו לא נתפרשו עדיין ויכול הוא לפרשם עתה.
י. **ראב"ד** (ד"ה חזר), וכעין זה ברא"ש (ד"ה חזר לאמצע).
יא. **או** שחזרה קן שלימה ואין ידוע אם מצד אחד או משני צדדים, רא"ש (שם).
יב. **כתב** הרא"ש (ד"ה חזר ופרח) שיש לגרוס 'חזר ופרח', שחזר ופרח מן האמצע לצדדים, שאין לפרש 'או שפרח' שפרח תחילה לצדדים ולא פרח מן הצדדים לאמצע, שהלא בזה אין הדין שימותו כולם, אלא לא הפסיד כלום, כאמור בתחילת המשנה. והוסיף שהראב"ד (ד"ה חזר לאמצע) פירש כי 'חזר' היינו שחזר אחד לצד אחד ואיננו יודעים לאיזה צד, ו'פרח' היינו שפרחו שני גוזלות לשני צדדים. ואף שמדין 'חזר' יש ללמוד בקל וחומר את דין 'פרח', מכל מקום נקטה זאת המשנה בדרך של 'זו ואין צריך לומר זו'.
יג. **עיין** מה שהובא בילקוט ביאורים בטעם מה שהוצרכה המשנה לחדש את כל הבבות הללו.
יד. **ונלמד** דין זה בתורת כהנים (ויקרא דבורא דחובה פי"ח ה"ג, ועוד) מהפסוק (ויקרא ה ז) 'והביא וגו' שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה', שיביא שנים מאלו או מאלו, ולא אחד ממין זה ואחד ממין זה. מפרש (ד"ה אין) וכעין זה ברא"ש (ד"ה אין). וראה גם בראב"ד (ד"ה אין מביאין).
טו. **וראה** בילקוט ביאורים אם דין זה אמור אף בקן נדבה, דהיינו אם יכולה להביא לנדבתה, כאשר נדבה קן, שתי עולות משני מינים.
טז. **ומה** שנקט התנא באופן זה דווקא, לפי שביולדת נאמר (ויקרא יב ח) 'אחד לעולה ואחד לחטאת', ובא ללמד שאף שבפסוק קדמה העולה, אף על פי כן הכל הולך אחר החטאת. ראב"ד (ד"ה והאי).
יז. **כלומר** תביא פעם נוספת.
יח. **דין** זה נלמד בתורת כהנים (מוריע פרק ד ה"ג) מהנאמר (ויקרא ה ז) 'אחד לחטאת ואחד לעולה', ולמדים שעל העולה להיות ממין החטאת.
יט. **נחלקו** הראשונים בדעת בן עזאי, שהראב"ד (ד"ה האשה) סובר ש'הביאה' היינו הפרישה, שהכל הולך אחר הקרבן שהופרש ראשון, שאם הפרישה את החטאת תחילה, יש לה להביא את העולה ממין החטאת. ואם הפרישה את העולה תחילה, יש לה להביא את החטאת ממין העולה. ומדברי הרז"ה (ד"ה ומלקתני) נראה, שההקרבה היא הקובעת ולא ההפרשה, שאם הקריבה את החטאת תחילה יש לה להביא את העולה ממין החטאת [גם אם הפרישה תחילה את העולה]. ואם הקריבה את העולה תחילה, יש לה להביא את החטאת ממין העולה [גם אם הפרישה תחילה את החטאת]. אבל בדעת תנא קמא לא נחלקו, כי לדעת תנא קמא לעולם החטאת קובעת, והעולה באה ממין החטאת, ואין נפקא מינה מה הופרש או קרב ראשון.
כ. **הראשונים** [הרא"ש (ד"ה תכפול) והמפרש (ד"ה בן עזאי) ותוספות בכמה מקומות (פסחים סא. ד"ה ויטנו, קידושין יג. ד"ה האשה, זבחים ה. ד"ה עולתה ומנחות ד: ד"ה ה"ג) ועוד] הקשו שמבואר כאן שאם הקריבה עולה קודם לחטאת, שהעולה כשרה, ואילו בפסחים (נט.) נאמר שחטאת קודמת לעולה. ותירצו שאין דין זה אלא לכתחילה. אמנם הוסיפו לדון במה שמשמע בפסחים שם שדין זה מעכב, ויש שכתבו שלמסקנא אינו מעכב, או שאין העיכוב אמור אלא בקינו של מצורע.
כא. **שהראשון** הוא עיקר בכל מקום. ראב"ד (ד"ה האשה). וכתב שבן עזאי למד את

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ט מהל' פסולי המוקדשין הלכה ח:
ז ב מיי' שם פ"ט הל' ו:
ח ג מיי' שם הלכה ה:
ט ד מיי' שם פ"ט הל' ח:
י ה מיי' פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הל' יג:
א ו מיי' פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ו:
ב ז מיי' שם הלכה ז:

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) קדושין יג: מנחות ז: זבחים ה. ועי' תוס' פסחים סא. ד"ה וישנו ותוס' קידושין יג. ד"ה האשה (ש"מ), (ב) זבחים עג:], (ג) ויקרא דבורא דחובה פרק יח ה"ג תזריע פרק ד ה"ג מצורע פרשתא ה הי"ד.

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה במה דברים אמורים וכו' ושלשה לזו דמועט כשר. כצ"ל ותיבות עשר לזו נמחק:

משנה

וי"א השביעית לא הפסידה כלום [א]ואם פרח מן המתות לכולן הרי כולן ימותו: ד [ב]קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתומה למפורשת יקח זוג לשני חזר או שפרח מן המפורשת ראשון הרי כולן ימותו: ה [ג]חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע פרח מן האמצע לצדדין אחד הילך ואחד הילך לא הפסיד כלום אלא יאמר זה שהלך אצל חטאות חטאת וזה שהלך אצל עולות עולה חזר לאמצע האמצעיים ימותו אלו יקרבו חטאות ואלו יקרבו עולות חזר או שפרח[ט] מן האמצע לצדדין הרי כולן ימותו: [ד]אין מביאין תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין כיצד האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור [עולתה תור] וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה בן עזאי אומר הולכין אחר הראשון. (א) [ה]האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה ומתה לא יביאו יורשין חטאתה:

הדרן עלך קן סתומה

(ב) **במה** [ו]דברים אמורים בכהן הנמלך [ז]אבל בכהן שאינו נמלך אחת לזו ואחת לזו שתים

פירוש (מפרש)

קן אחת ובשלישית קן אחת. ופי' הרב רבינו יעקב[ס] הלוי כי נראה לו דמשום גזרה פסולה קן אחת בחזרתו כמו בהליכתו קן אחת, כיון דבשאר קינין מרביעית ואילך נפסלו שני קינין אחד בהליכה ואחד בחזרה גזרינן כמו כן בשלישית ובשניה, אבל שביעית לא נפסל כי אם קן אחד דלא הלך ממנה כי אם פרידה אחת בחזרה ואילו בהליכה לא נפסל בה כלום ולא נחסר ממנה דבר: [ע] פרח וחזר. לאו אראשונה ושניה קאי, דכיון דאין להם כלום א"כ[פ] מתים ואם פרח אחד מהן בשאר קינין ימותו כולן כדתנן בסמוך ואם פרח מבין המתות לכולם ימותו כולם, אלא קאי אשלישית שפרח ממנה לרביעית לחמישית לששית ולשביעית וחזר משביעית לששית וכן עד שלישית, הרי מן השביעית חסר ב' פרידין אחת בחזרה ראשונה ואחת בחזרה שניה ואין כשר בשביעית רק ה' פרידין לעולה וה' פרידין לחטאת, דאי עביד ששה עולות שמא השתים שהלכו ממנה יהיו קריבין עולות הרי ח' עולות ואין בז' קינין יותר מז' עולות. ומן הששית חסר ד' פרידין ב' בפריחה וחזרה ראשונה וב' בשניה ואין כשר בששית רק ב' פרידין לעולה ושני פרידין לחטאת, דאי עביד ג' עולות דילמא הארבעה אשר הלכו ממנה נעשו עולות הרי ז' עולות ואין יכולין לעשות בשש קינין רק ששה עולות. וכן חמישית חסר ממנה ד' פרידין ב' שהלכו בששית וב' ברביעית ואין כשר בחמישית רק פרידה אחת לעולה ופרידה אחת לחטאת. וכמו כן קשיא בכאן כיון דרביעית אין לה כלום היה יכול להקריב בחמשה[ט] ג' עולות וג' חטאות, דכי נמי אותן שהלכו כולן[י] עולות או חטאות מה בכך הרי אין כאן כי אם חמש, ולפ"ז שהחמישית אין לה אלא אחת הרי יכולה להקריב ברביעית ב' עולות וב' חטאות, אלא גזרינן בכל פריחה וחזרה שני קינין ואין לחלק ביניהם גזירה בזו אטו בזו, וכי[יא] פרחה וחזרה פעם שלישית אין להם כלום לבד השביעית שיש לה ד' כמו[יב] כן גזרינן בכל פריחה וחזרה ב' קינין: וי"א שביעית לא הפסידה כלום. פירוש בפריחה וחזרה פעם ג' אלא לעולם יקריבו ממנה ה' קינין, דג' פרידין פרחו ממנה לכל היותר נשאר[יג] בה י"א פרידין, עשה מהן ה' חטאות וה' עולות כיון דבששית אין לה כלום, והכא לא גזרינן בפריחה זו כמו בשאר קינין דכיון דאינה מפסדת בפריחה בשום פעם לא גזרו על החזרה. אבל אין נראה לפרש לא הפסידה כלום ויקריבו בה ז' חטאות וז' עולות דמאי עביד להו כיון דקינין אחרים אין בהם כלום[יד], דאין זה[טו] הלשון דהל"ל נכשרה[טז] שביעית בפריחה שלישית שעל ידי פריחה שלישית הוכשרו כל הקינין שבשביעית, אלא הלשון משמע לא הפסידה כלום בזאת פריחה שלישית. והקשה הרב רבינו יעקב מאורלינ"ש היכי אמרת בכל הני קינין משום גזירה ימותו דאילו[יז] בפ' שני שעירי (יומא דף סה:) פריך הש"ס ומשום גזירה ימותו בתמיה, ותירץ דהתם לא קפיד[יח] אלא אמאי אינו רועה דכיון דאית ליה תקנתא ברעיה לא הוה לן למימר ימותו משום גזירה, אבל הכא בעופות איירי ואין רעיה ופדיון בעופות: ואם פרח פרידה מן המתות. שדינה היה למות ונתערב באחרים שדינן ליקרב ימותו כולם: ד קן סתומה וקן מפורשת. הך מפורשת איירי שנתערבו שני הפרידין יחד[יט] ואין ידוע איזו חטאת ואיזו עולה, כדמוכח בסיפא דקתני או שפרח מן המפורשת לסתומה ראשון ימותו כולם, ואי לא נתערבו פרידות המפורשות זה בזה אמאי ימותו, אם העולה פרחה החטאת הנשארת תקרב וקן הסתומה יקרבו[כ] בה עולה אחת מפני העולה שנתערבה בה, אלא מיירי שנתערבו המפורשות זה בזה, ואם נתערב פרידה אחת מן הסתומה לקן המפורשת יקח זוג לשני ויפריש אחד חטאת ואחד עולה, והג' שנתערבו יחד ימותו כולם: חזר. אחד מן הג' שנתערבו ונתערב עם היחידי סתומה[כא], או תחלת הפריחה נתערב אחד מן המפורשת לסתומה והיינו ראשון דקאמר בתחלת[כב] הפריחה הלך אחד ונתערב לסתומה: ימותו כולן. דכיון שפרידות המפורשות נתערבו יחד אין קריבין עוד, וכי פרח אחד מהן במקום אחר זהו אחד מן המתות שפרח לבין הקריבות וימותו כולן: ה חטאת מכאן. פרידה המפורשת לחטאת מצד אחד ופרידה המפורשת לעולה מצד שני ושני פרידין של קן סתומה באמצע: פרח מן האמצע. פרידה אחת לימין ופרידה אחת לשמאל: לא הפסיד כלום. דאותו המעורב עם החטאת יקריב חטאת ואותו שעם העולה עולה. וכי חזר מן הצדדין אחד מכאן ואחד מכאן ונתערבו יחד אלו ימותו דחטאת ועולה נתערבו יחד, אבל אותם שנשארו כל אחד לבדו קריבים כל אחד כדינו: חזר מן האמצעיים לצדדין ימותו כולן. דעולה וחטאת נתערבו יחד: אין מביאין תורין כנגד בני יונה. דיש להביא לו[כג] תובתו שיהם ממין אחד, ובתורת כהנים[כד] מפיק לה מקרא[כה]: האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור. ממין החטאת, ואם הביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה תביא עולתה בן יונה ממין חטאת[כו], דחטאת הוא העיקר: בן עזאי אומר הכל הולך אחר הראשון. וכיון שהביאה עולתה תור תחלה תכפול להביא חטאת תור ממין עולתה שקרבה תחלה. וקשיא לרבי דמשמע הכא דעולה קרבה שפיר תחלה לחטאת לבן עזאי דקאמר שתכפול חטאת ממין העולה, וכן לתנא קמא דאמר תכפול ותביא עולתה ממין חטאת אבל היו ממין אחד כמו שהביאה ראשונה כשרים אע"פ שהעולה קדמה לחטאת, וכן מוכח בסמוך (ומיהו)[כז] האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה דהוי חטאת שמתו בעליה אבל אי לאו הכי מביאין ואף על פי שקרבה עולתה תחלה, ואילו בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט.) קאמר וכי תימא בשקרבה עולתו ומי קרבה והאמר מר זה בנה אב שכל מקום חטאת קודמת לעולה ואפילו חטאת העוף לעולת בהמה, ומשני שאני מצורע דרחמנא אמר והעלה כבר, פירוש אע"פ דבמצורע כתיב חטאת ברישא גלי לן דוהעלה לא[כח] הוי עיכובא, משמע הא בשאר דוכתי דלא כתיב והעלה איכא עיכובא אי קרבה עולה תחלה, ותירץ רבינו חיים דבשום דוכתא ליכא עיכובא, ובמצורע דאיצטריך למיכתב והעלה משום דכתיב ביה הוייה זאת תהיה תורת וגו' ואמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף כו.) דהוי עיכובא, והכי פירוש[כט] שאני מצורע משאר הוויות דמצורע[ל] דכתיב והעלה אבל בעלמא לא איצטריך לגלות דאינו אלא מצוה:

הדרן עלך קן סתומה

במה דברים אמורים בכהן הנמלך. אפירקא קמא קאי, וה"ק בד"א לחטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד בריבוא ימותו כולם, וכן אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו (א) עשר לזו דהמועט כשר, כל אלו הדינין בכהן נמלך כלומר לכתחלה נמלך הכהן איך משפטן[לא]: אבל בכהן שאינו נמלך. ועשה הכל בדעתו בדיעבד ועשה קן שלם למעלה לאשה אחת[לב] וכן קן שלם למטה לאשה אחת, הילכך כולן למעלה מחצה כשר עולות מחצה פסול חטאות, וכן למטה בזה הענין, וכן משמע בזבחים בר"פ התערובת (דף עג.) דהאי בד"א דהכא אפירקין קמא קאי. מיהו בא' לזו וא' לזו

פירוש הרא"ש

וי"א שביעית לא הפסידה כלום. בפריחה אחרונה דאין לגזור השתא משום אחריני דכיון[סט] דכל קודמיה מתות לא שייך למיגזר מידי: ואם פרח מבין המתות לכולן ימותו. פי' מבין המתות דעלמא אבל הנך דהכא לא הוו אלא ספק בעלמא כדפרישית. והנך בעלי התערובות יש מהן חייבות קרבן ודאי ויש מהן קרבן ספק את שחייבות קרבן ודאי תביאנה ואת שחייבות ספק תזדווגנה להביא יחד ולהתנות ואת שאינה מוצאה בת זוגה כל עולות ספק תביאם ותתנה בעולת נדבה וחטאת אחת תביא על כל ספיקותיה: ד קן סתומה. פי' קן סתומה שלא נתפרש זו חטאת וזו עולה: וקן מפורשת. פי' וקן אחר שנתפרש זו חטאת וזו עולה: ופרח גוזל מקן הסתומה לתוך המפורשת. ועי"ש ספרח לתוכה גוזל נכרי נתבלבלה המפורשת ואינו מכיר עתה איזוהי החטאת[ע]: יקח זוג לשני. ואלו השלשה ימותו דחטאת ועולה מעורבות יחד: ואם חזר אחד מתוך שלשה לקן ראשונה[עא]: או שפרח מן המפורש ראשון. לסתומה ואינו מכיר הנשאר אם הוא חטאת או עולה: כולן ימותו. דאינו יודע אם עולה נתערבה בקן חובה ויקריב מנין עולות שבקן חובה או חטאת נתערבה ויקריב כמנין חטאות שבקן חובה[עב]: ה חטאת מכאן. פי' מצד אחד יש חטאות ומצד אחד יש עולות. ובאמצעיתן קן סתומה ופרח מקינין סתומות גוזלות לכאן וגוזלות לכאן: לא הפסיד כלום. באותן התערובות כי הכהן יקבע אותן שהלכו אצל החטאות לחטאות ואותן שהלכו אצל עולות לעולות: חזר לאמצע. אחד מכאן ואחד מכאן או שחזר קן אחר לאמצע ואין ידוע אם מצד אחד חזר או משני צדדין חזר: ימותו. דספיקא לחומרא: חזר ופרח מן האמצע לצדדין. ה"ג ומה שכתוב במשניות או שפרח א"א לפרשו דאילו פרח תחילה מן האמצעי לצדדין כבר שנינו דלא הפסיד כלום. והראב"ד פי' חזר לצד אחד ואין אנו יודעים לאיזה חזר או שפרח מן האמצע לב' צדדין וזו ואצ"ל זו קתני: אין מביאין. פי' אין מביאין תורין כנגד בני יונה דכתיב שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה אבל לא תור ובן יונה אחד לחטאת ואחד לעולה: תכפול ותביא עולתה תור. להביא ממין החטאת ואם לא הוקטרה הראשונה תצא לבית השרפה. ולא מבעיא הביאה חטאתה תחילה דאפילו לבן עזאי הולכים אחר הראשון אלא אפילו הקריב הכהן את העולה תחילה אפ"ה הולכין אחר החטאת. ובספרא (תזריע ספ"ד) דריש לה אחד לחטאת ואחד לעולה וכפר מכאן אמרו האשה שהביאה כו' מדסמיך כפרה לחטאת משמע שהוא עיקר והכל הולך אחריה. משמע דאם הביאה חטאתה ממין עולתה אינה צריכה להביא עולה אחרת אע"פ שהקריבה עולתה קודם חטאתה. וקשה דבפרק תמיד נשחט (פסחים נט.) אמרינן זה בנה אב שכל החטאות קודמות לעולות הבאות עמהן ומשמע דאפילו בדיעבד מדאיצטריך לשנויי שאני עולת מצורע דרחמנא אמר והעלה שהעלה כבר ולדיעבד מייתי ליה התם. ותירץ הר"ר חיים דה"ה בעלמא נמי כשר בדיעבד והא דאיצטריך קרא במצורע משום דכתיב ביה הויה זאת תהיה תורת כדאמרינן פ"ג דמנחות (כו.): האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה. דעולה דורון הוא וקרבה לאחר מיתה ופליגי בה רב ושמואל בקידושין (יג: וש"א רב יהודה אמר שמואל ור' יוחנן ור"ל) חד מוקי לה כשהפרישתה מחיים דאי לא הפרישתה לא היו היורשים חייבים להביאה דשעבודא לאו דאורייתא וכמלוה ע"פ הוה וחד אמר אפילו לא הפרישתה מחיים חייבים היורשים להביאה דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא: לא יביאו יורשים חטאתה. דאין כפרה למתים והלכתא גמירי לה דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא. ובת"כ (תזריע ספ"ט) תני מנין שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה. והר"ר יעקב מאורליינ"ש היה רוצה לתרץ דהתם איירי בעוף וגמירי דאין חטאת העוף מתה כמו דאין חטאת ציבור מתה ופרש"י (עי' תמורה טז.) משום דחמשה חטאות המתות ליתנהו כולהו בציבור דאין הציבור ממירין והכי גמירי להו דלא נהיגי אלא במקום דשייכי כולהו ועוף נמי לא שייך ביה תמורה. והיה קשה לו דאמרינן (קדושין נג.) סתם ספרא ר' יהודה ואיהו סבר דיש תמורה בעוף[לט]. וי"ל שבשביל זה לא היה צריך לחזור דאכתי לא שייכא כולהו בעוף דל"ש ביה ולד חטאת ועברה שנתה. ור"י אומר דגירסת ת"כ משובשת היא וכך היא כתובה אחד לחטאת ואחד לעולה שאם הביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה ומנין שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה. ושיבוש הוא דהיכי שמעינן מהאי קרא דיביאו חטאתה אחר מיתה היכא דקרבה עולה מחיים הא בקרא כתיב חטאת תחילה. אלא כך יש להיות הגירסא יכול שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה ת"ל אחד לחטאת פירוש שחטאת תקדום לעולה ואסמכתא בעלמא היא דחמש חטאות מתות גמרא גמירי להו. והריצב"א מקיים הגירסא דהא חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא היינו כשהפריש מחיים כדתנן בפרק בתרא דכריתות (כז:) הפריש חטאתו ומת לא יביאנה בנו אחריו. ובהכי איירי מתניתין דלא יביאו חטאתה. אבל ההיא דת"כ איירי בשלא הופרשה מחיים וכמ"ד שיעבודא דאורייתא ויביאו יורשים חטאתה דקתני לא שיקריבו החטאת אלא שיקריבו מן הדמים כמו שמקריבין מהמותר חטאת כגון הפריש ב' חטאות לאחר קריבה עולה ה"נ יקריבו מדמי החטאת עולה ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה: הדרן עלך קן סתומה

הגהות וציונים

... למעלה מחצה כשר דהיינו עולות מחצה פסול דהיינו חטאת וכן למטה בזה הענין (ש"מ). ועוד איתא בש"מ נוסחת ס"א, ועשה כל התערובות חציו למעלה וחציו למטה אז אמרינן דלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול וכן מלמטה דאימר כל קן אשה אחת קריבה למעלה ונמצא החטאת שהיה דינו למטה נפסל וכן באידך: [לה] צ"ל וכיון (יעיר קינו): [לו] החטאת ואיזוהי העולה (יעיר קינו): [לז] הלשון מגומגם ואפשר דר"ל דאחר שלקח זוג לשני להשלמת קן ראשונה חזר לשם אחד מן השלשה ולרבותא נקט הכי דאע"פ שנתערב ברובא אפ"ה ימותו (יעיר קינו): [לח] חובה או אם חטאת נתערבה ויקריב מנין חטאות שבחובה ולהכי כולן ימותו מספקא כצ"ל (יעיר קינו): [לט] חפשתי ולא מצאתי היכא איתמר שיסבור ר' יהודה הכי דיש תמורה בעוף ועי' שער המלך. ולולי דברי הרא"ש היה נ"ל לומר דנוסחא משובשת נזדמנה לו להרא"ש ז"ל בדברי הרר"י מאורליינש כי ע"פ האמת בודאי היה צריך לחזור שהרי איתא בתמורה פ"ב דחטאת של ציבור שכיפרו בעליה אינן מתות ר' יהודה אומר ימותו א"ר שמעון מה מצינו בולד חטאת כו' ביחיד דברים אמורים אבל לא בציבור הרי להדיא דר"י דסובר ימותו בע"כ ס"ל דנהיגי אף במקום דלא שייכי כולהו ולפ"ז נ"ל ברור דתיבת "ופירש"י" שבדברי הר"י מאורליינש הוא ט"ס וצ"ל ופי' ר"ש שהרי ר' שמעון פירש כן להדיא במשנה (יעיר קינו):

משנת ראשונים האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשין עולתה. הוא הדין לאיש כגון זב ומצורע דמייתי עולה וחטאת, אלא נקט אשה משום דרישא דמתני' באשה היא שנויה במסכת קינין. [הרמב"ן, קידושין יג:] דוקא בשהביאה חטאתה מחיים, אבל לא הביאה חטאתה מחיים בין הפרישה חטאתה ועולתה בין לא הפרישה חטאתה אין היורשין מביאין עולתה, לפי שחטאתה אי אפשר לה ליקרב אחר מיתה דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא, וכיון שאין חטאתה קריבה אף עולתה אינה קריבה דעולה אחר חטאת היא באה, וכל שלא קרב החטאת לא חלה עליה חובת העולה כלל שהחטאת הוא שקובע. [הרשב"א, קידושין יג:] והראב"ד ז"ל פירש שם במס' קינין, דלא דוקא הקריבה, אלא שהפרישה, ורישא מכיון דאפרשתי' איקבעה לה, והא דאמרינן גבי מצורע עני שהביא קרבן עשיר וכו' נמי בשעת הפרשה הוקבע, ואע"ג דתנן במס' כריתות (כז:) הפריש כשבה ונסתאבה אם רצה יביא קרבן עוף, דאלמא לא הוקבע בעשירות משעת הפרשה, שאני התם שאינו ראוי להקרבה, אבל אם ראוי להקרבה, שלא אירע לו דבר אחר, משעת הפרשה הוקבע. [הרמב"ן, קידושין יג:] יביאו יורשין עולתה. אע"פ שלא הפרישה אותה מחיים שהרי כבר נשתעבדו נכסיה לקרבן, והשעבוד דין תורה הוא. [רמב"ם, מחוסרי כפרה פ"א הי"ג] עולתה ומתה לא יביאו היורשין חטאתה. יש מדקדקים מדקתני סיפא דההיא מתני' הביאה עולתה אין היורשין מביאין חטאתה משמע הא היא עצמה מביאה חטאתה ואינה צריכה להביא עולה אחרת אלמא עולה שקדמה לחטאת כשרה. [הרשב"א, קידושין יג:]

א במה דברים אמורים. פי' בד"א בנפקי תערובות של אלו ב' הפרקים בכהן שאינו נמלך ועשה מדעתו: אחת לזו ואחת לזו. הביאו שתי קיני חובה ממונן ונתנום לכהן. אם עשה כולם למעלה נפסלו החטאות כולן ...

המשנה מלמדת את דינם של קרבנות העוף שמתו המחויבים בהם: **הָאִשָּׁה**[כג] **שֶׁהֵבִיאָה חַטָּאתָהּ וּמֵתָה** ועדיין לא הביאה את עולתה, **יָבִיאוּ הַיּוֹרְשִׁין** את **עוֹלָתָהּ**[כד], לפי שעולה היא דורון להקב"ה ובאה גם אחר מיתה. הביאה **עוֹלָתָהּ וּמֵתָה** ועדיין לא הביאה את חטאתה[כה], **לֹא יָבִיאוּ הַיּוֹרְשִׁין** את **חַטָּאתָהּ**, לפי שאין כפרה למתים[כו].

הדרן עלך קן סתומה

פרק שלישי - במה דברים אמורים

בפרק זה נידונים שוב אופני התערובות שנתבארו בפרק הראשון ואופנים נוספים, באופן שכבר הוקרבו[כז], והנידון הוא אלו עופות כשרים ואלו עופות אינם כשרים, ומה היא חובת בעלי הקינים להביא בכדי להשלים את חיוביהם[כח].

הכלל בכל האמור להלן, שכאשר אין ידוע אלו פרידים קרבו למעלה כעולות ואלו פרידים קרבו למטה כחטאות[כט], יש לחשוש תמיד לאופן המקולקל ביותר, ועל הנשים בעלות הפרידים להביא שוב את הפרידים אשר אין ודאות שקרבו כדינן. אולם מאחר שיש לחשוש גם לאידך גיסא שיתכן שהפרידים או חלקן אכן קרבו כדינן ואין הנשים מחוייבות להביא את הפרידים, על כן את העולות המסופקות יש להביא בתנאי שאם אינן מחוייבות בהן שיבואו כנדבה, ואת החטאות, שאינן באות בנדבה, יש להביא כדין חטאת העוף הבאה על הספק שאינה נאכלת[ל]. וכאשר הספק הוא בין שתי נשים, שאין ידוע אם נפסלה פרידתה של זו או של זו, עליהן להביא בשותפות ובתנאי שתעלה הפרידה לזו שנפסלה לה.

משנה א

המשנה[ל] מבארת את דינן של קיני נשים שנתערבו, ומניינן שוה, וכבר הוקרבו כולן:

שנינו בפרק הראשון דינים שונים באשר לקיני נשים שנתערבו זו בזו, כמה פרידים יקריב הכהן ויהיו כשרות בודאי. **בַּמֶּה** אותם **דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּכֹהֵן הַנִּמְלָךְ** ושואל את החכם מה יוכל להקריב מתערובות אלו, שתשובתו היא ככל האמור שם. **אֲבָל בְּכֹהֵן שֶׁאֵינוֹ נִמְלָךְ** והקריב הכל, ועתה באים לדון אלו פרידים כשרים מתוך כל מה שהקריב, בכך ישנם דינים אחרים, שיבוארו במשנה זו ובמשניות הבאות, ואלו הם, שאם היה בתערובת קן **אַחַת לָזוֹ** וְקֵן **אַחַת לָזוֹ**,

---

דינו מהנאמר ביולדת (ויקרא יב ח) 'ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת', שממה שהקדימה תורה עולה לחטאת יש ללמוד שאם היתה העולה ראשונה תלך החטאת אחריה. והרז"ה (ד"ה אין מניאין) כתב שעל אף הדרשות האמורות כאן ולהלן לגבי בן עזאי, מכל מקום נראה לו שעיקר מחלוקתם היא בסברא, אם הולכים אחר הראשון שבדין ההקרבה, וזו היא החטאת שקודמת לעולה. או אחר הראשון שבמעשה ההקרבה, ואם הקריב את העולה ראשונה יש לילך אחריה. ולא בא הכתוב אלא לומר שיש להביאם ממין אחד. וראה עוד בילקוט ביאורים.

כב. **הוא** הדין איש זב ומצורע, ונקטה המשנה אשה אגב שאר דיני הפרק והפרק הקודם שעוסקים באשה [ובפרק הקודם הרי זה משום מה שנשנה שם (מ"ד) שמדובר גם כשהקינים משני שמות כמו לידה וזיבה, ואין זה שייך אלא באשה]. ראב"ד (ד"ה וס"ס). וראה עוד בילקוט ביאורים.

כג. **ונחלקו** אמוראים אם מדובר שכבר הפרישה את עולתה בחייה, או שאפילו לא הפרישתה מחויבים הם להביא עולה מנכסיה. דעת רב יהודה בשם שמואל שאין דין המשנה אמור אלא כשכבר הפרישה את עולתה, שעליהם להביאה, שאילו לא הפרישתה אינם מחויבים להביא עולה מנכסיה, לפי שמן התורה אין חיובו של אדם מחיל שעבוד ממון על נכסיו ['שעבודא לאו דאורייתא']. ואילו דעת רב אסי בשם רבי יוחנן שאף אם לא הפרישה את עולתה בחייה, עליהם להביא עולה מהנכסים שהורישה להם, לפי שדין תורה הוא שחיובה בקרבנות אלו משעבד את נכסיה להבאתם ['שעבודא דאורייתא']. הרמב"ם (מחוסרי כפרה פ"א הי"ג) פסק כדעה זו.

כד. **אף** כאן משמע שניתן להקריב עולה קודם לחטאת, וראה בהערה לעיל מה שהובא בזה.

כה. **ראב"ש** (ד"ה לא יביאו). מקור דין זה הוא מהלכה למשה מסיני, שחטאת שמתו בעליה תמות, ראה בתמורה (טו.) ועוד. הרא"ש (שם) הביא את דעת רבי יעקב מאורליינש הסובר [על פי דברי התורת כהנים (מזריע פ"ט)], שחטאת העוף קריבה אחר מיתה, כי דין המשנה אינו אמור אלא בקרבנות בהמה בלבד. אולם ראשונים אחרים חלקו על דבריו [ואת דברי התורת כהנים ביארו או הגיהו באופנים אחרים, ראה בילקוט ביאורים].

כו. **דברים** אלו, וכן מה שנתפרש במשניות להלן, הם על פי שיטת רוב המפרשים. וראה בילקוט ביאורים שהובאה שיטת הרמב"ם במשניות אלו, ומה שדנו בה האחרונים.

כז. **ראה** טבלה בהערה שבפרק הראשון (מ"ג).

כח. **אלא** שידוע שעשה מחצית למעלה ומחצית למטה, או שידוע שעשה הכל למטה או הכל למעלה, כמבואר במשניות. ולהלן סוף הפרק מובא אופן בו אין הכהן זוכר דבר ממה שעשה.

כט. **התרתם** של קרבנות העוף נעשית במליקה [במקום השחיטה בבהמה], שאינה מועילה בחולין להתיר את בשר העוף באכילה. לפיכך, אף שחטאת העוף מותרת באכילה [לכהנים זכרים בעזרה כדין קדשי קדשים], אם אינה קדושה אלא היא חולין, הרי היא אסורה באכילה, משום שנתנבלה במליקה. על כן במקום ספק חיוב חטאת, אף שמותר להקריב את החטאת מפני הספק, אי אפשר לאוכלה שמא אינה חטאת אלא חולין ונבילה היא.

ל. **איורים** למשנה זו, ראה להלן בסוף המסכת.

או **שְׁתַּיִם לָזוֹ וּשְׁתַּיִם לָזוֹ**, או **שָׁלֹשׁ לָזוֹ וְשָׁלֹשׁ לָזוֹ**, וכולן סתומות, אם **עָשָׂה** הכהן את **כּוּלָּן** במזבח **לְמַעְלָה**, דהיינו שהקריבן כאילו היו כולן עולות, **מֶחֱצָה** מכל הקינים **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה** שני **פָּסוּל**, שהרי היה לו לעשות מהן מחצה עולות ולהקריבן במזבח למעלה ומחצה חטאות ולהקריבן במזבח למטה, וכיון שעשה את כולן למעלה כעולות, נפסל מחצה מכל קן וקן שהיה דינו להיות חטאות ולהעשות למטה[א]. וכן אם עשה הכהן את **כּוּלָּם** במזבח **לְמַטָּה**, דהיינו שהקריבן כאילו היו כולן חטאות, **מֶחֱצָה** מכל הקינים **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה** שני **פָּסוּל**, שהרי היה לו לעשות רק מחצה חטאות, ונפסל המחצה השני שהיה דינו להקרב למעלה לעולות[ב].

ואם עשה הכהן **חֶצְיָם** של הקינים **לְמַעְלָן וְחֶצְיָם** האחר **לְמַטָּן**, יש לחשוש ולהחמיר ולומר **שֶׁאֶת שֶׁקָּרַב לְמַעְלָן מֶחֱצָה** ממנו **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה** ממנו **פָּסוּל**, וְכֵן **אֶת שֶׁקָּרַב לְמַטָּן מֶחֱצָה** ממנו **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה** ממנו **פָּסוּל**. כגון שהיו בתערובת קן אחת לזו וקן אחת לזו, שהן ארבע פרידים, ועשה שתים למעלה ושתים למטה, ואין ידוע אם עשה מכל קן וקן אחת למעלה ואחת למטה כדינן, שאז היו כולן כשרות, או שעשה קן שלימה למעלה כעולות וקן שלימה למטה כחטאות, שבאופן זה נפסלה מחצית מכל קן, שהרי עשה שתי עולות לזו ושתי חטאות לזו תחת אשר היה עליו לעשות חטאת ועולה לזו וחטאת ועולה לזו, ונפסלה העולה השניה והחטאת השניה. וכן באופן שהיו שתי קינין [שהן ארבע פרידים] לזו ושתי קינין [שהן ארבע פרידים] לזו, שיש לחשוש שעשה את ארבע הפרידים של האחת למעלה[ג] ואת הארבע של האחרת למטה[ד], וכשרות מכל שמונה הפרידים רק מחצה, שהן שתי עולות מהקרב למעלה ושתי חטאות מהקרב למטה, ונפסלו ארבע הפרידים האחרות[ה].

★ ★ ★

משנה ב

המשנה מבארת את דינן של קיני נשים שנתערבו, ומניינן אינו שוה, שהוקרבו כולן:

ואם נתערבו קינים של כמה נשים שאין מניינן שוה, כגון שיש בתערובת קן **אַחַת לָזוֹ וּשְׁתַּיִם לָזוֹ**, או אחת לזו **וְשָׁלֹשׁ לָזוֹ**, או אחת לזו **וְעֶשֶׂר לָזוֹ**, או אחת לזו **וּמֵאָה לָזוֹ**, או שתים לזו ושלש לזו, או שתים לזו ועשר לזו, או שתים לזו ומאה לזו, וכל כיוצא בזה, אם **עָשָׂה** הכהן את **כּוּלָּם** במזבח **לְמַעְלָה**, דהיינו שהקריבן כאילו היו כולן עולות, **מֶחֱצָה** מכל הקינים **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה** שני **פָּסוּל**, שהרי היה לו לעשות מהן מחצה עולות ולהקריבן במזבח למעלה, ומחצה חטאות ולהקריבן במזבח למטה, וכיון שעשה את כולן עולות, נפסל מחצה מכל קן וקן שהיה דינו להיות חטאת ולהיעשות למטה[ו]. וכן אם עשה הכהן את **כּוּלָּן** במזבח **לְמַטָּה**, דהיינו שהקריבן כאילו היו כולן חטאות, **מֶחֱצָה** מכל הקינים **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה** שני **פָּסוּל**, שהרי היה לו לעשות רק מחצה חטאות, ונפסל המחצה השני שהיה דינו להקרב עולות[ז].

באופנים אלו ידוע שנפסלו כל העולות [באופן שעשה הכל למטה] או כל החטאות [באופן שעשה הכל למעלה][ח].

ואם עשה הכהן **חֶצְיָהּ** של כמות הקינים **לְמַעְלָן וְחֶצְיָהּ** האחר **לְמַטָּן**, הדין הוא שמכל התערובת מספר פרידים כמנין הקן **הַמְרוּבֶּה** [-הגדול] **כָּשֵׁר** בודאי, והשאר פסול מספק. כגון, שאם נתערבו אחת לזו ושתים לזו כשרות שתי קינים, ואם נתערבו אחת לזו ושלש לזו או שתים לזו ושלש לזו כשרות שלש קינים, ואם נתערבו אחת לזו ועשר לזו כשרות עשר קינים, ואם נתערבו עשר לזו ומאה לזו, כשרות מאה קינים, וכן כל כיוצא בזה. ונצייר באופן שנתערבו אחת לזו ושתים לזו, והן שש פרידים, ועשה הכהן שלש למעלה ושלש למטה, שהאופן המקולקל ביותר הוא שעשה קינים שלימות בצד אחד, דהיינו שעשה משל בעלת הקן האחת שתי פרידים למעלה ומשל בעלת שתי הקינים פרידה אחת למעלה [והיא השלישית שקרבה שם][ט] ועוד שלש למטה. באופן זה כשירה פרידה אחת לעולה משל בעלת הקן האחת ונפסלה השניה שהיא חטאת וקרבה למעלה כעולה, וכן כשרות שלש פרידים משל בעלת שתי הקינים, שהרי היה עליו לעשות ממנה שתי עולות ושתי חטאות ועשה עולה אחת ושלש חטאות, וכשרות העולה ושתי החטאות ונפסלה חטאת אחת. נמצא שמכל הקינים כשרות שתי עולות ושתי חטאות, והרי זה כשתי קינים, שזהו המנין המרובה [-הגדול], כלומר, מניינה של בעלת שתי הקינים.

ונצייר אופן נוסף, שנתערבו שתים לזו ושלש לזו, שהן חמש קינים שבהן עשר פרידים, ועשה הכהן חמש למעלה וחמש למטה, שהאופן המקולקל ביותר הוא שעשה את כל שתי קיניה של בעלת המועט למעלה[י], והיינו שעשה ארבע פרידים משלה למעלה והפרידה החמישית וכן החמש שלמטה הן מקיניה של בעלת המרובה. באופן זה, תחת אשר היה עליו לעשות מקיניה של בעלת המועט שתי עולות ושתי חטאות עשה מהן ארבע עולות וכשרות שתים ונפסלו שתים, ומבעלת המרובה תחת אשר היה עליו לעשות שלש עולות ושלש חטאות עשה עולה אחת וחמש חטאות, וכשרות העולה ושלש חטאות ונפסלו שתי חטאות. ונמצא שמכל הקינים כשרות שלש עולות ושלש חטאות, כמנין פרידותיה של בעלת המרובה.

ההסבר לחשבון זה הוא, שלעולם האופן המקולקל ביותר בתערובת קינים, הוא כאשר נעשו קינים שלימות בצד אחד, ואף באופן זה לא נפסל מהן יותר ממחצית[יא]. והנה כאשר מנין קיני שתי הנשים אינו שוה ולאחת יש יותר ממחצה, אי אפשר שלבעלת המרובה יקרב בצד אחד בלבד, שעל כרחך שיקרב לה גם למעלה וגם למטה[יב]. ובאופן זה, שלאשה אחת קרב רק בצד אחד ולאחרת בשני הצדדים, הנה מה שקרב לאחרת בצד אחד ויש כנגדו בצד השני, כל אלו כשרות לגמרי, שהן קינים שלימות שנעשו כדינן למעלה ולמטה[יג]. ומן השאר, כלומר ממה שיש לכל אחת רק בצד אחד, כשר לעולם המחצה. ונמצא שממה שיש לבעלת המרובה יתר על בעלת המועט כשר כולו, וממה שאינו

א. **ועל** כן על כל אחת להביא שוב את החטאות שהיה עליה להקריב. והיינו שבעלת הקן האחת תביא חטאת אחת, ובעלת שתי הקינים תביא שתי חטאות, ובעלת שלש הקינים תביא שלש חטאות.

ב. **ועל** כן על כל אחת להביא שוב את העולות שהיה עליה להקריב.

ג. **תחת** אשר היה עליו לעשות משלה למעלה רק שתי פרידים.

ד. **תחת** אשר היה עליו לעשות משלה למטה רק שתי פרידים.

ה. **וכיון** שיש לחשוש שאחת הפסידה את כל עולותיה והאחרת הפסידה את כל חטאותיה, אלא שאין אנו יודעים מי מהן הפסידה את העולות ומי מהן הפסידה את החטאות, על כן יביאו שתיהן יחד את העולות והחטאות שנפסלו [כגון באופן של אחת לזו ואחת לזו, שיביאו יחד עולה וחטאת, ובאופן של שתים לזו ושתים לזו, שיביאו יחד שתי עולות ושתי חטאות], ויתנו ביניהן שהעולות יהיו לזו מביניהן שמחוייבת בעולות, והחטאות יהיו לזו מביניהן המחוייבת בחטאות. אלא שיתכן שבאמת עשה הכהן את הכל כדין, ולא נפסל דבר ואינן מחוייבות בדבר. ובאופן של שתים לזו ושתים לזו [וכל שכן ביותר מכך], יתכן עוד מצב אמצעי, שלא זו הפסידה את כל העולות ולא זו הפסידה את כל החטאות, אלא כל אחת הפסידה חלק מהן בלבד, שהלא אפשר שעשה הכהן משל אחת שלש עולות למעלה וחטאת אחת למטה [ועלו לה קן אחת ועוד עולה אחת ונפסלה העולה השניה], ומשל האחרת שלש חטאות למטה ועולה אחת למעלה [ועלו לה קן אחת ועוד חטאת אחת ונפסלה החטאת השניה], ואין עליהן להביא אלא זו חטאת וזו עולה. ועל כן מלבד שעליהן להתנות מי מהן מביאה את העולות ומי את החטאות, עוד עליהן להתנות על כל פרידה הבאה לעולה שאם אינן מחוייבות בה תהיה עולת נדבה, ובחטאות אי אפשר להתנות כן, שהרי אין חטאת באה נדבה, אלא כל המסופקות יבואו כדין חטאת העוף הבאה על הספק שאינה נאכלת.

ו. **ועל** כן על כל אחת להביא שוב את החטאות שהיה עליה להקריב. וכגון שבעלת הקן האחת תביא חטאת אחת, ובעלת שתי הקינים תביא שתי חטאות, ובעלת שלש הקינים תביא שלש חטאות.

ז. **ועל** כן על כל אחת להביא שוב את העולות שהיה עליה להקריב.

ח. **ועל** כל אחת לחזור ולהביא את עולותיה או את חטאותיה.

ט. **שהרי** משל בעלת המרובה על כרחך שיש גם למעלה וגם למטה.

י. **שהרי** משל בעלת המרובה על כרחך שיש גם למעלה וגם למטה.

יא. **לעולם** אין אפשרות שיפסל יותר מחצי קן [כאשר היא סתומה].

יב. **כאשר** מחלקים את מנין הקינים לשני חלקים שוים, וכל חלק קרב בצד אחד, אי אפשר שיקרב לבעלת המרובה בצד אחד בלבד, שאם כן היא שוה לבעלת המועט, ואין כאן מרובה ומועט.

יג. **וכגון** שקרב לבעלת המרובה עשר פרידים למטה וארבע למעלה, הארבע שלמעלה

שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול חצים למעלן וחצים למטן את שלמעלן מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטן מחצה כשר ומחצה פסול: **ב** אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו עשה כולם למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן המרובה כשר [א]זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינים שלא יהיו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן מחצה כשר ומחצה פסול וכ"מ שאין אתה יכול לחלוק את הקינים עד שיהו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן המרובה כשר: **ג** [א] [ב]חטאת לזו עולה לזו עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן שתיהן פסולות שאני אומר חטאת קריבה למעלן ועולה למטן: **ד** [א][ג]חטאת ועולה (א) סתומה ומפורשת עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטן מחצה כשר ומחצה פסול [ד]חציה למעלן וחציה למטן אין כשר אלא סתומה והיא מתחלקת ביניהן: **ה** [ה]חטאות שנתערבו בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה

חובה

שתים לזו ושתים לזו כו' נתערב שוה בשוה אפילו בנמלך יש להכשיר האי כיון שהן סתומות ויעשה קן ראשון אחת למעלה ואחת למטה והקן האחד ימות ויתנו ביניהן. אבל אחת לזו ושתים לזו שאמרנו למעלה[ב] המועט כשר, [ג] כיון דלא נמלך המרובה כשר כיון שעשה חציין למעלה וחציין למטה: **את של מעלה מחצה כשר ומחצה פסול.** כיון שעשה קן שלם למעלה. וכיון שקינין אלו לשתי נשים יביאו קן אחד בשותפות ויתנו ביניהן אי משל ראשון עולה ללאה תהא באחרונה חטאת ללאה או איפכא. ודוקא (ב) קן שלם למעלה, אבל אם חלק הקינין פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה הכל כשר, שאני אומר עולה למעלה וחטאת למטה, שהקינים מתפרשות בעשיית כהן: **ב אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו כו'.** אפירקא קמא קאי דקאמר לעיל המועט כשר, והשתא קאמר כשחציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר כיון שלא נמלך, ועתה אפרש כיצד: **המרובה כשר.** שהרי מאחת לזו ושתים לזו אותו קן של אשה אחת עשה למעלה, ומשנים קינין של אשה אחרת עשה פרידה [אחת] למעלה ונשארו שלש פרידין למטה, הרי כשר שני עולות למעלה ושני חטאות למטה, הרי שני קנים כשרים ושלישי פסול וזהו המרובה כשר. וכן שנים לזו ושלשה לזו מן השנים קינין יש ארבעה פרידין למעלה ועוד לקח פרידה אחת מן השלשה קינין הרי חמשה פרידין למעלה וכן חמשה פרידין למטה, מן החמשה פרידין למעלה[ט] יש שלשה עולות כשרות ושל מטה שלשה חטאות, הרי ג' קינין כשרים וזהו המרובה כשר. ומיהו עשר לזו ומאה לזו אינו יכול למצוא בזה הענין [לפי שהן זוגים, וצ"ל דהא דתנן המרובה כשר אינו קאי אלא] על אחת לזו ושתים לזו וכו' שאינן זוגות, איידי[י] דתנא לעיל בכהאי גוונא המועט כשר תנא כהאי גוונא המרובה כשר באינו נמלך, מיהו אמת הוא[כ] שהמרובה כשר שאין פוסל מהם אלא עשרה קינין במאה ועשר קינין, כי שמא העשרה קינין של אשה אחת למעלה ונפסלו החטאות או כולן למטה ונפסלו העולות, ועל כרחך עשרה קינין שלמין פסולין, ובלא הוקבעו כל אחד לאשה אחת מיירי, אבל המאה כשרים מאחר שהן סתומות שחציין של מעלה עולות וחציין של מטה חטאות. ולי נראה שהאשה שהביאה מאה צריכה עוד להביא עשר חציין עולות וחציין חטאות כשנעשו[ל] נ"ה למעלה ונ"ה למטה, שמא העשר של אשה אחרת נעשו כולם למעלה ואין לאשה שהביאה ק' למעלה כי אם מ"ה וצריכה עוד להביא ה', או שמא למטה נעשו ולא נשאר לאשה שהביאה ק' כ"א מ"ה וצריכה עוד להביא ה' למטה: **זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק הקינין ולא יהו משל אשה אחת בין למטה בין למעלה מחצה כשר ומחצה פסול.** כלומר שקן אשה אחת אינו נחלק לשנים אלא קן אשה שלם למעלה וקן אחרת למטה: **וכל מקום שאין אתה יכול לחלק את הקינין.** כגון אחד לזו ושנים לזו שאינן זוגות וצריך לחלקן קן אחת פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה המרובה כשר כדפרישית: **ג חטאת לזו ועולה לזו כו'.** הא נמי קאי אדתני לעיל במה דברים אמורים בכהן נמלך כו', וקאי אפירקא קמא דקתני[ג] עולה שנתערבה בחטאת וחטאת שנתערבה בעולה אפילו אחד בריבוא ימותו זהו בנמלך, אבל לא נמלך על תערובתו ועשה קן שלם למטה[מ] מחצה כשר ומחצה פסול, ואשמועינן דאע"ג דאי אתי לאימלוכי אמרינן ליה לא תקריב כדקתני ימותו השתא דלא נמלך אמרינן שכל אחד ואחד[נ] נעשה כדין וכשר, לאפוקי מדרבא דאמר בפרק התערובות (זבחים עג:) השתא דאמור רבנן לא תקריב אי מקריב לא מרצה כדמפרש התם: **ד חטאת ועולה סתומה[ס] ומפורשת, עשה שתיהן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלה וחציין למטה אין כשר אלא סתומה ומתחלקת ביניהן.** הכי גרס להו פירוש[ע] רש"י בפרק חטאת העוף (זבחים דף סז:) הכי שתי נשים שלקחו שלשה קינים בעירוב, זו צריכה עולה וקן שלם אחד לחטאת וא' לעולה דהיינו שתי עולות וחטאת, וזו צריכה שתי חטאות ועולה, ופירשו אחד מן הקינין פרידה אחת עולה לזו ופרידה חטאת לזו, ואחד מן הקינין הניחו סתומה ולא פירשו איזו פרידה חטאת ואיזו עולה, והשלישית פירשו איזו חטאת ואיזו עולה אבל [שמות] בעלים לא נתפרשו, הרי חטאת לזו ועולה לזו וקן סתומה וקן מפורשת, וצריך להקריב שני קינין הללו סתם על שתיהן העולות למעלה וחטאות למטה, ועולה לזו וחטאת לזו וצריך[פ] להקריב לשם בעלים, ונתנום לכהן: **עשה כולן למעלה כו'. חציין למעלה כו' אין כשר בכולם אלא קן סתומה.** דהי מינייהו דעבד עולה והי מינייהו דעבד חטאת כשרה כיון שכל קן[צ] היה בפני עצמו: **ומתחלקת ביניהן.** הואיל ובעירוב לקחום האחת יצאת ידי חטאת ואחת יצאת ידי עולה, ויקחו עוד קן ביניהן ויקריבו בתנאי אם עולה ראשונה לרחל וחטאת ללאה תהא בקן שניה זו עולה ללאה וחטאת לרחל ואם חילוף חילוף, כך פי' רש"י בזבחים דגרסינן וסתומה בוי"ו ובשלש קינין מיירי: והרב רבינו אברהם[ק] פירש דגרסינן חטאת ועולה סתומה ומפורשת כלומר בשני קינין שאחת סתומה ואחת מפורשת ונתערבה סתומה במפורשת: **עשה שתיהן למעלה וכו' חציין למעלה אין כשר אלא סתומה.** פירוש שיעור סתומה, עולה וחטאת מן הסתומה ומפורשת, והשתא מיירי שפירש בתערובת: **ומתחלקת ביניהן.** פירוש שתעלה לשתיהן, פי' שכמו שיש ספק פסול לזו כך יש לזו, שאע"פ שלבעלת הסתומה יש אחד מהן כשר ממה נפשך ולבעלת המפורשת שמא שניהן פסולין, מ"מ יתנו ביניהן ויביאו קן ותאמר בעלת הסתומה אם שלי כולו כשר ושלך כולו פסול קן זה יהא כולו שלך, ואם אחד משלי כשר שכולו נעשה למעלה או כולו למטה אז שלך אי אפשר שלא יהא אחד כשר יהא הקן הזה חציו שלי וחציו שלך: **ה חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה.** כלומר למעלה שנינו בפ"ק[ר] דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה, ועתה רוצה לומר שבאותו מנין יש חילוק שפעמים שעולה המנין למחצה כשר ומחצה פסול ופעמים שעולה אותו המנין לפחות ממחצה, והשתא מפרש ואזיל כיצד: [ש] **חובה שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול.** פירוש בקיני חובה שיש בהם כפלים בחטאת כגון שקרבה מהן עולה אחת ושני[ת] חטאות נשתיירו בשני קינין מחצה כשר ומחצה פסול, שעולה שנשארה לא יוכל להקריב כי שמא זהו שנקבע לחטאת, וחטאת המעורב לא יוכל להקריב עולה[א] כי אולי הוא גוזל העולה שנשאר, ועל כן לא יקרב אלא שני חטאות וחטאת המעורב והעולה פסולין, הרי לך מחצה כשר ומחצה פסול: **חטאת שנים בחובה מנין שבחובה כשר.** פירוש אחטאת שנתערבה בחובה קאי, וקאמר חטאת שנים בחובה (ג) שקרבה חטאת אחת מן השני קינים ושתי עולות וחטאת אחת נשתיירו הרי ארבעה פרידין עם חטאת המעורב, ואינו יכול להקריב שתי עולות כי שמא יקח החטאת המעורב, וגם שתי החטאות לא יקריב כי שמא יקח אותו שנקבע לעולה, על כן לא יקריב אלא חטאת אחת הרי עולה לפחות ממחצה אותו מנין שבחובה, וכן כה"ג תפרש הבבא שאחריה דוכן עולה שנתערבה בחובה: ונראה פירוש רבינו יצחק בר אשר[ב] (ד)

וחובה

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [זבחים סז: ע"ש], ב) פ"א מ"ג, ג) פ"א מ"ב, ד) משנה ב.

הגהות הב"ח

(א) במשנה חטאת ועולה וסתומה. נ"ב וכן גירסת רש"י: (ב) מפרש ד"ה את של מעלה ודוקא עשה קן שלם למעלה: (ג) ד"ה חטאת שנים וכו' שנים בחובה כגון שקרבה: (ד) בא"ד ר' יצחק בר אשר שפירש וחובה וכו':

פירוש הרא"ש

חצין למעלה וחצין למטה. מד' פרידין מעורבין עשה ב' למעלה וב' למטה א"א להיות פסול בהן יותר מחציה. דאף אם היה קן של אשה אחת כולו למעלה ושל אחרת כולו למטה נפסלו מזו עולה ומזו חטאת ויביאו קן ויתנו אם עולה שלך קריבה והחטאת שלי תהא זו עולה שלי והחטאת שלך ואם להפך יהיה להפך. ואם כבר נפטרו שכל קן וקן קרב חציו למטה וחציו למעלה תהא העולה נדבה והחטאת באה על הספק ואינה נאכלת. וכן ג' לזו וג' לזו אפשר שקרבו כדין וכולם פטורות ואפשר שלאחת נפסלו כל העולות ולאחרת כל החטאות ואפשר שהאחת הקריבה ה' עולות וחטאת אחת והאחרת ה' חטאות ועולה אחת וחסר לזו ב' חטאות ולזו ב' עולות ואפשר שהאחת הקריבה ד' עולות וב' חטאות והאחרת ד' חטאות וב' עולות. הילכך יביאו ר' עולות וב' חטאות ויתנו. אבל יותר מב' חטאות א"א להביא שמא כבר נפטרו אבל כל אחת צריכה להביא חטאת העוף על הספק להכשירה בקדשים: **ב אחת לזו [כו'] המרובה כשר.** פי' כמנין המרובה כשר. כיצד אחת לזו וב' לזו והקריב ג' פרידות למעלה וג' למטה ד' פרידות כשרות. אף אם היה קן של אשה [א'] כולו למעלה הרי נפסלה החטאת שלה ועולה כשרה ופרידה השלישית [ט] גם היא כשרה. וג' של מטה שתי חטאות של בעלת שתי קינין כשרות והשלישית היא עולה שנעשית למטה ופסולה הרי שתי חטאות ושתי עולות כשירות. וכן אם היה הקן שלה למטה נפסלה ממנה עולה ומבעלת ב' קינין חטאת אחת. ויביאו קן בשותפות ויתנו החטאת אינה נאכלת. וכן אחת ושלש ועשה ד' פרידין למעלה אם קן של האשה כולו למעלה נפסלה החטאת וה' של בעלת ג' כשירים. וכן בד' שלמטה נפסלה העולה וג' חטאות כשירות. וכן אחד ועשר ואחד ומאה וכן שתים ושלש עשה ה' פרידין למעלה וה' למטה אפילו ב' קינין של אשה [א'] הן למעלה ב' העולות כשירות והפרידה החמשית כשרה. וכן למטה ג' חטאות כשירות ושתי עולות פסולות. וכן שתים ועשר שתים ומאה [וכן עשר ומאה]. אפילו כל העשר קינין הן למעלה הרי עשר [עולות] מהן כשרות והתשעים של בעלת מאה כשרות. וכן למטה מאה חטאות כשירות ועשרה עולות פסולות: **זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינין.** שלא יהיה קן אשה נחלק לשנים אלא קן אשה אחת שלם למעלה וקן אשה אחרת שלם למטה או מחצה כשר (או) [ומחצה] פסול. ואם אינו יכול לחלוק הקינין כגון אחד לזו ושנים לזו שמתחלק לאשה אחת אחד למעלה ואחד למטה המרובה כשר: **ג חטאת לזו.** פי' לעיל בפ"ק תנן חטאת שנתערבה בעולה אפילו אחד בריבוא ימותו כולן ושמעינן הכא דאם לא נמלך הכהן ועשה כולם למעלה או כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול לאפוקי מדרבא דאמר בפ' התערובת (זבחים עג:) השתא דאמור רבנן לא מקריב אם מקריב לא מירצי ופריך התם מהך מתניתין ומשני דהך מתניתין כמ"ד בעלי חיים אינן נדחין ורבא קאמר אליבא דמ"ד בעלי חיים נדחין: **ד חטאת ועולה.** פי' רחל ולאה שלקחו ג' קינין בשותפות [ו] קן אחד עשו חטאת לרחל ועולה ללאה וקן אחד הניחו סתומה ולא קבעו זו לחטאת וזו לעולה [ח] אבל לא קבעו עליה שם הבעלים לומר זו לרחל וזו ללאה[ז]: **אין כשר אלא סתומה.** דאותה שהקריב למעלה היא עולה ואותה שהקריב למטה היא חטאת ובאחרות איכא למיחש שמא הקריב החטאות למעלה והעולות למטה כגון שכל קן וקן הוא בפ"ע ועשה מכל אחד חציו למעלה וחציו למטה: **והיא מתחלקת ביניהם[ט].** ויביאו עוד קן אחד ביניהן[י]: **ה חטאת שנתערבה בחובה.** פי' שוה בשוה נתערבו חטאות בחובה. שתי חטאות בקן חובה סתומה או ד' חטאות בשני קיני חובה. ומשום דתנא בתר הכי חובה שנים בחטאת חטאת שנים בחובה. תנא הכא חטאת שנתערבה בחובה. ופי' שוה בשוה הן רב הן מעט. וקאי אמאי דסליק מיניה שעשאן חציין למעלה וחציין למטה: **אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה.** [משום] דאיכא למיחש שמא עשה שתי חטאות למעלה [ונפסלו] וחובה למטה ונפסלה העולה. וכן ד' חטאות בשתי חובות שמא עשה ד' חטאות למעלה [ונפסלו] והחובות למטה ונפסלו העולות:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ז:
ד ב מיי' שם הל' ט:
[ג] [מימוני שם הל' י]:
ה ד מיי' שם הל' יא:
ו ה מיי' שם הלכה ב:

הגהות וציונים

א] כשר הכא כיון (ש"מ): ב] פרידין של מעלה יש (שמכ"י): ג] ואיידי (ש"מ): ד] הוא אף בעשר לזו ומאה לזו שהמרובה (ש"מ): ה] שכשנעשו (ש"מ): ו] למטה וקן למעלה מחצה (שמכ"י): ז] אמרינן שאחד מהן נעשה (ש"מ): ח] חטאת ועולה וסתומה ומפורשת עשה כולן למעלה (שמכ"י): ט] הכי גרס לה רש"י בפרק חטאת העוף ופירש הכי (ש"מ): י] ברש"י בזבחים וברע"ב צריך להקריב: כ] שכל קן וקן היה (ש"מ): ל] רבינו אברהם בר דוד פירש חטאת. ותיבת "דגרסינן" נמחק (ש"מ): מ] מכאן שייך לע"ב: נ] עולה אחת ונשתיירו שתי חטאות ועולה אחת בשני קינין (ש"מ): ס] תיבת "עולה" ליתא בדפו"י וברע"ב: ע] בר אברהם (ש"מ): פ] השלישית והיא משל בעלת ב' קנים גם כצ"ל (יעיר קינו): צ] בשותפות לאה צריכה עולה וקן שלם אחד חטאת ואחד עולה דהיינו שתי עולות וחטאת ורחל צריכה שתי חטאות ועולה קן. כצ"ל מלשון רש"י בזבחים דף ס"ז ע"ב (יעיר קינו): ק] לעולה וקן אחד קבעו זו לחטאת וזו לעולה אבל כו' כצ"ל (יעיר קינו): ר] ללאה וצריך להקריב ב' הקנים הללו סתם על שתיהן העולות למעלה והחטאות למטה והחטאת לזו והעולה לזו צריך להקריב לשם בעלים. לשון רש"י שם (יעיר קינו): ש] ביניהן הואיל ובעירוב לקחום האחד יצאה בה ידי חטאת והא' יצתה בה ידי עולה ויקחו. לשון רש"י שם (יעיר קינו): ת] ביניהן ויקריבו בתנאי אם עולה ראשונה לרחל וחטאת ללאה תהא בקן שניה זו עולה ללאה וחטאת לרחל ואם חילף חילוף. לשון רש"י שם (יעיר קינו):

יתר כשר מחצה, וכנגד המחצה הפסול כשר מחצה של בעלת המועט, וכל אלו הם כמנין הפרידים של בעלת המרובה[יג].

המשנה מסכמת את הדינים שבמשנה הקודמת ובמשנתנו באופן שעשה הכהן מחצה למעלה ומחצה למטה:

זֶה הַכְּלָל, כָּל מָקוֹם [-כל אופן של תערובת] **שֶׁאַתָּה יָכוֹל לַחֲלוֹק אֶת הַקִּינִּים** לשני חלקים שוים באופן כזה **שֶׁלֹּא יִהְיוּ** קינים **מִשֶּׁל אִשָּׁה אַחַת בֵּין לְמַעְלָן בֵּין לְמַטָּן** [-גם למעלה וגם למטה], **מֶחֱצָה** מהפרידים **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה פָּסוּל**, שכיון שיתכן שאין לשום אשה בשני הצדדים וכל קיניה של אשה אחת קרבו למעלה וכל קיניה של האשה האחרת קרבו למטה, יש לחשוש שאכן כך אירע, ומהקרב למעלה נפסלו החטאות [שהן מחצה] ומהקרב למטה נפסלו העולות [שהן מחצה]. **וְכָל מָקוֹם** [-כל אופן של תערובת] **שֶׁאֵין אַתָּה יָכוֹל לַחֲלוֹק אֶת הַקִּינִּים** לשני חלקים שוים **עַד שֶׁיְּהוּ** קינים **מִשֶּׁל אִשָּׁה אַחַת בֵּין לְמַעְלָן בֵּין לְמַטָּן**, כלומר שבאופן שאם תחלוק את כל הקינים לשנים תמצא מקיניה של אחת בין למעלה ובין למטה[טו], הדין הוא שמכל התערובת מספר פרידים כמנין הקן **הַמְרוּבֶּה** [-הגדול] **כָּשֵׁר** בודאי, והשאר פסול מספק, וכמבואר למעלה, שמלבד שיש להכשיר מחצית מהקרב למטה ומחצית מהקרב למעלה, עוד כשרות לבעלת המרובה כמה קינים שלימות, שהרי קרבו לה בשני הצדדים, ועולה מנין כל הפרידים הכשרות כמנין הפרידים של בעלת הקן המרובה[טז].

★ ★ ★

משנה ג

המשנה מבארת את דינן של חטאת ועולה מפורשות שהוקרבו כשהן מעורבות[יז]:

שתי[יח] פרידים, **חַטָּאת לָזוֹ וְעוֹלָה לָזוֹ**[יט], שנתערבו, ולא נמלך הכהן אלא **עָשָׂה** את **כּוּלָּן**[כ] במזבח **לְמַעְלָן** כאילו שתיהן עולות, **מֶחֱצָה** מן הקן **כָּשֵׁר**[כא] **וּמֶחֱצָה** ממנה **פָּסוּל**, שאותה פרידה שהיא חטאת נפסלה למעלה, ועל בעלת החטאת להביא חטאת אחרת. עשה הכהן את **כּוּלָּן** במזבח **לְמַטָּה** כאילו שתיהן חטאות, **מֶחֱצָה** מן הקן **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה** ממנה **פָּסוּל**, שאותה פרידה שהיא עולה נפסלה למטה, ועל בעלת העולה להביא עולה אחרת. עשה הכהן **חֶצְיָהּ לְמַעְלָן וְחֶצְיָהּ לְמַטָּן**, דהיינו שעשה פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה, **שְׁתֵּיהֶן פְּסוּלוֹת**, **שֶׁאֲנִי אוֹמֵר** וחושש שמא אירע שהפרידה שהיא **חַטָּאת קְרֵיבָה לְמַעְלָן** ונפסלה, **וְהפרידה** שהיא **עוֹלָה** קרבה **לְמַטָּן** ואף היא נפסלה, ועל שתיהן להביא קרבנות אחרים תחתיהן[כב].

★ ★ ★

משנה ד

המשנה מבארת דינן של קינים שונות [סתומה ומפורשת] שהוקרבו כשהן מעורבות:

שתי[כג] נשים שהיו מחויבות כל אחת להביא שלש פרידים, אחת היתה מחוייבת בקן שלימה [עולה וחטאת] ועוד פרידה אחת לעולה, והאחרת היתה מחוייבת בקן שלימה [עולה וחטאת] ועוד פרידה אחת לחטאת, ובסך הכל שש פרידים, ולקחו שלש קינים, בקן הראשונה קבעו שפרידה אחת היא **חַטָּאת** לאחת מהן **וְהפרידה השניה היא עוֹלָה** לחברתה[כד], ולקחו קן נוספת והיא **סְתוּמָה**, דהיינו שלא פרשו מי החטאת ומי העולה[כה], **וְלקחו קן נוספת והיא מְפוֹרֶשֶׁת**, שפירשו בעת לקיחתה שפרידה זו חטאת ופרידה זו עולה, אולם לא קבעו את שמות הבעלים למי החטאת ולמי העולה, ונמצא שיש כאן שתי עולות ושתי חטאות מפורשות ועוד קן סתומה, והיה לכהן להקריב את העולות למעלה ואת החטאות למטה, ובקן הסתומה להקריב אחת למעלה

יש כנגדן ארבע למטה, וכשרים כל השמונה [הארבע שלמעלה והארבע שכנגדן למטה] לגמרי כקינים שלימות.

יד. **לשון** אחרת, הנה אם היתה בעלת המרובה לבדה, ונעשו הפרידים שלה מחצה למעלה ומחצה למטה, היו כולן כשרות, ועתה שנצטרפה בעלת המועט [וכגון שהיו לה עשר פרידים] ואנו חוששים שנעשו כל הפרידים שלה בצד אחד, כגון למעלה, ונמצא שמספר פרידים דומה משל בעלת המרובה [עשר פרידים] נדחו להיעשות בצד האחר, דהיינו למטה, ועל כן מחציתן כשרות ומחציתן פסולות [דהיינו חמש כשרות וחמש פסולות], הנה כנגדן גם משל בעלת המועט שקרבו למעלה מחצית פרידים כשרות ומחצית פסולות [דהיינו חמש וחמש כנ"ל], ונמצא שלא חסר ממנין המרובה דבר, אלא שנתחלקו הכשרות בינה לבין בעלת המועט.

באופנים הללו ידוע רק מה ודאי כשר, שהוא כאמור כמנין המרובה, והשאר, שהוא כמנין המועט, הוא ספק פסול [שהלא יתכן שעשה הכהן את הכל כדינו ולא נפסל דבר, ויתכן גם שעשה חלק כדינו וחלק שלא כדינו]. וכגון באופן שנתערבו שתים לזו וארבע לזו, שאנו חוששים שעשה את שתי קיניה של בעלת המועט בצד אחד, כגון למעלה, ומשל בעלת המרובה עשה קן אחת למעלה ושלש למטה. הנה שתי קינים לבעלת המרובה כשרות בודאי, ומשתי קינים אחרות שלה שקרבו למטה נפסל מחצה שהן שתי עולות, וכן משתי קיניה של בעלת המועט שנעשו למעלה נפסל מחצה שהן שתי חטאות, ונמצא שעל בעלת המרובה להביא שתי עולות ועל בעלת המועט להביא שתי חטאות. אלא שיתכן שנעשה הכל להיפך מהאמור, שקיניה של בעלת המועט נעשו למטה ונפסלו עולותיה, ולבעלת המרובה נפסלו שתי חטאות. וכן יתכן שלא נפסלו כל כך, אלא שעשה הכהן משל בעלת המועט קן אחת כשירה והעירוב היה בשאר [דהיינו שקרב לה פרידה אחת בצד אחד ושלש פרידים בצד אחר והוכשר ממנה קן שלימה ועוד פרידה אחת].

מפני כל הספיקות הללו, עליהן להביא שתי עולות ושתי חטאות בשותפות, ולהתנות ולומר שמי מהן הצריכה להן יעלו לה לחובתה, ואם אינן מחוייבות באלו או בחלקן, העולות שאינן מחוייבות בה יהיו נדבה, והחטאות שאינן באות נדבה ולא ניתן להתנות בהן יבואו על הספק, ואינן נאכלות.

טו. **והיינו** כאשר מנין קיניה הוא יותר ממחצית ממנין כל הקינים.

טז. **כתב** הראב"ד (ד"ה והכיני) ש'זה הכלל' בא לרבות אופנים נוספים שדינם הוא כיוצא בשני הדינים האמורים. והיינו ש'כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינים וכו' מחצה כשר ומחצה פסול', בא לרבות שכן הדין גם אם לא עשה מחצה למעלה ומחצה למטה, אלא שעשה כמנין הרוב או יותר בצד אחד וכמנין המועט או פחות בצד אחר, שגם בזה מחצה כשר ומחצה פסול, ובתנאי שעשאן זוגות זוגות. וכן 'כל מקום שאין אתה יכול לחלוק את הקינים וכו' המרובה כשר', בא לרבות שכן הדין גם אם לא עשה מחצה למעלה ומחצה למטה, אלא שעשה הכל בצד אחד, מלבד פרידה אחת, וההפרש בין הקינים [שהמרובה יתירה על המועט] הוא בקן אחת. וראה בזה עוד בילקוט ביאורים, ומה שהובא שם בשם הרז"ה.

יז. **כן** פרשו רוב המפרשים, וכן מוכח בגמרא בזבחים (עג:) המובאת בהערה להלן, וראה עוד בילקוט ביאורים שיש שפירשו שאין מדובר בתערובת כלל, אלא בכהן שטעה ועשה את החטאת והעולה שלא כדינן.

יח. **משנה** זו ועוד שתי משניות להלן (מ"ד ומ"ו) הובאו בזבחים (סז:-סח.) ונתבארו שם ברש"י ובראשונים באורך [ועיקר דברי רש"י במשניות אלו הובאו גם ברא"ש ובמפרש כאן], ודבריהם יובאו בהערות להלן.

יט. **על** פי דברי המפרשים כאן. ורש"י בזבחים (סז: ד"ה חטאת) פירש ששתי הנשים היו מחוייבות אחת חטאת העוף ואחת עולת העוף, והביאו יחד קן אחת ובו קבעו פרידה אחת שתהיה חטאת לזו ועולה לזו. ועוד פירש ששתיהן היו מחוייבות בקן חובה, אלא שזו כבר הקריבה את עולתה ונותרה מחוייבת חטאת, וזו כבר הקריבה את חטאתה ונותרה מחוייבת עולה. וראה בילקוט ביאורים מה שהובא בזה.

כ. **עשיית** הכהן היתה בסתמא, כל פרידה לשם בעליה, שאילו חשב לשם אשה מסויימת, היתה החטאת נפסלת משום שינוי בעלים לצד שחשב לשם האחרת. ועיין עוד בזה בתוספות בזבחים (סז: ד"ה נמרי).

כא. **בזבחים** (עג:) אמר רבא אודות תערובת קרבנות בבהמות אחרות כאשר אמרו חכמים שאין להקריב את התערובת, שכיון שאמרו חכמים כן, אם עבר והקריב לא הרצה. והקשה רב הונא בר יהודה לרבא ממשנתנו שהפרידים המעורבות כשרים באופנים מסויימים, והשיב רבא שדבריו הם כדעה שבעלי חיים נדחים, שכיון שנתערבו נדחו מהקרבה ופסולים, ואילו הדין האמור במשנה הוא כדעה שבעלי חיים אינם נדחים. וראה בילקוט ביאורים מה שהובא עוד בזה.

כב. **בעלת** העולה תביא עולה אחרת, ותתנה שאם אינה מחוייבת בה, תהיה נדבה. בעלת החטאת תביא חטאת העוף הבאה על הספק, וחטאת זו אינה נאכלת מספק שמא אינה מחוייבת בה וממילא אינה חטאת ונתנבלה במליקה.

כג. **כהקדמה** לשלש המשניות הבאות, כתב התפארת ישראל (יכין אות יט), 'אמר המחבר, מכאן עד סוף הפרק יש שלש משניות שהן המשניות היותר חמורות שבכל שתא סדרי משנה, ורבו בהם הפירושים, והענין בעצמו הוא עמוק בחכמת החשבון וכלליה, ונקרא בלשונם פערמעטציאן'. להלן פירשנו את המשניות בדרכו של רש"י בזבחים שם, שהובאה במפרשים, ואולם רבו בהן השיטות, והאריכו בהן הראשונים והאחרונים, וראה על כך בילקוט ביאורים מה שהובא בזה באורך רב.

כד. **כתבו** תוספות בזבחים (סז: ד"ה חטאת) שלא היה צורך להזכיר את הקן הראשונה, שבה חטאת לזו ועולה לזו, שהרי אין בה שום חידוש ולימוד, שפשוט שאם עשה קן זו למעלה פסל את החטאת, ואם עשאה למטה פסל את העולה, ואם עשה פרידה אחת למטה ואחת למעלה שתיהן פסולות, שמא עשה את החטאת למעלה ואת העולה למטה. [ועיין בילקוט ביאורים בשם החק נתן שמפני קושיא זו נטו שאר ראשונים מפירוש רש"י ותוספות ופירשו את המשנה בשני קינים בלבד, וגירסתם היא 'חטאת ועולה סתומה ומפורשת', ולא 'וסתומה'].

כה. **והכהן** הוא הקובע במעשיו מה לעולה ומה לחטאת.

שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול חצים למעלן וחצים למטן את שלמעלן מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטן מחצה כשר ומחצה פסול: **ב** אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו עשה כולם למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן המרובה כשר [א]זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינים שלא יהיו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן מחצה כשר ומחצה פסול וכ"מ שאין אתה יכול לחלוק את הקינים עד שיהו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן המרובה כשר: **ג** (א) [ב]חטאת לזו עולה לזו עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן שתיהן פסולות שאני אומר חטאת קריבה למעלן ועולה למטן: **ד** (א)[ג]חטאת ועולה (א) סתומה ומפורשת עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטן מחצה כשר ומחצה פסול [ד]חציה למעלן וחציה למטן אין כשר אלא סתומה והיא מתחלקת ביניהן: **ה** [ה]חטאות שנתערבו בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה

חובה

שתים לזו ושתים לזו כו' נתערב שוה בשוה אפילו בנמלך יש להכשיר החצי כיון שהן סתומות ויעשה קן ראשון אחת למעלה ואחת למטה והקן האחד ימות ויתנו ביניהן. אבל אחת לזו ושתים לזו שאמרנו למעלה[ב] המועט כשר, [א] כיון דלא נמלך המרובה כשר כיון שעשה חציין למעלה וחציין למטה: את של מעלה מחצה כשר ומחצה פסול. כיון שעשה קן שלם למעלה. וכיון שקינין אלו לשתי נשים יביאו קן אחד בשותפות ויתנו ביניהן אי משל ראשון עולה ללאה תהא באחרונה חטאת ללאה או איפכא. ודוקא (ב) קן שלם למעלה, אבל אם חלק הקינין פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה הכל כשר, שאני אומר עולה למעלה וחטאת למטה, שהקינים מתפרשות בעשיית כהן: **ב** אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו כו'. אפירקא קמא קאי דקאמר לעיל המועט כשר, והשתא קאמר כשחציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר כיון שלא נמלך, ועתה אפרש כיצד: המרובה כשר. שהרי מאחת לזו ושתים לזו אותו קן של אשה אחת עשה למעלה, ומשנים קינין של אשה אחרת עשה פרידה [אחת] למעלה ונשארו שלש פרידין למטה, הרי כשר שני עולות למעלה ושני חטאות למטה, הרי שני קנים כשרים ושלישי פסול וזהו המרובה כשר. וכן שנים לזו ושלשה לזו מן השנים קינין יש ארבעה פרידין למעלה ועוד לקח פרידה אחת מן השלשה קינין הרי חמשה פרידין למעלה וכן חמשה פרידין למטה, מן החמשה פרידין למעלה[ק] יש שלשה עולות כשרות ושל מטה שלשה חטאות, הרי ג' קינין כשרים וזהו המרובה כשר. ומיהו עשר לזו ומאה לזו אינו יכול למצוא בזה הענין [לפי שהן זוגים, וצ"ל דהא דתנן המרובה כשר אינו קאי אלא] על אחת לזו ושתים לזו וכו' שאינן זוגות, איידי[ר] דתנא לעיל בכהאי גוונא המועט כשר תנא כהאי גוונא המרובה כשר באינו נמלך, מיהו אמת הוא [ש] שהמרובה כשר שאין פוסל מהם אלא עשרה קינין במאה ועשר קינין, כי שמא העשרה קינין של אשה אחת למעלה ונפסלו החטאות או כולן למטה ונפסלו העולות, ועל כרחך עשרה קינין שלמין פסולין, ובלא הוקבעו כל אחד לאשה אחת מיירי, אבל המאה כשרים מאחר שהן סתומות שחציין של מעלה עולות וחציין של מטה חטאות. ולי נראה שהאשה שהביאה מאה צריכה עוד להביא עשר חציין עולות וחציין חטאות כשנעשו[ת] נ"ה למעלה ונ"ה למטה, שמא העשר של אשה אחרת נעשו כולם למעלה ואין לאשה שהביאה ק' למעלה כי אם מ"ה וצריכה עוד להביא ה', או שמא למטה נעשו ולא נשאר לאשה שהביאה ק' כ"א מ"ה וצריכה עוד להביא ה' למטה: זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק הקינין ולא יהו משל אשה אחת בין למטה בין למעלה מחצה כשר ומחצה פסול. כלומר שקן אשה אחת אינו נחלק לשנים אלא קן אשה שלם למעלה וקן אחרת למטה: וכל מקום שאין אתה יכול לחלק את הקינין. כגון אחד לזו ושנים לזו ושלשה לזו שאינן זוגות וצריך לחלקן קן אחת פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה המרובה כשר כדפרישית: **ג** חטאת לזו ועולה לזו כו'. הא נמי קאי אדתני לעיל במה דברים אמורים בכהן נמלך כו', וקאי אפירקא קמא דקתני[ג] עולה שנתערבה בחטאת וחטאת שנתערבה בעולה אפילו אחד בריבוא ימותו וזהו בנמלך, אבל לא נמלך על תערובתו ועשה קן שלם למטה [ת] מחצה כשר ומחצה פסול, ואשמועינן דאע"ג דלאי אתי לאימלוכי אמרינן ליה לא תקריב כדקתני ימותו השתא דלא נמלך אמרינן שכל אחד ואחד[ש] נעשה כדין וכשר, לאפוקי מדרבא דאמר בפרק התערובות (זבחים עג:) השתא

דלאמור רבנן לא תקריב אי מקריב לא מרצה כדמפרש התם: **ד** חטאת ועולה סתומה[ק] ומפורשת, עשה שתיהן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלה וחציין למטה אין כשר אלא סתומה ומתחלקת ביניהן. הכי גרס להו פירוש[ש] רש"י בפרק חטאת העוף (זבחים דף סז:) הכי שתי נשים שלקחו שלשה קינים בעירוב, זו צריכה עולה וקן שלם אחד לחטאת וא' לעולה דהיינו שתי עולות וחטאת, וזו צריכה שתי חטאות ועולה, ופירשו אחד מן הקינין פרידה אחת עולה לזו ופרידה חטאת לזו, ואחד מן הקינין הניחו סתומה ולא פירשו איזו פרידה חטאת ואיזו עולה, והשלישית פירשו איזו חטאת ואיזו עולה אבל [שמות] בעלים לא נתפרשו, הרי חטאת לזו ועולה לזו וקן סתומה וקן מפורשת, וצריך להקריב שני קינין הללו סתם על שתיהן העולות למעלה וחטאות למטה, ועולה לזו וחטאת לזו וצריך[ר] להקריב לשם בעלים, ונתנום לכהן: עשה כולן למעלה כו'. חציין למעלה כו' אין כשר בכולם אלא קן סתומה. דהי מינייהו דעבד עולה והי מינייהו דעבד חטאת כשרה כיון שכל קן [ש] היה בפני עצמו: ומתחלקת ביניהן. הואיל ובעירוב לקחום האחת יצאת ידי חטאת ואחת יצאת ידי עולה, ויקחו עוד קן ביניהן ויקריבו בתנאי אם עולה ראשונה לרחל וחטאת ללאה תהא בקן שניה זו עולה ללאה וחטאת לרחל ואם חילוף חילוף, כך פי' רש"י בזבחים דגרסינן וסתומה בוי"ו ובשלש קינין מיירי: והרב רבינו אברהם [ת] פירש דגרסינן חטאת ועולה סתומה ומפורשת כלומר בשני קינין שאחת סתומה ואחת מפורשת ונתערבה סתומה במפורשת: עשה שתיהן למעלה וכו' חציין למעלה אין כשר אלא סתומה. פירוש שיעור סתומה, עולה וחטאת מן הסתומה ומפורשת, והשתא מיירי שפירש בתערובת: ומתחלקת ביניהן. פירוש שתעלה לשתיהן, פי' שכמו שיש ספק פסול לזו כך יש לזו, שאע"פ שלבעלת הסתומה יש אחד מהן כשר ממה נפשך ולבעלת המפורשת שמא שניהן פסולין, מ"מ יתנו ביניהן ויביאו קן ותאמר בעלת הסתומה אם שלי כולו כשר ושלך כולו פסול קן זה יהא כולו שלך, ואם אחד משלי כשר שכולו נעשה למעלה או כולו למטה אז שלך אי אפשר שלא יהא אחד כשר יהא הקן הזה חציו שלי וחציו שלך: **ה** חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה. כלומר למעלה שנינו בפ"ק[ד] דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה, ועתה רוצה לומר שבאותו מנין יש חילוק שפעמים שעולה המנין למחצה כשר ומחצה פסול ופעמים שעולה אותו המנין לפחות ממחצה, והשתא מפרש ואזיל כיצד: [מ] חובה [שנים] בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול. פירוש בקיני חובה שיש בהם כפלים בחטאת כגון שקרבה מהן עולה אחת ושני[ק] חטאות נשתיירו בשני קינין מחצה כשר ומחצה פסול, שעולה שנשארה לא יוכל להקריב כי שמא זהו שנקבע לחטאת, וחטאת המעורב לא יוכל להקריב עולה[ש] כי אולי הוא גוזל העולה שנשאר, ועל כן לא יקרב אלא שני חטאות וחטאת המעורב והעולה פסולין, הרי לך מחצה כשר ומחצה פסול: חטאת שנים בחובה מנין שבחובה כשר. פירוש אחטאת שנתערבה בחובה קאי, וקאמר חטאת שנים בחובה (ג) שקרבה חטאת אחת מן השני קינים ושתי עולות וחטאת אחת נשתיירו הרי ארבעה פרידין עם חטאת המעורב, ואינו יכול להקריב שתי עולות כי שמא יקח החטאת המעורב, וגם שתי החטאות לא יקריב כי שמא יקח אותו שנקבע לעולה, על כן לא יקריב אלא חטאת אחת הרי עולה לפחות ממחצה אותו מנין שבחובה, וכן כה"ג תפרש הבבא שאחריה דוכן עולה שנתערבה בחובה: ונראה פירוש רבינו יצחק בר אשר[ש] (ד) וחובה

יכול לחלוק את הקינין. שלא יהיה קן אשה נחלק לשנים אלא קן אשה אחת שלם למעלה וקן אשה אחרת שלם למטה אז מחצה כשר (או) [ומחצה] פסול. ואם אינו יכול לחלוק הקינין כגון אחד לזו ושנים לזו שמתחלק לאשה אחת אחד למעלה ואחד למטה המרובה כשר: **ג** חטאת לזו. פי' לעיל בפ"ק תנן חטאת שנתערבה בעולה אפילו אחד בריבוא ימותו כולן ואשמעינן הכא דאם לא נמלך הכהן ועשה כולם למעלה או כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול לאפוקי מדרבא דאמר בפ' התערובת (זבחים עג:) השתא דלאמור רבנן לא תקריב אם מקריב לא מירצי ופריך התם מהך מתניתין לרבא ומשני דהך מתניתין כמ"ד בעלי חיים אינן נדחין ורבא קאמר אליבא דמ"ד בעלי חיים נדחין: **ד** חטאת ועולה. פי' רחל ולאה שלקחו ג' קינין בשותפות [ג] קן אחד עשו חטאת לרחל ועולה ללאה וקן אחד הניחו סתומה ולא קבעו זו לחטאת וזו לעולה [ק] אבל לא קבעו עליה שם הבעלים לומר זו לרחל וזו ללאה[ס]: אין כשר אלא סתומה. דלוקה שהקריב למעלה היא עולה ואותה שהקריב למטה היא חטאת ובאחרות איכא למיחש שמא הקריב החטאות למעלה והעולות למטה כגון שכל קן וקן הוא בפ"ע ועשה מכל אחד חציו למעלה וחציו למטה: והיא מתחלקת ביניהם[ש], ויביאו עוד קן אחד ביניהן[ק]: **ה** חטאת שנתערבה בחובה. פי' שוה בשוה נתערבו חטאות בחובה. שתי חטאות בקן חובה סתומה או ד' חטאות בשני קיני חובה. ומשום דתנא במר הכי חובה שנים בחטאת חטאת שנים בחובה. תנא הכא חטאת שנתערבה בחובה. ופי' שוה בשוה הן רב הן מעט. וקאי אמאי דסליק מיניה שעשאן חציין למעלה וחציין למטה: אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה. [משום] דאיכא למיחש שמא עשה שתי חטאות למעלה [ונפסלו] וחובה למטה ונפסלה העולה. וכן ד' חטאות בשתי חובות שמא עשה ד' חטאות למעלה [ונפסלו] והחובות למטה ונפסלו העולות:

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) [זבחים סז: ע"ש], **ב)** פ"א מ"ג, **ג)** פ"א מ"ב, **ד)** משנה ב.

הגהות הב"ח

(א) במשנה חטאת ועולה וסתומה. נ"ב וכו גירסת רש"י: **(ב)** מפרש ד"ה את של מעלה ודוקא עשה קן שלם למעלה: **(ג)** ד"ה חטאת שנים וכו' שנים בחובה כגון שקרבה: **(ד)** בא"ד ר' יצחק בר אשר שפירש וחובה וכו':

פירוש הרא"ש

חציין למעלה וחציין למטה. מד' פרידין מעורבין עשה ב' למעלה וב' למטה א"א להיות פסול בהן יותר מחציה. דאף אם היה קן של אשה אחת כולו למעלה ושל אחרת כולו למטה נפסלו מזו עולה ומזו חטאת ויביאו קן ויתנו אם עולה שלך קריבה והחטאת שלי תהא זו עולה שלי והחטאת שלך ואם להפך יהיה להפך. ואם כבר נפטרו שכל קן וקן קרב חציו למטה וחציו למעלה תהא העולה נדבה והחטאת באה על הספק ואינה נאכלת. וכן ג' לזו וג' לזו אפשר שקרבו כדין וכולם פטורות ואפשר שלאחת נפסלו כל העולות ולאחרת כל החטאות ואפשר שהאחת הקריבה ה' עולות וחטאת אחת והאחרת ה' חטאות ועולה אחת וחסר לזו ב' חטאות ולזו ב' עולות ואפשר שהאחת הקריבה ד' עולות וב' חטאות והאחרת ד' חטאות וב' עולות. הילכך יביאו ו' עולות וב' חטאות ויתנו. אבל יותר מב' חטאות א"א להביא שמא כבר נפטרו אבל כל אחת צריכה להביא חטאת העוף על הספק להכשירה בקדשים: **ב** אחת לזו [כו'] המרובה כשר. פי' כמנין המרובה כשר. כיצד אחת לזו וב' לזו והקריב ג' פרידות למעלה וג' למטה ד' פרידות כשרות. אף אם היה קן של אשה [א'] כולו למעלה הרי נפסלה החטאת שלה ועולה כשרה ופרידה השלישית [ק] גם היא כשרה. וג' של מטה שתי חטאות של בעלת שתי קינין כשרות והשלישית היא עולה שנעשית למטה ופסולה הרי שתי חטאות ושתי עולות כשירות. וכן אם היה הקן שלה למטה נפסלה ממנה עולה ומבעלת ב' קינין חטאת אחת. ויביאו קן בשותפות ויתנו והחטאת אינה נאכלת. וכן אחת ושלש ועשה ד' פרידין למעלה אם קן של האשה כולו למעלה נפסלה החטאת וכ' של בעלת ג' כשירים. וכן כד' שלמטה נפסלה העולה וג' חטאות כשירות. וכן אחד ועשר ואחד ומאה וכן שתים ושלש עשה ה' פרידין למעלה וה' למטה אפילו ב' קינין של אשה [א'] הן למעלה ב' העולות כשירות והפרידה החמשית כשרה. וכן למטה ג' חטאות כשירות ושתי עולות פסולות. וכן שתים ועשר שתים ומאה [וכן עשר ומאה]. אפילו כל העשר קינין הן למעלה הרי עשר [עולות] מהן כשרות והתשעים של בעלת מאה כשרות. וכן למטה מאה חטאות כשירות ועשרה עולות פסולות: זה הכלל כל מקום שאתה

עין משפט
נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ז:
ד ב מיי' שם הל' ט:
[ג] [מימוני שם הל' י]:
ה ד מיי' שם הל' יא:
ו ה מיי' שם הלכה ב:

הגהות וציונים

[א] כשר הכא כיון (ש"מ): [ב] פרידין של מעלה יש (שמכ"י): [ג] ואיידי (ש"מ): [ד] הוא אף בעשר לזו ומאה לזו שהמרובה (ש"מ): [ה] שכשנעשו (ש"מ): [ו] למטה וקן למעלה מחצה (שמכ"י): [ז] אמרינן שאחד מהן נעשה (ש"מ): [ח] חטאת ועולה וסתומה ומפורשת עשה כולן למעלה (שמכ"י): [ט] הכי גרס לה רש"י בפרק חטאת העוף ופירש הכי (ש"מ): [י] ברש"י בזבחים וברע"ב צריך להקריב: [כ] שכל קן וקן היה (ש"מ): [ל] רבינו אברהם בר דוד פירש חטאת. ותיבת "דגרסינן" נמחק (ש"מ): [מ] מכאן שייך לע"ב: [נ] עולה אחת ונשתיירו שתי חטאות ועולה אחת בשני קינין (ש"מ): [ס] תיבת "עולה" ליתא בדפוי' וברע"ב: [ע] בר אברהם (ש"מ): [פ] השלישית והיא משל בעלת ב' קנים גם בצ"ל (יעיר קינו): [צ] בשותפות לאה צריכה עולה וקן שלם אחר חטאת ואחד עולה דהיינו שתי עולות וחטאת ורחל צריכה שתי חטאות ועולה קן. כצ"ל מלשון רש"י בזבחים דף ס"ז ע"ב (יעיר קינו): [ק] לעולה וקן אחד קבעו זו לחטאת וזו לעולה אבל כו' כצ"ל (יעיר קינו): [ר] ללאה וצריך להקריב ב' הקנים הללו סתם על שתיהן העולות למעלה וחטאת למטה והחטאת לזו והעולה לזו צריך להקריב לשם בעלים. לשון רש"י שם (יעיר קינו): [ש] ביניהן הואיל ובעירוב לקחום האחד יצאה בה ידי חטאת והא' יצתה בה ידי עולה ויקחו. לשון רש"י שם (יעיר קינו): [ת] ביניהן ויקריבו בתנאי אם עולה ראשונה לרחל וחטאת ללאה תהא בקן שניה זו עולה ללאה וחטאת לרחל ואם חילוף חילוף. לשון רש"י שם (יעיר קינו):

כעולה ואחת למטה כחטאת[כו], אולם טעה וסבר שכולן עולות **וְעָשָׂה** את **פּוּלָּן לְמַעְלָן, מֶחֱצָה** מהעופות שהביאו, דהיינו שתי העולות המפורשות ופרידה אחת מן הקן הסתומה, **כָּשֵׁר, וּמֶחֱצָה** אחר, דהיינו שתי החטאות והפרידה השניה שבקן הסתומה, **פָּסוּל**, לפי שנעשו למעלה שלא כדינן, ועליהן להביא שוב את החטאות שהיו מחוייבות בהן.

ואם טעה וסבר שהן חטאות ועשה את **פּוּלָּן לְמַטָּן, מֶחֱצָה** מהעופות שהביאו, דהיינו שתי החטאות המפורשות ופרידה אחת מן הקן הסתומה, **כָּשֵׁר, וּמֶחֱצָה** אחר, דהיינו שתי העולות והפרידה השניה שבקן הסתומה, **פָּסוּל**, לפי שנעשו למטה שלא כדינן, ועליהן להביא שוב את העולות שהיו מחוייבות בהן.

ואם עשה את **חֶצְיָהּ** של כמות הקינים **לְמַעְלָן וְחֶצְיָהּ** האחר עשה **לְמַטָּן**, דהיינו שכל קן וקן עשה ממנה פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה בלא להבחין אם אותה אחת שעשאה למעלה היא עולה ואותה אחת שעשאה למטה היא חטאת[כז], **אֵין כָּשֵׁר** מקינים אלו, **אֶלָּא** הקן **הַסְּתוּמָה**, ששתי הקינים המפורשות שאחת מכל קן שבהן היא עולה והאחרת היא חטאת, נפסלו, שיתכן שהקריב את העולה למטה ואת החטאת למעלה, ורק הקן הסתומה כשרה, שאיזו מהפרידים שעשאה למעלה ואיזו מהן שעשאה למטה, כשרות, אלא שאין יודעים למי עלתה העולה ולמי עלתה החטאת, אם לזו או לזו, **וְעַל** כן **הִיא מִתְחַלֶּקֶת בֵּינֵיהֶן**, ויקחו קן נוספת ויתנו ויאמרו, אם העולה קרבה לי והחטאת לך, תקרב עתה החטאת עבורי והעולה עבורך, ואם החטאת קרבה לי והעולה לך, תקרב עתה העולה עבורי והחטאת עבורך[כח]. וסיכום הדברים הוא שמכל שש הפרידים כשרות שתים בלבד, אלו של הקן הסתומה, ועליהן להביא עוד ארבע פרידים, שתים עבור הקן הראשונה, עולה לזו וחטאת לזו, ושתים עבור הקן השלישית [הקן המפורשת], ובאלו השתים האחרונות יתנו כאמור.

★ ★ ★

משנה ה

המשנה מבארת את דינן של חטאות וקיני חובה שהוקרבו כשהן מעורבות:

פרידים מפורשות **לְחַטָּאוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּקִינֵי חוֹבָה** סתומות, ומנין החטאות הוא כמנין הפרידים שבקיני החובה, כגון שנתערבו שתי חטאות בקן אחת או ארבע חטאות בשתי קינים, ועשאן הכהן מחצה למעלה ומחצה למטה[כט], **אֵין כָּשֵׁר** מכל אלו **אֶלָּא כְּמִנְיַן הַחַטָּאוֹת שֶׁבְּקֵן הַחוֹבָה**, שאם נתערבו שתי חטאות בקן אחת, כשירה מכל התערובת רק חטאת אחת, ואם נתערבו ארבע חטאות בשתי קינים, כשרות רק שתי חטאות, וכן הלאה. טעם הדבר הוא, שכיון שמנין החטאות שוה למנין הפרידים שבקן החובה, על כן אם עשה הכהן מחצה למעלה ומחצה למטה, יתכן שעשה את כל החטאות למעלה ואת כל קן החובה למטה, ובאופן זה נפסלו כל החטאות שנעשו למעלה, וכן נפסלו מקן החובה [שנעשתה למטה] כל העולות שבה, ואין כשרות אלא החטאות שבקן החובה.

אולם אין ברור שאותן החטאות הכשרות הן של בעלת קן החובה, שהלא יתכן שנעשו כל החטאות למטה וכשרות הן, וכל קן החובה למעלה וכשרות העולות שבה, אלא שלכל הפחות כשרות חטאות כמנין האמור. ועל כן יש להביא את העולות כפי שהיו בקן החובה ולהקריבן בתנאי שאם הכל קרב כדינו שיקרבו כנדבה, וכן יש להביא חטאות כמנין החטאות המפורשות, ולהביאן כחטאת העוף הבאה על הספק שאינה נאכלת.

כו. **הקינים** הסתומה והמפורשת דינן שיקריבן הכהן בסתם על שתיהן, ולא יכוון לאשה מסויימת, ומאליהן יתבררו שאחת לזו ואחת לזו לפי הצורך, ואת החטאת והעולה המבוררים בבעליהן צריך להקריב לשם בעליהן. על פי רש״י בזבחים (שם ד״ה חטאת ועולה). [ברם בזבחים שם להלן (ד״ה וכיח) כתב רש״י שקן הבאה על שתים צריכה לבוא בתנאי דווקא, שאם עולה ראשונה היתה לרחל וחטאת ללאה תהא בקן שניה זו עולה ללאה וחטאת לרחל ואם חילוף חילוף, וברש״ש (כרש״י שם ד״ה חלין) תמה מה הצורך בתנאי, הרי כמו שבראשונה הקריב בסתם על שתיהן גם עתה יקריב בסתם. וראה עוד בילקוט ביאורים].

כז. **ואין** מדובר שהתערבו הקינים זו בזו כלל.

כח. **ראה** בהערה שלפני הקודמת.

כט. **דברי** המשנה נסובים על האמור בסוף המשנה הקודמת ׳חציה למעלן וחציה למטן׳. רא״ש (ד״ה חטאת).

שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול חצים למעלן וחצים למטן את שלמעלן מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטן מחצה כשר ומחצה פסול: **ב** אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו עשה כולם למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן המרובה כשר זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינים שלא יהיו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן מחצה כשר ומחצה פסול וכ"מ שאין אתה יכול לחלוק את הקינים עד שיהו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן המרובה כשר: **ג** חטאת לזו עולה לזו עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן שתיהן פסולות שאני אומר חטאת קריבה למעלן ועולה למטן: **ד** חטאת ועולה (א) סתומה ומפורשת עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטן מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן אין כשר אלא סתומה והיא מתחלקת ביניהן: **ה** חטאות שנתערבו בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה

חובה

שתים לזו ושתים לזו כו' נתערב שוה בשוה אפילו בנמלך יש להכשיר האחד כיון שהן סתומות ויעשה קן ראשון אחת למעלה ואחת למטה והקן האחד ימות ויתנו ביניהן. אבל אחת לזו ושתים לזו שאמרנו למעלה המועט כשר, כיון דלא נמלך המרובה כשר כיון שעשה חציין למעלה וחציין למטה: **את של מעלה מחצה כשר ומחצה פסול.** כיון שעשה קן שלם למעלה. וכיון שקינין אלו לשתי נשים יביאו קן אחד בשותפות ויתנו ביניהן אי משל ראשון עולה ללאה תהא באחרונה חטאת ללאה או איפכא. ודוקא (ב) קן שלם למעלה, אבל אם חלק הקינין פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה הכל כשר, שאני אומר עולה למעלה וחטאת למטה, שהקינים מתפרשות בעשיית כהן: **ב אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו כו'.** אפירקא קמא קאי דקאמר לעיל המועט כשר, והשתא קאמר כשחציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר כיון שלא נמלך, ועתה אפרש כיצד: **המרובה כשר.** שהרי מאחת לזו ושתים לזו אותו קן של אשה אחת עשה למעלה, ומשנים קינין של אשה אחרת עשה פרידה [אחת] למעלה ונשארו שלש פרידין למטה, הרי כשר שני עולות למעלה ושני חטאות למטה, הרי שני קנים כשרים ושלישי פסול וזהו המרובה כשר. וכן שנים לזו ושלשה לזו מן השנים קינין יש ארבעה פרידין למעלה ועוד לקח פרידה אחת מן השלשה קינין הרי חמשה פרידין למעלה וכן חמשה פרידין למטה, מן החמשה פרידין למעלה יש שלשה עולות כשרות ושל מטה שלשה חטאות, הרי ג' קינין כשרים וזהו המרובה כשר. ומיהו עשר לזו ומאה לזו אינו יכול למצוא בזה הענין [לפי שהן זוגים, וצ"ל דהא דתנן המרובה כשר אינו קאי אלא] על אחת לזו ושתים לזו וכו' שאינן זוגות, איידי דתנא לעיל בכהאי גוונא המועט כשר תנא כהאי גוונא המרובה כשר באינו נמלך, מיהו אמת הוא שהמרובה כשר שאין פוסל מהם אלא עשרה קינין במאה ועשר קינין, כי שמא העשרה קינין של אשה אחת למעלה ונפסלו החטאות או כולן למטה ונפסלו העולות, ועל כרחך עשרה קינין שלמין פסולין, ובלא הוקבעו כל אחד לאשה אחת מיירי, אבל המאה כשרים מאחר שהן סתומות שחציין של מעלה עולות וחציין של מטה חטאות. ולי נראה שהאשה שהביאה מאה צריכה עוד להביא עשר חציין עולות וחציין חטאות כשנעשו נ"ה למעלה ונ"ה למטה, שמא העשר של אשה אחרת נעשו כולם למעלה ואין לאשה שהביאה ק' למעלה כי אם מ"ה וצריכה עוד להביא ה', או שמא למטה נעשו ולא נשאר לאשה שהביאה ק' כ"א מ"ה וצריכה עוד להביא ה' למטה: **זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק הקינין ולא יהו משל אשה אחת בין למטה בין למעלה מחצה כשר ומחצה פסול.** כלומר שקן אשה אחת אינו נחלק לשנים אלא קן אשה שלם למעלה וקן אחרת למטה: **וכל מקום שאין אתה יכול לחלק את הקינין.** כגון אחד לזו ושנים לזו ושלשה לזו שאינן זוגות וצריך לחלקן קן אחת פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה המרובה כשר כדפרישית: **ג חטאת לזו ועולה לזו כו'.** הא נמי קאי אדתני לעיל במה דברים אמורים בכהן נמלך כו', וקאי אפירקא קמא דקתני עולה שנתערבה בחטאת וחטאת שנתערבה בעולה אפילו אחד בריבוא ימותו זהו בנמלך, אבל לא נמלך על תערובתו ועשה קן שלם למטה מחצה כשר ומחצה פסול, ואשמועינן דאע"ג דאי אתי לאימלוכי אמרינן ליה לא תקריב כדקתני ימותו השתא דלא נמלך אמרינן שכל אחד ואחד נעשה כדין וכשר, לאפוקי מדרבא דאמר בפרק התערובות (זבחים עג:) השתא דאמור רבנן לא תקריב אי מקריב לא מרצה כדמפרש התם: **ד חטאת ועולה סתומה ומפורשת, עשה שתיהן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלה וחציין למטה אין כשר אלא סתומה ומתחלקת ביניהן.** הכי גרס להו פירוש רש"י בפרק חטאת העוף (זבחים דף סז:) הכי שתי נשים שלקחו שלשה קינים בעירוב, זו צריכה עולה וקן שלם אחד לחטאת וא' לעולה דהיינו שתי עולות וחטאת, וזו צריכה שתי חטאות ועולה, ופירשו אחד מן הקינין פרידה אחת עולה לזו ופרידה חטאת לזו, ואחד מן הקינין הניחו סתומה ולא פירשו איזו פרידה חטאת ואיזו עולה, והשלישית פירשו איזו חטאת ואיזו עולה אבל [שמות] בעלים לא נתפרשו, הרי חטאת לזו ועולה לזו וקן סתומה וקן מפורשת, וצריך להקריב שני קינין הללו סתם על שתיהן העולות למעלה וחטאות למטה, ועולה לזו וחטאת לזו וצריך להקריב לשם בעלים, ונתנום לכהן: **עשה כולן למעלה כו'. חציין למעלה כו' אין כשר בכולם אלא קן סתומה.** דהי מינייהו דעבד עולה והי מינייהו דעבד חטאת כשרה כיון שכל קן היה בפני עצמו: **ומתחלקת ביניהן.** הואיל ובעירוב לקחום האחת יצאת ידי חטאת ואחת יצאת ידי עולה, ויקחו עוד קן ביניהן ויקריבו בתנאי אם עולה ראשונה לרחל וחטאת ללאה תהא בקן שניה זו עולה ללאה וחטאת לרחל ואם חילוף חילוף, כך פי' רש"י בזבחים דגרסינן וסתומה בוי"ו ובשלש קינין מיירי: והרב רבינו אברהם פירש דגרסינן חטאת ועולה סתומה ומפורשת כלומר בשני קינין שאחת סתומה ואחת מפורשת ונתערבה סתומה במפורשת: **עשה שתיהן למעלה וכו' חציין למעלה אין כשר אלא סתומה.** פירוש שיעור סתומה, עולה וחטאת מן הסתומה ומפורשת, והשתא מיירי שפירש בתערובת: **ומתחלקת ביניהן.** פירוש שתעלה לשתיהן, פי' שכמו שיש ספק פסול לזו כך יש לזו, שאע"פ שלבעלת הסתומה יש אחד מהן כשר ממה נפשך ולבעלת המפורשת שמא שניהן פסולין, מ"מ יתנו ביניהן ויביאו קן ותאמר בעלת הסתומה אם שלי כולו כשר ושלך כולו פסול קן זה יהא כולו שלך, ואם אחד משלי כשר שכולו נעשה למעלה או כולו למטה אז שלך אי אפשר שלא יהא אחד כשר יהא הקן הזה חציו שלי וחציו שלך: **ה חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה.** כלומר למעלה שנינו בפ"ק דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה, ועתה רוצה לומר שבאותו מנין יש חילוק שפעמים שעולה המנין למחצה כשר ומחצה פסול ופעמים שעולה אותו המנין לפחות ממחצה, והשתא מפרש ואזיל כיצד: **חובה שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול.** פירוש בקיני חובה שיש בהם כפלים בחטאת כגון שקרבה מהן עולה אחת ושני חטאות נשתיירו בשני קינין מחצה כשר ומחצה פסול, שעולה שנשארה לא יוכל להקריב כי שמא זהו שנקבע לחטאת, וחטאת המעורב לא יוכל להקריב עולה כי אולי הוא גוזל העולה שנשאר, ועל כן לא יקרב אלא שני חטאות וחטאת המעורב והעולה פסולין, הרי לך מחצה כשר ומחצה פסול: **חטאת שנים בחובה מנין שבחובה כשר.** פירוש אחטאת שנתערבה בחובה קאי, וקאמר חטאת שנים בחובה (ג) שקרבה חטאת השני קינים ושתי עולות וחטאת אחת נשתיירו הרי ארבעה פרידין עם חטאת המעורב, ואינו יכול להקריב שתי עולות כי שמא יקח החטאת המעורב, וגם שתי החטאות לא יקריב כי שמא יקח אותו שנקבע לעולה, על כן לא יקריב אלא חטאת אחת הרי עולה לפחות ממחצה אותו מנין שבחובה, וכן כה"ג תפרש הבבא שאחריה דוכן עולה שנתערבה בחובה: ונראה פירוש רבינו יצחק בר אשר (ד) וחובה

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [זבחים סז: ע"ש], ב) פ"א מ"ג, ג) פ"א מ"ב, ד) משנה ב.

הגהות הב"ח

(א) במשנה חטאת ועולה וסתומה. נ"ב זהו גירסת רש"י: (ב) מפרש ד"ה את של מעלה ודוקא עשה קן שלם למעלה: (ג) ד"ה חטאת שנים וכו' שנים בחובה כגון שקרבה: (ד) בא"ד ר' יצחק בר אשר שפירש וחובה וכו':

פירוש הרא"ש

חציין למעלה וחציין למטה. מד' פרידין מעורבין עשה ב' למעלה וב' למטה א"א להיות פסול בהן יותר מחציה. דאף אם היה קן של אשה אחת כולו למעלה ושל אחרת כולו למטה נפסלו מזו עולה ומזו חטאת ויביאו קן ויתנו אם עולה שלך קריבה והחטאת שלי תהא זו עולה שלי והחטאת שלך ואם להפך יהיה להפך. ואם כבר נפטרו שכל קן וקן קרב חציו למטה וחציו למעלה תהא העולה נדבה והחטאת באה על הספק ואינה נאכלת. וכן ג' לזו וג' לזו אפשר שקרבו כדין וכולם פטורות ואפשר שלאחת נפסלו כל העולות ולאחרת כל החטאות ואפשר שהאחת הקריבה ה' עולות וחטאת אחת והאחרת ה' חטאות ועולה אחת וחסר לזו ב' חטאות ולזו ב' עולות ואפשר שהאחת הקריבה ד' עולות וב' חטאות והאחרת ד' חטאות וב' עולות. הילכך יביאו ו' עולות וב' חטאות ויתנו. אבל יותר מב' חטאות א"א להביא שמא כבר נפטרו אבל כל אחת צריכה להביא חטאת העוף על הספק להכשירה בקדשים: **ב אחת לזו [כו'] המרובה כשר.** פי' כמנין המרובה כשר. כיצד אחת לזו וב' לזו והקריב ג' פרידות למעלה וג' למטה ד' פרידות כשרות. אף אם היה קן של אשה [א'] כולו למעלה הרי נפסלה החטאת שלה ועולה כשרה ופרידה השלישית גם היא כשרה. וג' של מטה שתי חטאות של בעלת שתי קינין כשרות והשלישית היא עולה שנעשית למטה ופסולה הרי שתי חטאות ושתי עולות כשירות. וכן אם היה הקן שלה למטה נפסלה ממנה עולה ומבעלת ב' קינין חטאת אחת. ויביאו קן בשותפות ויתנו והחטאת אינה נאכלת. וכן אחת ושלש ועשה ד' פרידין למעלה אם קן של האשה כולו למעלה נפסלה החטאת וג' של בעלת ג' כשירים. וכן כד' שלמטה נפסלה העולה וג' חטאות כשירות. וכן אחד ועשר ואחד ומאה וכן שתים ושלש עשה ה' פרידין למעלה וה' למטה אפילו ב' קינין של אשה [א'] הן למעלה ב' העולות כשירות והפרידה החמשית כשרה. וכן למטה ג' חטאות כשירות ושתי עולות פסולות. וכן שתים ועשר שתים ומאה [וכן עשר ומאה]. אפילו כל העשר קינין הן למעלה הרי עשר [עולות] מהן כשרות והתשעים של בעלת מאה כשרות. וכן למטה מאה חטאות כשירות ועשרה עולות פסולות: **זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינין.** שלא יהיה קן אשה נחלק לשנים אלא קן אשה אחת שלם למעלה וקן אשה אחרת שלם למטה או מחצה כשר (או) [ומחצה] פסול. ואם אינו יכול לחלוק הקינין כגון אחד לזו ושנים לזו שמתחלק לאשה אחת אחד למעלה ואחד למטה המרובה כשר: **ג חטאת לזו.** פי' לעיל בפ"ק תנן חטאת שנתערבה בעולה אפילו אחד בריבוא ימותו כולן ואשמעינן הכא דאם לא נמלך הכהן ועשה כולם למעלה או כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול לאפוקי מדרבא דאמר בפ' התערובת (זבחים עג:) השתא דאמור רבנן לא מקריב אם מקריב לא מירצי ופריך התם מהך מתניתין לרבא ומשני דהך מתניתין כמ"ד בעלי חיים אינן נדחין ורבא קאמר אליבא דמ"ד בעלי חיים נדחין: **ד חטאת ועולה.** פי' רחל ולאה שלקחו ג' קינין בשותפות קן אחד עשו חטאת לרחל ועולה ללאה וקן אחד הניחו סתומה ולא קבעו זו לחטאת וזו לעולה אבל לא קבעו עליה שם הבעלים לומר זו לרחל וזו ללאה: **אין כשר אלא סתומה.** דאותה שהקריב למעלה היא עולה ואותה שהקריב למטה היא חטאת ובאחרות איכא למיחש שמא הקריב החטאות למעלה והעולות למטה כגון שכל קן וקן הוא בפ"ע ועשה מכל אחד אליו למעלה ואליו למטה: **והיא מתחלקת ביניהם.** ויביאו עוד קן אחד ביניהן: **ה חטאת שנתערבה בחובה.** פי' שוה בשוה נתערבו חטאות בחובה. שתי חטאות בקן חובה סתומה או ד' חטאות בשני קיני חובה. ומשום דתנא בתר הכי חובה שנים בחטאת חטאת שנים בחובה. תנא הכא חטאת שנתערבה בחובה. ופי' שוה בשוה הן רב הן מעט. וקאי אמאי דסליק מיניה שעשאן אליין למעלה ואליין למטה: **אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה.** [משום] דאיכא למיחש שמא עשה שתי חטאות למעלה [ונפסלו] וחובה למטה ונפסלה העולה. וכן ד' חטאות בשתי חובות שמא עשה ד' חטאות למעלה [ונפסלו] והחובות למטה ונפסלו העולות:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ז:

ד ב מיי' שם הל' ט:

[ג] [מימוני שם הל' י]:

ה ד מיי' שם הל' יא:

ו ה מיי' שם הלכה ב:

הגהות וציונים

א] כשר הכא כיון (ש"מ): ב] פרידין של מעלה יש (שמכ"י): ג] ואיידי (ש"מ): ד] הוא אף בעשר לזו ומאה לזו שהמרובה (ש"מ): ה] שכשנעשו (ש"מ): ו] למטה וקן למעלה מחצה (שמכ"י): ז] אמרינן שאחד מהן נעשה (ש"מ): ח] חטאת ועולה וסתומה ומפורשת עשה כולן למעלה (שמכ"י): ט] הכי גרס לה רש"י בפרק חטאת העוף ופירש הכי (ש"מ): י] ברש"י בזבחים וברע"ב צריך להקריב: כ] שכל קן וקן היה (ש"מ): ל] רבינו אברהם בר דוד פירש חטאת. ותיבת "דגרסינן" נמחק (ש"מ): מ] מכאן שייך לע"ב: נ] עולה אחת ונשתיירו שתי חטאות ועולה אחת בשני קינין (ש"מ): ס] תיבת "עולה" ליתא בדפו"י וברע"ב: ע] בר אברהם (ש"מ): פ] השלישית והיא משל בעלת ב' קנים גם כצ"ל (יעיר קינו): צ] בשותפות לאה צריכה עולה וקן שלם אחד חטאת ואחד עולה דהיינו שתי עולות וחטאת ורחל צריכה שתי חטאות ועולה קן. כצ"ל מלשון רש"י בזבחים דף ס"ז ע"ב (יעיר קינו): ק] לעולה וקן אחד קבעו זו לחטאת וזו לעולה אבל כו' כצ"ל (יעיר קינו): ר] ללאה וצריך להקריב ב' הקנים הללו סתם על שתיהן העולות למעלה והחטאת למטה והחטאת לזו והעולה לזו צריך להקריב לשם בעלים. לשון רש"י שם (יעיר קינו): ש] ביניהן הואיל ובעירוב לקחום האחד יצאה בה ידי חטאת והא' יצתה בה ידי עולה ויקחו. לשון רש"י שם (יעיר קינו): ת] ביניהן ויקריבו בתנאי אם עולה ראשונה לרחל וחטאת ללאה תהא בקן שניה זו עולה ללאה וחטאת לרחל ואם חילף הילוף. לשון רש"י שם (יעיר קינו):

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ח מהלכות פסה"מ הלכה ג:
ח ב מיי' שם הל' ד:
ט ג מיי' פ"י שם הל' א:
י ד מיי' שם הלכה ב:
יא ה מיי' שם הל' ג [והל' ד]:

פירוש הרא"ש

חובה שנים בחטאת. פי' שהחובה פי שנים כנגד החטאת. כגון שנתערבו שני קיני חובה בשתי חטאות ועשה ג' פרידין למעלה איכא למיחש שמא עשה ב' חטאות [יג] כשרות והג' הוא עולה שעשאה למטה ופסולה נמצא מחצה כשר ומחצה פסול: **ואם החטאת פי שנים בחובה.** כגון שנתערבו ד' חטאות בקן סתומה ב' כשרים כמנין שבחובה דאף אם הקריבו ג' חטאות למעלה ונפסלו החטאת הרביעית שנעשית למטה כשרה. ומקן החובה נפסלה העולה והחטאת כשרה: ו **האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר.** פי' [יד] מה ברי ומה בר בטני: **ג' פרידין למעלה.** דבקן נדרה שתים עולות: **אלא עשה שתים למעלן.** מקן א' [א'] למעלה וא' למטה. וכן מקן השני: **ולא נמלך.** באשה והיה סבור שהיתה יולדת זוב או שהיו עליה שתי לידות או שתי זיבות נמצא שנפסל גוזל אחד של עולה שנעשית למטה תביא גוזל אחד לעולה: **ממין א'.** אם ב' הקינין היו ממין א' כולם תורים או כולן בני יונה: **משני מינין תביא שתים.** אם [טו] הביאה תורים ובני יונה. ואשה שהביאה לכהן חובתה ונדרה והקריבן הכהן שאם [טז] הראשון לחובתה והשני לנדרה. ואין ידוע איזה מהן קרב אחרון שתביא מאותו המין גוזל שנפסלה הילכך [יז] צריכה להביא תור או בן יונה דאין מביאין תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור. הלכך תביא תור ובן יונה ואותו שהוא מין הראשון יהא חובה והאחד יהיה נדבה: **פרשה נדרה.** דקבעת נדרה אמרה הרי עלי קן תורים או שני בני יונה ושכחה מה פירשה נמצא שהיא צריכה להביא לנדרה תורים ובני יונים מספק. והיא נתנה ב' קינין לכהן ועשאן חציין למעלה וחציין למטה [יח] ונפסלה עולה האחת לכך צריכה עוד להביא ג' פרידין: **ממין א'.** אם הראשונים [illegible] אחד היו תורים תביא תור ושני בני יונה. ואם היו בני יונה תביא בן יונה [יט] ותורין. כי מאותו המין שהביאה עולה אחת לנדרה מאותו המין עצמו צריכה להביא עולה השנייה. דאין מביאין תור כנגד בן יונה ובן יונה כנגד תור בנדבה כמו בחובה כיון שפירשה נדרה [כ]: **משני המינים תביא שתים**[כא]. אם הראשונים היו משני מינין ואין ידוע אם הקן האחרון היו תורין שתביא תור להשלים עולה שנפסלה וב' בני יונה. או היו בני יונה ותביא בן יונה וב' תורין הלכך תביא ב' תורין ושני בני יונה כבתחילה: **קבעה נדרה.** שקבעתה להביאה על קן חובתה. שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר להביא עם קן חובתי. וכוונה להביא קן מהנדר [כב] ג' עולות כאחד. ופירשה ואינה יודעת מה פירשה כדאמרן והביאה ב' קינין ונתנן לכהן ועשאן חציו למעלה וחציו למטה: **צריכה להביא עוד חמש פרידין.** לעולה אם הראשונים היו ממין אחד. ואם מב' מינים היו תביא שני[כג] כי צריכה להביא שני תורים ושני בני יונה לספק פרושה. וצריכה להביא עוד עולה אחת ממין עולת חובתה. הלכך תביא ממין הראשונה גוזל א' לעולה עם עולת נדבה. ואם הראשונים היו ב' מינים ואינו ידוע איזה קרב אחרון. צריכה להביא תור ובן יונה וב' תורין וב' בני יונה לספק פירושה. וממ"נ הביאה עולת חובתה עמהן כיון שהביאה תור ובן יונה: **נתנתן לכהן**[כד]. פי' שני קינין: **ואינה יודעת מה נתנה.** אם ממין א' ואם מב' מינין ומאיזה מין היה[כה]: **ואין ידוע מה עשה.** אם כולן למעלה או כולן למטה. או חציו למעלה (או חציו) [וחציו] למטה. נמצא שלא יצאה ידי נדרה כלל. שמא עשאן כולן למטה ונפסלה העולה. הילכך תביא ג' תורים וג' בני יונה לספק פירושה ותור ובן יונה לספק חובתה. דשמא עשאן למטה ויצאת ידי חטאת וצריכה להביא עולה ממין חטאתה ואינה יודעת אם היה חטאתה ממין תור או בן יונה. לפיכך תביא תור ובן יונה לספק חובתה עם (כפי) [ספק] נדרה מפני הקביעות[כו]: **וחטאת אחת.** פרידה אחת תביא לחטאת[כז]. אע"פ שאינה יודעת מאיזה מין היה ראשונה. תביא חטאת ממין שתרצה. ותאמר אם זה ממין הראשונים הרי זה בן זוג לעולת חובתה שקרבה. ואם מין אחר הוא יזדווג עם פרידות מן השנים שהם תור ובני יונה שהיא מביאה לספק עולת חובתה. ורבנן דפליגי אבן עזאי לטעמייהו דאמרו לעיל (פ"ב מ"ה) הכל הולך אחר החטאת אע"פ שקרבה אחרונה:

משנה

[א]**חובה שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול חטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר** [ב]**וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין עולות שבחובה חובה שנים בעולה מחצה כשר ומחצה פסול עולה שנים בחובה המנין שבחובה כשר:** ו [ג]**האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר מביאה שתי קנים אחת לנדרה ואחת לחובתה נתנתן לכהן הכהן צריך לעשות ג' פרידין מלמעלן ואחת מלמטן לא עשה כן אלא שתים מלמטן ושתים מלמעלן ולא נמלך צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה מלמעלן ממין אחד משני מינין תביא שתים** [ד]**פרשה נדרה צריכה להביא עוד ג' פרידין ממין אחד משני מינין תביא ארבע:** [ה]**קבעה נדרה צריכה להביא עוד חמש פרידין ממין אחד משני מינין תביא שש נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה והלך הכהן ועשה ואין ידוע מה עשה צריכה להביא עוד פרידין ארבע**[ו] **לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת**

בן

פירוש

וחובה[א] שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול. כגון שמונה פרידין דחטאת שנתערבו בשמנה פרידין שאליו עולה ואליו חטאת הרי שנים עשר פרידין חטאת וארבעה פרידין עולה, והקריב חציין למעלה וחציין למטה, אותם שלמעלה כולן פסולין כי שמא כולם חטאות, ואותם שמונה של מטה כשרים מהם ארבעה של חטאת וארבעה של עולה פסולין, וזהו חובה שנים בחטאת כלומר שנתערבו שמנה חטאות שם ובחובה אין כי אם ארבעה חטאות, וגם זהו מנין שבחובה כשר שאין כשר שם אלא ארבעה חטאות: חטאת שנים בחובה. כגון ששה עשר פרידין של חטאת ושמנה של חובה ארבעה פרידין עולה וארבעה פרידין חטאת, ועשה י"ב למעלה וי"ב למטה: מנין שבחובה כשר. דשנים עשר של מעלה כולן פסולין שמא חטאות הם, וי"ב של מטה ד' פסולין שמא עולות הן ושמונה חטאות כשרים ממה נפשך, הרי חטאות כשרים במנין כל החובה בין עולה בין חטאת, ומיהו חטאת שנים בחובה אין לישנו מענין חובה שנים בחטאת, וכן תפרש הבבא שאחריה: וה"ר רבינו אברהם[ג] פירש שהקינין סתומות גבי חובה[ד] שנים בחטאת שהקינין היו סתומות שנים והחטאות שני פרידין ועשאן חציין למעלה וחציין למטה: מחצה כשר ומחצה פסול. כי שמא שתי חטאות קרבן[ה] למעלה ועולה מן הסתומה ולמטה שתי חטאות ועולה: חטאת שנים בחובה. כלומר חטאת פי שנים שנתערבו בחובה שהיו החטאות ד' פרידין והחובה שני פרידין ועשה חציין למעלה וחציין למטה: המנין שבחובה כשר. דהיינו שני חטאות, דשלשה חטאות נעשו למעלה והן פסולין ובשני[ו] חטאות לעולה נעשו למטה: ו האשה שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר. ביולדת עניה איירי, דאילו עשירה מביאה כבש לחובתה: ילדה זכר מביאה שני קינין כו', נתנתן לכהן[ז] צריך לעשות ג' למעלה. לפי שקן נדבה קרב כולו עולה: ולא עשה כן אלא קרב שתים למעלה ושתים למטה ולא נמלך. בה לדעת על מה הביאתו, ועתה נפסל מהן פרידה אחת[ח] וצריכה שתביא עוד פרידה ויקרבנו למעלה: ממין אחד. כלומר הדין הזה כשכולם ממין אחד: ומשני מינים תביא שנים. כלומר אם הראשונים ממין אחד שהיו שני הקינין תורים או בני יונה תביא עוד פרידה מאותו המין לעולה ויצאה ידי הכל, שמקן שהקריב כהן ראשון יצאה ידי חובת לידתה שהרי לשם חובה קרב, והשני נשאר לנדרה ונפסל גוזל אחד מהן בעשיית מטה והרי יהיה זה תחתיו, ואם הראשונים משני מינין היו קן תורין וקן בני יונה תביא שתים תור ובן יונה ויקריב שתים[ט] למעלה, משום דמספקא לן איזה קן משנים הראשונים קרב אחרון והוא לנדרה ונפסל ממנו פרידה אחת וצריכה להשלימו מאותו המין כדתנן לעיל (כג:) אין מביאין תורין כנגד בני יונה וכו': פירשה נדרה צריכה שתביא שלשה פרידין. (א) למעלה: ממין אחד. כלומר[י] אם ידעה שלא נתנה לכהן אלא מין אחד והקריבו הכהן בזה הענין[יא] ואינה יודעת איזה מין פירשה מביאה שלש פרידין, כיצד, אם נתנה השני קינין תורין מביאה תור אחד לזווג לפסול ושני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה: ומשני מינין תביא ארבעה. אם יודעת שנתנה לכהן ב' מינין קן תורין וקן בני יונה ואינה יודעת מה הקריב כהן באחרונה או תורים או בני יונה, אם לא ידעה מה פירשה לנדרה תביא ד', כיצד, שמא תורים הקריב באחרונה וצריכה להביא תור לזווג לפסול ועוד שני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה, ושמא הקריב באחרונה בני יונה וצריכה להביא בן יונה לזווג לפסול ועוד שתי תורין כי שמא נדרה תורין, ולכך תביא ארבעה שתי תורים ושני בני יונה[ב]. והכי נמי מצי למינקט במין אחד שצריכה ארבעה אם אינה יודעת איזה מין נתנה לכהן או שני קינין תורים או שני קינין בני יונה, אבל ניחא ליה למינקט ביודעת מה נתנה: קבעה נדרה צריכה שתביא עוד חמשה פרידין למעלה ממין אחד. פירוש קבעה נדרה עם חובתה שאמרה הרי עלי קן[יב] להביאה עם חובתי ופירשה ואינה יודעת מה פירשה, ולקרבן גדול ביחד איכוונא וצריכה להביא ג' עולות ביחד אם היתה יודעת מאיזה מין פירשה ויודעת שלא הביאה אלא ממין אחד אל הכהן, ▼ כיצד, אם יודעת שנתנה לכהן ב' קנין תורין ועשאן הכהן קן אחד למעלה וקן אחד למטה ונפסל גוזל אחד, והיא קבעה נדרה יחד עם חובתה ולכך אינה יכולה להביא פחות משלשה עולות, וכן הדין אם באתה להקריב (ב) פטורה בשני קינין ומהן פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולת חובתה, ולאחר זמן שמביאה נדרה צריכה להביא עוד (ג) פרידה שיהיו שלשה פרידין שני פרידות לנדרה ואחד לקביעותה שאינה יכולה להביא ▲ פחות משלשה עולות, והפרידה שלישית צריכה להיות ממין שקרבה כבר עולת חובתה שהרי אמרה עם חובתי, ונדרה אם מביאה בפני עצמו תביא עם אחד שממין חובתה, ועתה שהביאה שתי קינין תורין אם נעשו בהכשר שלשה למעלה ואחד למטה נפטרה בכך, ועתה שנפסל האחד תביא שלשה פרידין תורין שאינה יכולה להביא פחות מג' שתים לנדרה ואחת לקביעותה, ושמא פירשה להביא לנדרה בני יונה דהאי קבעה נדרה ואינה יודעת מה פירשה קאי ולכך תביא עוד שני פרידין בני יונה, שעתה מביאה שלשה עולות מתורים ופרידה מהן מעין חובתה ושני בני יונה לנדרה שאינה מסופקת אלא מנדרה, הרי לך ה' פרידין ג' מאותו מין שנתנה לכהן ושנים ממין אחר: משני מינין תביא שש. אם יודעת שנתנה לכהן קן תורים וקן בני יונה ואינה יודעת איזה קרב באחרונה ואינה יודעת מאיזה מין פירשה להביא לנדרה תביא שש פרידין, שמא תור קרבה באחרונה והאחד נפסל וצריכה שלשה בני יונה אחד ממין עולת חובתה ושנים לפי שמא נדרה בני יונה ועוד שתי תורים כי שמא נדרה תורים, או שמא קן בני יונה קרב באחרונה וצריכה להביא ג' תורים וג' בני יונה, ולכך תביא שש, קן תורים וקן בני יונה משום ספק נדרה, ועוד תור אחד ובן יונה אחד לפי שצריכה להביא ממין חובתה ואינה יודעת מאיזה מין: נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה. אם תורים אם בני יונה או קן אחד מזה וקן אחד מזה: ואין ידוע מה עשה. אם כולן למטה או חציין למעלה וחציין למטה, נמצאת שלא יצאה אפילו חובת לידתה, דשמא כולם למעלה ואין כאן חטאת או שמא כולם למטה ואין כאן עולות: צריכה שתביא עוד ד' פרידין לנדרה. לספק פירושה משני מינין: ושתים לעולת חובתה. תור ובן יונה, שמא הראשונים כולם למטה נעשו ואינה יודעת מאיזה מין והכל הולך אחר החטאת וצריכה להביא עולה מאותו מין, או שמא ראשונים חציין למעלה וחציין למטה וקן שקרבה ראשון יצאה ידי חובתה והיא קבעה עולה מאותו מין עם נדרה ואינה יודעת איזה מין היה, הילכך תביא עוד עם ספק פירושה תור ובן יונה ממה נפשך, אם קן שקרב ראשון תורים היו וקרב מהן עולה למעלה והיא לחובתה הרי היא מביאה עכשיו תור עם נדרה משום קביעותה, ואם מבני יונה והוקבע להביא עולת יונה עם נדרה הרי מביאתו, ואם כולן למטה נעשו וצריכה להביא עולתה מאותו המין הרי משתים שהיא מביאה עכשיו לחובתה יעלה אחד מהן והשני נדבה: וחטאת אחת. מביאה מאיזה מין שתרצה משום שמא הראשונים כולם למעלה נעשו, והרי לו זוג ממינו לעולה משתים שהביאה לחובתה משני מינין, ואף על פי שכבר קרב עולת חובתה אין צריכה לדקדק להביא חטאת מאותו מין הראשון לרבנן דפליגי לעיל עליה דבן עזאי דקסברי הכל הולך אחר חטאת, הלכך הואיל ועל כרחך תביא שתי עולות תזווג לו אותו שממינו ודיה:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) זבחים סז., ב) ועיין ברש"י פ"ז דזבחים סז ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה פירשה נדרה וכו' שלשה פרידין ב' למעלה ואחת למטה הס"ד: (ב) ד"ה קבעה נדרה וכו' וכן הדין אם באתה להקריב יחד נדרה וחובתה פטורה בשני קינין: (ג) בא"ד צריכה להביא עוד שלשה פרידין. כצ"ל:

הגהות וציונים

א] במשנה שבמשניות "עוד ארבע פרידין לנדרה": ב] חובה שנים (ש"מ): ג] אברהם בר דוד פירש (ש"מ): ד] גבי חובה שנים (שמכ"י). ובמלאכת שלמה ליתא תיבות "שהקינין סתומות גבי", וגורס והר"ר אברהם ז"ל פירש חובה שנים בחטאת שהקינין שהיו סתומות שנים: ה] חטאות קרבו למעלה (יעב"ץ): ו] פסולין ושני חטאות ועולה נעשו (ש"מ): ז] נתנתן לכהן אילו היה נמלך בה היה צריך (ש"מ): ח] אחת למטה וצריכה (ש"מ): ט] ויקריב שניהם למעלה (שמכ"י): י] כלומר כשנדרה הרי עלי קן פירשה את המין שתביא אם (ש"מ): יא] הענין ושכחה ואינה (ש"מ): יב] קן אם אלד זכר להביאם עם (ש"מ): יג] חטאות למעלה ונפסלו והשלישית היא בע"כ מב' קיני חובה והיא עולת חובה וכשרה וג' פרידות מב' קיני חובה עשה למטה ומהם ב' חטאות כשרות כצ"ל (יעיר קינו): יד] עי"ש הכתוב מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי (משלי לא) ופירש"י שהנשים היו נודרות להיות להן בן הגון. כצ"ל (יעיר קינו): טו] אם הב' קנים היו תורים. כצ"ל (יעיר קינו): טז] סתם מכל מין גוזל אחד למעלה וגוזל אחד למטה והוי הראשון כצ"ל (יעיר קינו): יז] הילכך הוי ספק אם צריכה כצ"ל (יעיר קינו): יח] כלומר ועשאן לב' הקנים מכל קן וקן חציו למעלה וחציו למטה (יעיר קינו): יט] בן יונה וב' תורים כצ"ל (יעיר קינו): כ] עי' בשיח השדה (יעיר קינו): כא] תביא ארבע כצ"ל (יעיר קינו): כב] מהנדר עם עולה מהחובה בבדי להביא קרבן גדול של ג' עולות כצ"ל (יעיר קינו): כג] צ"ל שש (יעיר קינו): כד] רצה בזה דלא תימא הא דקתני ואינה יודעת מה נתנה פירושו דאינה יודעת אם נתנה קן אחד או אם נתנה ב' קינין ע"כ הקדים לומר דנתנתן לכהן פי' שני קינין כלומר דזה יודעת שפיר דנתנה שני קינין רק שאינה יודעת כדמסיק (יעיר קינו): כה] כלומר ואם היה ממין אחד אינה יודעת עכ"פ מאיזה מין היה וכן לשון רש"י [זבחים סח. ד"ה נתנן לכהן] ואין ידוע מה נתנה אם תורים אם ב"י ואם קן אחד מזה וקן אחד מזה (יעיר קינו): כו] עי' ברש"י זבחים דף סח ע"א (יעיר קינו): כז] לחטאת דשמא הראשונים כולן למעלה נעשו אע"פ כצ"ל (יעיר קינו):

ואם היו הפרידים שבקיני **הַחוֹבָה** הסתומות פי **שְׁנַיִם בְּחַטָּאת** שנתערבה בהן, כגון שנתערבו שתי פרידים המפורשות לחטאות בשתי קינים [שהן ארבע פרידים] סתומות, שבסך הכל הן שש פרידים [ארבע חטאות ושתי עולות], ואם היה הכהן נמלך, היה מקריב שתי פרידים מקיני החובה למטה לחטאת ושתי פרידים האחרות למעלה לעולה, ואת שתי הפרידים המפורשות לחטאת היה עושה למטה[א], והוא לא נמלך, אלא עשה את הכל מחצה למעלה ומחצה למטה, הדין הוא, **שֶׁמֶּחֱצָה** מכל הפרידים **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה** שני **פָּסוּל**. כי יש לחשוש שעשה למעלה את שתי החטאות המפורשות ועוד אחת מהסתומות, ושלש הפרידים האחרות מהן עשה למטה, ונמצא שעשה מקיני החובה הסתומות עולה אחת ושלש חטאות במקום שתי עולות ושתי חטאות, ונפסלה בהן חטאת אחת, וכן נפסלו שתי החטאות שנעשו למעלה. באופן זה כשרות מהתערובת שתי חטאות ועולה אחת, שהן שלש פרידים, והן מחצה מכמות כל הפרידים. וכיוצא בזה בכל כמות שהיא, כאשר מנין הפרידים שבקינים הסתומות כפול ממנין החטאות שנתערבו בהן.

ואם היו הפרידים שהן **לְחַטָּאת** פי **שְׁנַיִם בַּפרידים** שבקיני **הַחוֹבָה** הסתומות בהן נתערבו, כגון שנתערבו ארבע פרידים מפורשות לחטאות בקן סתומה אחת [שבה שתי פרידים], שבסך הכל הן שש פרידים [חמש חטאות ועולה אחת], ואם היה הכהן נמלך, היה מקריב מהקן הסתומה אחת למעלה ואחת למטה ואת ארבע הפרידים המפורשות לחטאת היה מקריב למטה[ב], והוא לא נמלך אלא עשה הכל מחצה למעלה ומחצה למטה, הדין הוא, שכפי **הַמִּנְיָן** של הפרידים **שֶׁבְּקִינֵי הַחוֹבָה, כָּשֵׁר**. כי יש לחשוש שעשה למעלה שלש מן החטאות, ולמטה עשה את החטאת הרביעית ואת הקן הסתומה, ונפסלו כל שלש החטאות שקרבו למעלה, וכן נפסלה העולה שבקן הסתומה שנעשתה למטה ולא למעלה. אבל שתי חטאות כשרות, זו מהקן הסתומה שנעשתה למטה, וזו מארבע החטאות שנעשתה למטה, והן כמנין הפרידים שבקן החובה[ג]. וכיוצא בזה בכל כמות שהיא, כאשר מנין החטאות שנתערבו בקינים הסתומות כפול ממנין הפרידים שבקינים.

המשנה מבארת שדין זה הוא גם בעולות וקיני חובה שהוקרבו כשהן מעורבות:

וְכֵן פרידים המפורשות **לְעוֹלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּקֵן חוֹבָה** סתומה, ומנין העולות הוא כמנין הפרידים שבקיני החובה, כגון שנתערבו שתי עולות בקן אחת או ארבע עולות בשתי קינים, ועשאן הכהן מחצה למעלה ומחצה למטה, **אֵין כָּשֵׁר** מהתערובת **אֶלָּא כְּמִנְיַן הָעוֹלוֹת שֶׁבְּקֵן הַחוֹבָה**, שאם נתערבו שתי עולות בקן אחת, כשירה מכל התערובת רק עולה אחת, ואם נתערבו ארבע עולות בשתי קינים, כשרות רק שתי עולות, וכן הלאה. ואם היו הפרידים שבקיני **הַחוֹבָה** הסתומות פי **שְׁנַיִם בְּעוֹלָה** שנתערבה בה, כגון שנתערבו שתי פרידים המפורשות לעולה בשתי קינים [שהן ארבע פרידים], שבסך הכל הן שש פרידים, ארבע מהן עולות ושתים חטאת. ועשה הכהן את הכל מחצה למעלה ומחצה למטה, **מֶחֱצָה** מכל הפרידים **כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה** שני **פָּסוּל**, וכגון באופן האמור[ד], כשרות מהתערובת שתי עולות וחטאת אחת, שהן מחצה מכמות כל הפרידים. וכיוצא בזה בכל כמות שהיא, כאשר מנין הפרידים שבקינים הסתומות כפול ממנין העולות שנתערבו בהן. ואם היו הפרידים שהן **לְעוֹלָה** פי **שְׁנַיִם בַּפרידים** שבקיני **הַחוֹבָה** הסתומות בהן נתערבו, כגון שנתערבו ארבע פרידים מפורשות לעולות בקן סתומה אחת [שבה שתי פרידים], שבסך הכל הן שש פרידים, חמש מהן עולות ואחת מהן חטאת, ועשה הכהן את הכל מחצה למעלה ומחצה למטה, הדין הוא, שכפי **הַמִּנְיָן** של הפרידים **שֶׁבְּקִינֵי הַחוֹבָה כָּשֵׁר**, וכגון באופן האמור[ה], כשרות מהתערובת שתי עולות, כמנין הפרידים שבקן החובה. וכיוצא בזה בכל כמות שהיא, כאשר מנין העולות המפורשות שנתערבו בקינים הסתומות כפול ממנין הפרידים שבהן. הכל כפי שנתפרש לעיל לגבי חטאות שנתערבו בקינים סתומות, שכאמור שם לגבי חטאות, כן הוא כאן לגבי עולות[ו].

★ ★ ★

משנה ו

המשנה[ז] מביאה אופן של יולדת שעליה להביא קן חובה, שהתנדבה להביא קן נוסף, וטעויות שונות שיתכן שייעשו בקרבנות אלו, כאשר חובותיה גדלים והולכים בעקבות אותן טעויות:

הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה הֲרֵי עָלַי להביא **קֵן** - שני עופות, **כְּשֶׁאֵלֵד בֵּן זָכָר**[ח], וקן זה קן נדבה הוא שהוא שתי עולות, אם אכן **יָלְדָה בֵּן זָכָר**, הרי היא **מְבִיאָה שְׁתֵּי קִנִּים, אַחַת לְנִדְרָהּ**, והוא שתי עולות כאמור[ט], **וְאַחַת לְחוֹבָתָהּ**, שכל יולדת חייבת להביא קן על לידתה[י], ובקן זה האחד חטאת והאחד עולה. **נְתָנָתַן לַכֹּהֵן, הַכֹּהֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁלֹשׁ פְּרִידִין מִלְּמַעְלָן**, לפי ששלש מהן הן עולות, שתים לנדרה ואחת לחובתה, **וּפרידה אַחַת מִלְּמַטָּן**, לפי שהיא חטאת הבאה לחובתה[יא].

כאשר טעה הכהן בהקרבתן של הקינים, יש בכך כמה וכמה חילוקי דינים[יב]:

א. אם **לֹא עָשָׂה כֵּן** הכהן, להקריב שלש למעלה ואחת למטה, **אֶלָּא שְׁתַּיִם** מהן הקריב **מִלְּמַעְלָן וּשְׁתַּיִם** מהן **מִלְּמַטָּן**, לפי שחשב ששתי קיני חובה הן, וכגון שסבר שילדה בהיותה זבה, שנתחייבה קן לזיבתה

א. **והיינו**, שבסך הכל היה מקריב שתי פרידים למעלה לעולה, וארבע פרידים למטה לחטאת.

ב. **והיינו**, שבסך הכל היה מקריב פרידה אחת למעלה לעולה, וחמש פרידים למטה לחטאת.

ג. **ההסבר** לכך הוא, שכאשר מנין החטאות המפורשות הוא פי שנים ממנין הפרידים שבקינים הסתומות, ונחלקה התערובת לשנים ומחצה קרב למעלה ומחצה למטה, על כרחך שיש מהחטאות המפורשות אחד או יותר שקרבו למטה והן ודאי כשרות. [שאם באת לחשוש שמא קרבו כל החטאות רק למעלה, נמצא שלא קרבו למטה אלא הקינים הסתומות, ואיך אמרת שהחלוקה היא שוה, אחר שהקינים הסתומות הן אך מחצית מכמות החטאות]. והנה חוששים אנו שהקינים הסתומות נעשו כולן למטה, ואין להכשיר אלא את חציין [שהלא היה על חציין האחר להיעשות למעלה]. ומאחר שהחטאות המפורשות הן פי שנים מהפרידים שבקינים הסתומות [כגון באופן שנתערבו ארבע חטאות בקן סתומה אחת שבה שתי פרידים], הרי כאשר חולקה כל הכמות לשנים [שלש ושלש] והקינים הסתומות הן בחלק אחד, מהוות החטאות שבחלק זה שליש לעומת הקינים הסתומות שהן שני שליש [כגון בדוגמא הנ"ל, שבשלש שלמטה יש חטאת אחת וקן סתומה שלימה שהיא שתי פרידים], ואם נפסל חצי מהקינים הסתומות שהוא שליש מהחצי האמור, הלא כנגד זה כשרות החטאות שאף הן שליש מחצי זה, ונמצא שכשרות פרידים כמנין הקינים הסתומות.

ד. **שנתערבו** שתי עולות בשתי קינים סתומות, והן שש פרידים, ועשה הכהן שלש פרידים למעלה ושלש פרידים למטה.

ה. **שנתערבו** ארבע עולות בקן סתומה, והן שש פרידים, ועשה הכהן שלש פרידים למעלה ושלש למטה.

ו. **פירשנו** את המשנה בדרכם של הראב"ד והרא"ש ועוד. וראה בילקוט ביאורים שהובאו שיטות נוספות בפירוש המשנה.

ז. **איורים** למשנה זו, ראה להלן בסוף המסכת.

ח. **כתב** הרז"ה (ד"ה האשה) שודאי שהוא הדין ליולדת נקבה, אלא שכן הדרך שהאשה נודרת להביא קרבן לכשתלד זכר, ככתוב (משלי לא ב) 'מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי'. [ועיין פירוש פסוק זה בסנהדרין (ע:)].

ט. **אמנם** המשנה פתחה בנדרה, אולם בהמשך המשניות, לפי פירוש רש"י בזבחים (סז: ומובא בהמשך) מתברר שכאשר הכהן מקריב באופן סתמי קן אחר קן, קרב הראשון לחובתה והשני לנדרה. ועיין בזה בילקוט ביאורים. ומה שפתחה המשנה בנדרה, ביאר התפארת ישראל (יכין אות לד) שמה שקן חובתה קודמת אינו אלא אם היא מביאתן כאחד, אולם מן הדין אין להמתין עד שישלמו ימי טהרה להביא קן חובתה, אלא מיד שילדה תביאנו [ותשלחנו על ידי אחר, שערל וטמא משלחים קרבנותיהם כאמור בפסחים (סג.)], ואילו קן חובתה תביא רק במלאות ימי טהרתה שהם אחר ארבעים יום לזכר ואחר שמונים יום לנקבה. ועל כן הקדימה המשנה את קן נדרה.

י. **יולדת** זכר או נקבה טמאה מנין ימים מסויים [יולדת זכר שבעה ימים ויולדת נקבה ארבעה עשר יום], ולאחר מכן דמיה טהורים עוד מנין ימים מסויים [יולדת זכר שלשים ושלשה יום ויולדת נקבה ששים וששה יום], ובמלאת ימים אלו עליה להביא קן של תורים או בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת. ועיין תפארת ישראל (שם) שהמדובר הוא ביולדת עניה, שאילו יולדת עשירה אינה מביאה קן אלא כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת.

יא. **כיון** שהביאה ארבע כאחת, ולא נתפרשו, יכול הכהן לברור מה שירצה לחטאת ומה שירצה לעולה. ואודות תערובת של נדר ונדבה בקן סתומה אחת, ראה ילקוט ביאורים לעיל (פ"א מ"ג).

יב. **המשנה** מונה עתה שבעה אופנים של נדרים וטעויות, כאשר באופן הראשון עליה

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ח מהלכות פסה"מ הלכה ג:
ח ב מיי' שם הל' ד:
ט ג מיי' פ"י שם הל' א:
י ד מיי' שם הלכה ב:
יא ה מיי' שם הל' ג [והל' ד]:

[א]חובה שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול חטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר [ב]וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין עולות שבחובה חובה שנים בעולה מחצה כשר ומחצה פסול עולה שנים בחובה המנין שבחובה כשר: ן [ג א]האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר מביאה שתי קנים אחת לנדרה ואחת לחובתה נתנתן לכהן הכהן צריך לעשות ג' פרידין מלמעלן ואחת מלמטן לא עשה כן אלא שתים מלמעלן ושתים מלמטן ולא נמלך צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה מלמעלן ממין אחד משני מינין תביא שתים [ד]פרשה נדרה צריכה להביא עוד ג' פרידין ממין אחד משני מינין תביא ארבע: [ה]קבעה נדרה צריכה להביא עוד חמש פרידין ממין אחד משני מינין תביא שש נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה והלך הכהן ועשה ואין ידוע מה עשה צריכה להביא עוד פרידין ארבע[ב] לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת

בן

וחובה[ב] שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול. כגון שמונה פרידין דחטאת שנתערבו בשמנה פרידין שחציו עולה וחציו חטאת הרי שנים עשר פרידין חטאת והארבעה פרידין עולה, והקריב חציין למעלה וחציין למטה, אותם שלמעלה כולן פסולין כי שמא כולם חטאות, ואותם שמונה של מטה כשרים מהם ארבעה של חטאת וארבעה של עולה פסולין, וזהו חובה שנים בחטאת כלומר שנתערבו שמנה חטאות שם ובחובה אין כי אם ארבעה חטאות, וגם זהו מנין שבחובה כשר שאין כשר שם אלא ארבעה חטאות: חטאת שנים בחובה. כגון ששה עשר פרידין של חטאת ושמנה של חובה ארבעה פרידין עולה וארבעה פרידין חטאת, ועשה י"ב למעלה וי"ב למטה: מנין שבחובה כשר. דשנים עשר של מעלה כולן פסולין שמא חטאות הם, וי"ב של מטה ד' פסולין שמא עולות הן ושמונה חטאות כשרים ממה נפשך, הרי חטאות כשרים במנין כל החובה בין עולה בין חטאת, ומיהו חטאת שנים בחובה אין לישבו מענין חובה שנים בחטאת, וכן תפרש הבבא שאחריה: וה"ר רבינו אברהם[ג] פירש שהקינין סתומות גבי חובה[ד] שנים בחטאת שהקינין היו סתומות שנים והחטאות שני פרידין ועשאן חציין למעלה וחציין למטה: מחצה כשר ומחצה פסול. כי שמא שתי חטאות קרבן[ה] למעלה ועולה מן הסתומה ולמטה שתי חטאות ועולה: חטאת שנים בחובה. כלומר חטאת פי שנים שנתערבו בחובה שהיו החטאות ד' פרידין והחובה שני פרידין ועשה חציין למעלה וחציין למטה: המנין שבחובה כשר. דהיינו שני חטאות, דשלשה חטאות נעשו למעלה והן פסולין ובשני[ו] חטאות לעולה נעשו למטה: ן האשה שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר. ביולדת עניה מיירי, דאילו עשירה מביאה כבש לחובתה: ילדה זכר מביאה שני קינין כו', נתנתן לכהן[ז] צריך לעשות ג' למעלה. לפי שקן נדבה קרב כולו עולה: ולא עשה כן אלא קרב שתים למעלה ושתים למטה ולא נמלך. בה לדעת על מה הביאתו, ועתה נפסל מהן פרידה אחת[ח] וצריכה שתביא עוד פרידה ויקרבנו למעלה: ממין אחד. כלומר הדין הזה כשכולם ממין אחד: ומשני מינים תביא שנים. כלומר אם הראשונים ממין אחד שהיו שני הקינין תורים או בני יונה תביא עוד פרידה מאותו המין לעולה ויצאה ידי הכל, שמקן שהקריב כהן ראשון יצאה ידי חובת לידתה שהרי לשם חובה קרב, והשני נשאר לנדרה ונפסל גוזל אחד מהן בעשיית מטה והרי יהיה זה תחתיו, ואם הראשונים משני מינים היו קן תורין וקן בני יונה תביא שתים תור ובן יונה ויקריב שתים[ט] למעלה, משום דמספקא לן איזה קן משניהם הראשונים קרב אחרון והוא לנדרה ונפסל ממנו פרידה אחת וצריכה להשלימו מאותו המין כדתנן לעיל (כג:) אין מביאין תורין כנגד בני יונה וכו': פירשה נדרה צריכה שתביא שלשה פרידין. (א) למעלה: ממין אחד. כלומר[י] אם ידעה שלא נתנה לכהן אלא מין אחד והקריבו הכהן בזה הענין[יא] ואינה יודעת איזה מין פירשה מביאה שלש פרידין, כיצד, אם נתנה השני קינין תורין מביאה תור אחד לזווג לפסול ושני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה: ומשני מינין תביא ארבעה. אם יודעת שנתנה לכהן ב' מינין קן תורין וקן בני יונה ואינה יודעת מה הקריב כהן באחרונה או תורים או בני יונה, אם לא ידעה מה פירשה לנדרה תביא ד', כיצד, שמא תורים הקריב באחרונה וצריכה להביא תור לזווג לפסול ועוד שני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה, ושמא הקריב באחרונה בני יונה וצריכה להביא בן יונה לזווג לפסול ועוד שתי תורין כי שמא נדרה תורין, ולכך תביא ארבעה שתי תורים ושני בני יונה[ב]. והכי נמי מצי למינקט במין אחד שצריכה ארבעה אם אינה יודעת איזה מין נתנה לכהן או שני קינין תורים או שני קינין בני יונה, אבל ניחא ליה למינקט ביודעת

מה נתנה: קבעה נדרה צריכה שתביא עוד חמשה פרידין למעלה ממין אחד. פירוש קבעה נדרה עם חובתה שאמרה הרי עלי קן[יב] להביאה עם חובתי ופירשה ואינה יודעת מה פירשה, ולקרבן גדול ביחד איכוונא וצריכה להביא ג' עולות ביחד אם היתה יודעת מאיזה מין פירשה ויודעת שלא הביאה אלא ממין אחד אל הכהן, כיצד, אם יודעת שנתנה לכהן ב' קינין תורין ועשאן הכהן קן אחד למעלה וקן אחד למטה ונפסל גוזל אחד, והיא קבעה נדרה יחד עם חובתה ולכך אינה יכולה להביא פחות משלשה עולות, וכן הדין אם באתה להקריב (ב) פטורה בשני קינין ומהן פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולת חובתה, ולאחר זמן שמביאה נדרה צריכה להביא עוד (ג) פרידה שיהיו שלשה פרידין שני פרידות לנדרה ואחד לקביעותה שאינה יכולה להביא פחות משלשה עולות, והפרידה שלישית צריכה להיות ממין שקרבה כבר עולת חובתה שהרי אמרה עם חובתי, ונדרה אם מביאה בפני עצמו תביא עם אחד שממין חובתה, ועתה שהביאה שתי קינין תורין אם נעשו בהכשר שלשה למעלה ואחד למטה נפטרה בכך, ועתה שנפסל האחד תביא שלשה פרידין תורין שאינה יכולה להביא פחות מג' שתים לנדרה ואחת לקביעותה, ושמא פירשה להביא לנדרה בני יונה דהאי קבעה נדרה אאינה יודעת מה פירשה קאי ולכך תביא עוד שני פרידין בני יונה, שעתה מביאה שלשה עולות מתורים ופרידה מהן מעין חובתה ושני בני יונה לנדרה שאינה מסופקת אלא מנדרה, הרי לך ה' פרידין ג' מאותו מין שנתנה לכהן ושנים ממין אחר: משני מינין תביא שש. אם יודעת שנתנה לכהן קן תורים וקן בני יונה ואינה יודעת איזה קרב באחרונה ואינה יודעת מאיזה מין פירשה להביא לנדרה תביא שש פרידין, שמא תור קרבה באחרונה והאחד נפסל וצריכה שלשה בני יונה אחד ממין עולת חובתה ושנים לפי ששמא נדרה בני יונה ועוד שתי תורים כי שמא נדרה תורים, או שמא קן בני יונה קרב באחרונה וצריכה להביא ג' תורים וב' בני יונה, ולכך תביא שש, קן תורים וקן בני יונה משום ספק נדרה, ועוד תור אחד ובן יונה אחד לפי שצריכה להביא ממין חובתה ואינה יודעת מאיזה מין: נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה. אם תורים אם בני יונה או קן אחד מזה וקן אחד מזה: ואין ידוע מה עשה. אם כולן למטה או חציין למעלה וחציין למטה, נמצאת שלא יצאה אפילו חובת לידתה, דשמא כולם למעלה ואין כאן חטאת או שמא כולם למטה ואין כאן עולות: צריכה שתביא עוד ד' פרידין לנדרה. לספק פירושה משני מינין: ושתים לעולת חובתה. תור ובן יונה, שמא הראשונים כולם למטה נעשו ואינה יודעת מאיזה מין והכל הולך אחר החטאת וצריכה להביא עולה מאותו מין, או שמא ראשונים חציין למעלה וחציין למטה וקן שקרבה ראשון יצאה ידי חובתה והיא קבעה עולה מאותו מין עם נדרה ואינה יודעת איזה מין היה, הילכך תביא עוד עם ספק פירושה תור ובן יונה ממה נפשך, אם קן שקרב ראשון תורים היו וקרב מהן עולה למעלה והיא לחובתה הרי היא מביאה עכשיו תור עם נדרה משום קביעותה, ואם מבני יונה והוקבע להביא עולת יונה עם נדרה הרי מביאתו, ואם כולן למטה נעשו וצריכה להביא עולתה מאותו המין הרי משתים שהיא מביאה עכשיו לחובתה יעלה אחד מהן והשני נדבה: וחטאת אחת. מביאה מאיזה מין שתרצה משום שמא הראשונים כולם למעלה נעשו, והרי לו זוג ממינו לעולה משתים שהביאה לחובתה משני מינין, ואף על פי שכבר קרב עולת חובתה אין צריכה לדקדק להביא חטאת מאותו מין הראשון לרבנן דפליגי לעיל עליה דבן עזאי דקסברי הכל הולך אחר חטאת, הלכך הואיל ועל כרחך תביא שתי עולות תזווג לו אותו שממינו ודיה:

פירוש הרא"ש

חובה שנים בחטאת. פי' שהחובה פי שנים כנגד החטאת. כגון שנתערבו שני קיני חובה בשתי חטאות ועשה ג' פרידין למעלה איכא למיחש שמא עשה ב' חטאות[יג] כשרות והג' הוה עולה שעשאה למטה ופסולה נמצא [חובה] כשר ומחצה פסול: ואם החטאת פי שנים בחובה. כגון שנתערבו ד' חטאות בקן סתומה ב' כשרים כמנין שבחובה דאף אם הקריבו ג' חטאות למעלה ונפסלו המטאת הרביעית שנעשית למטה כשרה. ומקן החובה נפסלה העולה והחטאת כשרה: ן האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר. פי'[יד] מה ברי ומה בר בטני: ג' פרידין למעלה. דבקן נדרה שתים עולות: אלא עשה שתים למעלן. מקן א' [א'] למעלה וא' למטה. וכן מקן השני: ולא נמלך. נאסה והיה סבור שהיתה יולדת בזוג או שהיו עליה שתי לידות או שתי זיבות נמצא שנפסל גוזל אחד של עולה שנעשים למטה תביא גוזל אחד לעולה: ממין א'. אם ב' הקינין היו ממין א' כגון תורים או כולן בני יונה: משני מינין תביא שתים. אם[טו] הביאה תורים ובני יונה. ואשה שהביאה לכהן חובתה ונדרה והקריבן הכהן סתם[טז] הראשון לחובתה והשני לנדרה. ואין ידוע איזה מהן קרב אחרון שתביא מאותו המין גוזל שנפסלה הילכך[יז] צריכה להביא תור או בן יונה דאין מביאין תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור. הלכך תביא תור ובן יונה ואותו שהוא מין הראשון יהא חובה והאחד יהיה נדבה: פרשה נדרה. דבשעת נדרה אמרה הרי עלי קן תורים או שני בני יונה ושכחה מה פירשה נמצא שהיא צריכה להביא לנדרה תורים ובני יונים מספק. והיא נתנה ב' קינין לכהן ועשאן חציין למעלה וחציין למטה[יח] ונפסלה עולה האחת לכך צריכה עוד להביא ג' פרידין: ממין א'. אם הראשונים היו ממין אחד היו תורים תביא תור ושני בני יונה. ואם היו בני יונה תביא בן יונה[יט] ותורין. כי מאותו המין שהביאה עולה אחת לנדרה מאותו המין עצמו צריכה להביא עולה השנייה. דאין מביאין תור כנגד בן יונה ובן יונה כנגד תור בנדבה כמו בחובה כיון שפירשה נדרה[כ]: משני המינים תביא שתים[כא]. אם הראשונים היו משני מינין ואין ידוע אם הקן האחרון היו תורין שתביא תור להשלים עולה שנפסלה וב' בני יונה. או היו בני יונה ותביא בן יונה וב' תורין הלכך תביא ב' תורין ושני בני יונה כבתחילה: קבעה נדרה. שקבעתה להביאה על קן חובתה. שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר להביא עם קן חובתי. וכוונה להביא קן מהודר[כב] ג' עולות כאחד. ופירשה ואינה יודעת מה פירשה כלאמרן והביאה ב' קינין ונתנן לכהן ועשאן חציו למעלה וחציו למטה: צריכה להביא עוד חמש פרידין. לעולה אם הראשונים היו ממין אחד. ואם מב' מינים היו תביא שני[כג] כי צריכה להביא שני תורים ושני בני יונה לספק פרושה. וצריכה להביא עוד עולה אחת ממין עולת חובתה. הלכך תביא ממין הראשונה גוזל א' לעולה עם עולת נדבה. ואם הראשונים היו ב' מינים ואינו ידוע איזה קרב אחרון. צריכה להביא תור ובן יונה וב' תורין וב' בני יונה לספק פירושה. וממ"נ הביאה עולת חובתה עמהן כיון שהביאה תור ובן יונה: נתנתן לכהן[כד]. פי' שני קינין: ואינה יודעת מה נתנה. אם ממין א' ואם מב' מינין ומאיזה מין היה[כה]: ואין ידוע מה עשה. אם כולן למעלה או כולן למטה. או חציו למעלה (או חציו) [וחציו] למטה. נמצא שלא יצאה ידי נדרה כלל. שמא עשאן כולן למטה ונפסלה העולה. הילכך תביא ב' תורים וב' בני יונה לספק פירושה ותור ובן יונה לספק חובתה. דשמא עשאן למטה ויצאת ידי חטאת וצריכה להביא עולה ממין חטאתה ואינה יודעת אם היה חטאתה ממין תור או בן יונה. לפיכך תביא תור ובן יונה לספק חובתה עם (כפי) [ספק] נדרה מפני הקביעות[כו]: וחטאת אחת. פרידה אחת תביא לחטאת[כז]. אע"פ שאינה יודעת מאיזה מין היה ראשונה. תביא חטאת ממין שתרצה. ואומר אם זה ממין הראשונים הרי זה בן זוג לעולת חובתה שקרבה. ואם מין אחר הוא יזדווג עם פרידות מן השנים שהם תור ובני יונה שהיא מביאה לספק עולת חובתה. ורבנן דפליגי אבן עזאי לטעמייהו דאמרו לעיל (פ"ב מ"ה) הכל הולך אחר החטאת אע"פ שקרבה אחרונה:

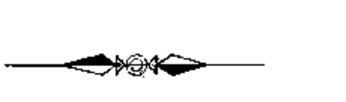
מסורת הש"ס עם הוספות

א) זבחים סז:, ב) ועיין ברש"י פ"ו דזבחים סז ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה פירשה נדרה וכו' שלשה פרידין ב' למעלה ואחת למטה הס"ד: (ב) ד"ה קבעה נדרה וכו' וכן הדין אם באתה להקריב וחובתה פטורה בשני קינין: (ג) בא"ד צריכה להביא עוד שלשה פרידין. כצ"ל:

הגהות וציונים

א] במשנה שבמשניות "עוד ארבע פרידין לנדרה": ב] חובה שנים (ש"מ): ג] אברהם בר דוד פירש (ש"מ): ד] גבי חובה חובה שנים (שמכ"י), ובמלאכת שלמה ליתא תיבות "שהקינין סתומות גבי", וגורס והר"ר אברהם ז"ל פירש חובה שנים בחטאת שהקינין שהיו סתומות שנים: ה] חטאות קרבו למעלה (יעב"ץ): ו] פסולין ושני חטאות דעולה נעשו (ש"מ): ז] נתנתן לכהן אילו היה נמלך בה היה צריך (ש"מ): ח] אחת למטה וצריכה (ש"מ): ט] ויקריב שניהם למעלה (שמכ"י): י] כלומר כשנדרה הרי עלי פירשה את המין שתביא אם (ש"מ): יא] הענין ושכחה ואינה (ש"מ): יב] קן אם אלד זכר להביאם עם (ש"מ): יג] חטאות למעלה ונפסלו והשלישית היא בע"כ מב' קיני חובה והיא עולת חובה וכשרה וג' פרידות מב' קיני חובה עשה למטה ומהם ב' חטאות כשרות כצ"ל (יעיר קינו): יד] ע"ש הכתוב מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי (משלי לא) ופירש"י שהנשים היו נודרות להיות להן בן הגון, כצ"ל (יעיר קינו): טו] אם הב' קנים היו תורים. כצ"ל (יעיר קינו): טז] סתם מכל מין גוזל אחד למעלה וגוזל אחד למטה והוי הראשון כצ"ל (יעיר קינו): יז] הילכך הוי ספק אם צריכה כצ"ל (יעיר קינו): יח] כלומר ועשאן לב' הקינין מכל קן חציו למעלה וחציו למטה (יעיר קינו): יט] בן יונה וב' תורים כצ"ל (יעיר קינו): כ] עי' בשיח השדה (יעיר קינו): כא] תביא ארבע כצ"ל (יעיר קינו): כב] מהדור עם עולה מהחובה בבדי להביא קרבן גדול של ג' עולות כצ"ל (יעיר קינו): כג] צ"ל שש (יעיר קינו): כד] רצה בזה דלא תימא הא דקתני ואינה יודעת מה נתנה פירושו דאינה יודעת אם נתנה קן אחד או אם נתנה ב' קינין ע"כ הקדים לומר דנתנתן לכהן פי' שני קינין לומר דזה ידוע שפיר דנתנה שני קינין רק שאינה יודעת כדמסיק (יעיר קינו): כה] כלומר ואם פי' ממין אחד אינה יודעת עכ"פ מאיזה מין היה וכן לשון רש"י [זבחים סח. ד"ה נתנן לכהן] ואין ידוע מה נתנה אם תורים אם ב"י ואם קן אחד מזה וקן אחד מזה (יעיר קינו): כו] עי' ברש"י זבחים דף סח ע"א (יעיר קינו): כז] לחטאת דשמא הראשונים כולן למעלה נעשו אע"פ כצ"ל (יעיר קינו):

וקן ללידתה ובשתיהן פרידה אחת חטאת והאחרת עולה, **וְלֹא נִמְלַךְ** בה לשאול האם כן הוא כפי מחשבתו, ונמצא שעשה חטאת אחת תחת עולה, שהיה עליה להביא שלש עולות וחטאת אחת והוא עשה שתי עולות ושתי חטאות, וחסרה לה עולה אחת, ועל כן **צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד פְּרִידָה אַחַת וְיַקְרִיבֶנָּה מִלְמַעְלָן** לקרבן עולה החסר לה. וכל זה כאשר שתי הקינים שהביאה היו **מִמִּין אֶחָד**, ששתיהן תורים או שניהם בני יונה, ועל כן תביא עוד פרידה לקרבן עולה מהמין שהביאה מקודם[יג].

ב. **וְאִם** שתי הקינים שהביאה היו **מִשְּׁנֵי מִינִין**, שאחת תורים והאחרת בני יונה, והקריב מכל מין אחת למעלה ואחת למטה, ואין ידוע איזו קן קרבה אחרונה, **תָּבִיא** עוד **שְׁתַּיִם** [-שתי פרידים], אחת תור והאחרת בן יונה. טעם הדבר הוא, משום ששנינו לעיל (פ"ב מ"ה) שאין מביאים תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור, דהיינו שקן צריכה להיות ממין אחד ולא משנים[יד], וכיון שהביאה שתי קינים משני מינים, והקן שהקריב הכהן ראשונה ועשה בה אחד למעלה ואחד למטה עלתה לחובתה[טו], והקן האחרת באה לנדרה ונפסלה בה הפרידה שהקריב למטה ועליה להביא פרידה אחרת לעולה, הרי שאם היה הקן השני קן של תורים, נפסל תור ועליה להביא תור אחר לעולה, ואם היה קן של בני יונה נפסל בן יונה ועליה להביא בן יונה אחר. מפני הספק עליה להביא תור ובן יונה.

ג. ואם כאשר נדרה להביא קן, **פֵּרְשָׁה נִדְרָהּ** שתביאנו ממין מסויים, מתורים או מבני יונה, ואינה זוכרת איזה מין פירשה, הרי מחמת הספק היתה מחויבת להביא לנדרה משני המינים, ועל כן היה עליה להביא שלש קינים, אחת לחובתה ושתים לנדרה, לחובתה מאיזה מין שתרצה, ולנדרה קן של תורים וקן של בני יונה, וכיון שלא עשתה כן אלא הביאה לנדרה מין אחד, וכאמור לעיל נפסלה פרידה אחת בקן של נדרה שהיה על הכהן לעשותה עולה ועשאה חטאת, באופן זה היא **צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד שָׁלֹשׁ פְּרִידִין**, פרידה אחת לעולה מהמין שהביאה, והיא באה תחת זו שנפסלה, ועוד שני פרידים מהמין השני מפני הספק איזה מין התחייבה. וכל זה כאשר שתי הקינים שהביאה היו **מִמִּין אֶחָד**, ששתיהן היו של תורים או שניהם היו של בני יונה, שעל כן תביא עוד פרידה לקרבן עולה מהמין שהביאה מקודם, שנפסלה בו פרידה אחת. וכגון, שמלכתחילה הביאה שתי קינים של תורים, אחת לחובתה ואחת לנדרה, והרי היא חייבת מספק עוד קן של בני יונה לנדרה, ועשה הכהן מכל קן שהביאה אחד למעלה ואחד למטה, ונפסל תור מקן נדרה משום שנעשה כחטאת ולא כעולה, עליה להביא עוד תור ושני בני יונה, תור תחת התור שנפסל ושני בני יונה מפני הספק שמא נדרה להביא בני יונה דווקא.

ד. **וְאִם** שתי הקינים שהביאה לחובתה ולנדרה היו **מִשְּׁנֵי מִינִין**, שאחת היא של תורים והאחרת של בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה ראשונה ואיזו קרבה שניה, **תָּבִיא** עוד **אַרְבַּע** פרידים, שתי תורים ושני בני יונה, וכולן לקרבנות עולה. טעם הדבר הוא שכיון שאין ידוע איזו קן קרבה לנדרה, אם קן התורים או קן בני היונה, אין ידוע מה עליה להשלים עבור מה שנפסל, אם תור או בן יונה, וכן אין ידוע אם הקריבה לנדרה תורים ומספק היא חייבת לנדרה עוד קן של בני יונה, או שהקריבה לנדרה בני יונה ומספק היא חייבת לנדרה עוד קן של תורים, ואינה יוצאת מידי ספיקות אלו עד שתביא שתי קינים, קן תורים וקן בני יונה, ותתנה ותאמר, אם מלכתחילה נתחייבתי בתורים לנדרי, וקרבה לנדרי קן התורים, ונפסל תור אחד, תור אחד משתי התורים הללו יהיה תחתיו והתור השני הוא נדבה, ואם קרבו לנדרי בני היונה [ונתחייבתי בתורים כאמור] יהיו לנדרי שתי התורים, ובין כך ובין כך שני בני היונה יהיו לנדבה, ואם מלכתחילה נתחייבתי בבני יונה לנדרי, וקרבה לנדרי קן בני היונה, ונפסל בן יונה אחד, בן יונה אחד משני בני היונה הללו יהיה תחתיו ובן היונה השני הוא נדבה, ואם קרבו לנדרי התורים [ונתחייבתי לנדרי בבני יונה כאמור], יהיו לנדרי שני בני היונה, ובין כך ובין כך שתי התורים יהיו לנדבה.

ה. ואם גם **קָבְעָה נִדְרָהּ** להביאנו עם חובתה, דהיינו שאמרה 'הרי עלי קן להביאנה עם הקן בה אני מחוייבת ללידתי', נתחייבה בכך להביא את נדרה עם חובתה יחד[טז], וכיון שפירשה את נדרה ואינה יודעת מה פירשה, אם תורים או בני יונה, כדלעיל, נמצא שמפני הספק נתחייבה בתחילה להביא עם קן חובתה עוד שתי קינים משני המינים, קן תורים וקן בני יונה, ועתה שהביאה שתי קינים בלבד וממין אחד, לא יצאה ידי נדרה, שמא נדרה להביא מן המין השני, ועליה להביא קן נוספת מן המין השני ולהוסיף ולהביא עמו עוד עולה אחת במקום עולת חובתה על מנת שתבוא קן זו של המין השני עם עולת חובתה[יז]. אמנם גם בזה אין די, שהלא נפסלה עולה אחת מהקן שהביאה לנדרה כיון שהכהן עשה פרידה אחת למטה כדין חטאת, ושמא הוא הקן שנתחייבה לנדרה ואין די שתשלים את אותה פרידה לבדה, שהלא על הקן כולו לבוא עם עולת חובתה יחד, ונמצא שעליה להביא קן זו כולה ולא רק את זו שנפסלה ודווקא יחד עם עולת חובתה, ועל כן היא **צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד חָמֵשׁ פְּרִידִין** שיקרבו לעולה למעלה, אחד ממין חובתה, ועוד שתי תורים ושני בני יונה לנדרה, ובזה יצאה ידי כל הספיקות, שהביאה את נדרה עם עולת חובתה. וכל זה כאשר הביאה מתחילה את חובתה ואת נדרה **מִמִּין אֶחָד**. דוגמא לדבר, שהביאה קן חובתה וקן נדרה מתורים, ונפסל תור אחד מקן נדרה. אין די שתביא תור אחר תמורתו, אלא עליה להביא את הקן כולו ולהביא עוד תור עבור עולת חובתה על מנת שיבואו יחד[יח]. ועוד עליה להביא קן מבני יונה לספק נדרה, שמא נדרה להביא בני יונה דווקא, ותביא את כולם יחד, על מנת שיבואו התורים ובני היונה עם עולת חובתה, ונמצא שבסך הכל עליה להביא חמש פרידים נוספות.

ו. ואם שתי הקינים שהביאה לחובתה ולנדרה היו **מִשְּׁנֵי מִינִין**, שאחת תורים והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה ראשונה לחובתה, **תָּבִיא** עוד **שֵׁשׁ** פרידים, שלש תורים ושלשה בני יונה. טעם הדבר הוא, שכיון שעליה להביא את שתי הקינים הבאות לנדרה יחד עם עולת חובתה, עליה להביא עולה זו מאותו מין שבאה חטאת חובתה[יט], וכיון שאינה יודעת מאיזה מין קרבה קן חובתה, אינה יודעת איזו עולה להביא לחובתה עתה יחד עם הקינים הבאות לנדרה, אם תור או בן יונה, ומספק עליה להביא את שניהם. נמצא שעם שתי הקינים הבאות לנדרה, שתי תורים ושני בני יונה, עליה להביא עוד תור ובן יונה לספק עולת חובתה [ואחד מהם נדבה שהלא חייבת אחד בלבד], ובסך הכל שש פרידים.

ז. ואם אשה זו, שנדרה קן ופירשה נדרה ואינה יודעת מה פירשה[כ], **נָתְנָתַן** [-האשה נתנה את הקינים] **לְכֹהֵן, וְאֵינָהּ יוֹדַעַת מַה נָּתְנָה**, אם תורים או בני יונה או שקן אחת תורים וקן אחרת בני יונה, **וְהָלַךְ**

להביא עוד פרידה אחת, באופן השני עוד שתים, באופן השלישי עוד שלש, וכן הלאה עד שבאופן השביעי עליה להביא עוד שבע, ויש אומרים שמונה.

יג. **וכאמור** לעיל (פ"ב מ"ה) 'אין מביאין תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין' וכו', וכדלהלן בהמשך הדברים.

יד. **דעת** רש"י בזבחים שם (ד"ה לריכה) שגם בקיני נדבה אין מביאים תור נגד בן יונה ובן יונה נגד תור, וראה בילקוט ביאורים (לעיל פ"ב מ"ה), שהראשונים נחלקו בדבר.

טו. **כאמור** לעיל בהערה שכן שיטת רש"י, שלעולם הראשון שקרב בסתם, עולה לה לחובתה.

טז. **שכיון** שקבעה נדרה להביאנו עם חובתה, הוקבע עליה קרבן גדול שלש עולות יחד. רש"י בזבחים (שם ד"ה לריכה).

יז. **והקשה** הריב"א (הו"ד בשיטה מקובלת בזבחים שם ד"ה קבעה), שהלא ודאי כבר יצאה ידי חובתה, ואין חובה אחר חובה, ואיך שבה ומקריבה את עולת חובתה. ותירץ השיטה (שם) בשם מורו, שאכן אין זו עולת חובתה ממש, אלא הרי היא כאילו נדרה שתביא את אותה קן כאשר עמה תבוא עולת חובתה או עולה כמותה מאותו מין, ונחשב הדבר כנתחייבה בקרבן גדול של שלש פרידים שתים ממין אחד ושלישית ממין חובתה.

יח. **כיון** שהוקבע עליה קרבן גדול של שלש עולות יחד, וכדברי רש"י בזבחים שם (ד"ה לריכה).

יט. **שהרי** אין מביאין תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור, והקן צריך להיות כולו ממין אחד, כמבואר לעיל.

כ. **וגם** קבעה נדרה להביאנו עם חובתה. כן כתב רש"י בזבחים (שם. ד"ה וסתם). אולם

[א]חובה שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול חטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר [ב]וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין עולות שבחובה חובה שנים בעולה מחצה כשר ומחצה פסול עולה שנים בחובה המנין שבחובה כשר: ן [ג](א)האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר מביאה שתי קנים אחת לנדרה ואחת לחובתה נתנתן לכהן הכהן צריך לעשות ג' פרידין מלמעלן ואחת מלמטן לא עשה כן אלא שתים מלמעלן ושתים מלמטן ולא נמלך צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה מלמעלן ממין אחד משני מינין תביא שתים [ד]פרשה נדרה צריכה להביא עוד ג' פרידין ממין אחד משני מינין תביא ארבע: [ה]קבעה נדרה צריכה להביא עוד חמש פרידין ממין אחד משני מינין תביא שש נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה והלך הכהן ועשה ואין יודע מה עשה צריכה להביא עוד פרידין ארבע[א] לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת בן

וחובה[ב] שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול. כגון שמונה פרידין דחטאת שנתערבו בשמנה פרידין שאלו עולה ואלו חטאת הרי שנים עשר פרידין חטאת והארבעה פרידין עולה, והקריב אליין למעלה ואליין למטה, אותם שלמעלה כולן פסולין כי שמא כולם חטאות, ואותם שמונה של מטה כשרים מהם ארבעה של חטאת וארבעה של עולה פסולין, וזהו חובה שנים בחטאת כלומר שנתערבו שמנה חטאות שם ובחובה אין כי אם ארבעה חטאות, וגם זהו מנין שבחובה כשר שאין כשר שם אלא ארבעה חטאות: חטאת שנים בחובה. כגון ששה עשר פרידין של חטאת ושמנה של חובה ארבעה פרידין עולה וארבעה פרידין חטאת, ועשה י"ב למעלה וי"ב למטה: מנין שבחובה כשר. דשנים עשר של מעלה כולן פסולין שמא חטאות הם, וי"ב של מטה ד' פסולין שמא עולות הן ושמונה חטאות כשרים ממה נפשך, הרי חטאות כשרים במנין כל החובה בין עולה בין חטאת, ומיהו חטאת שנים בחובה אין לשנו מענין חובה שנים בחטאת, וכן תפרש הבבא שאחריה: וה"ר רבינו אברהם[ג] פירש שהקינין סתומות גבי חובה[ד] שנים בחטאת שהקינין היו סתומות שנים והחטאות שני פרידין ועשאן אליין למעלה ואליין למטה: מחצה כשר ומחצה פסול. כי שמא שתי חטאות קרבן[ה] למעלה ועולה מן הסתומה ולמטה שתי חטאות ועולה: חטאת שנים בחובה. כלומר חטאת פי שנים שנתערבו בחובה שהיו החטאות ד' פרידין והחובה שני פרידין ועשה אליין למעלה ואליין למטה: המנין שבחובה כשר. דהיינו שני חטאות, דשלשה חטאות נעשו למעלה והן פסולין ובשני[ו] חטאות לעולה נעשו למטה: ן האשה שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר. ביולדת עניה איירי, דאילו עשירה מביאה כבש לחובתה: ילדה זכר מביאה שני קינין כו', נתנתן לכהן[ז] צריך לעשות ג' למעלה. לפי שקן נדבה קרב כולו עולה: ולא עשה כן אלא קרב שתים למעלה ושתים למטה ולא נמלך. בה לדעת על מה הביאתו, ועתה נפסל מהן פרידה אחת[ח] וצריכה שתביא עוד פרידה ויקרבנו למעלה: ממין אחד. כלומר הדין הזה כשכולם ממין אחד: ומשני מינים תביא שנים. כלומר אם הראשונים ממין אחד שהיו שני הקינין תורים או בני יונה תביא עוד פרידה מאותו המין לעולה ויצאה ידי הכל, שמקן שהקריב כהן ראשון יצאה ידי חובת לידתה שהרי לשם חובה קרב, והשני נשאר לנדרה ונפסל גוזל אחד מהן בעשיית מטה והרי יהיה זה תחתיו, ואם הראשונים משני מינים היו קן תורין וקן בני יונה תביא שתים תור ובן יונה ויקריב שתים[ט] למעלה, משום דמספקא לן איזה קן משנים הראשונים קרב אחרון והוא לנדרה ונפסל ממנו פרידה אחת וצריכה להשלימו מאותו המין כדתנן לעיל (כג:) אין מביאין תורין כנגד בני יונה וכו': פירשה נדרה צריכה שתביא שלשה פרידין. (א) למעלה: ממין אחד. כלומר[י] אם ידעה שלא נתנה לכהן אלא מין אחד והקריבו הכהן בזה הענין[יא] ואינה יודעת איזה מין פירשה מביאה שלש פרידין, כיצד, אם נתנה השני קינין תורין מביאה תור אחד לזווג לפסול ושני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה: ומשני מינין תביא ארבעה. אם יודעת שנתנה לכהן ב' מינין קן תורין וקן בני יונה ואינה יודעת מה הקריב כהן באחרונה או תורים או בני יונה, אם לא ידעה מה פירשה לנדרה תביא ד', כיצד, שמא תורים הקריב באחרונה וצריכה להביא תור לזווג לפסול ועוד שני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה, ושמא הקריב באחרונה בני יונה וצריכה להביא בן יונה לזווג לפסול ועוד שתי תורין כי שמא נדרה תורין, ולכך תביא ארבעה שתי תורים ושני בני יונה. והכי נמי מצי למינקט במין אחד שצריכה ארבעה אם אינה יודעת איזה מין נתנה לכהן או שני קינין תורים או שני קינין בני יונה, אבל ניחא ליה למינקט ביודעת מה נתנה: קבעה נדרה צריכה שתביא עוד חמשה פרידין למעלה ממין אחד. פירוש קבעה נדרה עם חובתה שאמרה הרי עלי קן[יב] להביאה עם חובתי ופירשה ואינה יודעת מה פירשה, ולקרבן גדול ביחד איכוונא וצריכה להביא ג' עולות ביחד אם היתה יודעת מאיזה מין פירשה ויודעת שלא הביאה אלא ממין אחד אל הכהן, כיצד, אם יודעת שנתנה לכהן ב' קינין תורין ועשאן הכהן קן אחד למעלה וקן אחד למטה ונפסל גוזל אחד, והיא קבעה נדרה יחד עם חובתה ולכך אינה יכולה להביא פחות משלשה עולות, וכן הדין אם באתה להקריב (ב) פטורה בשני קינין ומהן פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולת חובתה, ולאחר זמן שמביאה נדרה צריכה להביא עוד (ג) פרידה שיהיו שלשה פרידין שני פרידות לנדרה ואחד לקביעותה שאינה יכולה להביא פחות משלשה עולות, והפרידה שלישית צריכה להיות ממין שקרבה כבר עולת חובתה שהרי אמרה עם חובתי, ונדרה אם מביאה בפני עצמו תביא עם אחד שממין חובתה, ועתה שהביאה שתי קינין תורין אם נעשו בהכשר שלשה למעלה ואחד למטה נפטרה בכך, ועתה שנפסל האחד תביא שלשה פרידין תורין שאינה יכולה להביא פחות מג' שתים לנדרה ואחת לקביעותה, ושמא פירשה להביא לנדרה בני יונה דהאי קבעה נדרה אאינה יודעת מה פירשה קאי ולכך תביא עוד שני פרידין בני יונה, שעתה מביאה שלשה עולות מתורים ופרידה מהן מעין חובתה ושני בני יונה לנדרה שאינה מסופקת אלא מנדרה, הרי לך ה' פרידין ג' מאותו מין שנתנה לכהן ושנים ממין אחר: משני מינין תביא שש. אם יודעת שנתנה לכהן קן תורים וקן בני יונה ואינה יודעת איזה קרב באחרונה ואינה יודעת מאיזה מין פירשה להביא לנדרה תביא שש פרידין, שמא תור קרבה באחרונה והאחד נפסל וצריכה שלשה בני יונה אחד ממין עולת חובתה ושנים לפי ששמא נדרה בני יונה ועוד שתי תורים כי שמא נדרה תורים, או שמא קן בני יונה קרב באחרונה וצריכה להביא ג' תורים וב' בני יונה, ולכך תביא שש, קן תורים וקן בני יונה משום ספק נדרה, ועוד תור אחד ובן יונה אחד לפי שצריכה להביא ממין חובתה ואינה יודעת מאיזה מין: נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה. אם תורים אם בני יונה או קן אחד מזה וקן אחד מזה: ואין ידוע מה עשה. אם כולן למטה או אליין למעלה ואליין למטה, נמצאת שלא יצאה אפילו חובת לידתה, דשמא כולם למעלה ואין כאן חטאת או שמא כולם למטה ואין כאן עולות: צריכה שתביא עוד ד' פרידין לנדרה. לספק פירושה משני מינין: ושתים לעולת חובתה. תור ובן יונה, שמא הראשונים כולם למטה נעשו ואינה יודעת מאיזה מין והכל הולך אחר החטאת וצריכה להביא עולה מאותו מין, או שמא ראשונים אליין למעלה ואליין למטה ובקן שקרבה ראשון יצאה ידי חובתה והיא קבעה עולה מאותו מין עם נדרה ואינה יודעת איזה מין היה, הילכך תביא עוד עם ספק פירושה תור ובן יונה ממה נפשך, אם קן שקרב ראשון תורים היו וקרב מהן עולה למעלה והיא לחובתה הרי היא מביאה עכשיו תור עם נדרה משום קביעותה, ואם מבני יונה והוקבע להביא עולת יונה עם נדרה הרי מביאתו, ואם כולן למטה נעשו וצריכה להביא עולתה מאותו המין הרי משתים שהיא מביאה עכשיו לחובתה יעלה אחד מהן והשני נדבה: וחטאת אחת. מביאה מאיזה מין שתרצה משום שמא הראשונים כולם למעלה נעשו, והרי לו זוג ממינו לעולה משתים שהביאה לחובתה משני מינין, ואף על פי שכבר קרב עולת חובתה אין צריכה לדקדק להביא חטאת מאותו מין הראשון לרבנן דפליגי לעיל עליה דבן עזאי דקסברי הכל הולך אחר חטאת, הלכך הואיל ועל כרחך תביא שתי עולות תזווג לו אותו שממינו ודיה:

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ח מהלכות פסה"מ הלכה ג:
ח ב מיי' שם הל' ד:
ט ג מיי' פ"י שם הל' א:
י ד מיי' שם הלכה ב:
יא ה מיי' שם הל' ג [והל' ד]:

פירוש הרא"ש

חובה שנים בחטאת. פי' שהחובה פי שנים כנגד החטאת. כגון שנתערבו שני קיני חובה בשתי חטאות ועשה ג' פרידין למעלה איכא למיחש שמא עשה ב' חטאות[יג] כשרות והג' הוה עולה שעשאה למטה ופסולה נמצא מחצה כשר ומחצה פסול: ואם החטאת פי שנים בחובה. שנתערבו ד' חטאות בקן סתומה ב' כשרים כמנין שבחובה דאף אם הקריבו ג' חטאות למעלה ונפסלו החטאת הרביעית שנעשית למטה כשרה. ומקן החובה נפסלה העולה והחטאת כשרה: ן האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר. פי'[יד] מה ברי ומה בר בטני: ג' פרידין למעלה. דבקן נדרה שתים עולות: אלא עשה שתים למעלן. מקן א' [א'] למעלה וא' למטה. וכן מקן השני: ולא נמלך. באשה והיה סבור שהיתה יולדת בזוב או שהיו עליה שתי לידות או שתי זיבות נמצא שנפסל גוזל אחד של עולה שנעשית למטה תביא גוזל אחד לעולה: ממין א'. אם ב' הקינין היו ממין א' כולם תורים או כולן בני יונה: משני מינין תביא שתים. אם[טו] הביאה תורים ובני יונה. ואשה שהביאה לכהן חובתה ונדרה והקריבן הכהן שתים[טז] הראשון לחובתה והשני לנדרה. ואין ידוע איזה מהן קרב אחרון שתביא מאותו המין גוזל שנפסלה הילכך[יז] צריכה להביא תור או בן יונה דאין מביאין תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור. הלכך תביא תור ובן יונה ואותו שהוא מין הראשון יהא חובה והאחד יהיה נדבה: פרשה נדרה. דבשעת נדרה אמרה הרי עלי קן תורים או שני בני יונה ושכחה מה פירשה נמצא שהיא צריכה להביא לנדרה תורים ובני יונים מספק. והיא נתנה ב' קינין לכהן ועשאן אליין למעלה ואליין למטה[יח] ונפסלה עולה האחת לכך צריכה עוד להביא ג' פרידין: ממין א'. אם הראשונים היו ממין אחד היו תורים תביא תור ושני בני יונה. ואם היו בני יונה תביא בן יונה[יט] ותורין. כי מאותו המין שהביאה עולה אחת לנדרה מאותו המין עצמו צריכה להביא עולה השנייה. דאין מביאין תור כנגד בן יונה ובן יונה כנגד תור בנדבה כמו בחובה כיון שפירשה נדרה[כ]: משני המינים תביא שתים[כא]. אם הראשונים היו משני מינין ואין ידוע אם הקן האחרון היו תורין שתביא תור להשלים עולה שנפסלה וב' בני יונה. או היו בני יונה ותביא בן יונה וב' תורין הלכך תביא ב' תורין ושני בני יונה כבתחילה: קבעה נדרה. שקבעתה להביאה על קן חובתה. שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר להביא עם קן חובתי. וכוונה להביא קן מהנדר[כב] ג' עולות כאחד. ופירשה ואינה יודעת מה פירשה כדאמרן והביאה ב' קינין ונתנן לכהן ועשאן אליו למעלה ואליו למטה: צריכה להביא עוד חמש פרידין. לעולה אם הראשונים היו ממין אחד. ואם מב' מינים היו תביא שש[כג] כי צריכה להביא שני תורים ושני בני יונה לספק פרושה. וצריכה להביא עוד עולה אחת ממין עולת חובתה. הלכך תביא ממין הראשונה גוזל א' לעולה עם עולת נדבה. ואם הראשונים היו ב' מינים ואינו ידוע איזה קרב אחרון. צריכה להביא תור ובן יונה וב' תורין וב' בני יונה לספק פירושה. וממ"נ הביאה עולת חובתה עמהן כיון שהביאה תור ובן יונה: נתנתן לכהן[כד]. פי' שני קינין: ואינה יודעת מה נתנה. אם ממין א' ואם מב' מינין ומאיזה מין היה[כה]: ואין ידוע מה עשה. אם כולן למעלה או כולן למטה. או אליו למעלה (או אליו) [ואליו] למטה. נמצא שלא יצאה ידי נדרה כלל. שמא עשאן כולן למטה ונפסלה העולה. הילכך תביא ב' תורים וב' בני יונה לספק פירושה ותור ובן יונה לספק חובתה. דשמא עשאן למטה ויצאת ידי חטאת וצריכה להביא עולה ממין חטאתה ואינה יודעת אם היה חטאתה ממין תור או בן יונה. לפיכך תביא תור ובן יונה לספק חובתה עם (כפי) [ספק] נדרה מפני הקביעות[כו]: וחטאת אחת. פרידה אחת תביא לחטאת[כז]. אע"פ שאינה יודעת מאיזה מין היה ראשונה. תביא חטאת ממין שתרצה. ותאמר אם זה ממין הראשונים הרי זה בן זוג לעולת חובתה שקרבה. ואם מין אחר הוא יזדווג עם פרידות מן השנים שהם תור ובני יונה שהיא מביאה לספק עולת חובתה. ורבנן דפליגי אבן עזאי לטעמייהו דאמרו לעיל (פ"ב מ"ה) הכל הולך אחר החטאת אע"פ שקרבה אחרונה:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) זבחים סז., ב) ועיין ברש"י פ"ז דזבחים סז ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה פירשה נדרה וכו' שלשה פרידין ב' למעלה ואחת למטה הס"ד: (ב) ד"ה קבעה נדרה וכו' וכן הדין אם באתה להקריב יחד נדרה וחובתה פטורה בשני קינין: (ג) בא"ד צריכה להביא עוד שלשה פרידין. כצ"ל:

הגהות וציונים

א] במשנה שבמשניות "עוד ארבע פרידין לנדרה": ב] חובה שנים (ש"מ): ג] אברהם בר דוד פירש (ש"מ): ד] גבי חובה חובה שנים (שמכ"י). ובמלאכת שלמה ליתא תיבות "שהקינין סתומות גבי", וגורס והר"ר אברהם ז"ל פירש חובה שנים בחטאת שהקינין שהיו סתומות שנים: ה] חטאות קרבו למעלה (יעב"ץ): ו] פסולין ושני חטאות ועולה נעשו (ש"מ): ז] נתנתן לכהן אילו היה נמלך בה היה צריך (ש"מ): ח] אחת למטה וצריכה (ש"מ): ט] ויקריב שניהם למעלה (שמכ"י): י] כלומר כשנדרה הרי עלי קן פירשה את המין שתביא אם (ש"מ): יא] הענין ושכחה ואינה (ש"מ): יב] קן אם אלד זכר להביאם עם (ש"מ): יג] חטאות למעלה ונפסלו והשלישית היא בע"כ מב' קיני חובה והיא עולת חובה וכשרה וג' פרידות מב' קיני חובה עשה למטה ומהם ב' חטאות כשרות כצ"ל (יעיר קינו): יד] ע"ש הכתוב מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי (משלי לא) ופירש"י שהנשים היו נודרות להיות להן בן הגון. כצ"ל (יעיר קינו): טו] אם הב' קנים היו תורים. כצ"ל (יעיר קינו): טז] סתם מכל מין גוזל אחד למעלה וגוזל אחד למטה והוי הראשון כצ"ל (יעיר קינו): יז] הילכך הוי ספק אם צריכה כצ"ל (יעיר קינו): יח] כלומר ועשאן לב' הקנים מכל קן וקן חציו למעלה וחציו למטה (יעיר קינו): יט] בן יונה וב' תורים כצ"ל (יעיר קינו): כ] ע' בשיח השדה (יעיר קינו): כא] תביא ארבע כצ"ל (יעיר קינו): כב] מהנדר עם עולה מהחובה בכדי להביא קרבן גדול של ג' עולות כצ"ל (יעיר קינו): כג] צ"ל שש (יעיר קינו): כד] רצה בזה דלא תימא הא דקתני ואינה יודעת מה נתנה פירושו דאינה יודעת אם נתנה קן אחד או אם נתנה ב' קינין ע"כ הקדים לומר דנתנתן לכהן פי' שני קינין כלומר דזה יודעת שפיר דנתנה שני קינין רק שאינה יודעת כדמסיק (יעיר קינו): כה] כלומר ואם היה ממין אחד אינה יודעת עכ"פ מאיזה מין היה וכן לשון רש"י [זבחים סח. ד"ה נתנן לכהן] ואין ידוע מה נתנה אם תורים אם ב"י ואם קן אחד מזה וקן אחד מזה (יעיר קינו): כו] עי' ברש"י זבחים דף סח ע"א (יעיר קינו): כז] לחטאת דשמא הראשונים כולן למעלה נעשו אע"פ כצ"ל (יעיר קינו):

הַכֹּהֵן וְעָשָׂה את הקינים והקריבן, **וְאֵין יוֹדֵעַ מֶה עָשָׂה** בהן, אם עשאן כולן למעלה, כלומר שכולן עולות, או שעשאן כולן למטה, שכולן חטאות, או מחצה עולות ומחצה חטאות, נמצא שמפני הספק אף ידי חובתה לא יצאה, שמא עשה הכל חטאת ואין כאן עולה או שמא עשה הכל עולה ואין כאן חטאת, על כן היא **צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד פְּרִידִין אַרְבַּע** לעולות **לְנִדְרָהּ**, שתי תורים ושני בני יונה, שמא נדרה תורים או שמא נדרה בני יונה, **וְעוֹד שְׁתַּיִם לְעוֹלַת חוֹבָתָהּ**, תור ובן יונה, שמא בקן חובתה היתה החטאת כשירה ונתחייבה בעולת חובתה מאותו מין, וכיון שאין ידוע איזה מין היה, עליה להביא תור ובן יונה[כא], **וְעוֹד חַטָּאת אַחַת** מאיזה מין שתרצה, שמא עשה הכל למעלה ונמצא שלא הביאה חטאת כלל. ומה שיכולה היא להביאנה מכל מין שתרצה ואין אומרים שמא קרבה עולת חובתה מן המין השני ונתחייבה להביא את החטאת מאותו מין, משום שמין הקן נקבע בחטאת ולא בעולה. וכיון שנפסלה החטאת יכולה להביא את החטאת מכל מין שתרצה, והעולה שהיא מאותו מין שבשתים [תור ובן יונה] שהיא מביאה לחובתה תעלה כבת זוגה, ואילו העולה הראשונה נפסלת משום שאין לה בן זוג[כב]. והעולה מכל זה שהיא צריכה להביא עוד שבעה פרידים, שלש תורים ושלשה בני יונה ועוד אחת מאיזה מין שתרצה[כג].

תוספות שם (ד"ה נתנתן), וכן הרא"ש כאן (ד"ה בן עזאי) [אחר שהעתיק את פירוש רש"י למשנה] העירו שכל האמור להלן מתפרש היטב גם ללא שנעמיד בבא זו בקבעה נדרה, שהרי מה שנתחדש בקבעה נדרה, הוא שעליה להביא גם את עולת חובתה ומשני מינים, ואילו כאן עליה לעשות זאת גם בלא שתקבע נדרה. והטעם לכך, שכיון שנולד ספק שמא עשה את הכל למטה ונפסלה עולתה עליה להביאה שוב, והבאתה היא משני מינים משום שאין ידוע מאיזו מין היתה חטאתה [לצד שהיתה כשירה]. וראה בילקוט ביאורים מה שהובא ליישב את דעת רש"י.

כא. **ואפילו** אם עולתה היתה כשירה, עליה להביאנה שוב כיון שקבעה להביא נדרה עם חובתה, וכדלעיל בשם רש"י שגם כאן מדובר שקבעה נדרה. אולם גם בלא זה עליה להביא לעולת חובתה תור ובן יונה, כאמור בפנים.

כב. **ראה** ברא"ש לעיל (פ"ב מ"ה ד"ה תכפול) שבאופן כעין זה [שהביא חטאת ועולה משני מינים, וחוזר ומביא עולה ממין החטאת] שהעולה הראשונה יוצאת לבית השריפה. [וראה בילקוט ביאורים שיש אומרים שכל זה אינו אלא אם קרבה אותה עולה לפני החטאת, שאילו קרבה אחריה, כיון שבשעת הקרבתה היה ברור שאין היא לחובה, כיון שאינה ממין החטאת שכבר קרבה, על כן משתנה דינה מיד לעולת נדבה וכשירה].

כג. **החטאת** שהיא מביאה כאן נשרפת ואינה נאכלת, משום שהיא באה מפני הספק בלבד ואי אפשר להביא חטאת בנדבה, ולצד שאין היא מחוייבת בה ואינה באה כקרבן הרי היא נבילה גמורה מפני שאינה נשחטת אלא נמלקת, ומליקת חולין נבילה היא ואסורה באכילה.

המשנה מביאה דעה החולקת על הדין האחרון:
בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, עליה להביא **שְׁתֵּי חַטָּאוֹת**, תור ובן יונה. דעתו היא שמין הקן נקבע לא על פי החטאת, כדעת חכמים, אלא על פי הראשון שקרב, ויש לחשוש שמא קרבה עולת חובתה ממין אחר והיא כשירה, ונתחייבה בחטאת מאותו מין, ועל כן עליה להביא שתי חטאות[א] משני המינים[ב].

המשנה מסיימת במשל דומה שבו ממעט נעשה הרבה, כשם שנוכחנו באופן המתואר לעיל שהגיעה האשה מחיוב קטן לידי חיוב כפול:
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ אודות האיל, **שֶׁכְּשֶׁהוּא חַי קוֹלוֹ אֶחָד**, וְאילו **כְּשֶׁהוּא מֵת קוֹלוֹ שִׁבְעָה**, דהיינו שיש בו שבעה קולות[ג]. מבארת המשנה את דבריה, **כֵּיצַד קוֹלוֹ שִׁבְעָה, מִשְּׁתֵּי קַרְנָיו** עושים **לִשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת**[ד], **מִשְּׁתֵּי שׁוֹקָיו**[ה] עושים **לִשְׁנֵי חֲלִילִים, עוֹרוֹ** משמש **לְתוֹף, מֵעָיו לִנְבָלִים, בְּנֵי מֵעָיו לְכִנּוֹרוֹת**[ו].

המשנה מביאה דעה הסוברת כי קולו שמונה:
וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף צַמְרוֹ לַעֲשׂוֹת תְּכֵלֶת, והיינו תכלת שבמעיל הכהן הגדול, ויש בו פעמונים המשמיעים קולם, והוא קול שמיני הנעשה מהאיל[ז].

כוונת המשנה בכל זה, שהרי זה דבר פלא שמשמת האיל מנין קולותיו מתרבה ונעשה פי שבע מאשר בחייו, וכיוצא בדבר כאן, שמתחילה היתה מחוייבת ארבע פרידים בלבד, ועתה מפני כל הספיקות מוטל עליה להביא עוד ועוד, עד שלבן עזאי עליה להוסיף ולהביא שמונה פרידים נוספות[ח].

אגב המשל שהביאה המשנה, אודות האיל המשמיע קולות במותו יותר מאשר בחייו, מביאה המשנה ענין דומה אצל זקני תלמידי חכמים, שדווקא בעת זקנותם והחלשות גופם, מוסיפים חכמה[ט]:
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר, זִקְנֵי עַם הָאָרֶץ כָּל זְמַן שֶׁהֵם מַזְקִינִים דַּעְתָּן מִיטָּרֶפֶת [-מתערבבת ומתבלבלת[יא]] **עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר** (איוב יב כ) **'מֵסִיר שָׂפָה לְנֶאֱמָנִים וְטַעַם זְקֵנִים יִקָּח'**[יב], הרי שניטלת החכמה מן הזקנים שאינם תלמידי חכמים[יג], **אֲבָל זִקְנֵי תוֹרָה אֵינָן כֵּן, אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהֵם מַזְקִינִים דַּעְתָּם מִתְיַשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם**[יד], **שֶׁנֶּאֱמַר** (שם יב יב) **'בִּישִׁישִׁים חָכְמָה וְאֹרֶךְ יָמִים תְּבוּנָה'**, הרי שהישישים מתברכים בחכמה ובתבונה שהם קונים באריכות ימיהם[טו].

הדרן עלך במה דברים וסליקא לה מסכת קנים

א. **אולם** אין חטאות אלו נאכלות, ראה הערה לעיל.
ב. **וכבר** נחלקו בכך לעיל (פ"ג מ"ה), כאמור שם, 'האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה, תכפול [-תביא שוב] ותביא עולתה תור. עולתה תור וחטאתה בן יונה, תכפול ותביא עולתה בן יונה. בן עזאי אומר, הולכין אחר הראשון'.
ג. **לשון** הראב"ד (ד"ה אמר), 'כשהוא חי ויש לו כח לצעוק אינו אלא קול אחד, שכל הקולות שלו בענין אחד הן, וכשהוא מת מוציא שבעה מיני קולות'.
ד. **בתוספות** בזבחים (שם ד"ה כשהוא) דנו באלו חצוצרות מדובר, שהלא במנחות (כח.) נאמר שהחצוצרות היו מכסף. וכתבו בשם רבינו תם שהכוונה כאן לחצוצרות שהיו בידי הלויים לכלי שיר, והחצוצרות שהיו מכסף אלו החצוצרות שהכהנים תקעו בהן, וכן הוא בראב"ש כאן (ד"ה שתי). וראה בדבריהם עוד בזה.
ה. **היינו** עצמות שוקיו. תוספות (ד"ה שתי).
ו. **היינו** לנימי הכינורות, רש"י בעבודה זרה (מז. ד"ה לפארות), ותוספות כאן (ד"ה שתי). כתב הראב"ד (ד"ה כיצד) ש'מעים' הם החלק הנקרא בלשון חז"ל 'כנתא', ו'בני מעים' הם הנקרא בפי חז"ל 'הדקין'. וכתב הרז"ה (ד"ה כיצד) שנבלים וכנורות נחשבים כל אחד מהם לקול אחד, משום שהם נעשים כל אחד מאבר אחר, ומה שהוזכרו בלשון רבים, משום שהאבר נקרא בלשון רבים, 'מעים' ו'בני מעים'.
ז. **וכתב** הראב"ד (שם) שאף שקול זה ישנו גם בחייו בגזיזת צמרו, כוונת המשנה שרק אחר מותו אפשר בצירופו להגיע גם לשמונה קולות.
כתב הרא"ש (ד"ה וי"א), שרבי יהושע לא החשיב קול שמיני זה, לפי שאין הקול בא על ידי הרימונים אלא על ידי הפעמונים.
ח. **על** פי רש"י בזבחים (שם ד"ה א"ר יהושע), שהרבותא היא לבן עזאי. והרז"ה (ד"ה וי"א) כתב שתנא קמא שאמר שבעה קולות זהו כנגד דברי רבנן שמביאה שבע פרידים, ואילו היש אומרים שהזכירו שמונה קולות, הרי זה כנגד דברי בן עזאי שמחוייבת בשמונה פרידים.
ט. **רא"ש** (ד"ה ומסיים). וכתב עוד, 'ולי נראה משום דמסכת קינין פרפראות לחכמה וצריכין ישוב דעת, מייתי לה להך מתניתין הכא'.
י. **ברייתא** היא, והובאה כאן בסיום המשנה מפני האמור, וכן בסוף מסכת קידושין [יש מתקנים 'סוטה' (מט.)] הובאה ברייתא בסיום המשנה. רא"ש (ד"ה בישישים).
יא. **על** פי תפארת ישראל (אות סט).
יב. **להמדברים** בעלי המליצה יסיר מאמר שפתותם עד לא יכינו לדבר מה בלבבם, ומהזקנים בעלי המדע יקח מיטב תוכן האמרים. מצודת דוד (איוב שם). וכתב שם במצודת ציון בפירוש 'טעם', שהוא 'ענין תוכן הדבור' כמו 'בשנותו את טעמו' (תהלים לד א).
יג. **שמכיון** שפסוק זה והפסוק להלן סותרים את עצמם, אם יש לישישים טעם וחכמה או שהם ניטלים מהם, על כרחך שפסוק אחד מדבר בזקני תלמידי חכמים והאחר בזקני עמי הארץ. רש"י בשבת (קנב. ד"ה וטעם). והרא"ש והמפרש (ד"ה מסיר) כתבו שיש ללמוד שפסוק זה מדבר בעמי הארץ, שכן נאמר שם בסמוך (איוב יב כד) 'מסיר לב ראשי עמי הארץ'.
יד. **כלומר**, מתיישבת ומשתרשת בחוזק. תפארת ישראל (יכין אות עג).
טו. **בשבת** (קנב.) הובאה ברייתא כעין האמור כאן ובשינוי לשון, וכך נאמר שם, 'תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר, תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם, שנאמר (איוב יב יב) בישישים חכמה ואורך ימים תבונה, ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן, שנאמר (איוב יב כ) מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח'.

[א] בן עזאי אומר שתי חטאות. [ג] אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה כיצד קולו שבעה ב' קרניו לשתי חצוצרות שתי שוקיו לשני חלילים עורו לתוף מעיו לנבלים בני מעיו לכנורות ויש אומרים אף צמרו לעשות תכלת. ר"ש בן עקשיא אומר [ג] זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהם שנאמר [א] מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתישבת עליהם שנאמר [ב] בישישים חכמה ואורך ימים תבונה:

הדרן עלך במה דברים אמורים וסליקא לה מסכת קנים

בן עזאי אומר שתי חטאות. בן עזאי לטעמיה דלעיל[ז] דאמר הכל הולך אחר הראשון, וכיון דאיכא לספוקי שמא הראשונים למעלה נעשו וכבר יצאה ידי עולתה צריכה להביא חטאת מאותו המין, והיא אינה יודעת איזה מין היה, לפיכך תביא שתי חטאות משני מינין. וחטאות הללו אין נאכלות שהרי על הספק באות ואין מליקתן מליקה להתירן באכילה כי שמא קרבה כבר חטאתה בראשונות: [א] והכא נמי בשנדרה תחילה ואינה יודעת מה פירשה לא היתה צריכה אלא ד' פרידות לנדרה ושתים לחובתה אחד לעולה וא' לחטאת, ועכשיו שכבר הביאה ארבעה פרידין צריכה להביא עוד ארבעה לנדרה וארבעה לחובתה. כך פירשה רבינו ע"ה בזבחים: ורבינו יצחק בר יהודה פי' שיטה אחרת[ב] שני קנים אחד קבעה לנדרה [ג] שאמרה קן זה יהא לחובתי וקבעה אחד לעולה ואחד לחטאת, ועשה הכהן שנים למעלה ושנים למטה ואינו יודע איזה למעלה ואיזה עשה למטה, וגם היא שכחה מה שפירשה לנדרה בשעת נדר, לפיכך צריכה להביא ארבעה פרידין שתי תורים ושני בני יונה לנדרה דשמא אותן שקבעה לנדרה שתיהן נעשו למטה ולא יצאת ידי נדרה כלל, וצריכה שתי קנין משני מינין לספק פירושה, וחטאת אחת ממין הראשונים תביא עכשיו תור לחטאת ושמא[ד] חטאת הראשונה נעשית למעלה ופסולה, אבל לעולת חובתה אינה צריכה להביא ממה נפשך, דאם אותם תורים שקבעה לנדרה נעשו שתיהן למטה א"כ חובתה נעשית כולה למעלה ויצאת ידי חובתה מעולה, ואם חובתה נעשית עולה למטה וחטאת למעלה אם כן נדרה נמי נעשית אחת למעלה וא' למטה ויצאתה ידי נדרה מתור אחת, ושתי תורים שהביאה עכשיו באחת יצאת ידי נדרה ובאחת ידי עולת חובתה, ואם חובתה נעשית כולה למטה והחטאת כשר והעולה פסולה יהיה א' לעולת חובתה וא' לנדבה כי נדרה היה כולו למעלה, וחטאת שמביאה עכשיו תביא על הספק ולא תאכל, ואם היו הראשונים יונים תביא עכשיו בני יונה, ועולה אינה צריכה ממה נפשך כמו שאמרנו בתורים. ומשני מינין כגון אם שכחה איזה מין קבעה לנדרה ואיזה קבעה לחובתה וגם שכחה מה שפירשה בשעת הנדר, ועשה הכהן כל מין ומין אחת למעלה ואחת למטה שהיה סבור ששניהם חובות סתומות, תביא לנדרה שתי תורין ושני בני יונה לפי שאינה יודעת איזה מין קבעה לנדרה ואי זה קבעה לחובתה, וגם שני מינים צריכה לחטאת לזווג לעולת חובתה שכבר קרבה בראשונה ממה נפשך כי אינה יודעת מאיזה מין היתה, ואגן תור כנגד תור ויונה כנגד יונה בעינן כדאמרינן לעיל: אמר רבי יהושע זהו שאמרו כו'. כלומר דהא דאמרינן בעלמא כשהוא חי כו' כיצד קרניו שתי חצוצרות ללוים לשיר, אבל מה ששנינו במנחות (דף כח.) מעשת של כסף ולא מרבי בהקומץ רבה (שם) אלא (א) מתכות היינו לכהנים דוקא, כך השיב רבינו יעקב לרבי, מיהו מהכא לא קשיא מידי דאיירינן לה בשופר של ראש השנה, ואי אמרינן דההיא דמנחות דוקא בשל משה הוה ניחא טפי: אף צמרו לעשות תכלת. נראה דהא נמי שייך לקול שעושין ממנו מעיל שכולו תכלת והיה פעמון זהב בתוך הרמונים כדתניא בסוף פרק המזבח מקדש (זבחים פח:), ותנא קמא לא חשיב ליה לפי שאינו מוליא הקול כי אם הפעמון זהב: רבי שמעון בן עקשיא אומר. נראה דמייתי הך מלתא שדומה לה, שכמו שכשהוא מת קולו שבעה כמו כן זקני תורה כל זמן שמזקינין ובאין לתשות כח מוסיפין חכמה, ואחרים לטירוף דעת: מסיר שפה לנאמנים. בעם הארץ משתעי קרא, כדכתיב לעיל[ס] מסיר לב ראשי עם הארץ: בישישים חכמה. היינו תלמידי חכמים, דאילו בעם הארץ חכמת מה להם[ע]. ועל הא מלתא ר"ש[ו] בן עקשיא שונה אותה בלשון ברייתא בפרק שואל (שבת קנב.) וקאמר תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר, ואם היא משנה היה לו לומר שם תנן התם, וכן יש בסוף פ' עשרה יוחסין[ו] (קדושין עט) ברייתא אחר סיום המשנה של שם:

הדרן עלך במה דברים אמורים וסליקא לה מסכת קנים

בן עזאי אומר שתי חטאות. אחת תור ואחת בן יונה. בן עזאי לטעמיה דאמר לעיל פרק שני הכל הולך אחר הראשון שיש לה להביא השני ממין הראשון, הילכך זו שאינה יודעת איזה מין הביאה ראשון ושמא כולם למעלה קרבן ויצאה ידי עולת חובתה ואינה יודעת מאיזה מין לכך צריכה להביא שתי חטאות משני מינים, ובין לרבנן בין לבן עזאי אין חטאות הללו נאכלות שהרי על הספק באה[ה], שיש לומר הראשונים למטה קרבן וכבר יצאה ידי חטאת, לשון רש"י שפירש בזבחים:

אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו ז'. באיל קמשתעי קרא[ח] דכשהוא חי אין לו אלא קול אחד וכשהוא מת קולו ז' ומפ' כיצד קולו ז', אף זו בתחילת קרבנותיהן ולא ידעה מה פירשה דייה בד' פרידין[ט] עולות לנדרה ושתים לחובתה א' חטאת ואחד עולה, עכשיו שהביאה ארבע פרידין צריכה להביא עוד שמונה פרידין ארבע עולות לנדרה וב' עולות וב' חטאות:

שתי קרניו לעשות שתי חצוצרות. ובהקומץ רבה (מנחות דף כח.) אמרי' שתי חצוצרות של כסף באות והכא אמרי' דמקרניס עשויות חצוצרות, וי"ל דאותם שהיו למסע המחנות בימי משה דוקא היו של כסף אבל אותם שהיו לשיר על הקרבן היו מקרנים, אי נמי חצוצרות דהכא היינו שופרא מדאישתני שמייהו כדאיתא שילהי פרק במה מדליקין (שבת דף לו.) ובפ' לולב הגזול (סוכה דף לד.) דקרו לשופרא חצוצרתא, אבל ההיא דאין מעמידין[י] (ע"ז דף מז.) ליכא לשנויי הכי דאיירי התם בשופר, דהא לענין קרבן איירי התם ועל הקרבן היו משוררין בחצוצרות כדכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י):

שתי שוקיו. עצמות שוקיו לעשות חלילין: מעיו[כ]. הכרם הגדול לעשות תוף: בני מעיו. הדקין לעשות נבלים[ל] ונימין לכנורות: ויש אומרים אף צמרו לעשות תכלת. דבמעיל של כהן גדול היו על שוליו פעמוני זהב ורמוני תכלת, כמין רמונים היו עשוים מצמר צבוע בתכלת ועשוים קשים ותלוין בשולי המעיל אצל הפעמונים כדכתיב (שמות כח) פעמון זהב ורמון על שולי המעיל סביב, כשנוגעים[ל] פעמונים אל הרמונים בשעת הילוכו ונשמע קולו בבואו אל הקדש, וזהו דרך צניעות שלא להכנים[מ] אל ההיכל פתאום בלתי ביום הכפורים:

זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתם מתישבת עליהם שנאמר בישישים חכמה ואורך ימים תבונה:

הדרן עלך במה דברים אמורים וסליקא לה מסכת קנים

בן עזאי אומר ב' חטאות. אזיל לטעמיה דאמר (שם) הכל הולך אחר הראשון ושמא עשאן כולן למעלה ויצאה ידי עולה[פ]. וצריכה להביא חטאתה ממין עולתה. ואינה יודעת מאיזה מין הביאה עולתה. לפיכך צריכה להביא מספק תור ובן יונה לחטאת. ובין לרבנן ובין לבן עזאי אין החטאות הללו נאכלות. דשמא יצאה כבר ידי חטאתה. כך פרש"י משנה זו בזבחים פרק חטאת עוף [דף סז: סח.]. ולא היה צריך לפרש הך בבא אחרונה דנתנתן לכהן בקבעה נדרה דבלא קביעות צריכה להביא כל אלו לספק פירושה וכו' [עי' בתוס' שם ד"ה נתנן ובש"מ שם]: [אמר ר' יהושע זהו שאמרו כו'.] חו נמי מתחילה דינה בשני קינין לספק פירושה וקן לחובתה [ועכשיו שהקריבה] והביאה ד' פרידין צריכה להביא עוד: שתי קרניו שתי חצוצרות. לשיר של הלוים ומה ששנינו במנחות (דף כח.) חצוצרות היתה באה מעשת של כסף. היינו לכהנים[פ]. א"נ חצוצרות דהכא היינו שופרא כדאמרינן (שבת לו. סוכה לד.) דתלת מילי אישתני שמייהו שופרא חצוצרתא כו': [וי"א אף צמרו] לתכלת. ומשיב ליה בכלי קולות לפי שרמוני תכלת היו על המעיל בין הפעמונים המשמיעים קול. ורבי יהושע לא חשיב ליה לפי שהרמונים אינם משמיעים קול (מחיים) [אלא הפעמונים]: ומסיים רבי שמעון בן (מנסיא) [עקשיא]. פי' משום דתנא כשהוא מת קולו ז' תנא נמי להך מתניתין דדמיא ליה זקני תורה כשמזקינין ובאין לידי תשות כח. שאחרים דעתן מטורפת[פ]. הן מוסיפין חכמה. ולי נראה[פ] משום דמסכת קינין פרפראות לחכמה[צ] וצריכין ישוב דעת מייתי לה להך מתניתין הכא: מסיר שפה לנאמנים כו'. בעם הארץ משתעי קרא וסמיך ליה דכתיב מסיר לב ראשי עם הארץ: בישישים חכמה. היינו תלמידי חכמים דאילו עמי הארץ מאי חכמה אית בהו ובשבת פרק שואל (דף קנב.) תני ר"י בר ר' יוסי אומר ת"ח כ"ז שמזקינין כו'. וברייתא היא ומייתי לה הכא בסיום המשנה משום דדמיא לה וכן בסוף מסכת קידושין [נ"ל סוטה מט.] מייתי ברייתא בסיום המשנה:

נשלמה מסכת קנים

א) זבחים דף סח., ב) [עי' בתוי"ט], ג) שבת קנב. ע"ש, ד) פ"ב מ"ה (כג:), ה) לשה"כ ירמיה ח, ט, ו) [צ"ל עגלה ערופה סוטה מט. ועי' תוי"ט פ"ט דסוטה בסופו ד"ה ר' פנחס בן יאיר], ז) [צ"ל דכל הנלמים].

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה אמר ר' יהושע וכו'. אלא גרוטאות היינו:

תורח אור חשלם

א) מֵסִיר שָׂפָה לְנֶאֱמָנִים וְטַעַם זְקֵנִים יִקָּח: [איוב יב, כ]

ב) בִּישִׁישִׁים חָכְמָה וְאֹרֶךְ יָמִים תְּבוּנָה: [איוב יב, יב]

הגהות וציונים

א] מתחיל הדבור "אמר רבי יהושע כו'. (ש"מ) באיל קמיירי דכשהוא חי אין לו אלא קול אחד וכשהוא מת קולו שבעה והכא נמי" (בארות המים ע"פ רש"י בזבחים): ב] כל דבריו הוא פירוש על בבא דקבעה נדרה ומבואר ממילא דבבות הקודמות מפרש כפירש"י (יעיר קינו): ג] לנדרה ואחד לחובתה שאמרה (בארות המים): ד] דשמא (באה"מ): ה] [צ"ל בתריה] (גליון): ו] דר"ש (באה"מ): ז] [צ"ל באות] (גליון) ח] משתעי הבא (באה"מ): ט] שתי עולות (באה"מ): י] גירסת התוס' אינה כגירסא שלפנינו במשנה (תוי"ט): כ] בתוי"ט "נבלים": ל] נ"א "כשנוגפים": מ] במלאכת שלמה "להכנס": נ] צ"ל ידי עולת חובתה וצריכה (יעיר קינו): ס] ר"ל כדאיתא בפ"ז דתמיד ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים ושתי חצוצרות של כסף בידם (יעיר קינו): ע] כן תוקן בש"ס וילנא. בשאר הנוסחאות "דעתן מעורבת": פ] בשמב"י בשם הרא"ש ז"ל "רבי שמעון בן עקשיא כו'. פי' משום [דדיני] קינין הן גופי הלכות וצריך ישוב הדעת מייתי הך מתני' הכא": צ] בספ"ג דאבות "קינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות תקופות וגימטריאות פרפראות לחכמה" אלא הרא"ש לישנא בעלמא נקט ור"ל דלבד שהיא גופי הלכות יש בה פרפראות לחכמה (יעיר קינו) ועי' לשון הרא"ש בהערה הקודמת:

ביאורי התוספות

ביאור מקיף ומשולב
לכל דברי התוספות

חטאת העוף נעשית למטה:

יבארו מהיכן למדנו שחטאת העוף נעשית למטה.

שנינו במשנה, חטאת העוף דמה נזרק למטה מחוט הסיקרא[א], ומבארים התוס' דכך דריש בברייתא בפרק קדשי קדשים (זבחים סד:) מדכתיב גבי חטאת העוף 'והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד (קיר) המזבח', וילפינן מינה שצריך להזות את דם חטאת העוף על קיר שהשירים של הדם שלו מתמצין ויורדים מיד ליסוד המזבח, ואין דבר המונע מהדם לירד לשם[ב], וזהו קיר התחתון, דהיינו למטה מחוט הסיקרא, אבל הדמים שזורק בקיר העליון פעמים שהם נופלים על הסובב ולא על היסוד[ג].

למטה:

יבארו מהיכן למדנו שעולת בהמה נעשית למטה.

שנינו במשנה, עולת בהמה נזרק דמה למטה, דהיינו למטה מחוט הסיקרא, ומבארים התוס', דכיון דאינה למעלה מחוט הסיקרא, דהא כתיב בה 'יסוד', ויסוד אינו למעלה, על כרחך יהיה דמה נזרק למטה (למטה) מחוט הסיקרא, שאין במזבח כי אם שני מקומות, למעלה מחוט ולמטה, (בחטאת) [ואינה כחטאת[ד]] בהמה שנזרק דמה למעלה בגופה של קרן, לפי שבחטאת בהמה נאמר 'ונתן על קרנות מזבח העולה', והיינו שצריך לזרוק את דמה על הקרנות, ונותן שם ארבע מתנות על ארבע קרנות[ה]. וכדדריש בפרק קמא דזבחים (דף י:)[ו].

עולת העוף (למטה) [נעשית למעלה[ז]]:

יבארו מהיכן למדנו שעולת העוף נעשית למעלה.

שנינו במשנה, עולת העוף נזרק דמה למעלה, ומביאים התוס' את המקור לדין זה, כדדריש פרק קדשי קדשים (שם סה.), מדכתיב 'ומלק והקטיר ונמצה דמו', התורה סמכה מליקה להקטרה, ויש לדרוש, מה הקטרה בראשו של מזבח, אף מליקה בראשו של מזבח, וכן דריש התם מהאי קרא דכתיב ביה 'ונמצא דמו', דאף מיצוי, כלומר זריקת דם העוף[ח], צריך להיות בראשו של מזבח, דהיינו למעלה מחוט הסיקרא[ט].

מקשים התוס' ואם תאמר, ומאי מייתי התם ללמוד מליקה מהקטרה שצריך למלוק למעלה, הא שאני הקטרה שאינה מעכבת, שאף אם לא הקטיר כלל הקרבן כשר[י], ואין ללמוד מליקה מהקטרה שמליקה מעכבת, שאם מלק למטה פסולה, ואם כן מאי קאמר הכא בסיפא לאחר כך שאם שינה בזה ובזה פסול, דמשמע שאם שינה את מקום מליקת העוף פסול, והא כיון דילפינן ליה מהקטרה ומקום ההקטרה אינו מעכב, גם מקום המליקה לא יעכב.

ומיישבים, וי"ל דילפינן הכי, דאף שאכן אינו מעכב אם לא הקטיר, מכל מקום יש ללמוד דכמו שלגבי הקטרה ששינה המקום, הרי הוא כמו שלא הקטיר, כך במליקה כששינה מקום מליקת העוף הוי כמו שלא מלקו, והדין הוא שאם לא מלקו פסול, ואם כן כששינה את מקום המליקה דהוי כמו שלא מלקו נפסל הקרבן, דהלימוד מהקטרה אינו שנפסל הקרבן, שהרי לגבי הקטרה אין הקרבן נפסל אם לא הקטיר למעלה, אלא למדים שמליקה כזו אינה חשובה מליקה כמו שהקטרה כזו אינה חשובה הקטרה, וממילא כיון שאינה חשובה מליקה נפסל הקרבן כיון שהמליקה מעכבת[יא].

חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת כולם ימותו:

יביאו את סוגיית הגמרא בזבחים שדנו במשנה זו.

שנינו במשנה, חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף, ועולת העוף שנתערבה בחטאת העוף, אפילו נתערב עוף מקרבן אחד בריבוא עופות מקרבן אחר, ימותו כולם[יב], ומבואר במשנה דהיינו אפילו אם נתערב אחד בריבוא. ופריך פרק התערובת (שם עג:), וליבטלו ברובא[יג], ומשני לה דבעלי חיים חשובים ואינם בטלים, והקשו שימשוך את הבהמות מהתערובת אחת אחת, ונתלה על כל אחת שפירשה מן הרוב ויקריב אותה, ומשני, דכיון שהאיסור קבוע במקומו הוי כמו שחצי מהתערובת אסורה וחצי מהתערובת מותרת, ואין שם רוב היתר. ופריך, ונכבשינהו כי היכי דניידן, כלומר שיכוף את הבהמות ללכת ממקומם שלא יהיו קבועות במקום אחד, ואז נוכל לומר על כל אחת ואחת שהיא מהרוב. ומשני ליה, דגזרו שלא יעשו כן שמא יקריבו את כל הבהמות בבת אחת, דרק כשמקריב כל אחת בפני עצמה יש לנו לומר שהיא מהרוב המותרות, אבל אם יקריבו את כולן בבת אחת אין לנו לומר כן. ואומרים התוס' דלשם - היינו בפרק התערובת יש להאריך בזה ולא שייכא הכא כדי שנאריך בענין.

חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה:

שנינו במשנה, חטאת שנתערבה בחובה, ומבארים התוס' ד'חובה' קרי לקן שלם של יולדת או של זבה שהיא מביאה לחובתה, שיש בו אחד עולה ואחד חטא.

[כב.] **חטאת העוף נעשית למטה.** כך דריש פ' קדשי קדשים (זבחים דף סד:), והנשאר בדם ימצה אל יסוד (קיר) המזבח שהשירים שלו מתמצין ליסוד וזהו קיר התחתון:

למטה. למטה מחוט הסיקרא, דכיון דאינה למעלה, דכתיב יסוד, יהיה למטה (למטה) מחוט הסיקרא שאין במזבח כי אם שני מקומות, למעלה מחוט ולמטה, בחטאת בהמה למעלה בגופה של קרן ארבע מתנות על ארבע קרנות, כדדריש פרק קמא דזבחים (דף י:):

עולת העוף למטה. כדדריש פרק קדשי קדשים (שם דף סה.) ומלק והקטיר ונמצה דמו, מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח, וכן דריש אף מיצוי בראשו של מזבח. ואם תאמר מאי מייתי מהקטרה, שאני הקטרה שאינה מעכבת, ואין ללמוד מליקה מהקטרה שמליקה מעכבת, וא"כ מאי קאמר לאחר כך שאם שינה בזה ובזה פסול. וי"ל דילפינן הכי כמו גבי הקטרה ששינה המקום הרי הוא כמו שלא הקטיר, כך מליקה כששינה מקום הוי כמו שלא מלקו ואם לא מלקו פסול:

חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת כולם ימותו. אפילו אחד בריבוא, ופריך פרק התערובת (שם דף עג:) וליבטלו ברובא, ומשני לה, ופריך נכבשינהו כי היכי דניידן, ומשני ליה. ולשם יש להאריך ולא שייכא הכא:

[כב:] **חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה.** חובה קרי קן שלם של יולדת או של זבה:

ציונים והערות

א. **באמצע** המזבח היה חוט של סיקרא כדי להבדיל בין הדמים העליונים לדמים התחתונים. מדות פ"ג מ"א. הקיר התחתון הוא חלק הקיר שלמטה מחוט הסיקרא, והקיר העליון הוא חלק הקיר שלמעלה מחוט הסיקרא. רש"י (זבחים סד:). וחוט של סיקרא הוא חוט אדום. רא"ש ורע"ב שם. ועי' רש"י בחגיגה (ח. ד"ה מסוס). ב. **וביאר** הרש"ש (זבחים סד:) שדרשו 'והנשאר' כמו 'והנשר', כלומר מה שנושר מהדם. ג. **שהסובב** הוא אמה אחת למעלה מחוט הסיקרא, שחוט הסיקרא היה בגובה חמש אמות מהקרקע, והסובב היה בגובה שש אמות מהקרקע, ואם כן פעמים שהוא זורק את הדם בקיר העליון מעל הסובב, והסובב מעכב את הדם מליפול ליסוד. והקשה השיטה מקובצת (זבחים סד: אות יח), שנאמר שיהא צריך להזות את דם חטאת העוף למעלה מחוט הסיקרא, ויהא צריך לזרקו באותה אמה שלמטה מהסובב כדי שיפול הדם ליסוד. ותירץ שאין לומר כן, שאם כן נמצא שיש שלשה מקומות במזבח לזריקת הדם, א. בקיר העליון למעלה מהסובב לחטאת בהמה, ב. בקיר העליון למטה מהסובב לחטאת העוף, ג. בקיר התחתון לשאר הקרבנות. ולא יתכן לומר כן, שהרי שנינו (מדות פ"ג מ"א) שחוט הסיקרא מבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, ומשמע שאין במזבח אלא שני מקומות לזריקת דמים. ורבינו הלל (על תורת כהנים, פי"ח ה"ח) תירץ, שאם יזרוק על הקיר העליון למעלה מחוט הסיקרא יתמצו הדמים על חוט הסיקרא ולא על היסוד. ומשמע שהוא סובר שחוט הסיקרא לא היה רק חוט דק אדום, ראה ערוך השולחן העתיד (בית הבחירה ס"ה אות כח). ד. **שטמ"ק.** ה. **ראה** רש"י בזבחים (י. ד"ה סכן), ומבואר מדבריו שאי אפשר לומר שהם למעלה, שהרי נכתב בהם מזבח סתם, ולא נאמר בהם קרנות כדרך שנאמר בחטאת בהמה, ובכל המזבח אי אפשר לומר, שהרי התורה נתנה מחיצה במזבח להבדיל בין דמים עליונים לדמים תחתונים (זבחים נג.), ולכן נותנים למטה מהחוט כמו שדרשו בזבחים שכל הקרבנות נזרק דמם למטה (רמה בהערה הנלה). ועי' פירוש המשניות להרמב"ם (פ"ו מ"ה) שהוסיף שהוא גם מפני שנאמר בעולת בהמה 'יסוד מזבח העולה', והיסוד הוא בתחתית המזבח. והתוס' כאן עירבו את ב' הדרשות, וצ"ב. ו. **שם** דרשו כן מדכתיב לגבי חטאת 'הכהן המחטא אותה', ו'מחטא' היינו הזורק (רש"י שם), ומדכתיב 'אותה' דרשינן שזריקת דמה נעשית למעלה ואין זריקת דם אחר נעשית למעלה. ומבואר שם בגמרא שאף שגם דם עולת העוף נזרק למעלה, מכל מקום בבהמות הטעונים שחיטה אין קרבן אחר שנזרק דמו למעלה. ז. **שטמ"ק.** ח. **זריקת** דם העוף אינה כזריקת דם בהמה שנעשית מתוך הכלי, אלא ממצה את הדם מגופו של העוף על המזבח. ט. **דדרשינן** התם מדכתיב 'ונמצא דמו' אחר 'והקטיר', והרי לאחר שהוקטר ונשרף העוף אי אפשר למצות ממנו את דמו, וודאי שמיצוי הדם נעשה קודם ההקטרה, ואם כן למה נאמר מיצוי הדם אחר ההקטרה, ללמד שמיצוי הדם צריך להיות למעלה. וביאר הראב"ד (פירוש המשניות כאן) שאין לומר שיזה את הדם על גבי המערכה, שהרי נאמר 'ונמצא דמו על קיר המזבח', אלא הכוונה שצריך להזות את הדם על קרן המזבח שבשעת הדחק אפשר להקטיר גם על קרנות המזבח. ותנא זה שאמר שמזים למעלה מחוט הסיקרא ולא דווקא בקרן סבירא ליה שבשעת הדחק אפשר להקטיר אף על הסובב, והיו עושים שם מערכה. וראה פירוש הרא"ש כאן למה לגבי מליקה דרשו שתהא במקום ההקטרה בלא שום ראיה ולגבי מיצוי דרשו כן רק משום שנאמרה אחר ההקטרה ואי אפשר שיעשו כן. י. **כמבואר** בגמרא (זבחים ה:) שהקרבן כשר אפילו לא הקטירו את האימורים, והטעם הוא כמבואר בגמרא (שם יג.) שהקטרת האימורים אינה מעכבת את הכפרה. וביאר רש"י (שם ה: ד"ה הסוף) שהכפרה היא בזריקת הדם ולא בהקטרת האימורים. יא. **ובתוס'** ישנים (יומא ג:) הביא מהירושלמי דשפיר יש ללמוד דברים המעכבים מדברים שאינם מעכבים. וכתב התוספות יו"ט (זבחים פ"ו מ"ג) שלדעת הרמב"ם והרע"ב גם מקום המליקה אינו מעכב כמו שהקטרה אינה מעכבת, ובדיעבד אם מלק למטה כשר. יב. **לפי** שאינו יודע היכן יזרוק את דמם, שדם חטאת העוף נזרק למטה מחוט הסיקרא ודם עולת העוף נזרק למעלה מחוט הסיקרא. ואי אפשר לפדות קרבן הבא מן העוף (מנחות ק:), ולכך ימותו כולם. יג. **שם** לא הקשו כן על משנה זו, אבל מבואר שדין זה שוה לדין בהמה אסורה שנתערבה בבהמות אחרות, דקתני התם שכולן אסורות, ועל זה הקשו שם (עג.) שהבהמה האסורה תתבטל ברוב.

רבי יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב או נתנו דמי קיניהן לכהן, לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה (כהן"י) יקריב עולה:

רבי יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב או נתנו דמי קיניהן לכהן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה. מכאן מוכיח פרק בכל מערבין (עירובין דף לז.) דסבר רבי יוסי יש ברירה, דכשכהן מקריב אחד לשם אשה זו הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן של אשה זו, ודחי הש"ס כשהתנו, ופירש רש"י בשעת לקיחה התנו שיכול הכהן לעשות קן שירצה לשם איזה אשה שירצה. ואינו נראה לרבי, דאכתי למאן דאמר אין ברירה לא מהני מידי, דכיון שהעופות מעורבין יחד מה מועיל תנאי שלה, היאך קנתה אשה זו עוף אם לא על ידי ברירה, דבשעת הקרבה הוברר שלא נלקחה מתחלה לשם אשה זו ואינו לשם אשה זו. ותו דפריך התם מאי למימרא, אדרבה אינו מועיל כלום אלא למ"ד יש ברירה. ומפרש שהתנו בשעת לקיחה זה הקן יהא שלי ומעות שהם מעורבין כאן יהו מחוללין על קן זה, והילכך בעינן זה הקן יהא שלך, וקמ"ל דלא גזרינן התנו אטו לא התנו, וקמ"ל דבר אחר כרב חסדא דאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, שעדיין כל קן וקן סתומה היא ולא פירש איזה פרידה לחטאת ואיזה פרידה לעולה, וקאמר איזו שירצה כהן יעשה עולה אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. ולא נהירא לרבי לפרש איזו שירצה הכהן לאיזו אשה, דהא בכל דוכתא לא אשכחנא שיהא כהן צריך לברר זה כלל, [אלא] בכל נותני מעות בשופר הכהן מקריב סתם לשם מי שהוא, (ועוד) דא"כ היה לו להתנות כל דין איש ואשה:

לאיזו שירצה כהן יקריב עולה וחטאת כו'. הכי פירושו לאיזה של פרידין יעשה עולות, ואע"ג דשמא הן שנלקחו מדמי האחד, ולאיזה זוג שירצה יקריבם חטאת. ובתוספות רבינו יב"א גרסינן לאיזה, ופירוש דהתנה נראה לרבי כשנתנו הדמים יחד התנו אם יקח הכהן כל העולות או כל חטאות משלי אני נותנת ומוחלת לך מעכשיו, וכן כל נותנת מעות שבשופר סתם על דעת ב"ד [נותנת] (התנה) והוי כאילו התנו:

הדרן עלך חטאת העוף

שנינו במשנה, רבי יוסי אומר, שתי נשים החייבות להביא קן, ולקחו שתי קנים בשותפות ונתנו לכהן, או שנתנו דמי קניהם לכהן שיקנה להם קנים, ואינו מבורר איזה קן שייך לאיזה אשה, לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה, כלומר דיכול הוא להקריב כל עוף למי שירצה, ואומרים התוס', **דמכאן** מוכיח **בפרק בכל מערבין** (עירובין לז.) **דסבר** רבי יוסי יש ברירה, **דכשכהן מקריב אחד לשם אשה זו, הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה** היה קן זה **של אשה** זו, דאם אין ברירה אפשר שהקריב עבור כל אחת את של חברתה, ושניהם לא יצאו[טו]. **ודחי הש"ס,** דלעולם סבר רבי יוסי אין ברירה, ובקנים מיירי **כשהתנו. ופירש רש"י,** דמיירי שבשעת **לקיחה התנו שיכול הכהן לעשות קן שירצה לשם איזה אשה שירצה.**

ומקשים התוס' לפירושו, **ואינו נראה לרבי, דאכתי למאן דאמר אין ברירה לא** מהני מידי מה שהתנה שיעשה הכהן מה שירצה, **דכיון שהעופות מעורבין יחד מה מועיל תנאי שלה,** דהיאך **קנתה אשה זו עוף זה אם לא על ידי ברירה,** דנאמר **דבשעת** הקרבה **הוברר שלא נלקחה** מתחלה **[אלא[טז]] לשם אשה זו, ואינו לשם אשה זו.** ואם כן עדיין יש להוכיח ממשנה זו שלרבי יוסי יש ברירה[יז]. **ותו** קשה, **דפריך התם,** דאי מיירי כשהתנו אם כן **מאי למימרא,** דהא פשיטא הוא דמועיל, ולכאורה יקשה, דהא **אדרבה אינו מועיל כלום** מה שהתנו שיכול לעשות קן שירצה לאיזה אשה שירצה **אלא למאן דאמר יש ברירה.**

ומשום האי קושיא חולקים התוס' ואומרים, **ולכך מפרש[יח],** דהא דקתני שנתערבו קיניהם, לא שנתערבו גוף הקינים שלקחו, אלא שנתערבו המעות שהפרישו עבור קיניהם, ומיירי **שהתנו בשעת לקיחה** שלקחו את הקינים מהמעות המעורבים, **זה הקן יהא שלי, ומעות שלי שהם מעורבין כאן יהו מחוללין על קן זה,** (והילכך בעינן זה) **[וזה[יט]]** הקן **יהא שלך,** והמעות שלך המעורבים כאן יהיו מחוללים עליו[כ]. וקשה, דאי מיירי שהתנו כך אם כן פשיטא שמועיל, ומאי קא משמע לן ר' יוסי[כא], ולכך אמרו בגמרא ש...קא משמע **לן דלא גזרינן** שלא יעשו כן אף אם התנו, **אטו לא התנו,** כלומר דשמא יבואו לקנות מהמעות המעורבים בלא תנאי, דאז אינו מועיל לרבי יוסי אי סבירא ליה דאין ברירה. ועוד אמרו שם דקמ"ל נמי **דבר אחר** במה שאמר 'לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה', **כרב חסדא,** **דאמר דאין** העופות של הקינין **מתפרשות** איזה לחטאת ואיזה לעולה, **אלא או בלקיחת בעלים,** שלקחו אחד לשם חטאת ואחד לשם עולה, **או בעשיית כהן,** שאם הבעלים לא קראו עליהם שם בשעת לקיחתם הרי הם מתפרשים על ידי הקרבת הכהן, שמקריב אחד לשם חטאת ואחד לשם עולה, **שעדיין כל קן וקן סתומה היא ולא פירש איזה פרידה לחטאת ואיזה פרידה לעולה,** ולכך **קאמר** התנא ד'**איזו שירצה כהן יעשה עולה', אם כן** מתפרשות **שפיר בעשיית כהן** כדרב חסדא[כב].

התוס' מבארים דברי המשנה לאיזה שירצה כהן יקריב.

ואומרים התוס', **ולא נהירא לרבי לפרש** דהא דקתני **'איזו שירצה הכהן'** היינו **לאיזו אשה** שירצה הכהן יקריב כל קן כמו שפירש רש"י, **דהא בכל דוכתא לא אשכחנא שיהא הכהן צריך לברר** דבר **זה כלל,** דהכהן אינו מברר לאיזה אשה הוא מקריב את הקן, **[אלא] בכל נותני מעות בשופר[כג]** היה הכהן מקריב סתם לשם מי שהוא. **ועוד, דאם כן** דמלבד מה שמתנה לאיזו אשה יהיו העופות היה לו להתנות גם כל דין **איש ואשה,** ולומר[כד] **לאיזו שירצה כהן יקריב עולה וחטאת כו',** כלומר דהיה לו לומר גם שהכהן צריך לפרש גם איזה עוף יהיה לחטאת ואיזה לעולה. **[אלא[כה]] הכי פירושו, לאיזה קן של פרידין שירצה יעשה הכהן עולות, ואף על גב דשמא הן שנלקחו מדמי האחד,** כלומר דאף שאפשר ששתי העופות נלקחו ממעות של אשה אחת, מכל מקום יכול להביא מהם עולה לשניהם, **ולאיזה זוג שירצה יקריבם חטאת,** כלומר דאת הזוג השני יביא לחטאת לשתי הנשים.

ובתוספות רבינו יב"א גרסינן 'לאיזה שירצה הכהן', ומשמע כפי' התוס' שאיזה זוג שירצה יקריבם[כו] לאיזה אשה שירצה הכהן יקריב עולה ולאיזה אשה שירצה יקריב חטאת.

ביאור דברי הגמ' בעירובין 'התנה'.

ופירוש הגמרא שתירצו דמיירי ב'התנה', **נראה לרבי** דהיינו **שכשנתנו הדמים יחד התנו** שתי הנשים **שאם יקח הכהן כל העולות או כל חטאות** מהמעות **שלי, אני נותנת ומוחלת לך מעכשיו** את המעות, והכהן שלוקח מהמעות עולות יקריב לאיזה אשה שירצה כל עולה, ואין צריך לחשוש שמא לקח את העולה מהמעות של השניה, שהרי כל אחת מחלה לחברתה. **וכן כל הנותנת מעות שבשופר[כז] סתם על דעת בית דין** היא **[נותנת], (התנה)** והוי **כאילו התנו** שמוחלים למי שיקנו עבורם את הקרבנות ממעות אלו, שהכהנים נוטלים מעות מהקופה וקונים בהמות עבור כל אחד מאלו שנתנו שם מעות, אבל אינם יודעים ממעות של מי לקחו כל בהמה.

הדרן עלך חטאת העוף

ציונים והערות

יד. שטמ"ק. **טו.** והקשו שרבי יוסי סותר דברי עצמו, שלעניין הפרשת תרומות ומעשרות מבואר דסבירא ליה אין ברירה. **טז.** שטמ"ק. **יז.** והרשב"א והריטב"א (עירובין לז.) הוסיפו, שאם כוונתו שכל מי שיקריב הכהן לשמה יהא שלה כי חברתה נותנת לה זכות שהיה לה בקן ההוא בשעת הקרבה, אם כן הוי כאלו נשתתפה עמה באותו קרבן, וקי"ל (פסחים פט:) שאין אדם מוכר עולתו ולא חטאתו. **יח.** התוס' בעירובין (שם) כתבו פירוש זה בשם ר"י. **יט.** שטמ"ק. **כ.** ולפי זה הא דקתני 'שלקחו קניהן בעירוב', היינו בעירוב הדמים, אבל הקנין לא נתערבו מעולם, וכן 'נתנו דמי קניהן לכהן' היינו שנתנו הדמים בעירוב, והכהן נתנם למוכר, ובשעה שקיבל הכהן את הקינים פירש זה לזו וזה לזו, ואין כאן תערובת. תוספות הרא"ש (עירובין שם). **כא.** כן הקשה הריטב"א בעירובין שם. וכתב בתירוץ כמו שביארו התוס' כאן, והוא גורס כן בגמרא שם, וכן משמע בתוס' שם. **כב.** ובעירובין (שם) ביארו התוס' דשפיר יש לשמוע ב' חידושים אלו, דמדנקט שתי נשים ולא נקט באשה אחת, משמע דאתא לאשמעינן דלא גזרינן התנו אטו לא התנו, ואם לא בא להשמיענו נמי כדרב חסדא, לא הוה ליה למתני לאיזה שירצה יקריב עולה ולאיזה שירצה יקריב חטאת, דלא היה צריך להזכיר עולה וחטאת, אלא היה צריך לומר יקריב של לאה ללאה ושל רחל לרחל. **כג.** שנינו (שקלים פ"ו מ"ה), שלשה עשר שופרות (קופות העשויים כמין שופר, עגולים וכפופים רחבים מלמטה וצרים מלמעלה) היו בבית המקדש, אחד למחצית השקל שהיו ישראל נותנים בכל שנה, ואחד לשקלים ישנים של אלו שלא הביאו בשנה קודמת, ושנים לקינים, אחד לחטאת ואחד לעולה (לדעת חכמים שם), אחד לעצים ולבונה, ואחד לזהב לכפורת. והיו עוד ששה שופרות לקרבנות נדבה, עי' מנחות קז: קח. למה היו עשויים. **כד.** הוא המשך הדיבור דלעיל. שטמ"ק. **כה.** שטמ"ק. **כו.** וכ"כ בספר יד בנימין שמכיון שכתוב 'איזה' ל' זכר, אין הכוונה ל'איזו' אשה אלא לאיזה זוג. **כז.** ראה בהערה לעיל שהיו במקדש שופרות שכל החייב קרבן היה נותנם לשופרות אלו.

[כג.] **קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני.** פי' רבינו יעקב הלוי הוא הדין בקן מפורש הוי דין זה, אלא משום דבסיפא קאמר פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו, דדוקא פרידה של קן סתומה שפרח ונתערב לבין הקריבות, אבל פרידה המפורשת לעולה שפרח בין שאר קינין אינו יכול להקריב אלא כמנין עולות שבקינין שפרח שם כדאמר פ"ק:

פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו. שהגוזל הפורח לבין הרבה קינין סתומין פסול ופוסל אחד כנגדו, (עם) כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש כיצד:

[כה.] **בן עזאי אומר שתי חטאות אחת תור ואחת בן יונה.** בן עזאי לטעמיה דאמר לעיל פרק שני הכל הולך אחר הראשון, שיש לה להביא השני ממין הראשון, הילכך זו שאינה יודעת איזה מין הביאה ראשון ושמא כולם למעלה קרבן ויצאה ידי עולת חובתה ואינה יודעת מאיזה מין, לכך צריכה להביא שתי חטאות משני מינים, ובין לרבנן בין לבן עזאי אין חטאות הללו נאכלות, שהרי על הספק באה, שיש לומר הראשונים למטה קרבן וכבר יצאה ידי חטאת. לשון רש"י שפירש בזבחים:

אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו ז'. באיל קמשתעי קרא, דכשהוא חי אין לו אלא קול אחד, וכשהוא מת קולו ז', ומפ' כיצד קולו ז', אף זו בתחילת קרבנותיהן ולא ידעה מה פירשה דייה בד' פרידין עולות לנדרה ושתים לחובתה, א' חטאת ואחד עולה, עכשיו שהביאה ארבע פרידין צריכה להביא עוד שמונה פרידין, ארבע עולות לנדרה וב' עולות וב' חטאות:

שתי קרניו לעשות שתי חצוצרות. ובהקומץ רבה (מנחות דף כח.) אמרי' שתי חצוצרות של כסף באות, והכא אמרי' דמקרנים עשויות חצוצרות. וי"ל דאותם שהיו למסע המחנות בימי משה דוקא היו של כסף, אבל אותם שהיו לשיר על הקרבן היו מקרנים.

קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני:

יבארו למה נקט 'קן סתומה'.

שנינו במשנה, קן שלא פירש איזו לעולה ואיזו לחטאת, ופרח ממנה גוזל אחד, יקח זוג לשני, ואם פרח ונתערב בקינים אחרות שלא נתפרשו איזו לחטאת ואיזו לעולה, אותו גוזל פסול ופוסל אחד כנגדו, ושתי גוזלות מהתערובת אינם קריבים, ופירש רבינו יעקב הלוי, דהא דקתני יקח זוג לשני, **הוא** הדין בקן מפורש, כלומר, שפירש איזה גוזל יהיה לעולה ואיזה לחטאת, הוי (דין זה) [זה הדין דיקח זוג לשני, ולא נקט התנא קן סתומה[א]], **אלא משום דבסיפא קאמר** שאם **פרח לבין הקריבות**, כלומר לקינים אחרות שעומדים להקריב אותם, **פסול ופוסל אחד כנגדו, דדוקא בפרידה של קן סתומה** שפרחה ונתערבה לבין הקריבות הדין כן, **אבל פרידה המפורשת לעולה** שפרחה בין **שאר קינין, אינו יכול להקריב** מאותה תערובת **אלא כמנין עולות שבקינין שפרח** לשם, **כדאמרינן בפרק קמא**, שכיון שגוזל אחד הוא ודאי עולה, אינו יכול להקריב גוזל מהתערובת לחטאת, שמא זהו הגוזל שפירשו שיהיה לעולה[ב].

פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו:

יבארו המשנה.

שנינו במשנה, קן שלא פירש איזו לעולה ואיזו לחטאת, ופרח ממנה גוזל אחד ונתערב בקינים אחרות שלא נתפרשו איזו לחטאת ואיזו לעולה, פסול ופוסל אחד כנגדו, ומבארים התוס', **שהגוזל הפורח לבין הרבה קינין סתומין פסול** ואינו קרב, **ופוסל** נמי עוד **אחד כנגדו**, ושתי גוזלות מהתערובת אינן קריבות. **(עם) [זהו[ג]] כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש כיצד**, כלומר התנא אמר כלל זה, ואחר כך במשניות הסמוכים מפרש את האופנים שעליהם נאמר כלל זה.

בן עזאי אומר שתי חטאות אחת תור ואחת בן יונה:

יבארו דעת בן עזאי.

שנינו במשנה, האשה שאמרה הרי עלי להביא קן ממין פלוני[ד] כשאלד זכר, וילדה זכר, ואינה זוכרת מאיזה מין נדרה להביא, ונתנה שתי קינים לכהן ואינה יודעת מה נתנה, אם תורים או בני יונה, או אחד ממין זה ואחד ממין זה, והלך הכהן ועשה ואינו יודע מה עשה[ה], צריכה להביא ארבע גוזלות לנדרה[ו], ושתי עולות לחובתה[ז], וצריכה להביא עוד חטאת אחת[ח]. ולבן עזאי צריכה להביא שתי חטאות, ומבארים התוס' **דבן עזאי לטעמיה דאמר לעיל פרק שני** (מ"ה), **הכל הולך אחר הראשון**, היינו **שיש לה להביא** את **השני ממין** שהביאה את **הראשון, הילכך זו שאינה יודעת איזה מין הביאה ראשון לחובתה, ושמא כולם למעלה קרבן[ט]**, כלומר שמא זרק הכהן את כל הדמים למעלה מחוט הסיקרא, וכבר **יצאה ידי עולת חובתה, ואינה יודעת מאיזה** מין הביאה אותה עולה, **לכך צריכה להביא** עכשיו **שתי חטאות משני מינים**, אחת מן התורים ואחת מבני יונה. ואומרים התוס', **דבין לרבנן** הסוברים שמביאה חטאת אחת, **ובין לבן עזאי** הסובר שמביאה שתי חטאות, **אין חטאות הללו נאכלות, שהרי חטאת זו על הספק היא באה, שיש לומר שמא הראשונים למטה קרבן**', **וכבר יצאה ידי חטאת**, וחטאת הבאה על הספק אינה נאכלת. כך הוא **לשון רש"י שפירש בזבחים** (סח. ד"ה בן עזאי).

אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו ז':

יבארו הדמיון בין אשה זו לאיל.

שנינו במשנה, האשה שאמרה הרי עלי להביא קן ממין פלוני כשאלד זכר, וילדה זכר, ואינה זוכרת מאיזה מין נדרה להביא, ונתנה שתי קינים לכהן ואינה יודעת מה נתנה, אם תורים או בני יונה, או אחד ממין זה ואחד ממין זה, והלך הכהן ועשה ואינו יודע מה עשה[יא], צריכה להביא ארבע גוזלות לנדרה, ושתי עולות לחובתה, וצריכה להביא עוד חטאת אחת, הרי שבעה. ולבן עזאי צריכה להביא שתי חטאות, הרי שמונה. אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו ז', ומבארים התוס', **באיל קמשתעי קרא[יב]**, **דכשהוא חי אין לו אלא קול אחד**, דהיינו הקול היוצא מגרונו של האיל, **וכשהוא מת קולו ז', ומפרש** במשנה **כיצד קולו ז'[יג]**. **ואף אשה זו בתחילת קרבנותיהן** שנדרה **ולא ידעה מה פירשה, דייה בד' פרידין, ב' עולות לנדרה** שנדרה להביא אם תלד זכר, **ושתים לחובתה**, שצריכה להביא ככל יולדת, **אחד חטאת ואחד עולה, ועכשיו שהביאה ארבע פרידין** ונולד ספק מה הביאה וכיצד קרבו, **צריכה להביא עוד שמונה פרידין** לפי בן עזאי[יד], **ארבע עולות לנדרה, וב' עולות וב' חטאות.**

שתי קרניו לעשות שתי חצוצרות:

יבארו באיזה חצוצרות מיירי.

איתא במשנה דמשתי קרניו של האיל עושים חצוצרות, ומקשים התוס', **דבהקומץ רבה** (מנחות כח.) **אמרינן דשתי חצוצרות** משל **כסף הן באות, והכא אמרינן דמקרנים היו עשויות החצוצרות.**

ומיישבים וי"ל, **דאותם** חצוצרות **שהיו למסע המחנות בימי משה[טו] דוקא היו של כסף**, ולדורות לא היו כשרות[טז], **אבל אותם** חצוצרות **שהיו** בבית המקדש כדי **לשיר** בהם **על הקרבן היו מקרנים[יז]**.

ציונים והערות

א. שטמ"ק. **ב. ובנזיר** (יב. ד"ה קן) ביארו התוס' דנקט קן סתומה, דאי בקן מפורשת היה צריך להאריך ולפרש איזהו פרח, אם העולה או החטאת, ולהכי קיצר בלשונו ואמר דאיירי בקן סתומה ופרח אחד מהם (כן ביאר האורח מישור שם בדברי התוס'). **ג. שטמ"ק.** **ד. כלומר** שפירשה שתביא תורים או שפירשה שתביא בני יונה. **ה. שאינו** יודע אם הקריב את כולם למעלה כעולות או למטה כחטאות, או חציין למעלה וחציין למטה, ואם כן אפילו ידי חובת קרבן לידתה לא יצאה, שמא עשה הכהן את כולם למעלה ונפסלה החטאת, או את כולן למטה ונפסלה העולה. **ו. שתי** תורים ושני בני יונה, לפי שפירשה מאיזה מין תביא את נדרה ואינה יודעת איזה מין פירשה. **ז. שמא** הקריב הכהן את כולם למטה, והחטאת שהקריבה היתה כשרה, וצריכה להביא את העולה מאותו מין שהביאה את החטאת, וכיון שאינה יודעת מאיזה מין היתה החטאת מביאה גם תור וגם בן יונה. **ח. שיכולה** היא להביא חטאת מאיזה מין שתרצה, ואף שאפשר שהעולה שהביאה היתה כשרה יכולה היא להביא עכשיו חטאת ממין אחר, אלא שהיא צריכה להביא עמה עולה מאותו המין, וכיון שמביאה עכשיו עולה מכל מין יכולה היא להביא חטאת מאיזה מין שתרצה. ראה רש"י זבחים סח. **ט. כוונת** התוס' שכולם קרבו למעלה, ואולי נפלה כאן ט"ס וצ"ל 'קרבו'. **י. עי'** בהערה הקודמת. **יא. שאינו** יודע אם הקריב את כולם למעלה כעולות או למטה כחטאות, או חציין למעלה וחציין למטה, ואם כן אפילו ידי חובת קרבן לידתה לא יצאה, שמא עשה הכהן את כולם למעלה ונפסלה החטאת, או את כולן למטה ונפסלה העולה. **יב. צ"ב** הלשון 'קרא', שהרי אינו פסוק. **יג. א־ב.** משתי קרניו עושים שתי חצוצרות, ג-ד. משני שוקיו עושים שני חלילים, ה. עורו משמש לתוף, ו. מעיו משמשים לנבלים, ז. ובני מעיו משמשים לכינורות. **יד. רש"י** (זבחים סח.) הזכיר במשל את דעת בן עזאי הסובר שמביאה שמונה, וכתב התוס' יו"ט שהטעם שפירש כן על בן עזאי הוא משום שלפי דבריו מביא את המנין העופות הגדול יותר, אבל הוא הדין שאפשר לומר כן לדעת חכמים הסוברים שמביא שבעה עופות, שהוא כמנין הקולות שהוזכרו במשנה לגבי איל. אבל הרז"ה (בפירוש המשניות כאן) ביאר שתנא קמא שאמר שכשהוא מת יוצאים ממנו שבעה קולות הוא כנגד דעת חכמים הסוברים שמביאה שבעה, והיש אומרים שהוסיפו קול שמיני הוא כנגד דעת בן עזאי הסובר שמביאה שמונה. **טו. בשעת** נסיעתם היו תוקעים, ויש מחלוקת אם גם בשעת חנייתם היו תוקעים. **טז. תוס'** מנחות כח. ד"ה חצוצרות. **יז. ובמנחות** (כח. ד"ה מנורה) הקשו התוס' על תירוץ זה, דבמסכת תמיד (לג:) שנינו לגבי הקרבת התמיד שהיו שני כהנים על שולחן החלבים, והיו שתי חצוצרות של כסף בידם, ומשמע דאף לדורות היו החצוצרות משל כסף. ובעבודה זרה (מז. ד"ה קרניה) תירצו התוס' עוד, שהיו שתי מיני חצוצרות, לכהנים היו של כסף, שהכהנים היו תוקעים על כל קרבנות ציבור שקבוע להם זמן, דבשעת

אי נמי חצוצרות דהכא היינו שופרא מדאישתני שמייהו כדאיתא שילהי פרק במה מדליקין (שבת דף לו.) **ובפ' לולב הגזול** (סוכה דף לד.) **דקרו לשופרא חצוצרתא. אבל ההיא דאין מעמידין** (ע"ז דף מז.) **ליכא לשנויי הכי, דאיירי התם בשופר, דהא לענין קרבן איירי התם, ועל הקרבן היו משוררין בחצוצרות כדכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם** (במדבר י):

שתי שוקיו. עצמות שוקיו לעשות חלילין:

מעיו. הכרס הגדול לעשות תוף:

בני מעיו. הדקין לעשות חבלים ונימין לכנורות. ויש אומרים אף צמרו לעשות תכלת, דבמעיל של כהן גדול היו על שוליו פעמוני זהב ורמוני תכלת כמין רמונים היו עשוים מצמר צבוע בתכלת, ועשוים קשים, ותלוין בשולי המעיל אצל הפעמונים, כדכתיב (שמות כח) **פעמון זהב ורמון על שולי המעיל סביב כשנוגפים פעמונים אל הרמונים בשעת הילוכו ונשמע קולו בבואו אל הקדש. וזהו דרך צניעות שלא להכניס אל ההיכל פתאום בלתי ביום הכפורים:**

זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתם מתישבת עליהם שנאמר בישישים חכמה ואורך ימים תבונה:

הדרן עלך במה דברים אמורים וסליקא לה מסכת קנים

אי נמי יש לומר, דחצוצרות דהכא היינו שופרא של ראש השנה, **מדאישתני שמייהו כדאיתא שילהי פרק במה מדליקין** (שבת לו.) **ובפרק לולב הגזול** (סוכה לד.), דאחר חורבן בית המקדש קרו **לשופרא חצוצרתא**, ומשום הכי קתני הכא דעושים מקרניו של האיל חצוצרות, והכוונה שהיו עושים מהם שופרות לראש השנה. **אבל ההיא (דאין מעמידין) [דכל הצלמים[יח]]** (ע"ז מז.) דמיבעיא ליה התם אם קרן בהמה שהשתחוו לה כשרה לחצוצרות, **ליכא לשנויי הכי דאיירי התם בשופר** של ראש השנה, **דהא לענין קרבן איירי התם, ועל** הקרבן היו משוררין בחצוצרות, כדכתיב 'ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם' (במדבר י), ואם כן מאי מיבעיא ליה האם מותר לעשות חצוצרות מקרניה של בהמה שהשתחוו לה[יט].

שתי שוקיו:

יבארו שנעשים מעצמות השוקיים.

שנינו במשנה שמשני שוקיו של האיל עושים חלילים, ומבארים התוס' שנוטלים **עצמות שוקיו לעשות** מהם **חלילין**[כ].

מעיו:

יבארו שהכוונה לכרס הגדול.

שנינו במשנה שמעיו של האיל משמשים לעשות תוף, ומבארים התוס' שנוטלים **הכרס הגדול לעשות תוף** (עיין בהערה[כא]).

בני מעיו:

יבארו שהכוונה למעי הדק.

שנינו במשנה שבני מעיו של האיל משמשים לעשות כנורות, ומבארים התוס' דבני מעיו היינו מעיו **הדקין** שנוטלים מהם **לעשות חבלים ונימין לכנורות.**

ויש אומרים אף צמרו לעשות תכלת:

יבארו שהקול היה נשמע גם על ידי התכלת.

שנינו במשנה, יש אומרים שיש עוד קול היוצא מהאיל לאחר מותו, שצמרו משמש לעשות תכלת[כב], ומבארים התוס', **דבמעיל של כהן גדול היו על שוליו פעמוני זהב ורמוני תכלת, שכמין רמונים** הם **היו עשוים מצמר הצבוע בתכלת, ועשוים קשים,** כלומר דהפעמונים היו קשים כדי שישמיעו קול, **והיו תלוין בשולי המעיל אצל הפעמונים, כדכתיב** (שמות כח) **'פעמון זהב ורמון על שולי המעיל סביב', וכשנוגפים,** כלומר כשנקשו **הפעמונים אל הרמונים בשעת הילוכו** על ידי זה **'ונשמע קולו בבואו אל הקדש'**[כג]. והטעם שעשו פעמונים הוא משום **שזהו דרך צניעות, שלא (להכנים) [לכנוס[כד]] אל ההיכל פתאום, בלתי ביום הכפורים**[כה].

זקני[כו]:

זקני תורה כל זמן שמזקינים ותש כוחם יותר, **דעתם מתישבת עליהם,** שהם מרבים חכמה[כז], **שנאמר 'בישישים חכמה ואורך ימים תבונה',** ובישישים חכמה היינו תלמידי חכמים, דאילו עמי הארץ אין להם חכמה[כח].

הדרן עלך במה דברים וסליקא לה מסכת קינים

ציונים והערות

הקרבת התמיד היו תוקעים תשע תקיעות (עי' מנחת חינוך מצוה שפד אם רק בשבת הוא מדאורייתא), וכן בשעת הקרבת המוספין היו תוקעים תשע תקיעות, וכן היו תוקעים גם על שאר קרבנות ציבור שזמנן קבוע, כגון כבשים שהיו מביאים בעצרת וקרבן פסח. וללוים היו מקרני בהמה. ובעבודה זרה הביאו התוס' ראיה לתירוץ זה, דאמרינן התם דעיקר שירה בפה, ושירה בכלי אינה מעכבת, ואיך יכול להיות שאין התקיעה מעכבת, הא להדיא כתיב 'ותקעתם בחצוצרות', אלא שמע מינה דתקיעה דקרא מיירי לכהנים שהיו תוקעים בשעת הקרבת הקרבנות, וזה היה בשל כסף, והלוים היו תוקעים כשהיו משוררים על הקרבנות, ותקיעה זו אינה מעכבת. והראב"ד (בפירוש המשניות כאן) ביאר שהכוונה לשופרות הנמצאים במחנה המלכים. והרז"ה (בפירוש המשניות כאן) השיג עליו שלא הוזכרו כאן אלא כלים שהיו משמשים לשיר על הקרבן. והשפת אמת (זבחים סח.) הביא פירוש הראב"ד, ותמה על כל הראשונים למה היה פשוט להם שמדובר בכלים שהיו במקדש, שהרי גם מה שאמרו שכשהוא חי קולו אחד אין פירושו שהיה בכלי המקדש. **יח. גליון. יט. ומהגמרא** בעבודה זרה לא קשה אלא על התירוץ השני שחצוצרות היינו שופר, אבל על התירוץ הראשון לא קשה כלל, דהלוים היו משתמשים גם בשופר לנגן, כמו שנגנו בפה, וכן משמע בתוס' בע"ז. חמדת דניאל (על התוס' במנחות כח. ד"ה תלורים). ובעבודה זרה (מז. ד"ה קרניה) תירצו התוס' עוד, שהיו שתי מיני חצוצרות, לכהנים היו של כסף [שהכהנים היו תוקעים על כל קרבנות ציבור שקבוע להם זמן, דבשעת הקרבת התמיד היו תוקעים תשע תקיעות (עי' מנחת חינוך מצוה שפד אם רק בשבת הוא מדאורייתא), וכן בשעת הקרבת המוספין היו תוקעים תשע תקיעות, וכן היו תוקעים גם על שאר קרבנות ציבור שזמנן קבוע, כגון כבשים שהיו מביאים בעצרת וקרבן פסח] וללוים היו מקרני בהמה, ובעבודה זרה הביאו התוס' ראיה לתירוץ זה, דאמרינן התם דעיקר שירה בפה, ושירה בכלי אינה מעכבת, ואיך יכול להיות שאין התקיעה מעכבת, הא להדיא כתיב 'ותקעתם בחצוצרות', אלא שמע מינה דתקיעה דקרא מיירי לכהנים שהיו תוקעים בשעת הקרבת הקרבנות, וזה היה בשל כסף, והלוים היו תוקעים כשהיו משוררים על הקרבנות, ותקיעה זו אינה מעכבת. וגם לתירוץ זה לא קשה קושית התוס' מעבודה זרה. **כ. כלומר** שנוטלים את העצמות בלא הבשר. **כא. מדברי** התוס' משמע שגרסו 'מעיו לתוף', ולא כמו הגירסא שלפנינו 'עורו לתוף מעיו לנבלים', וצ"ב. **כב. וכתב** הראב"ד (בפירוש המשניות כאן) שאף שקול זה קיים אף בחייו, כוונת המשנה שאחר מותו אפשר בצירופו להגיע לשמונה קולות. וראה רשב"ץ שביאר ענין זה באופן אחר. **כג. והרז"ה** והרע"ב ביארו שצמרו לתכלת היינו המעיל עצמו שהיה כולו תכלת, ועל שוליו היו פעמונים שמשמיעים קול. וביאר לפי זה שתנא קמא לא מנה את התכלת לפי שאין התכלת משמיע קול אלא הפעמונים שעל שוליו סביב. ולביאור התוס' יש לומר שלא מנה את התכלת לפי שאף על פי שהקול נשמע על ידי הקשת הפעמון ברמון, מכל מקום הקול מתיחס לפעמון ולא לרימון (ראה תוס' יו"ט, ונראה שפירש בדברי הרע"ב כמו שכתבו התוס', וכתב ביאור זה בדברי הרע"ב). עוד כתב התוס' יו"ט שיש לומר שתנא קמא סבר כמו שפירש הרמב"ן (שמות כח לג) שהפעמונים היו בתוך הרימונים ממש, שהיו הרמונים חלולים ובתוכם היו הפעמונים, ולא יצא הקול על ידי הקשת הפעמון ברימון. וראה רשב"ם (שם כח לה) שהפעמונים עצמם היו מכים זה בזה ומשמיעים קול, ולא היו הרימונים שבנתיים מפריעים. **כד. גליון. כה. והטעם** שביום הכיפורים לא היה צריך לזה, הוא מפני שרוצים להראות מעלתם של ישראל שהכהן הגדול היה נכנס לפני ולפנים ביום הכפורים בלא סימן הקריאה ובלא נטילת רשות. רבינו בחיי (שמות כח לה). והחזקוני (שם) ביאר שעשו כן כדי שיהא ניכר ונבדל משאר הכהנים המשרתים שם. אבל ביום הכפורים לא היה צריך היכר, שהרי כל העבודות אינן כשרות אלא בו. **כו. דיבור** זה הוא לשון המשנה, וכנראה שרצו התוס' לסיים בדבר טוב. **כז. וכתב** הרמב"ם בפירושו שבשעה שהם מזקינין ונחלשים ויפסיד גופם תרבה חכמתן ויתחזק שכלם ויוסיפו שלימות. **כח. רע"ב.** וביאר המלבי"ם (איוב יב יב) ש'תבונה' היא גדולה מ'חכמה', ו'אורך ימים' הוא יותר מ'ישישים', והם האנשים שהאריכו ימים יותר מסדר הטבע, כמו אדם ומתושלח ונח, שעברו גבול הישישות הטבעי.

וזאת השירה כתב הראב"ד ז"ל קודם התחלת פירושו

לאל גומר מלאכות עד אשר לא
קראמו ותהיינה ברואות:
אני מפיל תחנותי לפניו
להאיר את שתי עיני במראות:
בקנין גוף הלכות התלויות
ופתרונם כמו במות טלואות:
אשר חלפו ועברו הזמנים
ולא ירד אנוש בם לפלאות:
ואף כי רש ודל ודך ונקלה
בקן סתום וגוזלות להלאות:
אשר כי רחמי אל הגדולים
איחל עד אשר כתב מנאות:
יסובוני חסדיו העצומים
היות מופת לדורות וגם אות:
אשר אברהם בנו דוד קראו
אלהיו לחשב מחשב למלאות:
שלשה הפרקים החזקים
בדיניהם ופשריהם להראות:

פרק א

מ"א חטאת העוף נעשית למטה וחטאת בהמה למעלה. פי' חטאת העוף הזאתה למטה מן הסקרא כדדרשינן בזבחים פרק קדשי קדשים (סד:) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח ימצה משמע מאליו מדלא כתיב ימצה[א] ואיזהו קיר שהשירים שלו מתמצין מאליהם ליסוד הוי אומר זה קיר התחתון פי' למטה מהסיקרא. **והיא** נעשית על קרן מערבית דרומית כדילפינן טעמא התם בההוא פירקא (סג:) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה [כי] חטאת היא (ויקרא ה יא) מנחה היא וקרייה רחמנא חטאת כלומר חטאת העוף שהיא הבאה תחתיה לומר לך חטאת העוף כמנחה מה מנחה בקרן מערבית דרומית להגשתה אף חטאת העוף בקרן מערבית דרומית והגשה בחטאת העוף ליכא וכי איתקש להזאתה איתקש. ומנחה גופה מנא לן כדתניא בתורת כהנים (ספרא צו פ' ב) זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ה' (ויקרא ו ז) יכול במערב ת"ל אל פני המזבח [אי אל פני המזבח יכול] בדרום פי' שהכבש היה בדרום ומקום עלייתו הוא הפנים שלו שכל פנותיו דרך שם ת"ל לפני ה' הא כיצד מגישה בקרן מערבית דרומית ודיו. **אבל** מליקתה בכ"מ במזבח כשרה שהרי לא קבע מקום למליקתה. מיהו צריכה שתהא במזבח כדי שתהא קרובה למקום הזאתה ומצוי דמה שלא יתפזר דם הנפש שהרי[ב] שנינו (זבחים סד:) בעולת עוף מצה דם הראש ולא מצה דם הגוף פסולה שנאמר (ויקרא א טו) ונמצה דמו דם כולו ובחטאת העוף כתיב (שם ה ט) והזה מדם החטאת מעצמה של חטאת דהיינו דם הנפש והכי דריש ליה בסיפרא (ויקרא דבורא דחובה פרשה י פי"ח). **והזאתה** של חטאת העוף אין בה קבלת כלי ואינה באצבע כחטאת בהמה אלא בגוף העוף אוחז הראש בגוף ומזה בו למטה מן הסיקרא בקרן מערבית דרומית מדם הנפש מדלא כתיב בה ולקח ונתן באצבעו כדכתיב בחטאת בהמה דילפינן בה (ת"כ שם פרשה ג) לקיחה לקיחה מויקח משה חצי הדם וישם באגנות (שמות כד ו) מה להלן בכלי אף כאן בכלי. אבל הכא דלא כתיב לקיחה ונתינת אצבע לא בעינן לה. **והשירים** מתמצין על היסוד ואם הזה ולא מצה כשרה (זבחים סג:) שנאמר (ויקרא ה ט) והנשאר עשאו כשירים מיהו ההזאה והמיצוי במקום אחד[ג] הוא והוא מתמצה ליסוד מאליו וכיון שהמיצוי עצמו אינו מעכב שאם לא מיצה ממנו כלל כשרה אם מיצה דמה בכל מקום במזבח כשרה והכי איתא בזבחים (שם). **וחטאת** בהמה טעונה מתן דמים באצבע על ד' קרנות למעלה מן הסקרא דכתיב בחטאת (שם ד ל) ולקח מדמה באצבעו ונתן על קרנות מזבח העולה: **עולת העוף נעשית למעלה ועולת בהמה למטה.** פי' עולת העוף לא היה בה הזאה אלא מיצוי שהיה הדם מתמצה מאליו מן העוף למזבח ולא היה מתיזו וההזאה של חטאת היתה בהתזה והמיצוי היה למעלה מן הסקרא ואיכא תנא (ספרא ויקרא דבורא דנדבה פ"ח פרשה ז) דאמר שעל הקרן[ד] ממש היה מוצה. **והטעם** לשניהם דכתיב (שם א טו) ומלק את ראשו והקטיר המזבח ונמצה דמו על קיר וכי תעלה על דעתך שאחר שמקטיר מוצה אלא מה הקטרה בראשו של מזבח אף מצוי בראשו של מזבח (זבחים סה.) אלמא במקום הקטרה הוי המצוי וא"א לומר על גבי מערכה עצמה דהא כתיב (שם) ונמצה דמו על קיר המזבח אלא מה הקטרה למעלה אף מצוי למעלה[ה] והקרן עצמו ראוי להקטיר עליו ע"י הדחק. ומ"ד למעלה מן הסקרא ולא בעי'[ו] על הקרן קסבר על ידי הדחק אף הסובב עצמו מקום הראוי להקטרה הוא ועושין מערכה על גבי סובב. **ומליקתה** נמי היתה על אותו קרן עצמו למעלה מן הסקרא דמחד טעמא נפקי (זבחים סה.) דכתיב (ויקרא א טו) ומלק את ראשו והקטיר ונמצה והלא אין מקומה של הקטרה בכאן שאחר מכן כתיב (שם א יז) והקטיר אלא לא באה הקטרה לכאן אלא להקיש אליה המליקה והמיצוי לקבוע להם מקום למעלה כדפרישית. **והיא** היתה נעשית בקרן דרומית מזרחית[ז] כדמפרש טעמא פ' קדשי קדשים (זבחים סד.) מפני שקרובה לבית הדשן פי' מקום שנותנין שם תרומת הדשן ודישון מזבח הפנימי והמנורה והוא היה במזרחו של כבש כדתנן במסכת תמיד (כח:) הגיע לרצפה הופך פניו לצפון מהלך למזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש ג' טפחים מקום שנותנין שם מוראת העוף ודשון מזבח הפנימי והמנורה דכתיב (ויקרא א טו-טז) ומלק והקטיר ונמצה דמו והסיר את מוראתו (מעליו) [בנוצתה] והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן מקום הקבוע לדשן אחר והיינו תרומת הדשן כדכתיב (שם ו ג) ושמו אצל המזבח ומדכתיב הכא קדמה אל מקום הדשן ש"מ שמקום אותה הדשן האמור להלן במזרח ולא מזרח המזבח אלא מזרחו של כבש מדכתיב ושמו אצל דמשמע מיד סמוך לירידתו ומדכתיב והסיר והשליך משמע ממקום שמולק ומוצה משם היה משליך המוראה לבית הדשן שאם נאמר שהיה מוליכה בידו לשם למה בהשלכה יבא עד מקום הדשן ממש ויתן בנחת אלא שמע מינה ממקום מליקתה ומצוי דמה משם היה משליך המוראה לבית הדשן ואיזהו מקום הראוי להשליך ממנו לבית הדשן הוי אומר זה קרן דרומית מזרחית שהיה קרוב משם ואין דבר מפסיק. וא"ת כיון דושמו משמע בירידתו מיד למה מהלך במזרחו של כבש כעשר אמות. אשיבך שאם היה מניח בתחילת הכבש לאלתר לא היה מקום ראוי להשלכת המוראה לשם שכך שיערו חכמים שמתוך קלות המוראה והנוצה אין כח הכהן מספיק להשליכה יותר מל"א אמה וכאן היה רחוק יותר מל"ב אמה שהרי הכבש היה ל"ב אמה ואפילו יעמוד על הסובב הרי הן ל"א אמה והאלכסון ששה אמות שהיה מזרח הכבש רחוק מקרן דרומית מזרחית יותר מל"ב אמה לכך היה מתקרב אצל הקרן י' אמות. **וכשרבתה** עולת העוף במזרח שהיו שם כהנים הרבה ומולקין ואין זה הכהן יכול לעמוד שם היה מולק אותה על קרן מערבית דרומית שאף אותו קרן ראוי להשלכת מוראה למקום הדשן ע"י הדחק שאינו רחוק ל"א אמות שלימות. **ונראה** בעיני שאותן ג' טפחים שהיה מרחיק הדשן מן הכבש [הוא] כדי שיעמוד הכהן על הסובב בקרן מערבית דרומית ויראה מקום הדשן ויכוין לשם[ח] המוראה שאם היו נותנין הדשן סמוך לכבש

פירוש הרז"ה ז"ל

וזאת השירה כתב הרז"ה ז"ל קודם התחלת פירושו.

תחלת כל רעיון. וראשית כל רשיון. ברוך ה' מציון.
אשר לו בשחק עוז וחביון. ולו אין ערך ודמיון.
בחסדו יחזיק ימיני מרפיון. ויצילני מכל חט ושגיון. כי יעמיד לימין אביון.
גם ברכות יעטה מורה צדק בנקיון. וברוך אברם לאל עליון.
מאיר עינינו בראיון. במשנת קני התור והיון.
יזכה ליום ישועה ועת פדיון. בבוא גואל בגיא חזיון. בלבוש צדקה כשריון.
אכן מה שקשה עלינו בהגיוננו אנחנו משיבין לפניו ואל יחר בעיניו להסתיר פניו
ולאטום אזניו ולשמוע דברי תלמידיו ובניו ואשרי תלמיד שלו מורה אדניו.
וכן מדת התורה באהבת חסד ונתיבות שלום וסוף מלחמותיה אהבה ושלום.

פרק א

מ"א חטאת העוף. פי' החכם צריכה שתהא מליקתה במזבח כדי שתהא קרובה למקו' הזאתה ומצוי דמה שלא יתפזר דם הנפש קשיא לן עלה הא דאמרינן התם [מליקה] בכל מקום היתה כשרה אלא שזה היה מקומה להזאתה ואם איתא לימא בכל מקום היתה כשרה למליקתה דיעבד אלא לכתחילה זה היה מקומה כדי שלא יתפזר דם הנפש אלא לאו שמע מינה דמליקתה אין קביעות מקום כלל ואפי' לכתחילה ולפזור דם הנפש לא חיישינן ואין קביעות מקום אלא להזאתה בלבד ואם היא שהוקשה להגשת מנחה ששתיהן טעונות מזבח אבל למליקת חטאת לא הצריך הכתוב מזבח ולפיכך אין לה קביעות מקום ודאמרינן מלקה בכל מקום במזבח כשרה לאו למימרא שהיא טעונה מזבח אלא רבותא קמ"ל שאע"פ שעשאה למעלה כעולת העוף כשרה משא"כ בעולת העוף שאם מלקה למטה כחטאת העוף פסולה משום שנאמר ומלק והקטיר. **עוד** פי' החכם מעצמה של חטאת דהיינו דם הנפש והכי דריש לה בסיפרא וקא פריש ליה לדם הנפש שהוא דם הגוף והוא צריך בין בחטאת בין בעולה ואנן לא חזינן ליה להאי דרשא דדם הנפש בחטאת העוף בספרא מעולם ודם הנפש לאו למעוטי דם הראש איתמר בדוכתיה אלא למעוטי דם העור ודם התמצית ומעצמה של חטאת לאו הכין אסתבר לן פרושא כדקא פריש החכם אלא לומר שאינה טעונה מזרק לקבלה ולא אצבע להזאה ודמיא להא דתנו רבנן בפ' קדשי קדשי' והזה מדם החטאת מגופה של חטאת הא כיצד אוחז בראש ובגוף ומזה דע"כ צריכינן לפרושי ההיא דגרסינן במסכת חולין בפרק ראשון אוחז סלקא דעתך והא בזבחים הכי איתוקמא ולא מיתמהי עלה ולא מידי ומאי שנא הכא דקא מתמהינן עלה וראינו בפי' הרב רבי שלמה ז"ל שפי' מאי קאמר דהא אוחז בראש ובגוף משמע שצריך לאחוז בשניהם בתוך כפי ידו ולא סגי ליה לאחוז בראש ובגוף ומנ"ל הא **וזה** הפי' לא הניח דעתינו מכמה פנים חדא מדלא מתמהינן הכי בזבחים ועוד דאורחא דמילתא הכי הוא ולמ"ד שאין שם קבלה ולא אצבע הוא דאתא אכתי לא ידעינן מאי אתמהא דקא מתמה ורמינן אנפשין. **ונראה** לנו דהיא אתמהה בשלמא בחטאת שהיא בהזאה צריך שיהא אוחז בראש ובגוף שאם היה אוחז באחד מהם שמא מכח ההזאה היה הראש נשמט מן הגוף ולא הוי דרך כבוד ועוד שנראה כעובר על לאו דלא יבדיל (אלא) [אבל] בעולת העוף שהיא במצוי כיון דקי"ל דלית ליה לר' אלעזר ברבי שמעון הבדלה בעולת העוף לגמרי כדקא הוינן בה בגמרא בפלוגתא דריש לקיש ור' מני דאמר לית ליה לר' אליעזר ברבי שמעון הבדלה לגמרי בעולת העוף וכיון שאין בה הבדלה לגמרי ואין בה הזאה אלא מצוי שהדם מתמצה מאיליו למה ליה למימר אוחז בראש ובגוף והלא דיו באחיזת אחד מהם שהרי חברו מעורה עמו והיינו דקא מתמהינן מאי קאמר ותריצנא ה"ק כשהוא אוחז הראש בגוף מזה למימרא דצריך שיהו שניהם מחוברים ודומה במקצת לחיבור חטאת העוף ולעולם אין האחיזה בעולה אלא באחד מהם אליבא דר' אליעזר ברבי שמעון והמיצוי מהן א' הוא לזה ולזה שהרי האחד מעורה בשני. **ומהכא** ילפינן למאי דתנן בסיפרא נמי רבי אלעזר בר' שמעון אומר כמשפט חטאת העוף מה חטאת העוף ממצה מזה ומזה אף עולת העוף ממצה מזה ומזה ה"נ אית לן לפרשה מזה ומזה סלקא דעתך והלא אין שם הבדלה לגמרי ושניהם בחיבורן כאחד הם אלא לומר לך שיהא זה מעורה בזה דהיינו כשהוא אוחז הראש בגוף. **והא** דתנן במתני' מצה דם הראש ולא מצה דם הגוף פסולה ההיא אליבא דרבנן היא דאית להו הבדלה לגמרי בעולת העוף והא דקא נסיב לה בברייתא תלמודא קראי דעולה דתניא עולה שאם מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש כשרה יכול מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף ת"ל הוא: **נחזור** לענין הראשון ועוד פסק החכם בחטאת העוף אם הזה ולא מיצה כשרה ולאו מלתא פסיקתא אלא פלוגתא דתנאי ואמוראי בזבחים ובמעילה איכא דתני הזה דמה ואיכא דתני מצה דמה וההיא דתניא אם הזה ולא מצה כשרה כמאן דתני הזה דמה: **עוד** פי' החכם בעולת העוף דאיכא מ"ד שעל הקרן ממש היה ממצה והקרן היה ראוי להקטיר עליו ע"י הדחק ואנו אין לנו אלא ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב דאמרי היא עצמה אינה נעשית אלא בראשו של מזבח למה לא יהא ראוי אף לכתחילה על כן יש לנו תמה מי דחקו לזה החכם לומר שע"י הדחק היה ראוי דהרי כיון שבראשו היתה נעשית ראוי וראוי הוא: **עוד** פירש החכם מליקתה היתה על אותו קרן עצמו לכתחלה למעלה מן הסיקרא דמחד טעמא נפקי דכתיב ומלק והקטיר ונמצה דמו והלא אין מקומה של הקטרה בכאן שאחר מכן כתיב והקטיר אלא להקיש אליהן המליקה והמצוי לקבוע להם מקום

הגהות וציונים

[א] בניקוד יְמַצֵּה עי' זבחים שם ובשטמ"ק שם. הדפסנו לפי הכת"י, ובנדפס מדלא כתיב ימציא: [ב] נ"א, שהרי שנינו בברייתא גבי חטאת העוף הזה ולא מיצה כשרה ובלבד שיתן למטה מן הסיקרא מדם הנפש, וטעמא דמילתא דכתיב בחטאת העוף והזה מדם החטאת מעצמה של חטאת דהיינו דם הנפש אבל בעולת העוף כתיב ונמצה דמו דמו כולו ושנינו מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף פסולה והכי דריש לה בסיפרא וכו'. (כת"י. וכ"ה בשטמ"ק זבחים סג: ד"ה א"ר יהושע.): [ג] כ"ה בשטמ"ק זבחים סג: ד"ה ומנחה. אבל בכת"י ובנדפס. במקום אחר: [ד] נ"א, שעל הקיר ממש. (כת"י): [ה] נ"א, למעלה והיינו קיר המזבח ואף קרן עצמו וכו'. (כת"י): [ו] נ"א, ולא בעי' על הקיר ולא על הקרן. (כת"י): [ז] בכת"י נוסף, למעלה: [ח] בפי' הראב"ד על תמיד (כח: ד"ה רחוק מן הכבש) איתא "שקבלה היא למשה מסיני שכך צריך". וכן העיר המלאכת שלמה (שם פ"א מ"ד) "והוא עצמו ז"ל נתן טעם אחר רפ"ק דקנים".

ממש גובה הכבש וריחוק הקרן מעכבין אותו מלראות בו ולא יוכל לכוין המוראה לשם. **ואע"פ** שהיה שם בית הדשן אחר במזרחו של כבש כדאיתא בזבחים (קד:) ובספרא (דבורא דחובה פרשא ז פ"ח) שהיו שורפין שם פסולי קדשי קדשים ופסולי קדשים קלים אפ"ה אין לנו לומר שיזרק שם המוראה והנוצה לפי שאותו בית הדשן לא היה אצל המזבח ואת"ל שהיה אצל המזבח אפ"ה לא בעי להשליך לשם דהא כתיב (ויקרא א טז) והשליך אותה אצל המזבח [קדמה] אל מקום הדשן משמע דשן הקבוע לו מקום[א] וזהו תרומת הדשן דכתיב ביה אצל המזבח אבל פסולי קדשים לא מצינו להם מקום קבוע בעזרה לשריפתן אלא מדכתיב (ויקרא ו כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' בקדש לא תאכל באש תשרף לימד על חטאת פסולה ששריפתה בקדש וה"ה לשאר פסולי קדשים אבל מקום קבוע לא למדנו להם אלא מדלא כתיב בזו אל מקום הדשן ש"מ מקום אחר הוא שאין מערבין דשן הנעשין כמצותן עם דשן שאין נעשין כמצותן: **ועולת** בהמה למטה מן הסקרא שתי מתנות שהן ארבע אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן דרומית מערבית דכתיב (שם ד ז) ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד המזבח אלמא עולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא הוה ליה יסוד שהיסוד היה מהלך על כל פני הצפון ועל פני כל המערב אוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת כך היא שנויה במסכת מדות (פ"ג מ"א) ומפרש טעמא בזבחים בפרק איזהו מקומן (נג:) מפני שלא היה באותו קרן בחלקו של טורף דכתיב (בראשית מט כז) בנימין זאב יטרף וגו' ומתרגמינן בנימין בארעיה תשרי שכינתה ובאחסנתיה יתבני מדבחא. **והמתנות** של עולה אינן באצבע אלא במזרק עצמו היה זורק אחת כאן ואחת כאן דהא לא כתב ביה אצבע: **ואם שנה בזה ובזה פסל.** דדרשינן בסיפרא (צו פרשה ח פי"ג) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה (ויקרא ז יח) אין לי אלא בלא ירצה אלא שנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו מנין שנשחטה בלילה נשפך דמה יצא דמה חוץ לקלעים והלן והיוצא ושקבלו פסולין וזרקו את דמה

הניתנין למטה שנתנן למעלה והניתנין למעלה שנתנן למטה הניתנין בחוץ שנתנן בפנים והניתנים בפנים שנתנן בחוץ ופסח וחטאת ששחטן שלא לשמן ת"ל לא יחשב לו. **ולענין** שריפה נמי מרבי להו בההיא פרשתא לא יאכל באש ישרף (שם ז יט) אין לי טעון שריפה אלא הטמא בלבד והנותר כו' מנין הלן והיוצא וכו' הניתנין למעלה שנתנן למטה ושניתנין למטה שנתנן למעלה ת"ל בפרשה ואתה תצוה (שמות כט לד) גבי נותר ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא כל שפסולו בקדש טעון שריפה: **סדר הקנין כך הוא החובה אחד חטאת ואחד עולה בנדרים ובנדבות כולן עולות.** פי' החובה היא חובתו של זב וזבה ונזיר ומצורע בדלות ויולדת בדלות ושמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו בדלות וכולן מביאין ב' פרידין אחד לעולה ואחד לחטאת כדכתיב קראי והן מתפרשות איזו לחטאת ואיזו לעולה בלקיחת בעלים כשהוא מפריש את קנו ויאמר איזו לחטאת ואיזו לעולה ואם שינה מעשיהם פסל. א"נ בעשיית כהן הן מתפרשות כשימשך אחת מהן ויעשנה חטאת חברתה נקבעת עולה מאליה ואם שינה מעשיהן אחר שהתחיל בהן פסל ונפקא מקראי במסכת יומא (מא.) דגבי יולדת כתיב (ויקרא יב ח) ולקחה שתי תורים אחד לעולה ואחד לחטאת הרי בלקיחת בעלים וגבי זב כתיב (שם טו טו) ועשה אותם הכהן אחד חטאת והאחד עולה הרי עשיית כהן. **בנדרים** ונדבות כולן עולות שלא מצינו תודה ושלמים מן העוף אלא מן הבהמה כמו שמפורש בהן ולא מצינו בעוף אלא חטאת ועולה, וחטאת אינה באה בנדר ונדבה הלכך כי אמר הרי עלי קן שתיהן עולות ואין קן פחותה משתים שכך הוא דרך קן צפור להיות שנים דהא גבי קן צפור כתיב (דברים כב ו) אפרוחים ואין אפרוחים פחות משתים ועוד מדלא קאמר הרי עלי פרידה ש"מ לטפויי אחרת קאמר ואפילו בבהמה עצמה כי אמר הרי עלי כבש לקרבן יביאנו עולה שאין אתה רשאי למשכו להקל אלא להחמיר והעולה חמורה מן התודה והשלמים וכן שנינו במס' שקלים (פ"ד מ"ז) המקדיש נכסיו והיתה בהם בהמה הראויה לגבי מזבח זכרים ונקבות ר' אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות וכו'

ר' יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות אלמא כל מה שראוי לעולה אינו יוצא מיד עולה: **איזהו נדר האומר הרי עלי עולה איזהו נדבה האומר הרי זו עולה.** פי' כשאמר עלי נקרא נדר דכתיב (במדבר ל ז) ונדריה עליה וכתיב (שם ל ג) איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו וכל פרשת נדרים בלשון עלי. נדבה האומר הרי זו דכתיב בתרומת המשכן (שמות כה ב) מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו וגו' וכתיב (שם כה ג) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם. אלמא נדבה בלשון זה וכל פרשת המשכן שהוא נדבה היא בלשון הבאה דכתיב (שם לה ה) כל נדיב לבו יביאה וכתיב (שם לה כב) כל נדיב לב הביאו חח ונזם משמע שלא היה מחוסר הפרשה אלא הבאה בלבד ואלו גבי נדר כתיב (דברים כג כד) כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו ואילו במזומן לתוך ידו או בדבר הידוע מאי לשון תשלומין איכא היל"ל לא תאחר להביאו: **מה בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייב באחריותן ונדבות אין חייב באחריותן.** טעמא מפרש במגילה (ח.) דתניא רבי שמעון אומר ונרצה לו לכפר עליו את שעליו חייב באחריותו כלומר מי שאמר עליו חייב לטפל בה עד שעת כפרה ומאי משמע לשון עלי שחייב עצמו באחריות א"ר יצחק בר אבדימי כיון דאמר עלי כמאן דטעין ליה אכתפיה דמי ושוייה חוב עליה זהו ההפרש שבין נדרים לנדבות. אבל לענין בל תאחר ושאר הלכות קדשים אין בין זה לזה כלום והיינו דקתני אלא שהנדרים חייב באחריותן כלומר אין ביניהם הפרש אלא זה בלבד:

מ"ב חטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת אפילו אחת בריבוא ימותו כולן. מ"ט להקריבן חטאת א"א ולהקריבן עולה א"א שהרי אם שינה חטאת לעולה ועולה לחטאת[ב] פסל ואינו רשאי להקריב בתחלה לפסול ואם היה מין בהמה היינו אומרים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה חטאת ובדמי היפה ממין זה עולה ויפסידו הבעלים המותר מביתן אבל בעוף א"א שאין לעוף פדיון שלא נאמר פדיון בפרשה אם בחוקותי לפסולי המוקדשים אלא לבהמה בלבד דתניא בסיפרא (בחוקותי פרשה ד) ומייתינן לה במנחות

פ' המנחות והנסכים (קא.) ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' והעמיד את הבהמה וגו' והעריך (ויקרא כז יא-יב) בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר או אינו אלא בבהמה טמאה ממש כשהוא אומר למטה אם בבהמה הטמאה ופדה בערכך (שם כז כז) הרי בהמה טמאה אמור כו': **חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא במנין חטאות שבחובה וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא במנין עולות שבחובה בין שהנדבה מרובה והחובה מועטת בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת בין ששתיהן שוות.** פי' חובה זו היא קן סתומה של זבה או של יולדת או של שאר מחוסרי כפרה שלא נתפרשו איזו לחטאת ואיזו לעולה בלקיחת בעלים ועכשיו הם מתפרשות בעשיית כהן. **והנדבה** האמורה כאן היא העולה האמורה כאן וה"ה שהיה יכול לומר כן בחטאת ויאמר בין שהחובה מרובה וחטאת מועטת כו' אלא לפי שחטאת גם היא חובה לא יתכן לשומע להפריש בין חטאת לחובה ולפי' סידר משנתו בעולת נדבה שנתערבה בחובה שיש בה חטאת ועולה ורישא לא מתני ליה בלישנא אחרינא ומשום הכי תני ליה בחטאת וחובה אבל בסיפא דמתני ליה בנדבה וחובה כמה דאפשר לאפלוגי מחטאת וחובה מפליג. **נחזור** לפרש משנתינו חטאת העוף שנתערבה בקן אחת סתומה של חובה הרי יש כאן שתי חטאות ועולה אחת אינו יכול להקריב מאלו השלש פרידין אלא חטאת אחת שהיא מנין חטאת שבחובה שהחובה אין בה אלא חטאת אחת בקן אחת ואותה החטאת ראשונה קרבה ממה נפשך בין שהיא חטאת המתערבת בין שהיא אחת מן הקן הרי ראויה להקריב הראשונה לחטאת אבל השתי פרידות הנשארות אינו יכול להקריבן לא חטאת ולא עולה שכשיבא להקריב אחת מהן חטאת שמא השנית של קן היא וכיון שקרבה אחת מהן לחטאת השניה מאיליה היא נקבעת לעולה מיד ואם בא להקריב מהן עולה שמא החטאת שנתערבה היא הלכך ה"ל ספק חטאת שנתערבה בעולה וימותו. **וכן** עולה ידועה שנתערבה בחובה אין כשר להקריב אלא עולה אחת שיקריב ראשונה והוא על הדרך עצמו שפי' לחטאת עכשיו פירשנו בעולה אחת שנתערבה בקן

פירוש הרז"ה ז"ל

כדפרישנא הא. **וקשיא** טובא דקאמר שאין מקומה של הקטרה כאן שאחר מיכן כתיב והקטיר והלא הקטרה זו לא היא הקטרה זו כי בשתי הקטרות הכתוב מדבר ראשונה בהקטרת הראש ושניה בהקטרת הגוף והסרת מוראה ונוצה ושיסוע מפסיק בין שתיהן כמו שמפורש בכתוב ובמשנה בפרק קדשי קדשים בענין עולת העוף ודאמרי' בהקטרה ראשונה וכי תעלה על דעתך שמאחר שמקטיר ממצה לאו למימרא דבהקטרת הגוף הכתוב מדבר ומפני שא"א לו לדם הגוף להמצות שכבר הוקטר אלא לעולם בהקטרת הראש הכתוב מדבר וה"ק וכי תעלה על דעתך שמאחר שמקטיר הראש ממצה דם הגוף וכי מי התירו לראש בהקטרה והא קי"ל אם אין דם אין בשר ותני נמי עולת העוף שדמה מתיר את בשרה למזבח אלא לעולם אחר המיצוי היתה הקטרת הראש ואח"כ מסיר מוראה ונוצה ומשסע ואח"כ מקטיר את הגוף וזה ששינה הכתוב מקומה של הקטרת הראש והטילה בין מליקה למיצוי להקיש שתיהם אליה שיהו בראשו של מזבח. **עוד** פי' החכם ואמר אחר שהיה שם בית הדשן אע"פ ששם היו שורפין פסולי קדשי קדשים ופסולי קדשים קלים אין לנו לומר שיזרוק שם המוראה והנוצה דהא כתיב אל מקום הדשן ומשמע דשן הקבוע לו מקום דהיינו תרומת הדשן דכתיב ביה אצל המזבח

ולא היה צריך החכם לטעם הזה שהרי אף במוראה ונוצה קבע הכתוב מקום בפי' ואצל המזבח מפורש בהן כמו שמפורש בתרומת הדשן ואף הוא היה קשה אלמלא שגדול כהן של כהנים ואם בא להשליכה לאחד משלשה בתי דשנים שהיו רחוקים משם לא היה יכול אלא במעשה נסים ואם היה יכול לא קיים אצל המזבח ופסולי קדשים שאינו שורף בצד המזבח אין אנו צריכין לומר מפני שלא נתפרש אצל המזבח שהרי אף דישון מזבח הפנימי והמנורה אין פירושן מדברי תורה אלא מדברי סופרים שהיה מקומן מקום מוראה ונוצה אלא יש לומר כמה דמרחקי פסולין ממזבח טפי עדיף גזרה דלמא מסיק להו. **ונשאר** לנו לפרש ההיא דאמר ר' נחמן אמר רבה בר אבוה ג' בתי דשנים היו למה לא מנה ד' ונחשוב ההוא דתרומת הדשן בהדיהו וי"ל דלא חשיב אלא בתי דשנים של שרפה והא לא היו אלא ג': **עוד** פי' החכם החובה היא חובתו של זב וזבה ומצורע בדלות ויולדת בדלות ושמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו בדלות אבל אשתמיטתיה נזיר שנטמא ואם פירש ושייר מה שייר דהא שייר: **נחזור** לפרש משנתנו **חטאת העוף נעשית למטה וכו'** עד **אם שנה בזה ובזה פסול.** פי' עשיית חטאת העוף היא הזאתה בלבד והיא למטן מקום דמים התחתונים ועשיית עולת העוף מליקתה

והזאתה והם למעלן מקום דמים העליונים ובעשיות הללו אם שינה פסל: **מתני' סדר הקנים כך הוא החובה וכו'.** פי' דשמנה חובות הן ג' בקביעה וה' בדלות זב וזבה ונזיר שנטמא בקביעה יולדת ומצורע ושמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו בדלות אבל בעשירות מביאין בהמה ולא עוף חוץ מן היולדת שמביאה בעשירות בהמה ועוף כאחת: **מתני' איזהו נדר האומר הרי עלי עולה.** שיש לו לקיים מה שהוציא בשפתיו ואני קורא עליו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה שכל מה שיצא מפיו יש עליו לקיים מה שאין כן בנדבה שכיון שאמר הרי זו עולה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה וכן לשון נדבה לשון מתנה ועל זה נקרא שם הנדיב נדיב על שם מתנותיו לא על שם נדריו: **פיסקא מה בין נדרים לנדבות וכו'.** מנא הני מילי דתנו רבנן ונרצה לו לכפר עליו ר' שמעון אומר את שעליו חייב באחריותו ואת שאין עליו אין חייב באחריותו כדאיתא במגילה פ"א:

מ"ב חטאת שנתערבה בעולה. פי' חטאת מועטת בחטאת מרובה ימותו כולן ולא אמרינן נכבשינהו דניידי דבקדשים גזרו גזרה משום קבוע ולא הלכו בהן אחר הרוב ואע"ג דפירש ופדיון אין להם אלא בבהמה: **מתני' חטאת שנתערבה בחובה.** פי' והוא

קן סתומה: **אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה.** לפי שבתחלה אינו יכול להקריב ולאחר שהקריב מנין חטאות שבחובה אני אומר כי כולן מן החובה היו ונתפרש הנשארים מן החובה כנגדן לעולות ובתוכן החטאת המעורבת ושוב אינו יכול להקריב לא חטאת ולא עולה שהרי כולן מפורשות והוו להו חטאת שנתערבה בעולה וימותו. **וכן עולה שנתערבה בחובה** כולה על הדרך הזה מתפרשה. **ובודאי** שכל משנתינו בנויה ושנויה על העיקר הזה שהקינין מתפרשות בעשיית הכהן המחצה מהם משום אחד לשם חטאת או לשם עולה ונתפרש גם המחצה הנשאר כנגד המחצה העשוי זה הוא הדרך לכל משנתינו: **ולפי** שאמר עולה שנתערבה בחובה ומשמע **שהחובה מרובה והנדבה מועטת** כי ההיא דמתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה הנשרפין בנסקלין ואהדריה רב יהודה לפיכך בא לפרש ולומר שכן ה"ה **כשהנדבה מרובה והחובה מועטת או ששתיהן שוות** בכולן דין א' הוא שמנין עולות שבחובה קרבות והשאר מתות ואיידי דסליק מינה מפרש לה ומינה ילפינן לחטאת שנתערבה בחובה וברישא איידי דתנא חטאת שנתערבה בחובה דלא מתני לה בלישנא אחרינא תנא נמי עולה שנתערבה בחובה ובסיפא דאושא ליה חובה בין שהיא מרובה

הגהות וציונים

[א] כ"ה בכת"י א' וכן העתיק כאן הרז"ה. אבל בכת"י ב' ובשטמ"ק (זבחים סד. ד"ה מפנין) הגי', משמע דשן **הכתוב בו אצל המזבח** דהיינו **תרומת הדשן אבל** פסולי: [ב] בכת"י ב הגי'. 'אם שינה חטאת **למעלה** ועולה **למטה** פסל':

פירוש הראב"ד ז"ל

אחת סתומה שהעולות שבהן אינן אלא אחת כמו הנדבה המתערבת וזהו שתיהן שוות ששנינו במשנתינו. **ואם** היו הקינין הסתומות שתים ועולת נדבה המתערבת אחת הרי עולות החובה מרובות על עולת הנדבה ויכול להקריב מהן שתי העולות כמנין עולות החובה ממה נפשך והג' פרידין הנשארים ימותו מפני שיש בהן שתי חטאות ועולה אחת ואינן ידועות והכל כאשר פירשתי למעלה ואין בהם הפרש:

מ"ג בד"א בחובה ובנדב' שנתערבו אבל חובה שנתערבה זו בזו א' לזו וא' לזו שתים לזו ושתים לזו ג' לזו וג' לזו מחצה כשר ומחצה פסול. פי' קן סתומה של זו שנתערבה בקן סתומה של זו או שתים של זו ושתים של זו שנתערבו מחצה כשר ומחצה פסול שאם היו שתים לזו וב' לזו הרי הן ח' פרידין יקח מהן ד' ויעשה מהן שתי חטאות ושתי עולות ממה נפשך אם של אשה אחת הרי הן כדין נעשו ואם הם שתי פרידין לזו ושתים לזו הרי הן כשרות עולות לזו וחטאות לזו או חטאת ועולה לזו ואם הם שלשה לזו ואחת לזו הרי שתי חטאות ועולה אחת לזו ואחת לזו או שתי עולות וחטאת לזו וחטאת אחת לזו והכל כשר וחטאת ועולה לזו שכל אחת מהן ראויה לשתי עולות ושתי חטאות וזה יקרב לשם בעליו סתם וזה יקרב לשם בעליו סתם אבל הארבעה פרידין הנשארות אינו יכול להקריבן כלל שאם בא לעשות מהן שתי חטאות שמא הן בנות זוגן של אותן חטאות שהקריב תחלה ואין הארבע חטאות לאשה בשתי קינין והרי הן עולות שנעשו כמעשה חטאות ופסולות וכן אם יבא לעשות שתי עולות שמא הן בנות זוגן של עולות הראשונות והרי אלו אינן ראויות אלא לחטאת ואם יעשה אותן כמעשה עולות יפסלו: **אחת לזו שתים לזו ג' לזו עשר לזו מאה לזו המועט כשר בין משם אחד בין משני שמות בין מאשה אחת בין משתי נשים.** גם זו על הטעם הראשון שאם יש לזו קן אחת ולזו שתים יקח שתי פרידין כשיעור המועט שבהן ויעשה מהן חטאת ועולה ממה נפשך שהרי אפילו הפחות שבהן ראויות לחטאת ועולה ואם הן של שתי נשים כשרות הן מ"מ לבעליהן אבל הארבע פרידין הנשארות אינן ראויות לא לחטאות ולא לעולות שאם בא להקריב מהן שתי חטאות בכל אחת ואחת נאמר שמא היא בת זוגה של חטאת הראשונה והן של בעלת קן אחת ואין זו ראויה אלא לעולה וכשיבא להקריב עולות נאמר בכל אחת ואחת שהיא בת זוגה של עולה הראשונה וכיון שקרבה עולתה זו אינה ראויה אלא לחטאת וכן נאמר באחת לזו ומאה לזו או בשתים לזו ומאה לזו ששיעור המועט יהיה כשר מחצה חטאת ומחצה עולה והשאר ימותו וכל זה בכהן הבא לימלך בחכם ונאמר לו כך וכך ראויות להקרבה והשאר למיתה שאינו רשאי להקריב בתחילה לפסול: **בין משם אחד בין משני שמות בין מאשה אחת בין משתי נשים: [מ"ד] כיצד משם א' לידה ולידה זיבה וזיבה כיצד משם אחד משני שמות לידה וזיבה כיצד משתי נשים על זו לידה ועל זו לידה על זו זיבה ועל זו זיבה משם אחד כיצד משני שמות על זו לידה ועל זו זיבה.** פי' בין משם אחד בין משני שמות לאשה אחת בין משם אחד בין משני שמות לשתי נשים כך דינו כמו שאמרנו ואע"פ ששנינו בכריתות (ח.) האשה שיש עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחת ואוכלת בזבחים אלמא קן אחת עולה לכמה זיבות וכיון דהכי הוא יכולה היא לשנות קיניה מלידה ללידה אפ"ה לענין עירוב קן בקן ספקן שוה לשני שמות או לשתי נשים לפי שהקן כשהפרישה אותה לחובתה מיד פרידה אחת נקבעה לחטאת ופרידה אחת לעולה וכשתמשך אחת מהן לחטאת מיד השנית נקבעת לעולה ואם יקריבנה חטאת תפסל הלכך כשיתערבו קן בקן אין הכהן יכול לעשות אלא קן הראשונה בלבד והקן השנית אינה ראויה לא לחטאת ולא לעולה שאם יבא להקריב חטאת נאמר זו היא בת זוגה של חטאת הראשונה שהופרשה עמה בקן א' וכיון שקרבה אחת מהן חטאת תחילה השניה מיד נקבעת לעולה ואם יעשנה חטאת פסולה והני מילי כשהפרישן תחלה כל קן וקן בפני עצמו ואמרה זו הקן לחובתי אבל אם הביאה ארבעה פרידין בעירוב ואמרה אלו לשתי חובות שעלי יקריב הכהן כל שתים מהן שירצה לחטאות ושתים האחרות לעולות שכשימשכו אלו לחטאות יוקבעו השניות לעולות ובכה"ג מתוקמי כולהו פרקין:

מ"ד ר' יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב או שנתנו דמי קיניהן לכהן לאיזו שירצה הכהן יעשה חטאת ולאיזו שירצה יעשה עולה בין משם אחד בין משני שמות. פי' שלקחו קיניהן בעירוב שנתנו מעותיהן בשיתוף ולקחו שתי קינין והביאום לכהן ואמרו אלו לשתי חובותינו לאיזו שירצה יקריב עולה וכו' והוא על הדרך שפירשתי לאשה שהביאה קיניה בעירוב שאין קביעתן אלא בעשיית כהן ואין כאן ספק עירוב. ומשנה זו מביא אותה בערובין פ' בכל מערבין (לז.) לומר דר' יוסי ס"ל יש ברירה כלומר אע"פ שהשתי קינין הללו (משותפות) [מעורבבות] והכהן הוא שחלק אותן ביניהן והנשים לא ידעו בחלוקה עד לאחר כפרה ואמר יש ברירה וכיון שרצו עכשיו באותה חלוקה נאמר הוברר הדבר שמתחלה לחלוקה זו היו עומדות וזו מחלה חלק פרידה לחברתה וזו לחברתה וכל אחת ואחת נתכפרה בשלה. ודוחה אותה לומר דלעולם רבי יוסי אין ברירה ס"ל והכא כגון שהתנו מתחלה פי' בשעת השיתוף התנו שיחלק הכהן ביניהן ויהא חלוקתו חלוקה והן ימחלו חלקם כל אחת לחברתה הנה זה ודאי מתחלה הוברר והכהן קודם כפרה מחלקן והם עשו אותו שליח לחלוקתן ודוקא כשנשתתפו במעות ולקחו קיניהן בעירוב שכשיעשו הכהן שליח לחלוקתן על ידי תנאי והן ימחלו חלקן כל אחת לחברתה ואין כאן חשש עירוב הקינין אבל אם לקחו קיניהן זו בפני עצמה וזו בפני עצמה ועירבום והביאום לכהן כיון שאמרו אלו לחובותינו הואיל וחובות בפני עצמן הן ואין משותפות החובה בכל מקום שהיא היא נקבעת א' לחטאת ואחת לעולה ואם יעשה מהן שתי חטאות או שתי עולות האחת פסולה ואע"פ שהתנו שיחלוק אותם הכהן אפי' חלקום הם עצמן אחר העירוב והקבע שקבעום לחובתם מחלו זו לזו את חלקם אינה כלום שכיון שתמשך אחת מהן לחטאת השנית בכל מקום שהיא עולה היא ומה שנתנה עולה נתנה ושמא יעשנה חטאת ותפסל וכשנשתתפו במעות שכל אחת יש לה חלק בכל פרידה ופרידה אלו לחובותינו אין הפרידין מתחלקות אחת לחטאת ואחת לעולה שהרי אין אחת מהן מיוחדת לאשה אחת ושמא זו תעשה מזה החלק עולה וזו תעשנו חטאת הלכך תלויות הן ואין בהן לא קדושת חטאת קבועה ולא קדושת עולה קבועה עד שעת חלוקה וחלק המגיע לזו יכול להיות או חטאת או עולה וכן לזו וכשתלו עצמן בחלוקת כהן ומחלו זו לזו אין כאן ספק עירוב כלל[ס]. **וכל** מה שאמרנו באלו התערובות שהוא כשר הני מילי להקריב אבל לצאת ידי חובתן אפי' הפחותה שבהן לא יצאה ידי חובתה אלא א"כ תביא עם חברתה בשיתוף לפי מה שהיא צריכה ותתנה עמה אבל אם לא ישתתפו אפי' מה שהקריב לא עלתה להן שאין אנו יודעים למי עלתה חטאת ולמי עלתה עולה הלכך צריכות להביא בתחלה ובפרק שני נאריך יותר בזה הענין:

סליק חטאת שלישית התעודה.
ואתחיל קן בעוז שוכן מעונה.
אבאר כפי כח לאברם.
נתנו אל היות מורה נכונה.
יעטהו מעיל צדק וכבוד.
והחזק בו כמו מגן וצנה.
לשמח דוי נפש עגומה.
היות שונה בגילה ורננה.
קראהו אלהיו ממסיבו.
להר סיני אשר שכן יחנה.
והשקהו בנחל מעיניו.
בנחליאל וממדבר מתנה.
יחונהו אלהיו מכבודו.
ויתמוך את אשורו בשטנה.
יפלס מעגל ארחות נתיבו.
במשנת קן סתומה גם טמונה.

פרק ב

מ"א קן סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר או שפרח ממנה לבין המתות או שמת אחד מהן יקח זוג לשני. פי' שפרח ממנה גוזל לאויר שהלכה לה או שנתערבה א' ממנה לבין המתות פי' לאותן העומדות למיתה או שמת אחת מהן יקח זוג לשני

פירוש הרז"ה ז"ל

או מועטת או שוה איידי דתנא חובה תנא נמי נדבה ואי אפשר לומר כפי' החכם שאמר שלא יתכן לשומע להפרש בין חטאת לחובה שהחטאת גם היא חובה אינו שומע זה לא שמיעה ליה רישא דמתני חטאת שנתערבה בחובה:

מ"ג בד"א בחוב' ובנדב' אבל בחוב' שנתערבו זו בזו. פי' והן סתומות אחת לזו ואחת לזו מחצה כשר ומחצה פסול פי' ואותו המחצה הכשר יקרב רביע חטאת ורביע עולה ומספקינן לחומרא כי החטאות היו מאשה זו והעולות מאשה זו והמחצה הנשאר נתפרשו כולן לזו שהקריבה חטאות עולות ולזו שהקריבה עולות חטאות והוו להו חטאת ועולה שנתערבה וימותו: **אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו וכו'.** המועט כשר פי' והוא קרב חציו חטאת וחציו עולה ומספקא נאמר לחומרא כי המחצה ממה שהקרבנו או חטאות או עולות היה משל מועטת והמחצה האחר משל מרובות ואותו המחצה [שעומדות] להקריב לשל מועטת נתפרש מן המחצ' שהקריבה כי הקנין מתפרשות בעשיית הכהן המחצה מהן משם אחד כלומר משום חטאת או משום עולה כמו שאמרנו ולפי שאין אנו יודעים אם חטאת הקריב ומה שנשאר נתפרש לעולה או אם עולה הקריבה ומה שנשאר לה נתפרש לחטאת לפיכך אין אנו יכולין למשוך מהן עוד להקריב שהרי יש כאן פרידים מפורשים שאין אנו יודעים פירושם אם חטאת אם עולה ומספק ימותו השאר כולן: **בין משם אחד בין ב' שמות בין מאשה אחת בין משתי נשים.** נ"ל פירוש' אחד שם אחד ואחד שני שמות באשה אחת ואחד שם אחד ואחד שתי שמות בשתי נשים כלומר שני שמות כשם אחת באשה אחת להקל ושם אחד כשני שמות בשתי נשים להחמיר שאם תביא אשה אחת שתי קנין לשני שמות ללידה ולזיבה והקריב הכהן המחצה מן השם האחד שהוא רביע מן הכל לא נתפרש המחצה האחר מאותו השם מפני הקרבתו והרי הוא כאילו הביאן כולן לשם אחד ללידה שלא נתפרשו עד שיקריב המחצה מכולן לחטאת או לעולה נמצאו שני שמות באשה אחת להקל. משא"כ בשתי נשים (ושם אחד) שאפילו הביאו שתיהם משם אחד כיון שהקריב הכהן המחצה מאשה זו שהוא רביע משתיהן נתפרש לאלתר המחצה האחר של אותה אשה מפני הקרבתו נמצא שם אחד בשתי נשים להחמיר. **ונוח** לי לפרש כפי' הזה ולא כפי' החכם שהפריש בין שאמרה זו לחובתי וזו לחובתי (וכיון) [ובין] שאמרה אלו לשתי חובות שעלי' והביאתן בעירוב דאם כן לא משכחת לה אלא כמאן דאית ליה ברירה וצרכי' לתרוצי כולה ר' יוסי היא שר' יוסי אומר ולדידן אפי' אמרה זו לחובתי וזו לחובתי לא פירשה ולא קראה שם לענין עירוב חטאת בעולה מפני (שאין) [שאנו] יכולין לומר שמא כך אמרה זו לשתי עולות חובתי וזו לשתי חטאות חובתי או שמא זו לחטאת ועולה לחובתי וזו לחטא' ועולה לחובתי ואין זה פירוש וקריאת שם לענין עירוב חטאת בעולה ואלמלא כן בפי' הזכירה אותו המשנה ולא היינו שומעים אותו מכללא מדרמי מתניתין אהדדי ומשני תנן בין משם אחד בין משני שמות בין מאשה אחת בין מב' נשים אלמא שתי קנין משם אחד באשה אחת עירוב הוי ורמינהי אבל חובה שנתערבה זו בזו אחת לזו ואחת לזו שתים ושתים לזו וכולה מתני' דשמעינן מינה משתי נשים הוא דהוי עירוב מאשה אחת לא הוי עירוב ומשני כאן שאמרה זו לחובתי וזו לחובתי כאן שאמרה אלו לשתי חובות שעלי ידעתי כי זו הקושיא הזקיקה את החכם לפרש אותו הפירוש ואנן לפירושה דילן לא קשיא לן ולא מידי. **וההיא** דגרסינן בנזיר בפרק מי שאמר הריני נזיר אמר רב אשי לא תימא דאמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי אלא אפי' אמר אלו על חובתי הרי הן כמפורשים לא קשיא לן דלא דמי פי' דהתם[ע] עירוב חטאת בעולה אלא נפקא לן מינה שדמי חטאת ילכו לים המלח ולא יפלו לנדבה כמעות סתומים אבל לענין עירוב חטאת בעולה לעולם לא הוי פי' וכי אפשר לומר דגבי קנין (לא) [אין] אמרה שתי פרידין אלו לחובתי הוי עירוב אלא ודאי לא דמי פי' דהכא לפי' דהתם ש"מ: **סליק פירקא**

פרק ב

מ"א קן סתומה. ממה ששנינו בתחלת פ' שלישי בד"א בכהן הנמלך למדנו כי כל שני פרקים הראשונים שנוים בנמלך על כן קשה לנו מאד מה שפירש החכם בזה השני בפסולי גוזלות שהן פסולים לבעלים ראשונים ולא עלו לו לפי שאינו יודע מה עשו מן הגוזלות שלו. **גם** ההפס' ששנינו במשנתנו פי' אותו מפני שלא עלה לבעלים ובכהן שלא נמלך ועבד והקריב. **גם** מה שפי' שכך הוא דרך המשנה שבאה על כל ההפסד ואח"כ אמרה התקנה לא ידענא מה תירוץ יש בדבר שהרי מכל מקום לפי דבריו גדול הוא ההפסד

הגהות וציונים

[ס] נ"א, והא קמ"ל דלא גזרינן עירוב שתי נשים זה אטו עירוב שתי נשים של מעלה, א"נ דיוקא דמתני' גופא אשמועינן דכי קפדינן בעירוב הקינין ה"מ כשהוקדשו ואח"כ נתערבו אבל נתערבו מתחילה בתורת שיתוף שיהא לכל אחת ואחת חלק בכל פרידה ופרידה ואח"כ הביאום לכהן ואמרו אלו לשתי חובותינו ואתה תחלוק אותם לשנינו ויהא חלוקתך חלוקה והרי אתה שלוחינו בהאי עירוב לא קפדינן כלל אפילו בשתי נשים כ"ש באשה אחת כמו שפי' למעלה. ולאיזה שירצה יקריב חטאת וכו' לפי שכיון שיש לכל אחת ואחת חלק בכל פרידה ופרידה ואין קן ברורה לאשה אע"פ שעשעה הכהן א' חטאת לשם אשה זו עדיין אין אחד מן הפרידין הנשארות נקבעות לעולות עד שעת עשייתן לפי שאין לה בת זוג לאותה חטאת והג' פרידות הנשארות יש בהם חטאת ועולה ואין ידועות ועדיין הן כתחילתן שהן סתומות ותלויות בעשיית כהן וכל מה שאמרנו וכו'. (כת"י):

[ע] נראה דצ"ל פי' דהתם לדהכא דהתם לא איירי לעירוב חטאת בעולה אלא נפקא וכו' (גליון):

[פרק ב משנה א-ג]

ויעשה מהן פרידה אחת חטאת ואחת עולה אבל אם היתה קן מפורשת והלכה לה אחת מהן או שמתה ואין ידוע איזו הלכה או איזו מתה ואם זו היא הנשארת אם החטאת או העולה שתיהן הופסדו ואילו בקן סתומה אין צריך לדקדק כלום: **פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחר כנגדה שהגוזל הפורח פסול ופוסל אחר כנגדו.** יכול זו הפסקא ופסקת שבע נשים לפרש אותם בלא נמלך הכהן והקריבן וגם יש לפרש אותם בנמלך והריני מפרש אותם כאן בלא נמלך וכך הוא פירושו פי' פרח שנתערב לבין העומדות ליקרב ונתערב בהן והן סתומות ואין ידוע איזהו פסול ופוסל אחר כנגדו פי' פסול הוא לבעליו הראשונים שאינה עולה לו שהרי אינו יודע מה עשו מן הגוזל שלו אם חטאת אם עולה ופוסל אחר כנגדו מקום שנתערב בו:

מ"ב כיצד שתי נשים לזו שתי קינין ולזו שתי קינין פרח מזו לזו פוסל אחד בהליכתו חזר פוסל אחר בחזרתו. פי' הרי לזו ארבע פרידין ולזו ארבע כשפרחה מזו לזו הרי כאן חמש פרידין ובא הכהן והקריבן בלא המלכה ועשה מהן ג' חטאות ושתי עולות הרי הפסידה בעלת ה' עולה א' שמא אחת מן העולות היא הנכרית שבהן נתערבו ולא עלתה לה ואחת מן ג' חטאות היתה ראויה לעולה והפסידה הרי שצריכה עולה אחת ואם עשה מהן ג' עולות ושתי חטאות היא צריכה להביא חטאת אחרת שמא אחת מן החטאות היא הנכרית כאשר פירשתי. וכמו כן בעלת הג' אם הקריב לה הכהן ג' פרידין ועשה מהן שתי חטאות ועולה אחת עדיין צריכה להביא עולה אחת ואם עשה שתי עולות וחטאת אחת צריכה להביא חטאת אחרת לפי שאינה יודעת מה עשתה בעלת חמש מן הגוזל שלה שהלך אצלה אם חטאת או עולה מ"מ ממה שעשתה לה שתים נפטרה אם עשה לה שתי חטאות ועולה אחת פטורה מן החטאות ממה נפשך שאם עשתה בעלת חמש חטאות מן הגוזל הנכרי חטאת הרי יש לה ג' חטאות ואם עשתה ממנו עולה הרי יש לה שתי חטאות מיהו לא עלתה לה שהרי אינה יודעת אם הקריבה חטאת או עולה הרי שהגוזל הפורח מזו לזו מסתומה לסתומה פוסל א' כאן וא' כאן במקום הליכתו. **ואם** חזר פוסל אחד בחזרתו. פי' אחד כאן וא' כאן שכשחזר הוסיף לגרוע ממנה עוד א' ולא יעלו לה כי אם שתי פרידין חטאת ועולה לפי שכשהקריב לה אותן הד' אם חוזר ויעשה מהן שתי חטאות ושתי עולות[ס] נאמר שמא הגוזל שלה נשאר לשם ואחר חזר במקומו הרי יש לנו ספק עכשיו בשתי חטאות הללו שמא א' מהן אינה שלה ובשתי העולות כמו כן יש לנו זאת הספק ואותו הגוזל שהקריבו לשם לא עלה לה שאינה יודעת מה הקריבוהו אם חטאת אם עולה ושמא אחת מן החטאות שעשתה הוא הנכרי ואותו שהלך לשם עשאוהו עולה הרי יש לה ג' עולות וחטאת א' והיא צריכה חטאת אחרת או שמא א' מן העולות היא הנכרית ואותו שהלך לשם עשאוהו חטאת הרי יש לה ג' חטאות ועולה אחת והיא צריכה לעולה אחרת נמצא שבחזרתו פסל ממנה שתים ואילו לא חזר והקריבה בעלת שלש את שלה לא הפסידה אלא אחת וכשם שבחזורתה הפסידה שתים למקום שחזרה כך הפסידה שתים ממקום שיצאה שאילו נשאר לשם והקריבתן בעלת ה' לחמשתן לא הפסידה בעירובה אלא פרידה אחת ממין השתים אם השתים עולות צריכה עולה א' משום ספק הנכרי ומן החטאות נפטרה אם השתים חטאות צריכה חטאת א' ומן העולות נפטרה ועכשיו שחזר ממנה ואין לה אלא שתי חטאות ושתי עולות הרי ספק הנכרי פושט בחטאות ובעולות וצריכה חטאת ועולה הרי שהגוזל הפורח וחוזר פוסל שתים בהליכתו א' כאן וא' כאן ובחזרתו שנים אחרות א' כאן וא' כאן: **פרח וחזר ופרח וחזר לא הפסיד כלום שאפי' הן מעורבות אין פחות משתים.** פי' אע"פ שפרח וחזר ופרח וחזר שתי פעמים שהיה לנו לומר שמא יש שתי גוזלות נכריות בכל א' וא' ושמא הן החטאות או הן העולות וצריכה להביא הכל כבתחלה אעפ"כ לא הפסידה כלום בפריחה וחזרה שניה שאפי' יהיו מעורבות ודאי שיש לנו לומר שאינו יכול להקריב מהן אלא ד' פרידין שתי חטאות ושתי עולות והד' פרידין אחרות לא יקריב לא חטאת ולא עולות שאם בא להקריב חטאות שמא הן בנות זוגן של חטאות הראשונות ואינן ראויות אלא לעולות ואם בא להקריב עולות שמא הן בנות זוגן של עולות הראשונות ואינן ראויות לעולות הרי שאין ראוי להקריב מהן אלא ד' פרידין ממה נפשך ואותן ארבע עצמן לא עלו להן לשם חובה לפי שאינן ידועות של מי הם אע"פ כן אין בהם פחות משני קינין שעלו להן לחובתן לפי שהן יכולות להשתתף ביניהן ויביאו שתי קינין בשיתוף ויתנו אם הראשונות היו שלי אלו יהיו שלך א"נ אפכא והכא נמי ע"י שיתוף ותנאי השתי קינין יעלו להם לחובתן[ע] ואם יקשה המקשה היאך אמרה המשנה שלא הפסידה כלום בפריחה וחזרה שניה הרי הפסידו שאילו בתחלה היו יכולות להשתתף ולהביא קן א' ולהתנות ועכשיו צריכות שתי קינין בשיתוף ודאי כן הוא מ"מ דרך המשנה כך הוא שלא פתחה בתקנתן עד שהפסידו הכל וכך תראה למטה כמו כן שבאה עד סוף כל ההפסד ואח"כ אמר התקנה:

מ"ג לזו א' ולזו ב' ולזו ג' ולזו ד' ולזו ה' ולזו ו' ולזו ז' פרח מן הראשונה לב' לג' לד' לה' לו' לז'. פי' שפרח מן הראשונה לשניה ומן השניה לשלישית ומן הג' לד' וכן כולן ואח"כ חזר לכולן עד שחזר לראשונה ואיכא למימר אותו שפרח מן הראשונה לשניה נשאר בשניה ואחד מן השניה פרח לשלישית וכן כולן: **פוסל אחד בהליכתו וא' בחזרתו הראשונה והשניה אין להם כלום השלישית יש לה אחת הד' יש לה שתים החמישית יש לה ג' הששית יש לה ד' השביעית יש לה שש.** כל זה הולך על הדרך שפי' למעלה שבפריחתו וחזרתו פוסל שנים כאן ושנים כאן משום ספק נכרי' שמא אחד מן החטאות הוא או שמא אחד מן העולות ונאמר שהפורח נשאר שם ואחר חזר תחתיו הלכך האמצעיות שבכאן יש בהן ספק שתי נכריות שהרי השניה נכנסו לה בהליכה א' מן הראשונה ובחזרה אחד מן השלישית ונאמר אותן שתים שנכנסו לה נשארו לה ושתים משלה יצאו לראשונה ולג' וכן בכל האמצעיות וכל ספק שתי נכריות פוסלות ד' שתי חטאות ושתי עולות שלא עלו לבעליהן הרי הראשונה והשניה אין להן כלום

פירוש הרז"ה ז"ל

בפריחה וחזרה שניה יותר מן הראשונה והמשנה אומרת לא הפסיד כלום. ועוד אילו דברה המשנה בתקנת ההפסד על ידי שיתוף ותנאי היתה מחברת התקנה כעין שתי חבורות וחמש חבורות ושנים שנתערבו פסחיהן ובשני נזירים שאמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא וכאן אין אנו רואים זכר ולא רמז לתקנה אלא להפסד. **ועוד** מאי שנא תקנת הפסד של השביעית שהיא שנויה בלשון יש אומרים ולמעלה במשנתנו פרח וחזר פרח וחזר לא הפסיד כלום נשנית סתם ולא נשנית בלשון יש אומרים והלא כל תקנות ההפסד ע"י שתוף ותנאי הם כפי' החכם. **ועוד** ת"ק דיש אומרים מאי טעמא לית ליה שיתוף ותנאי במאי קמפלגי. **ועוד** במשנת ז' נשים שפי' החכם שאין אחת מהן יכולה להקריבן תחלה אלא ע"י פיוס אם בהמלכה שנויה משנתנו למה לא הוזכר פיוס זה בפירוש והלא הוא עיקר התקנה ודבר גדול כזה לא היה לו לבעל המשנה להשמיטו ואם בשלא נמלך שנויה משנתנו הרי רובו של פרק בשלא נמלך וקשיא הא דתנן לקמן בד"א בכהן הנמלך. **וכן** במשנת פוסל א' בהליכתו כתב החכם גם זו המימרא עצמה משכחת לה לענין הקרבת הקינין שכולן ראוין ליקרב חוץ מן הגוזל החמישי אישתמיטתיה גוזל שלישי שכנגדו שאף הוא אינו ראוי ליקרב ומפרושנו יתבאר דבר זה. **וכן** מה שכתב החכם במשנת קן סתומה וקן מפורשת דסיפא קמ"ל שאע"פ שיש גוזלות מרובין בצד האחד כיון שלא היינו יודעים מספרם לא נאמר כשחזר לצד האחר ואין אנו יודעין לאיזה צד ודאי לאותו צד המרובה חזר הא מלתא חדתא היא דעד כאן לא שמעינן בכוליה תלמודא אלא כל דפריש מרובא פריש אבל כל דפריש לאו לרובא פריש לא הוצרכה לפנים ולא לפני פנים והיא פלוגתא דבפ' כל הזבחים אי אמרינן איסורא ברובא איתיה או לא דרך אחרת היא ולאו משום כל דפריש לרובא פריש אי פריש לרובא או לא אלא משום כל דפריש מרובא פריש איכא למימר שהמיעוט הפורש מן הרוב הוא מן המותר שהוא הרוב ונשאר האיסור במקום הרוב ובהדין סברא שייכא האי פלוגתא דהתם אבל כל דפריש לאו לרובא פריש לא לזו הוצרכנו דממאי תיסק אדעתין דלרובא פריש: **נחזור** לפרש משנתנו **קן סתומה שפרחה ממנה גוזל לאויר.** פי' אע"פ שהפורח הוא חי ויש לחוש עליו שמא בא ליד אדם אחד והקריבה או לחטאת או לעולה וזה השני הנשאר נתפרש משכנגדו ואינו להקרבה הוי לפי שאין אנו יודעים פירושו [פ] קמ"ל דכולי האי לא חיישינן משום דאיסורא דנייד הוא וליכא למיחש ליה כלל ובדומה לזה דליכא למיחש לאיסורא דנייד אמרי' בשמעת' דאמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי את האשה וכו' בפרק הריני נזיר מן הגרוגרות: **או שפרח לבין המתות.** והם חטאות שמתו הבעלים או שנתכפרו או מפסול קינין שבמשנתנו אצ"ל שכיון שנתערב בהם הכל למיתה הם עומדים ואין לחוש עליו עוד שיתפרש זה השני משכנגדו ואצ"ל שמת אחד מהם שכבר עבר ובטל מן העולם ואין לחוש עוד לכולן: **יקח זוג לשני.** לפי שלא הופסד והרי הוא כשר וכולה מתני' זו ואצ"ל זו קתני: **פרח לבין הקרבות.** פי' לב' קינין סתומות העומדות ליקרב: **פסול ופוסל אחר כנגדו שהגוזל הפורח פסול ופוסל אחר כנגדו.** פי' הגוזל הפורח ממקום זה למקום זה כלומר מקנין סתומות של אשה זו פסול להקריבו תחלה במקום שהלך לשם ופוסל גוזל אחר כנגדו במקום שיצא משם. נמצאת קן אחת פסולה בפריחה אחת:

מ"ב כיצד שתי נשים לזו שתי קינין ולזו שתי קינין פרח מזו לזו פוסל א' בהליכתו. פי' פוסל גוזל אחר כנגדו במקום שיצא משם והכי גם הוא פוסל במקום שהלך לשם נמצאת קן אחת פסולה בהליכתו: **חזר.** פירוש למקום שיצא משם מספק נאמר שמא אחר היה: **פוסל.** גוזל **אחר** כנגדו **בחזרתו** חוץ ממנו הוא עצמו שפסול הרי קן אחרת פסולה נמצאו בהליכה וחזרה שתי קינין פסולות ושתי קינין כשרות. **עוד** אנו מוסיפים לפרש לזו שתי קינין ולזו שתי קינין הם ח' פרידים ארבע לזו וארבע לזו פרח מזו לזו הרי ג' פרידים במקום שיצא משם וחמשה פרידים במקום שהלך לשם והוא מעורב בהם ואינו ידוע הרי הכהן בא מהמלכה ומקריב מחמש פרידים אלו שתי חטאות ושתי עולות והגוזל החמישי פסול ואינו יכול להקריבו לא לחטאת ולא לעולה לפי שאנו אומרים מספק שהגוזל פורח קרב בכלל ד' פרידין אלו ואין ידוע אם קרב חטאת או עולה שאם הפורח נעשה חטאת הרי הקריב מעיקר הקינין שתי עולות וחטאת אחת ונתפרש זה הגוזל החמישי לחטאת לפי שהוא מעיקר הקינין ואם הפורח נעשה עולה הרי הקריב מעיקר הקינין ב' חטאות ועולה אחת ונתפרש זה הגוזל החמישי לעולה לפי שהוא מעיקר הקינין והן מתפרשות בעשית הכהן ולפי שאין אנו יודעים פי' של גוזל החמישי זה המשויר אם חטאת אם עולה לפיכך פסול להקרבה הרי פי' היאך הוא פסול במקום שהלך לשם ויש לנו לפרש היאך הוא פוסל אחר כנגדו במקום שיצא משם וכבר ידענו כי במקום שיצא משם נשארו ג' פרידין הרי הכהן בא מהמלכה ומקריב מג' פרידים אלו שתים מהן א' לחטאת ואחד לעולה והגוזל הג' פסול ואינו יכול להקריבו לפי שאין אנו יודעים אם הפורח הוא בן זוגו של זה ונעשה לחטאת במקום שהלך לשם ונתפרש זה לעולה מכנגדו או אם הוא נעשה עולה ונתפרש זה לחטאת מכנגדו נמצא שהוא מפורש ואין אנו יודעים פירושו לפיכך פסול להקרבה נמצא הגוזל הפורח ממנו הוא או אחר מחבירו פסול במקום שהלך לשם ופוסל אחר כנגדו במקום שיצא משם הרי קן אחת פסולה בהליכתו חזר פוסל אחר בחזרתו נמצאו ד' פרידין כאן וד' פרידין כאן ומספק נאמר זה שחזר לא זה הוא שפרח הרי שיש לכל אחת ואחת משתי נשים אלו ג' גוזלות מעיקר קניהן וגוזל אחר פורח אליה הרי הכהן בא מהמלכה ומקריב מארבעה פרידין אלו שתים מהן אחת לחטאת ואחת לעולה ושוב אינו יכול להקריב משם כי השלישי מעיקר הקן נתפרש מכנגד בן זוגו שהוא הגוזל שפרח ממנה והוא מפורש ואין אנו יודעים פירושו לפיכך אין הכהן יכול למשוך מהן עוד ולהקריב וכדין אשה זו כך דין חברתה נמצא לכל א' וא' קן אחד פסולה וקן אחד כשרה נמצאו לשתיהם שתים כשרות ושתים פסולות והכלל מטעם משנתנו שאין הפורחים מפרישין מה שכנגדם עד שיקריב מעיקר הקנין עד כדי שלא ישאר אלא מה שכנגד הפורחין ומשם ואילך הפורחין מפרישין מה שכנגדן זה הוא דרך משנתנו: שוב **פרח וחזר ופרח וחזר.** אפי' כל היום כולו: **לא הפסיד כלום.** שאין יכול להיות יותר פחות משתי קנין כשרות לכולן: **שאפי' הן מעורבות.** בתחלה ונכנסות כולן למקום אחד: **אין פחות משתים.** ודבר זה מתברר ממה ששנינו בפ' ראשון חובה שנתערבה זו בזו שתים לזו ושתים לזו מחצה כשר מחצה פסול ושם פירשנוהו ואין אנו צריכין לחזור עליו:

מ"ג לזו אחת לזו שתים לזו שלש לזו ארבע לזו חמש לזו שש לזו שבע פרח מן הראשונה כו' וחזר. פי' חזר דרך

הגהות וציונים

[ס] בכת"י ב' הגי'. ואם חזר פוסל אחד בחזרתו פי' **הוסיף לגרוע עוד אחד כאן וא' כאן בחזרתו שלא יעלו לכל אחד ואחד** כי אם שתי פרידין חטאת ועולה לפי שכשיקריב אותן הד' **לזו והד' לזו לאחר שחזר** ועשה מהן שתי חטאות ושתי עולות **לזו וכן לזו** נאמר שמא: [ע] נ"א, שאפילו יהיו מעורבות ודאי והקריב הכהן ד' **חטאות וד' עולות שיש לנו בהן הספק שאמרנו שמא אותן ד' שנעשו חטאות של זו הן ואותן ד' עולות של זו הן וזו צריכה חטאות וזו** צריכה עולות א"נ איכפא והרי הן צריכות להביא כבתחילה מספק אפ"ה אין בהם פחות מב' קינים לפי שהן יכולות להשתתף ביניהן ויביאו ב' קינים בשיתוף ויתנו אם הד' חטאות הראשונות היו שלי הד' עולות היו שלך הריני צריכה ב' עולות ואת ב' חטאות אלו הב' חטאות שלך ושתי עולות שלי א"נ איפכא ואם יקשה וכו': [פ] [ר"ל דאין אנו יודעים למאי נתפרש או לעולה או לחטאת] (גליון):

פירוש הראב"ד ז"ל

והשביעית לא נכנס לה אלא נכרי אחד ואחד יצא ממנה וספק נכרי א' אינו פוסל אלא שנים הרי הז' לא הפסידה אלא קן א': **פרח וחזר.** פעם שניה מן הראשונה לשניה ומן השניה לשלישית וכן לכולן וחזר: **פוסל א' בהליכתו וא' בחזרתו השלישית והד' אין להם כלום החמישית יש לה אחת הששית יש לה שתים השביעית יש לה חמש. פרח וחזר.** פעם שלישית: חוזר **ופוסל א' בהליכתו ואחד בחזרתו החמישית והששית אין להם כלום הז' יש לה ד' ויש אומרים הז' לא הפסידה כלום.** פי' כמו שאמרנו שבפריחה וחזרה ראשונה הפסידה שתי קנין משום ספק שתי פרידין נכריות כך בכל פריחה וחזרה הפסידה שתי קינין משום ספק שתי פרידות נכריות הרי לג' פריחות וחזרות שיש בהן ספק שש פרידין נכריות הפסידו שש קינין שש חטאות ושש עולות. **ומה** שאמרנו השלישית יש לה אחת הד' שתים וכו' יש בו שני פנים א' בנמלך ואחד בשאינו נמלך שאם לא נמלך הכהן והקריבן לשלישית עלתה א' ולרביעית שתים ולה' ג' וכו' אבל בנמלך נאמר לו אם בא להקריב של שלישית תחלה יקריב לה הכל ולא עלתה לה אלא קן אחד ואם בא להקריב של ד' תחלה יקריב לה הכל ולא עלתה לה אלא שתים וכן לכל א' מהן שיבא להקריב קרבנותיה תחלה נאמר לו שיקריב לה הכל ולא תעלה לה אלא כפי מה שאמרנו במשנתינו זהו כשיבא להקריב קרבנותיה תחלה אבל אחר שהקריב לאחת תחלה אם בא להקריב לשניה ובא לימלך נאמר לו לא תקריב אלא כפי מה שראוי לה. **זה** צ"ע דהיאך יכול להקריב אפי' אחד דאם ראשון מקריבו לעולה[א] נאמר שמא בן זוגו של זה קרבה לאחרת לעולה וממילא נקבע זה לחטאת ועכשיו נפרש שאם הקריב לשלישית ולחמישית ובא להקריב לרביעית נאמר לו לא תקריב לה אלא שתי קינין[ב] ואותן לא עלה לה מפני ספק שתי נכריות שמא הן החטאות או שמא הן העולות והשתי קינין אחרות לא יקריב כלל שכיון שהלכו שתי פרידין א' אצל הג' ואחד אצל החמישית ושמא נשארו לשם והקריבום והיא אינה יודעת מה הקריבום עכשיו כשתבא להקריב אלו שתי קינין השניות שלה ויש בהן שתי פרידין משלה וספק שתים נכריות מה תעשה מהן אם תבא לעשותן חטאות נאמר שמא אותן שלה שהלכו לשם נעשו חטאות ואלו השתים שלה שהם בכאן שהם בנות זוגן אינן ראויות עוד אלא לעולות ואם בא לעשותן עולות נמי נאמר איפכא שאותן שלה שהלכו אצל שלישית וחמישית נעשו עולות ואלו השתים שהם בנות זוגן אינן ראויות עוד לעולות אלא לחטאות הלכך לא יקריב אותן כלל הרי שהרביעית הפסידה הכל בהקריבה שלישית וחמישית ואם הקריבה הג' לבדה תחלה הד' תקריב ג' חטאות וג' עולות ולא יעלו לה אלא קן אחת בלבד והקן הד' לא תקריבנו כלל מפני שהפרידה שלה שהלכה אצל השלישית והקריבתו והיא אינה יודעת מה ואם לא נמלך והקריב הכל עלו לה שתים קינין וה"ה שאם נתערבה בהן אחת מן המתות בתחלה לא יקריב כלל וימותו כולן ואם עבר והקריב הכל עלו לה כדאמרינן לקמן פ"ג (מ"ג) חטאת לזו ועולה לזו עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול והרי חטאת ועולה שנתערבה בתחלה ימותו ואם לא נמלך והקריב זה מחצה כשר דקסבר האי תנא בעלי חיים אינן נדחין והכי מוקי לה בזבחים פ' כל הזבחים שנתערבו (עג:). **ויש** אומרים השביעית לא הפסידה כלום דודאי ששית צריכה להביא שש קינין ואין לה הפסד אם שביעית תהא נפטרת עמה בתנאי פי' לא הפסידה כלום בפריחה וחזרה שלישית מפני שיכולה להשתתף עם הששית ולהתנות ויכולה לפטור את עצמה בג' פרידין מן הג' קינין שלא עלו לה (בפרידה) [בפריחה] וחזרה שלישית והששית תביא תשע שהרי הפסידה הכל הרי י"ב פרידין ויעשה מהן שש חטאות ושש עולות ויתנו ביניהן ותאמר השביעית אם אותן ג' חטאות שעשיתי שלך היא הרי אי את צריכה אלא ג' חטאות ואלו ג' חטאות יהיו שלי והג' חטאות אחרות והשש עולות יהיו שלך ואם הג' עולות שעשיתי שלך היו הרי אי את צריכה אלא ג' עולות והג' אלו יהיו שלי והשאר הכל שלך. **וא"ת** שמא אותן הנכריות שנתערבו בשביעית לא היו משל ששית אלא משל חמישית וא"כ היאך יכולה להתנות עמה א"כ הואי הששית אינה צריכה כלום שכיון שלא יצאו משל ששית לשביעית אלא משל חמישית הרי שלא נשאר בששית משל שביעית כלום אלא שעברו לחמישית שאם נשאר בששית כלום א"כ אייתרו להו של ששית ומדלא אייתרו[ג] ש"מ עברו לחמישית וא"כ אינה צריכה כלום שהרי אין בה ספק נכרית ואינה צריכה כפרה כלל כ"ש שיכולה ליתן חלקה לזו אלא ודאי אי מספקינן להו הכי מספקינן להו כדאמרן לעיל מ"מ אינה צריכה ע"י תנאי אלא או ג' חטאות ושש עולות או ג' עולות ושש חטאות והז' יעלו לה הג' אחרות נמצא שהז' לא הפסידה בפריחה וחזרה שלישית אבל הששית ודאי הפסידה שבפריחה וחזרה שניה לא היתה צריכה אלא ח' פרידין ועכשיו היא צריכה ט' ולא סגי בתנאי עם החמישית. **ויש** לנו לפרש הטעם של יש אומר למה לא אמר בפריחה וחזרה שניה שהשביעית לא הפסידה כלום ע"י שיתוף ותנאי וי"ל כמו שאמרנו למעלה (מ"ב) שהמתין עד סוף כל ההפסד ואח"כ אמר התקנה, ועיי"ל טעם אחר לפי שכל זמן שיש לששית כלום הרי היא עומדת כנגד השביעית ומונעת אותה מלהקריב תחלה לפי שכשתקריב היא תחלה הפסידה ממנה הרבה והוא כאשר פי' למעלה לתנא שאם יש לששית שתי קנין והז' יש לה חמש והשביעית הקריבה השבע שלה ועלו לה חמש הרי בשביל ספק שתי פרידין שהקריבה משל ששית הששית אינה יכולה להקריב כי אם ד' קנין ואותם לא עלו לה כלום משום ספק ד' פרידין נכריות שיש בהן שמא החטאות הם או העולות הלכך אינה יכולה להקריב תחלה אלא ע"י פייס ואם יפול הגורל לששית להקריב תחלה נמצאת ה"ז מפסדת שתי קנין שלא תקריב אותן כלל משום ספק שתי פרידין שלה שקרבו בתוך של ששית כמו שפרשנו למעלה ואותן חמש שתקריב לא עלו לה אלא ג' מפני ספק שתי הנכריות שבה הלכך לא נוכל לומר בפריחה וחזרה שניה לא הפסידה שהרי אפשר שהפסידה הרבה אם הקריבה הששית תחלה הואיל ויש בתוכה שתי קנין שאינה יכולה להקריבן כלל ולאותן שתי קנין לא יועיל לה שיתוף כי היאך תוכל להתנות על מה שלא הקריבה והלא אינה יכולה לומר אם הראשונים שלך או שלי שהרי הראשונים לא קרבו כלל אבל בפריחה וחזרה שלישית הואיל ואין לששית כלום ודאי השביעית תקריב בלא מחלוקת ואח"כ תביא ג' פרידין עם הששית ותתנה וכגון זה כופין על מדת סדום שיניחוה להקריב תחלה שאם תקדים הששית ותקריב הרי לא עלו לה כלום מפני ספק שש פרידין נכריות שבה והפסידה את השביעית מלהקריב שלשה קנין מפני ספק ג' פרידין של שביעית שקרבה בתוך שלה והפסידה את החמישית כמו כן שלשה קנין שאין ראוין להקריבן כלל ועכשיו מה יועילו לה הקדמת קרבנותיה שהרי אינה יכולה להשתתף ולהתנות שאין לה עם מי תתנה (א)לא עם חמישית ולא עם שביעית שהרי יש לה שש קנים שלא הקריבום כלל[ד] ושמא אותן שלה שהלכו אצלן באותן שלא הקריבו הם הלכך ע"כ ודאי צריכה היא להביא שש קנין כבתחלה וזהו טעמן של יש אומרים וברוך חכם הרזים: **ואם פרח מן המתות**

פירוש הרז"ה ז"ל

פריחתו מן השביעית לששית לחמישית לד' לג' לב' לראשונה: **פוסל א' בהליכתו וא' בחזירתו.** פי' ומספק נאמר זה שחזר לא זה הוא שפרח נמצא לכל האמצעיות ספק שני גוזלות שלא מעיקר הקנין אחד משל מטה הימנה שפרח לה ואחד משל מעלה ממנה שחזר לה וכנגדן יצאו ממנה שני גוזלות אחת לשל מעלה הימנה שפרח הימנה וא' לשל מטה הימנה שחזרה הימנה זה הוא הספק לכל האמצעיות חוץ מן הראשונה והשביעי לפי שהראשונה אין למטה הימנה והשביעית אין למעלה הימנה לפיכך אי אפשר שיהא להם יותר מגוזל א' שלא מעיקר הקנין וכבר פי' במשנתנו למעלה שהגוזל הפורח וחוזר פוסל אחד בהליכתו כנגדו והוא עצמו פסול או אחד מחבריו במקומו הרי קן אחת פסולה כאן וקן א' פסולה כאן בהליכה וחזרה לפיכך האמצעיות שיש להן שתי פרידות ושתי חזרות פריחה וחזרה משל מטה הימנה ופריחה וחזרה משל מעלה ממנה נמצאו בכל א' וא' מהן שתי קנין פסולות מפני שנים פורחים המעורבין בכל אחת ואחת אבל הראשונה והשביעית שאין להם אלא פריחה וחזרה אחת אין להם לכל אחת ואחת מהן אלא פורח אחת לפיכך אין להם לכל אחת מהן אלא קן אחד פסולה: וזו היא ששנינו **הראשונה והשניה אין להם כלום.** לפי שהראשונה קן אחת בלבד היא שהיה לה וקן אחת הפסידה השניה שתים היו לה ושתים הפסידה לפי שהיא מן האמצעיות: **הג' יש לה אחת.** והפסידה שתים: **הרביעית יש לה שתים.** והפסידה שתים. **החמישית יש לה שלש.** והפסידה שתים: **הששית יש לה ד'.** והפסידה ב': **השביעית יש לה שש.** שלא הפסידה אלא קן אחד לפי שאין למעלה הימנה כמו שפי'. **ועוד** אנו מוסיפין לפרש הראשונה אין לה כלום לפי שהגוזל שפרח הימנה לשל מעלה הימנה אין אנו יודעים אם קרב בכלל הקרבות לחטאת וכנגדו נתפרש הנשאר מעיקר הקן לעולה או אם קרב לעולה וכנגדו נתפרש זה לחטאת הרי יש כאן גוזל אחד מפורש ואין אנו יודעים פירושו לפיכך כל הקן פסולה להקרבה וכן השניה אין לה כלום לפי ששני גוזלות פרחו ממנה אחד לשל מעלה הימנה כלומר לשלישית ואחד לשל מטה הימנה כלומר לראשונה ואע"פ שאותו שפרח לשל מטה הימנה לא הוקרב גזרי' פורח לשל מטה אטו פורח לשל מעלה ועשו כאן את שאינו קרב כקרב כשם שזה מפרש כנגדו כך זה מפרש כנגדו ואילו קרבו שניהם חטאת נתפרש שנים הנשארים לעולה או אילו קרבו עולה ונתפרשו אלו לחטאת כי המחצה מכל מה שהיה לה הוקרב משם אחד ונתפרש המחצה האחד כנגדו לפי שאין אנו יודעים הפי' אם לחטאת אם לעולה לפי' פסולין להקרבה הם ועירובן הרי גם השניה אין לה כלום. **השלישית** יש לה אחת שאע"פ שהוקרבו שני גוזלות שפרחו הימנה אחת לשל מעלה ואחת לשל מטה עדיין לא נתפרש מה שנשאר לה עד שתקריב קן אחת חציה חטאת וחציה עולה ומכאן ואילך נתפרשו שני גוזלות הנשארים לה מעיקר הקנין אם הפורחים הימנה נעשו חטאת נתפרשו אלו לעולה ואם הפורחים נעשו עולה נתפרשו אלו לחטאת הרי הם מפורשים ואין אנו יודעים פי' לפי' אינה יכולה למשוך מהן עוד ולהקריב הרי שהקרבה זו בהמלכה קן א' והפסידה שתי קנין וכן אנו אומרים בכל אחת ואחת מן האמצעיות ששני גוזלות הפורחים ממנה א' לשל מעלה ואחת לשל מטה הפסידו לה שני קנין אבל השביעית שלא פרח הימנה אלא גוזל א' לשל מטה הימנה שהיא הששית לפיכך לא הפסידה אלא קן אחת והיא מקרבת שש קנין ומכאן ואילך אינה יכולה להקריב שמא הפורח נעשה חטאת ונתפרש בן זוגו לעולה או שמא נעשה עולה ונתפרש זה לחטאת כל זה הענין הולך על הדרך שאמרנו למעלה שאין הפורחים מן הקנין מפרישין מה שכנגדן אלא א"כ לא נשתייר מעיקר הקנין אלא מה שכנגדן ואם נשתייר יותר ממה שכנגדן אין מפרישין מעיקר הקנין עד כדי שלא ישאר אלא מה שכנגדן ומשם ואילך הפורחים מפרישים מה שכנגדן ונפסלו שכנגדן הן ועירובן ואינו יכול למשוך מהן עוד ולהקריב ומה שהקריב כבר מעיקר הקנין כשהוא בא להקריב מקריב חציו חטאת וחציו עולה זה הוא הכלל לטעם משנתנו והוא מתברר ממה שפי' למעלה: **פסקא פרח חזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזרתו.** פי' פריחה וחזרה שניה ונוספו שנים פורחים לכל אחת ואחת מן האמצעיות הרי ד' פורחים לכל אחת ואחת ולעומדות על הגבולין נוספו א' אחד הרי שנים פורחים לאחת מן השתים העומדות על הגבולין והיא השביעית ולשניה מן העומדות על הגבולין והיא הג' יש לה ג' פורחים בין פריחה ראשונה ושניה לפיכך הפסידה עכשיו הכל כי פריחה וחזרה שניה זו אנו מפרשין אותה מן הג' עד הז' ומן השביעית עד הג' להוסיף להן הפסד שני על הפסדן הראשון אבל הראשונה והשניה ככר הפסידו הכל מפריחה וחזרה ראשונה ואינן יכולות שוב להפסיד כלום לפי' אין להן זכר בכאן. **ואם** באנו לפרש פריחה וחזרה שניה זו כעין פריחה וחזרה ראשונה שהיא מן הראשונה ועד השביעית הרי נוסף עלינו ספק גדול שמא כל הראשונה פרחה לשביעית או לששית או לכל אחת ואחת וכיון שהקריב גוזל אחד לחטאת נתפרש השני לעולה ואינו יכול שוב להקריב עולה לפי שזה השני מעורב בהן ואינו מכירו נמצא שאין לגדולה שבהן אלא חטאת אחת ועולה א' ונשתבשה עלינו כל משנתנו הא אין עלינו לפרשה כלשון האחרון אלא כלשון הראשון והוא שחזר ופרח מן הג' לד' לה' לו' ולז' נמצאו הג' והז' עומדות על הגבולין שאין למטה מזו ואין למעלה מזו ונוסף להם פורח א' לכל א' וא' מהן לפיכך הן מפסידות קן אחד לכל אחת ואחת מהן בהפסד ב' חוץ מן ההפסד הראשון כי כל הפורח פוסל קן אחת כמו שאמרנו למעלה והאמצעיות כל אחת מפסדת שתי קנין בהפסד שני חוץ מן ההפסד הראשון הרי שהפסידו כל אחת ואחת ד' קנין מפני ד' פורחים שיש לכל אחת מהן בין פריחה ראשונה לשניה והן מפרישין מה שכנגדן ומפסידין ד' קנין לכל אחת כמו שבפריחה ראשונה הפסידו לכל אחת שנים פורחים שתי קנים והשביעית שאין לה בשתי

הגהות וציונים

[א] בכת"י וד"ק הגי' מקריבו **למעלה** וכו' לאחרת **למעלה**: [ב] הגהה, ראיתי מקשים וז"ל ותמיהני דאפילו פרידה אחת לא תוכל להקריב דאם מקריבו למעלה נאמר שמא בן זוגו של זה קרב למעלה בכלל אותן שהקריבו השלישית והחמישית והוא מקן של בעלת קן אחד ואין בו אלא עולה אחת ולא שתים ע"כ. נראה עיקר נ"א דמוקי לה בלא נמלך דבנמלך אי אפשר לאוקמא כדלקמן בנ"א ובשלמא אם היינו מפרשים שבפריחה שניה לא פרח כלום מן הראשונה ולא מן השניה אלא מן השלישית לרביעית וכו' הוה ניחא שכבר בן זוגה שנשאר במקומה ודאי לא נקרב אמנם הרב ז"ל פריש בפריחה וחזרה שניה שפרח מן הראשונה ע"כ קשה לי להבין דבריו אלה וצריך לי עיון ע"כ (גליון כת"י מלאכ"ש): [ג] הגה"ה, עיין לקמן בנ"א. (גליון כת"י מלאכ"ש): [ד] הגה"ה, פי' שלש קנים לחמישית ושלש לשביעית כמו שקדם בלשונו ז"ל. (גליון כת"י מלאכ"ש):

לכולן הרי כולן ימותו. פי' שאינו רשאי להקריב אפי' אחת מהן כלומר אלו שאמרנו יש שיריים לפסלותן האי כדיניה והאי כדיניה זהו בשלא פרח לבין המתות אבל אם פרח לבין המתות ימותו כולן וזהו בכהן הבא לימלך אבל אם לא נמלך והקריב הכל הכשרות עלו לה כמו שפי' למעלה (ד"ה ומה שאמרנו). **וכל** זה הפרק והראשון נעמיד אותן בפ"ג (מ"א) בכהן הבא לימלך ואפשר שיהו כולן בבא לימלך חוץ ממה שאמרו למעלה שהגוזל הפורח פוסל א' בהליכתו שזה אינו אלא בשהקריב את כולן ואלו בא לימלך היינו אומרים לו שלא יקריב את החמישי כלל שאינו ראוי לא לחטאת ולא לעולה שמא השתי חטאות שהקריב שזה[א] החמישי ואחד מן העולות הן שלה ואם בא להקריבה חטאת הרי אינה ראויה לחטאת ואם בא להקריבה עולה נאמר שמא השתי עולות ואחת מן החטאות שהקריב וזה החמישי הן שלה והרי זה אינו ראוי לעולה הרי החמישי לא יקריבנו כלל וקן א' מן השתי קנין עצמן שהקריב לא עלתה לה מפני ספק הגוזל הנכרי שבהן והיא מסופקת בחטאות ובעולות נמצא שהגוזל הפורח בהליכתו פוסל שתים עמו במקום שהולך ומה שאמרה המשנה פוסל אחד בהליכתו אינו אלא בשלא נמלך והקריב את חמשתן אבל כיון שכל שני הפרקים הם מדברים בבא לימלך חוץ מזו לא היה יכול לחלק וגם זו המימרא עצמה משכחת לה לענין הקרבת הקנין שכולן ראויין ליקרב חוץ מן החמישי אבל לענין איפטורי ידי חובתן לא וכיון דלענין הקרבת הקנין משכחת לה בבא לימלך לא היה לו לחלק והעמיד אותן בכהן הנמלך: **הגה"ה** א"נ יש לומר שלא דבר על זו המימרא ולא חלק בה כלל תדע לך שלא תמצאנה למטה בלא נמלך אלמא כי איירי בה לעיל בלא נמלך איירי בה ולפי שאמר למעלה חטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת אפי' אחד בריבוא ימותו כולן תנא חדא פסלות של תערובת שאינו פוסל אלא כנגד תערובתו מיהו זה לפי הפסלות שלו וזה לפי הפסלות שלו של מעלה הוא לענין הכשר הקרבתן ולמטה הוא לענין אפטורי:

מ"ד קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתומה למפורשת יקח זוג לשני חזר או שפרח מן המפורש ראשון דמן המפורש פרח לסתום ולא מן הסתום למפורש **הרי כולן ימותו.** קן סתומה כבר פי' שלא נתפרשה איזו לחטאת ואיזו לעולה קן מפורשת שכבר נתפרשה וחזרה להיות הקן שנתערבה בינה לבין עצמה ולא הוברר והיא כמו הקן של יונים שהם שוים ואין הפרש בהן כך היא כל זמן שהיא סתומה וזו שנתפרשה ונתערבה בינה לבין עצמה חזרה להיות שוה בקן של יונים בקיניהן הרי קן מפורשת זו אינה ראויה אלא למיתה וכשפרח מן הסתומה לתוכה כמו שפרח לבין המתות היא ויקח זוג לשני שהוא כבר אבד ואם חזר למקומו או שפרח מן המפורש לסתומה הרי פרח בה א' מן המתות וי"מ שבפריחה זו נתבלבלה המפורשת ולא הוברר איזו חטאת ואיזו עולה ואם פרח מן המפורשת ראשון כמו כן בפריחתו נתבלבל ונתערב ולא הוכר איזו מהן פרח הלכך ימותו:

מ"ה חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע פרח מן האמצע לצדדין אחד אילך וא' אילך לא הפסיד כלום אלא יאמר זה שהלך אצל חטאות חטאת וזה שהלך אצל עולות עולה. פי' ויקרבו אלו לשם בעליהן סתם ואלו לשם בעליהן סתם ופשוטה היא: **חזר לאמצע האמצעיים ימותו ואלו יקריבו חטאות ואלו יקריבו עולות חזר או שפרח מן האמצע לצדדין הרי כולן ימותו.** פי' חזר לאמצע חזר הקן לאמצע אע"פ שלא נדע אם מצד אחד חזרו שניהם או משני צדדים ספקא לחומרא ונאמר שמא משני צדדים באו והרי הן חטאות ועולה שנתערבה ואע"פ שראינו שחזר מצד א' והאחד לא ראינו אם מאותו צד עצמו נתחבר עמו או מצד אחר ואין אנו יודעין מספר הגוזלות ספיקא לחומרא חזר או שפרח לצדדין פי' חזר לצד אחד ואין אנו יודעים לאיזה צד או שחזר לשני צדדין כולן ימותו רישא דחזר לאמצע דשמעינן דאע"פ שבאו למקום אחד לאמצע לא נאמר ממקום שראינו שבא הראשון בא השני דראינו הראשון מאיזה צד בא ולא ראינו השני מאיזה צד בא (פי') וסיפא קמ"ל שאע"פ שיש גוזלות מרובות בצד אחת כיון שלא היינו יודעים מספרם לא נאמר כשחזר לצד אחר[ב] ואין אנו יודעים לאיזה ודאי לאותו צד המרובה חזרו אלא הספק בשניהם ורישא נמי אע"פ שרוב גוזלות בצד אחד וחזר הקן לאמצע ולא נדע מאיזה צד חזרו או שמא משניהם לא נאמר כיון שיש רוב גוזלות בזה הצד כל דפריש מרובא פריש ומשם באו ואם אותו הצד חטאות יקרבו חטאות ואם עולות יקריבו דלגבי תערובת קדשים לא אזלינן בתר רובא דנייד מ"ט גזרה משום קבוע והכי איתא בזבחים פ' כל הזבחים שנתערבו (עג:): **אין מביאין תורים כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין כיצד האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור. עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה בן עזאי אומר הולכין אחר הראשון.** פי' אין מביאין תורים כנגד בני יונה וכו' דכתיב (ויקרא יב ח) שתי תורים או שני בני יונה א' לעולה וא' לחטאת אבל לא תור ובן יונה א' לחטאת ואחד לעולה. **האשה שהביאה חטאתה תור כו'.** קסבר חטאת היא העיקר ודרשינן בספרא (תזריע פרשה א פ"ד) א' לעולה ואחד לחטאת וכפר מכאן אמרו האשה שהביאה חטאתה תור (כו') ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור כלומר א' לחטאת וכפר ממין החטאת תהא כל הכפרה בין שהיא ראשונה בין אחרונה. **בן עזאי אומר** כו' קסבר הראשון הוא העיקר בכל מקום כדאמרינן בברכות (מא:) כל הקודם לפסוק הוא קודם לברכה וכיון שהקדים הכתוב ביולדת עולה לחטאת לומר אפי' עולה אם היא קודמת היא קבעה לה הלכך אם הביאה עולתה תחילה תור ואח"כ חטאתה בן יונה תכפול ותביא חטאתה תור. **והאי** הביאה דקתני הכא לא שהקריבה אלא אפי' אם הפרישה דכיון דאפרשתה לאיקרובי קאי ומיחייבא עליה לאקרובי קבעה לה וכן גבי מצורע דפליגי תנאי דמר סבר אשם קביע ליה בעשירות ומ"ס חטאת קבעה ליה ומ"ס צפרים קבעה ליה וקתני דבהפרשת לחודה קבעה ליה דתנן במשנת נגעים (פי"ד מי"א) מצורע עני שהפריש[ג] קרבנו והעשיר הכל הולך אחר חטאת דברי ר' שמעון ר' יהודה אומר הכל הולך אחר אשם ר' אליעזר בן יעקב אומר הכל הולך אחר צפרים (ערכין יז:). **ודוקא** בדאיתיה לקרבן בעיניה א"נ דאקריביה אע"ג דאפסיל בהקרבתו קבע ליה אבל אי אפרשיה ונסתאב או שאירע לו דבר שאינו ראוי להקרבה לא קבע ליה כדתנן בכריתות פ' בתרא (כז:) הפריש כשבה ונסתאבה אם רצה יביא בדמיה עוף ותנן נמי במס' נגעים (פי"ד מי"ג) ומייתי לה במס' נדה (ע.) שני מצורעין שנתערבו קרבנן זה בזה וקרב קרבנו של אחד מהם ומת אחד מהם זו שאלה וכו' ואמר להם יכתוב כל נכסיו לאחר ויביא קרבן עני אלמא כי הפריש קרבנו ואינו ראוי להקרבה לא קבע ליה בעשירות. **והאי** דקתני לה באשה ולא קתני במצורע וזב שהביאו חטאתם תור כו' רבותא קמ"ל דאע"ג דעולה קדמה הכא ביולדת מש"כ בשאר מקומות קאמר תנא קמא לילך אחר החטאת ועוד דטעמא דבן עזאי נמי מהאי קרא נפקא כדפרישית: **האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה ומתה לא יביאו יורשים את חטאתה.** שאע"פ שחטאת זו אינה באה לכפרה אלא להכשיר אינה באה לאחר מיתה ואין היורשין מפרישין אותה כלל שאין מפרישין תחלה להאבד ואם הפרישתה מחיים אין מקריבין אותה אבל בעולה פליגי רב ושמואל ור' יוחנן וריש לקיש במס' קדושין (יג:) דמר סבר והוא שהפרישתה מחיים יביאו יורשין שכבר קדשה מחיים אבל לא הפרישתה מחיים אינן חייבים להביאה אע"פ שירשו נכסיה מ"ט מלוה האמורה בתורה לאו כשטר דמיא ואע"פ שהיתה חייבת בה מחיים עכשיו שמתה נכסיה פטורין ומר סבר אע"פ שלא הפרישתה מחיים מיחייבי יורשי נכסיה להביאה לאחר מיתתה מפני חובתה שהיתה עליה מחיים דמלוה אמורה בתורה כשטר דמיא. **וה"ה** דהוה מיתני ליה בזכר כגון זב או מצורע אלא משום דכוליה פרקין מיתני ליה באשה כדפרישית

פירוש הרז"ה ז"ל

הפריחות אלא שנים פורחים לא הפסידה בשתי הפריחות אלא שתי קנין: נמצאו **הג' והד' אין להם כלום החמישית יש לה אחת הששית יש לה שתים הז' יש לה חמש.** ומדרך הפירוש שפירשתי למעלה יתברר גם זה ואין צריכין להאריך עוד: **חזר פוסל אחר בהליכתו ואחר בחזירתו.** פי' זו פריחה וחזרה שלישית ואנו מפרשין אותה מן החמישית עד הז' להפסיד אותן הפסד שלישי ואנו גורעים השלישית והרביעית שכבר הפסיד הכל מפריחה וחזרה שניה ונוספו בפריחה וחזרה זו השלישית שנים פורחים לכל אחת ואחת על הדרך שפירשנו למעלה והם ששה פורחים בין ג' הפריחות ומפסידות שש קנין לפיכך **אין להם כלום** חוץ מן הז' והז' בדין הוא שלא תפסיד עכשיו כלום בפריחה וחזרה שלישית שהרי אין למעלה הימנה ומה שלמטה הימנה אינו קרב שהרי אין להם כלום ואע"פ שלמעלה עשו את שאינו קרב כקרב גזירה היא שגזרו פורח לשל מטה הימנה אטו פורח לשל מעלה הימנה כשם שזה מפרש כנגדו כך זה מפרש כנגדו אבל כאן בשביעית אין לגזור עכשיו כלום שהרי למטה הימנה אין קרב ולמעלה הימנה אין כלום ואין מי שפי' לה בעשיית הכהן לפיכך בדין היה שלא תפסיד עכשיו כלום אלא הוסיפו עליה גזירה חדשה וגזרו פריחה וחזרה שלישית אטו ראשונה ושניה דאי אמרת לא הפסיד בשלישית כלום אתי למימר הכי בראשונה ושניה לפי' גזרו שתפסיד עוד קן אחת בפריחה וחזרה ג' כשם שבראשונה ובשניה הפסידה בכל אחת קן אחת נמצאת מפסדת עכשיו ג' קנין: וזו היא ששנינו **השביעית יש לה ארבע ויש אומרים השביעית לא הפסידה כלום.** פי' קא סברי יש אומרים פורח לשל מטה אטו לשל מעלה גזרינן פריחה שלישית אטו ראשונה ושניה לא גזרינן ואי אתה יכול לומר דיש אומרים לית להו גזירה כלל שאם כן אף החמישית לא הפסידה הכל ועוד דהא לא פליגי יש אומרים בכולהו בבי דלעיל הלכך אית לן למימר דיש אומרים פורח לשל מטה אטו פורח לשל מעלה גזרינן פריחה שלישית אטו ראשונה ושניה לא גזרי וזהו טעמן כצפיחית בדבש וכמן: **ואם פרח מן המתות לכולן הרי כולן ימותו.** פשוטה היא ואיידי דאתחיל בהפסד גמר כולה בהפסד:

מ"ד קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתום למפורשת. פי' ונתערבה הסתום ולא הוכר בתוך המפורשים ואילו היו המפורשים ידועים היה מתברר הסתום מתוכן והיינו מחזירין אותו למקומו ומתוך שהסתום אינו מתברר גם המפורשים אינן ידועין והוו להו חטאת ועולה שנתערבו וימותו וימות גם הסתום עמהן: **ויקח זוג לשני: חזר או שפרח מן המפורשות ראשון.** לסתומה ואין המפורש ידוע אם חטאת ואם עולה היה **הרי כולן ימותו:**

מ"ה חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע פרח מן האמצע לצדדין אחד אילך ואחד אילך לא הפסיד כלום אלא יאמר זה שהלך אצל חטאת חטאת וזה שהלך אצל עולה עולה. חזר לאמצע. פי' אחד מכאן ואחד מכאן ואינן נכרין הוו להו חטאת ועולה שנתערבו: **וימותו האמצעיים.** והצדדיים עומדים במקומם: **אלו יקרבו חטאות ואלו יקרבו עולות. חזר.** עוד ופרח אחד אילך ואחד אילך ה"ל כפורח מהמתות לכולן: **או שפרח מן האמצע לצדדין.** כשהאמצעיים גם הם מפורשים לחטאת ולעולה ופרחו לצדדין אחד של חמץ ואחד אילך: **הרי כולן ימותו.** שאני אומר חטאת פרחה לצד עולה ועולה פרחה לצד חטאת והו"ל חטאת ועולה שנתערבו וימותו וקמ"ל דלא מדמי' ליה לשתי מדוכות ולפניה שתי קדרות או שתי קופות ולפניהם שני סאין שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו וכן שני צבורים אחד של חמץ ואחד של מצה ושני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק דבכולהו תלינן לקולא כמו שמפורש לכל אחד טעמו במקומו והכא תלינן לחומרא דהוה ליה ספקא דאורייתא ובקדשים דחמירי ודי לנו טעם זה למשנתינו לפרש מאי קמ"ל ואין אנו צריכים לטעמים שפי' בו החכם: **אין מביאין תורים כנגד בני יונה וכו' בן עזאי אומר הולכין אחר הראשון.** מסתברא לי אע"ג דמשנינן לה פלוגתייהו אקראי בסיפרא עיקר פלוגתייהו בסברא קא מפלגי דתרוייהו אית להו הולכין אחר הראשון מיהו רבנן הולכין אחר הראשון שבדין ומהדין חטאת קודמת לעולה בכל מקום כדתניא והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד וכו' עד זה בנה אב שיהו כל חטאות קודמות לעולות הבאות עמהן ובן עזאי אומר הולכין אחר הראשון שבמעשה וכיון שהקדים בעשייתו עולה לחטאת יכפול ויביא חטאת ממין עולה וקרא כי אתא ללמד שאין מין אחד כנגד מין אחר מר דריש ליה כטעמיה ומר דריש ליה כטעמיה. **ומדקתני** האשה שהביאה ולא קתני שהפרישה כדקתני גבי מצורע עני[ד] יש לנו לומר דעד כאן לא פליגי אלא לאחר הקרבה אבל לאחר הפרשה דברי הכל מוטב שתכפול בעולה שהיא באה נדבה ונמצאו שתיהן קרבות לכתחלה ולא תכפול בחטאת שאינה אלא חובה ונמצאת השניה מתה ואינה קרבה: **האשה שהביאה חטאתה ומתה וכו'.** מסתברא דכולה מסכת מתניא ליה בנשים ולא באנשים מפני שטעות קנין דומה לטעות פתחי נדה והלכות קנין ונדה הן הן גופי תורה ואיידי דטעות פתחי נדה מתניא לה באשה תנא נמי קנין באשה שהטעות מצויה בנשים ועוד כאן דבאנשים לא משתכחי ליה חיובי קנין אלא בחטא או בנגע [ה] עדיפא ליה למתניא באשה בלשון כבוד ושבח שהן יולדת וזבה דזיבה נמי שבח הוא לה כדקתני ר' חייא כשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה ותנא משום ר' מאיר כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובין:

סליק פרקא

הגהות וציונים

[א] בכת"י ב, וזה: [ב] כ"ה בכת"י מלאכ"ש, וברז"ה העתיק האחר, ובשאר כתה"י אחד: [ג] במשנה שם וכן בערכין יז: ובכריתות ט: הגי' מצורע **שהביא**. אולם בשטמ"ק בכריתות שם גרס **שהפריש** כגי' רבינו וכן בפי' הרז"ה כאן נראה שגרס כן וכ"ה בילקו"ש תורה רמז תקסג ועי' בהגו"צ ובהשלמות בכריתות שם: [ד] עי' בהגו"צ על פי' הראב"ד כאן: [ה] וגם דמשכחת לה בזב מ"מ זיבה הוא גנאי לאיש שלא בא רק ע"י חולי ועי' ברמב"ם בפי' המשניות לטהרות (גליון):

ופרקין דלעיל נמי מיתני ליה באשה כדקתני בין משם א' בין משני שמות זיבה ולידה:

סליקא קן סתומה וטמונה
אשר היתה כאגרת חתומה.
נתיב אורח שבילה לא ידעה אנוש
גם מפני כל נעלמה.
ורואיה כמו הוברי שחקים
אשר רואים ואין יודעין מאומה.
והולכיה כהולכין בעלטה
קדורנית כבין[ס] כוכב וחמה.
האירני אלהי מכבודו
העירני כנעור מתנומה.
הקימני עלי רגלי וחזק יחידתי
בחיל[ע] ברזל וחומה.
הבינני דברו החמורה[פ]
במשנת קן תלויה על בלי מה.
קראתיה דרשתיה למול כל
ושמתיה כמו פרחי אדמה.
תהלותי לאל יוצרי ורועי
אשר נתן בקרבי און ועצמה.
יחנני[צ] תעודתו וישרו
יחלק לי בתורה גם בחכמה.

פרק ג

מ"א בד"א בכהן הנמלך אבל בכהן שאינו נמלך א' לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו עשה כולן למעלה או כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלה וחציין למטה את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול את שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול. כבר פי' שאלו הפרקים הראשונים בכהן הבא לימלך ונאמר לו אלו תקריב ואלו ימותו ואמרינן בפרק ראשון (מ"ג) בחובה שנתערבה זו בזו א' לזו וא' לזו דמחצה כשר להקריב אחת למעלה וא' למטה ומחצה פסול להקריב בכהן נמלך אבל בכהן שאינו נמלך ונתערבה חובה זו בזו אחת לזו וא' לזו עשה כולן וכו' מחצה כשר ומחצה פסול וכל זה בקינין סתומות והן מתפרשות בעשיית הכהן וכולה פשוטה היא שהעולות שנעשו למטה פסולות והחטאות שנעשו למעלה פסולות ובזה הדרך אין הדין משתנה מן הבא לימלך שכמו כן אמרנו למעלה בזמן ששתיהן שוות מחצה ראוין ליקרב ומחצה אינן ראוין ליקרב ואותו המחצה צריך לעשותן חציין למעלה וחציין למטה ואם שינה הפסיד מהן מיהו לענין פטור הנשים מחובתן יש ביניהן הפרש שאם יבא לימלך ונאמר לו שיקריב מחצה חציין למעלה וחציין למטה עדיין לא נפטרה א' מהן מכלום מפני שאין אנו יודעים אותו המחצה אם של זו הן או של זו ושמא הן לאחת מהן ומן הספק שתיהן חייבות כל כפרתן אלא א"כ יביאו בשיתוף ויתנו ביניהם ואז יפטרו במחצה אבל בלא בנמלך ועשה כולן או למעלה או למטה או חציין למעלה וחציין למטה בלא תנאי הם נמי פטורות מחציין אם עשאן כולן למטה נפטרו כולן מן החטאות אם עשאן למעלה נפטרו כולן מן העולות ולחצי הנפסד אין שיתוף ותנאי מועיל ואם עשאן חציין למטה וחציין למעלה שיתוף ותנאי מועיל להן ויפטרו במחצה:

מ"ב א' לזו ושתים לזו או ג' לזו או עשר לזו או מאה לזו עשה כולן למעלה או כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול. זו פשוטה היא שאין לך כל קן וקן סתומה שאין בה חטאת ועולה והחטאת שעשאה למעלה והעולה שעשאה למטה שתיהן פסולות ואם עשה שתיהן למעלה העולה כשרה והחטאת פסולה ואם עשה למטה הוי איפכא ואם בא לימלך נאמר לו שלא יקריב אלא שיעור חובה המועטת שבהן כדאמרן לעיל בפרק ראשון (מ"ב): **חציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר.** פי' שאם יש לזו קן א' ולזו שתים הרי הן שש פרידין ועשה מהן שלש למעלה וג' למטה אי אפשר שלא נעשית קן אחת חציה למעלה וחציה למטה שלא נוכל לומר שכל העליונות של אשה א' וכל התחתונות של אשה א' שהרי יש א' שאין לה אלא ב' פרידין הלכך ע"כ קן של אשה א' נעשית חציה למטה וחציה למעלה הרי אותה הקן שהיא כשרה נשארו שתי קינין שנעשו קן למעלה וקן למטה והן מחצה כשר ומחצה פסול שנאמר זו הקן לאשה זו וזו הקן היתה לאשה זו וזו הפסידה עולתה וזו חטאתה הרי שתי קינין כשרות כשיעור חובה המרובה והאחת פסולה וכן תוכל לומר אפי' בא' ומאה שנתערבו ועשאן חציין למעלה וחציין למטה שלעולם כל מה שזו יתירה על זו יהיה כשר שאותן ודאי של אשה א' הן והשאר חציו כשר וחציו פסול הלכך שיעור החובה המועטת שהיא בספק פסלות יבא בשיתוף ויתנו. **ומה** שאמרנו ששיעור המרובה כשר דוקא כגון שהביאתן בעירוב ואמרה אלו לחובתי אבל אם הפרישתן כל קן בפני עצמה ואמרה זו לחובתי וזו לחובתי אפי' באשה א' אם נתערבו ועשאן חציין ולמעלה וחציין למטה מחצה כשר ומחצה פסול שמא עשה כל הקן למעלה וכל הקן למטה וכל קן יש בה חטאת ועולה כמו שפירשנו בפרק ראשון (מ"ג): **זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלק את הקנין ולא יהיו משל אשה א' בין למעלה בין למטה מחצה כשר ומחצה פסול וכל מקום שאין אתה יכול לחלק את הקנין עד שיהיו משל אשה אחת למעלה בין למעלה בין למטה המרובה כשר.** זה הכלל לא בא להוסיף אלא לפרש ולעשות סימן לדבר שכל מקום שתוכל לחלק את הקינין ביניהן שוה בשוה שלא תצטרך לומר שיהיו שם משל אשה אחת למעלה ולמטה אלא שתוכל ליתן כל העליונים לאחת וכל התחתונים לאחרת ועשאן חציין למעלה וחציין למטה והיינו בזמן ששתיהן שוות כה"ג מחצה כשר ומחצה פסול כאשר אמרנו אבל כל מקום שאין אתה יכול לחלק הקינין ביניהן בשוה עד שתצטרך לומר שיש לאשה אחת למטה ולמעלה כגון שהיא יתירה על זו ועשאן חציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר. **והריני** מוסיף על הכלל ועל הפרט במה שאמר למעלה אם זו יתרה על זו עשה כולן למטה או למעלה מחצה כשר ומחצה פסול לא תימא דוקא שעשה כולן למעלה או למטה אלא אפי' בשעשה רובן למעלה או למטה נמי משכחת לה והוא כגון שעשאן זוגות למטה והמקום המועט הוא שיעור חובתה של אשה המועטת או פחות משיעור המועטת אבל אם לא עשאן זוגות זוגות למעלה ולמטה ויעשה רוב למעלה או למטה א"א שלא תהיה קן א' כשרה יתרה על מחצה של הפסולות ומה שאמרנו כמו כן בשעשה חציין למטה וחציין למעלה המרובה כשר לא תימא דוקא שעשאן חצאין אלא אפי' רוב למעלה או למטה והמקום המועט לא עשה בה אלא פרידה אחת והיותרת שיש לזו על זו אינה אלא קן א' כמו כן שיעור המרובה כשר ואם תהיה היותרת יותר מקן א' לא יהיה שיעור המרובה כשר אבל קן אחד כשרה תהיה יתרה על מחצה פסולות. **ויש** לפרש כי זה הכלל וכל מקום דרישא בא לרבות את הדרך שפי' למחצה כשר ומחצה פסול שאע"פ שלא נעשו כולן למעלה או למטה אלא רובן למעלה או למטה נמי הוי כה"ג והוא כמו שהמקום המועט הוא כנגד השיעור המועט. **וא"ת** כיון שהנשים אינן שוות בקיניהן היאך אני קורא בהן כל מקום שאתה יכול לחלק את הקינין והלא לשון חלק בכל מקום אינו אלא מחצה כדתניא (ב"ב סג. עיי"ש) תנו חלק לפלוני בבור נוטל מחצה בבור אע"פ כן יש לתרץ שכיון שי"ל שהן חלוקות במקומותיהן שהקינין של זו נעשו למעלה והקינין של זו נעשה למטה ואין אנו צריכין לומר שיש לאשה א' למעלה ולמטה הרי הן חלוקות במקומותן לזו חצי המזבח מלמעלה ולזו חצי המזבח מלמטה והוי מחצה כשר ומחצה פסול. **מיהו** עיקר זה הכלל הוא ע"ד הפרט האמור למעלה במשנה ודרך[ק] הכלל וכל מקום שאמר אנו יכולין לרבות ממנו הדרך שפי' וכן דרך התלמוד לרבות מן הכלל דבר הדומה במקצת לכלל

פירוש הרז"ה ז"ל

פרק ג

מ"א בד"א בכהן הנמלך וכו'. בזה הפרק קשה לנו בפי' החכם במשנת זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלק את הקנין שפי' זה הכלל לאתויי מאי בלשון הזה ואמר הכי כי מה שאמר למעלה אם זו יתירה על זו עשה כולן למטה או כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול לא תימא דוקא בשעשה כולן למעלה או למטה אלא בשעשה רובן למעלה או למטה נמי משכחת לה ולפי דעתנו אין זה הכלל כל מקום דרישא עומד על משנה זו בשעשה כולן למעלה או למטה כי הענין גלוי וידוע ויפורש ואינו צריך כלל ופי' אחר גם בשעשה רובן למעלה או רובן למטה הרבה דרכים יש בדבר ולא כל המקומות שוין אבל הכללות השנוין במשנתנו על חציין למעלה וחציין למטה נשנו וזה הכלל דכל מקום דרישא עומד על משנה ראשונה שבפ' זה אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו וכו' עד חציין למעלה וחציין למטה ושם בפרט האריך הלשון ופי' את של מעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול וכאן בזה הכלל קצר הלשון ואמר מחצה כשר ומחצה פסול והכל אחד הוא וזה הכלל דכל מקום וסיפא עומד על משנה שניה אחת לזו ושתים לזו וג' לזו ועשר לזו וכו' עד חציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר ולעולם כל הכללות שנויין בשעשה חציין למעלה וחציין למטה וכן אף כל הבא מן הכלל כמו הכלל ומתוך פרושינו שאנו עתידים לפרש יתבאר זה היטב. **גם** במשנת האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר קשה לפי פי' החכם בפי' נדבה שאמר אע"פ שהיא יכולה לשנות את נדרה לבני יונה שהרי לא קבעתי בתורים בתחלת הנדר והרי היא יכולה לפטור את עצמה בג' בני יונה שנים לנדרה ואחד לחטאתה אפ"ה לכתחלה לא תשנה אותו הואיל ופרישתו מתחלה לתורים זו קשה שא"כ הרי פי' הנדר בקביעת הנדר ולא הוצרך התנא לשנות את דבריו ולומר קבעה נדרה ומה שאמר שאם החמירו בודאה לא החמיר בספקא לא זה דרך משנתינו אבל היא הולכה לחומרא בכל מה שהיא לרבות ספקא וספק ספקא וקדשים חמורים בכל מקום ואין להקל ומה שנתן החכם טעם בסוף הדבר ואמר שעקר כי במין אחד לא יתכנו חמש פרידין כלל אלא בקבעה ושכחה מה קבעה אבל לא בפירשה ואינה יודעת מה פירשה שהרי האשה יודעת איזה המין הביאה ואם כדבריו למה הוצרך התנא לשנות דבריו מפי' לקבעה ובאשה שהיא יודעת מה הביאה הלא בפי' נדרה היינו יכולים למצוא חשבונות גדולים כמו בקבעה ובאשה שאינה יודעת מה נתנה לכהן אבל הכהן יודע מה עשה שעשה חציין למעלה וחציין למטה וכשאין הכהן יודע מה עשה יגדיל וירבה חשבון הקרבנות כמו ששנינו בסוף משנתינו. **עוד** פי' החכם קבעה נדרה צריכה להביא עוד וכו' עד משני מינין תביא שש שתי עולות וחטאת אחד ממין זה ושתי עולות וחטאת א' ממין זה ואין הדבר כן אלא חמש עולות משני מינין ג' ממין זה ושתים ממין זה וחטאת א' ממין המרובה ומתוך פירושנו שאנו עתידים לפרש יתבאר גם זה כי כמו שפי' החכם לא יתכן כלל אלא אליבא דבן עזאי דאמר הולכין אחר הראשון אבל אליבא דרבנן דאמרי הולכין אחר החטאת לא יתכן ומדסיפא בן עזאי הוי רישא רבנן ולא בן עזאי. **עוד** פי' החכם נתנן לכהן ואינה יודעת מה נתנה הלך הכהן ועשה ואינו יודע מה עשה אמר עכשיו הוא מדבר באשה שיודעת מקצת ובכהן שיודע מקצת מריה דאברהם תנא תני אינה יודעת ואינו יודע מה לנו לפי' הזה לומר יודעת ויודע. **עוד** אמר החכם כי המשל שהוא בא על ריבוי הקרבנות וקול א' וז' קולות מפני שהיא בתחלה היתה מספקת בשש פרידין והיא עכשיו חייבת להביא שמונה ואין המשל הזה דומה יפה לדבר כי ריבוי זה גדול מאד מזה: **נחזור** לפירוש משנתינו **בד"א בכהן הנמלך.** כבר פי' כל שני פרקים ראשונים בכהן הנמלך לא נפל דבר אחת וכשם שביארנו בהם דין הכשר והפסול בהמלכה באנו עכשיו לבאר אותם שלא בהמלכה **בכהן** שעבר והקריב **ולא נמלך: א' לזו וא' לזו שתים לזו ושתים לזו ג' לזו וג' לזו עשה כולם למעלה מחצה כשר ומחצה פסול.** העולות ודאי כשרות והחטאת ודאי פסולות וחייבות להביא עוד חטאות אחרות ונאכלות לכהנים שלא על הספק הן באות: **כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול.** החטאות ודאי כשרות ודאי העולות פסולות וחייבות להביא עוד עולות אחרות: **חציין למעלה וחציין למטה את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול.** זו היא מספק לחומרא שאני אומר את של אשה זו קרבה כולן למעלה ואת של זו קרבה כולן למטה לזו עולות כשרות וחטאות פסולות ולזו חטאות כשרות ועולות פסולות וחייבות בין שתיהם להשתתף ולהביא המחצה הפסול עולות כשרות וחטאות פסולות והן באות על הספק ואין נאכלות אבל המשנה לא באה להזכיר התקנה כלל לפי' לא פירשתי השתוף והתנאי בין שתיהן:

מ"ב אחת לזו ושתים לזו וג' לזו עשר לזו מאה לזו. בהצעת של המשנה הרי קי"ו קנים לחמש נשים: **בשעשה כולן למעלה או למטה.** דבר ברור הוא **שהמחצה כשר ומחצה פסול: חציין למעלה וחציין למטה.** נ"ח קנים כאן ונ"ח קנים כאן אין אנו יכולין לומר שבעלת המאה הקריבה כולן במקום אחד שהרי יש לה מאה קנין וכאן אין במקום אחד אלא נ"ח קנים אלא בעל כרחנו יש לנו לומר שיש לאשה אחת והיא בעלת המרובה למעלה ולמטה ולפי' הרי ידיעה זו מוסיפה כשרות ומנין **המרובה** שהוא ק' קנים **כשר** שאפי' תגיע עצמך לומר שהארבע נשים בעלות ט"ז הקנין הקריבו כולן למעלה הרי ח' קנין כשרות וח' קנין פסולות כי לכל א' וא' מחצה כשר ומחצה פסול נשארו לבעלת המאה להקריב מ"ב קנין למעלה ונ"ח קנין למטה ובדין היה להקריב חמשים קנין למעלה וחמשים קנין למטה נמצא שאין לבעלת המאה פסולות אלא ח' קנין ששנת' מעולות לחטאות וח' קנין שהיו פסולות משל ארבע נשים שהיו מחצה כשר ומחצה פסול נמצאו לכולן ט"ז קנין פסולות ומאה קנין כשרות: **זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את קנין שלא יהיו משל אשה א' בין למעלה בין למטה.** כגון במשנה אחת לזו ואחת לזו שהנשים שוות ביניהן כשקרבו חציין למעלה וחציין למטה מספק אני אומר לאשה זו קרבו כולן למעלה ולאשה זו קרבו כולן למטה לפיכך **מחצה כשר ומחצה פסול** וזה הכלל טעם ופי' הוא למה ששנינו במשנה ראשונה ואם באנו לפרש זה הכלל לאתויי מאי י"ל לאיתויי היכא שאין הנשים כולן שוות בקיניהן מיהו כל המועטות שוות לבעלת המרובה כגון עשר לזו ועשרים לזו ושלשים לזו ומ' לזו ונ' לזו וק' לזו שכל המועטות שוות לבעלת המאה ואני אומר שמועטות קרבו כולן למטה או בחילוף ואין

הגהות וציונים

[ס] כ"ה בכת"י מלאכ"ש, ובשאר כתה"י בבין: [ע] כ"ה בכת"י מלאכ"ש, ובשאר כתה"י כחיל ברזל: [פ] כ"ה בכת"י מלאכ"ש, ובשאר כתה"י החמודה: [צ] כ"ה בכת"י מלאכ"ש, ובשאר כתה"י יחונני: [ק] בכת"י מלאכ"ש 'במשנה וכן זה הכלל':

המפרש וכל מקום דסיפא נמי לרבות בא הענין שפי' למרובה כשר אפי' בשעשה רוב למעלה או למטה והוא כאשר פי' שהמקום המועט לא עשה בה אלא פרידה אחת והיותרת שיש לזו על זו אינו אלא קן א' זהו פרט הדומה לכלל המפורש שאין אתה יכול לחלק את הקינין ביניהם לא בחשבון פרידין ולא במקומות מיהו עיקר זה הכלל וכל מקום האמור במשנתינו אינו אלא על הדרך הפרט המפורש למעלה בשעשה חציין למעלה וחציין למטה ומן הכלל נוכל להבין ולהוסיף על הפרט המפורש וכל זה אני צריך לפרש זה הכלל לאיתויי מאי ומה שפי' כן שאין עיקר זה הכלל בנוי אלא על דרך הפרט המפורש למעלה ואלו הענינים שפי' מריבויא אתו ולא פי' זה הכלל עצמו על התוספות נמי בא לפי שיקשה לנו כל מקום שאתה יכול לחלק שאין כל המקומות שוין והחכם יוסיף לקח:

מ"ג חטאת לזו ועולה לזו. ונתערבו: **עשה כולן למעלה או למטה מחצה כשר ומחצה פסול.** פשוטה היא וקסבר האי תנא בעלי חיים אינן נדחין ולכתחלה אפי' אחד בריבוא כולן ימותו ואם לא נמלך והקריבן אותן שנעשית כמצותה כשרה: **חציין למעלה וחציין למטה שתיהן פסולות שאני אומר חטאת קרבה למעלה ועולה למטה.** פשוטה היא:

מ"ד חטאת ועולה סתומה ומפורשת עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול. פי' חטאת ועולה של קן סתומה [לזו] וחטאת ועולה של מפורשת לזו ונתערבו ופשוטה היא למעלה בפ' שני (מ"ד) שדברנו בקן מפורשת שנתערבה בינה לבין עצמה קראה קן מפורשת כאן שדברה במפורשת שלא נתערבה בינה לבין עצמה עד שנתערבו קן בקן סתומה במפורשת קראן חטאת ועולה וכבר פרישנא קצת בפ' שני על זה. א"נ כאן שדברה המשנה בחובה כולה שנתערבה בחובה אחרת סתומה במפורשת לכך אמרה חטאת ועולה סתומה ומפורשת כלומר חטאת ועולה סתומה ומפורשת במקום א' מעורבין והקריבן ולא נמלך וכו' ובפ' האחר לא דברה אלא שהקינין בפני עצמן הן אבל פרידה א' מזו נתערבה בזו לכך קראן על שם קיניהן מ"מ אין הפרש ביניהם לענין מיתתן והקרבתן: **חציין למעלה וחציין למטה אין כשר אלא סתומה והיא מתחלקת ביניהם.** פי' אין כשר אלא שיעור הסתומה בין שהסתומה מרובה בין שהיא מועטת שאם יש לזו קן אחת סתומה ולזו שתים מפורשות ועשה חציין למעלה וחציין למטה איזהו ספק פסלות הגדול שבהן בזמן שנאמר שהמפורשות עשה חציין למעלה וחציין למטה והחליף חטאות למעלה ועולות למטה ואם עשה כן ע"כ מהסתומה כמו כן עשה חציה למעלה וחציה למטה והרי היא כשרה ואם נאמר ששלש פרידין מן המפורשות עשה למעלה והן שתי החטאות ועולה א' הרי ששתי החטאות פסולות והעולות שבמפורשות א' כשרה וא' פסולה של מעלה כשרה ושל מטה פסולה והסתומה שנעשת כולה למטה אחת כשרה וא' פסולה הרי למטה א' כשרה ושתי פסולות ולמעלה אחת כשרה ושתי פסולות וזהו שיעור הסתומות חטאת ועולה ומן הדין כשיהיו הסתומה מרובה מן המפורשות או אם יהיו שוות לפי שרוב הפסולות אינו בא אלא מהמפורשת שי"ל חטאת קרבה למעלה ועולה למטה שאילו היו כולן סתומות והן שתיהן שוות ועשאן מחצה למעלה ומחצה למטה היו מחצה כשר ומחצה פסול ואם זו יתרה על זו היה שיעור המרובה לעולם ועכשיו אינו כשר אלא שיעור סתומה כמו שפירשתי. **והיא** מתחלקת ביניהן פי' שתעלה לשתיהן לפי שכמו שיש ספק פסלות לזו כך יש לזו ואע"פ שאין ספק פסלות הסתומה גדול כספק פסלות של מפורשת שזו לחציה וזו לכולה כיון שאינה יודעת אותו חצי הפסלות שלה מהו אם הוא חטאת או עולה הרי הספק שלה פושט בכולה וצריכה להביא בתחלה והמפורשת כמו כן יש לה ספק כשרות כמו הסתומה כי שמא הכל נעשה כתקנו הלכך יבואו בשיתוף ויתלו זה לפי מה שהיא חסרה בעלת הסתומה תביא פרידה אחרת שהאחרת עלתה לה ובעלת השתים המפורשות תביא ג' פרידין שהפרידה א' עלתה לה הרי ד' פרידין בין שתיהן ויעשו אותן שתים חטאות ושתים עולות ותאמר בעלת ג' לבעלת א' אם החטאות שלי ואחת מעולותי נעשו למעלה והשאר למטה הריני צריכה שתי חטאות ועולה א' ואת צריכה עולה א' יהיו ב' חטאות אלו וא' מן העולות שלי ועולה זו האחרת שלך ואם העולות שלי וא' מחטאתי נעשו למטה והשאר למעלה הרי אני צריכה שתי עולות וחטאת א' ואת צריכה חטאת א' יהיו עולות אלו וא' מן החטאות שלי וחטאת זו האחרת שלך ואם נעשו השתים חטאות מפורשות שלי למעלה והעולות למטה והסתומה שלך אחת למעלה וא' למטה הרי אי את צריכה כלום ואני צריכה הכל יהיו כל אלו שלי וע"ז הדרך למאה ולאלף. **ובזמן** ששתיהן שוות יביאו בשוה ויתנו בדרך זה התנאי וכן בזמן שהסתומות מרובות על המפורשות יביאו כשיעור המפורשות שוה בשוה. **והנני** מפרש לך קצת שאם היו הסתומות ג' והמפורשות שתים ועשה ה' פרידין למעלה וה' למטה ד' פרידין שהן שיעור המפורשות כולן פסולות שאני אומר עשה חציין למעלה וחציין למטה והחליף ואם היה כך בודאי הסתומות היו כולן כשרות שהרי נעשו כמו כן חציין למעלה וחציין למטה אלא שנהפך הספק על שתיהן ונאמר שמא כל המפורשות עשה למעלה וא' מן הסתומות ושאר סתומות למטה הרי במפורשות שתים כשרות ושתים פסולות וקן אחת מן הסתומות שנעשית חציה למעלה וחציה למטה כשרה נשארו ד' פרידין למטה מן הסתומות והן מחצה כשר ומחצה פסול הרי שתי פסולות לסתומה ושתי פסולות למפורשת הלכך יביאו בשוה ויתנו ואע"פ שהסתומה מביאה כל ספק פסלותה שאינו אלא שתי פרידין והמפורשת אינה מביאה כל ספק פסלותה שהרי היא הכל בספק פסלות אעפ"כ כיון שהסתומות אינה יכולה לפטור את עצמה בשתי פרידין בלבד שהרי אותן שתי פסולות שיש לה אינה יודעת אם חטאות הם אם עולות ואם תביא בפני עצמה צריכה להביא ד' כמו המפורשות והספק נוכל כמו כן להשוותו לשתיהן מה יביאו שוה בשוה בלא ספק:

מ"ה חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא במנין חטאות שבחובה חובה שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול וחטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר. כל זה מדבר בכהן שלא נמלך והקריב וכך פי' חטאות שנים שנתערבו בקן סתומה א' שהיא חובתה של אשה והאי דקרי לזה חטאת מין חטאת קאמר ולפי שאמר למעלה חטאת ועולה סתומה במפורשת קאמר הכא מין חטאת בלבד בלא עולה מפורשת מיהו שוה בשוה הוא על דרך סתומה במפורשת ועשה חציין למעלה וחציין למטה אינו כשר אלא במנין חטאות שבחובה לפי שנאמר שמא החטאות מפורשות עשה למעלה והן פסולות והקן סתומה עשה למטה והחטאת שבה כשרה והעולה פסולה לחומרא וכן בזמן שהן שוין פרידין מפורשות כנגד פרידין של סתומות אפי' הן כמה אבל בזמן שהחובה פי שנים בחטאות שהקנין הסתומות יהיו שתים והחטאות המפורשות הן שתי פרידין ועשה חציין למעלה וחציין למטה מחצה כשר ומחצה פסול שנאמר שתי החטאות קרבו למעלה ופרידה אחת מן הסתומות וג' פרידין סתומות קרבו למטה הנה שתי החטאות הן פסולות והקן הסתומה שנעשית חציה למעלה וחציה למטה כשרה הרי שתי כשרות ושתי פסולות נשארה קן סתומה אחת שנעשית למטה חציה כשר וחציה פסול ואם החטאות פי שנים בחובה כגון שהן ד' חטאות וקן סתומה אחת ונעשה חציין למעלה וחציין למטה המנין שבחובה כשר דהיינו שתי פרידין לפי שנ' ג' מן הד' חטאות המפורשות קרבו למעלה והן פסולות ואחת למטה וכשרה והקן סתומה קרבה למטה והיא מחצה כשר ומחצה פסול הרי שתי חטאות כשרות כמנין הפרידין שבחובה ולפי' לא אמר כאן אין כשר אלא סתומה כמו שאמרנו למעלה (מ"ד) שלמעלה חטאת ועולה כשרות ואפשר שתהיה היא סתומה שיש בה חטאת ועולה אבל כאן שתי חטאות כשרות מיהו כמנין הפרידין שבחובה הן: **וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין עולות שבחובה חובה שנים בעולה מחצה כשר ומחצה פסול עולה שנים בחובה המנין שבחובה כשר.** הוא הדרך עצמו שפירשנו לחטאות ולשם נתלה החטאות למעלה ליפסל וכאן נתלה העולות למטה ליפסול ולא היה צ"ל כאן על הכשרה שתתחלק ביניהן כי פשיטא שתתחלק שהרי הן שתי חטאות או שתי עולות והאיך נוכל ליתן אותה לסתומה וכי יש בסתומה שתי חטאות או שתי עולות ועוד שלמעלה אפשר שתהא המפורשת כולה פסולה והסתומה כולה כשרה והייתי סבור שנתן הכשר כולו לסתומה קמ"ל שתתחלק ביניהן אבל כאן לא אפשר שתהיה זאת כולה כשרה וזאת כולה פסולה אלא ספק פסלות על שתיהן הלכך פשיטא שתתחלק ביניהם:

מ"ו האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר מביאה שתי קנין אחת לנדרה ואחת לחובתה נתנתן לכהן והכהן צריך לעשות ג' פרידין למעלה וא' למטה. פי' מפני שהנדר כולן עולות והן מלמעלה והחובה אחת חטאת ואחת עולה והחטאת מלמטה: והכהן **לא עשה כן אלא עשה שתים מלמעלה ושתים מלמטה ולא נמלך.** פי' לא נמלך באשה לידע אם שתיהן חובות או אם אחד נדר ואחד חובה והוא היה סבור ששתיהן חובות ועשה שתים למעלה ושתים למטה הרי הפסיד ממנה עולה אחת:

פירוש הרז"ה ז"ל

לאשה אחת בשני מקומות נמצא את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואת של מטה מחצה כשר ומחצה פסול והכל דרך אחד הוא למה ששנינו כשהנשים שוות בקניהן: **וכל מקום שאי אתה יכול לתלות את הקנין עד שיהיו משל אשה אחת בין מלמעלה בין מלמטה המרובה כשר.** גם זה הטעם ופי' למשנה שניה מפני מה המרובה כשר מפני שע"כ יש לנו לומר שכל קניה קרבו ביום א' שהרי מינין קניה גדול ממנין הקרבים במקום אחד לפיכך המרובה כשר כמו שפי' וכל מקום דסיפא לאו לאיתויי קא אתי אלא לפרושי טעמא ואיידי דתנא רישא כל מקום תנא סיפא נמי כל מקום ואיבעית אימא כל מקום דסיפא נמי לאיתויי שאר חשבונות רבים שהם על דרך חשבון זה כגון חמש לזו וכ' לזו ול' לזו ומאתים לזו ושאר חשבונות הדומים לזה עד אין קץ:

מ"ג חטאת לזו ועולה לזו. כולה פשוטה היא:

מ"ד חטאת ועולה סתומה ומפורשת וכו' עד חציין למעלה וחציין למטה אין כשר אלא סתומה. אפי' המפורשה מאה קנין והסתומה אינה אלא קן אחד אין כשר אלא סתומה שאני תולה הספק לחומרא ואני אומר המפורשת קרבה חציה למעלה וחציה למטה בשינוי ונפסלה כולה ואין כשר אלא הסתומה שגם היא קרבה חציה למעלה וחציה למטה ואם באנו לומר שהסתומה קרבה כולה במקום אחד הרי חציה פסולה אבל פסלותה יש שכר כמפורשת שאם קרבה הסתומה כולה למעלה נמצא שהקריבה המפורשת מ"ט פרידין למעלה ונ"א למטה ואת"ל ששנתה במקומותיה מ"מ נשאר לה פרידה אחת של חטאת קרבה למטה והיא כשרה כנגד פרידה של חטאת של בעלת הסתומה שקרבה למעלה נמצא לעולם מנין הסתומה כשר: **והיא מחלקת ביניהם.** פי' אם משל שתי נשים הן כשרות הסתומה מחלקת לפי חשבון בין שתיהן כי המחצה של בעלת הסתומה ודאי כשר וממנו אין לגרוע והמחצה האחר ספק הפסולות מוטל בין שתיהן לפי' בעלת הסתומה נוטלת מן הכשרות ג' חלקים ובעלת המפורשת רביע ונפקא מינה לענין תשלומי הכשרות כמשתתפות ביניהן במה שהספק מוטל בין שתיהן. **וכאן** בפירוש הזכיר בעל המשנה השיתוף כששנה והיא מתחלקת ביניהן וכן אותה ששנינו בכריתות בזמן שתיהן עומדות מביאות קרבן ונאכל לומר כבר הזכירה השיתוף בין שתיהן בפי' אבל ללמדו ממקום סתום אין לנו ובפרק שני איידי דפתח בקן סתומה תנא נמי סתומה וקן מפורשת וכאן איידי דתנא חטאת לזו ועולה לזו תנא נמי חטאת ועולה סתומה ומפורשת:

מ"ה חטאת שנתערבה בחובה. [מ] ואין מנין פרידין של החובות ועבר והקריבן חציין למעלה וחציין למטה: **אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה.** שאני אומר חטאות קרבו למעלה והחובה קרבה כולה למטה נמצאו חטאות שבחובה הן בלבד כשרות ושאר הפרידין כולן פסולין נמצאו ג' חלקים פסולין ורביע כשר. **ובדין** הוא דליתני חטאות וחובה שנתערבו שהרי שתיהן שוות אלא איידי דתנא בפ' שני בכהן הנמלך חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה והתם מתניא ליה אפי' כשהחובה מרובה תנא נמי הא בכהן שלא נמלך דכותה: **חובה שנים בחטאת.** פי' פי שנים בחטאת כלומר ד' דנקי חובה ותרי דנקי חטאת עבר והקריבן חציין למעלה וחציין למטה: **מחצה כשר ומחצה פסול.** שאני אומר תרי דנקי חטאת ודנקא חובה קרבו למעלה תרי דנקי פסולין ודנקא פסול [נ] ואשתכח הכא והכא תלתא דנקי פסולין ותלתא דנקי כשרין זו היא ששנינו מחצה כשר ומחצה פסול: **חטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר.** פי' חטאת פי שנים בחובה ד' דנקי חטאת ותרין דנקי חובה עבר והקריבו חציין למעלה וחציין למטה מנין שבחובה והם תרי דנקי כשר והשאר פסול שאני אומר תלתא דנקי חטאת קרבו למעלה וכולן פסולין וחד דנקא חטאת ותרי דנקי חובה קרבו למטה דנקא דחובה דלמטה כשר ואידך דנקי פסולה אשתכח תרי דנקי חובה מחצה כשר ומחצה פסול ודנקא דחטאת בלמטה כשר אשתכח הכא והכא ד' דנקי פסולין ותרין (דתרי) דנקי כשרין דנקא חטאת ודנקא עולה כמנין החובה זו היא ששנינו מנין שבחובה כשר כיוצא בדבר אנו מפרשים בסיפא **וכן עולה שנתערבה בחובה וכו'** עד סופא:

מ"ו האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר. הוא הדין ליולדת נקבה אלא אורחא דמלתא קתני שהאשה נודרת להביא קרבן לכשתלד זכר כדכתיב מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי: ילדה זכר **מביאה שתי קנין א' לנדרה ואחד לחובתה.** והרי ג' עולות וחטאת אחת: **נתנתן לכהן הכהן צריך לעשותן שלש פרידין למעלה ואחד למטה לא עשה כן אלא עשה שתים למעלה ושתים למטה דלא נמלך.** הפסיל עולה א' שהקריב למטה: **לפיכך צריך להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה למעלה ממין א'.** פי'

הגהות וציונים

[מ] [נראה דצ"ל והן כמנין פרידין של החובות כצ"ל וכן פירש הגר"א ז"ל ונדפס במשניות ד' ווילנא] (גליון): [נ] [נראה דצ"ל ותלתא דנקי חובה קרבו למטה תרי דנקא כשר ודנקא פסול אישתכח וכו'] (גליון):

פירוש הראב"ד ז"ל

צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה למעלה ממין אחד משני מינין תביא שתים. פי' כשהביאה נדרה וחובתה ממין אחד אז תספיק בפרידה אחת לעולה אבל אם הביאה נדרה וחובתה משני מינין ולא פירשה איזה מהן לנדרה ואיזה מהן לחובתה והכהן עשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה ולא נמלך לא באשה ולא בחכם והיה סבור שמקריבין תורין כנגד בני יונה לחובתה ואינו יודע איזה מין עשה למטה ואי זה למעלה צריכה שתי פרידות לעולות חובתה תור ובן היונה שמא התורים היו למטה וכבר נקבעה חובתה בתורין וצריכה להביא תור לעולת חובתה שכבר קרבה חטאת התורין למטה או שמא בני יונה עשה למטה והרי נקבעה חובתה בבני היונה וצריכה להביא בן יונה לעולה כנגד חטאתה שקרבה למטה אבל לנדרה אינה צריכה להביא כלום דכיון דאין מביאין תורין כנגד בני יונה לחובה אותו מין שעשה למעלה ודאי לנדרה עלתה לה: **פרשה נדרה צריכה להביא עוד ג' פרידין ממין אחד משני מינין תביא ארבע.** פי' פרשה נדרה שפרשה בשעת הפרשה איזו קן לנדרה וממילא נתפרש איזו קן לחובתה תביא ג' פרידין מאותו המין שהביאה תחלה ותעשה מהן שתים למעלה ואחת למטה כי שמא הנדר נעשה למטה והרי הפסידה שתי עולות והחובה היתה למעלה והרי הפסידה חטאתה הלכך תביא שתי עולות וחטאת אחת. **זהו** כשהביאה נדרה וחובתה ממין אחד אבל אם הביאה משתי מינין והיא פרשה תורין לנדרה ולא תורין דוקא אלא תפש בו מין אחד להקל על השומע ועשה הכהן מין אחד למטה ומין אחד למעלה ואינו יודע איזו למטה ואיזו למעלה תביא ד' שתי תורין לעולת נדבה ושני בני יונה אחת לעולה ואחת לחטאת שמא התורין שהפרישו לנדבה נעשו

למטה והרי הפסידן והבני יונה שהיו לחובתה נעשו למעלה והרי היא חייבת חטאת של בן יונה או שמא התורים נעשו למעלה כהלכתן והבני יונה שהיו לחובתה נעשו למטה והרי היא חייבת עולת בן יונה והתורים שהקריב כבר יהיו נדרה. **ואע"פ** שהיא יכולה לשנות את נדרה לבני יונה שהרי לא קבעתו בתורים בשעת הנדר והרי היא יכולה לפטור את עצמה בג' בני יונה שנים לנדרה ואחת לחובתה אפ"ה לכתחלה לא תשנה אותו הואיל ופרשתו מתחלה לתורים. א"נ ה"ק אם תרצה אשה זו להביא את נדרה ממין שפרשה אותו תחלה צריכה להביא ד' פרידין. **ועכשיו** ידבר מכאן ואילך באשה שקבעה נדרה בשעת הנדר במין אחד שאינה יכולה לשנותו במין אחר. **ואם** יקשה לך כיון שאנו אומרים שאע"פ שלא קבעתו בשעת הנדר כיון שפירשתו בשעת הבאת קרבנותיה אינה רשאה לשנותו למין אחר לכתחלה א"נ אשה שרוצה להעמיד את נדרה כבתחלה כך היא צריכה מעתה למה הוצרכה המשנה לשנות דבריה למי שקבע נדרה הלא בפירשה היינו יכולין למצא חשבונות גדולים כמו בקבעה הריני משיב על דבריך כי מה שאמרה משנתינו בקבעה את נדרה צריכה להביא חמש ושש באשה ששכחה במה קבעה היא מדברת כמו שאנו עתידים לפרש הלכך אין נכון לומר בפירשה כמו שנאמר בקבעה שאם יהיה כן בפרשה נדרה שתשכח כמה תינח כשהביאה נדרה וחובתה משני מינין שצריכה להביא שש כמו שנפרש בקבעה נדרה ושכחה במה קבעה אבל באשה שהביאה נדרה וחובתה ממין אחד ופרשה אחד מהן לנדרה ועכשיו שכחה מה פרשה אעפ"כ אינה צריכה להביא חמש כי לעולם יכולה להפטר מנדרה באותו מין שהביאה תחלה שהרי האשה יודעת אי זה מין הביאה ועוד

אפי' כשהביאה שני מינין לא נחייב אותה להעמיד במה שפירשה אותו תחלה אע"פ שחייבנו אותה למעלה כי למעלה יודעת במה פירשה וכיון שיודעת אם תבא לשנות נדרה למין אחר כדי להפטר במיעוט קנין נאמר לה שלא תשנה אבל באשה שאינה זכורה עכשיו במה פירשה שכך אנו צריכין לפרש כדי להעמיד את משנתינו שתביא שש כולן שאינה זכורה מה פירשה לא נחייב אותה להביא שני מינין לנדרה בשביל זה הספק הואיל ויכולה לשנותו למין אחר שאם החמירו בודאה מלשנות לא החמירו בספקה והעיקר במין אחד לא יתכנו חמש פרידין אלא בקבעה ושכחה במה קבעה וכשנפרש הדרך בקבעה נדרה שתביא חמש ושש אז יתברר לך כל מה שאמרתי שאין יכול לדבר בפרשה לבד בלא קבעה: **קבעה נדרה צריכה להביא עוד חמש פרידין ממין אחד משני המינין תביא שש.** פי' קבעה נדרה שקבעתו בשעת הנדר ואמרה הרי עלי קן ממין פלוני כשאלד זכר. ועכשיו אינה יכולה לשנותו למין אחר כלל ובשעת הבאה כמו כן פרשה נדרה ואמרה קן זה לנדרי כדי לברר אותו מחובתה וכשילדה הביאה נדרה וחובתה ממין אחד מתורין ולא תורין דוקא אלא להקל ועשה הכהן שתים למעלה ושתים למטה והיא אינה יודעת באיזה מין קבעה את נדרה אם בתורים אם בבני היונה וי"ל שעכשיו שכחה ואינה יודעת אם הביאה כהוגן בתחלה או לאו ואלו עשה הכהן אחת למעלה ואחת למטה [א] מ"מ יצתה ידי חובת עולתה וממין אחד לנדרה וחייבת להביאה לנדרה ממין אחד בלבד ותור א' לחטאת ועכשיו שעשה שתי תורים למעלה ושתים למטה שמא נדרה עשה למטה וחובתה למעלה והרי היא חייבת שתי תורים לנדרה ותור לחטאת או שמא נדרה לא היו תורים אלא בני

יונה ולא הביאה נדרה כלל והיא צריכה להביא שני בני יונה לעולות נדרה הרי חמש שתי תורים ושני בני יונה לעולות נדרה ותור לחטאת ממין שהביאה תחלה לחובתה. **וא"ת** למה לא תביא כמו כן תור לעולת חובתה שמא חובתה היתה למטה והפסידה העולה זה אינו צריך לפנים שהרי היא מביאה שתי תורים לעולות נדרה וא"כ הוא שהיתה חובתה למטה נדרה היא למעלה ואינה צריכה תורים לעולות נדרה ויכולה להתנות עליהן לומר שתהא אחת מהן לעולת חובתה. **זהו** כשהביאה נדרה וחובתה ממין אחד אבל אם הביאה אותן משני מינין ואמרה הרי אלו לנדרי ולחובתי וכאן כיון שקבעה נדרה תחלה ממין אחד ואמרה עכשיו הרי אלו שני מינין לנדרי ולחובתי הרי היא כמי שפירש בשעת הבאה שהנדר חל מאליו על המין שקבעה לנדרה מתחלה וממילא המין האחר לחובתה. **ועשה הכהן** שתים למעלה ממין אחד ושתים למטה ממין אחר ואינו יודע איזה מין עשה למעלה ואיזה מין למטה והיא שכחה איזה מין קבעה לנדרה הלכך תביא שש ואמרינן שמא התורים היו נדרה ונעשו למטה וממילא הבני יונה היו חובתה ונעשו למעלה והרי חייבת שתי תורים לעולת נדרה ובן יונה לחטאתה או שמא בני יונה היו נדרה ונעשו למטה ותורים היו חובתה ונעשו למעלה והרי היא חייבת שני בני יונה לעולות נדרה ותור לחטאתה הרי שש פרידות ד' לנדרה ושתים לחטאתה משני מינין. **וא"ת** שמא הנדר נעשה כתקנו למעלה והחובה למטה וחייבת תור ובן יונה לעולת חובתה שאין אנו יודעים איזה מין היה לחובתה זה אינו צריך לפנים שאם הנדר נעשה כתקנו א"כ התורים והבני יונה שהיא מביאה עכשיו לנדרה אינה צריכה להן ותאמר עליהן שיעלו לה לעולת חובתה וראיה לפירושי דפרשה

פירוש הרז"ה ז"ל

בד"א כשהביאה בקנין ממין א' והיא צריכה לשלם אותה פרידה מאותו המין שהביאה בתחלה לפי שאין מביאין א' כנגד מין אחר: **משני מינין תביא שתים.** פי' אם הביאה בתחלה משני מינין קן א' תורים וקן אחד בני יונה תביא עכשיו משתי פרידין לעולה משני מינין לפי שאין אנו יודעים מאיזה מין הקריבה באחרונה למטה בהבאה ראשונה שתביא העולה מאותו המין בהבאה שניה זו והיא עולת נדבה אם עשה מין זה חציו למעלה וחציו למטה ומין זה חציו למעלה וחציו למטה ואנו סבורים כי קן הנדר דומה לקן החובה שהוא צריך ממין אחד או שמא כל המין האחד קרב למטה בהבאה ראשונה ואין אנו יודעים איזה מין היה והיא חייבת להביא באותו המין עולת חובה לפיכך תביא עוד שתי פרידין משני המינין תור ובן יונה ויעשם למעלה וממה נפשך יצאה ידי חובתה מנדר ומחובה: **פירשה נדרה.** פירוש בהבאה ראשונה אמרה שתי פרידין אלו לנדרי ועשה הכהן מחצה מן הכל למעלה ומחצה למטה: **צריכה להביא עוד ג' פרידין.** ומפורש בגמרא דזבחים פירושא דרבנן בתראי שתים למעלה ואחת למטה: כשהביאה **ממין אחד.** הגע עצמך שהביאה ד' תורים בתחלה ופירשה שתים מהן ואמרה אלו נדרי והכהן לא נמלך והקריב שתי תורים למעלה ושתי תורים למטה ואני אומר שמא הנדר כולו קרב למטה והוא כולו פסול והחובה קרבה כולה למעלה ואין כאן כשר אלא פרידה אחת של חובה שקרבה עולה והרי הפסידה שלש פרידין לפיכך היא צריכה להביא עוד ג' פרידין שתים למעלה ואחת למטה לא שנא שיהיו שלש מאותו המין שהביאה בתחלה שהוא תורין לא שנא משני מינין שתים ממין זה וא' ממין זה ובלבד שתהא החטאת בהבאה שניה זו ממין המועט והמין המועט ממין הבאה ראשונה דהיינו שני בני יונה לעולה ותור אחד לחטאת אבל שתי תורים ובן יונה א"נ שלשתן בני יונה לא תביא

לפי שאין מביאין אחד כנגד מין אחד זהו הדין בשהביאה הבאה ראשונה ממין אחד ועד כאן דרך אחד בין לרבנן בין לבן עזאי: **משני מינין תביא ארבע.** אם היתה הבאה ראשונה משני המינין שתי תורים ושני בני יונה ופרשה המין האחד לנדרה ואינה יודעת מה פרשה מספק אני אומר שמא נדרה קרב למטה ונפסל כולו והיא חייבת לשלמו מאי זה מין שתרצה והעולה של חובה שקרבה למעלה אין אנו יודעים אם תור היתה ראשונה משני המינין שתי תורים ושני בני יונה ופרשה המין האחד לנדרה ואינה יודעת מה שתביא כנגדה תור לחטאת או בן יונה היתה שתביא בן יונה כנגדה לחטאת לפיכך אינה מסופקת עכשיו בג' פרידין והיא צריכה להביא ארבעה פרידין ב' ממין זה וב' ממין זה ותעשם ג' למעלה ואחד למטה שאפי' היו כל הראשונים פסולים הרי יצאה ידי חובתה בארבע פרידין הללו מה נפשך אם בהבאה ראשונה עשה מין זה חציו למעלה וחציו למטה ומין זה חציו למעלה וחציו למטה מהבאה ראשונה יצאה ידי קרבן חובתה ואינה צריכה אלא שתי עולות לנדרה בין ממין אחד בין משני מינין שעולת הנדר של הבאה ראשונה שהיתה מאחד משני המינין תצטרף לאחד משתי עולות של נדרה שהיא מביאה משני המינין בהבאה שניה זו ואם בהבאה ראשונה עשה מין א' כולו למעלה ומין א' כולו למטה אם נדרה יעשה למעלה וחובתה למטה מהבאה ראשונה יצאה ידי נדרה וחטאתה ובשתי עולות משני המינין די לה לצאת ידי הספק מאי זה מין שהיתה החטאת בהבאה ראשונה שקבעה עולה כנגדה ממנה ואם בהבאה ראשונה עשה הנדר כולו למטה והחובה כולה למעלה והוא ספק הפסול הגדול צריכה שתי פרידין לנדרה ושתים לחובתה לפי שאין אנו יודעים מאיזה מין היתה עולת החובה בתחלה שתביא כנגדה חטאת ממינה לפיכך תביא ב' ממין אחד לחובתה נמצאו בהבאה שניה זו ארבע פרידין שתים ממין אחד

ושתים ממין אחר אבל ארבעתן ממין אחד לא תביא לפי שאין אנו יודעים מאי זה מין קבעה חטאתה בהבאה ראשונה כשעשה המין האחד למעלה והמין האחד למטה והיא צריכה עולה כנגדה מאותו המין וכל שלש ממין אחד ואחת ממין אחר לא תביא שהרי יש לה לעשות שתי עולות משני המינין נמצאת חטאתה ממין המרובה ושמא לא ישתיירו לה שתי עולות ממין אחד לנדרה שהרי יש לה להביא כנגד חטאתה עולה מאותו המין. **וא"ת** והלא נשאר לה עולת חובה מהבאה ראשונה על מה אינה מצטרפת עם אחת מאלו הבאות לה בהבאה שניה משני המינין תשובתך אין בדין שתצטרף שמכוין שפרשה נדרה מהבאה ראשונה נתפרשה חובתה לפיכך אינה עולה לה לנדרה הלכך אין תקנתה אלא בשתים ממין זה ושתים ממין זה שלשה למעלה ואחת למטה דרך זה לרבנן ולא לבן עזאי זהו הפירוש הנכון בפרשה נדרה משני המינין שאינה יודעת מה פרשה. **אבל** החכם פי' משנתינו ביודעת מה פרשה אבל הכהן אינו יודע איזה מין עשה למעלה ואיזה מין עשה למטה וזה הפי' דחקו לעשות פי' הנדר בקביעת הנדר כלומר שאין לה לכתחלה לשנות נדרה מן המין שפרשתו מתחלה וזו היא שקשה בפירושו ואילו פי' משנתנו בשאינה יודעת מה פרשה לא היה קשה כלום: **קבעה נדרה.** פי' כרוך ותני קבעה ופרשה כגון שקבעתו מתחלה באחד משני המינין ועכשיו שכחה מה קבעה וכשהביא שתי הקנין בהבאה ראשונה ממין א' פרשה שתי פרידין מהן לנדרה והכהן עשה חציין למעלה וחציין למטה מה נפשך אם ממין שקבעה לא הביאה אין פירושה כלום ומהבאה ראשונה יצאה ידי קרבן חובתה וצריכה להביא שתי פרידין מן המין הא' לנדרה ואם ממין שקבעה הביאה הרי פירושה פי' וי"ל כי הנדר קרב למטה והחובה קרבה למעלה ואין כשר אלא פרידה אחת של עולת חובה בלבד וזהו ספק הפסול הגדול וצריכה ג' פרידין מאותו

המין של הבאה ראשונה שתים לנדרה וא' לחטאתה: נמצאת **צריכה חמש פרידין.** ג' מן המין הראשון ושתים מן המין האחר ודקא פי' לה רבנן בתראי בזבחים שלש לנדרה ושתים לחובתה סימנא בעלמא הוא שתביא חטאת ועולה כסדר החובה ממין אחד והוא מן המין הראשון שהביאה ממנו תחלה שאם אתה אומר החובה נעשית כולה למעלה צריכה חטאת מאותו המין ואם החובה נעשית כולה למטה צריכה עולה לחובתה מאותו המין ולנדרה אין צריכה כלום ואת"ל שהיא צריכה ב' עולות לנדרה א"א שתהא צריכה עולה לחובתה ותאמר על עולת חובתה שבהבאה שניה שתעלה לה לנדרה להצטרף לאותן ג' פרידין שהיא מביאה לנדרה שתים מן המין האחד ואחת מן המין הראשון הרי ארבע עולות משני מינין ועכשיו בין הבאה ראשונה והבאה שניה יצאה ידי חובתה מנדר ומחובה. בד"א כשהביאה שתי הקנין **ממין אחד.** ודרך זה בין לרבנן ובין לבן עזאי: **משני מינין תביא שש.** פי' אם היתה הבאה ראשונה משני המינין והוא בשעת הנדר קבעה נדרה מן המין הא' וכשהביאה משני המינין לא היתה צריכה לפרש אי זה מהן לנדרה כי הנדר מאליו חל על המין שקבעתי ואפי' פירשה בחילוף ממה שקבעה אין בדבריה כלום והפירוש חל מאליו בשעת הקביעה לפיכך חייבת להביא עוד שש פרידין ארבע ממין אחד ושתים ממין אחר ותעשה ממין המרובה א' למטה והשאר כולן למעלה וממה נפשך יצאה ידי כל הספק בשש פרידין אלו שאפי' נפסלו כל הראשונים די לה באלו לצאת ידי ספקא הגע עצמך שתביא בהבאה שניה זו ארבע תורין ושני בני יונה ותעשה תור א' למטה ושאר כל הפרידין למעלה מה נפשך אם בהבאה ראשונה עשה הנדר כולו למעלה והחובה כולה למטה מהבאה ראשונה יצאה ידי נדרה ועכשיו אינה צריכה אלא עולה אחת לחובתה ובשתי עולות משני המינין די לה לצאת ידי הספק מאי זה

הגהות וציונים

[א] בכת"י מלאכ"ש נוסף, אלא כולם למעלה:

נדרה וקבעה נדרה הן כמו שפי׳ מהא דגרסינן במנחות פ׳ המנחות וכו׳ (קב.) זה להביא במחבת והביא במרחשת הרי זו פסולה ואמרי׳ בגמרא (שם) לא שנו אלא שקבען בשעת הנדר אבל בשעת הפרשה לא כאשר נדרת ולא כאשר פרשת אלמא בשעת הנדר הוי קביעות ובשעת הפרשה הוי נמי (פי׳)[א]: **נתנתן לכהן ואין ידוע מה נתנה הלך הכהן ועשה ואין ידוע מה עשה צריכה להביא עוד ד׳ פרידין לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת בן עזאי אומר שתי חטאות.** עכשיו הוא מדבר באשה שיודעת מקצת מה שהביאה ואינה יודעת הכל והכהן יודע מקצת מה שעשה ואינו יודע הכל והוא בענין שהאשה יודעת שהביאה קן אחד של תורים ולא תורים דוקא אלא להקל והכהן יודע שאותם תורים נעשו למטה והאשה אינה יודעת אם הביאה מין אחר עם התורים אם לאו והכהן אינו יודע אם עשה מין א׳[ב] למטה או למעלה ואשה זו אינה יודעת במה קבעה נדרה והקן של תורים שהביאה אינה יודעת אם הביאתו סתם או אם פרשו לחובתה או לנדרה מעתה חייבת להביא ד׳ פרידין לעולות נדרה ושתי פרידין לעולות חובתה וחטאת אחת לפי שנאמר שמא תורים היו נדרה ואותו קן של תורים שהביאה ונעשה למטה הביאתו לחובתה או שהביאתו סתם ולא הביאה מין אחר עמו וממילא הוי לחובתה הואיל ונעשה למטה הרי שחייבת שתי תורים לנדרה ותור לעולת חובתה ממין שהביאה תחלה ועוד נאמר שמא בני יונה היו נדרה ואם הביאה תורים ובני יונה ושכחה מתחלה באיזה מין קבעה נדרה ושמא החליפה נדרה ופרשתו לתורים וקבעה חובתה למטה בן יונה הרי שחייבת שני בני יונה לנדרה ובן יונה לעולת חובתה הרי כאן שש עולות ג׳ תורים וג׳ בני יונה. ועוד נאמר שמא הביאה בני יונה עם התורים והתורים היו נדרה ובני יונה היו חובתה ונעשו בני יונה למעלה הרי שחייבת בן יונה לחטאת אבל תור לחטאת אינה צריכה כלל שהתורים למטה נעשו למעלה לא נעשו כמו שאמרנו למעלה ואם היו תורים חובתה הרי נעשית החטאת שלהן למטה ואם לא היו חובתה הרי אין בהן חיוב חטאת כלל. **בן עזאי אומר שתי חטאות** לא בא בן עזאי לחלוק על מה שאמרנו אלא בא לומר שיש ענין אחר שנמצא בו ח׳ פרידין הז׳ כמו שאמרנו ועוד חטאת אחרת ות"ק לא דבר באשה וכהן שיהיו שכוחים לגמרי אלא למעלה דבר באשה שיודעת בהבאת שני מינין וכאן דבר באשה שיודעת מין אחד מן השנים והאחר הוא לה בספק והכהן למעלה היה יודע שעשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה וכאן הוא יודע המין שעשה למטה והשני לו בספק ובא בן עזאי ודבר באשה שיודעת שהביאה קן של מין אחד והשני לה בספק ואותו המין עצמו שהביאה אינה יודעת איזה מין היה והכהן יודע שהקריב מין אחד ונוכל לומר אפי׳ בשיודע שעשאו למטה ואינו יודע איזה מין הוא והשני לו בספק שאינו יודע אם עשאו כלל או אם עשאו למעלה או למטה ואיזה מין היה ועל זה הדרך תמצא בו שתי חטאות ונאמר שמא תורים היו נדרה ותורים בלבד הביאה ועשאן למטה והיו לחובתה הרי שחייבת שתי תורים לנדבה ותור לעולת חובתה או שמא בני יונה היו נדרה ובני יונה בלבד הביאה ועשאן למטה לחובתה הרי שחייבת שני בני יונה לנדרה ובן יונה לעולת חובתה. ועוד נאמר אם תורים היו נדרה שמא בני יונה הביאה עם התורים ועשה התורים למטה לנדרה והפסידן ועשה הבני יונה למעלה לחובתה והפסיד החטאת והרי היא חייבת בן יונה לחטאת או שמא בני יונה היו נדרה והביאה תורים עמהם ועשה בני יונה למטה והפסידן ועשה תורים למעלה והפסיד החטאת וחייבת תור לחטאת הרי ח׳ פרידין ד׳ לנדרה מב׳ מינין ושתים לעולות חובתה משני מינין ושתי חטאות משני מינין. **וה"ה** לת"ק שהיה יכול לסדר את דבריו בד׳ פרידין לנדרה וא׳ לחובתה ושתי חטאות ויבא בן עזאי ויוסיף עולה אחת לחובתה והכל על הדרך שפי׳ עד שנחליף המין הידוע שהביאתו ואמרנו שעשה אותו למטה ונאמר שעשה אותו למעלה והספק יהיה למטה הרי שהביאה עולת חובה א׳ ובשתי חטאות אבל לפי שהוא דבר תימה על רובי העולות שמביאה לכך סידר את דבריו בענין הזה שפירשנו: **אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבעה.** הביא משל על ריבוי הקרבנות שמביאה שאילו בתחלה קודם שהקריבה כלום אע"פ שיש לה ספק באיזה מהן קבעה נדרה היתה מספקת בשש פרידין ד׳ מב׳ מינים לנדרה וקן אחד לחובתה ממין אחד ועכשיו שהקריבה ואנו סבורין שכבר כפרה הרי היא חייבת שבעה[ג] זה דומה לאיל שכשהוא חי ויש לו כח לצעוק אינו מוציא אלא קול אחד שכל הקולות שלו בענין א׳ הם וכשהוא מת מוצא משבעה עניני הקולות: **כיצד קולו שבעה שתי קרניו לשתי חצוצרות [מעיו לנבלים] בני מעיו לכנורות ויש אומרים אף צמרו לתכלת.** פי׳ שתי קרניו לשתי חצוצרות שכן דרך אותן חצוצרות הארוכות העשויות להשמיע קול במחנה המלכים ליתן קרנות של איל בסופן כדי שיהא קולן צלול וחזק. **מעיו לנבלים** מעיו הוא הכנתא. **בני מעיו** הן הדקין. **צמרו לתכלת** פי׳ לרמוני תכלת וארגמן להיות על שולי המעיל ופעמוני זהב בתוכן עשוין להשמיע קול כדכתיב (שמות כח לה) ונשמע קולו בבאו אל הקודש הרי שבעה קולות מן האיל המת וזה אף מחיים יוכל לעשותו אבל כשתבא לחבר זה עם הז׳ שיהיו שמונה אינו אלא לאחר מיתת האיל: **ר׳ שמעון בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מיטרפת עליהן שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח.** מדלא כתיב ביה חכמים ש"מ בעמי הארץ הוא מדבר ומאי נאמנים שיורדין לאמתת הדבר ומכוונין אותו על אפנו אפי׳ הכי כשהן מזקינים מאבדים הנאמנות מפני שמטפשין שאין להם זכות תורה שתעמוד להן בזקנותן: **אבל זקני תורה כל זמן שמזקינין דעתן מתישבת עליהן שנאמר בישישים חכמה ואורך ימים תבונה.** פי׳ מפני שזכות התורה עומדת להן בזקנותן ונותנת להם אחרית[ד] ותקוה ואע"פ שמצינו במקום אחד משיב חכמים אחור ודעתם יסכל (ישעיהו מד כה) שם הוא מזכיר גבורתו של הקב"ה שאין חכמת אדם עומדת לנגדו אבל שיהיו מטפשים מאליהן מחמת זקנה זה אינו שהרי נאמר באותו מענה עצמו בישישים חכמה ואורך ימים תבונה (איוב יב יב) עמו חכמה וגבורה לו עצה ותבונה (שם יב יג) כלומר מי שהחכמה והגבורה והעצה והתבונה שלו הוא נותן לישישים חכמה לאורך ימים תבונה ולא נקרא ישיש אלא זקן וחכם:

סליק מסכת קנין בעזרת צור עולמים:

כלל זה למסכת קנין חטאת העוף באה על הספק. על ספק לידה ועל ספק כפרה ספק לא כפרה ונפקא לן מקרא במס׳ נזיר (כט.) והזב את זובו לזכר ולנקבה (ויקרא טו לג) מקיש

פירוש הרז"ה ז"ל

מין שהיתה החובה בהבאה ראשונה ואם בהבאה ראשונה עשה הנדר חציו למעלה וחציו למטה והחובה חציה למעלה וחציה למטה מהבאה ראשונה יצאה ידי קרבן חובתה ואינה צריכה אלא עולה אחת לנדרה ובשתי עולות אלו משני המינין די לה לצאת ידי הספק מאי זה מין שהיה הנדר בהבאה ראשונה ואם בהבאה ראשונה עשה הנדר כולו למטה ונפסל כולו והחובה כולה למעלה ונפסלה חטאתה הרי היא צריכה ארבע פרידין משני המינין לנדרה לצאת ידי הספק ולחטאתה צריכה פרידה אחת ולפי שאין אנו יודעים הפרידה של עולות חובה שהיתה כשרה בהבאה ראשונה מאי זה מין היתה ואין לנו להביא מין אחר כנגד מין אחר לפיכך תביא עוד עולה אחרת ממין חטאתה שאפי׳ היתה עולת חובתה הראשונה ממין אחר אין בכך כלום שהחטאת היא הקובעת כדברי חכמים ולא הראשון כבן עזאי נמצאו בהבאה שניה זו שלש תורין ג׳ למעלה ואחת למטה ושני בני יונה למעלה דרך זה לרבנן ולא לבן עזאי. הרי פי׳ דרך ג׳ חלוקות אלו כשעשה הנדר למעלה והחובה למטה א"נ חובה למעלה ונדר למטה אי נמי זה וזה חציין למעלה וחציין למטה ואין אנו יכולין לחלוק בהן חלוקה רביעית ולפי הספק שיש בג׳ חלוקות הללו צריכא שש פרידין כענין שפי׳ והרי אנו נותנים טעם לפיכך מה שפי׳ שהנדר חל מאליו בשעת הקביעה כשהביאה משני המינין ואפי׳ פרשה בחילוף ממה שקבעה על כרחנו יש לנו לפרש כך שאם אי אתה אומר כן אלא שתהא כמין שלא פי׳ כלל לא היתה מספקת בהבאה שניה זו בשש פרידין הללו לפי שיש לומר שמא החובה והנדר שתיהן מן המין המועט הן שאינו אלא שתי פרידין והן בני יונה כגון לשון שפי׳ לפי שהבאה הראשונה נעשו בני יונה למטה והוקבע מהן חטאתה וחייבת להביא כנגדה עולת בני יונה ונדרה כמו כן היו בני יונה וחייבים להביא מהן שתים לנדרה ונמצאת צריכה ג׳ עולות מבני יונה וכאן אין בני יונה אלא שנים שהוא המין המועט עכשיו שפירשנו שהנדר חל מאליו בשעת הקביעה אפי׳ פי׳ בחלוף ממה שקבעה אין לנו ספק בדבר זה שיהו החובה והנדר ממין המועט שאם היה הנדר בני יונה ועשאן למטה לא הוקבעה מהן חטאתה שהרי נדר הם ואין החובה נקבעה בהם מפני הנדר שחל עליהם מאילו. **גם** פי׳ החכם שאמר כי [שש פרידין] שלש ממין זה וג׳ ממין זה הם ומהן שתי חטאות משני המינין לא יתכן זה לעולם אלא אליבא דבן עזאי אבל אליבא דרבנן דס"ל חטאת קבעה אין שש פרידין מפסקת לה בענין הזה שאם קבעה בעשיית הכהן בהבאה שניה חטאת תור לחטאת בן יונה אני אומר כי נדרה היו תורים ונפסלו בהבאה ראשונה ושתי עולות של תורין שבהבאה שניה זו צריכות לה לעולות נדרה ואין לה עולת חובה ממין חטאתה שהחטאת היא הקובעת כדברי חכמים ולא הראשון כבן עזאי ומי כהחכם לדעת פשר דבר אלא שיצאה מלפניו בשגגה: **נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה.** פי׳ אינה יודעת מאי זה מין נתנתן: **הלך הכהן ועשה ואינו יודע מה עשה.** אם חציין למעלה וחציין למטה או כולן למעלה או כולן למטה: לא גרסינן צריכה להביא עוד שש פרידין שהרי שבע אלא הכי גרסינן **צריכה להביא עוד ד׳ לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת.** שאני אומר הראשונים כולם נעשו למטה ותורים הם נדרה וצריכה להביא עוד שתי תורים לנדרה או שמא בני יונה היו נדרה וצריכה להביא עוד שני בני יונה לנדרה הרי אלו ד׳ עולות לנדרה משני מינין עוד צריכה שתי עולות לחובתה משני מינין כנגד חטאתה שמא בהבאה ראשונה כשנעשו כולן למטה תורים היו והוקבעה מהן תור אחד לחטאתה וצריכה להביא עוד תור לעולה כנגדו או שמא בני יונה היו וצריכה להביא עוד בן יונה לעולה כנגדו עוד צריכה להביא חטאת אחת מאי זה מין שתרצה כי שמא בהבאה ראשונה נעשו כולן למעלה ועדיין אין לה חטאת לפיכך צריכה להביא עוד חטאת אחרת מאי זה מין שתרצה ויהא לעולה כנגדו אחת משתי עולות משני המינין שהיא מביאה לחובתה בהבאה שניה זו כנגד חטאתה של הבאה ראשונה: **בן עזאי אומר שתי חטאות.** פי׳ הלך בן עזאי לשיטתו שאמר הולכין אחר הראשון ושמא בהבאה ראשונה היו תורין כולן ונעשו למעלה כולן והוקבעה חטאתה תור או שמא בני יונה היו והוקבעה חטאתה בן יונה לפיכך היא צריכה להביא בהבאה שניה שתי חטאות משני המינין הרי שמנה פרידין חציין לנדרה וחציין לחובתה. **ובדין** הוא דלפלוג בן עזאי ברישא בדרכים שפי׳ לרבנן ולא לבן עזאי אלא י"ל כדאמרינן בעלמא נטר להו לרבנן עד דמסקי מילתיהו והדר פליג עלייהו ואת"ל דלא פליג בן עזאי ברישא במנין הפרידין קסבר שאין קן הנדר דומה לקן החובה שיהא צריך ממין אחד אלא אף משני מינין היו ובשלא קבעה ופירשה משני המינין בהבאה ראשונה שנעשה סתם הבאתה בפירושה כמו שפי׳ תחזור ותביא עוד שש פרידין ג׳ ממין זה שני עולות וחטאת אחת ושלש ממין זה שני עולות וחטאת אחת לבן עזאי כדרך פי׳ החכם אשתכח רישא דמתני׳ לדברי הכל דבין רבנן בין בן עזאי שוים הן כמנין הפרידין ברישא דמתני׳ מר כדאית ליה ומר כדאית ליה: **אמר רבי יהושע זו היא שאמרו כשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבעה.** פי׳ סימן הוא שמסר ר׳ יהושע למשנתינו שנתרבו הקרבנות מפרידה אחת עד שבע פרידין מפני הטעות והספק שהולך וגדל עוד יש לפרש כי קרבן יולדת שפתח בה הכתוב תחלה אינו אלא פרידה אחת מן הקן כדכתיב ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת וגו׳ ועכשיו הוסיפה עוד ז׳ פרידין מפני הטעות והספק כמו האיל שכשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבעה לפי שהקרבנות ענין קדושה הביא להם מכל אותו ענין ממכשירי הקרבן שהם כלי השיר: **כיצד קול שבעה שתי קרניו לשתי חצוצרות.** פי׳ לשתי שופרות והיא חדא מתלת מילי דאשתני שמייהו מכי חרב בהמ"ק שופרא חצוצרתא חצוצרתא שופרא ולא כפי׳ החכם שפי׳ אותם חצוצרות המלכים ונבלים וכנורות חד חד קלא קא חשיב להו משום דמחד חד אבר קאתו ובדין הוא דליתני לנבל וכנור אלא איידי דמעיו ובני מעיו לשון רבים דלא מיתאמרן לשון יחיד הוא נמי לנבלים לכנורות לשון רבים: **וי"א אף צמרו לתכלת.** פי׳ סימנא לבן עזאי ח׳ קולות כנגד ח׳ פרידין ומצינו במעיל שהיה כולו תכלת וכתיב ביה ונשמע קולו ות"ק לא חשיב ליה כיון שהוא עצמו לא היה מוציא קול אלא פעמוני הזהב התלוין בו. **ואי** אפשי לומר כפי׳ החכם שפירש אותו ברמונים מדלא קתני אף צמרו לתכלת וארגמן ותולעת שני ועוד שעיקר הבגד המעיל היה והרמונים לא עיקר בגד היו ולא משמיעי קול היו אלא תלוים היו מבחוץ בין פעמון לפעמון כמין קינאות על קונסאות שבראשי תינוקות והפעמונים הם הגגין והענבלין סל של זהב שהיו סמוכים לרמונים כדגרסינן בזבחים וכמו שמפורש בתורתו של רבינו שלמה ז"ל:

מ"ז רבי שמעון בן עקשיא אומר כו׳. פי׳ ר׳ משה הכהן אבן ג׳ אקטיליה נאמנים דברנו כי שרשו נאם ומשקלו פעולים כמו שנאנים כנענים שהם שמות התאר על כן נדון לשומות בזקני עם הארץ שאין להם משרש החכמה אלא הדבר בלבד ובזקני תורה כתוב בישישים חכמה וגו׳ כי התורה נקראת תורה ותבונה וכ"כ ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם. **ולפי** שהסדר הזה עומד כנגד חכמת בקרא דוהיה אמונת עתך נחתם הסדר קנין התלויה בחכמת החשבון שהוא תחלת החכמת ונחתמה המסכת בשבח זקני תורה וחכמתם: **המקום** יזכני לאהבתו וליראתו שהוא שרש כל חכמה ותחלתה כדכתיב תחלת ראשית חכמה יראת ה׳ ואומר אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם הן יראת ה׳ היא חכמה וסור מרע תבונה:

סליק מסכת קנין לרב זרחיה הלוי בן כבוד החכם ר׳ יצחק הלוי ז"ל

הגהות וציונים

[א] בכת"י מלאכ"ש, ליתא: [ב] בכת"י מלאכ"ש, עשה המין האחר: [ג] כ"ה בכת"י מלאכ"ש, ובכתי"ב הגי׳ שמונה: [ד] בכת"י מלאכ"ש, אחרית טוב:

נקבה לזכר מה זכר מביא קרבן על הודאי אף נקבה מביאה קרבן על הודאי ומה זכר מביא על הספק אף נקבה מביאה על הספק בכל ספקותיה כגון ספק לידה ספק זיבה ומה זכר ממין שמביא על הודאי מביא על הספק כגון אשם ודאי ואשם תלוי אף נקבה ממין שמביאה על הודאי מביאה על הספק. כגון חטאת העוף הבא על הספק אי מה זכר ספיקו נאכל אף נקבה ספקה נאכל לא אם אמרת בזכר שכן איסור אחד ספק חולין לעזרה. ועוד כלל זה לקנין ששתים מביאות אותה בשיתוף ותנאי ואפי' לר' יוסי דפליג בחטאת בהמה במס' כריתות פ' דם השחיטה (כג.) בקנין מודה דקתני ר' יוסי אומר כל חטאת שבאה על חטאת אין שנים מביאין אותה אבל חטאת העוף של יולדת אינה באה על חטא:

סליק במה דברים האמורים. סדורים הם יקרים והדורים. שבחה אתנה אל אל שבחות. ועוטה כשלמות סות מאורים.
אשר לו עוז ותושיה וחכמה. והוא אדון לכל פשרי דברים. והוא גולה עמוקות גם סתרים. והוא יגלה עלי אזני גבורים[27]
בחזיונות עלי משכב תנומות במראות עם משלים לבחירים. ואולם הוד תעודה נפלאתה אשר תעלה ברובו מחקרים.
אבל לא בחלום ליל ויומם ולא תופע בצלמות סדרים. ואך אמנם אלי כל היגיעים בדברי אל ודברי הברורים.
ולכן האזיני את יחידה אשר שוכבת בחדרי החדרים. תני אזנך קשובה אל דברי ואל תישני בעמק הפגרים.
תנה לבך מסילות אל ושיתי ועין טוחך בפתחי המקורים. קנותך בם ימות עולם וחיים בעת פגרך יהובל לקברים.
לוית חן לראשך הם בשובך לאל הביא מאורך בבשרים. ותנוחי בחברת העצומים ותקיצי לקיצי הבקרים.
אזי תראה יגיעך לא להבל בעת יעור כבודך מעפרים. בשום עולם לתהו גם לבהו ותעופי פני רום כנשרים.
ולא יאכל[28] בשרך בעפרך ותרוצי בתאומי העפרים. ולכן חזקי לבך לתורה ונדרי בה נדבות ונדרים.
והביאי בעולה צוארך יהי כופר למול מלך ושרים. תהי שפחה ואמה לתעודות ובהמה תשולח לדרורים.
הלא טוב לך היות לאל יעודה ויושבת כגנים עם חברים. והקריבי לאל חלקך ודמך כמו קרבן חלבים ופדרים.
ויפיחו בשמיך וילכו כמו מקטר קטורת ראש דרורים. ולא תהיה למרעה הפראים ולא מרמס חזירי היערים.
ותהיי להדום רגלי ברוכים ולא תהיי גברת לארורים. ואף כי יחזיקו בך לאמה ותעבדי אלהים האחרים.
ואם קנית והם יאכלו וישתו כמו פרט ועוללות בצירים. ואם קצרת קצירך וגדישך ויצאו ללקט בעמרים.
ואם הרבית בהיכלות ובתים והם ישבו במבצר וחצרים. ראי נפשך אשר אין טוב לבד כי עשות צדק והרבות ספרים.
אשר בם תמצאי נופש וכבוד ותבני לך בשחק מאצרים. ועמודים וכותרות בתבל ומקלעות בציצי הפטורים.
ותשכילי ותזהירי כזוהר ברקיע וכוכבים מאירים.

תהלותי לאל סלעי וצורי.
נגינותי לצור ישעי ואורי.
אשר הפליא עשות פלא והפלא.
להחזיק את כלי גדוש ומלא.
והחכמה לחכמי לב נתונה.
והמדע ליודע התבונה.

ולי אברם בנו יצחק מקורא.
חונני בבת יסכה ושרה.
וזכני היות חותן לרבן
והוא מלמד ומרדע ודרבן.
והנני כחובב בן רעואל.
וגם הוא כשמעיה בן נתנאל.

אשר חוקר ומבין בספרים.
והוא גדול לבעלי מחקרים.
ודורש טוב במשניות סדורות
כמו קינין ופתחי האסורות.
והוא יורד בעמקי התרומות.
ודולה את חלי כתם וראמות

והוא חופש במטמונים סתומות
ולו נגלות סתורות ועלומות.
בכן אודה בכנור ועלמות
לאל בורא שחקים והדומות:

סליק

הגהות וציונים

27] בכת"י א', גברים: 28] בכת"י א', יכל:

אוצרות הראשונים

אספת לשונות הראשונים
בביאור הגמרא

דף כב.

מה בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייבים באחריותם ונדבות מתו או נגנבו אין חייבין באחריותן.

הרמב"ן ז"ל היה מפרש, שאין דברי רבי מאיר ורבי יהודה אלא בנודרין ונודבין קרבנות של רשות גמור, דרך נדבה, שלא לצורך, ואין חפץ לשם בעולות ושלמים וערכין כל שיש בו חשש בל יחל, אבל כל שהוא לצורך עצמם כההיא דמדבר, וכן כל שרואה בעצמו שצריך לידור עולות ושלמים לשום צד כפרה או ריצוי השם מותר, וכן נראה ודאי, שאם לא כן לפום לישנא בתרא לא משכחת מקריב עולות ושלמים לרבי מאיר, ונפלה קרבנות נדבה בבירא, וכן אומר ז"ל דכל שהוא לדבר מצוה שרוצה לזרז עצמו פשיטא דשרי ואריך, וכדנפקא לן בפרק קמא דנדרים (ח.) מדכתיב נשבעתי ואקיימה, והא דאמרינן (נדרים כב.) כל הנודר כאילו בנה במה ונקרא רשע, ההיא דברי הכל היא ובנדרי איסור שקיומם חטא וכדמוכח התם, ואע"ג דדריש התם אתיא חדלה מן וכי תחדל לנדור, לפי שיש בכלל דכי תחדל לנדור אף נדרי איסור, אבל כל שמועתינו דהתם אינו אלא איסור נדרים לכולי עלמא.

נמצאת למד, נדרי איסור אסורין לדברי הכל, ונדרי הקדש בקרבנות נדבה ורשות גמורה, פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה והלכתא כרבי יהודה, ונדרי הקדש דלכפרה או של מצוה לזרוזי נפשיה, אי נמי בעת צרה, מותרין לכתחילה, ודברי הכל היא. [הריטב"א, חולין ב.]

הקשו בתוספות, לרבי מאיר האיך אכלו שלמים במדבר, ולדברינו אכלו נדבות כהלל, והם אמרו לפי שנאסרו בבשר התאוה הותרו בשלמים, ועוד הקשו והכתיב וידר יעקב וכתיב וידר ישראל וכתיב נדרו ושלמו לד' אלקיכם כל סביביו, ותירצו דבשעת צרה שאני כמו שאמרו באגדה וידר יעקב נדר לאמר לאמר לדורות שיהו נודרין בשעת צרתן, ולי נראה שלא אסרן אלא בקדשי מזבח שמא יבאו לידי תקלה ואין בקרבנות צורך לגבוה כדכתיב הנה שמוע מזבח טוב, אבל לצדקה ולהפריש עישור לעניים, ואין צריך לומר לקיים מצות נשבעין ונודרין כדתנן (אבות פ"ג) נדרים סייג לפרישות. [הרמב"ן חולין ב.]

דף כב:

לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה בין משם אחד בין משני שמות.

שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב כו' ראיתי מקצת מפרשים שאמרו שהברירה אנו לומדין ממה שהוא קובע הקינין זה לחטאת וזה לעולה ואינו נ"ל, דאפי' למ"ד אין ברירה מודה בזה שהתורה זיכתו לכהן לקובעם אם לא קבעום הבעלים כדרב חסדא ותו אם זו היא הברירה אמאי נקט שתי נשים אפילו אשה אחת נמי אלא ודאי עיקר הברירה הוא משתי נשים שכיון שקנו בעירוב כל תור ותור הוי חציו של זה וחציו של זה וכי מקריב הכהן תור זה עולה לשם לאה או תור זה חטאת לשם לאה אמרינן הוברר הדבר שמתחלת קנייתו לשם לאה נקנה ואין כאן שינוי בעלים ולמ"ד אין ברירה אסור לעשות כן לקנות בשותפות דלא סמכינן אברירת כהן.

ואי קשיא א"כ מאן דלית ליה ברירה פליג אמתני' דתנן בפ' כל הזבחים שנתערבו קדשים בקדשים מין במינו יקרב לשום מי שהוא וזה יקרב לשם מי שהוא. תשובה לא דמי אהדדי דאותן הקדשים שנתערבו מבוררין היו כל אחד ואחד ומיוחדין זה של ראובן וזה של שמעון ואחרי כן שכשנתערבו ותופש הכהן כל א' ואחד ואומר הרי אני מקריבו לשם שהיא בעליו די לנו. אבל הכא מתחלת קנייתן היה בתערובת ולא נתייחדו זה לזו וזה לזו עכשיו כשמברים הכהן אי אמרת אין ברירה נמצא מקריב של לאה לשם רחל ושל רחל לשם לאה. [תוספות רי"ד, עירובין לז.]

דף כג.

קן סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר או שפרח בין המתות או שמת אחד מהן יקח זוג לשני.

וכן הדין בקן מפורשת שידע שאותו של חטאת פרח או שאותו של עולה פרח שיקח אחר להיות זוג לשניה ויקרא לו שם אותו שפרח, אבל קן מפורשת שפרח אחד מהן ולא נודע אי זה אין לו תקנה בלקיחת גוזל אחר, שהרי אינו ראוי להצטרף עם זה, שמא זה הנשאר חטאת שהזאתו למטה מן הסיקרא ונאכלת, וזה ראוי להיות עולה שהיא למעלה מן הסיקרא ונקטרת, והוא אינו יודע שזה הנשאר חטאת עד שיעשה את הנלקח עולה כדינו, וכן אם זה עולה עד שיקרא לנלקח שם חטאת כדינו וכל כיוצא בזה ימות הנשאר ויביא שנים ויקרא להם שם. [מאירי, נזיר יב.]

גוזל זה שפרח אינו אוסר שאר קינין ששאר בני אדם עתידים להביא עד שנחוש בהם שמא זהו שפרח מקנו של פלוני וכבר נקדש לדבר אחר ואין אדם מתכפר בקרבן חברו, וכן אף שאר קנים שזה בעצמו רוצה להביא עד שנחוש שזהו שפרח מקן שלו ודבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ושנהא קונסין אותו על שלא שמרו כראוי אלא אין חוששין לכך כלל שהרי אין באלו קביעות כלל ולא כעין קביעות ונדון בו שמן הרוב פירש, ושמא תאמר ומה הוצרכנו לכך והלא מכיון שפרח פקעה קדושתו אחר שלא קורא להם שם הרי אמרו בפרק שלוח הקן שהמקדיש אפרוחי שובך למזבח פרחו לא פקעה קדושתם ולא עוד אלא שאף בקרא להם שם אנו אומרין שלא נאסרו האחרים בחששא שלהם. [מאירי, נזיר יב.]

פרח מן הראשונה לשניה לשלישית לרביעית לחמישית לששית לשביעית חזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו הראשונה והשניה אין להם כלום.

תימה דבפ' שני דמסכת קנים [מ"ג] תנן אחת לזו ושתים לזו שלש לזו וארבע לזו ה' לזו ו' לזו ז' לזו פירוש ז' נשים לזו יש קן אחת סתומה שלא פורש איזו חטאת ואיזו עולה ולזו שתי קנין ולזו שלש קנין וכו' ופרח גוזל אחד מאותו קן יחידי לשניה ולא נודע איזה הוא ומשניה פרח לשלישית ומשלישית לרביעית לחמישית לששית לשביעית וחזר פסול ופוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו הראשונה והשניה אין לה כלום פירוש פסול ופוסל אחד בן זוגו הנשאר משום דמיד כשפרח מראשונה לשניה הרי בשניה יש בה ה' פרידין, אין להקריב ממנה אלא ארבע ב' חטאות וב' עולות ופוסל אותו אחר בן זוגו שנשאר בראשונה דאי מקרבי ליה לאותו שנשאר אם יעשוהו חטאת יהא נקבע בן זוגו שפרח לשניה בעולה והוה ליה עולה שנתערבה בד' פרידין סתומים ולא היה כשר להקריב ממנה אלא שתי עולות אבל חטאת אפילו אחת לא דילמא עביד להההיא עולה למטה ושלש עולות למעלה לא דילמא עביד כולן ג' עולות מן אותם ד' פרידין שבשניה משל אשה אחת ומן הדין אין לעשות מהם אלא שתי עולות וכן כשפרח משניה לשלישית וכן כולם הפורח נפסל ובן זוגו הנשאר מטעם דלעיל וכן כשחזר ופרח אחד מן השביעית לששית ומן הששית לחמישית ורביעית לשלישית ושניה לראשונה פסול ופוסל להכי הראשונה והשניה אין להן כלום השלישית יש לה אחת הרביעית שתים החמישית שלש וכו'.

והשתא תימה כיון דפוסל בן זוגו הנשאר בראשונה מיד בפריחה ראשונה כשפרח מראשונה לשניה אם כן כשחזר ופרח אחד מהן משביעית לששית לחמישית לרביעית לשלישית לשניה לראשונה אמאי פסול כל שבשניה יקריבו ממנה שני פרידין כי מיד כשפרח בראשונה משניה לשלישית פסול גוזל הפורח ופוסל בן זוגו הנשאר בשניה ואין כשר בשניה אלא זוג אחד חטאת ועולה כשחזר נמי משניה לראשונה אמאי מיפסל בן זוגו הנשאר אי משום דאי מקריב ליה חטאת יהא נקבע הפורח לראשונה לעולה ואי עולה יהא נקבע הפורח לחטאת, ומה בכך והלא בלאו הכי הראשונה אין לה כלום ומה בכך אם יהא נקבע בן זוגו בחטאת או בעולה ולא יוכשר להקריב מן הראשונה אלא חטאת אחת אם יהא נקבע גוזל שפרח לתוכה בחטאת או עולה אחת אם יהא נקבע גוזל הפורח לתוכה בעולה, וכן קשה השלישית אמאי אין לה [אלא] אחת והרביעית שתים והחמישית ג' והששית ד' בחזרה והשביעית ו' משום דכל חדא מפסדת קן אחד בהליכה ואחד בחזרה ואמאי כיון דשניה אין לה כלום א"כ השלישית לא תפסיד בחזרה כלום ויהיה לה שתי קנין כשירות בה, וכן בסיפא דקתני חזר עוד ופרח וחזר ופרח השלישית והרביעית אין לה כלום החמישית יש לה אחת ואמאי הרביעית יהא לה אחת כיון דשלישית אין לה כלום, וכיון דאמרי' רביעית אין לה כלום החמישית יהא לה שתים וכן בסיפא דחזר עוד ופרח וחזר ופרח דקתני החמישית והששית אין להם כלום השביעית יש לה אחת יש לה להקשות כי האי גוונא. ור"ל משום גזירה דגזרינן הני דפרח לבין שאינן קריבות דמן הדין לא היה להם להפסיד אטו פרח לבין הקריבות.

והקשה רבינו יעקב מאורליינ"ש דמשום גזירה ימותו כדפריך בשמעתא ותירץ דדוקא בהמה דאית לה תקנתא ברעייה פריך הכי דהוה לן למיעבד תקנתא ברעייה אבל בעופות דלית להו תקנתא ברעייה שאין פדיון לעופות ליכא למיפרך הכי. והקשה ר"י הא בבהמה נמי אמרינן ימותו משום גזירה בפ' התערובת (זבחים עג:) דאמר כל הזבחים שנתערב בהן שור הנסקל אפילו אחד בריבוא ימותו כולן ופריך ונכבשינהו דניניידו ונימא כל דפריש מרובא פריש ומשני גזירה שמא יקח מן הקבוע. ואור"י דהכא פריך הכי דדוקא משום גזירה פר אטו שעיר דשעיר גופיה אינו אלא למצוה בעלמא מתרומה חדשה ימותו ולקמן נמי פריך משום גזירה פר אטו שעיר דשעיר גופיה גזירה שמא יאמרו הגורל קובע משנה לחבירתה ימותו. אי נמי נראה לי דפריך ומשום גזירה כזו פר אטו שעיר דלא דמי כולי האי להדדי דהאי פר והאי שעיר האי קרבן יחיד והאי קרבן צבור ימותו אבל עופות בעופות דדמי להדדי בכל מילי מיחלף וגזרינן שפיר מיתה. [תוספות, יומא סה:]

דף כג:

ואם פרח מבין המתות לכולם הרי כולם ימותו.

כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות כו' - ואם תאמר תנינא חדא זימנא במס' קינין (פ"ב מ"ג) ואם פרח מבין המתות לכולם הרי כולם ימותו וצריך לעשות צריכותא דבגמרא פריך תנינא חדא זימנא במתני' דכל האסורים לגבי מזבח ומשני צריכא, ושמא אי מהתם הוה אמינא ה"מ עופות דהפסד מועט אבל זבחים דהפסידן מרובה אימא לא נפסדינהו לכולהו. [תוספות, זבחים ע:]

אין מביאין תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין.

בחר הכתוב בשני המינים האלה בשביל שהן מצויין וקרובים להתפש יותר, כאשר הזכירו רבותינו (ויקרא רבה כז ו) שה כשבים ושה עזים, שיקריב מן הגדלים על אבוסו ולא יצטרך לשאת כליו תליו וקשתו לצוד ציד להביא. אבל רצה בתורים הגדולים, בעבור פרישותן והדבקם בידוע מהם, שכיון שאבד בן זוגו לא ידבק באחר לעולם, וכן ישראל דבוקים בה' אלהיהם ולא ידבקו באל אחר לעולם. אבל היונים קנאים מאד, ובקנאתם יתפרדו ויחליפו, על כן לא בחר בהם אלא הקטנים קודם שיזדווגו, כי היונה בקטנותה אז תוספת אהבה בקן גידוליה יותר משאר העופות.

והזכירו רבותינו כי כל העופות אם יגע אדם בקן שלהם לקחת משם אפרוחים או ביצים יעזבוהו ולא יקננו בו לעולם, והיונה לא תעזבנו בשום ענין. וכן ישראל לא יחליפו בוראם ותורתו לעולם, אלא או יהודי או צלוב (שמות רבה מב ט). ולא בחר בתרנגולים לזמת זנותם.

והרב אמר במורה הנבוכים (ג מו) כי הטעם בהקרבת גדולי התורים ואפרוחי

היונים כי הוא הטוב שבהם, מפני שהגדול ביונים אין ערבות בו. ואין זה אמת, כי קטני היונים כמעט שאין ראויין לאכילה מפני רוטבא עודפנית שבהם. אבל אם נחוש לטבעם באכילה, יתכן שנבחרו לסגולתם, כי התורים סגולתם חדוד השכל, ואפרוחי היונים סגולתם לתועלת גדולה במבוטלי האיברים כפלגס וכיוצא בו.

[רמב"ן, ויקרא א יד]

הטעם בתורים לפי שהנקבה מהם כשיאבד בן זוגה, לא תדבק באחר לעולם, וכן ישראל הדבקים ביי' לעולם לא ימירוהו באחר, ולכן קטנים פסולים שאינם ראויים לזיווג, ומן היונים פסל גדולים, לפי שהם קנאים ויבאו לידי פירוד, ולכן בחר בקטנים קודם היותם לזיווג, ולא הכשיר הקב"ה תרנגולים לקרבן, לפי שהם בעלי זימה. ועל דרך הקבלה התורים יסודם מים ולכן הוכשרו גדולים, לרמוז שהחסד צורך גדול לעולם בכל הדברים, והיונים יסודם אש, כמו שאמר (תהלים סח יד) ואברותיה בירקרק חרוץ, שהזהב הירוק הוא גוון האש והכפל בירקרק לתוקף הדין, לכן נפסלו הגדולים והוכשרו הקטנים, כי המעוט ממנו מספיק.

[תולדות יצחק ויקרא א יד]

האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשין עולתה.

הקשה ריב"א דבת"כ משמע דליכא עיכובא, דקתני התם גבי יולדת שאם הביאה עולתה תביא חטאתה ממין עולתה ובפרק כל התדיר (זבחים דף צ.) משמע דלא אצטריך האי זה בנה אב אלא לחטאת העוף הבאה עם עולת בהמה וליכא כי אם יולדת עשירה ובמסכת קנים (פ"ב) נמי אמרינן האשה שהביאה חטאתה ומתה מביאין יורשים עולתה כו' עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה משמע קצת אם היתה קיימת לא היתה מביאה אלא חטאתה ותירץ רבינו חיים כהן דהא דפריך הכא ואפילו עיכובא יהא היינו דוקא במצורע דכתיב ביה תהיה דמשמע עיכובא כדאמר דריש הקומץ רבה (מנחות דף יט.) ומשני דכתיב והעלה למעוטי מעיכובא. [תוספות, פסחים נט.]

היולדת מביאה חטאת ועולה, וחטאת שלה קודם לעולה ואע"פ שכתוב בה עולה קודם לחטאת לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, וכל חטאת ועולה של אדם אחד חטאת קודמת ואפילו חטאת העוף לעולת בהמה, מעתה הביאה חטאתה ולא הספיקה להביא עולתה ומתה יביאו יורשים את עולתה, שאין העולה מכפרת עד שתאמר אין כפרה למתים אלא אינה אלא דורון, ואע"פ שאמרו עולה מכפרת על חייבי עשה הואיל ואינה מכפרת חטא ידוע אין לומר בו אין כפרה למתים, אבל אם שנתה הסדר והביאה עולתה תחלה, אע"פ שלכתחלה לא היה לה לעשות כן, לא יביאו יורשים את חטאתה שאין כפרה למתים והרי חטאת שמתו בעליה היא ולמיתה אזלא, ומה שאמרו בתוספתא בחטאת העוף שמתו בעליה שאינה מתה, לדעת ר' שמעון היא שנויה, שהיה סובר גם כן שאין חטאת צבור מתה מפני שיש בה' חטאות שאין מקום להם בצבור, כגון ולד חטאת שאין צבור מביא נקבה, וכגון תמורת חטאת שאין צבור עושין תמורה, וכגון מתו בעליה שאין צבור מתים, ומאחר שיש בהם שאין להם מקום בצבור אף באחרות כגון עברה שנתה או נתכפרו באחרת אינן מתות בצבור, וכן לדעתו מטעם זה חטאת העוף הואיל ואינו בולד חטאת שהרי אין ולד יוצא מגופו, וכן שאינו עושה תמורה אף האחרים אינו נדון בהם, ומכל מקום לדעת חכמים, את הראוי להם נדון בו אע"פ שיש בהם שאינו ראוי להם, והלכך חטאת שמתו בעליה היא ולמיתה אזלא והל' כדבריהם לענין זה, אלא שבענין חטאות שנתכפרו הצבור באחרת ונמצאת הראשונה תרעה עד שתומם ותמכר ויפלו דמיה לנדבה ואצ"ל שכן בעברה שנתה שאף ביחיד פסקוה רבים כן, ולא פסקו מיתה בחטאות אלא ארבע, וכן נראה ממס' תמורה, ואף גדולי המחברים פסקוה כן, הא זו של יולדת מיהא חטאת שמתו בעליה היא ולמיתה אזלא ואין צריך לומר אם לא הביאה לא חטאת ולא עולה שאין היורשים מביאים כלום אפילו הפרישה את שניהם מחיים אבל כשהביאה חטאתה ומתה שאמרנו שיביאו יורשים את עולתה לא סוף דבר בהפרישתה מחיים אלא אף בלא הפרישתה מחיים שכבר נשתעבדו נכסיה לקרבן, וכל שיש מקום להקרבתו יורשים חייבים בו מכח השעבוד שכל שעבוד נכסים מן התורה הוא כמו שיתבאר, אלא שכל שלא הפרישה מחיים דוקא כשהניחה קרקע ליורשיה כמו שכתבנו בראשון של ראש השנה. [מאירי, קידושין יג:]

יביאו יורשין עולתה.

ודוקא בשהביאה חטאתה מחיים אבל לא הביאה חטאתה מחיים בין הפרישה חטאתה ועולתה בין לא הפרישה חטאתה אין היורשין מביאין עולתה, לפי שחטאתה אי אפשר לה ליקרב אחר מיתה דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא, וכיון שאין חטאתה קריבה אף עולתה אינה קריבה דעולה אחר חטאת היא באה, וכל שלא קרב החטאת לא חלה עליה חובת העולה כלל שהחטאת הוא שקובע, כדתנן (נגעים פי"ד מי"א) מצורע שהביא קרבנו עני והעשיר או עשיר והעני הכל הולך אחר החטאת, ואפילו למאן דפליג התם היינו מדלות לעשירות או מעשירות לדלות אבל הכא שאין החטאת יכול ליקרב מודה שאין העולה קריבה לפי שהחטאת קודמת לעולה לעולם. [הרשב"א, קידושין יג:]

עולתה ומתה לא יביאו היורשין חטאתה.

ה"ג בת"כ האשה כו' עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה - משמע אבל היא אם היתה חיה היתה מביאה חטאתה אחר עולתה ועלתה לה עולתה לשם חובה, וכן משמע [בת"כ] בפרשת אשה כי תזריע שאם הביאה עולתה תחילה תביא חטאתה ממין עולתה וכן במסכת קנים (פ"ב מ"ה) ותימה דבפ' תמיד נשחט (פסחים ד' נט.) אמרי' זה בנה אב שכל החטאות קודמות לעולה אפילו חטאת עוף קודם לעולת בהמה ואפילו דיעבד קאמר מדמשני שאני עולת מצורע דרחמנא אמר והעלה שהעלה כבר והיינו דיעבד דלכתחילה חטאתה קודמת כדכתיב בקרא בהדיא ש"מ דבעלמא אפילו דיעבד לא. ותירץ ה"ר חיים דה"ה בעלמא והא דבעי קרא במצורע משום דכתיב ביה הויה זאת תהיה בהווייתו יהא דמשמע עיכובא כדאמרינן בשמעתין בסוף אע"ג דמסקינן לקמן יש מחוסר זמן לבו ביום אין לפסול בעלמא מטעם זה דלא הוי' אלא בסדר מצורע כמו שאפרש לקמן. [תוספות, מנחות ד:]

דף כה.

אמר ר' יהושע זה הוא שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה.

ולפי שנאמר בשאלות הללו שהאשה הזו אלו לא אירע לה שום פסול ולא ספק מכל הספקות והיתה עשירה והביאה קרבן עשיר לא היתה חייבת אלא עוף אחד לחטאת והיא מצוה אחת, וכאשר אירע לה ספק הביאה שבעה כמו שבארנו בבבא האחרונה, אמר ר' יהושע על דרך התימה, דבר זה כעין אמרם בכבש כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה, נמצא זה בקלקולו נתרבו בו המצות. ואמר ר' שמעון בן עקשיה בדומה לכך, כי זה דומה לתלמידי חכמים שבזמן זקנתם ושיבתם וחולשת גופם תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלמות כמו שאמר בישישים חכמה ואורך ימים תבונה. [פיהמ"ש להרמב"ם]

כיצד קולו שבעה שתי קרניו שתי חצוצרות.

מפרש במסכת קינין (פ"ג מ"ו) קרניו לחצוצרות משמע דבאות שלא מן הכסף וכן משמע בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מז.) דבעי רמי בר חמא המשתחוה לבהמה קרניה מהו לחצוצרות. ותימה דבהקומץ רבה (מנחות דף כח.) תניא חצוצרות היתה באה מן העשת של כסף מיהו מההיא לא קשה כולי האי דהתם בשל משה שלא היו כשרות לדורות כדמשמע התם אבל קשה ממסכת תמיד (דף לו) דתנן ושתי חצוצרות של כסף בידם משמע דאף לדורות בשל כסף ותירץ ר"ת דשני ענייני חצוצרות היו של כהנים בשל כסף ושל לוים בשל קרני בהמה לכלי שיר. ועוד י"ל דחצוצרות דקינים ודמסכת ע"ז היינו שופר כדאמר בסוף במה מדליקין (שבת דף לו.) ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לד.) דאישתני שמהתייהו חצוצרתא שיפורא שיפורא חצוצרתא ובסוף במה מדליקין (שבת דף לו.) איכא ברייתא שקוראה לחצוצרות שופר. ומיהו קשה דבמסכת עבודה זרה איירי במכשירי קרבן כדאמר התם ועל הקרבן לא היו תוקעין בשופר אלא בחצוצרות כדכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י). [תוספות, זבחים סח.]

זקני עם הארץ כל זמן שמזקינין דעתן מיטרפת עליהן שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח.

אבל לזקני עם הארץ יקרה ההפך, והוא שבבחרותם נפתים אחר תאוות העולם, ודעתם נוטה בעת ההיא ומתפייסת, ואינם חוששים למה שחולק השכל על זה. אבל כל זמן שמזקינים, שהעולם נשמט מהם והם ממנו, הם רואים שכל מה שהתאוו ובחרו בימי בחרותם, אפס ותהו ואך שקר נחלו, ומפני זה אין דעתם מתיישבת במה שהסכימו עליו. ועם כל זה מאשר לא למדו צדק, והורגלו במנהגים רעים, אין לאל יד שכלם להטותם לגמרי מן הדרך ההיא אשר [דרכו] בה עד כה, ולזה כל זמן שמזקינים, הם בין שני הדרכים, לא ידעו דרך עמהם.

וזהו מה שארז"ל דעתם מטרפת עליהם, והוא מלשון ספינה המטורפת בים (גיטין כח:), והיא הספינה אשר בלב ים, וגלים מנגדים יניעוה לצדדים הפכיים, וקצרה יד החובלים להוליכה לדרך אחד, אבל לפעמים תתנועע אל רוח אחד ולפעמים אל הפכו. כן הוא ענין הנפתים אחר תאוות העולם הזה כל זמן שמזקינין, כי בבחרותם דעתם מתיישבת ובזקנותם מטרפת, [לפי] שמטבע הדמיון הוא שאינו מדמה אלא מה שהוא בין עיניו, ואינו רואה בעתיד, והטוב אשר לפניו חושב שימשך תמיד ולא יפסק כלל. ולזה כשהעולם נוהג כמנהגו וטובותיו נמשכות, הדמיון מתחזק להלחם עם השכל, ולהשקיע אותו לפנות לצד המטה הפך נטייתו, לפי שהדברים המדומים אליו נמשכים על סדר ויושר כאשר דימה ואין חולק מהם, ואז קשה מאד על רוב האנשים להשיג אהבת השם יתברך ויראתו, לרוב מלחמת הדמיון והחושים הנשמעים אליו. [דרשות הר"ן הדרוש העשירי]

אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שמזקינין דעתן מתישבת עליהן.

לפי שזקני תורה כל זמן שמזקינים דעתן מתישבת עליהן ויותר עושים בשנה אחד משני הזקנה ממה שעושים בכל השנים הראשונים. והטעם בזה לפי שהם קרובים יותר אל המלך. ולכן תמצא שכתב בשלמה עליו השלום ויהי לעת זקנותו ונשיו הטו את לבבו. כאלו היה בן עשרים לרדוף. ולכן בשרה שהיתה אשה חכמת גברת על כל הנשים. אמר שדבקה נפשה באלהים לעת זקנתה. עד שבשבע שנים האחרונות עשתה בהם יותר מבכל שאר השנים. ולכן כתב במאה שנה ובז' כתיב שנים. [צרור המור, בראשית ה]

שנאמר בישישים חכמה ואורך ימים תבונה.

אין הכונה בכאן לומר שזקני תורה, כל זמן שיזקינו תתרבה חכמתם, כי אפשר שאין כן, כי מאשר השכל צריך לכלים גשמיים, אפשר שכאשר יפליג בזקנה, ויפליגו הכלים להחליש, יחלש גם הוא.

ולכן לא אמר זה התנא חכמה מתוספת עליהם, אף על פי שהוא כן

בברייתא בפרק השואל (שבת קנב.), אבל אמר שדעתן מתיישבת עליהם, ופירושה שזקני תורה אשר בבחרותם הניחו תאוות העולם ובחרו הדרך הטובה, כל זמן שמזקינין דעתם מתיישבת עליהם, כלומר שהם מתפייסים יותר, ודעתם נוחה במה שהסכימו עליו. והוא, כי בבחרותם אף על פי שהסכימו לעזוב תאוות העולם ומותריו, אי אפשר שלא יניעם בחרותם לפעמים אליהם, ואף על פי ששכלם מנגד לזה, ומונעם שלא יהיו נפתים אחריהם, אי אפשר שלא יתאוו עליהם בצד מה, ושתתישב דעתן עליהם לגמרי בהיותם בין שני הכוחות המנגדים. אבל כל זמן שמזקינין והתאוות נחלשות, והדמיון רואה שכל מה שדימהו מעניני זה העולם דבר בטל ואבד וכלה ויכלה בין ידיו, אז אין השכל מנגד וחולק, ולפיכך דעתן מתיישבת, לפי שהם רואים בבירור שבחרו הטוב ושהסכימו עליו, ושכל מה שהנאוהו מעניני העולם הזה, דבר בטל, ושאין לדאוג כלל במה שעזבוהו. [דרשות הר״ן הדרוש העשירי]

וסיב ובלי בה, הזקין ובלה בה ימיך, ואל תאמר כבר למדתי בנערותי והפכתי על כל צדדיה, ועתה מה תועלת לי בלמוד הואיל ולמדתי כבר מנערותי, אלא אם למדת בנערותך למוד בזקנותך, כ״ש אם לא למדת בנערותך, שנא׳ בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידיך. ובה תיהוי ומינה לא תזוז, שלא תחליף דברי תורה באומנות אחרת, שנא׳ לא ימוש ספר התורה מפיך והגית בו יומם ולילה, בנערותך ובזקנותך, לפי שאתה למד בזקנותך מה שלא למדת בנערותך, וכשתלמידי חכמים מזקינים חכמתם נוספת, שנא׳ עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. וגרסי׳ בסוף מסכת קינים ר׳ שמעון בן עקשיא אומר, זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מטורפת עליהם, שנא׳ מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח, אבל זקני תורה כל זמן שמזקינין דעתן מתיישבת עליהם, שנא׳ בישישים חכמה ואורך ימים תבונה. וגרסי׳ בב״ר ר׳ ישמעאל ור׳ עקיבא, ר׳ ישמעאל אומר, אם למדת תורה בילדותך למוד תורה בזקנותך, שאין אתה יודע איזו מהן מתקיימת, הזו או זו או שתיהם כאחד טובים. [מנורת המאור פרק ה]

וכן הזקנה בצדיקים נאה להם, כי יוסיפו ליפות הקנינים הקיימים אשר בנפשם, ודעתם מתישבת בהם, כמו שהרחיב הפירוש על זה הר״ן ז״ל בדרשותיו בפרשת ועתה ישראל מה ה׳ אלקיך שואל וכו׳. ודבריו יותר נשמעים אל העם, כי מתביישים מפניו ומכבדים אותם, ומאמינים יותר בדבריהם, למה שיעלו על לבם שהם מנוסים בכל הדברים, והשיגו הדעות האמתיות, ועל כן גזר זה השלם בצדק ובמשפט, שהזקנה גם היא נאה לצדיקים ונאה לעולם כנזכר. [פרקי משה, אבות פרק ו]

ילקוט ביאורים

לקט ביאורים ממשנת
ראשונים ואחרונים,
ערוכים בשפה בהירה וברורה

פרק ראשון - חטאת העוף

כב.

סדר דברי המשנה ומדוע נקטה את שינויי המקום בלבד

חטאת העוף וכו' עולת העוף וכו'[א]. כתבו המפרשים[ב] שהקדים התנא בבא זו, משום שמשינוי זה שבין חטאת ועוף, מסתעפים דיני תערובת העולה והחטאת שבמסכת.

והקשה היעיר קינו (ד"ה הסנה), הלא ישנם שינויים נוספים בין חטאת העוף לעולת העוף כמבואר במסכת זבחים (סד:), ואלו הן:

א. שבחטאת אינו מבדיל הראש מהגוף ובעולה מבדיל.

ב. שבחטאת מזה וממצה ובעולה ממצה בלבד.

ג. שהחטאת נאכלת והעולה אינה נאכלת אלא עולה כליל על גבי המזבח. ומדוע לא שנה התנא את כל החילוקים הללו שביניהן.

ותירץ, שהטעם שנקט התנא רק את השינוי במקום ההזאה שעולה נעשית למעלה וחטאת למטה, משום שלשינוי זה אין תקנה כלל אליבא דכולי עלמא, ומחמתו נוצרו כל דיני התערובת שבמסכת. אולם שאר החילוקים שבין חטאת לעולה אינם מילתא דפסיקא שהם גורמים קלקול והפסד בכך שנתערבו חטאת ועולה, וכמו שיתבאר:

א. לענין הבדלת הראש מהגוף, שבחטאת אינו מבדיל ובעולה מבדיל, ואם שינה בזה ובזה פסל, הנה לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון (זבחים סה:) אפשר להבדיל בחטאת העוף, ואם כן לשיטתו כאשר נתערבו עולה וחטאת יוכל להבדיל בכולן.

ב. מה שבחטאת מזה וממצה ובעולה ממצה בלבד, הלא מבואר **בתוספות** בזבחים (סו: ד"ה ואלא) שאם עשה בעולה הזאה ומיצוי לא פסלה, ואם כן כאשר נתערבו עולה וחטאת יוכל להזות ולמצות בכולן, ולא יפסלו. ואמנם לכתחילה יש למצות בעולה בלא הזאה, משום שלכתחילה צריך שכל דם העולה יהיה במיצוי, אולם באופן זה שאם לא יזה לא יוכל להקריבן וימותו, ודאי שיוכל לכתחילה להזות קודם המיצוי.

ג. אף שהחטאת נאכלת והעולה אינה נאכלת אלא עולה כליל על גבי המזבח, ולכאורה אם יקריבה יגרום שבשר החטאת יבוא לידי פסול, מכל מקום נראה שלרבי אליעזר הסובר (פסחים עז: זבחים קד.) שזורקים את הדם גם כאשר אין בשר, והיינו שאין הבשר מעכב את הכפרה, באופן זה מוטב להקריב את הקרבנות המעורבים, ואין חוששים לפסול בשר מאחר שגם בלא זה יבואו לידי פסול[ג].

ועוד כתב בדרך אחרת (ד"ה עוד), כי שאר החילוקים שבין עולה לחטאת מפורשים הם בכתובים, ועל כן נקטה המשנה רק את החילוק במקום מתן הדם שאינו מפורש בהם.

ביאור הגירסא 'למטן' 'למעלן'

חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלן וכו'. כן הוא הנוסח במשנה הנדפסת בגמרא, ואילו במשנה שבמשניות הנוסח הוא 'למטה' 'למעלה'. **וביעיר קינו** (ד"ה נעשית, ואילך) ביאר את הגירסא 'למטן' 'למעלן', שהכוונה ללמטה וללמעלה המיוחדים, משום שאינן כשירות בכל חציו התחתון או העליון של המזבח. וביאר שעיקר מקומה של חטאת העוף הוא בקרן דרומית מערבית, וכן חטאת בהמה למאן דאמר אחד (בזבחים נג.) נעשית בגופה של קרן, ולמאן דאמר השני נעשית בכל חציה העליון אולם נחלקו אמוראים אם הכוונה דווקא לזוית המזבח [חודה של קרן] או לאמה אילך ואמה אילך. ואף עולת העוף נעשית בקרן דרומית מזרחית דווקא, ועולת בהמה טעונה מתן שתים שהן ארבע וכנגד הקרן, דהיינו קרן מזרחית צפונית וכנגדה קרן מערבית דרומית.

דין למטה ודין דרומית מערבית בהזאת דם חטאת העוף ומחלוקת האחרונים אם מעכב גם דין דרומית מערבית

שם. מקור הדין שחטאת העוף נעשית למטה נלמד בזבחים (סד:) מהפסוק (ויקרא ה ט) 'והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח', שעליו לתת את דמה על הקיר שדמיו מתמצים [שותתים ויורדים] אל היסוד, והוא הקיר התחתון. ומקום עשייתה במזבח הוא בקרן דרומית מערבית, כפי שדרשו בזבחים (סג:) ממה שהקישה התורה חטאת העוף ומנחה זו לזו, שנאמר (ויקרא ה יא) במנחת חוטא 'לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא', ומקום הגשת המנחה היא בקרן זו דווקא וכפי שדרשו שם ועל כן אף מקום הזאת חטאת העוף הוא בקרן זו דווקא.

והנה הדין שחטאת העוף נעשית במזבח למטה, הוא ודאי במתן הדם, שהלא הלימוד האמור עוסק במיצוי הדם על המזבח. וכן דין דרומית מערבית הוא ודאי לכל הפחות בדם, וכמו שכתב **רש"י** בזבחים (שם ד"ה ומה) שהזאת דמה היא עיקר עבודתה, ועליה בא הלימוד שתהא בדרומית מערבית, ובפרט מוכח הדבר לסוברים שאין במליקה דין מזבח כלל, כדלהלן.

כאמור להלן במשנה, חטאת העוף שנעשתה למעלה פסולה[ה]. ולגבי מקום החטאת בדרומית מערבית לא נתבאר אם הוא מעכב או שאינו אלא לכתחילה, וגם **בראשונים** לא נאמר בזה דבר ברור[ו], אולם **במנחת אברהם** (זבחים סג.) כתב בדעת **הרמב"ם** שאינו מעכב[ז]. ואכן ברמב"ם לא כתב שום דין עיכוב בזה, והדבר היחידי שהזכיר שמעכב הוא שיזה מחצי המזבח ולמטה (פסולי המוקדשין פ"ב ה"י). אולם דעת **הרדב"ז** (מעשה הקרבנות פ"ז ה"י) שדין דרומית מערבית מעכב.

ובזבחים (סג:-סד.) נחלקו בכך **האחרונים**[ח], יש שכתבו שהוא מעכב, ואילו דעת **השפת אמת** (שם סג: ד"ה נכ"מ) והזבח תודה (שם ד"ה בכל) שאינו מעכב.

וטעמם של השפת אמת והזבח תודה הוא, שהרי המקור לדין זה נלמד מהגשת המנחה, והרי הגשת המנחה גופה אינה מעכבת את המנחה. ובשפת אמת שם כתב עוד טעם שאינו מעכב, משום שהרי לא שנה עליו הכתוב לעכב[ט].

והנה במה שכתבו השפת אמת והזבח תודה להכשיר אם שינה מקומה משום שדין זה נלמד מהגשה והגשה גופה אינה מעכבת, כבר הזכיר סברא זו **בטהרת הקודש** (שם סד. ברש"י ד"ה מאי) ודן בזה אם נכון לומר כן שדין הנלמד יהיה כמלמד, שהנה כפי שיובא בהמשך, הקשו **תוספות** כאן (ד"ה עולת העוף) **והשיטה מקובצת** בזבחים (סה. ד"ה מה) על הדין שעולת העוף שמלקה למטה פסולה, שהרי המקור לדין זה הוא מהיקש להקטרה, כמבואר בזבחים (סה.), וכיון שהקטרה גופה אינה מעכבת את הקרבן אם כן מדוע מליקה למטה פסולה. ויישבו, שלמדים מהקטרה באופן זה, שכשם שהקטרה למטה אינה הקטרה [ואף שאינה פוסלת את הקרבן אך מכל מקום אין זו הקטרה], כך מליקה למטה אינה מליקה, ועולת העוף לא מלקה פסולה. וכתב בטהרת הקודש שלפי זה גם כאן יש ללמוד שכשם שהגשה שלא במקומה אינה הגשה [אף שהגשה עצמה אינה מעכבת את המנחה, אולם לא נתקיימה מצוה זו כשעשאה שלא במקומה], כך גם הזאה שלא במקומה אינה הזאה, והרי חטאת בלא הזאה הרי היא פסולה.

וכפי שיובא להלן, גם התוספות בזבחים (סה: ד"ה הבדיל) הקשו כעין קושיית התוספות כאן והשיטה בזבחים, ולא יישבו, הרי שלא סברו לומר כן שהלימוד הוא שכשם שכאן אין זו עבודה אף כאן אין זו עבודה, אלא שאם אין עיכוב כאן אף כאן אין זה מעכב, וכשר, וכסברת השפת אמת והזבח תודה.

והעולה מהאמור, שמחלוקת הראשונים אם דרומית מעכבת בחטאת העוף, תלויה לכאורה במחלוקת תוספות כאן ותוספות בזבחים, אם בכדי שהלמד יעכב צריך שגם המלמד יעכב[י].

מחלוקת הראשונים אם גם למליקת חטאת העוף יש קביעות מקום ואם הוא מעכב

שם. כאמור, שמקום הזאת דם חטאת העוף הוא בחציו התחתון של המזבח, ובקרן דרומית מערבית. ונחלקו הראשונים אודות המליקה, אם אף לה יש מקום מסוים, ואם הוא מעכב, או שאין לה שום מקום:

א. **כתב** במעייני יהושע (ד"ה נעשית) שמה שלא עירבם התנא כאחד, לשנות 'למטן נעשית חטאת העוף ועולת בהמה ולמעלן עולת העוף וחטאת בהמה', בכדי להורות שלעולם חטאת קודמת לעולה, בין בבהמה ובין בעוף. וכן כתב בקן מפורשת (הג"ה אות א) שלכן שנה חטאת קודם עולה, ללמד דין זה, שהיא קודמת בהפרשה ובהקרבה. והוסיף, שאף שגם בהמה קודמת לעוף, אף על פי כן הקדים התנא את העוף שבו עוסקת המסכת. וכעין זה כתבו ביעיר קינו (ד"ה חטאת) ובבית הלוי (ד"ה חטאת). ב. **יעיר** קינו (ד"ה הסנה), ותפארת ישראל (אות א). ג. **וראיה** לדבר, שבזבחים (עה:) נאמר לגבי אשם שנתערב בשלמים, שלרבי שמעון יקרב ומספק יאכל ליום ולילה כדין אשם, ואילו לדעת חכמים לא יקרב לפי שאין מביאים קדשים לבית הפסול. ומוכח שם בסוגיא שטעם חכמים הוא משום שיש תקנה שירעו עד שיסתאבו ויביא בדמיהם אשם ושלמים מבוררים. והרי שבעופות שאין להם פדיון ואין תקנה לתערובת כלל, על כן בזה ודאי שמוטב להקריבם מאשר שילכו לאיבוד. יעיר קינו שם. ד. **כתב** בזרע יצחק (ד"ה חטאת) שיתכן לתת טעם לשינוי זה בין עוף לבהמה, שבהמה היא קרבן עשיר ועוף הוא קרבן עני, ועשיר שמביא חטאת מעלה היא אצלו שמשים על לבו להביא קרבן, ועל כן מקומה למעלה, וכן עני שמביא עולה מעלה היא אצלו שאף שעני הוא מביא דורון להקב"ה, ועל כן גם היא מקומה למעלה. ה. **והמקור** לכך ראה להלן, בדברי המשנה 'ואם שינה בזה ובזה פסול'. ו. **ובדברי** רש"י משמע לכאורה שדעתו היא שדין זה הוא לעיכובא, שכתב בזבחים (סג: ד"ה נכל) שמליקה כשירה בכל מקום מכיון שקרן דרומית מערבית לא נאמרה אלא בהזאה, ומשמע שבה הדבר מעכב. אך אפשר שכיון שפירש ש'בכל מקום היתה כשירה למליקתה' היינו לכתחילה, על כן פירש שבהזאה אין זה כך. ז. **שלפי** מה שיתבאר ששיטת הרמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ז ס"ו) שמליקה שוה להזאה בענין זה ששתיהן דינן בקרן דרומית מערבית, אם כן כשם שאין עיכוב בזה במליקה, כמבואר בגמרא (זבחים סס) שמליקה כשירה בכל מקום, כן הוא גם כן בהזאה. ח. **צאן** קדשים (שם סג: ד"ה מאי), חק נתן (שם בתוס' ד"ה אף), וטהרת הקודש (שם סד. ברש"י ד"ה מאי). ט. **וראה** שם בשפת אמת שדן לומר שמא אכן שנה עליו הכתוב לעכב, אמנם דחה זאת. י. **אמנם** ראה בילקוט ביאורים בזבחים (סד.) שהובאה מחלוקת אחרונים בדעת הסוברים שמיצוי אינו מעכב, שיש אומרים שכל שאינו מעכב אין בו דין מקום וכשר גם שלא במקומו.

א. דעת הרז"ה (במשנתנו) שהמליקה נעשית בכל מקום בעזרה[יא], ומה שאמרו בזבחים (סג:) 'מלקה בכל מקום במזבח כשירה' הוא לאו דווקא במזבח. ואף בתוספתא בזבחים (פ"ז ה"ב) נאמר במפורש 'מלקה בכל מקום בעזרה כשירה'[יב].

ב. אמנם דעת ראשונים אחרים שיש קביעות מקום למליקה. דעת **הראב"ד** (ד"ה אבל), שלכתחילה מקום המליקה הוא במזבח דווקא, ולא בשאר העזרה[יג]. וטעם דין זה הוא, שיש למולקה בסמוך למקום ההזאה והמיצוי, כדי שלא יתפזר דם הנפש[יד]. וכן משמע מלשון הברייתא המובאת בזבחים (שם) 'מלקה בכל מקום במזבח כשירה', ומשמע שצריך מזבח דווקא[טו].

ג. **הרמב"ם** (מעשה הקרבנות פ"ז ה"ו) כתב 'מולק אותה בקרן דרומית מערבית', והרי שסבר שלא זו בלבד שמקום המליקה הוא במזבח אלא אף זו שהמליקה נעשית בקרן דרומית מערבית דווקא. ומקור דין זה הוא הנאמר במשנה (לעיל ע"א) 'חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית', והיינו שהמדובר גם על המליקה[טז].

ומצינו באחרונים כמה ביאורים בשיטה זו: א. הרדב"ז (מעשה הקרבנות שם) כתב שכן הדין למצוה מן המובחר, כדי שיזה מיד באותו קרן. ב. **בלחם משנה** (משניות זבחים פ"ו מ"ב, מ"ד) כתב שדין דרבנן הוא, ומהטעם הנ"ל, שמא יתפזר הדם. ג. יש שכתבו[יז] שאין בזה שום דין, אלא שהיו רגילים לעשות כן משום ששם היה מקום ההזאה, שאם ימלוק במקום אחר יש לחשוש שמא יתפזר הדם[יח]. ד. יש שנקטו[יט] בדעת הרמב"ם שדין זה הוא מן התורה. ומקור הדין הוא מההיקש להגשה, שלדעת הרמב"ם אין הלימוד רק על הזאה אלא גם על מליקה.

ד. עוד מצינו ברמב"ם (שם ה"ט) שכתב 'וכל מקום מן המזבח כשר למליקתה', ומשמע מלשונו שהמליקה נעשית במזבח דווקא והדבר מעכב בה[כ]. וכן הוא באמת לשון הברייתא בגמרא 'מלקה בכל מקום במזבח כשירה', ומשמע שדווקא במזבח[כא].

ובמקור דין זה כתבו האחרונים כמה טעמים:

א. **בקרית ספר** (מעשה הקרבנות פ"ז) כתב שנאמר בחטאת העוף (ויקרא ה ח) 'והקריב את אשר לחטאת ראשונה ומלק', והרי זה כנאמר בעולת העוף (שם א טו) 'והקריבו אל המזבח ומלק', והיינו שצריך לעשות הקרבה אל המזבח ושם ימלוק. וכעין זה כתב **בחסדי דוד** (על התוספתא, פ"ז ה"ב)[כב].

ב. דעת **הגרי"ז** (מנחות ב: ד"ה מליקה) שמההיקש ממנחה לחטאת העוף האמור בזבחים (סג.) למדים שגם מקום מליקת חטאת העוף היא במזבח דווקא.

ג. **במנחת אברהם** (זבחים סג.) הביא את דברי התורת כהנים (ויקרא דבורא דנדבה פ"ז ה"ד) על הפסוק (ויקרא א טו) 'ומלק את ראשו והקטיר המזבחה', 'המזבח אמור לענין הקטרה ולענין מליקה, מה הקטרה למעלן אף מליקה למעלן', ופירש **הראב"ד** שם (ד"ה ולענין) שהכוונה ש'המזבחה' הולך גם על מליקה[כג]. ולפי זה מה שמליקה בעולת העוף צריכה מזבח נאמר בתורה במפורש, וההיקש 'ומלק והקטיר' המבואר בזבחים (סה.) הוא לגבי ראשו של מזבח בלבד. ומעתה יש לומר שלמדים חטאת העוף מעולת העוף בגזירה שוה, וכעין מה שכתבו **תוספות** בזבחים (סה. ד"ה אף). והלימוד הוא רק להצריך מזבח במליקה, שדין זה מפורש בעולת העוף, אך אין ללמוד להצריך גם ראשו של מזבח, שדבר זה נלמד בעולת העוף מהיקש להקטרה, וכאמור, ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בגזירה שוה, וכמו שכתבו תוספות שם.

מדוע הובא במשנתנו גם דין קרבנות בהמה

וחטאת בהמה למעלן[יד]. הקשה **ביעיר קינו** (ד"ה עוד י"ל) מדוע כתבה המשנה גם את מקום מתן הדם של חטאת בהמה ועולת בהמה, והלא מסכת זו לא נתעסקה אלא בתערובת קינים. וביאר בשני אופנים: א. אגב שכתבה המשנה את מקום הדם של חטאת העוף ועולת העוף, כתבה אף דין חטאת ועולת בהמה להשמיענו שבבהמה הוא ההיפך ממש. ב. באה המשנה לבאר בכך את האופנים המובאים להלן (פ"ג) שהכהן טעה ועשה את כל העופות למטה, שאין מובן כיצד בא לידי טעות כזו. שבשלמא אם טעה ועשה את כל העופות למעלה, יש לומר שטעה וסבר שהם קיני נדבה שכולן עולות ומקומן למעלה, אך מדוע יסבור לעשות את כולם למטה והרי לא מצינו קינים שכולן חטאת. ועל כן אמרה המשנה שבבהמה מקום מתן הדם הוא ההיפך מבעוף, ומעתה יש לומר שטעה הכהן שתי טעויות, שמלבד שחשב שהקינים הן קיני נדבה שכולן עולות, עוד טעה וסבר שמקום הזאת הדם בבהמה ובעוף הוא שוה, ולכן סבר שאף מקום עולת העוף הוא למטה, ועל כן עשה את הכל למטה.

אם מליקת עולת העוף למעלה מעכבת

עולת העוף נעשית למעלן. נתבאר בגמרא בזבחים (סה.) שלמדים זאת מהפסוק (ויקרא א טו) 'ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח', שהקישה תורה מליקה ומיצוי הדם להקטרה, שכשם שהקטרה נעשית בראשו של מזבח כך מליקה ומיצוי הדם נעשים בראשו של מזבח. ונחלקו המפרשים לגבי מה ששנינו במשנה 'ואם שינה פסול', האם דין זה הוא במיצוי בלבד, או שהוא גם במליקה שאם מלקה למטה פסולה.

התוספות (ד"ה מטאת) **והרא"ש** (ד"ה ואם) נקטו[כה], שאם מלק עולת העוף למטה פסולה, ולדבריהם כוונת המשנה בעולת העוף שאם שינה בכך פסל, היא גם למליקת עולת העוף, ולא רק למיצוי דמה. אמנם **בתוספות יום טוב** (זבחים פ"ו מ"ב) כתב בדעת הרמב"ם[כו], שכל שאינו מעכב בחטאת העוף אינו מעכב גם בעולת העוף, ועל כן אין מקום המליקה מעכב בעולת העוף, ואם עשאה למטה כשירה. וכן נקט **התפארת ישראל** (מ"א יכין אות ה). ולשיטה זו, מה שאמרה המשנה לגבי עולת העוף שאם שינה בכך פסל, אין זה אלא במיצוי הדם, שאם מיצה את דמה למטה פסולה.

המקור לדין זריקת דם עולת בהמה למטה

ועולת בהמה למטן. כתב **הרא"ש** (ד"ה ועולת), שהוא נלמד בזבחים (נג.) ממה שנאמר (ויקרא ד ז) 'אל יסוד מזבח העלה', והרי שדם עולה ניתן במקום שיש יסוד. וכתב **ביעיר קינו** (סוף השדה ד"ה ועולת, בהגה"ה) שנחלקו בזה **רש"י ותוספות**, שרש"י בזבחים שם (ד"ה ועולה) כתב שבאמת למדים דין זה מקל וחומר כמבואר שם (נג.), והפסוק שהביאה הגמרא לאו דווקא הוא. אבל התוספות (שם נא: ד"ה מן) נקטו שדרשה זו עיקר[כז].

ולדבריהם גם בהגשה יש לומר שגם כשהיא שלא במקומה הגשה היא, ועל כן אין ללמוד ממנה עיכוב להזאה שלא במקומה. ואין זה דומה לנידון התוספות כאן לגבי הלימוד של מליקה מהקטרה, שהלא בהקטרה אם אינה על המזבח ודאי שאינה הקטרה כלל, ועל כן גם מליקת עולה שלא במקומה הנלמדת ממנה, כאשר אינה במקומה אינה מליקה. וראה בתוספות בזבחים (סס: ד"ה הבדיל) שהקשו כעין קושיית התוספות כאן, ולא יישבו כדבריהם, הרי שסברו שמכיון שהקטרה אינה מעכבת אף מליקה הנלמדת ממנה אינה מעכבת. [ונמצא שיש לבאר את השפת אמת והזבח תודה, שלא נקטו כהטהרת הקודש, בשני אופנים: א. שסברו כדעת תוספות בזבחים שלא סברו כסברת תוספות כאן. ב. שסברו שסברת התוספות אינה שייכת בנידון זה, משום שהגשה שלא במקומה הגשה כשירה היא]. **יא. ובפשטות** הסוגיא בזבחים (סג:). וראה במשנה בהמשך שם (סד:) שהובאה שם גירסא שמקום המליקה במזבח למעלה, ונמחקה גירסא זו, ראה בהגהות וציונים שם ובמלאכת שלמה שם (פ"ו מ"ד). **יב. אמנם** ראה להלן בהערה את גירסת הגר"א. **יג. ויש** שהקשו על שיטה זו מהתוספתא (מנחות פ"א) שמנתה את ההבדלים בין קמיצה ומליקה ושחיטה וכו', ובענין חומר במליקה מבשחיטה (שם ה"ג) היה לה לומר גם זה שמליקה טעונה מזבח, ומה שאין כן שחיטה. **יד. [לפי** שדמה מועט. תפארת ישראל (זבחים פ"ו אות ז)]. והרז"ה (שם) הקשה עליו מדברי הגמרא בזבחים (שם), שלדבריו, כאשר שאלו בגמרא שם 'מאי קאמר' על דברי המשנה 'חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית ובכל מקום היתה כשירה אלא זה היתה מקומה', היה לגמרא לפרש שלכתחילה מקום המליקה הוא על קרן דרומית מערבית, ובכל מקום היא כשירה בדיעבד אלא שלכתחילה מקומה שם מדרבנן שמא יתפזר דם הנפש. וממה שלא פירשו כן משמע שאפילו לכתחילה אין לה קביעות מקום כלל. וראה בילקוט ביאורים בזבחים שם, מה שהובא ביישוב קושיא זו. **טו. אמנם** לשון התוספתא הוא 'מלקה בכל מקום בעזרה כשירה', אמנם הגר"א (בהגהותיו שם) הגיה בה כלשון הגמרא 'מלקה בכל מקום במזבח כשירה', וכן הוא גם בחסדי דוד (על התוספתא, שם). ואמנם לשון זה משמע שדיעבד הוא, אולם בשיטה מקובצת (זבחים שם ולגא אות ט) הגיה 'מליקה בכל מקום במזבח כשירה'. [אולם הרז"ה (במשנתנו) דחה ראיה זו, שיש לפרש שבאה הברייתא לומר שאפילו עשאה למעלה, שזהו מקום עולת העוף, גם כן כשירה היא, ומה שאין כן עולת העוף שאם עשאה למטה כחטאת העוף פסלה]. **טז. ובטהרת** הקודש בזבחים שם (ברש"י ד"ה מה) הוכיח שכן גם שיטת רש"י (שם) שכתב שודאי שאין חטאת העוף טעונה צפון, שהרי נעשית בקרן דרומית מערבית. והנה אם היתה טעונה צפון היה זה במליקה, בדומה לשחיטה בקדשים, ועל זה כתב רש"י שמקומה בקרן דרומית מערבית, ומוכח שגם הוא מהסוברים כן. **יז. תפארת** ישראל (בזבחים פ"ו אות ו), טהרת הקודש (שם סג: ד"ה בכל מקום), וזבח תודה (שם ד"ה בכל מקום). **יח. וכעין** זה כתבו גם תוספות במנחות (ב: ד"ה עולת) בביאור הגמרא שם שסברה [ויתכן שכן הוא גם למסקנא] שהיו רגילים לעשות את החטאת למטה כדי שלא יפול הדם לארץ קודם שיבוא להזות ממנו למטה. **יט. עיין** מנחת אברהם בזבחים (סג.). **כ. וכבר** העירו שאין ברור כיצד נעשית המליקה במזבח, אם צריך להטות ידיו שתעשה המליקה מעל היסוד וכדומה, או די שעושה בקרבת מקום, וככתוב (ויקרא א טו) 'והקריבו אל המזבח ומלק' [ראה להלן בשם הקרית ספר], והיינו שדי למלוק בקרבת המזבח, וצ"ע. וכן הביא בשיעורי הגרא"י סולובייצ'יק (זבחים סד:) בשם הגרי"ד שדן בזה, שבשלמא בעולת העוף יש לומר שעומד על המזבח ועושה אותה באוירו, אבל בחטאת העוף האם יצטרך לעמוד על היסוד, וצריך לומר שמטה ידיו לאויר היסוד. [וציין לתוספות בזבחים (נד. ד"ה ולא אמרת, במש"כ ונראה לר"ת דפריך ממליקה עצמה וכו')]. **כא. וראה** לעיל מה שכתבו לדחות ראיה זו. **כב. ולא** נתבאר בדבריהם כיצד למדים מעולת העוף לחטאת העוף, ומשמעות דבריהם שהלימוד הוא ממשמעות הכתוב, שזהו עניינה של ההקרבה על המזבח. ובאמת אפשר לומר שכיון שנתפרש בעולת העוף שהיא צריכה הקרבה למזבח, שוב יש ללמוד הימנה גם חטאת העוף בגזירה שוה, ראה להלן מהמנחת אברהם. **כג. וראה** שם עוד שהביא את לשון הגמרא בזבחים (סה.) לגבי עולת העוף 'יכול ימלקנה בין מלמעלה בין מלמטה', ולא אמרו 'יכול ימלקנה בכל מקום', ומשמע שודאי שמקום מליקתה הוא במזבח. **כד. כתב** בקן מפורשת (הג"ה אות ג) שיש לתמוה על התוספות (ד"ה כמטאת) והמפרש והרע"ב (ד"ה וחטאת) שכתבו שהכוונה שהיא ניתנת על גופה של קרן, כדעת רבי אליעזר ברבי שמעון, ושלא כדעת רבי שפסק שנעשית בכל חציו העליון, ושכמותו פסק הרמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ה ה"ו) ועל פי ראיות הכסף משנה שם שכן יש לפסוק, וצ"ע. וראה כן גם בתפארת ישראל (אות ב). **כה. וכן** כתבו המפרש (ד"ה ואם) לפי הגהת השיטה מקובצת, התוספות ישנים (יומא ג: ד"ה אי), והשיטה מקובצת (זבחים סה. ד"ה מה). **כו. והרע"ב** שכתב כדבריו. **כז. אך** כתב בקן מפורשת (הג"ה אות ד) שלימוד זה דחוק הוא, שהלא אין ללמוד מכך אלא שנותן כנגד קרן שיש לה יסוד, ואין די בזה ללמוד שמקומה מחציו ולמטה, שהרי אף בחטאת העוף לא דרשו שמקומה למטה ממה שנאמר בה (ויקרא ה ט) 'יסוד', אלא דרשו (זבחים סד:) ממה שנאמר בה (ויקרא ה ט) 'והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח', שהכוונה לקיר שהשיירים שלו מתמצים ליסוד, ומעתה קשה איך למדים בעולה רק ממה שנאמר 'אל יסוד מזבח העולה'.

עוד הביא הרא"ש שדרשו (שם י:) את הפסוק (ויקרא ו יט) 'הכהן המחטא אותה' אותה למעלה ואין דמו של אחר למעלה. וביאר היעיר קינו (שם) שאין לשאול תרי קראי למה לי, משום שהפסוק 'אותה' בא למעט אשם, אלא שממילא ממעטים ממנו גם עולה, וכן מ'אותה' לבד אין ללמוד אלא שדם עולה למטה, ולכן נצרך 'אל יסוד מזבח העולה' ללמד שדמה ניתן רק בקרנות שיש להן יסוד, ולא בקרן מזרחית דרומית שאין לה יסוד כמבואר בגמרא (שם נג.).

ורש"י שם (י. ד"ה שכן) כתב שהלימוד הוא ממה שנאמר בקרבנות אלו 'מזבח' ולא נאמר בהם 'קרנות', וכתב בקרן מפורשת (ד"ה ועולת הבהמה) שדבריו אלו הם לסובר שאין דורשים מ'אותה'.

האם פסול שינוי מקום הוא אף בשינוי מקום המיצוי והמליקה

ואם שינה בזה ובזה פסול. כתב הרא"ש (ד"ה ולם) שמה שאמרה המשנה 'ואם שינה בזה ובזה פסול', לגבי עולת העוף שעשאה למטה הכוונה בין בשינוי מקום ההזאה ובין בשינוי מקום המליקה[כח], אמנם לגבי חטאת העוף הכוונה ששינה במקום הזאת דמה, שאילו שינה במקום מליקתה לא פסל, שהרי מליקתה כשירה בכל מקום במזבח, כמבואר בזבחים (סג:), וכן אין מדובר ששינה במקום מיצוי דמה, שהרי אמרו בזבחים (שם) שאם מיצה דמה בכל מקום כשירה כיון שאם היזה ולא מיצה כשירה.

אמנם ביעיר קינו (ד"ה ולם) כתב, שאפשר להעמיד זאת גם על המיצוי, וכוונת המשנה שאם מיצה שלא במקומו פסל את המיצוי וכאילו לא עשאו[כט].

ואף שגם בלא מיצה כלל כשירה, מכל מקום יש בזה שתי נפקא מינה:

א. הדין הוא שאם נתערבו חטאת ועולה שאין להם תקנה, וטעם הדבר הוא משום שאינו יכול לעשות גם הזאה ומיצוי למטה לשם חטאת וגם מיצוי למעלה לשם עולה [היינו לשיטת ר' אליעזר שרואים את הדם שלא ניתן כדינו כאילו הוא מים] וממה נפשך יוכשר הקרבן, משום שמחמת כמות הדם המועטה שבעוף אי אפשר לעשות בו שני מיצויים, ואף למאן דאמר שמיצוי חטאת העוף אינו מעכב, מכל מקום כל שאין ראוי למיצוי מיצוי מעכב בו. וביאור זה יתכן רק אם אנו אומרים שמיצוי שלא במקומו אינו נחשב מיצוי כלל, שאם נאמר שמיצוי הוא, אם כן כאשר מיצה למעלה כשר מיצוי זה גם לחטאת, ונמצא שיש כאן מיצוי, ושוב יש לשאול מדוע לא ימצה למעלה ויזה למטה ויוכשר הקרבן. ועל כן חידשה המשנה שבאמת אין זה מיצוי כלל, ומשום כך אי אפשר למצות למעלה ולהזות למטה, וכאמור.

ב. עוד יש בזה נפקא מינה, שכיון שהמיצוי פסול, על כן אם נותר דם בעוף מצותו לשוב ולמצות במקום הראוי, אמנם אילו היה כשר המיצוי בכל מקום, יצא כבר ידי חובתו ושוב אינו צריך לחזור ולמצות[ל].

דיוקים בלשון המשנה שיש חילוק בין עולה לחטאת

שם. דקדק **בתורת הבית** (ג:) מדוע לא היה די לומר 'ואם שינה פסול'. וביאר, שבא התנא ללמד שאין דין שינוי מקום בעולה כשינוי מקום בחטאת כמו שנתבאר לעיל, שבחטאת השינוי הפסול הוא רק שינוי במקום מתן הדם, ואילו בעולה השינוי הפסול הוא גם במליקה[לא].

עוד דקדק **ביעיר** קינו (ד"ה ולם) מדוע פתח התנא בלשון נקבה 'חטאת העוף נעשית למטה', וסיים בלשון זכר 'ואם שינה בזה ובזה'. וביאר, שברישא נקט התנא בלשון נקבה משום ששם 'חטאת' ושם 'עולה' מכונים בלשון נקבה, אמנם בסיפא נקט התנא לשון זכר שמתפרש על הקרבן[לב] ועל הדם, משום שהסיפא מדברת לענין הפסול בדיעבד, ובדיעבד אינו פוסל אלא שינוי במקום מתן הדם [אמנם ברישא מדובר לענין לכתחילה, ולכתחילה אף מליקת החטאת היתה נעשית למטה, כמו שכתבו **התוספות** במנחות (ג: ד"ה עולת)].

ועוד ביאר בדרך אחרת, שהטעם שנקט התנא בסיפא בלשון זכר משום שהוא נסוב על העוף, והיינו שבא לומר שדווקא העוף [כלומר הבשר] נפסל, אמנם החטאת והעולה עצמן אינן נפסלות ויצאו הבעלים ידי חובתם, וכדעת שמואל (זבחים כו:) שהפסול ששינו במתן דם שלא במקומו הוא רק לענין פסול הבשר אך הבעלים נתכפרו.

מקור הפסול בחטאת העוף שעשאה למעלה

שם. מצינו כמה ביאורים **בראשונים** אודות מקור הפסול בחטאת העוף שעשאה למעלה:

א. רש"י בזבחים (נג: ד"ה מה) כתב שהוא מהנאמר בהזאת חטאת העוף (ויקרא ה ט) 'חטאת היא', שאם שינה בהזאתה פסולה[לג].

ב. והריב"א כתב (הו"ד בשיטמ"ק שם ד"ה מה) שמקור הפסול בחטאת העוף שהיזה דמה למעלה הוא מסברא, כיון ששינה את מקום ההזאה.

ג. הראב"ד והרא"ש (ד"ה ולם) כתבו, שהמקור לפסול הוא ממה שדרשו בתורת כהנים (צו פי"ג ה"ג) מ'לא ירצה' ו'לא יחשב' (ויקרא ז יח) לפסול בנתן את הניתנים למטה למעלה והניתנים למעלה למטה[לד].

מקור הפסול בעולת העוף שעשאה למטה

שם. שנינו במשנה שעולת העוף שעשאה למטה פסולה. והנה מקור דין זה שעולת העוף נעשית למעלה, מבואר בזבחים (סה.) שהוקשו המליקה והמיצוי להקטרה, מה הקטרה בראשו של מזבח אף המליקה והמיצוי נעשות בראשו של מזבח. והקשו **התוספות** (ד"ה עולת)[לה] **והשיטה מקובצת** (זבחים סה. ד"ה מה הקטרה), שכיון שלמדנו דין זה מהקטרה, מנין לנו לפסול בזה אם עשאה למטה, שהלא הקטרה עצמה אינה מעכבת. ומצינו בזה כמה ביאורים:

א. התוספות והריב"א (הו"ד בשיטמ"ק שם) כתבו ליישב, שבאמת הפסול נלמד מההיקש להקטרה, שכשם שבהקטרה אם לא הקטיר כדין, אין זו הקטרה [ואף שאין זה פוסל את הקרבן שהרי גם אם לא הקטיר כלל אינו נפסל, מכל מקום אין זו הקטרה], כן גם מליקה שלא נעשתה כדינה אינה מליקה וכאילו לא מלק, והרי אם לא מלק פסול הקרבן[לו].

ב. עוד הובא בשיטה מקובצת בזבחים (נג: בתוס' ד"ה תאמר, על פי ההגה"ה שבהגהות ולויים) בשם מהר"פ, שמכיון שנאמר בחטאת בהמה (ויקרא ו יט) 'אותה' ולמדים בזבחים (שם) מפסוק זה שרק אותה שניתן דמה למעלה כשירה אך אם ניתן דמה למטה פסולה, וכיון שכן הוא הדין בעולת העוף שאף היא נעשית למעלה שאם עשאה למטה פסולה. וכעין זה כתב **בשפת אמת** (זבחים שם בתוס' ד"ה תאמר), שהנה בגמרא (שם) רצו ללמוד במה מצינו מחטאת העוף לחטאת בהמה, שכשם שאם שינה ונתן את דם חטאת העוף למעלה שפסלה, כמו כן אם שינה ונתן את דם חטאת בהמה למטה שפסלה. ודחתה הגמרא, מה לחטאת העוף שאין סופה למעלה, לכך דין הוא שתפסל כשעשאה למעלה, תאמר בחטאת בהמה שהרי סופה למטה [כלומר, שמותר דמה נשפך ליסוד], ואם כן אין לפסלה כשעשאה למטה. אמנם לאחר שלמדנו מ'אותה' שאף חטאת בהמה כשנתנה למטה פסולה, מעתה אפשר ללמוד במה מצינו מחטאת העוף לעולת העוף ולפסול כשעשאה למטה, ואין לפרוך כפירכא הנ"ל מה לחטאת העוף שאין סופה למעלה וכו', שכן יש לומר חטאת בהמה תוכיח[לז].

ג. הרא"ש (ד"ה ולם) כתב, שהוא נלמד ממה שדרשו בתו"כ (צו פי"ג ה"ג) מ'לא ירצה' ו'לא יחשב' לפסול בנתן את הניתנים למטה למעלה והניתנים למעלה למטה, ומכאן נלמד שכל שינוי מקום בדם, פוסל.

ד. במצפה איתן (זבחים סו. בתוס' ד"ה למטה) כתב שהמקור שעולה נעשית למעלה הוא מהנאמר (ויקרא א טו) 'ונמצה דמו על קיר המזבח', והיינו שהגמרא בזבחים (סד.) למדה מהקטרה שביאור הפסוק 'ונמצה דמו על קיר המזבח' הכוונה לקיר העליון, ולאחר שלמדנו ש'המזבח' האמור בפסוק הוא קיר העליון, שוב יש לומר שהוא מעכב, משום שכל מקום שנאמר 'המזבח' הוא לעיכובא כמבואר בזבחים (סג.).

ה. בתוספת קדושה **ובמרומי שדה** (זבחים סה: בתוס' ד"ה הבדיל) כתבו, שכיון שדרשו (שם) מ'הוא' האמור בעולת העוף (ויקרא א יז) שמיצוי דם הגוף מעכב, יש ללמוד מזה שכל דיני מיצוי מעכבים[לח].

ו. במראה כהן (בתוס' זבחים סה: בתוס' ד"ה הבדיל) כתב, שהמקור הוא ממה שדרשו בחולין (כב.) מהאמור בעולת העוף (ויקרא ה י) 'ואת השני יעשה עולה כמשפט', שהקישה הכתוב לחטאת בהמה. ונלמד מזה שכשם שחטאת בהמה פסולה כששינה את מקומה [כאמור בזבחים (נג:)], כן גם עולת העוף.

אם שינוי מקום הזאה בחטאת העוף פוסלה לגמרי או רק לענין אכילת הבשר

שם. שנינו במשנתנו שחטאת העוף שעשאה למעלה פסולה. וכן שנינו במשנה בזבחים (סו.) לגבי חטאת העוף שאם עשאה למעלה פסולה. וכתבו **התוספות** (שם ד"ה למעלה) שהפסול הוא רק לענין שהבשר אינו נאכל, אבל ודאי שהבעלים נתכפרו, כמו שאמר שמואל (שם כו:) שזריקה שלא במקומה מועילה

כח. אמנם ראה שהבאנו לעיל בשם התוספות יום טוב שאף בעולת העוף אין שינוי מקום פוסל במליקה. **כט. עיין** שם שהוכיח כן מתוספות במנחות (ג. ד"ה מילה), וראה בילקוט ביאורים בזבחים (סד.) שהובאו הדעות בזה. **ל. שהרי** התוספות בזבחים (סה. ד"ה דמו) כתבו שאין צריך ליתן על המזבח את כל הדם. יעיר קינו שם. **לא. אמנם** הבאנו לעיל שיש הסוברים שאף בעולה מקום המליקה אינו מעכב, ולשיטתם אפשר שבא התנא ללמד שכן הוא בין בעוף ובין בבהמה שאין לחלק ביניהם לענין דין שלא במקומו כמקומו כאמור להלן. **לב. שעיקר** הקרבן הוא הדם, כמו שכתב רש"י בכמה מקומות. יעיר קינו שם. **לג. ותוספות** (שם ד"ה מה) הקשו על דברי רש"י שאם כן גם בחטאת בהמה יש לדרוש כן מהאמור בה 'היא', ולפסול בה כששינה במקום מתן דמה, ומדוע בסוגיא שם דנו מה המקור לזה. והראשונים והאחרונים האריכו ליישב את שיטת רש"י, עיין שם בשיטה מקובצת ממהר"פ בשם מורו (ד"ה מה), ובצאן קדשים (בתוס' שם), ועוד. **לד. היינו** שמהכפילות 'לא ירצה' ו'לא יחשב' נלמד שאחד מהם בא לדרשה זו. קרבן אהרן (הו"ד ביעיר קנו, שיח השדה ד"ה ולם, בהגה"ה). **לה. וכן** הקשו בזבחים (נג: ד"ה תאמר, סה: ד"ה הבדיל, סו. ד"ה למטה). יש מקומות שהקשו כן על המליקה [ולשיטתם אף במליקה מעכב שינוי מקום, וראה על כך לעיל] ויש מקומות שהקשו כן על המיצוי. **לו. ועיין** לעיל אודות הנידון האם קרן דרומית מערבית מעכבת בחטאת העוף, מה שהבאנו בענין זה. **לז. ועיי"ש** שיישב בזה קושיית תוספות שם, וכתב שאולי גם תוספות עצמם כיוונו לדברים אלו. **לח. וכוונתם** על דרך דברי רש"י (זבחים נג: ד"ה מה) המובאים לעיל אודות המקור לפסול בחטאת שעשאה למעלה, שמה ששינוי מקום בהזאת חטאת העוף מעכב, למדים מ'היא' האמור בה.

לכפר משום ש'שלא במקומו כמקומו דמי' וכמו שדרש שם מהפסוק (ויקרא יז יא) 'ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר', שכיון שהגיע דם למזבח מתכפר[לט].

ותמהו **האחרונים**[מ] שהרי להלן (פ"ג) נאמר כמה וכמה פעמים שאשה שהביאה עולה וחטאת ועשה הכהן את העולה למטה ואת החטאת למעלה, שפסל אותן, ועליה להביא קרבנות אחרים, והרבה האריכו שם בדין זה ופרטיו, ואילו לתוספות הלא כבר נתכפרה ולמה תביא אחרים תחתם. [ואין לומר שכיון שנפסלה החטאת לאכילה תצטרך להביא קרבן אחר[מא], שאין סברא לומר כן. ועוד שמבואר להלן שגם באופנים שיש ספק אם עשאן למעלה או למטה, חוזרת ומביאה קינים אחרים, וכתב **הרמב"ם** (שם מ"ה) שבאופנים אלו הרי זו חטאת העוף הבאה על הספק ואינה נאכלת, ונמצא שלא הועילה ההבאה השניה לדין אכילה כלל].

ותירץ **היעיר** קינו (ד"ה התנא, בסופו), שמה ששנינו להלן שהקרבנות פסולים ועל האשה להביא קרבנות אחרים, זהו משום שעשאן שלא לשמה, והיינו שכיון שנעשתה החטאת למעלה אזי אנו אומרים שלא נעשתה לשם חטאת, וחטאת שלא לשמה פסולה[מב]. ואף שמבואר לעיל (ב:) שסתם זבחים לשמם הם עומדים, ונאמר שם עוד שהתנו בית דין שלא יחשוב דבר ואז אומרים שסתמא לשמה וכשר, מכל מקום אין זה אלא כשנעשה הקרבן כתיקונו, אבל אם שינה את מקומו או את מעשיו אזי אין אומרים עוד שסתמו לשמה, ופסול עד שיאמר בפירוש שעושה אותו לשמו, וכאן מדובר שלא חשב דבר ועל כן נפסל מצד שהוא שלא לשמו. אך **בתורת הבית** (ג:) דחה דברים אלו, שאם כן גם בדברי שמואל שאמר שבנתן שלא במקומו נתכפרו הבעלים, צריך לומר שמדובר שפירש שעושה לשם אותו קרבן, שאם לא כן בחטאת ופסח יפסל מצד שלא לשמו, והרי אמורא צריך לפרש דבריו.

ולכן כתבו **בתורת הבית** (שם) **ובעולת שלמה** (בתוס' זבחים שם), שבמסכתנו מדובר ששינה גם במעשה החטאת ולא רק במקום מתן דמה, וכגון שעשה בה מיצוי לבד[מג], ומשום כך נפסלה החטאת והבעלים לא נתכפרו.

דעת הרמב"ם בזה

אמנם הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ז ה"ה) כלל פסול חטאת שעשאה למעלה עם פסול חטאת לשם עולה ועוד פסולים כיוצא בזה הפסולים לגמרי. ודייקו **האחרונים**[מד] שהרמב"ם סובר שאין אומרים בזה 'שלא במקומו כמקומו דמי', אף שגם הוא פוסק כשמואל (שם פ"ב ה"י). וכן כתב **בשיטה מקובצת** (בתוס' זבחים שם) שהיא פסולה לגמרי ואין אומרים בזה 'שלא במקומו כמקומו דמי'[מה]. ושיטה זו מסתייעת מפשטות המשניות במסכתנו, וכאמור לעיל.

ומצינו כמה ביאורים מדוע אין אומרים כאן את דינו של שמואל ש'שלא במקומו כמקומו דמי':

א. בשיטה מקובצת (שם) כתב, שלא אמר שמואל את דינו אלא בזבחים, שהלא טעמו הוא משום שנאמר (ויקרא יז יא) 'ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר', ודורשים שכיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים, ופסוק זה בזבחים נאמר, ואין ללמוד הימנו לעופות. ולפי זה לעולם אין אומרים בקרבנות העוף 'שלא במקומו כמקומו דמי'. וכן כתבו כמה **אחרונים**[מו], שנראה לומר שבחטאת העוף אין אומרים 'שלא במקומו כמקומו דמי', כיון שנאמר בה (שם ה יא) 'היא' לומר ששינוי פוסל בה, וכאמור **ברש"י** בזבחים (נג: ד"ה מה). אמנם **באבן האזל** (מעשה הקרבנות פ"ז ה"ט) כתב שמדברי הרמב"ם (פסולי המוקדשים פ"ז ה"ה) שלא הזכיר חילוק זה, משמע שדעתו היא שאין חילוק בין זבחים לעופות.

ב. בשם הגר"ח הובא לבאר (גרי"ז סטנסיל, מנחות כ: ד"ה מלקה), על פי הגמרא בזבחים (סה:) שאם עשה בחטאת מעשה עולה פסלה, ועל כן כשהיזה למעלה פסלה מצד שעשה בה מעשה עולה. וכן כתב **בחזון יחזקאל** (על התוספתא, זבחים פ"ז ה"ג, ליקוטי הש"ס זבחים נג: ד"ה בתוספות), והוסיף שלפי הסבר זה רק אם היזה דמה למעלה נפסלת החטאת, אבל אם הזהו שלא כנגד היסוד [או על גבי הכבש] לא נפסלה, שהלא אין כאן מעשה עולה, ושייך להכשיר לענין כפרת בעלים משום 'שלא במקומו כמקומו דמי'.

ג. הגרי"ז (סטנסיל, מנחות כ: ד"ה מלקה) ביאר שיטה זו על פי מה שיסד שהדין של למטה מחוט הסיקרא הוא גם לענין מקום עבודת ההזאה [ואינו רק מקום לנתינת הדם במזבח]. ועל כן ביאר שכל הדין ש'שלא במקומו כמקומו דמי' אינו אלא כשהשינוי הוא רק בזה שנתן את הדם במקום אחר במזבח, אבל כאן מדובר שגם עמד למעלה ונמצא שמעשה ההזאה נעשה למעלה, ובזה אין אומרים את דינו של שמואל ש'שלא במקומו כמקומו דמי'[מז]. והנה ביאר הגרי"ז שם שמקור גדר זה הוא מההיקש מהגשת מנחה לחטאת העוף (זבחים סג:), שמשם למדים דין קרן דרומית מערבית לכתחילה בחטאת העוף, ומזה עצמו גם למדים שדין הוא בחטאת שתהיה במזבח דווקא, ראה כן לעיל בשמו. וקשה שכשם שמליקה כשירה גם למעלה ובלבד שתהיה במזבח, כן יש להכשיר גם הזאה שנעשתה על המזבח למעלה, שהלא נתקיים בה דין מזבח, ומהיכן אנו יודעים שמעשה ההזאה צריך להיות למטה לעיכובא, שבפשוטו אין דין זה אלא במקום מתן דמים ולא במקום העבודה, ושוב שייך לומר בזה שלא במקומו כמקומו דמי. וכתב **במנחת אברהם** (זבחים סו.) שסברא היא שכיון שמקום מתן דמים הוא למטה, שגם מקום עבודת ההזאה הוא למטה[מח].

ד. **באבן האזל** (מעשה הקרבנות פ"ז ה"ט) כתב שאין שייך כאן הכלל ש'שלא במקומו כמקומו', על פי מה שיסד בגדרי דין מיצוי הדם, שהמיצוי אינו עבודה לעצמה, אלא שהוא נעשה ממילא על ידי ההזאה, שמההזאה מתמצה הדם אל יסוד המזבח. וממילא כיון שהרמב"ם סבר (שם ה"י) שהמיצוי מעכב, על כן אין ההזאה למעלה נחשבת עבודה כלל, שהרי לא היה ממנה מיצוי אל יסוד המזבח, ואין שייך להכשירה משום 'שלא במקומו כמקומו'[מט].

אם גם לענין שינוי מקום המיצוי בעולת העוף אומרים 'שלא במקומו כמקומו דמי'

נתבאר לעיל, שלשיטת **התוספות** בזבחים (סו. ד"ה למעלה) מה ששנינו שחטאת העוף שעשאה למעלה פסולה, הכוונה שלא נפסל אלא הבשר, אבל בעלים נתכפרו. והרבה מן **האחרונים**[נ] נקטו שהוא הדין מה ששנינו בעולת העוף שאם מיצה דמה למטה פסולה, שאינו אלא לענין הקטרת בשרה, אבל הבעלים נתכפרו. **אמנם בדם זבחים** (בתוס' שם) כתב שבפשטות כוונת המשנה היא שגם המליקה היתה למטה, ועל כן היא נפסלת לגמרי. ודעתו שם היא שלשמואל אף שנפסל בשר לאכילה אינו פסול להקטרה, ועל כן אם היה כאן בעולת העוף דין 'שלא במקומו כמקומו', היתה כשירה לגמרי, שהרי היא קריבה כליל, וממה שאמרה המשנה[נא] שפסולה מוכרח שיש כאן עוד טעם לפסול, וזהו כאמור, משום שגם מלקה למטה ובזה נפסלה לגמרי. וכן כתב **במראה כהן** (בתוס' שם) שמרש"י בזבחים (נג.) משמע שבעולת העוף אין אומרים כן.

ובחזון איש (סי' ז ס"ק א) **ובחידושי מרן רי"ז הלוי** (פסולי המוקדשין פ"ה ה"ח) כתבו, שמה ששנינו שעולת העוף שעשאה למטה פסולה, אין זה משום דין שינוי מקום במתן דמה בלבד, אלא שיש בזה עוד דין שעצם עבודת המיצוי צריכה להיעשות למעלה, וכמו שדרשו בזבחים (סה.) מהפסוק (ויקרא א טו) 'ומלק והקטיר ונמצה', שכשם שהקטרה בראש המזבח כך גם המיצוי נעשה בראש המזבח, והיינו שלמדים מכאן שעבודת המיצוי צריכה להיעשות בראש המזבח[נב], וממילא אין שייך כאן הכלל ש'שלא במקומו כמקומו דמי'[נג].

לט. **ועיין** בתפארת ישראל בזבחים (פ"ז מ"א) שביאר את דברי המשנה על פי שיטה זו. ועיין להלן בדעת הרמב"ם שהבאנו שיש שנקטו שדברי תוספות סותרים בזה. **מ.** **תורת** הבית (ג:), יעיר קינו (ד"ה התנא), הגהות בן אריה (בתוס' זבחים שם), ועוד. **מא.** **וכן** נאמר לשיטות שגם בעולה אומרים שלא במקומו כמקומו [עיין להלן אודות שלא במקומו בעולה], שכיון שנפסלה העולה לאכילת מזבח צריכה להביא אחרת תחתיה. **מב.** **וכן** בעולה שעשאה למטה, הלא לא עלתה לשם חובה, ועל כן צריכה להביא אחרת. יעיר קינו (שם). ולשיטתו שגם בעולה נאמרו דיני שמואל, עיין להלן אודות שלא במקומו בעולה. **מג.** **ובעולה** שעשאה למטה, היינו שהיזה ולא מיצה או שלא הבדיל בה. **מד.** **מראה** כהן (בתוס' זבחים שם), זבח תודה (ליקוטי הלכות עמוד 35). וכעין זה בחזון יחזקאל וכתבי הגרי"ז דלהלן. אבל בהמאיר לעולם (ח"ב סוס"ג) כתב שאף שהרמב"ם סתם בזה, סמך על דבריו בהלכות פסולי המוקדשין (פ"ב ה"י), שפסק שם כשמואל שכיון שהגיע דם למזבח מכפרת. וראה בילקוט ביאורים לזבחים (סג:) מה שהובא בשם האחרונים לבאר את דעת הרמב"ם, במה שכתב שאם היזה שלא במקומו יכול לחזור ולהזות במקומו, שמאחר ששלא במקומו כמקומו דמי, הלא אי אפשר לתקן זריקה שלא במקומה [ועיין עוד להלן בהערה בזה]. ולדעות המובאות כאן שהרמב"ם סבר שאין אומרים כן בהזאה, לא קשה כלל. **מה.** **וכתב** בחזון יחזקאל (על התוספתא, זבחים פ"ז ה"ג, ליקוטי הש"ס זבחים נג: ד"ה בתוספות) שכן גם משמע במשנה בזבחים (סו:) 'וכולן אין מטמאין בבית הבליעה', שבאה לחדש שגם בשינה מקום ההזאה או המיצוי אין מטמאים כנבילה [עיין רש"י במעילה (ג. ד"ה לאתויה)], והרי מבואר שגם בזה יש חידוש שאין מטמאים, ועל כרחך שהזאה שלא במקומה אינה כלום, שאם נחשבת הזאה לכפר, אזי אין חידוש בכך שאינם נבילה ושאינם מטמאת. **מו.** **ראה** מים קדושים (זבחים שם בתוס' ד"ה למעלה), ועיין גם במרומי שדה (זבחים שם ד"ה חטאת, שם נג: ד"ה אותה) שנקט שדברי התוספות כאן סותרים את דבריהם שהובאו לעיל. ובתורת הבית (ג.) כתב שדבר זה שנוי במחלוקת רש"י ותוספות שם, עיי"ש. **מז.** **ועל** כן רק בזריקה נאמר דינו של שמואל ש'שלא במקומו כמקומו דמי', וכמו שדרשו בתורת כהנים (ויקרא דבורא דנדבה פ"ד ה"ג) על הפסוק (ויקרא א ה) 'וזרקו את הדם על המזבח', שהדם על המזבח ואין הזורק על המזבח, שהכוונה היא שבזריקה אין צורך שיהיה גם הזורק על המזבח, ודי שמתן הדם יהיה במזבח [וראה שם שתמה על הראב"ד שפירש אחרת]. ואפשר שלפי זה שייך לומר 'שלא במקומו כמקומו' גם בחטאת העוף שעשאה למעלה, אם יצוייר שיעמוד למטה ויתן למעלה. ועיין להלן בנידון אם גם בעולה אומרים שלא במקומו כמקומו בשם חידושי מרן רי"ז הלוי שנקט בדעת תוספות בזבחים שם (ד"ה למעלה), שלא כדבריו אלו, אלא שרק בעולת העוף מקום מתן הדם הוא דין בעבודה. והאמור כאן הוא בדעת הרמב"ם בלבד. **מח.** **והקשה** הגרי"ז שאם דין קרן דרומית מערבית בהזאה הוא במעשה ההזאה, למה לא יצטרך המזה לעמוד בשעת ההזאה על המזבח עצמו. ויישב שמכאן מוכח שדין זה אינו במעשה ההזאה, אלא שדין הוא שחטאת העוף צריכה קרן דרומית מערבית. **מט.** **ולפי** זה מתבארים דברי הרמב"ם (מעשה הקרבנות שם) שאם היזה שלא במקומו חוזר ומזה במקומו, ולכאורה קשה הלא מכיון שהזאה שלא במקומה כמקומה דמי א"כ אי אפשר לתקנה, ועל פי דברינו יתיישב שהזאת חטאת העוף שלא במקומה אין מועילה כלל, מאחר שהמיצוי לא נעשה כדינו. וראה בילקוט ביאורים לזבחים (סג:) שגם הצפנת פענח (קונטרס השלמה לח"ד עמ' 61) והמקדש דוד (סי' כח ס"ק א) כתבו כעין זה שדין שלא במקומו כמקומו תלוי בנידון אם מיצוי מעכב, אלא שלדבריהם אם מיצוי מעכב אין נגמרת ההזאה עד שימצה, ועל כן יוכל לחזור ולתקן את ההזאה שלא במקומה, עיין מה שהובא שם באורך. **נ.** **חק** נתן (בתוס' זבחים שם), תפארת ישראל (זבחים פ"ז מ"ב), בית הלוי (ג:), ויעיר קינו (ד"ה התנא). **נא.** **דבריו** נסובים על המשנה בזבחים (סו.), אולם ניתנים להיאמר גם על המשנה כאן. **נב.** **שהרי** למדים מפסוק זה גם שמליקה בראש המזבח, ושם בודאי הלימוד הוא על גוף העבודה שזה מקומה, וממילא הוא הדין גם הלימוד על המיצוי הוא על מקום העבודה, ולא רק על המקום במזבח בו יתמצה הדם. ועיין עוד במנחת אברהם (זבחים ג עמ' רלד) מה שהוסיף בדברים אלו, וראה שם שהקשה שאם כן איך ממצה בקיר המזבח מהסובב ולמעלה, הלא המיצוי הוא באויר בלבד ואין זה נחשב שממצה במקום הקטרה, עיי"ש. **נג.** **ויש** להוכיח כן שהרי כתבו

לדעות שנתכפרו בעלים, אם מותר להקריב לכתחילה בשינוי מקום

נתבארו לעיל דעות הסוברים שגם בעוף אומרים 'שלא במקומו כמקומו דמי', ואם שינה את מקום מתן הדם נתכפרו בעלים. והקשה **היעיר קינו** (ד"ה הסנא) שאם כן מדוע מבואר להלן שאם נתערבו חטאת העוף ועולת העוף זו בזו אין להם תקנה, ראוי היה לומר שיקריבום בשינוי מקום ויעלו לכפרת הבעלים.

ותירץ, שלכתחילה אסור להקריב באופן זה, משום שאין מתירים לעשות בידים עבודה שלא כתיקונה. והביא ראיה לדבריו, שבזבחים (עט:) נאמר שאם נתערבו הניתנים למטה בניתנים למעלה, שלרבי אליעזר יתן למעלה ויחזור ויתן למטה ורואים את הניתן למעלה כאילו הוא מים, ולחכמים הכל ישפך לאמה. והרי שלחכמים אין אומרים שיתן למעלה ויועיל גם לניתנים למטה לענין כפרת בעלים. ואף לרבי אליעזר אין מתירים אלא משום שרואים אותם כאילו הם מים ונמצא שאין זו עבודה כלל, אבל לולא טעם זה אין להתיר לזרקו שלא במקומו, משום שאין לעשות עבודה שלא כתיקונה. והוסיף, שאין לומר לדעת רבי אליעזר שיעשה הזאה ומיצוי למטה ועוד מיצוי למעלה ונראה אותו כאילו הוא מים [דהיינו שלגבי החטאת נראה את המיצוי שלמעלה כאילו הוא מים ולגבי העולה נראה את ההזאה והמיצוי שלמטה כאילו הוא מים], משום שאחר שיעשה מיצוי אחד, שוב לא יוכל לעשות מיצוי שני, משום שדם העופות הוא מועט ואין בו די לשני מיצויים[נד]. והוסיף עוד, שאמנם למאן דאמר שמיצוי חטאת העוף אינו מעכב, אפשר שיעשה הזאה לחטאת למטה ומיצוי לעולה למעלה, אולם אף למאן דאמר זה צריך שיהיה הקרבן ראוי למיצוי, ובאופן זה שאי אפשר למצות את החטאת [משום ספק עולה] אינה ראויה למיצוי, והרי זה כדין כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו[נה].

מה הן קיני החובה

סדר קינין כך הוא החובה אחד חטאת ואחד עולה. נתבאר במשנה שלעולם קיני חובה הם אחד חטאת ואחד עולה[נו]. וכתב **הראב"ד** (ד"ה סדר) שהיינו קיני זב וזבה ומצורע ויולדת בדלות ושמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו בעולה ויורד[נז]. ותמה **הרז"ה** (ד"ה עוד פי' הסכם הסוכה) שנשמט הימנו נזיר טמא, ואין לומר ששיירו, דמאי שייר דהאי שייר.

והמפרש (ד"ה סדר) הזכיר את כל אלו והשמיט נזיר טמא ומצורע, וכן **הרא"ש** (ד"ה קן הוא) כתב את כל אלו והשמיט רק מצורע. וביארו **בבית הלוי** (ד"ה סדר) **וביעיר קינו** (סיח השלה ד"ה קן הוא, נהגה"ה) שאפשר שנקטו רק את אלו שחובתם היא קינים לבד, ולא מצורע ונזיר טמא שיש בהם גם חיוב כבש לאשם. ואף שהרא"ש הזכיר את הנזיר שיש בו כבש לאשם, מכל מקום אין האשם מעכב בו, כפי שאמרו בנזיר (יח:). ועוד כתב בדעת הרא"ש, שבכריתות (ט:) מבואר שמצורע מביא קרבן אחד על נגעים הרבה, וכתב **הרע"ב** (שם פ"ב מ"ג) שזהו באופן שנתנגע ונתרפא וחזר ונתנגע, וכיון שבכל הפרק מדובר שהיה לאשה אחת הרבה קינים משם אחד, אי אפשר לנקוט כן במצורע, שלעולם אין מביא אלא קרבן אחד על כל נגעיו[נח], ומשום כך לא הזכירו כאן.

הטעם שבנדר ונדבה מביא עולות בלבד

בנדרים ונדבות כולן עולות. כתב **הראב"ד** (ד"ה סדר) שטעם הדבר הוא לפי שאין בעוף אלא חטאת ועולה, וחטאת אינה באה בנדר ובנדבה, ועל כן כאשר הוא נודר להביא קן, אין שייך חיוב אחר מלבד עולה. והוסיף, שגם בלא זה דינו להביא עולה, שאפילו האומר הרי עלי קרבן מחויב בעולה החמורה, ואינו יכול לפטור עצמו בתודה ושלמים הקלים.

דין נדבת פרידה אחת וגדר הדין

שם. בזבחים (סה.) ובכריתות (ט.) הובאה ברייתא, שלפי שנאמר (ויקרא א יד) 'והקריב מן התורים או מן בני היונה' היה מקום לומר שהמתנדב עוף לא יפחות משני פרידין, תלמוד לומר (שם פסוק טו) 'והקריבו', שיכול להביא אפילו רק פרידה אחת. ובביאור מה שהבינה הגמרא שלא יפחות משני פרידין, כתב **רבינו גרשום** (כריתות שם ד"ה סומע) שזהו משום שנאמר בפסוק 'תורים' בלשון רבים[נט], ומיעוט תורים שנים[ס]. אולם **רש"י** (שם ד"ה והקריב) פירש ש'והקריב' משמע קרבן שלם[סא].

ובקרבן אהרן (הו"ד בשפת אמת זבחים שם ד"ה לפי) תמה על דברי רש"י וכתב שאינו יודע מדוע תור או בן יונה אחד אינם נקראים קרבן שלם. ויישב **השפת אמת** (שם), שכוונת רש"י היא שכיון שמצינו בזב וזבה ויולדת שחייבה אותם התורה להביא שנים דווקא, על כן היינו אומרים שגם בנדבה לא יביא אלא קרבן שלם שנמצא כמותו בתורה, דהיינו שנים.

והגרי"ז (חידושי מרן רי"ז הלוי מעשה הקרבנות פי"ד ה"ב, חידושי הגרי"ז נזיר ג: ד"ה דלמא) ביאר עוד בזה, שמדברי רש"י מוכח שגם לפי מסקנת הגמרא קרבן עוף שלם אינו אלא שנים, אלא שנתרבה בנדבה חידוש מיוחד שמביא אף עוף אחד, אך באמת קרבן עוף שלם הוא דווקא שנים[סב].

וביסוד זה, שקרבן שלם בעוף הוא קן [שבה שתי פרידים], ביאר כמה דברים:

א. בכריתות (שם) נאמר שגר מביא בהמה אחת או שני עופות, וביארה הגמרא שמה שמביא שני עופות ולא עוף אחד [כפי שהוא מביא רק בהמה אחת], משום שלא מצינו בכל התורה שמביאים רק פרידה אחת. ושאלה הגמרא מברייתא זו שנאמר בה שאפשר להביא גם פרידה אחת, ותירצה שכל זה בנדבה אבל בחובה לא מצאנו זאת. ובפשוטו כוונת הגמרא היא שזהו כעין גילוי מילתא שמזה למדנו שחובתו היא להביא שני עופות. אבל להאמור יש לבאר את תירוץ הגמרא, שחידוש התורה שאפשר להתנדב ולהביא פרידה אחת אינו אלא בנדבה, אבל בחובה נשאר הדין שצריך להביא קרבן שלם, והיינו שפחות משנים אינו קרבן שלם, ועל כן אם הוא מביא בהמה מביא קרבן אחד, אולם אם הוא מביא עוף עליו להביא שנים, משום שקרבן שלם בעוף הוא שני עופות[סג].

ב. להלן (כג:) נאמר שאין מביאין בן יונה כנגד תור ולא תור כנגד בן יונה, והיינו שאם מביא קן צריך ששניהם יהיו ממין אחד, ואי אפשר שאחד יהיה תור והשני בן יונה. ומצינו דין זה גם במי שמתנדב קן, שאף שיכול היה להתנדב גם פרידה אחת לבדה, וכמובן שגם יכול היה להתנדב גם שתי פרידות אחת תור והאחרת בן יונה, מכל מקום כשנודר קן צריך שיהיו שוים. עיין להלן (שם) מה שהבאנו בזה, וראה כן גם **בפירוש המשניות להרמב"ם** (נזיר פ"א מ"א) לגבי האומר 'הרי עלי ציפורין'. ולכאורה צריך ביאור, שהרי דין זה מבואר במשנה רק לגבי חייבי קינין, אבל באופן שנתחייב בקן מחמת נדר לכאורה לא שייך דין זה, שהרי כל קרבן הוא חיוב בפני עצמו. אמנם ביאור הדבר הוא על פי הנ"ל, שאם נדר להביא קן הרי נתחייב בנדרו להביא קרבן שלם של עוף, וקרבן שלם הוא שנים ממין אחד.

ג. במשנה במנחות (קד:) נאמר ששנים יכולים להתנדב קרבן אחד עולה או שלמים, ואפילו פרידה אחת בעוף. וכן פסק **הרמב"ם** (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ג). וקשה מה החידוש בדבר שמשתתפים אפילו בפרידה אחת, הלא כיון שנתחדש שיש שותפות בעוף, שוב אין לחלק בין אחד לשנים, ודי היה לומר שמשתתפים בעוף וממילא נדע שבין באחד ובין בשנים. אמנם על פי היסוד האמור, מבואר הדבר, שכיון שקרבן של עוף אחד אינו קרבן שלם, על כן היה מקום לומר שאף שנתחדש שאפשר להתנדב ולהביא עוף אחד, מכל מקום בשותפות אי אפשר להביא אלא שנים [ובפרט שהמקור שעוף בא בשותפות הוא מדרשה בתורת כהנים (ויקרא דבורא דנדבה פ"ח ה"א) מהנאמר 'והקריב', שכאמור לעיל בשם

תוספות (זבחים פד. ד"ה הניתנין) ששינוי מקום במיצוי בעולת העוף דומה לשינוי מקום בשחיטה בקדשי קדשים, וכשם שבעולת העוף ששינה מקומה אינה מטמאה בבית הבליעה שפסולה בקודש, כך גם קדשי קדשים ששחטם בדרום אם עלו לא ירדו. ומוכח שאם שינה את מקום המיצוי לא נתכפרו הבעלים, שאם נחשב למיצוי גמור לענין כפרה, אין ללמוד מזה דבר לקדשי קדשים ששחטם בדרום שנפסלו לגמרי. חידושי מרן רי"ז הלוי (שם). ועוד, שאפילו למאן דאמר שלא במקומו לאו כמקומו דמי, וכן אפילו נאמר שבעוף אין אומרים שלא במקומו כמקומו, אין לדמות מיצוי שלא במקומו שהוא חסרון במקום מתן דם, שודאי נחשב פסולו בקודש, לשחיטת דרום שהיא גרועה ממנה, ועל כרחך שלכולי עלמא במיצוי שלא במקומו גם העבודה היא שלא במקומה. מנחת אברהם (שם). **נד. וגם** אין לומר שיעשה לפחות מיצוי אחד, או למעלה לשם עולה או למטה לשם חטאת, ולגבי הקרבן השני נראה את הדם כאילו הוא מים, ועל ידי כך יוכשר הקרבן לצד שעשה כתיקנו. שהלא לגבי הקרבן השני נחשב הדבר שפסלו בידים כאשר מיצה את הדם לשם מים וכילהו עד תומו, ואין לפסול קרבנות באופן זה, ומוטב להמתין עד שימותו מאליהם [ראה שם שהוכיח כן מרש"י בזבחים (פג. ד"ה כיון)]. **נה. והביא** על כך את דברי התוספות בזבחים (עט. ד"ה והא), ראה בדבריו. ובהמשך הדברים הוסיף להוכיח באורך שגם לשמואל שפסול בשר אבל בעלים נתכפרו, צריך שיהיה ראוי הקרבן למיצוי, עיי"ש. **נו. והקשה** הרמב"ם בפירוש המשניות, (מ"ג) שמצינו בחובה גם קרבן גר הבא שני תורים או שני בני יונה ושניהם עולה [ואין לומר שקרבן גר נחשב נדבה לפי שמנדבת לבו בא להתגייר, שאם כן היה די לו להביא פרידה אחת, ואילו בכריתות (ט.) מבואר שעליו להביא שתי פרידים לפי שקרבנו חובה. קן מפורשת (ד"ה המוכה)]. ותירץ, שלא השגיח התנא על כך, לפי שאינו מצוי. עוד הביא התוספות יום טוב (ד"ה המוכה) לתרץ, שקרבן הגר אינו מפורש בתורה. ובלשון הזהב (כרע"ב ד"ה סדר) הקשה כיצד סתם התנא שהחובה היא אחד חטאת ואחת עולה, והלא יולדת עשירה מביאה רק פרידה אחת לחטאת. [ולכאורה יש לומר שהנידון כאן על קינים דווקא, והראיה שגם בנדבה אפשר להביא פרידה אחת, ואילו התנא כתב 'כולן עולות' ולא כתב שאפשר להביא גם פרידה אחת]. **נז. כן** הביאו הרז"ה המובא בסמוך. **נח. וראה** בתוספות יום טוב (שם) שיש לדון באופן שהיה ראוי להביא קרבנותיו קודם שנתנגע האם מביא קרבנות הרבה על כל נגע ונגע או שאף בזה מביא רק קרבן אחד, ועיין שם מה שהוכיח מדברי הרמב"ם. ויתכן שהרא"ש סובר שאף בזה מביא רק קרבן אחד. **נט. והוא** הדין שנאמר 'בני יונה' לשון רבים. **ס. ובשפת** אמת (זבחים שם ד"ה לפי) הביא כן מהקרבן אהרן, שהמקור הוא ממה שלא נאמר 'תור', והקשה עליו שאם כן למה לא אמרה תורה 'תור' ושוב לא היה צורך לריבוי מ'והקריבו', ודחה דבריו. אמנם עיין במלבי"ם (ויקרא שם סי' ע) מה שכתב בזה. ועיין יישוב נוסף בהערה הסמוכה. **סא. ואפשר** שמקורו של רש"י הוא מזה עצמו שכתבה תורה 'והקריב מן התורים או מן בני היונה' בלשון רבים. ולפי זה אין להקשות למה כתבה התורה לשון רבים עד שהוצרכה לריבוי שאפילו אחד מביא, שבאה להשמיענו דבר זה עצמו, שזהו קרבן שלם, ונפקא מינה למבואר להלן. **סב. ולכאורה** אין הכוונה שדווקא שני תורים או שני בני יונה, שבכריתות (שם) אמרו שמה שיולדת מביאה רק בן יונה או תור, הרי זה משום שיש כבש עמם. אמנם קשה, שהלא 'והקריב' אמרו על שני תורים או שני בני יונה דווקא, ועוד שבהמשך הבאנו מדבריו שהוכיח בדברי רש"י בזבחים (סז: ד"ה לריכה) שהנודר קן מביא שני תורים או שני בני יונה דווקא, וכדלהלן. **סג. וראה** שם שביאר את מהלך הגמרא שם לפי זה.

רש"י בכריתות, נאמר דווקא על קרבן שלם], ונמצא שיש חידוש מיוחד שמה שנתרבה שעוף ישנו בשותפות אפילו בפרידה אחת[סד]. ועיין עוד להלן (כג:).

מדוע ביארה המשנה דין נדרים ונדבות

איזהו נדר האומר[סה] הרי עלי עולה[סו] ואיזו נדבה האומר הרי זו[סז] עולה.
כתב היעיר קינו (ד"ה עוד) שהקדים התנא לבאר את דין הנדר, משום המבואר בסוף פ"ג (כד:) שעל האשה שנפסלו חלק מקרבנותיה להשלים את אשר נדרה, ומה שהוסיף התנא לבאר את דין הנדבה, זהו משום שהוזכרה להלן (שם), ועל פי ביאורו שם שהוזכרה משום שאין בה חיוב אחריות, ראה שם מה שהובא בשמו.

מדוע נקטה המשנה מיתה וגניבה ולא אבידה

מה בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייב באחריותן[סח] נדבות מתו או נגנבו אין חייב באחריותן. ביעיר קינו (ד"ה אלא) דקדק מדוע נקטה המשנה רק שתי דוגמאות אלו של מיתה וגניבה ולא נקטה אבידה[סט] [אמנם ציין שבגמרא מגילה מובאת משנתנו בגירסא 'או אבדו'][ע].
ביאר על פי הגמרא בחולין (קלט.) שהביאה בשם ריש לקיש שאם הקדיש מנה לבדק הבית ונגנב או אבד, אפילו אמר 'הרי עלי' אינו חייב באחריותו, משום שכל מקום שהוא שם, בי גזא דרחמנא הוא. והקשו עליו מהמבואר במשנתנו, שכשאומר 'הרי עלי' הרי הוא חייב באחריות הנדרים אפילו נגנבו והם בעולם, ותירצו, שמשנתנו דיברה בקדשי מזבח שכשנדר 'הרי עלי' היינו שעליו להביאו לעזרה, אך בקדשי בדק הבית מכיון שישנו בעולם אינו חייב באחריותו. ולפי זה מובן היטב מה שנקטה המשנה 'מתו או נגנבו', שנקטה אופן של מיתה לחדש שאפילו שאין הקרבן בעולם, אם נדבה הוא אינו חייב באחריותו, וכן נקטה אופן של גניבה לחדש שאפילו שהוא בעולם, אם נדר הוא חייב באחריותו. ומעתה מבואר מדוע לא נקטה המשנה אופן של אבידה, משום שאם היה נאמר 'מתו או אבדו', היינו אומרים שדווקא באבידה מתחייב באחריותם משום שפקעה קדושתם מאחר שנעשו הפקר [וכדעת רב בחולין (שם) שתרנגולת שמרדה פקעה קדושתה] ושוב אינם בי גזא דרחמנא, אבל אם נגנבו [שלא פקעה קדושתם לפי שהם אצל הגנב ואינם הפקר] לא יתחייב באחריותם. אולם עתה שנקטה המשנה מיתה וגניבה, הרי ממה נפשך נתבאר דין אבידה, שאם פקעה קדושתה הרי היא כמתה ואם לא פקעה הרי היא כגניבה[עא].

ביאור דברי הרמב"ם בזה

הרמב"ם (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ה) הביא את דין משנתנו בלשון זו, 'מה בין נדרים לנדבות, שהנודר אם הפריש קרבנו ואבד או נגנב חייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר[עב], והמתנדב ואמר זו אם מת או נגנב אינו חייב באחריותו'. ולכאורה קשה מדוע לגבי נדר כתב אבידה וגניבה, ולגבי נדבה כתב מיתה וגניבה[עג].

וכתב ביעיר קינו (ד"ה אלא) על פי דבריו לעיל בביאור דברי משנתנו, שלגבי נדר חידש שאפילו שנגנב או אבד והוא בעולם, חייב באחריותו, ואילו לגבי נדבה חידש שאפילו במת שאינו בעולם אינו חייב באחריותו[עד].

אם בנדבה פטור גם בפשיעה ואם בנדר חייב גם באונס

שם. נתבאר שבנדבה אם מתו או נגנבו אינו חייב באחריותם. ודנו **האחרונים** אם הוא פטור גם בפשיעה או רק במיתה וגניבה ואבידה. **היעיר** קינו (ד"ה אלא) נקט בפשיטות שפטור גם בפשיעה[עה]. **ובחכמת שלמה** (חו"מ סי' סו ס"מ) דקדק מדברי הרמב"ם הנזכרים לעיל, שלא נקט בנדבה אופן של פשיעה לרבותא, והרי שבאמת חייב בזה, והוא לשיטתו (שכירות פ"ב ה"ג) שסבר שפושע כמזיק. וביאר שאף שמזיק הקדש פטור, היינו דווקא מקרבן מעילה ומחומש, אך קרן חייב. **ובתפארת יעקב** (על התפארת ישראל אות יב) הביא דבריו, וכתב שנראה לומר שחייב משום אחריות הנדר, וכלשון הגמרא (כתובות לז.) 'נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עילוך אחריות דנפשך מי לא קבולי קבילת'. אמנם הוסיף שמדברי הלחם משנה והמשנה למלך (ערכין פ"ו הי"א) מוכח שנקטו שפטור גם בפשיעה.
ועוד חידש בחכמת שלמה (שם) שמה ששנינו שבנדר הרי הוא חייב באחריותו, באופן שהיה אונס גמור הרי הוא פטור, ולכן נקט הרמב"ם לגבי נדר גניבה ואבידה בלבד. אך כתב בתפארת יעקב (שם) שמדברי רש"י בגיטין (נג. ד"ה חייבין) מוכח שחייב אף באונס, שכתב שאם פיגל הכהן מביא קרבן אחר, והרי שסבר שחייב באחריותו אף שאין לך אונס גדול מזה[עו].

מדוע לא נזכר חילוק נוסף לענין הבאה מן המעשר

שם. כעין דברי המשנה כאן נאמר גם במשנה במגילה (ח.) שאין בין נדרים לנדבות אלא שבנדרים חייב באחריותם ומה שאין כן בנדבות[עז]. ודייקו בגמרא שם מלשון המשנה שרק בזה הם חלוקים זה מזה, אך לענין בל תאחר הם שוים זה לזה[עח]. וכן כתב **הראב"ד** בסוגייתנו (ד"ה מה) שמשמע מלשון המשנה שאין ביניהם הפרש אלא זה בלבד, ואילו לענין בל תאחר ושאר הלכות קדשים הם שוים.
והקשו התוספות במגילה (ח. ד"ה אין) **והרא"ש** (ד"ה שהנדרים)[עט], שהלא מצינו חילוק נוסף בין נדרים ונדבות, שנדרים אינם באים מן המעשר[פ] ואילו נדבות באות מן המעשר[פא]. ותירצו זאת בכמה דרכים:
א. התוספות במגילה (שם) תירצו, שהמשנה אינה עוסקת אלא בדין הנדר והנדבה אחר שהופרשו ולא קודם הפרשה, שאם לא הופרשו פשיטא שיש חילוקים רבים ביניהם.
ב. עוד כתבו תוספות (שם), שתנא ושייר, ואף שלשון המשנה במגילה היא 'אין בין נדרים לנדבות' וכו', ויש מקומות שמשמע בהם שבלשון 'אין בין' אין לומר תנא ושייר, מכל מקום במקומות אחרים מצינו שגם בזה אפשר לומר כן[פב]. **ובקן מפורשת** (הגה"ה אות ז) כתב שהכלל בזה הוא שאם נאמר 'אין בין

סד. **ועיין** גם ברשב"ם בבבא בתרא (קסו. ד"ה מביאה) שכתב שגם המביאה חטאת העוף על הספק מביאה עולה עמה [ראה שם שמדובר כשיש עליה כמה ספיקות של חיובי עולה ואף על פי כן לא הזכיר אלא את העולה הבאה עם החטאת המסופקת], ואפשר שטעמו הוא משום שאי אפשר להביא פרידה אחת ולא משום ספק חובתה. סה. **לאו** דווקא באמירה בפה, שהוא הדין שגם מחשבה מועילה, כאמור ברמב"ם (מעשה הקרבנות פי"ד הי"ג) על פי הגמרא בשבועות (כו:). ושייך לשון אמירה על דברים שבלב, ככתוב (בראשית כז מא) 'ויאמר עשו בלבו' 'ויאמר המן בלבו' (אסתר ו ו). יעיר קינו (ד"ה איזהו). סו. **כתב** ביעיר קינו (ד"ה הרי) שנדרים ונדבות שייכים אף בתודה ושלמים, והטעם שנקטה המשנה עולה משום שכאן מדובר בקינין שכולן עולות. אמנם כתב שמדברי הרא"ש (ד"ה איזהו) נראה שלא גרס את התיבה 'עולה'. סז. **כתב** ביעיר קינו (ד"ה ואחד) שאם כוונת המשנה לכל נדרים ונדבות, מובן שהוכרחה המשנה לשנות מלשון הרישא ולנקוט בלשון נקבה, משום שלשון זכר אינו שייך בקרבנות הבאות מנקבות, אמנם לשון נקבה שייך בכל הקרבנות מכל המינים, שאף בעולת בהמה הבאה מן הזכר שייך לנקוט בלשון נקבה משום שבהמה לעולם נקראת בלשון נקבה, אולם אם הכוונה רק לקינים, לא היה לתנא לשנות מהרישא והיה לתנא לומר 'הרי זה' בלשון זכר כמו שנקט ברישא 'אחד חטאת ואחד עולה' והיינו שעוף נקרא בלשון זכר. ותירץ, שכיון שכוונת התנא גם לנדר ונדבה של קן שלימה, וקן [בלשון חז"ל] היא לשון נקבה, לכך הוכרח לשנות מהרישא ולכתוב בלשון נקבה. סח. **ראה** במשנה למלך (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ט) אם חיוב האחריות הוא עד שיקריבנו או עד שיביאנו לידי כהן. סט. **והנה** במשנה במגילה שנינו כעין משנה זו, אך שם לא נזכרו דוגמאות כלל, וביאר ביעיר קינו (שם) שכאן היה בהכרח לנקוט 'שמתו או שאבדו', שלא נאמר שזה הולך על תחילת המשנה וחיוב האחריות הוא כשנפסלו בשינוי מקום מתן הדם, שהרי בפסול שינוי מקום אין חייב באחריותו שהרי לשמואל נתכפרו בעלים, כאמור לעיל, ואין צריך להביא קרבן אחר. ע. **ובתחילה** רצה לבאר, שבאה המשנה ללמד שבנדר חייב אף במיתה שהיא אונס גמור, ובנדבה פטור אפילו בגניבה שאינה אונס גמור, ולכך לא היה צורך לנקוט אבידה שהיא שוה בדינה לגניבה, ששומר חנם פטור בגניבה ואבידה, ושומר שכר חייב בשתיהן. אמנם הקשה על זה, שאבידה נחשבת כפשיעה יותר מגניבה [עיין תוספות בבבא קמא (מ: ד"ה ושמואל)], והיה ראוי לכתבה לרבותא. ועוד שעדיף לנקוט לשון אבידה שהוא דבר המותר מה שאין כן גניבה אטו ברשיעי עסקינן [כמו שמצינו בבבא מציעא (כד:) עיין שם בתוספות (ד"ה הרי)]. ועוד קשה ביותר, שודאי בנדבה פטור אפילו בפשיעה גמורה ולא רק בגניבה [אמנם ראה להלן שנחלקו האחרונים בזה], וקשה מדוע נקט התנא גניבה. עא. **ועיין** שם מה שביאר על פי זה מדוע במגילה הוסיפה הגמרא בלשון המשנה גם 'או שאבדו'. עב. **והיינו** שאם נדר להביא שור ומת או אבד, צריך להביא שור ואינו פוטר עצמו בשה, ושלא כמי שנדר להביא עולה והפריש שור ומת שמביא אפילו שה (שם פט"ז ה"ז), משום שכאן התחייב שור ועליו להביא שור. מעשי למלך (מעשה הקרבנות פט"ז ה"ז).

ועיין בדבריו מה שביאר עוד בדעת הרמב"ם. ובאור שמח (שם פי"ד ה"ה) כתב שכוונת הרמב"ם לדין זה גופא שנדר להביא עולה והפריש שור, שמביא כמו שנדר ולא כמו שהפריש, ועל כן אם נדר עולה סתם מביא שה אף שמתחילה הפריש שור. עג. **וראה** בחכמת שלמה (חו"מ סי' סו ס"מ) שכתב לבאר, שלגבי נדר נקט הרמב"ם גניבה ואבידה, לומר שאף שהוא בעולם ויתכן שעוד ימצא, מכל מקום עובר על בל תאחר אם אינו מזדרז ומביאו. ולגבי נדבה נקט מיתה לומר שאף שאינו בעולם פטור עליו, ומה שנקט בנדבה גם גניבה, ללמד שאף במיתה הדומה לגניבה, שאינה אונס גמור, גם בזה אינו חייב באחריותו. עד. **ומה** שנקט בנדבה גם גניבה, זהו משום שלפני כן (ה"ד) כלל בנדבות גם מנחה, ובמנחה אין שייכת מיתה, ועל כן צייר אופן של גניבה. וכתב עוד, שבכך מתבאר מה ששינה לשונו בנדבה וכתב 'אם מת או נגנב', שלא כבנדר שכתב 'ואבד או נגנב' ולא כתב 'אם אבד או נגנב', שכוונתו לומר שאם בעל חיים הוא ומת, או מנחה היא ונגנבה אינו חייב באחריותם. אמנם ברישא שדיבר על גניבה ואבידה, ששייכות בכל דבר, לא הוצרך לכך. ועיין שם עוד בביאור הטעם שהזכיר הרמב"ם אבידה לגבי נדר. עה. **ועיין** גם בנתיבות המשפט (סי' עב ס"ק כג) שפטור אפילו הזיקה בידים. עו. **ולכאורה** הדבר מוכח גם מהאמור להלן (כד:) שטעה הכהן וכו', באופנים ולפירושים שמחויבת להביא קרבנות אחרים אף שהטעות היא של הכהן, ועיין. עז. **ראה** ביעיר קינו (ד"ה אלא) שביאר את שינוי הלשון בין משנתנו למשנה במגילה, ששם באו ללמד שאין עוד חילוק ביניהם מלבד חילוק זה, ולכן נקטו לשון 'אין בין וכו' אלא', אולם כאן באו ללמד את גוף הדין לענין חיוב אחריות, עיי"ש. והביא שיש שגרסו במשנה כאן כמו במגילה. עח. **אף** שלא נאמר בפסוק של בל תאחר אלא נדר. ועיין בזרע יצחק (ד"ה מה) שדן בדברי רש"י בנדרים (ע: ד"ה נדבה) שמשמע שבנדבה אינו עובר בבל תאחר, וראה עוד בהגהות מהר"ב רנשבורג בנדרים שם (אות א). עט. **וכן** הקשו התוספות בתענית (יג: ד"ה אלו) ובחגיגה (ח. ד"ה אלא) ובבבא קמא (סב: ד"ה מרובה) [ודברי התוספות נסובים על המשנה במגילה, אמנם הרא"ש הקשה כן על משנתנו], ובחלק מן המקומות יוחסה קושיא זו לרבי יעקב מאורליינש. וכן הקשה בפירוש הרשב"ץ (מ"ג) ונותר בקושיא. פ. **לפי** שדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. מנחות (פא ע"א וע"ב). פא. **שהרי** נאמר במעשר (דברים כז ז) 'וזבחת שלמים ואכלת שם'. תוספות במגילה (שם) ועוד. וכתב הרא"ש (שם) שאין לתרץ שלא נקט התנא חילוק זה לפי שפעמים שגם נדר בא מן המעשר, כגון שאמר הרי עלי תודה מן המעשר כאמור במנחות (פא:), שהלא פעמים שגם בנדר אינו חייב באחריותו, כגון שאמר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה, כאמור במנחות (קט.). פב. **אמנם** הרא"ש כתב שאין לומר 'תנא ושייר' כאשר נאמר 'אין בין'. והמהר"ם (בתוס' ב"ק שם) הקשה מאי שייר דהאי שייר. ותירץ ביעיר קינו (סוף הסוגיה ד"ה שהנדרים, בהגה"ה) שבנדרים (ע: י.) מבואר בלישנא אחת לפי רבי מאיר ובלישנא אחרת לפי רבי יהודה שאסור לנדור ומותר לנדוב, ואם כן יש לומר ששייר גם חילוק זה.

וכו׳ אלא׳ אזי אין לומר תנא ושייר, ובמקומות שאמרו תנא ושייר על כרחך שאין גורסים ׳אלא׳[פג].

ג. הרא״ש תירץ בשם **רבי אלחנן**[פד], שהלא משנתנו עוסקת בקיני נדבה שאינן באות אלא עולות בלבד, ובהן אין חילוק בין נדרים ונדבות לענין הבאתן מן המעשר, שאף עולות הבאות בנדבה אינן באות מן המעשר, משום שאין מביאים מן המעשר אלא שלמים בלבד[פה], ולכך לא יכלה המשנה לכתוב את החילוק לענין מעשר[פו].

ד. עוד כתבו התוספות בבבא קמא (סב: ד״ה מרובה) שהמשנה [וכוונתם בעיקר על המשנה במגילה] לא באה ללמד את כל מה שבין נדר לנדבה, אלא ללמד שאין חיוב הבאה בזה יותר מבזה מלבד לענין אחריות.

ה. **ביעיר** קינו (שיח השדה ד״ה ספנדרים, בהגה״ה) כתב שלולי דברי רבותינו היה אפשר לתרץ שאין לתנא לכתוב חילוק זה, משום שבאמת אין חילוק בין נדר לנדבה לענין הבאתם מן המעשר, שהלא מה שאמרנו שמביא קרבן נדבה מן המעשר מדובר שיש בהמת מעשר לפניו ואומר שהרי היא קרבן. ונמצא שהוא מפרש בעת נדבתו שהוא מביא אותה מן המעשר, והלא גם בנדר הוא כן, שאם הוא מפרש ואומר הרי עלי תודה להביאנה מן המעשר, שהוא יכול לעשות כדבריו. ונמצא שדין זה שסתם נדר אינו בא מן החולין, אינו שייך בנדבה כלל, כיון שהנדבה לעולם באה באופן שהוא מפרש ממה הוא מביא אותה.

כב:

סוגי התערובות שבמשניות דלהלן ודיניהן

חטאת שנתערבה וכו׳. במשניות דלהלן נתבארו כמה אופנים של תערובות, ובתחילת פרק ג׳ נאמר ׳במה דברים אמורים בכהן נמלך אבל בכהן שאינו נמלך אחת לזו ואחת לזו׳ וכו׳. ופירשו המפרשים, שהמשניות שם באו לחזור על דיני התערובות שנתבארו בפרק זה, באופן של כהן שאינו נמלך. היינו שבפרק זה מדובר בכהן הבא לשאול לכתחילה מה עליו לעשות בתערובת, שבאופן זה אומרים לו להקריב רק את העופות שהם ודאי כשרים, ואילו בפרק ג׳ מדובר בכהן שלא שאל דבר אלא הקריב את התערובת כולה[א], שאז כשרים עופות נוספים משום ממ״נ [אף שלכתחילה לא היה לו להקריבם], והמשניות מלמדות אלו מהם כשרים ואלו פסולים.

ולדבריהם, אלו הדינים שנתפרשו בשני הפרקים:

	א. חטאת ועולה שנתערבו זו בזו	**ב.** חטאת [או עולה] שנתערבה בחובה	**ג.** קיני חובה של שתי נשים שהתערבו וכמות הקינים שוה	**ד.** קיני חובה של שתי נשים שהתערבו וכמות הקינים אינה שוה	**ה.** גוזל מקן סתומה שנתערב בקינים סתומות
בכהן נמלך [הנידון מה יעשה לכתחילה] (פרקים א וב)	ימותו (פ"א מ"ב)	אין כשר אלא כמנין חטאות [או עולות] שבחובה (פ"א מ"ב)	מחצה כשר ומחצה פסול (פ"א מ"ג)	המועט כשר (פ"א מ"ג)	פסול ופוסל אחד כנגדו (פ"ב)
בכהן שאינו נמלך [ונתערבו או שהקריבן בעירוב] (פרק ג)	עשאן למעלה או למטה – מחצה כשר ומחצה פסול, עשאן מחצה למעלה ומחצה למטה – שתיהן פסולות (מ"ג)	חובה שנים בחטאת – מחצה כשר ומחצה פסול, חטאת שנים בחובה – המנין שבחובה כשר (מ"ה)	עשאן למעלה, או למטה, או מחצה למעלה ומחצה למטה, דין כל אלו שבצד אחד – מחצה כשר ומחצה פסול (מ"א)	עשאן למעלה או למטה – מחצה כשר ומחצה פסול, עשאן מחצה למעלה ומחצה למטה – המרובה כשר (מ"ב)	

שיטת הרמב״ם

שם. דברים אלו הם לפי רוב המפרשים. לרמב״ם שיטה מחודשת בכל אלו, שפירש את מה שאמרה המשנה ׳במה דברים אמורים בכהן נמלך׳ וכו׳, שהכוונה רק לבבא הרביעית בקינים סתומות שנתערבו זו בזו ומניינן אינו שוה, אחת לזו ושתים לזו וכו׳, שדינן הוא שהמועט כשר, ועל כך אמרה המשנה להלן שם שכל זה הוא בכהן הנמלך, ואילו בכהן שאינו נמלך המועט כשר, וכפי שיבואר בסמוך. ולשיטתו פירש את מה שאמרו במשנתנו שחטאת שנתערבה בחובה וכו׳, שאין הכוונה כמה יקריב לכתחילה [כפי שפירשו שאר **ראשונים**], שודאי מקריב את הכל, גם את אלו שהן פסולות, אלא הכוונה כמה כשרות מהן, וביאורו בזה יבוא להלן. וגוף ביאורו לחלק בין נמלך לאינו נמלך, יבוא להלן במשנה הבאה.

האם ניתן להביא קרבן על ידי שנים ובתנאי

שם. במשניות דלהלן נשנו דיניהן של קינים שנתערבו, כיצד מקריבים אותן, וכן באופן שהוקרבו אלו מהן עלו לחובה. והמפרשים כתבו בכל מקום כיצד יצאו המחוייבות בקינים ידי חובתן, וכגון בדין משנתנו בחטאת שנתערבה בחובה, שאין מקריב הכהן אלא מנין החטאות שבחובה, ואותן חטאות שקרבו אין ידוע למי קרבו, ועל כן כתבו המפרשים שבעלות הקינים והחטאות [אם הן שתי נשים] יביאו חטאת יחד ויתנו שתעלה למי שקרבה וחלק חברתה יהיה נתון לה. וכיוצא בזה בשאר דיני המסכת. וכן באופן שקרבו כבר הקינים, וספק אלו מהן הוכשרו ואלו לא הוכשרו, כתבו המפרשים שכל המעורבות בספק יביאו קרבנות משותפים ויתנו כאמור.

והנה בכריתות (ז:) נאמר ׳ואלו מביאות ואינן נאכלות, המפלת ואין ידוע מה הפילה ושתי נשים שהפילו אחת ממין פטור ואחת ממין חובה, אמר רבי יוסי, אימתי בזמן שהלכו זו למזרח וזו למערב, אבל אם היו שתיהן עומדות, שתיהן מביאות קרבן ונאכל׳. וביארה הגמרא שם בשיטת רבי יוסי שמביאות שתיהן קרבן אחד ומתנות[ב]. אך אין מבואר שם אם דברי רבי יוסי מוסכמים, או שבא לחלוק על דברי חכמים הסוברים שלעולם אין מביאות קרבן אחד. ומצינו שנחלקו בכך **הראשונים**. **הרמב״ם** בפירוש המשנה כתב, שדברי רבי יוסי אינם הלכה, וכן בהלכותיו (מחו״כ פ״א ה״ז) פסק שכל אחת מביאה קרבן מספק ואין חטאת אחת משתיהן נאכלת, הרי שדעתו היא שמחלוקת בדבר והלכה כחכמים[ג]. ואילו **הרא״ש** (בשיטמ״ק כריתות שם) כתב, שרבי יוסי בא לפרש את דברי תנא קמא. ולשיטתו הרי זה ברור שההלכה היא שמביאות קרבן בשותפות, שהרי אין חולק בכך[ד].

ונמצא שכל דברי המפרשים הנ״ל במסכתנו, שמביאות קרבנות בשותפות, הם ודאי בשיטת הרא״ש הנ״ל שאין חולקים חכמים על רבי יוסי והלכה כמותו[ה]. אמנם לשיטת הרמב״ם שלהלכה אין להשתתף יחדיו, כתב **היעיר קנו** (ד״ה ומעתה) שקשה בכמה וכמה דינים שבמסכתנו, כאשר נתערבו קינים של כמה נשים, שלכאורה אין תועלת בהקרבת חלק מן התערובת, כיון שההקרבה מסופקת למי היא, ויצטרכו להקריב הכל שוב, ואף מוטב שלא להקריבם שעל ידי כך תביא כל אשה קרבנות ודאיים ולא קרבנות מסופקים, וכן באופן שכבר הוקרבו, אין נפק״מ מהקרבתם לפטור את הנשים, כיון שכל אחת צריכה בעצמה להביא הכל כבתחילה[ו]. ועיין להלן בהמשך דברי המשנה, שהובאו דבריו בזה.

מדוע נקטה המשנה שני אופנים של תערובת עולה בחטאת וחטאת בעולה

חטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת אפילו אחד בריבוא ימותו כולם[ז]. כתב **היעיר קנו** (ד״ה חטאת), שמה שהוצרכה המשנה ללמד דין

פג. ומה שמשמע בגמרא בכמה מקומות שאין לומר תנא ושייר היכן שנאמר ׳אין בין׳, עיקר סמיכות הגמרא על מה שנאמר בהמשך ׳אלא׳. קן מפורשת שם. **פד. וכן** כתבו התוספות בתענית ובחגיגה ובבבא קמא (שם). **פה. עיין** ברא״ש ובתוספות בבבא קמא (שם) שהביא מקור לכך מספרי (ראה פיסקא קו). **פו. ואף** שהמשנה במגילה דיברה בכל הקרבנות, מכל מקום עיקר המשנה היא כאן ולא במגילה, והמשנה במגילה נכתבה אגב גררא של שאר העניינים שם בהם נאמר אין בין דבר זה לדבר זה, ועל כן נסמכה על דברי המשנה כאן. רא״ש שם. וראה בגמרא בראש השנה (ז.) שהובאה משנתנו שם, וכתבו התוספות (שם ד״ה לאחר) בקיצור ׳משנה היא בפרק קמא דקינין׳, וכתב בגליון הש״ס לרעק״א (כתוס׳ שם) שכוונתם לדברים הנ״ל, שכיון שמשנה היא בקנים על כן לא הוזכר החילוק האמור. **א. או** שהתערובת היתה במעשיו של הכהן, שהקריב בלא הבחנה, ראה שם. **ב. והקשו** בגמרא שם מדברי המשנה (שם כג.) שלרבי יוסי אין מביאות חטאת בשותפות, ותירצו שמודה רבי יוסי במחוסרי כפרה, כיון שאינן מביאות את הקרבן אלא להתירן בקדשים, ולא נחלק אלא בחטאת הבאה על חטא הצריכה ידיעה בתחילה. **ג. וביעיר** קנו (שם) [שדקדק מדברי הרמב״ם ועוד שלגבי עולה גם רבי יוסי מודה שאינה באה בשותפות] ביאר את מחלוקתם, על פי האמור בשקלים (פ״ד מ״א) שנחלקו חכמים ורבי יוסי אם שומרי ספיחים נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, ובבבא מציעא (קיח.) ביארו את מחלוקתם בכמה אופנים, והעולה משם שטעמם של חכמים הוא שחוששים שאם לא ישלמו לו שמא לא ימסרם לציבור יפה יפה, ונמצא שאין עומר ושתי הלחם באים משל ציבור. ומבואר שם שאף רבי יוסי מודה לזה, אלא שהוא חולק מטעמים אחרים, עיי״ש. ולפי זה יש לומר שעל כן אין להביא חטאת בשותפות ועולה על ידי תנאי, שיש לחשוש שמא לא תמסור האחת לחברתה את חלקה יפה יפה. ואף שרבי יוסי מודה לכך בעולה, חולק הוא בחטאת, משום שדעתו היא שכיון שכאשר יביאו שתי חטאות, תהא אחת חולין בעזרה, מוטב שיביאו בשותפות ולא נחוש לחשש האמור. וראה שם מה שהאריך לדון בהסבר זה מדברי הגמרא בנזיר (מ.). ואחרונים אחרים ביארו שנחלקו בחטאת העוף הבאה על הספק דווקא, שלדעת חכמים נתחייבה בהקרבת חטאת זו בודאי, והוא שם קרבן בפני עצמו, ועל כן אי אפשר להשתתף בו, ראה חידושי מרן רי״ז הלוי (מחו״כ פ״א ה״ה ד״ה והנה), חידושי רבי אריה לייב (ס״ג סי׳ ם) ואבי עזרי (מחו״כ שם). ועיין עוד בחזון איש (נגעים סי׳ יג סק״י). **ד. ועיין** שפת אמת (כריתות שם ד״ה מודה) וחידושי רבינו מאיר שמחה (נזיר מ. ד״ה שני) שנקטו שכן היא פשטות המשנה והסוגיא בכריתות, שאין חולק על רבי יוסי ושהלכה כמותו. **ה. וכן** נראה מדברי הראב״ד בסיום פירושו למסכת, שכתב, ׳ועוד כלל זה לקינין, ששתים מביאות אותה בשיתוף ותנאי, ואפילו לרבי יוסי דפליג בחטאת בהמה במסכת כריתות פרק דם השחיטה (כג.), בקינין מודה, דקתני רבי יוסי אומר כל חטאת שבאה על חטא אין שנים מביאין אותה, אבל חטאת העוף של יולדת אינה באה על חטא׳. **ו. ולדעת** היעיר קנו בהערה לעיל, אף בעולה הוא כן. **ז. ועי׳** במרכבת המשנה (פסוה״מ פ״ט ה״ג) שכתב שמפני קושיות אלו, ושלא היה נח לרמב״ם לפרש המשניות כדעת רבי יוסי, על כן פירש את המשניות בדרך אחרת, עיי״ש. ועיין גם במשנת חכמים להלן (פ״ג מ״ב) שפירש שם את דברי המשנה באופן שאין מביאות יחד כלל, ותמה על הראב״ד שפירש בדרך אחרת [אמנם, כאמור, אין להקשות על הראב״ד, שדעתו היא שהלכה כרבי יוסי]. ובבאר היטב רש״י (ויקרא ה י, בסוף דבריו) נקט שגם לחכמים יכולות שתים להביא יחד, אלא שאין נאכלות, ועיי״ש עוד בזה. **ח. אופן** המיתה הוא

זה בשני האופנים, בחטאת שנתערבה בעולה ובעולה שנתערבה בחטאת, יש לפרש זאת על פי מה שאמרו בזבחים (סז.) אליבא רבי יהושע שישנו דין מחודש בחטאת העוף, שעולה שנעשתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת נמשכת ונעשית חטאת, ועוד אמרו שם (ע"ב) שמסכת קינים נשנתה כדעת רבי יהושע.

ומעתה אפשר לבאר את דברי המשנה בשני אופנים:

א. אפשר שכוונת התנא היא בדרך לא זו אף זו, שלא רק חטאת שנתערבה בעולה [והיינו אפילו בריבוא] ימותו כולם, אלא אפילו עולה שנתערבה בחטאות, שהיה אפשר לומר שיוקרבו הכל כחטאת שהרי באופן זה גם העולה תמשך להיות חטאת, קמ"ל שלכתחילה אין עושים כן, וימותו כולם.

ב. עוד יש לפרש, על פי מה שאמרו במנחות (כג.) שלרבי יהודה שמין במינו אינו בטל, זהו דווקא אם אחד מהתערובת יכול להיות כפי השני [אף שהשני אינו יכול להיות כמו הראשון], אז הרי זה מין במינו ואינו בטל. ונחלקו שם אם היינו שהבטל יכול להיות כמבטל, או שהמבטל יכול להיות כבטל. והנה עולה יכולה להמשך ולהיות חטאת, ואילו חטאת אינה יכולה להמשך ולהיעשות עולה. ועל כן אם היה נאמר רק אופן אחד, כגון חטאת שנתערבה בעולה, היה אפשר לומר שרק באופן זה אין ביטול, משום שהולכים אחר המבטל, והעולה יכולה להיות חטאת, וזהו מין במינו שאינו בטל לרבי יהודה, אבל כאשר עולה נתערבה בחטאת בטלה העולה בחטאת שמין בשאינו מינו הוא וקרבים כולם. וכן אם היה נאמר רק האופן של עולה שנתערבה בחטאת, היה אפשר לומר שהולכים אחר הבטל, ועל כן כיון שהעולה יכולה להיות כחטאת מין במינו היא ולא בטלה, אבל בחטאת שנתערבה בעולה בטלה החטאת והכל קרב. ועל כן משמיעתנו המשנה שבשני האופנים אין ביטול, וטעם הדבר אינו משום שמין במינו אינו בטל, אלא משום שבעלי חיים אינם בטלים.

טעם שינוי לשון המשנה מלשון נקבה ללשון זכר

שם. דקדק היעיר קנו (ד"ה אפילו), שפתחה המשנה בלשון נקבה, 'שנתערבה', וסיימה בלשון זכר, 'אחד בריבוא'. וביאר, שתחילת דברי המשנה עוסקים בשם חטאת ועולה שהן לשון נקבה, ובהמשכה על 'עוף' שהוא לשון זכר[ט]. וביאר את טעם השינוי בשני אופנים: א. שבאה המשנה לומר שמה שאינו בטל, הוא משום שעוף הוא, היינו משום שבעלי חיים אינם בטלים, ואין הטעם שאינם בטלים משום שהם עולה ושלמים', ואפילו להדיוט אינם בטלים ולא רק לגבוה. ב. ועוד, שבאה המשנה לומר שדווקא עופות שנתערבו ימותו, אבל תערובת של בהמות יש להן תקנה על ידי פדייה.

הטעם שאינו מקריב אלא כמנין עולות שבחובה

חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין[יא] חטאות שבחובה[יב] וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין עולה שבחובה.

המפרשים פירשו, שאינו מקריב אלא כמנין חטאות או עולות שבחובה והשאר אינו קרב, וכגון שנתערבה חטאת בקן אחת, שאינו מקריב מהתערובת אלא חטאת אחת. וטעם הדבר הוא, שאם יקריב שתי חטאות, שמא כל השתים קריבות מקן אחת ונמצא שהקריב אחת שלא כדינה[יג].

והרא"ש (ד"ה חטאת - השני) הוסיף, שאם הקריב חטאת אחת, אינו יכול להקריב חטאת שנייה, שאם אותה חטאת היא מקן החובה, נקבעה השניה לעולה. וכתב **ביעיר** קנו (שיח השדה על הרא"ש שם, כהגה"ה), שאף שלא נתפרשה לעולה בעשיית כהן[יד], והלא אין הקינים מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, מכל מקום הוקבע בעת לקיחה שיהיה עוף אחד לעולה ועוף אחד לחטאת, וכאשר עשה הכהן את החטאת, הוקבע למפרע משעת לקיחה כי העוף השני הוא עולה. והוסיף, כי אכן בדעת הרמב"ם נקט הכסף משנה, כי לא נקבע השני להיות עולה, וכאשר יובא להלן.

דברי הרמב"ם בזה

שם. הרמב"ם פירש (בפירוש המשניות, פסוה"מ פ"ח ה"ג-ד), שאין כשר אלא כמנין החטאות שבחובה[טו], כי מנין העולות שבחובה עם החטאת שהתערבה, הרי הוא כחטאות ועולות שהתערבו זו בזו[טז].

וכתב המשנת חכמים (ד"ה אינו), כי מה שפירש כן זהו משום שלדעתו אין לפסול משום החשש שמא יקריב שתים מקן אחת, כמו שמוכח מדבריו להלן (פ"ג) שאם נתערב גוזל מקן סתומה בשתי קיני חובה, שמקריב שלוש עולות ושתי חטאות או שתי עולות ושלוש חטאות[יז], וצריך לומר, שכל החשש הוא רק מפני שהחטאת שנתערבה היא מפורשת, ואחר שהקריב את החטאות שבחובה הרי זו חטאת שנתערבה בעולות והולכת למיתה ואין להקריבה.

אמנם ראה להלן בדעת הרמב"ם שגם בחטאת שנתערבה בסתומה יכול לכתחילה להקריב את כולם למטה, ונמצא שלא בא הרמב"ם לומר אלא מדוע אינן כשרות ולא מדוע אין להקריבן[יח].

דברי הרמב"ם שלכתחילה יעשה הכל בצד אחד ושיטתו שמותר להקריב גם במקום חשש פסול

שם. בספר היד החזקה הוסיף **הרמב"ם** דברים אודות חטאת שנתערבה בחובה וכתב (פסולי המוקדשין פ"ח ה"ג), 'ויראה לי שהוא עושה כולן למטה כמעשה חטאת'. וכן כתב (שם ה"ד) אודות עולה שנתערבה בחובה, 'יראה לי שהוא עושה כולן למעלה כמעשה עולה'. והשיג עליו **הראב"ד** (שם ה"ג) וכתב שטעה טעות גדולה, שאם יעשה אותם באופן זה הלא עשה קרבנות שלא כתקנם ויפסלו, וודאי שאם הוא בא להמלך אומרים לו שאין לך להקריב אלא כמנין החטאות שבחובה [באופן הראשון] או כמנין העולות שבחובה [באופן השני][יט].

וכתב הכסף משנה (שם), שדעת הרמב"ם שבקינים סתומות יכול להקריב גם את השאר שאינו ודאי כשר, ואין זה בכלל מקריב פסולים למזבח מאחר שלא נקרא שמם של העופות האחרים לא חטאת ולא עולה. וכעין זה כתב גם **המהר"י** קורקוס (שם ה"א), והוסיף שמה שאמרו 'פסולים' היינו שלא יצא בהם ידי חובה, אולם לענין הקרבה הכל קרב[כ]. וכן דייק הכסף משנה (שם) בלשון הרמב"ם שכתב מתחילה (שם פ"ח ה"א) שהדין האמור במשנה הקודמת שעולה וחטאת שנתערבו זו בזו, שימותו כולם, שאינו אלא בקינים מפורשות, שנתפרשו בשעת לקיחת הבעלים, אך באופן שהיו קינים סתומות לא נאמר דין זה[כא].

והיינו כאמור, שבקינים סתומות יכול להקריב אף את אלו שאינן כשרות[כב].

ובמקדש דוד (סי' כח סק"ב ד"ה והרמב"ם) הקשה על כך, שהלא אחר שעשה כמנין החטאות למטה נמצא שנתפרשו האחרות לעולות, כמו שאמר רבי חסדא ביומא (מא.) שהקינין מתפרשות בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, ונמצא שהעולות מפורשות, וא"כ איך ימשיך להקריב למטה.

ותירץ, שמאחר שלא פירש שמקריבן לשם חטאת, הרי אינם נעשים חטאת מדין עשיית כהן כדברי רב חסדא, אלא מדין המשכה והיינו על פי המבואר בזבחים (סז.) שעולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת נמשכת ונעשית חטאת העוף, ועל ידי ההמשכה אינו קובע אלא את שם אותו קרבן שבו הוא עוסק ולא את הקרבן השני, ועל כן אין הקרבנות האחרים שבקינין נקבעות לשם עולה, ויכול להקריב אף אותם למטה[כג].

שכונסם למקום סגור ומניחם בלא מזונות עד שימותו מאליהן. קן מפורשת (ד"ה ימותו) על פי רש"י בקידושין (נה: ד"ה והיא) [וראה ברש"י שם (ד"ה לכיפה) שנסתפק אם היתה כיפה מיוחדת לכך] ותוספות יום טוב (תמורה פ"ד מ"א). וראה גם ברמב"ם (פסהמו"ק פ"ד ה"א ופ"ו ה"ח). ובתורת הבית (ד"ה שם הנה) הביא דברי תוספות בזבחים (עא. ד"ה אפילו) שהורגן בידים בכדי שלא יבואו בהם לידי מעילה. **ט. והוסיף,** שלכן בזבחים (ע:) נאמר 'אפילו אחת בריבוא', לפי ששם דברו בבהמה. **י. וכפי** שהיתה הו"א כזו בזבחים (עא:). **יא. ראה** בשינויי נוסחאות שבמשניות, שיש שגרסו 'מנין חטאות שבחובה'. אמנם במעייני יהושע (ד"ה כמנין) כתב שדקדקה המשנה לומר 'כמנין', לומר שאין זה אלא שלכתחילה כשר להקריב כמנין זה בכהן נמלך, אבל אינה יוצאת ידי חובתה בהם לגמרי כאילו קרבה בודאי מחובתה, וצריכה להביא עוד אחת ולהתנות בה שהיא באה מספק או לְמה שבחובתה או לְמה שנתערב בה [אם חטאת חטאת ואם עולה עולה]. **יב. כתב** הרמב"ם בפירוש המשניות (לעיל מ"א) שאף שאמרו לעיל (שם) שהחובה אחד חטאת ואחד עולה, הלא יתכן שהקריב מקצת החטאות או העולות שהוא מחוייב בהן, ועל כן אמרה המשנה כאן 'כמנין חטאות שבחובה' ולא 'כמנין חצי החובה', אחר שיתכן שמנין החטאות אינו מחצה. כתב בתורת הבית (ד"ה חטאת) שכאן השמיעתנו המשנה שאפשר להביא קרבן גדול שבו כמה חטאות וכמה עולות. **יג. וכן** אינו יכול להקריב למעלה כלום, שמא עושה את החטאת המפורשת למעלה. **יד. שהרי** לא עשאה. **טו. וכן** את הדין השני בעולה שנתערבה בחובה, וכל האמור להלן הוא גם באופן זה, אלא שבזה הדין הוא להיפך, וכמובן, ונקטנו בקצרה את האופן הראשון של חטאת שנתערבה בחובה, ודו"ק מינה גם לעולה שנתערבה בחובה. **טז. ולכאורה** היה נראה לומר שהוסיף בזה לבאר שחל עליהם דין 'ימותו' ולא תועיל הקרבתם אפילו בדיעבד, אלא שמיד ביאר ואמר שיקריב הכל למטה, וביאר הכסף משנה, כמו שיובא בסמוך, שעל ידי כך כשרה גם החטאת שנתערבה, ונמצא שאין לפרש כן. וכן כתב המרכבת המשנה (פסוה"מ שם ה"ג בסוף דבריו) שמה שנאמר 'אין כשר אלא כמנין חטאת שבחובה', אין זה מן הדין, שאף שחטאת שנתערבה בעולה אפילו אחד בריבוא ימותו כולן, אין זה אלא בחטאת ועולה מפורשות, אבל לא בחטאת בקן סתומה, שרשאי להקריב את השאר [אלא שאין כשר אלא כמנין עולות שבחובה, וכפי שביאר שם]. אולם ראה בחק נתן (ד"ק והנה לקושיא, בסוף דבריו) שכתב בדעת הרמב"ם שאין החטאת כשרה לפי שדינה למות, ובאופן כזה אין להכשירה כלל אפילו יהיה ממ"נ להכשיר. **יז. ראה** שם מה שהבאנו בזה. **יח. וראה** גם בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' כג) מה שכתב בזה. **יט. והוסיף** שאין לומר שכוונת הרמב"ם שאת מה שהוא מקריב יקריב למטה [באופן הראשון] או למעלה [באופן השני], שאם כן פשיטא הוא, ומה 'יראה לי' שייך לומר בזה, שאין זה צריך ראיה ועיון, שאם לא יעשה כן היאך יהיו כשרות כמנין חטאות או עולות שבחובה. ובמרכבת המשנה (שם) כתב לבאר הלשון 'יראה לי' שבא לומר שנראה לו שלא כביאורו במשנה בפירוש 'נמלך' ו'אינו נמלך', אלא אסור לו להקריב אלא את הקריבות למטה. ועיין במהר"י קורקוס (ה"א) שכתב שלכאורה היה נראה לומר שאכן מקריב רק כמנין חטאות שבחובה, והיינו נדחקים בביאור הלשון 'ויראה לי' [אפשר שכוונתו בדרך שכתב המרכבת המשנה הנ"ל], אלא שבכל הפרק שם מוכח שלדעת הרמב"ם מקריב את הכל. **כ. והוסיף** שמצינו גם חטאת העוף הבאה על הספק, אף שאפשר שהיא חולין. אלא שלמדו כן (נזיר כט.) מדרשה, אולם יתכן שאינה דרשה גמורה. עיי"ש עוד. ועיי"ש מה שכתב לענין אכילת החטאות. **כא. בפשטות** כוונתו שלא נאמר דין זה שימותו כולן, אלא שחלקן יוקרבו וחלקן ימותו, אולם דעת הכסף משנה שאין כוונת הרמב"ם כן, אלא שיוקרבו כולן. **כב. וכתב** החק נתן (ד"ה והנה הרמב"ם) שיש לשאול, בחטאת שנתערבה בחובה, כיון שיכול להקריב גם את אלו שאינם ודאים, מדוע לא יקריב גם למעלה, וכגון שנתערבה חטאת בשתי קינים, שיקריב שלושה עופות למטה ושתים למעלה, ועל ידי כך יכשיר גם עולה אחת. ותירץ, שבאופן זה הלא יש לחשוש שמקריב חטאת מפורשת למעלה שנמצא מקריב פסולים לגבי מזבח, ואין זה דומה לאופן שמקריב קינים סתומות למטה, שכיון שלא נתפרשו, אין איסור בהקרבתם מספק. **כג. וכן** מה שכתב הרמב"ם שאם נתערבו עולות בחובה עושה את כולם למעלה, היינו מדין המשכה, שהחטאות נמשכות ונהפכות לעולות. ואף שמבואר

עוד הקשו על דברי הרמב"ם, שבמשנה מבואר שאינו מקריב אלא כמנין חטאות שבחובה, ולדבריו מקריב יותר מכך, וגם כשרות כל החטאות ולא רק המנין שבחובה. וביאר הכסף משנה (שם), שמה שאמרה המשנה שאין כשרות אלא כמנין החטאות שבחובה, היינו באופן שהקריב חציין למטה, שאז אין להכשיר את החטאת הנוספת שנתערבה[כד] [וראה להלן שאכן כן מפורש בדברי הרמב"ם בפירוש המשניות במשנתנו]. אך באמת לכתחילה יכול לעשות כולם למטה, ואז יכשיר גם את החטאת המעורבת[כה].

מו"מ בדברי הרמב"ם מדברי הגמרא בזבחים (עד:)

שם. על האמור לעיל שלהרמב"ם דברי המשנה הם באופן שכבר הקריב, הקשה הכסף משנה (שם), שאמרו להלן (פ"ג מ"א) 'במה דברים אמורים בכהן נמלך' וכו', ובזבחים (עד:) מבואר שדברי משנתנו אמורים בכהן הבא להמלך בבית דין מה לעשות, ונמצא שעל זה נאמר שאין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה, ולא תירץ. אמנם ראה להלן שהרמב"ם עצמו פירש שכהן הנמלך היינו שנמלך באשה, ולא בבית דין, ולעולם מדובר שכבר הקריב. וכן מפורש בדבריו בפרק ג' גם בענייננו שמדובר גם בכהן הבא להקריב, וכן הוכיח המהר"י קורקוס (שם)[כו].

והרמ"ע מפאנו (סי' כג) כתב, שודאי מדברי הגמרא בזבחים הנ"ל מוכח שמדובר על כהן הנמלך בבית דין, שאם לא כן לא קשה שם כלום, אלא שלדעת הרמב"ם קושיית הגמרא היא מברייתא ולא מהמשנה, ו'במה דברים אמורים' האמור שם הוא על חטאת שנתערבה בעולה שימותו כולם.

ועוד כתב, שאפשר שגם במשנתנו מדובר בכהן הנמלך בבית דין, ומה שכתב הרמב"ם שראוי לו לעשות כולן למטה הוא בתורת הלכה ואין מורין כן, כמו שכתב הרמב"ם ודקדק בלשונו 'יראה לי שהוא עושה', והיינו שמעצמו יעשה כן.

דברי הרמב"ם בפירוש משנתנו והמשנה בפרק ג'

שם. ולשון הרמב"ם בפירוש המשניות כאן הוא, שדין המשנה הוא באופן שעשה חציין למטה וחציין למעלה, שאילו היתה החובה שנים בחטאת עושה חלקם למטה וחלקם למעלה ויהיה חצי החובה כשר, כפי שיתבאר בסוף המסכת. ולהלן פרק ג' (מ"ד)[כז] כתב, שאם החובה שנים בחטאת, כגון שנתערבו חמש חטאות בקן ובה עשר עופות, שמקריב מהתערובת עשרה בצד אחד וחמשה בצד אחר, וכשרים חמשה עופות. שמה שאמרו כאן המנין שבחובה כשר, ורק בשעשה חציין למעלה וחציין למטה, אין זה אלא באופן שהחטאות מרובות על החובה, אבל כשהחובה מרובה על החטאות, מקריב באופן האמור.

ועל מה שכתב שאם עשה מחצה למעלה ומחצה למטה, המנין שבחובה כשר, תמה בהר המוריה (פסוה"מ שם סק"ה) שדבריו אינם מובנים כלל, שאם נתערבו מאה חטאות בחמש קינים, ועשה חמישים וחמש עופות למעלה וחמישים וחמש עופות למטה, הרי שלדבריו אין להכשיר אלא חמש חטאות שהוא מנין חטאות שבחובה, והוא תימה, שהלא אפילו עשה כל חמש הקינים למטה, עוד הקריב למטה ארבעים וחמש וחטאות ויש להכשירן. וסיים, 'סוף דבר דבריו כספר החתום וה' יאיר עינינו להבין דעתו הגדולה'[כח]. וגם החק נתן (ד"ה והנה לקושיא) כתב, שלא ירד לעומק דבריו.

ומה שכתב הרמב"ם שמקריב עשרה בצד אחד וחמשה בצד אחר, פירש המהר"י קורקוס (פסוה"מ שם ה"א) שיכול לעשות כרצונו, ואם יעשה עשרה למעלה וחמשה למטה, כשרות חמש עולות, ואם יעשה עשרה למטה וחמשה למעלה, כשרות חמש חטאות.

והוסיף, שמה שכתב הרמב"ם בהלכות (פסוה"מ שם ה"ג) 'לפיכך אם היתה החובה שתים בחטאת חצי החובה כשר וחציה פסול ויראה לי שהוא עושה כולן למטה כמעשה חטאת', שכוונתו לדין האמור, שאם החובה שתיים בחטאת שיכול לעשות חמשה בצד אחד ועשרה בצד אחר, ובא כאן לומר שנראה לו לומר שלא יעשה כרצונו, אלא שיקריב עשרה למטה כפי הכמות שנתערבה, וזהו שאמר 'שהוא עושה כולן' היינו כמנין החובה. וכן מה שכתב בהמשך (ה"ד) 'לפיכך אם היתה החובה שתים בעולה חצי החובה כשר וחציה פסול ויראה לי שהוא עושה כולן למעלה כמעשה עולה', כוונתו שבאופן זה יקריב עשרה למעלה, וכאמור בחטאת. וסיים המהר"י קורקוס, 'ובודאי שיש טעם לדבר'[כט].

מדוע כינה התנא את קרבן עולה בשם 'נדבה'

בין שחובה מרובה ונדבה מועטת בין שהנדבה מרובה וחובה מועטת בין ששתיהן שוות. בדברי המשנה כאן נאמרו כמה פירושים, והם תלויים בנידון אם דברי המשנה הללו באים לבאר את האמור לעיל, או שהמדובר עתה באופן אחר וכדלהלן.

א. השיטה שכוונת המשנה ב'נדבה' לעולה וטעם הדבר

רוב המפרשים[ל] כתבו, ש'נדבה' האמורה כאן היינו עולה [ואף עולת חובה]. וביאר **הרא"ש** (ד"ה בין שהחובה), שנקראת נדבה לפי שרוב מביאי עולות מביאים אותן בנדבה, לעומת החטאת שאינה באה אלא בחובה, ולכן נקראת בשם זה.

ובביאור הטעם ששינה התנא בלשונו שברישא קראה 'עולה' ובסיפא קראה 'נדבה', כתב **הרז"ה** (ד"ה ולפי שאמר) שמה שברישא קראה עולה ולא נדבה, הרי זה אגב שאמר 'חטאת שנתערבה בחובה', ובסיפא שינה לשונו לקוראה נדבה, אגב כך שהזכיר חובה פעמים רבות.

והמעייני יהושע (ד"ה בין שהחובה) ביאר בטעם הדבר שקראה התנא 'נדבה', משום שרצה לחדש שאף בעולת נדבה שנתערבה הדין הוא שצריכה להביא עולה נוספת ולהתנות, והיינו שהיה מקום לומר שבאופן שהחובה מרובה והנדבה מועטת נאמר כל דפריש מרובא פריש ונתלה שהעולה שהקריבה היא מהקן הסתומה, וממילא לא תצטרך להביא אחרת כלל [שהלא האחרת היא נדבה ואינה חייבת באחריותה] ומשמיעה המשנה שאף באופן זה צריכה להביא עולה נוספת[לא]. ואמנם באופן שהנדבה מרובה והחובה מועטת לא היתה צריכה המשנה לדבר בעולת נדבה דווקא, ומכל מקום שנתה כן אגב תחילת הדברים[לב].

בזבחים שם שאין המשכה לעולה, הלא פרשו שם שזהו מפני שנפסלת בסימן ראשון משום חטאת שלא לשמה, ובסתומה אין לומר כן, וכשרה. והוסיף עוד, שאף לסוברים שעולה שנמשכת להיות חטאת פסולה היא, אין זה אלא מפני שהיה עליה שם עולה, אך אם היתה סתומה, נמשכת להיות חטאת ואינה פסולה. **כד. והקשה** החק נתן (ד"ה והנה לקושיא) שכיון שמדובר שהקריב מחצית למעלה, למה לא יוכשרו גם חלק ממה שהקריב למעלה כעולות. ותירץ שמדובר שלא הקריב למעלה דבר. אמנם ראה להלן שבפירוש המשניות מפורש שהקריב מחצית למעלה. ויש ליישב את קושייתו, שמדובר שהחטאות מרובות מן החובה או שמניינן כמניינה, ועל כן יש לחשוש שלא הקריב למעלה אלא חטאות ונפסלו כולן. **כה. ויעויין** להלן בסוף הפרק בשם הים של שלמה, שנקט בדעת הרמב"ם שבקן סתומה יכול לעשות כולה חטאות או כולה עולות, ובשם חידושי רבינו מאיר שמחה שהשיג על דבריו, שאין כוונת הרמב"ם כן, עיי"ש. **כו. ועיין** גם בחק נתן (ד"ה והנה לקושיא) שתמה כן על קושיית הכסף משנה משם, עיי"ש. **כז. ואולי** לכך כוונתו כשאמר 'בסוף המסכת'. **כח. ובנוסח** אחר יש לשאול, שהרי דברי הרמב"ם ברור מללו, שדין זה הוא כאשר החטאת שנים בחובה, וקשה שאם התערבו ארבע חטאות מפורשות בקן אחת [והן ששה עופות] ועשה חציים למטה וחציים למטה, יש להכשיר לא רק את החטאת שבחובה אלא עוד חטאת אחת מן המפורשות, שלכל הפחות עשה חטאת מפורשת אחת למטה. ואם הכוונה שהתערבו רק שתי חטאות [והן עתה ארבע עופות], ועשה חציים למטה וחציים למעלה, אין להכשיר מהקן אפילו חטאת אחת, שמא עשה את כל הקן למעלה [אלא שאפשר שאין כוונתו שחטאת שבחובה כשרה, אלא שכמנין חטאת שבחובה, ולעולם יתכן שכשרה החטאת מן המפורשות]. ואין הדין עולה יפה אלא בחטאת אחת שהתערבה בקן אחת ועשה אחת למעלה ושתים למטה, ואילו ברמב"ם שם מפורש שכן הדין גם בנתערבו קיני נדבה שלמות, וצ"ע. **כט. [וכתב** עוד שאפשר היה לומר שבדבריו בהלכות חזר הרמב"ם לגמרי ממה שכתב בפירוש המשנה, ודעתו שמקריב הכל למטה, ובאופן זה כשרות כל החטאות, ולא רק המנין שבחובה. אלא שלשון הרמב"ם שכתב 'אבל מנין העולות שבחובה עם החטאת שנתערבה בהן פסולין', משמע שהן פסולות ואין להן תקנה]. וכעין דברי המהר"י קורקוס הנ"ל כתב גם הערוך השולחן העתיד (סי' קלח ס"ה ואילך), ובנוסח זה, שהרמב"ם פירש את דברי המשנה 'חובה שתים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול' [שהמפרשים התחבטו בביאור הדברים ודחקו בכמה דרכים, עיי"ש בדבריו] שהמדובר שנתערבו חמש חטאות בעשרה עופות של חובה, שהעולות ודאי כולן פסולות הן, ואינו מקריב אלא עשרה למטה, וכשרות מהן חמשה עופות ודאי, וזהו שאמרה המשנה מחצה כשר ומחצה פסול, היינו מחצה מן החובה. וזהו שאמר שיראה לו שעושה כולן למטה, היינו העשרה [אמנם בפירוש המשנה כתב שמקריב גם אלו שלמעלה] והמרכבת המשנה (פסולי המוקדשין שם ה"ג) כתב שלדעת הרמב"ם בפירוש המשנה, הרי שהמשנה בפרק ג' מפרשת את משנתנו ואומרת, שמה שאמרנו שאין כשר אלא כמנין חטאת שבחובה, אין זה אלא כשהחטאת מרובה, בין שהיא כמנין החובה, ובין שהיא פי שנים מהחובה. שאם נתערבו עשר חטאות בעשרה עופות של חובה ועשה עשרה למעלה ועשרה למטה, הרי שלמעלה נפסל הכל שמא כולו חטאת, ושלמטה מחציתו פסול שמא כל החובה למטה וחמשה עופות דינם להיות עולה. ואם נתערבו עשרים חטאות בעשרה עופות של חובה, ועשה עשרה כמנין החובה למטה ועשרים למעלה, כל הקרב למעלה פסול שמא כולם חטאות, ומהקרב למטה נפסל מחצה שמא כולם מהחובה וחמשה מהם דינם להקרב עולה [ואם עשה עשרה למעלה ועשרים למטה, שלמעלה פסול כולו שמא כולם חטאות, ושלמטה עשרה כשרים שהם ודאי חטאת והעשרה האחרים מחציתם כשרים ומחציתם פסולים]. ואם החובה היא פי שנים מהחטאת, כגון שנתערבו עשר חטאות בעשרים עופות של חובה, מחצה כשר ומחצה פסול. שאם עשה עשרים כמנין החובה למטה ועשרה למעלה, הקרב למעלה פסול, שמא כולם חטאות, ושל מטה מחצה כשר ומחצה פסול שמא קרבה למטה כל החובה ומחציתה דינה להיות עולה. אבל אם עשה עשרים למעלה ועשרה למטה, הרי העשרה שלמטה כשרים ממ"נ, ומהעשרים שלמעלה שיש בהם ודאי עשרה מהחובה, כשרים עשרה עופות. וזהו מה שכתב הרמב"ם שלא אמרו כמנין חטאת שבחובה, אלא אם החטאת מרובה, שאם החובה מרובה, אף העולות כשרות. וזהו מה שסיים ואמר שאם היתה החובה שנים בחטאת, עושה קצת למעלה וקצת למטה ויהיה חצי החובה כשר, כלומר שעושה עשרים למעלה ועשרה למטה ורק עשרה שלמעלה פסולים. וכתב עוד, שמה שכתב הרמב"ם בחיבורו 'יראה לי שהוא עושה כולן למטה כמעשה חטאת', היינו שאין זה לכתחילה כפי שכתב בפירוש המשנה, אלא רק בדיעבד, ולכתחילה אסור לעשות כן, אלא לעשות חצי החובה למטה כמבואר במשנתנו [והוסיף שאין לומר שכוונתו היא שמותר לעשות כמנין כל החובה למטה באופן שהחובה שנים בחטאת, שאם החטאת היא חמש עופות והחובה היא עשרה, יעשה רק עשרה למטה, שאם יעשה אחד עשר נמצא ודאי מקריב עולה למטה, אין לומר כן, שמפני מה יעשה עשרה למטה אחר שלא יוכשרו מהם אלא חמשה]. **ל. ראה** להלן. **לא. אמנם** אם נתערבה עולת חובה בקן סתומה, אין בכך חידוש, משום שבזה אין שייך לומר כל דפריש מרובא פריש והעולה הקריבה היא בוודאי מהקן הסתומה, שהלא לא תרויח בכך דבר, שבין כך ובין כך עליה להביא עוד עולה, ועל כן פשוט הוא שתביא עולה ותתנה, שאין לנו לסמוך על הרוב במקום שיועיל התנאי. **לב. והוסיף,** שהחידוש בזה הוא שלא נאמר שכיון שהחטאת שבחובה לא נקבעה בחובה מחמת עצמה [אלא מחמת בן זוגה שקרב עולה] א"כ היא בטלה ברוב העולות, ויקריב שתי עולות למעלה.

מדוע נקטה המשנה דין זה בעולה דווקא

שם. ומה שנקטה המשנה דין זה בעולה דווקא, כתב **הראב"ד** (ד"ה והנדבה) שכיון שאף החטאת היא חובה, על כן יקשה ללומד להבדיל בין חטאת לחובה, ולפיכך צייר התנא בעולה בלבד. והרז"ה (ד"ה ולפי שאמר) הקשה על פירושו, שהרי נאמר ברישא 'חטאת שנתערבה בחובה'. וכתב הראב"ד (מהדו"ב שם) להשיב על קושיית הרז"ה, שברישא אי אפשר היה לשנות באופן אחר, ועל כן שנה בלשון זו, ומה שאין כן בסיפא שיכול היה לשנות באופן נח יותר. אמנם הרז"ה (שם) **והרא"ש** (ד"ה בין שהחובה) פירשו, שהתנא דיבר בעולה לפי שבה סיים את הדין הקודם.

ביאור 'מרובה' ו'מועטת'

שם. בביאור כוונת המשנה במרובה ומועטת מצינו שני פירושים:

א. הראב"ד (ד"ה וכן וד"ה ואם) פירש, שהכוונה שהנדבה [היינו העולה] מרובה ומועטת ממספר העולות שבקן החובה, ולפי זה 'חובה מרובה ונדבה מועטת' היינו שהתערבה עולה אחת בשתי קינים סתומות [שיש בהן שתי עולות], ו'נדבה מרובה וחובה מועטת' היינו שנתערבו שתי עולות בקן סתומה אחת [שבה יש עולה אחת], ו'שתיהן שוות' היינו שנתערבה עולה בקן סתומה אחת [שאף בה עולה אחת בלבד].

ב. הרא"ש (ד"ה בין שהחובה, ואילך) פירש, שמרובה ומועטת היינו שהנדבה מרובה ומועטת ממספר הפרידים שבקן החובה, ולכך צייר ב'חובה מרובה ונדבה מועטת' שנתערבה עולה בארבע קינים סתומות [שבה שמונה פרידים][לג], וב'נדבה מרובה וחובה מועטת' שנתערבו שלוש עולות בקן חובה אחת [שבה שתי פרידים], וב'שתיהן שוות' פירש שנתערבו שתי עולות בקן חובה אחת [שבה שתי פרידים].

ביאור דברי הרא"ש שמדובר בקיני כמה נשים

שם. כתב **הרא"ש** (ד"ה בין שהחובה), שאם נתערבה עולה בארבע קינים, שמקריב ארבע עולות שבחובה, והנשים יביאו עוד ארבע חטאות ועולה, אם היו של נשים הרבה, ויתנו ביניהן. וכתב **ביעיר קנו** (סוף השלה ד"ה וכן, בהגה"ה), שאם היו של נשים הרבה, צריך לומר שלקחו את קיניהן בעירוב, שאם מדובר בארבע קינים נפרדות, אי אפשר להקריב מהתערובת אלא עולה אחת בלבד, שאם יקריב עולה נוספת, שמא היא מאותה קן שדין הפרידה השנייה להקרב חטאת.

אמנם הקשה, מדוע צייר הרא"ש באופן שהיו ארבע הקינים משל ארבע נשים, שהלא אף אם היו כולן של אשה אחת, עדיין צריך להתנות עם בעלת העולה. ועוד הקשה, שלשון הרא"ש הוא שיביאו ארבע חטאות ועולה ויתנו ביניהן, ומשמע מסתימת דבריו שהמביאות את החטאות הן אלו המתנות בעולה, ולכאורה לגבי החטאת אין מתנות אלא ארבע בעלות הקינים, ואילו לגבי העולה משתתפת בתנאי גם בעלת העולה.

ותירץ בפשטות, שכיון שהמשנה דיברה בעולת נדבה, והרי נדבה אין חייבים באחריותה, ואין בעלת העולה צריכה להביא עולה אחרת כלל, ואין למצוא תנאי אלא בין בעלות הקינים, ומשום כך צייר הרא"ש שהיו ארבע הקינים לארבע נשים, והן לבדן מתנות הן על החטאות והן על העולה.

ב. השיטה שכוונת המשנה לקיני נדבה

ברא"ש (ד"ה בין שפיקן) הובא פירוש נוסף בכוונת המשנה, ש'נדבה' הכוונה לקן נדבה, שהיא שתי עולות [כאמור במשנה הקודמת], והיינו שנתערבו קיני חובה [שמחציתן חטאות ומחציתן עולות] בקיני נדבה [שכולן עולות], שיש להקריב מהן רק עולות, וכמנין העולות שבחובה בלבד. ועל כך אומרת המשנה שדין זה אמור בין באופן שהחובה מרובה והנדבה מועטת, כגון שנתערבה קן נדבה [שבה שתי עולות] בארבע קיני חובה [שבהן ארבע עולות], שמקריב רק ארבע עולות, ובין באופן שהנדבה מרובה והחובה מועטת, כגון שנתערבה קן חובה [שבו עולה אחת] בארבע קיני נדבה [שבהן שמונה עולות], שמקריב רק עולה אחת, ובין ששתיהן שוות, שנתערבו שתי קיני חובה [שבהן שתי עולות] בשתי קיני נדבה [שבהן ארבע עולות], שמקריב רק שתי עולות. ולפירוש זה נמצא שהסיפא עוסקת באופנים אחרים שעדיין לא הובאו במשנה, ואילו לפי הפירוש הראשון הסיפא באה להרחיב את מה שכבר נתפרש ולהוסיף שהדבר אמור גם באופן שהחובה מועטת וכו'[לד].

והרמב"ם (בפירוש המשניות) פירש כעין הפירוש האמור, ש'נדבה' היינו קן נדבה, אך לפירושו כבר קודם לכן, כאשר כתבה המשנה אודות עולה שנתערבה בחובה, הכוונה לקיני נדבה שכולן עולות, ועל כן סיימה שהמדובר הוא בין כאשר נדבה מועטת וחובה מרובה וכו'.

ג. שיטת היעיר קנו

היעיר קנו (ד"ה בין שהחובה) האריך בקושיות ודקדוקים בדברי המשנה, כגון מדוע שינתה לשונה מ'עולה' ל'נדבה', וכן הקשה מה תועלת בהקרבת הקרבנות באופן מסופק אחר שאי אפשר יהיה לפטור את האשה מקרבנותיה ולא להביא עם האשה האחרת בשותפות, וכמבואר לעיל בראש המשנה.

ובכדי לתרץ זאת הקדים את דברי הגמרא בזבחים (עג.) לגבי תערובות של בעלי חיים, שהקשו 'וניכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש', והשיבו שיש לחשוש שיקח מן הקבוע. ובתוספות (ע: ד"ה אפילו) מבואר שאין הדברים אמורים אלא במקום שיש חשש הקרבת פסולים לגבי מזבח, ולא בשאר אופנים, שבהם באמת אפשר לעשות כן, שיכבשם שינודו ויקח את הפורש ויתלה שפרש מן הרוב. ונמצא שאף שבאופן שנתערבו חטאות בעולות אין לכובשם שינודו וליטול מן הרוב, משום גזירה שמא יקח מן הקבוע ויקריב באופן הפסול[לה], אולם כאשר נתערבו עופות מפורשות, כגון חטאות[לו], בקינים סתומות, יכול לכובשם וליטול מן הרוב, משום שהנידון לברר על ידי הרוב רק למי קרב הקרבן[לז], שאף אם יקח מן הקבוע יכול הוא להקריבם חטאת[לח]. ועולים להלכה דינים אלו:

א. אם נתערבו שתי חטאות[לט] בקן אחת של חובה, והן משל שתי נשים, אין תקנה להקריב מנין חטאות שבחובה, שאין לומר שתפרוש אחת ונקריבנה, שהלא לא יתברר בכך למי היא [כיון שלזו שני עופות וכן לאחרת], וכיון שאין דרך לברר למי היא, אין להקריבנה כלל, משום שבין כך ובין כך תצטרך כל אחת להקריב הכל כבתחילה.

ב. אם נתערבו ארבע חטאות בשתי קינים והן משל שתי נשים, יש תקנה להקריב כמנין שבחובה ולברר למי קרבה, והיינו שתפרוש אחת ויקריבנה לשם מי שהיא, ועתה יש לאחת רק שלושה עופות ולאחרת ארבעה, ושוב תפרוש אחת ויקריבנה לשם חברתה, וכן יעשה גם בשנים נוספים, ונמצא שעלו לכל אחת שתי חטאות ודאיות. ודין זה הוא בכל אופן שמספר הקינים הוא זוגי ונתערבו בקינים עופות מפורשים כמספר העופות שבקינים, כבציור הנ"ל, שנתערבו ארבע חטאות בשתי קינים, שכן הדין כאשר נתערבו שמונה חטאות בארבע קינים, שתים עשרה חטאות בשש קינים, וכן הלאה.

ג. אם נתערבו שש חטאות בשלוש קינים והן משל שתי נשים, אין להקריב כמנין חטאות שבחובה, דהיינו שלוש חטאות, שאחר שתפרוש הראשונה והשנייה והן לשתי הנשים, כאמור לעיל בארבע קינים, אם תפרוש השלישית לא נדע לאיזו היא, כיון שעתה מספר העופות של כל אחת מהנשים בתערובת שוה, ואין כאן רוב לילך אחריו, וכיון שאין ידוע למי היא קריבה, אין להקריבנה כלל. וכן הדין בכל אופן שמספר הקינים הוא בלתי זוגי, ונתרבו בקינים עופות מפורשים כמספר העופות שבקינים, כבציור הנ"ל שנתערבו שש חטאות בשלוש קינים, שכן הדין גם כאשר נתערבו עשר חטאות בחמש קינים, ארבע עשרה חטאות בשבע קינים, וכן הלאה.

ד. אם נתערבו חטאות בקיני חובה והן משל שתי נשים, והחובה מרובה על החטאות או שהחטאת מרובה על החובה, לעולם יכול להקריב כמנין חטאות שבחובה, שהרי כל כמה שיפרשו מהרוב יהא לבעלת הרוב[מ].

ה. כאשר התערובת היא משל אשה אחת, לעולם יכול להקריב כמנין חטאות שבחובה, שהלא כל הקרב עולה לה בתורת ודאי.

ו. כאשר התערובת היא משל שתי נשים, אולם נתערבה בקינים עולת נדבה, אם מספר העולות שוה למספר העופות שבחובה, כגון שתי עולות בקן אחת או ארבע עולות בשתי קינים או שלוש עולות בשלוש קינים וכן הלאה, בכל האופנים הללו מקריבים כמנין עולות שבחובה. וטעם הדבר, שמאחר שבעלת הנדבה אינה חייבת באחריות נדבתה, הרי שאפשר להקריב כמנין עולות שבחובה אף אם לא נדע למי עלתה אותה עולה, והרווח שבכך הוא הן לבעלת הנדבה והן לבעלת החובה. לבעלת הנדבה, שבכך אפשר שהקריבה את עולותיה, ואילו לא נקריבן נמצא שלא הקריבה דבר והפסידה את הקרבן. ולבעלת החובה, שאף שהיא חייבת להביא עולות נוספת [שמא לא עולותיה קרבו אלא עולות חברתה],

לג. **כתב** היעיר קנו (סוף השלה ד"ה בין שהנדבה, בהגה"ה) שנראה שגרס הרא"ש 'בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת בין שהנרבה מרובה' ותו לא. ועל כן פירש, שמה שאמרה המשנה 'בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת', לא באה לומר שהחובה מרובה מהנדבה בלבד, שאם כן די היה לומר 'בין שהחובה מרובה מהנדבה', אלא ודאי כוונת המשנה לומר שכן הדין גם אם החובה מרובה הרבה והנדבה מועטת הרבה, ועל כן צייר הרא"ש בארבע קינים, שארבע הוא מספר של ריבוי רב כמו שכתב התוי"ט בשבת (פי"ח מ"א). אולם ב'נדבה מרובה', לא נאמר בה 'נדבה מרובה וחובה מועטת', ולכן צייר באופן הרגיל שהנדבה מרובה מהחובה, והיינו שהיא שלוש לעומת החובה שהיא שתים. לד. **וביעיר** קנו (סוף השלה ד"ה בין שפיקן, בהגה"ה) דייק מלשון הרא"ש שהחילוק בין הפירושים הוא בגירסאות, שהפירוש הראשון גרס 'הנדבה', ועל כרחך שהכוונה למה שכבר דובר בו, והיא העולה, אולם הפירוש השני גרס 'נדבה' בלא ה"א הידיעה, ועל כן פירש שהכוונה לדבר חדש, והיינו קן נדבה. ועיין שם (בהגה"ה השניה) מה שפירש עוד בחילוקים שבין שני הפירושים. לה. **כגון** שיעשנה חטאת והיא עולה או ההיפך. לו. **וכן** עולות, וציירנו הכל בחטאות. לז. **וביאר** שאין שייך לומר בזה שאין הולכים בממון אחר הרוב, עיי"ש. לח. **ואין** לחוש שמא יקריב בפסול שלא לשם בעלים, שהרי מקריב סתמא, ואין כאן שינוי בעלים, אלא הקרבן קרב למי שהוא שלו. יעיר קנו (שם). לט. **בכל** האמור, הוא הדין עולות של חובה [שאילו עולות נדבה דינן שונה, וכדלהלן]. מ. [**ואף** שלפעמים יכול על ידי כך להקריב אף יותר מאשר מנין חטאות שבחובה, מכל מקום אין לעשות כן משום גזירה שמא יקח מן הקבוע, וכמבואר לעיל]. וראה ביעיר קנו (שם) מה שהאריך בפרטי אופן זה וכמה עניינים התלויים בו.

אולם על הצד שעולותיה קרבו והאחרות הן עולות נדבה, הרי היא נשכרת בהן שהקריבה גם עולות נדבה. וכל זה גם כאשר מנין התערובות הוא גדול ומנין העולות שבחובה אינו זוגי, שכאשר נמשוך מן הרוב אחת אחת ונקריבנה לשם מי שהיא בעלת הרוב עתה, לא תתברר האחרונה למי היא, וכאמור בדינים הקודמים, אף על פי כן אין חשש בכך, שאין חשש בהקרבה מסופקת, וכאמור.

ז. ובאופן האמור, אם מנין החובות והנדבות אינו שוה, והוא מושך אחת אחת ומקריב לבעלת הרוב, הנה באופן שמנין העולות אינו זוגי, הרי שאת האחרונה אפשר לעשות בשני אופנים, או למושכו מן הרוב ולהקריבו לבעלת הרוב, או ליטלו מתוך התערובת ולהקריבו באופן מסופק [ואין חשש בדבר כאמור בדין הקודם][מא].

ח. ובאופן של תערובות חובה ונדבה הנ"ל, אין לחלק בין אם הן משל אשה אחת או משל שתי נשים, שאף אם הן משל אשה אחת, הלא כיון שאת הנדבה אינה צריכה להקריב, על כן שוה הספק בין אם הן משל שתי נשים והספק קרבו לזו או לזו לבין אם הכל מאשה אחת והספק אם היא מחוייבת להביא אחרות או שאינה מחוייבת.

ועל פי כל זה מבואר היטב מה שנקט התנא 'בין שהחובה מרובה ונדבה מועטת בין שנדבה מרובה וחובה מועטת בין ששתיהן שוות', שאף ששלושת האופנים הללו שוים שמקריב בהם כמנין עולות שבחובה, מכל מקום בפרטי הדינים שונים המה זה מזה, שאם החובה מרובה קריבות העולות לבעלת החובה, ואם הנדבה מרובה קריבות העולות לבעלת הנדבה, ואם החובה והנדבה שוות קריבות העולות מחצה לזו ומחצה לזו, ובכל האופנים הללו, אם מנין העולות אינו זוגי, קריבה העולה האחרונה בספק למי שהיא[מב].

ולכן נקט התנא כל זה בחובה שנתערבה בנדבה, שאילו נתערבה חטאת או עולה של חובה בחובה סתומה, אם הן משל אשה אחת, אין שום נפק"מ בכל אלו, שלעולם מקריב מסוג הקרבן שנתערב [חטאת או עולה] כמנין שיש ממנו בחובה, וכל האופנים שוים בזה, וכדלעיל דין ה'[מג]. ואם הן משל שתי נשים, אז באופנים המבוארים לעיל בדינים א' ג' אין מקריבים כמנין שבחובה, שבדין א' אין מקריבים כלל, ובדין ג' אין מקריבים כמנין שבחובה אלא אחת פחות מכך. ורק באופן שנתערבו חובות בסתומות ואין מניינן שוה, בזה לעולם הולכים אחר הרוב ומקריבים את מנין שבחובה לבעלת הרוב, וזהו מה שנאמר בתחילת המשנה שחטאת או עולה שנתערבו בחובה המנין שבחובה כשר, שדין זה שוה בכל האופנים שבעולם אם אך אין מניינן שוה.

וסיכום הדברים הוא שדברי המשנה מתפרשים כך, חטאת שנתערבה בחובה המנין שבחובה כשר, ובאופן שהחובה מרובה, שכן משמעות הלשון שנתערב המועט במרובה [וכן באופן שהחטאת מרובה, ואף זה במשמעות הלשון ותתפרש המשנה 'חטאת שנתערבה בה חובה'[מד]. וכן יתפרש גם האמור בהמשך, עולה שנתערבה בחובה המנין שבחובה כשר. אבל אין דין זה אמור באופן ששתיהן שוות. ודין זה שהמנין שבחובה כשר הוא גם בחובה ונדבה שנתערבו זו בזו, בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת בין שהנדבה מרובה והחובה מועטת בין ששתיהן שוות, שבזה לעולם מקריבים את המנין שבחובה, אמנם חלוקים אופנים אלו ביניהם למי הן עולות, שלעולם הן עולות לבעלת הרוב או מתחלקות ביניהן כאשר שתיהן שוות, ואם המנין הוא בלתי זוגי אז האחרונה קריבה בסתמא.

מדוע לא כתבה המשנה בקיצור שיש לחלק בין תערובות שוות לשאינן שוות

אבל בחובה שנתערבה זו בזו אחת לזו[מה] **ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו וכו'**[מו]. **כתב היעיר קנו** (ד"ה אחת לזו), שמה שהאריך התנא בכל זה ולא כתב בקיצור, 'במה דברים אמורים בחובה ובנדבה אבל בחובה שנתערבה זו בזו אם שתיהן שוות מחצה כשר ומחצה פסול ואם אחת מרובה ואחת מועטת המועט כשר', על דרך המשנה הקודמת שלא נקטה מספר קינים, לפי שלעיל אין חילוק אם אותם קינים מחציתן עולות ומחציתן חטאות או שהעולות מרובות מחטאות וההיפך, ואילו בתערובות אלו אין דיני המשנה אמורים אלא בקינים שמחציתן עולות ומחציתן חטאות, שאילו מרובות העולות על החטאות או להיפך, הדין שונה. וכגון שנתערבו שתי קיני חובה שבהן שתי עולות ושתי חטאות עם שתי קיני חובה שבהן שלוש חטאות ועולה אחת, שאין דינן מחצה כשר ומחצה פסול, אלא מקריב רק עולה אחת ושתי חטאות, שאם יקריב שתי עולות ושתי חטאות, יש לחשוש שמא עשאן מהקינים שבהן שלוש חטאות ועולה אחת, ואם יקריב שלוש חטאות ועולה אחת, יש לחשוש שמא עשאן מהקינים השוות הנ"ל. ולכן מנה התנא את הקינים, לומר שמדובר בקינים שוות דווקא.

מדוע נקט התנא מניינים אלו דווקא

אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו מחצה כשר ומחצה פסול אחת לזו ושתים לזו שלש לזו ועשר לזו ומאה לזו המועט כשר. כתב הרשב"ץ (מ"ה), שמניינים אלו, א' ב' ג' י' ו-ק', לאו דווקא הם. אולם האחרונים כתבו כמה אופנים לבאר מדוע נקטו מניינים אלו דווקא[מז]:

א. היעיר קנו (ד"ה אבל, ואילך) ביאר על פי מה שכבר הובא בשמו במשנה הקודמת, שיש דרך לברר את הקרב של מי הוא ולמי יעלה, וזה על ידי שיכבשם שינודו ואז אומרים כל דפריש מרובא פריש. ועל פי זה נמצא שיש חילוקי דינים בין דוגמאות המשנה כמו שיתבאר:

א. כאשר נתערבו אחת לזו ואחת לזו, יטול עוף אחד ויקריבנו, ועוף זה איננו יודעים של מי הוא. ושוב יכבשם שינודו ויטול עוף אחד, ועוף זה פרש מן הרוב והוא לאשה האחרת [שהרי לראשונה חסר אחד], ויקריב אחד חטאת ואחד עולה. ועל ידי כך יודעות הן שאחת יצאה ידי חובת חטאת והאחת יצאה ידי חובת עולה, אלא שאינן יודעות מי מהן הקריבה חטאת ומי מהן הקריבה עולה, ועל כן יביאו עוד קן אחת ויתנו ביניהן, שאם החטאת של האחת העולה של חברתה.

ב. אמנם כאשר נתערבו שתים לזו ושתים לזו, אין צריכה להביא עוד קן בתנאי, משום שבזה ניתן לברר בודאות של מי מהן כל קן, שהלא העוף הראשון שייך לאחת מהן, והעוף השני הוא לשנייה, וכן השלישי הוא לראשונה והרביעי לשנייה. ויקח את הראשון והשלישי ויעשם אחד חטאת ואחד עולה, ועולה לאשה אחת מביניהן, ויקח את השני והרביעי ויעשם אחד חטאת ואחד עולה, ועתה ברור שלכל אשה קרבה קן אחת. ודי לכל אחת שתביא עוד קן ודאי. ונתחדש בדין זה, שעדיף לעשות באופן זה דווקא שיתברר מה שייך לכל אשה, מאשר להוציא מהתערובת שלא על ידי כבישה ואז יביאו בתנאי, משום שיש למעט בתנאים, על פי האמור בשמו במשנה הקודמת שם.

ג. וכאשר נתערבו שלוש לזו ושלוש לזו, אזי הקן הראשונה והשנייה הן אחת לזו ואחת לזו, כמבואר באופן הקודם, ואילו הקן השלישית היא משותפת ביניהן שאין ידוע למי כל עוף בקן זו, ועל כן מלבד שכל אחת מביאה עוד קן בודאי, גם עליהן להביא קן בשותפות יחד [כאשר מבואר באופן של אחת לזו ואחת לזו]. והחידוש בדין זה הוא שאין מביאים הכל בתנאי. ושאר האופנים, כולם דומים לכל אחד מאלו שנתבארו, ועל כן לא הוצרך התנא לפרטם[מח].

וביאר שם (ד"ה וקאמר), שמה שהוסיף התנא באופן שנתערבו בקינים שאינן שוות את האופנים 'עשר לזו ומאה לזו', ללמד שאפילו בתערובת גדולה אין המועט בטל ברוב, וכאשר לשון חז"ל 'אפילו באלף לא בטיל' וכן אמרו לעיל 'אפילו אחד בריבוא'. אמנם לא נקט אלא עשר ומאה, משום שהמשנה מדברת גם באשה אחת, ובקינים הבאות על לידות אין שייך באשה אחת לא אלף ולא מאה, וכיון שדרך התנא לנקוט מניינים של עשרות מאות ואלפים, נקט עשר, ובקינים הבאות על זיבות אין שייך באשה אחת אלף קינים, אבל מאה יתכן[מט], ועל כן נקט מנין של מאה.

ב. עוד כתב היעיר קנו (ד"ה באופן) לבאר באופן אחר את כל המניינים במשנה, שכיון שמשום דין 'בל תאחר' יש לאשה לכתחילה להביא את קרבנותיה במועד הראשון, על כן נקט התנא את האופנים שיתכן שיתקבצו לה ברגל מנין קינים רב באופן המותר לכתחילה, ובקיני לידה הדין הוא שחייבים לעבור לפחות ארבעים יום כדי לחייבה בקרבן לידה נוסף, שאם הפילה בתוך ארבעים יום ללידתה אינה חייבת בקרבן נוסף כמו שמבואר בכריתות (ט:), ונמצא שבין פסח לשבועות יתכן שיתקבצו לה שני קיני לידה בלבד, ובין שבועות לסוכות יתכן שיתקבצו לה ארבע קיני לידה, ובין סוכות לפסח יתכן שיתקבצו לה שש קינים. ולכן נקט התנא אחת לזו ואחת לזו, שזהו מה שיתכן שיהיה בידה בבת אחת קודם חג השבועות, ושתים לזו ושתים לזו, שזהו מה שיתכן שיהיה בידה בבת

מא. **וראה** שם מה שביאר בביאור הצדדים הללו, שיש מעלה להקרבה מבוררת, ומאידך יש מעלה שלא להעדיף אשה אחת שיהיו לה מספר עולות יותר מאשר השנייה. **מב.** **או** לבעלת הרוב, באופן שיש רוב, וכמבואר בדין ז'. **מג.** **ועדיין** יש נפק"מ מכך לענין להשלים את המותר ממין אחר, תור או בן יונה, עיי"ש מה שכתב בזה. **מד.** **ועל** דרך שאמרו כיוצא בזה בזבחים (עח:). **מה.** **כתב** היעיר קנו (ד"ה אחת לזו) שאין הכוונה קן אחת לאשה זו, שהלא להלן כתב התנא בין מאשה אחת וכו', וגם אין הכוונה אחת לחובה זו, שבזה היה משמע שהכוונה לחובות נפרדים, והרי גם זאת פירש התנא להלן שאמר בין משם אחד וכו', אלא הכוונה אחת לחבורה זו ואחת לחבורה [לקבוצת קינים] זו, וכן כולם, ואחר כך מפרש שאין חילוק בין אם כל קבוצה לאשה אחרת או לחובה אחרת וכו'. **מו.** **בביאור** משנה זו כתבו המפרשים שנתערבו אחת בשתים או אחת בשלוש או אחת בעשר או אחת במאה, או שתים בשלוש או בעשר או במאה וכו', וכן פרשו גם להלן (פ"ג מ"ג) כאשר חזרה המשנה על מניינים אלו בכהן שאינו נמלך. אולם תוספות בזבחים (פז: ד"ה במרי) פרשו את אותה משנה שנתערבו משל חמש נשים, כפשט דברי המשנה שהיו אחת לזו ושתים לשנייה ושלוש לשלישית ועשר לרביעית ומאה לחמישית. ואפשר שיפרשו כן גם במשנתנו. וראה להלן בדברי היעיר קנו שפירש את המשנה באופן זה. **מז.** **כתב** היעיר קנו (ד"ה אבל) שקשה לומר כדברי הרשב"ץ שאין מניינים אלו בדווקא, וגם יש להבין מדוע באופן שהקינין שוות צייר התנא שלושה אופנים, אחת לזו ואחת לזו, שתים לזו ושתים לזו ושלוש לזו ושלוש לזו, ואילו כשאינן שוות צייר עוד שני אופנים, עשר לזו ומאה לזו. **מח.** [**וכתב** עוד שיש נפק"מ בשלושה אופנים אלו גם באשה אחת, כאשר הביאה על זיבה וזיבה, ועל פי דרשת התורת כהנים (הובא להלן) שאם הפריש לזיבה אחת לא יביא לזיבה אחרת, ובצירוף דברי המשנה להלן (פ"ב מ"ס) שאין מביאים תור נגד בן יונה, עיי"ש באורך]. ועיין עוד בדבריו להלן (מ"ד ד"ה אכן) שביאר שבאופן שאין הקינים שוות, ונתערבו כמה קינים מכמה נשים [ראה בהערה לעיל בשם תוספות בזבחים] לא בכל אופן שהוא אפשר לומר שהמועט כשר לבעלת הרוב, עיי"ש שהאריך בזה. **מט.** **עיי"ש** שהוכיח זאת באורך רב.

אחת קודם חג הסוכות, ושלוש לזו, שזהו מה שיתכן שיהיה בידה בבת אחת קודם חג הפסח[נ].

ואף שבקינים הבאות על זיבה אפשר שיתקבצו הרבה יותר, אלא שלפי שאין חשיבות למספר הרב ביותר כאשר נתערבו שוה בשוה, נקט התנא אופנים אלו השייכים אף בלידה. ובסיפא כאשר מדובר שנתערב מעט במרובה נקט התנא עוד שני מניינים גדולים, והם עשר לזו ומאה לזו, לפי שיתכן בין סוכות לפסח שיתקבצו עשר זיבות ואפילו מאה זיבות[נא].

ועוד ביאר שם, ש'אחת לזו ושתים לזו ושלוש לזו' יתכן בקיני לידה שנתערבו מאשה אחת שהפרישה אחת ושתים ושלוש, והן שש, שכאמור יתכנו שש לידות בין סוכות לפסח, ומה שהוסיף התנא 'עשר לזו ומאה לזו', לפי שבזיבה יתכן בין פסח לסוכות עד קטז קינים[נב], ועל כן יתכן לומר בזיבה 'אחת לזו ושתים לזו ושלוש לזו ועשר לזו ומאה לזו', שהן יחד קטז קינים[נג].

ג. במעייני יהושע (ד"ה ומחלה) כתב, שמה שנקט התנא ברישא עד שלוש, לפי שכאשר הקריב שלוש בצד אחד, כגון למעלה, יש אודות הקרבת הרביעית למעלה ספק שקול ושני ספיקות להקל. ספק שקול, שמא כל הארבע משל אחת, ונמצא שהיא פסולה למעלה, ומאידך אפשר שאין הרביעית משל בעלת השלוש, וכשרה למעלה. ושני ספיקות להקל, שמא לא הקריב קודם למעלה משל בעלת הרביעית אלא שתים ויכול להקריבנה, ועוד, שמא לא הקריב קודם למעלה משל בעלת הרביעית אלא אחת וגם באופן זה יכול להקריבנה. וחידשה המשנה שגם כאשר ישנו ספק שקול ועוד שנים להקל, שגם בזה אין מקריבים יותר משלוש בצד אחד.

ומה שנקט התנא בסיפא אחת ושתים ושלוש ועשר ומאה, ביאר שם לפי שאחד הוא תחילת המספר, ושנים הוא תחילת הזוגות, ושלוש תחילת הנפרדים[נד], וכל יסודי החשבון נחלקים לעשרות ולמאות. וביאר עוד, שנקט התנא בזה חמשה מספרים, לפי שכן דרכו למנות מספר חמש, וגם בענייני קינים עצמם, כאמור בכריתות (ח.) 'האשה שיש עליה ספק חמש לידות וספק חמש זיבות'.

שיטת הרמב"ם בפירוש המשנה וביאור דעתו

המועט כשר. הנה שנינו במשנה להלן (כג.) 'במה דברים אמורים בכהן נמלך אבל בכהן שאינו נמלך וכו' אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו וכו' המרובה כשר', והיינו שהמשניות בפרק זה מדברות בכהן הבא להמלך מה לעשות, והנידון כאן הוא לענין לכתחילה, ואז אומרים לו שיקריב כמנין המועט, ואילו להלן מדובר באופן שכבר הקריב את הכל, ואז הדין הוא שהמרובה כשר[נה].

אמנם לרמב"ם (בפירוש המשניות כאן, להלן פ"ג[נו], פסולי המוקדשין פ"ח ה"ו) שיטה אחרת בזה, שגם במשנתנו מדובר שכבר הקריב הכהן את הכל, ומכל מקום חלוק הדבר בין אם נמלך לבין אם לא נמלך, שאם נמלך קודם הקרבתו, המועט כשר, ואילו אם הקריב בלא להמלך, המרובה כשר.

והראב"ד בהשגותיו (פסולי המוקדשין שם) תמה מאוד על דבריו, שמה בכך שנמלך קודם, אם חזר והקריב את הכל. **ובמרכבת המשנה** (פסולי המוקדשין שם ה"ג בנדמ"ח ד"ה והנכון לקיים) כתב לבאר את שיטת הרמב"ם, שמדובר שנמלך בבית דין ולא שמע להם והלך והקריב, שכיון שאסור היה לו להקריב אלא המועט, לא עלה לו המרובה אפילו בדיעבד, הואיל ועבר על דברי חכמים, ולא הורצו משום בל תסורי[נז].

אמנם הרמב"ם בפירושו למשנה (שם) ביאר, ש'נמלך' אינו שנמלך בבית דין, אלא שנמלך באשה ולא הכריע בעצמו איזו לעשות חטאת ואיזו לעשות עולה, והיינו שכיון שנמלך בה הרי בעלת המנין המועט אומרת לו, 'החצי שעשית למעלה הבלעת בו את עולתי מפני שהיא מועטת, והחצי שעשית למטה הבלעת בו את חטאתי מפני שגם היא מועטת, שאין הדבר מסור להכרעת דעתך'. **וכתבו המהר"י קורקוס והכסף משנה** (שם), שלא נתבררו להם דבריו כל הצורך ואינם מובנים[נח]. **ובשו"ת הרמ"ע מפאנו** (סי' כג) ביאר את דעת הרמב"ם, שאם נמלך בה ומקריב לדעתה, אין סמיכות דעת אלא לבעלת המועט, אולם אם מקריב שלא לדעתה, שלוחא דרחמנא הוא, וכלפי שמיא גליא שהמרובה כשר. וכעין זה כתב **בחק נתן** (ד"ה כל"ה), שהיה אפשר לומר שבנמלך פסול המרובה משום שיש לחשוש שעשה ההיפך ממה שאמרו לו, ורק המועט כשר משום שבעלת המועט אומרת לו שעולתה מובלעת באלו שקרבו למעלה וכן חטאתה מובלעת באלו שקרבו למטה, אבל בלא נמלך שהדבר מסור לו המרובה כשר. אך הקשה על דבריו, שאם כן גם בהיו קיניהן שוות ונעשו מחצה למעלה ומחצה למטה, שדינן שמחצה כשר ומחצה פסול, היה צריך להיות הדין שאם נמלך לא יוכשר, שמא נעשה ההיפך ממה שאמרה לו, וצ"ע.

הג"ר לוי בעל עטרת ראש ועטרת תפארת (הו"ד בסוף הספר יעיר קנו, ד"ה אך) כתב לבאר את דברי הרמב"ם, על פי מה שכתב (פסוה"מ פ"ו ה"ד) 'נתערבו קדשים בקדשים מין במינו, זה יקרב לשם בעליו וזה יקרב לשם בעליו, אף על פי שאין כל אחד מהן מכיר קרבנו, במה דברים אמורים בקרבנות נשים שאין בהם סמיכה, אבל קרבנות אנשים הואיל וכל אחד צריך לסמוך על ראש קרבנו, הרי אלו לא יקרבו עד שיתן האחד חלקו לחבירו, או עד שיפול מום בכל וימכרו ויביאו כל אחד בדמי היפה שבהן מאותו המין'[נט].

ועל פי זה יש לומר שגם בקינים כך הוא, שיכולה האשה לתת קינה לחברתה. ומעתה יתכן כי הרמב"ם ביאר שבאופן שנמלך, דהיינו ששאל את הנשים מה לעשות, ודאי היתה דעתם וכוונתם לתקן הדבר בתנאי האמור, שכיון שלא מסרו הדבר לכהן, מן הסתם היתה דעתם שאם ירצה הכהן להקריב משל המועט למעלה יותר מחציו, שיהיו אלו מוחלפים עם של בעלת המרובה באופן שיקרב הכל כדין.

ומעתה פירוש דברי המשנה והרמב"ם 'המועט כשר', שאף המועט כשר, וכל שכן המרובה. אולם אם לא נמלך הכהן, אנו אומרים שרק של בעלת המרובה כשר, כיון שודאי יש ממנה למעלה ולמטה ועל כן נוכל לומר שנעשה מחצה שלה למעלה ומחצה שלה למטה, ואילו בשל המועט אין לומר כן. אמנם דחה פירוש זה, שאם כן יש להכשיר בנמלך גם באופן שקרבנותיהם שוים, ואילו במשנה וברמב"ם מפורש שבקרבנותיהם שוים הדין הוא שמחצה כשר ומחצה פסול. ועל כרחך שבקינים אי אפשר להעביר בעלות מזו לחברתה[ס].

עוד כתב לבאר הג"ר לוי הנ"ל באופן אחר, שלדעת הרמב"ם 'נמלך' הכוונה היא ששאל את הנשים היאך יזווג כל שתי פרידים לקן אחת, ואחר שעשה כדבריהם חזרו הקינים ונתערבו. ומעתה יש לבאר את דעת הרמב"ם, שבלא נמלך יש סברא יותר להתיר את של המרובה, שמכיון שבע"כ יש משל המרובה גם למעלה וגם למטה, ואילו משל המועט אפשר שאין בה עולות לפי שעשה הכל למטה או שאין בה חטאות לפי שעשה הכל למעלה, על כן סברא היא שתולים לומר שכל קרבנותיה של המרובה כשרים, ועשה חציים למעלה וחציים למטה. אבל אם נמלך בהן ועשה על פיהן [או שהן אלו שזיווגו את הפרידים לקינים], נמצא שיש עתה ספק אחד אם עשה מכל קן אחת למעלה ואחת למטה או שעשה קינים שלימות למעלה וקינים שלימות למטה.

ועל כן יש יותר סברא להכשיר את של המועט, משום שלגבי המועט יש שני ספיקות להכשיר, האחד, שמא חילק כל קן וקן לעשות ממנו למעלה ולמטה, ואז הכל כשר, ואף אם לא חילק ישנו ספק אחר להכשיר, האם עשה הכל למטה וכשרות החטאות או עשה הכל למעלה וכשרות העולות. ועל כן יש בידינו שני צדדים שלא לפסול את העולות, שמא עשה כל קן כדינו, ושמא עשה הכל למעלה, וכיוצא בכך יש בידינו שני צדדים שלא לפסול את החטאות, שמא עשה כל קן כדינו, ושמא עשה הכל למטה. אולם בשל המרובה אין להכשיר אלא משום הספק שמא חילק כל קן למעלה ולמטה, אבל אין שייך לומר בזה שמא עשה הכל למעלה וכשרות כל העולות או שמא עשה הכל למטה וכשרות כל החטאות, שזה דבר שאי אפשר, שאם לא חילק את הקינים ודאי פסל חלק מן העולות וחלק מן החטאות. ועל כן מכשירים את של המועט, ואין מכשירים את של המרובה[סא].

וכתב, שאולי לכך כיון הרמב"ם שכתב שבעלת המועט אומרת שבמחצה שנעשה למעלה נבלעו עולותיה ובמחצה שנעשה למטה נבלעו חטאותיה, לפי שהן המועט. כוונתו לומר שאפילו לא נחלקו ונעשו הכל למעלה, אף על פי כן כל עולותיה מובלעות שם לפי שהיא המועט, וכן לגבי החטאות שלמטה[סב].

נ. עיי"ש שהוכיח זאת באר היטב. **נא. עיי"ש** שהאריך בחשבון דבר זה. והיינו שבנתערבו שוה בשוה, שאין חשיבות למנין רב, נקט התנא לפי מה שיתכן בלידה, ובנתערבו מעט במרובה נקט התנא מנין המרובה ביותר שאפשר, ועל כן נקט זאת לפי קיני זיבה. **נב. עיי"ש** את החשבון בזה. **נג. וביאור** זה על פי האמור בהערה לעיל בשם תוספות בזבחים, שכוונת המשנה שנתערבו קינים מחמש נשים. **נד. כלומר**, הנפרדים [-הפרדים] כאשר מדובר בבמות. **נה. וכגון** שיש קן אחת לזו ושתי קינים לזו, וביחד שש פרידים, שיש בכך שתי אפשרויות, שהקריב מבעלת המועט אחת למעלה ואחת למטה, ושהקריב קן שלימה של בעלת המועט בצד אחד. ובאופן הראשון הקריב הכל כדין וכל השש כשרות, אמנם יש לחשוש שמא הקריב קן שלימה של בעלת המועט בצד אחד, כגון למעלה, אמנם גם בזה כשרות ארבע כמנין פרידותיה של בעלת המרובה, שמהקן המועט כשרה פרידה אחת שדינה עולה וקרבה למעלה כדינה ונפסלה הפרידה השניה שהיא חטאת ודינה למטה, הלא לאידך גיסא מתוך ארבע הפרידים של בעלת המרובה, שדינן להיקרב שתי עולות ושתי חטאות, הקריב אחת למעלה ושלוש למטה, דהיינו עולה אחת ושלוש חטאות, וכשרה עולה אחת ושתי חטאות ונפסלה חטאת אחת, ונמצא שיש כאן ארבע כשרות, כמנין המרובה, אחת לבעלת המועט ושלוש לבעלת המרובה. **נו. ונראה** שהיו בדבריו כמה מהדורות [ראה בפיה"מ המתורגם מחדש, בהערות לסוף פ"ג]. **נז. וראה** שם מה שהאריך לבאר מדוע שונה דין זה מהמבואר בזבחים (עג.) וברמב"ם לעיל (פ"ד ה"א). ואת דברי הרמב"ם בפירוש המשניות שמדובר בנמלך באשה, פירש באופן אחר, עיי"ש באורך. ועיין שם עוד מה שהאריך בביאור שיטת הרמב"ם. **נח. ועיין** בערוך השולחן העתיד (סי' קלח ס"כ) מה שכתב בזה. **נט. ועיין** שם בכסף משנה מהיכן למד הרמב"ם דין זה, והג"ר לוי הנ"ל כתב שרש"י חולק על כך, עיי"ש בדבריו. **ס. וכתב** שם שמעתה קשה מה שכתב הרמב"ם שאדם יכול להחליף קרבנו בשל חברו, ונותר בצ"ע. ונדפסו שם בסוגריים דברי בנו בעל יעיר קנו, שכתב שיש לחלק בין קינים לשאר קרבנות, משום שבספרי (מצורע) דרשו שאפילו הפריש קינו על זיבה אחת לא יביאנה על זיבה אחרת, ואם כן גם אין יכול למחול על קינו לחבירו. **סא. אמנם** כאשר לא נמלך אלא עשה הכל מעצמו, אין לומר סברות אלו ולהכשיר את של המועט מאשר של המרובה, שהלא כל מה שעשה למעלה מהמרובה, אם הוא פחות מחציו כל הקרב שם הינן עולות כשרות ואין בהן שום חטאת, וכן אם עשה למטה פחות מחציו כל הקרב שם הינן חטאות כשרות ואין בהן שום עולה, וכיון שיש בזה סברא הפוכה להכשיר את המרובה יותר משל המועט, מכשירים את של המרובה. **סב. אמנם** מה שכתב הרמב"ם ששאל לכל אשה איזה יעשה חטאת ואיזה יעשה עולה, אי אפשר לפרשו על פי הדברים

בביאור דברי המשנה אודות שם אחד ושני שמות

בין משם אחד ובין משני שמות בין מאשה אחת ובין משתי נשים. מצינו בראשונים שנחלקו בכוונת המשנה, והם סובבים סביב הנידון האם אפשר לערב קינים נפרדות מאשה אחת:

א. הראב"ד פירש (ד"ה כיצד), שפירוש המשנה הוא כאילו נאמר 'בין משם אחד ובין משני שמות לאשה אחת ובין משם אחת ובין משני שמות לשתי נשים'. והיינו שגם באשה אחת, כל קן שהפרישתה בפני עצמה נקבעה בשם לעצמה ובה חטאת אחת ועולה אחת, ואם נתערבה בקן אחרת שלה דינה כדין 'אחת לזו ואחת לזו' המבואר לעיל בתחילת המשנה. ולשיטתו יש לחלק בין אם הפרישה כמה קינים כאחת לבין אם הפרישתן כל אחת לעצמה.

ב. אולם הרז"ה (ד"ה בין) הקשה עליו, שאין נראה שתרמוז המשנה דין זה ולא תפרשנו, אלא נראה שאפילו הפרישה קינים נפרדות לחובתה, כולן נחשבות כקן אחת לענין עירוב[סג]. ועוד כתב, שלדבריו מה שאמרו בין משם אחד ובין משני שמות והיינו באופן שמעורבות הקינים זו בזו, אינו אלא לרבי יוסי להלן (מ"ד) שיש ברירה, והיה למשנה שם לומר 'שרבי יוסי אומר'[סד].

וביאר הרז"ה, ששני שמות כשם אחד באשה אחת להקל, ושם אחד כשני שמות באשה אחת להחמיר. והיינו שבאשה אחת אפילו תביא שתי קינים על לידה וזיבה, הרי הן כשם אחד, ואפילו הקריב הכהן קרבן אחד לעולה, לא נתפרש השני לחטאת, וכן ההיפך, והרי זה כאילו הביאה הכל ללידה, שלא נתפרשו עד שיקריב שתים לעולה או שתים לחטאת שאז נתפרשו השאר לקרבן השני. ובשתי נשים, אפילו הביאו שתי קינים משם אחד, כיון שהקריב קרבן אחד נתפרש השני למה שהוא. וטעם הדבר שבאשה אחת אין שייך עירוב בין שתי קינים, שכשאמרה 'זו לחובתי וזו לחובתי' יתכן לפרש את דבריה שזו עולות לחובתה וזו חטאות לחובתה, ואין הכרח שכוונתה להפריש קן וקן בפני עצמה שבכל אחת חטאת אחת ועולה אחת[סה].

החידוש בדברי המשנה

כיצד משם אחד לידה ולידה זיבה וזיבה משם אחד משני שמות לידה וזיבה כיצד שתי נשים על זו לידה ועל זו לידה על זו זיבה ועל זו זיבה משם אחד משני שמות על זו לידה ועל זו זיבה. הקשה היעיר קנו (ד"ה כיצד), מדוע הוצרכה המשנה ללמד את כל זאת, שהרי לכאורה דברים פשוטים המה. וביאר, כי בכל דבר ודבר קיים חידוש מיוחד. ב'לידה ולידה' חידש התנא שכל לידה ולידה נחשבות שם אחד, ואפילו לידת זכר ולידת נקבה, אף שחלוקות ביניהן לענין ימי טומאה וטהרה. וכן במה שהזכירה המשנה 'זיבה וזיבה' קיים חידוש, שאפילו זיבת זכר וזיבת נקבה, החלוקים הרבה בדיני טומאותיהם, שם אחד הם. וכן ב'לידה וזיבה' חידשה המשנה ששני שמות הם, שלא נאמר שכיון שבלידה נאמר (ויקרא יב ב) 'כימי נידת דוותה תטמא', ובזיבה נאמר (שם טו כה) 'כימי נדתה תהיה טמאה היא', על כן שם אחד הם[סו].

וכתב עוד, שבכך מבואר מה שאמרה המשנה 'כיצד משם אחד', שהלא היה ראוי לומר 'כיצד מאשה אחת', על דרך שנקטה להלן 'כיצד משתי נשים'[סז]. ולהאמור מבואר, שכיון שבאה המשנה ללמד גם אודות זב וזבה שאין קיניהם נחשבים שני שמות, אי אפשר היה לה לנקוט 'כיצד מאשה אחת'[סח].

אם דברי רבי יוסי מוסכמים

רבי יוסי אומר וכו'. הרמב"ם (פסוה"מ פ"ח ה"ח) פסק להלכה את דברי רבי יוסי, וכן כתב הרע"ב (ד"ה ר' יוסי) שהלכה כרבי יוסי. וכתב בחזון נחום (ד"ה רבי), שמה שפסקו כמותו משום שדעתם היא שאין חולק בדבר, ואף שלשון המשנה 'רבי יוסי אומר' ולא 'אמר רבי יוסי' [כפי שדרך המשנה לומר כאשר היא מביאה דעה שאין בה חולק], מצינו כן בהרבה מקומות.

פירוש שני האופנים שבמשנה

שתי נשים שלקחו את קיניהם בעירוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן לאיזו שירצה וכו'. הקשה היעיר קנו (בד"ה הקדמה ה'), מדוע הוצרכה המשנה לומר שני אופנים, 'שלקחו קיניהן בעירוב' ו'שנתנו דמי קיניהן לכהן'. וביאר זאת על פי דברי הרמב"ם (כלי המקדש פ"ז ה"ט) שדרך הבאת קינים היא על ידי קנייתם מהגזבר, שהיה כהן[סט], והרי כל זה הוא למי שאין לו קינים משלו, שאם יש לו משלו מביא את מה שיש לו ואין צריך לקנות במקדש דווקא, ועל כן נקטה המשנה שני אופנים אלו, 'שלקחו קיניהם בעירוב' היינו שהיו להן קינים שלהן ולקחו אותן לצורך שתיהן, 'או שנתנו דמי קיניהן לכהן', היינו שקנו את הקינים אצל הגזבר.

והנה לשון הרא"ש (ד"ה רבי יוסי וד"ה או) בביאור המשנה הוא, 'שתי נשים שלקחו קיניהן, פירוש שלקחו קיניהן בעירוב, או שנתנו דמי קיניהן, פירוש כגון ששיתפו יחד מעותיהן ולקחו בהן שני קינין'. ואין מובן מה הוסיף על דברי המשנה. וביאר היעיר קנו (שם) על פי דבריו הנ"ל, שבא הרא"ש לומר שבאופן הראשון היתה הלקיחה בעירוב הקינים עצמן, ובאופן השני היה השיתוף במעות ונקנו אצל הגזבר, ועל כן השמיט הרא"ש תיבת 'לכהן' שבמשנה, שאין עיקר הדברים שהכהן לקח את הקינים [כפירוש **התוספות** המובא להלן], אלא שקנו אותן אצל הגזבר [ואמנם היה הגזבר כהן, כאמור, ועל כן נאמר במשנה שנתנו דמי קיניהן לכהן].

ועיין להלן מה שהובא בשמו עוד בביאור דברי המשנה, על פי דבריו אלו.

דברי הגמרא בעירובין בביאור משנתנו

שם. בעירובין (לז.) הובאה משנה זו, ורצתה הגמרא ללמוד ממנה שרבי יוסי סובר יש ברירה [ושלא כמבואר בברייתא אחרת שהובאה שם[ע]], ודחתה הגמרא, 'אמר רבה התם כשהתנו'. ושאלה הגמרא, 'אי הכי מאי למימרא', ותירצה הגמרא, 'קא משמע לן כדרב חסדא, דאמר רב חסדא אין הקינין מתפרשות אלא אי בלקיחת בעלים אי בעשיית כהן'[עא]. ובדברי הגמרא, בהו"א ובמסקנא, נחלקו **ראשונים ואחרונים.**

ביאור ההו"א בגמרא שמוכח במשנה שרבי יוסי סובר יש ברירה

שם. בביאור מה שלמדה הגמרא מדברי משנתנו שרבי יוסי סובר שיש ברירה, מצינו כמה דרכים:

א. רש"י (ד"ה לאיזה) פירש, שאם נאמר שאין ברירה נמצא שהקריב את קרבנה של זו לשם חברתה, והרי קרבן שקרב שלא לשם בעליו לא עלה להם לשם חובתם, וחטאת שקרבה שלא לשם בעליה אף נפסלת לגמרי, כמבואר בזבחים (ב.)[עב]. וכן כתב גם **הריטב"א** (ד"ה שמי), והוסיף לפרש כי ודאי יכול הכהן להחליט מי לחטאת ומי לעולה, אולם אינו יכול להחליט של מי כל קן לולי דין ברירה, שעל ידי הברירה אנו אומרים שהוברר שקן זה היה של אשה זו עוד מתחילה[עג]. **אמנם** תוספות (ד"ה לאיזו) הקשו בשם **השר מקוצי**, שהלא יוכל להקריב בסתמא, ויעלה הקרבן למי שהוא, שסתמא לשמה, וכפי שאמרו בזבחים שם (ב:).

ובתוספות הרא"ש (ד"ה לאיזה) הוסיף בשמו להוכיח כן, שבזבחים (עא:) נאמר שאם התערבו קדשים מין במינו זה יקרב לשם מי שהוא וזה יקרב לשם מי שהוא[עד], ואף כאן יוכל לעשות כן.

וביי**שוב** דעת רש"י נאמרו כמה דרכים: א. בתוספות הרא"ש (שם) כתב, שאין לומר סתמא לשמה אלא כאשר היו הקרבנות מבוררים ונקרא עליהם שם הבעלים וחזרו ונתערבו, אולם באופן האמור שלא נתבררו עוד מעולם, אין יכול הכהן להקריב בסתמא ועליו להקריב את הקרבן לשם בעליו, ואי אפשר לעשות כן אם אין ברירה[עה]. וכעין זה כתב המהר"ל **בגור אריה** (ד"ה לאיזו), שמה שמועיל סתמא הוא במקום שהקרבן שייך למישהו באופן ברור, ואילו כאן אין ידוע של מי כל פרידה, שכל שלא הוברה עדיין שייכת כל פרידה לשתי הנשים. ב. **בשפת אמת** (בתוספות ד"ה לאיזה) כתב, שלשון המשנה 'לאיזה שירצה הכהן יקריב עולה' וכו', משמע שיכול להקריב לשם כל אחת מהן, ולאו דווקא להקריב בסתמא, ועל כן מוכח שיש ברירה[עו].

ב. השר מקוצי [מכח קושייתו הנ"ל] פירש את הוכחת הגמרא באופן אחר, שאם אין ברירה אפשר שכל קן של אחת קרב למעלה ונפסלה חטאתה וכל קן חברתה קרב למטה ונפסלה עולתה[עז].

הנ"ל. אמנם בלאו הכי אין לדברים הללו מובן, שאם שאל אותן ואמרו לו ונתערבו, הרי כולם פסולים, שמא עשה כל החטאות למעלה וכל העולות למטה. אמנם לפי האמור יש להגיה בדבריו ששאל לכל אשה אילו שתי פרידים יזווג לקן אחת. **סג. וכפי** שיבואר תיכף. **סד. ובחק** נתן (ד"ה בין) תמה על דברי הרז"ה, שהלא מבואר להלן שאף רבי יוסי סובר שאין ברירה, והמשנה היא בהתנו. וכתב לתרץ את קושייתו, שכיון שהקינים משם אחד ומאשה אחת ומהפרשה אחת, אין בזה ברירה. **סה. וכתב** עוד, שלכאורה יש להקשות מהאמור בנזיר (ט.) 'אמר רב אשי לא תימא עד דאמר אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי אלא אפילו אמר אלו לחובתי הרי הן כמפורשין', ומוכח שגם באמירת 'אלו לחובתי' הרי זה פירוש. ותירץ, שאין המדובר שם אלא שנחשב פירוש לגבי זה שדמי חטאת יפלו לים המלח ולא יפלו לנדבה כמעות סתומים, אבל אין זה נחשב פירוש לגבי עירוב חטאת בעולה וסיים 'וכי אפשר לומר דגבי קנין אי אמרה שתי פרידין אלו לחובתי הוי עירוב, אלא ודאי לא דמי פירוש דהכא לפירוש דהתם'. וראה עוד בזה ביעיר קנו (ד"ה ומס"ס) ובקן מפורשת (ד"ה בין משם וד"ה בין משני) בביאור דעת המפרש ושאר מפרשים. **סו. על** דרך שתרומה וחלה וכו' נחשבות שם אחד, כי כולן נקראות בשם תרומה, יעיר קנו (שם), עיי"ש. **סז. וציין** שאכן ברשב"ץ (מ"ה) הגירסא בתחילת המשנה 'כיצד מאשה אחת'. **סח. ועיי"ש** עוד מה שהאריך לבאר באופן שהיו התערובות מכמה נשים, אימתי אפשר ללכת אחר הרוב, והנפק"מ בזה אם התערובת משם אחד או משני שמות. **סט. ראה** בהקדמה למסכת מה שהובא בזה. **ע. וראה** בתוספות שם (ד"ה והסניא) שהעירו שיכלה הגמרא לתרץ שבמשנתנו הוא תולה בדעת אחרים ובזה יש ברירה. ועיין מהרש"א (בתוספות שם) מה שהעיר על דבריהם. **עא. ועיין** להלן גירסאות נוספות בדברי הגמרא. **עב. וכפירוש** זה נראית דעת הראב"ד במשנתנו (ד"ה ר' יוסי), שכתב שעל ידי הברירה נתכפרה כל אחת בשלה. **עג. אולם** ראה בתוספות ישנים ביומא (נה: ד"ה ונברור) שהקשה איך סברה הגמרא שמדובר בלא התנו, הלא אם לא התנו יתכן שמקריב קן של אחת עבור חברתה. ותירץ, שיכלה הגמרא להשיב למקשן בקושיא זו באופן של 'וליטעמיך'. **עד. היינו** שיקריב בסתמא. תוספות שם (ד"ה לשם). ועיין רש"ש בעירובין שם (בתוספות שם). **עה. ואפשר** שכוונתו לדברי המהר"ל דלהלן. **עו. וראה** עוד בילקוט ביאורים לעירובין שם, מה שהובא בזה. **עז. היינו** שנחלקו רש"י והשר מקוצי אם הברירה היא למי שייכת כל קן [ועל כן אם אין ברירה יתכן שעשה קן של אחת לשם אשה אחרת הרי עשאה שלא לשמה], או שהברירה היא מי לחטאת ומי לעולה [ועל כן אם אין ברירה יתכן שעשה שתי פרידות של אחת לשם חטאת או לשם עולה]. ולכאורה מחלוקתם תלויה בשאלה, אם מה שיש כח הכהן לברר בעשייתו איזו פרידה לעולה ואיזו פרידה לחטאת ואין זה

והמהר"ל (שם) הקשה על פירושו, מדוע נקטה המשנה 'שתי נשים', שכיון שהברירה היא בין חטאת לעולה, שייך הדבר גם באשה אחת[עח].

דברי הראב"ד וביאורם

ג. הרא"ש (ד"ה או שפסקו) הביא את דברי **הראב"ד** בביאור ההו"א בגמרא, וזה לשונו, 'ופירש הראב"ד דצריך לטעמא דברירה, לפי שהכהן חילק אותו ביניהן והנשים לא ראו בחלוקה זו עד לאחר כפרה, וצריכין אנו למימר דכיון שרצו עכשיו באותה חלוקה הוברר הדבר שמתחילה לחלוקה זו עומדת והוה כאילו ידעו מתחלה בחלוקת הכהן ונתרצו בה, וכל אחת נתנה חלקה לחברתה אם הכהן קבע לחברתה קן הראויה להיות שלה'[עט].

והקשה היעיר קנו (ד"ה אכן, ואילך) בדבריו כמה קושיות: א. משמע מדבריו שאילו ראו הנשים את חלוקת הכהן ונתרצו בה, לא היה בדבר משום ברירה. וקשה, מה מועילה מחילת הנשים זו לזו, הלא אין יכולה כל אחת למחול אלא שיעשה הכהן את קינה לשם חברתה, אבל אין מחילתה מועילה שיעשה הכהן מקינה שתי חטאות או שתי עולות, והרי יש לחוש שכך יעשה. ב. כמובא לעיל (מ"ג), נתבאר בתורת כהנים שאי אפשר לשנות אפילו קן של אשה אחת מזיבה אחת לזיבה אחרת, ואיך אפשר לשנות קן של אשה אחת לאשה אחרת. ג. מדוע הוצרך לומר שהתרצו בחלוקה זו וכו', וכן בתירוץ הגמרא מבואר שהתנו כן, שמשמע שבלא תנאי אין הדבר מועיל, הלא כיון שנתנו את הקינים לכהן, ודאי דעתם היתה שיעשה כרצונו והסכמתם נתונה לו. ד. עוד קשה לשונו שכל אחת נתנה לחברתה חלקה 'אם הכהן קבע לחברתה קן הראוי להיות שלה', והלא כיון שהוברר הדבר, ודאי שנתן לה את הקן הראוי להיות שלה, שהרי הוברר שזהו הקן שלקחה לה. ה. מדבריו הנזכרים משמע שהכהן צריך לקבוע לכל קן את שם בעליה, והלא כבר הוכיחו **תוספות** שאין צורך בכך, כיון שסתמא לשמה.

ותירץ כל זה, על פי מה שהקדים כי בדבר הסתום לגמרי ובאים לבררו מכאן ואילך, אין צריך לברירה[פ]. וטעם הדבר הוא, משום שאין צריך לבררו למפרע כלל, שעד עתה היה סתום באמת, ורק מעתה ואילך הוא מתברר. ומה שהוכיחה הגמרא בעירובין שם ממשנתנו שיש ברירה, זהו משום שלקחו את קיניהן יחד ולכל אחת נקנתה קינה שלה, ועל כן צריך לברר איזו קן נקנתה לכל אחת[פא].

ועוד הקדים, כי יכול אדם להפריש קרבן לפטור בו את חבירו החייב קרבן, כמבואר בנזיר (יא:) ובערכין (כא.). ובאופן שהפריש שני קרבנות עבורו ועבור חבירו, ולא פירש איזה קרבן יהיה לו ואיזה לחבירו, אין אומרים סתמא לשמה שיוכל הכהן להקריבם בסתמא, שהרי לא נתבררו בעלי הקרבנות מעולם, אלא עליו לפרש כל קרבן לשם מי הוא קרב[פב]. ולא עוד אלא שעל הכהן לפרש כן עוד קודם הכפרה, בכדי שתחילת הכפרה תהיה לשם כל בעלים. ובפרט לפי מה שהתנו בית דין דלא לימא לשמו דילמא אתי למימר שלא לשמו, ויש להקריב בסתמא דווקא, כמו שכתבו תוספות בזבחים (עא: ד"ה לשם), ודאי שיש לו לפרש כן קודם ההקרבה. וכיוצא בדבר אף בשני קינים שנלקחו באופן זה. ומה שכתבו תוספות בעירובין הנ"ל שיכול להקריב את קיני הנשים בלא לפרש למי הן קריבות, המדובר הוא באופן שלקחו אותן כל אחת במעותיה ונקנה לה עצמה, אלא שאין ידוע איזו קן שייכת לכל אשה.

והנה במשנה נאמרו שני אופנים, שלקחו קיניהן בעירוב ושנתנו דמי קיניהן לכהן[פג], והניחא באופן השני, שקנו קינים בשותפות, שכיון שנלקחו באופן מעורב, צריך הכהן לברר לאחר מכן כל קן שנלקחה למי נלקחה, אולם באופן שלקחו את קיניהן בעירוב, וכפי שביאר והובא בשמו לעיל, שהכוונה שהיו להן קינים משלהן ועירבו אותן, הלא אין שייכת ברירה לברר מה שכבר היה מבורר ונתערב[פד]. וצריך לומר שכיון שידעו כל זה, על כן היתה דעתן מתחילה שלא יקבעו קינים אלו כל אחת לשם עצמה, אלא שיהיו סתומות בלי קביעות כלל, ואז אם יקבע הכהן קן של אחת עבור חברתה, או שיקבע מקן אחת שתי חטאות או שתי עולות, תמחול כל אחת את חלקה לחברתה[פה]. אלא שאם כן קשה, שאין צריך לברירה כלל, וכאמור לעיל.

ומפני קושיא זו כתב הראב"ד שהכהן חילק אותן ביניהן קודם כפרה, וכאמור לעיל שכן עליו לעשות, והנשים לא ראו בחלוקה זו עד לאחר כפרה. היינו שודאי שדעת הנשים היתה שהכהן יחלק את הקינים ביניהן והן ימחלו כל אחת לחברתה את חלקה, אלא שכיון שלא עשו את הכהן שליח בפירוש שחלוקתו תתקיים קודם כפרה, על כן קודם כפרה יכול הוא לחלק באופן אחד ולחזור ולחלק באופן אחר, שעדיין לא נקבעה חלוקתו, ורק אחר כפרה, כאשר תהיה הכפרה לשם אותה חלוקה שעשה, תתברר חלוקתו למפרע, וזוהי הברירה שבדבר. אמנם אילו היו רואות הנשים בחלוקה זו שעשה והיו מתרצות בה, היתה החלוקה מתקיימת מיד, אולם כיון שלא ראו חלוקה זו עד לאחר כפרה, לא נתקיימה בשעתה, אלא הוברר אחר כך למפרע.

וזהו מה שכתב הראב"ד, כמובא ברא"ש, 'וצריכין אנו למימר דכיון שרצו עכשיו באותה חלוקה הוברר הדבר שמתחילה לחלוקה זו עומדת והוה כאילו ידעו מתחלה בחלוקת הכהן ונתרצו בה, וכל אחת נתנה חלקה לחברתה אם הכהן קבע לחברתה קן הראויה להיות שלה'. ומה שסיים 'וכל אחת נתנה חלקה לחברתה אם הכהן קבע' וכו', משום שאין הכהן יכול להקריב את הכל סתמא, כאמור לעיל, ולכן נותנת היא לחברתה את קינה שיקרב עליה, אם יעשה הכהן את קינה לשם חברתה.

ביאור דחיית הגמרא שמדובר כשהתנו

שם. כאמור לעיל, סברה הגמרא בעירובין (לז.) שמדברי רבי יוסי מוכח שדעתו היא שיש ברירה, ודחתה הגמרא שמדובר בהתנו[פו], וקמ"ל כדרב חסדא שאין הקינים מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן[פז]. ובביאור דחיית הגמרא מצינו דברים רבים **בראשונים ובאחרונים**, במסכתנו ובעירובין, וכדלהלן.

א. שיטת רש"י

א. רש"י פירש (ד"ה כשהתנו) שדחיית הגמרא היא שהתנו הנשים ביניהן שכל מה שיקריב הכהן לשמה יהא שלה. ובפשטות הכוונה שיתברר למפרע שהיה שלה. והקשו **תוספות** (ד"ה כשהתנו וכן במסכתין ד"ה רבי), שהרי ברירה גמורה היא זו, שהן תולות בדעת הכהן מה שיעשה, וכיון שקיניהן מעורבות אי אפשר שתעלה קן לכל אחת בלא ברירה. וכן הקשו גם **הרשב"א** (ד"ה הכא) **והריטב"א** (ד"ה ופרקינן) **והר"ן** (ד"ה הכא). ותוספות במסכתין (שם) הקשו עוד על שאלת הגמרא שם לאחר מכן 'אי הכי מאי למימרא', שהלא אין זה מועיל כלל.

וכמה אחרונים[פח] כתבו ליישב את דברי רש"י שכוונתו היא שהתנו שבעת עשיית הכהן יתברר מכאן ואילך כל קן של מי היא, ואין בכך משום ברירה, כיון שאין זו ברירה למפרע[פט].

אמנם כבר דנו הרשב"א והריטב"א והר"ן (שם) לומר כן ודחו זאת, שכתבו שאין לפרש שהתנו ביניהן שכל מה שיקריב הכהן לשם אחת שחברתה נותנת לה בקן זו את חלקה, שהלא אין אדם נותן או מוכר עולתו או חטאתו, כאמור בפסחים (פט:)[צ].

ב. שיטת הראב"ד ועוד ראשונים

אמנם מצינו כמה **ראשונים** הסוברים שאין כאן ברירה כלל, לא למפרע ולא מכאן ולהבא, אלא חלוקת שותפות בלבד[צא].

לשון הראב"ד (כאן ד"ה ר' יוסי) בביאור תירוץ הגמרא הוא, 'כגון שהתנו מתחילה, פירוש בשעת השיתוף התנו שיחלק הכהן ביניהן ויהיה חלוקתו חלוקה והן ימחלו כל אחת לחברתה, הוה[צב] זה ודאי מתחילה[צג] הוברר, והכהן קודם כפרה חלקן והם עשו אותו שליח לחלוקתן'. וכן כתב בשמו **המפרש** (ד"ה רבי יוסי), וכן כתב **הרא"ש** (ד"ה או שנתנו)[צד]. ונראית כוונתם שעד עתה היו הנשים שותפות גמורות בקינים ועתה חלקו אותן ביניהן [ולא שהיתה בעלות כל אחת בלתי מבוררת, שאז יש להגיע לברירה, אלא שהיתה בעלות משותפת וחולקות עתה[צה]]. וכן כתבו **הריטב"א** (שם)[צו] **והמאירי** (שם ד"ה שתי)[צז].

שייך לדין ברירה [וכמובא לעיל מהריטב"א], אם הדבר כולל גם את הכח לברר ולייחד כל קן בפני עצמו [כאשר אשה אחת או שתי נשים הביאו כמה קינים יחד], וכן דעת רש"י, או שגם ענין זה גופו תלוי בברירה, וזו דעת השר מקוצי. וראה להלן בזה. **עח. לכאורה** כוונתו ששייכת ברירה גם באשה אחת שהביאה שתי קינים. **עט. ולפנינו** בראב"ד בנוסח שונה מעט [וחלק מתמיהות היעיר קנו אינן אלא על הנוסח שברא"ש]. **פ. והוכיח** כן מהנאמר במעילה (יח.) שהמפריש מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין, לפי שראויין כולן לבוא שלמים, ועל כרחך שאין זה משום ברירה, שאם לא כן יקשה לרבי יוחנן שאמר הלכה כסתם משנה, והוא סובר שאין ברירה, וכמו שהקשו כעין זה בבבא קמא (סט.). **פא. ועיין** שם מה שביאר על פי זה. **פב. וכמבואר** לעיל בשם תוספות הרא"ש. **פג. ראה** כן לעיל בשמו. **פד. והביא** כן מהים של שלמה (ב"ק פ"ה סוף דיני נזיקה). ועיין עוד בתוספות בסוטה (יח. ד"ה מור). **פה. לכאורה** אינו מובן, שאם הן סתומות לגמרי, אין לומר שעשה את קינה לחברתה או שהקריב שתי חטאות מקן אחת, ואין צריך להגיע למה שהוסיף לומר שכל אחת מוחלת חלקה לחברתה ומביאה קרבן לפטור את חברתה. **פו. כתב** היעיר קנו (ד"ה ונראה לענ"ד) שלמסקנת הגמרא יש לפרש שרבי יוסי רמז בדבריו שאין ברירה בכך שאמר 'שנתנו דמי קיניהן לכהן', שביומא (נה.) נאמר שלרבי יהודה לא היו שופרות במקדש [לתוכן נתנו את דמי הקינין] משום שאין ברירה, וכתב הרע"ב (שקלים פ"ו מ"ה) שלרבי יהודה היו נותנות המעות לידי הכהן ולא לשופרות, וזהו שאמר רבי יוסי שנתנו דמי קיניהן לכהן. **פז. וראה** להלן גירסאות נוספות בדברי הגמרא. **פח. דברי** נחמיה ורש"ש (לתוספות שם). **פט. עיין** שם בדבריהם, ובר"ש במעשר שני (פ"ה מ"א) ובריטב"א בגיטין (כד: ד"ה גמ' קיפא וכה: ד"ה אמר אביי) ובשאגת אריה (סי' נג), ובקצות החושן (סי' סא סק"ג) שהביא את הדעות בזה. **צ. וכיוון** לדבריהם. **צא. לשון** רבנו חננאל (עירובין שם ע"ב ד"ה ופריק) היא, 'כשהתנו כי [ב]עשיית כהן תזכה כל אחת בשלה'. ומשמע שכל אחת תזכה רק מכאן ולהבא. ואפשר שכוונתו כדבריהם [או שכוונתו שהברירה היא מכאן ולהבא, כדלעיל]. **צב. אולי** צ"ל 'הנה'. **צג. התיבות** 'מתחילה' עד 'מתחילה' נשמטו בראב"ד הנדפס בש"ס מפני טעות הדומות, וישנן בראב"ד הנדפס במשניות, וכן הוא במפרש בשמו. **צד. וראה** עוד בהמשך בביאור דבריו. **צה. ועי'** כן גם במהר"י קורקוס (פסוה"מ פ"ח ה"ח) שכתב שאין מדובר שהוכרו ונתערבו [היינו שכל אחת זכתה בשלה באופן מעורב ואחר כך מבררים במה זכתה], אלא לקחו בעירוב קתני [היינו תערובת גמורה ושותפות מוחלטת]. **צו. והוסיף** ש'קרוב לזה פירש הר"א ז"ל', ומשמע שאין זה פירוש הראב"ד ממש. **צז. ולשון** תוספות במסכתין (ד"ה לאחיו) בשם רבם שהתנו ואמרו כל אחת שעל פי מה שיעשה הכהן היא נותנת ומוחלת לחברתה מעכשיו. ובמהר"י קורקוס (פסוה"מ פ"ח ה"ח) למד בדעתם שמפרשים כהראב"ד, עיי"ש [ולעצם התנאי הוסיפו לומר, שכל נותנת מעות לשופרות שהיו במקדש לשם הקרבת קינים, על דעת בית דין היא נותנת, וכאילו התנתה].

וכתב הראב"ד[צח], שהחידוש הוא שאין גוזרים אטו עירוב שתי נשים המוזכר למעלה[צט]. ועוד כתב, שאפשר שהחידוש הוא דין זה עצמו, שאין קפידא בתערובת הקינים אלא כאשר הוקדשו ואחר כך התערבו, ולא כאשר נתערבו מתחילה בתורת שיתוף ועתה באים לחלוקה על ידי הכהן, שאין בכך חשש אפילו בשתי נשים וכל שכן באשה אחת[ק].

ובביישוב הקושיא מדוע אין בכך משום מוכר עולתו ושלמיו, כתב **המקדש דוד** (סי' יח סק"א) שאין דין זה אמור אלא באופן שהוקבע לקרבן שם מסוים, של קרבן או של בעלים, שאי אפשר לשנותו לשם אחר, ואילו כאשר עדיין לא נקבע לו שום שם, אפשר לקבוע לו שם אחר, ואין בכך משום מוכר עולתו ושלמיו[קא].

ג. שיטת תוספות

תוספות (שם)[קב] פירשו בשם ר"י, וכן פירשו **הראשונים** הנ"ל (שם), שהעירוב היה במעות בלבד, ואחר כך התנו בשעת לקיחה או שהכהן התנה בשעת לקיחה [והוא שלוחן לעשות זאת וכאילו עשו זאת הן עצמן. ר"ן (שם)], שתהיה קן זו לאשה זו וקן זו לאשה זו והמעות שבתערובת שהן של זו יהיו מחוללות על קן זו והמעות שבתערובת שהן של זו יהיו מחוללות על הקן השניה, ועתה אין הקינים מעורבות כלל, ואין כאן ברירה, כיון שנתברר הדבר בשעת לקיחה. ומשום שאין כל חידוש בכך, על כן הקשתה הגמרא 'אי הכי מאי למימרא', ותירצה שהחידוש הוא שאין גוזרים שמא לא יתנו[קג], וזהו שלמדנו ממה שנקט רבי יוסי דברים אלו בשתי נשים, וממה שאמר 'לאיזו שירצה הכהן יקריב עולה' וכו', שהזכיר עולה וחטאת ולא רק לאיזו אשה שירצה יקריב [או ממה שנקט שני אופנים 'שלקחו את קיניהן בעירוב או שנתנו דמי קיניהן לכהן'. הראשונים הנ"ל (שם)] קא משמע לן גם כדרב חסדא וכו'[קד].

ובתוספות ישנים ביומא (נה: ד"ה וכדרב) הקשו על דברי הגמרא בתירוצה 'וכדרב חסדא', שהלא גם בהו"א היה צריך לומר כן, שמלמדת המשנה את דינו של רב חסדא, ומה שייך הדבר לתירוץ הגמרא דווקא. ותירצו, שבהו"א סברה שהכהן מברר גם איזו קן של כל אשה, ואילו עתה שהשיבו 'בשהתנו', שהקינים עצמן מבוררות, הדגישה הגמרא שאין הכהן מברר אלא את החטאת והעולה, וכאמור במשנה[קה].

דברי הרא"ש שלא כדעת תוספות

שם. על דברי רבי יוסי 'שתי נשים שלקחו את קיניהם בעירוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן', כתב **הרא"ש** (ד"ה רבי יוסי וד"ה אלו), 'שתי נשים שלקחו קיניהן, פירוש שלקחו קיניהן בעירוב, או שנתנו דמי קיניהן, פירוש כגון ששתפו יחד מעותיהן ולקחו בהן שני קינין, קביעות הקינין וקביעות החטאת והעולה תלוי בכהן'.

ותמה ביעיר קנו (ד"ה וגלאה), מה הוסיף הרא"ש בדבריו הראשונים על האמור במשנה. וביאר, שבא הרא"ש בדבריו לשלול את דברי **התוספות** הנ"ל, ועל כן הדגיש שמה שאמרה המשנה 'שלקחו קיניהן' הכוונה בעירוב הקינים, ולא כדברי תוספות שהעירוב הוא במעות. וכן מה שכתב הרא"ש בהמשך שהשתתפו יחד וכו', בא לשלול את דברי התוספות שהכהן לקח את הקינים בדמים שנתנו לו, והרא"ש השמיט תיבת 'לכהן' וכתב ש'לקחו בהן', היינו שהנשים עצמן לקחו את הקינים. וכן מה שכתב בהמשך שקביעות הקינין וכו' תלוי בכהן, בא לשלול דברי תוספות שרק קביעות החטאת והעולה תלויה בו, אבל הקינין כבר נתפרשו לכל אשה בפני עצמה, שאין זה כך, אלא שגם קביעות הקינין תלויה בו[קו].

ועיין לעיל בתחילת המשנה מה שהובא בשמו עוד, בביאור דברי הרא"ש הללו.

מחלוקת ראשונים אודות הגזירה האמורה בגמרא

שם. כאמור לעיל פירשו **תוספות** בגמרא בעירובין, על פי גירסתם שם, שהחידוש בדברי רבי יוסי הוא שאין גוזרים התנו אטו לא התנו[קז]. **והראב"ד** פירש, שהחידוש הוא שאין גוזרים אטו עירוב שתי נשים דלמעלה, היינו אטו אופן שנתערבו מתחילה שאי אפשר עוד להתברר[קח]. וכתב **היעיר קנו** (סוד"ה אכן), שהגירסא בגמרא היתה 'מהו דתימא נגזור הא אטו הא קמ"ל', ועל כן פירשו תוספות והראב"ד כל אחד בדרכו.

וכתב עוד, שאפשר לומר ששני הדברים אמת, שהלא במשנה נאמרו שני אופנים, שלקחו קיניהן בעירוב ושנתנו דמי קיניהן לכהן, ולגבי שלקחו קיניהן בעירוב שייך יותר לגזור אטו אופן דומה לכך, שלקחו את הקינים משלהם בנפרד ששוב אי אפשר לדבר להתברר, ולגבי שנתנו דמי קיניהן לכהן אין לגזור כן, משום שלא היה שם עירוב כלל, והגזירה היא רק אטו לא התנו.

ביאור דברי הגמרא שהחידוש הוא כדרב חסדא

שם. בגמרא בעירובין שם נאמר עוד שהמשנה מחדשת את דינו של רב חסדא שאמר שאין הקינים מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן. והקשה **הריטב"א** (עירובין שם ד"ה ופרקי'), שהלא עיקר חידושו הוא שאין הבעלים יכולים לפרש אחר הלקיחה, וכך משמע מלשונו שאמר 'אין הקינים מתפרשות אלא' וכו', ולא שמענו זאת מהמשנה. ותירץ, שהמשנה אכן משמיעה זאת, ששתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב, שוב אין להן פירוש על ידי הבעלים, ועל כן הרשות ביד כהן לעשות כרצונו[קט].

ד. שיטת הרמב"ם

כאמור לעיל, פסק **הרמב"ם** (פסוה"מ פ"ה ה"ח) כרבי יוסי, אולם בדבריו לא נתפרש שמדובר בהתנו. והקשה **הכסף משנה** (פסוה"מ שם), שהלא דעת הרמב"ם (תרומות פ"א הכ"א ומעשר פ"ז ה"א) שאין ברירה, ואם כן היה לו לכתוב שאין דין זה אמור אלא בהתנו. ותירץ, שדעת הרמב"ם היא, שאחר שאמרה הגמרא קמ"ל כדרב חסדא שהקינים מתפרשות בעשיית כהן, שוב אין צריך להתנות דבר אלא כאילו התנו הוא[קי]. וכיוון בכך לדברי **המאירי** (עירובין שם ד"ה שתי) שאף שיטתו כן, שכתב 'שמן הסתם עשאוהו שליח לחלקם כרצונו וקבלו עליהם את חלוקתו', והוסיף, שאף שבגמרא נאמר שהתנו, אין הלכה כן אלא גם בסתמא כן הוא, ולא עוד אלא שיש גורסים 'שהתנו', ומתפרש כאמור, שמן הסתם כאילו התנו. וכתב **הקן מפורשת** (ד"ה לאיזה), שכן משמע גם **מרש"י** בזבחים (סז: ד"ה ה"ג), שאין צריך להתנות ממש[קיא].

ובחזון נחום (ד"ה רבי) כתב שהרמב"ם פירש את דברי הגמרא כרש"י, והוקשתה לו קושיית **התוספות** הנ"ל הלא סתמא לשמה, ועל כן למד שאמרה זאת הגמרא לרווחא דמילתא, אפילו נאמר שאין סתמא לשמה. אולם הקשה, שרבי יוסי עצמו הוא הסובר שסתמא לשמה, כאמור בזבחים (ג.).

צח. **במהדו"ב**, וכן הוא במפרש (שם) בשמו. צט. **ואולי** אף הוא גרס כתוספות, ראה בסמוך [אלא שצ"ע ממה שהוסיף אופן אחר]. ובחק נתן (ד"ה גמ' וד"ה והכא) כתב שנראה שגרס בגמרא 'קמ"ל דלא גזרינן עירוב שתי נשים אטו שתי נשים'. ועיין להלן עוד בשם היעיר קנו. ק. **וראה** שם במהדו"ב שהוסיף לבאר את דברי המשנה כפשוטם, ומחק את הדברים שכתב במהדו"ק, וצ"ב מהי כוונתו במחיקה זו. קא. **ויש** שכתבו בנוסח זה, דהנה מצינו שראובן מקדיש קרבן להתכפר בו שמעון, ובאופן זה אם הקדיש קרבן להתכפר בו שמעון ועדיין לא קבע את שמו, ודאי שאין בקביעת השם משום ברירה, ואף כאן אפשר שהחלוקה היא רק לגבי שם המתכפר ולא לגבי בעלות הקרבן. אמנם לשון חלק מהראשונים שם הוא שמוחלות זו לזו, ולדבריהם יש לבאר כאמור למעלה. ועוד כתבו לתרץ שמכירת שותף לחבירו אינה נחשבת מכירה [וכאשר כתב השפת אמת בזבחים (עה. ד"ה קדשים) בדעת הרמב"ם]. וכיוצא בכך כתב באשר לשלמה (חגיגה סי' מט) על פי יסוד הגר"ח והאבן האזל באחים שחלקו לקוחות הן, שאין הכוונה שצריך מעשה קנין עבור החלוקה ככל לקוחות, אלא די שמסלק כל אחד את חלקו וזוכה האחר מצד זכותו בשותפות. ועל פי דבריהם ביאר שכיון שכל אחת זוכה בקרבנה מכח זכויותיה בשותפות, אין זה בכלל מוכר עולתו ושלמיו. וכאופן המובא לעיל שאין החלוקה בבעלות הקינים אלא בשם המתכפר שבהן, כן כתב גם היעיר קנו (ד"ה ומעתה) ובנוסח זה, שהנה כבר הובא לעיל בשמו [בביאור שאלת הגמרא], שבאופן שהקינים היו סתומות מראשיתן ולא נלקחו לשם אף אחת מהן, אין צורך לברירה. וכתב שעל פי זה מבוארים דברי הראב"ד, שמתחילה היתה דעתם שלא תקבע קן לכל אחת מהן, אלא ישארו שתי הקינים כשהן סתומות בלי קביעות כלל עד שעת חלוקת הכהן, ואז אם יקבע הכהן קן של אחת לחברתה, או שיקבע מקן אחת שתי חטאות לשתיהן ומחברתה שתי עולות לשתיהן [ואין צריך לזה לברירה כאמור], תמחל כל אחת חלקה לחברתה, והיינו שתפטור קינה של זו את חובתה של זו [שהרי יכול אדם לפטור בקרבנו את חובתו של חבירו]. וראה עוד שביאר שודאי שגם בשאלה ידעה זאת הגמרא, אלא שסברה שלא מינו את הכהן לחלוקה [הנעשית קודם כפרה, כפי שביאר שם], ורק אחר כפרה התרצו בחלוקתו. ולפי זה תירוץ הגמרא הוא שמינוהו שליח לכך, ולכך כבר בעת חלוקתו הועילה ונקבעה, וממילא אין צורך לברירה. קב. **וראה** גם תוספות ישנים ביומא (נה: ד"ה וכדרב). קג. **גירסת** תוספות היתה 'מהו דתימא נגזור זימנין דלא התנו קא משמע לן, ומאי קא משמע לן כדרב חסדא' וכו', ראה הגהות וציונים שם. והגיהו תוספות במקום 'ומאי קא משמע לן' שצריך לומר 'וקא משמע לן נמי'. וראה להלן עוד בזה, בשם היעיר קנו. קד. **והקשה** התפארת ישראל (בועז אות א) שהלא שני החידושים היה אפשר לומר באשה אחת, שגם בה יש חידוש שאין לגזור התנתה אטו לא התנתה. ותירץ, שגם בלא התנתה יכול הכהן לעשות כמו שיבחר. אמנם הקשה, שלהלן (כג.) נאמר בקן סתומה שהיא כשרה ומתחלקת ביניהן, עיי"ש, ולפי תוספות צריך לומר שאף שם מדובר בהתנו, ואם כן מה יש לחלק ביניהן, והלא הן מחולקות ועומדות מעיקרא זו לרחל וזו ללאה, ויודעים אנו למי נפסלה זו ולמי הוכשרה זו. וסיים 'ויש ליישב'. קה. **ועיין** ביעיר קנו (ד"ה ומעתה נבאר) מה שכתב בזה, בשיטת תוספות ובשיטת שאר ראשונים. קו. **וכאשר** נתבאר לעיל בשמו בביאור דברי הראב"ד והרא"ש. קז. **עיין** בהערה לעיל. קח. **עיין** בהערה לעיל בשם החק נתן. קט. **ואין** כוונתו שעושה כן בעל כרחן, אלא שכיון שנתנו לו להקריב ומסכימות לבירורו, יכול לקבוע את שם הקרבנות מה שהן אינן יכולות לקבוע. וכן מבואר במאירי ובכסף משנה שהובאו לעיל, שמה שאמרה הגמרא 'כשהתנו' ומה שהביאה את דברי רב חסדא ענין אחד הוא, שהנתינה לכהן היא בכדי לברר, ויש לו כח לכך כדרב חסדא. קי. **וכעין** זה כתב במהר"י קורקוס (פסוה"מ שם), עיי"ש. וביד דוד פסקי הלכות (ח"ב קופ"ה ענייני גבירה אות ט) כתב כעין זה, שדעת הרמב"ם שקניית הקינים נעשתה על דעת זו שבעת שיעשה הכהן את תחול הקנייה ותקנה כל אחת את קינה, וכן כאשר נתנו דמי קיניהן בעירוב, קנה הכהן את הקינים על דעת זו שהקינים ישארו סתומות כפי המעות, ורק בעת עשייתו יתבררו למי כל קן וכל פרידה. קיא. **ובנדבת** פי (מ"ד) כתב שתירוץ הגמרא 'שהתנו' ומה שאמרו 'וכדרב חסדא' וכו' ענין אחד הוא, שמדברי רב חסדא למדנו שיכול הכהן לברר איזה עוף לעולה ואיזה לחטאת, ויש ללמוד מזה שהוא גם יכול לברר לאיזו אשה קרב כל עוף [שאם לא כן אינו יכול לברר גם את העופות, שאיך יקרבו מקן אחת לאשה אחת שני עופות לעולה או לחטאת], ואין זה שייך לברירה כלל, שעצם הנתינה לכהן היא כהתנו שיברר הכהן בזה. והוסיף שודאי שאם כבר ברורו איזו חטאת ואיזו עולה, שאין הכהן יכול לברר את הבעלים, עיי"ש באורך. וביאר שמה שאמרו 'מאי למימרא', לפי שהבין המקשן כהבנת תוספות בדברי הגמרא 'בשהתנו', שהתנו בשעת לקיחה וכו', ותירוץ הגמרא הוא שכיון שלא פרשו מי העולה ומי החטאת, הרי זה כהתנו שיפרש הכהן גם למי מהן כל עוף. ועיין עוד בבית ישראל (מ"ד) מה שכתב בדעת הרמב"ם ורש"י.

ביאור דברי המשנה 'לאיזו שירצה כהן'

לאיזו שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזו שירצה כהן יקריב עולה בין משם אחד בין משני שמות. בפשטות 'לאיזו' היינו לאיזו אשה, אמנם כתבו **תוספות** (ד"ה רני) בשם רבם, שאין נראה לפרש לאיזו אשה שירצה יקריב עולה וכו', שלא מצאנו שהכהן צריך לברר זאת כלל, אלא הוא מקריב בסתם לשם מי שהיא[קיב]. וכך הוא גם בקינים שהוא מקריב ממעות שניתנו בשופרות, שמקריבן בסתם. והוסיפו, שאם לא כן היה לו להתנות כל דין איש ואשה [כלומר, שהיה למשנה לומר 'לאיזו שירצה כהן יקריב חטאת ועולה ולאיזו שירצה יקריב חטאת ועולה'[קיג]]. אלא פירוש המשנה הוא[קיד] לאיזה פרידין שירצה יעשה עולה ולאיזה פרידין שירצה יעשה חטאת. והביאו עוד **מתוספות ריב"א** שגרס 'לאיזה', [והוא לשון זכר, ומוכח שהכוונה על הקן או על הזוגקטו].

פרטים בדין אין הקינים מתפרשות וכו'

שם. בעיקר הדין שאין הקינין מתפרשות או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, כתב **הרמב"ם** (פסוה"מ פ"ה ה"א) שאם הפריש מעות לקינו, רצה להביא בכל המעות חטאת העוף לבדה יביא, רצה להביא בהן עולת העוף לבדה יביא, ואפילו אמר אלו דמי חטאתי ואלו דמי עולתי, יכול לערב את המעות ולקחת בהן חטאת אחת או עולה אחת, שאין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן.

והאחרונים האריכו לדון בדבריו, מדברי הגמרא בכמה מקומות, וכן אם הכוונה שאמר כן בעת ההפרשה או לאחר מכןקטז. **ובים של שלמה** (ב"ק פ"ה קונטרס הכרילה מז:) למד בדעתו, שאפילו לקח קינים סתומות לשם חובה, יכול לעשות שתיהן חטאות או שתיהן עולות, והוציא כן מדבריו במקום אחר (פסוה"מ פ"ח) שכתב שאם נתערבה חטאת בקן סתומה מקריב הכל למטה[קיז]. אמנם השיג על חידוש זה, וכתב שאין לומר כן, שבין אם הפריש קן סתומה ואפילו הפריש את המעות, שאינו יכול לשנות ולעשות הכל לעולה או לחטאת.

ובחידושי רבינו מאיר שמחה (ב"ק נא: ד"ה לאב"י) כתב, שלענין שינוי קן סתומה כולה לחטאת או כולה לעולה, אין מקור לכך מדברי הרמב"ם שם, שאין כוונתו אלא להכשיר את החטאת המעורבת והחטאות שבחובה, אך לא את העולות, וראיה לדבר שכתב שחציין פסולות, ומוכח שאין יכול לעשות את העולות לחטאות.

גדר הדין

שם. במשנה בתמורה (ל:) נאמר אודות דין אתנן, 'נתן לה מקודשין הרי אלו מותרין עופות הרי אלו אסורין', ודרשו זאת מפסוקקיח. ופירש **רש"י** (ד"ה עופות), שכוונת המשנה לרבות עופות חולין. אמנם **הרמב"ם** (איסו"מ פ"ד הט"ו) פירש, שהכוונה לעופות מוקדשים, והשיגו **הראב"ד** שאין הכוונה אלא לעופות חולין.

ובאבן האזל (איסו"מ שם אות נ) כתב לבאר את דעתו, על פי המבואר בדברי רב חסדא שאין הקינים מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, והוכיח [על פי ביאורו בדברי הרמב"ם הנ"ל (פסוה"מ שם) אודות דברי רבי יוסי], שגם אי אפשר לברר איזו קן לאשה זו ואיזו קן לאשה זו אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, ולמד מדברים אלו שיש בעופות דין מיוחד שאין בהם קדושת פה כלל, שעל כן אי אפשר להתפיס בהם שם בעלים, וגדר הדבר הוא שאינם ברשות גבוה לגמרי אפילו כבר נתבררו בלקיחת כהן, ומשום כך חל עליהם פסול אתנן.

פרק שני - קן סתומה

כג.

מדוע דיברה המשנה בקן סתומה דווקא

קן סתומה[א] וכו'. דנו **הראשונים**, מדוע דיברה המשנה בקן סתומה דווקא, הלא הדין הראשון, שאם פרח גוזל לאויר או לבין המתות, יקח זוג לשני, נכון גם בקן מפורשת, בידוע איזה מהם פרח. וכתבו לבאר זאת בכמה אופנים:

א. הראב"ד (ד"ה קן) כתב, שבקן סתומה לעולם יקח זוג לשני, ואילו בקן מפורשת יש לדקדק מי הוא הנשאר, ואם אינו ידוע הופסדו שניהם.

ובנזיר (יג.) הביאה הגמרא את הדין הראשון במשנה, והוסיפה 'ואילו קן מפורשת אין לו תקנה'[ב], ופירש **רש"י** (ד"ה ואילו), שהכוונה באופן שפרח אחד הגוזלים שבקן ואין ידוע איזהו. וכתב עוד, שאף שפירש איזה לחטאת ואיזה לעולה[ג], כיון שאין שניהם לפניו אינו מכיר בהם אם הנותר הוא חטאת או שהנותר הוא עולה, ורק כשהם ביחד נקל להכירם[ד]. וכן כתב בפירוש **הרא"ש** שם (ד"ה או)[ה].

ב. הרא"ש (שם) [בפירושו הראשון] **ותוספות** בנזיר (יג. ד"ה קן) כתבו, שאילו היתה המשנה מדברת בקן מפורשת, היה עליה להאריך ולכתוב אם ידוע איזהו הפורח, אם חטאת או עולה, ולכן דיברה המשנה בסתומה וכתבה שפרח אחד מהם.

ג. תוספות (ד"ה קן) כתבו בשם **רבינו יעקב הלוי**, וכעין זה כתב הרא"ש (ד"ה בין) [בפירושו השני], שנקטה כן המשנה אגב הסיפא שאם פרח לבין הקרבות פסול ופוסל אחד כנגדו, שאין זה אלא בגוזל הבא מקן סתומה, שאילו בגוזל מפורש לחטאת או לעולה, דינו כדין חטאת שנתערבה בחובה שמקריב כמנין חטאות שבחובה או כדין עולה שנתערבה בחובה שמקריב כמנין עולות שבחובה[ו].

ד. הרא"ש (שם) [בפירושו השלישי] **והמפרש** (ד"ה קן) כתבו, שהמשנה נשנתה בדרך של 'לא זו אף זו', שבקן סתומה יש יותר חידוש לומר שיקח זוג לשני ואין אומרים ששני הגוזלים אגודים זה בזה וכשפרח אחד יאבד גם השני, מאשר לומר כן בקן מפורשת שכבר נתפרש כל גוזל ממנה לדינו ואינו אגוד עוד בחבירו. וראה להלן שבדרך זו פירשו גם את המשך דברי המשנה[ז].

ביאור החידוש בפרח הגוזל לאויר

שפרח ממנה גוזל[ח] לאויר וכו'. כתב **הרז"ה** (ד"ה נגזול), שלכאורה היה אפשר לחשוש שמא אדם אחר מצא את הפורח והקריבו לחטאת ועל ידי כך נקבע הגוזל הנותר לעולה, וכן יש לחשוש גם להיפך, שמא עשאו המוצא עולה ונקבע הגוזל הנותר לחטאת, וכיון שאפשר כך ואפשר כך אי אפשר להקריבו כלל. אמנם מלמדת המשנה שאין לחשוש כל כך, שהמוצא גוזל יכול להקריבו לחטאת או לעולה כרצונו, מאחר שכל דפריש מרובא פריש ואין לו לחשוש שבא מקן שהוקדש לקרבן, כאמור בנזיר (יב.)[ט].

פירוש 'בין המתות'

או שפרח לבין המתות. בפירוש 'בין המתות' נאמרו שני פירושים **בראשונים**:

א. הרמב"ם (ד"ה קן) כתב, שהכוונה לחטאות ועולות שנתערבו אלו באלו

קיב. **ואודות** בירור הבעלים על ידי הכהן, אם שייך דבר זה לדינו של רב חסדא, ראה להלן (פ"ג מ"ג), ולעיל במשנה זו. קיג. **חק** נתן (ד"ה בא"ד לאם). קיד. **כן** הוא בדבריהם בהמשך (ד"ה לאיזו) והוא דיבור אחד עם שלפניו, ראה שיטה מקובצת. קטו. **חק** נתן (ד"ה בא"ד לאם). ובקן מפורשת (הגה"ה אות יג) כתב שהכוונה על הקן [ורבי יהודה מכנה קן בלשון זכר, שלא כדרך המסכת] או על הגוזל. קטז. **ראה** שיח יצחק (יומא מא: ד"ה גופא) ושפת אמת (שם ע"א ד"ה שכבר אמר), וערוך לנר (כריתות כח. ד"ה אין הקינין), וקרן אורה (נזיר כו: ד"ה ומ"מ), וחידושי רבי מאיר שמחה (ב"ק המובא בהמשך ונזיר כה. ד"ה חס לשון), ועוד. קיז. **וכתב** שם שמה שאמרו לעיל (מ"א) סדר קינים כך הוא וכו', היינו שכן הוא מחויב, אבל הקן עצמה יכול לשנותה כולה עולה או כולה חטאת. קיח. **והחידוש** הוא שלא נאמר שאין אתנן חל עליהם כשם שאין בהם פסול מום. א. **קן** סתומה הוא קן שלא פירש בה איזו לחטאת ואיזו לעולה, ומכל מקום חציה חטאות וחציה עולות. והמהר"י קורקוס (פסוה"מ פ"ט ה"ג) הקשה באופן שנתערב באחרות, מדוע לא יוכל לעשות כל גוזל וגוזל כרצונו, ואף יותר ממחצית חטאות או עולות שהרי מפריש מעות לקינו יכול לקחת מכולן לחטאת או לעולה. ותירץ, שמדובר שפירש שיהיו חציה חטאות וחציה עולות. ועוד כתב שבסתמא כן הוא שעושה חציה חטאות וחציה עולות, ולקיחתו קובעת לענין זה, אלא שיכול להחליט מה לחטאת ומה לעולה [כל שלא פירש בקינים אף שפירש במעות], ורק במפריש מעות לקינו יכול לעשות מהן כרצונו. ב. **וראה** בתוספות יום טוב כאן (ד"ה קן) ובהגהות וציונים בנזיר שם, שמדברי תוספות שם נראה שלא גרסו זאת. ברם ראה מה שכתבו בזה בנימוקי הגרי"ב (על ספרי"ע לקן) ובחק נתן (על המפרש ד"ה קן). ג. **כלומר**, וכשם שהיה הגוזלים ידועים קודם לכן מי לחטאת ומי לעולה, כך היה מן הראוי שיהיו ידועים עתה, ומה נשתנה על ידי פריחת הגוזל האחד. ד. **וראה** שם בהגהות וציונים שבדפוסים ישנים אין נמצאים דברים אלו שברש"י. ה. **בפירושו** הראשון. ובפירוש השני כתב כדברי רבינו יעקב הלוי דלהלן. ו. [**ודין** זה כבר נשנה לעיל (פ"א מ"א), רא"ש שם]. וכן כתב המהר"י קורקוס (פסוה"מ פ"ט ה"א) בדעת הרמב"ם בפירוש המשניות כאן. ז. **וכתב** היעיר קנו (ד"ה והא) שגם לפי פירוש הרז"ה דלהלן יש לבאר מדוע נקטה המשנה קן סתומה, שהלא פירש שאין חוששים שמא כאשר פרח לאויר ימצאו אחר ויקריבנו לשם חטאת או עולה ועל ידי כך יתפרש הנשאר, וכל זה אינו שייך אלא בקן סתומה, ולא בקן מפורשת שהוא כבר מפורש. וראה שם (בד"ה או שמת) עוד. ועפי"ז הוא יישב עוד טעם מדוע כתוב דווקא סתומה ולא מפורשת, כדי להשמיע חידוש זה שאינו מתפרש בלקיחה שעכשיו אלא תלוי בכהן. ח. **מה** שנקט התנא גוזל, שהוא בן יונה [כאמור בתורה (בראשית טו ט) 'ותור וגוזל' והתרגום מתרגם 'ושפנינא ובר יונה'], כתב היעיר קנו (ד"ה קן) בשם הרשב"ץ, שזהו משום שדרך לגדל בני יונה בבתים. והיעיר קנו עצמו (שם) ביאר, שנקט התנא גוזל [שהכוונה לבני יונה שהם קטנים] בכדי ללמד שאף בו יכול לקחת מיד זוג לשני, ואין אומרים שימתין מליקח שמא ימצא הפורח, עד שיגדל ויפסל מלהקרב במקום שהוא שם [שאין בני יונה כשרים אלא קטנים, ומה שאין כן תורים שבהם גדולים כשרים ואין לומר שימתין, לפי שאין שיעור לדבר]. וביאר בזה גם מה שדברה המשנה בקן סתומה, שרק בזה שייך חידוש זה, ולא בקן סתומה שכבר נתפרש כל גוזל אם לעולה או לחטאת. וראה שם עוד מה שהוסיף לבאר על פי זה בהמשך דברי המשנה. ט. **יש** לעיין, שאמנם המוצא מותר להקריבו ואין לו לחשוש, אולם מה יועיל הדבר לגבי בעליו של הנשאר, שאין לו רוב שלא קרב גוזלו לקרבן. י. **שודאי** שאין הכוונה למתות ממש, אלא לאלו שדינן למות [וראה ראב"ד (ד"ה קן) שפירש כן בסתמא, שמתות היינו העומדות למיתה, ולא פירש מי אלו].

שדינן למיתה, כאמור לעיל (פ"א מ"ג). ב. הרא"ש (ד"ה בין) כתב, שהכוונה לחטאות המתות, היינו חטאת שמתו בעליה ושנתכפרו בעליה באחרת. וברש"י בנזיר (יג. ד"ה יקח) הובא גליון שנקט כפירוש הרא"ש. והרז"ה (ד"ה או) כתב את שני הפירושים.

וכתב היעיר קנו (סיף הסדה נהגה"ה ד"ה נראה), ששני פירושים אלו תלויים בנידון אם ההלכה של חטאות המתות נאמרה גם בעוף, והרא"ש לשיטתו שאכן גם בעוף נאמרה, ראה להלן (מ"ה) ובמה שהובא שם.

בפרח לבין החיות

שם. הגליון הנ"ל כתב עוד, שאילו היו אלו חטאות חיות ושלו הן, היה יכול לפרש את הפורח לתוכן לחטאת ואת הגוזל הנותר לעולה, ולא היה מפסיד דבר[יא]. ומה שכתב הגליון שחטאות אלו שלו הן, תמהו היעיר קנו (ד"ה והא דדקדק) והרש"ש (ד"ה תוי"ט), שאף אם אינן שלו, גם אז יוכל להקריב לשם מי שהוא[יב].

מדוע נקטה המשנה שלושה אופנים

שפרח ממנה גוזל לאויר או שפרח לבין[יג] המתות או שמת אחד מהן יקח[יד] זוג לשני[טו]. כתב הרז"ה (ד"ה נחזור, ואילך), ששלושה אופנים אלו נשנו בדרך של 'זו ואין צריך לומר זו', שבאופן שפרח גוזל לאויר יש לחשוש שמא יוקרב לחטאת או לעולה על ידי מוצאו[טז] ואין חוששים כן ועל כן הוא לוקח זוג לשני וכשר. ואין צריך לומר שאם פרח לבין המתות שיקח זוג לשני שכיון שהראשון פרח אליהם ואף הוא דינו למיתה אין לחשוש שיקרב עוד ויתפרש השני לעולה או לחטאת. ואין צריך לומר[יז] שאם מת הראשון שיקח זוג לשני שהרי ודאי לא יתפרש עוד על ידי המת.

והרא"ש (ד"ה בין) **והמפרש** (ד"ה בין) פירשו את המשנה בדרך של 'לא זו אף זו', שבאה המשנה לחדש שיקח זוג לשני אף באופן שהראשון נדחה מהקרבה, ואין אומרים שכיון שנדחה שוב ידחה גם חבירו שהוא אגוד בו.

ונבדלו בפירושיהם במקצת, שהרא"ש פירש שלא רק בפרח לאויר העולם יקח זוג לשני, משום שעדיין יתכן שימָצא וימכר לצרכי קינים[יח], אלא אפילו פרח לבין המתות ונדחה מהקרבה יקח זוג לשני, ולא רק בזה שיתכן שיכירוהו ויחזרו ויקריבוהו, אלא אפילו מת הפורח, ונדחה בודאי, אף על פי כן יקח זוג לשני.

והמפרש פירש, שלא רק בפרח לאויר העולם ויתכן שישוב יקח זוג לשני, אלא גם בפרח לבין המתות ונפסל בודאות יקח זוג לשני, ולא רק בפרח לבין המתות שעדיין הוא בעולם[יט] ואינו נחשב שנבדל מחבירו, אלא גם במת יקח זוג לשני[כ].

שתי שיטות בביאור המשנה והמשניות דלהלן

פרח לבין הקריבות[כא] פסול ופוסל אחד כנגד. נחלקו המפרשים בפירוש משנתנו והמשניות הבאות (מ"ב ומ"ג), אם מדובר בהן בכהן הנמלך ושואל כיצד להקריב[כב], או שמדובר שכבר הוקרבה כל התערובת, ובאים לדעת מה עלה לשם בעליו ומה לא עלה לשם בעליו. ולהלן נפרש את שתי הדעות בכל בבא ובבא שבמשניות אלו.

שיטת הראשונים שמדובר בנמלך

שם. הרז"ה והרא"ש והמפרש [ראה להלן, וכן תוספות ביומא (סה: ד"ה ומשום)] פירשו, שהמשניות עוסקות בכהן הנמלך מה להקריב מן התערובת. לדבריהם, מה שנקטו המשניות לשון 'פסול' ולשון 'הפסיד', אין הכוונה לגוזלות שיש לחשוש שקרבו שלא כדינם ונפסלו או שאף שהם כשרים מכל מקום לא עלו לבעליהם לשם חובה [מפני שאין ידוע מה עשו בהם אם עולה או חטאת], אלא לגוזלות שאין להקריבן [כלומר שנפסלו מהקרבה] מפני החשש שמא לא יקרבו כדינן ויפסלו.

וכתב הרז"ה (ד"ה פסול), ש'פסול' היינו שהוא פסול במקום שאליו פרח, שאין להקריב שם את כל הגוזלים אלא יש לשייר אחד, ו'פוסל אחד כנגדו' היינו שהוא פוסל גוזל אחד במקום שמשם פרח, ובסך הכל הוא פוסל קן שלם, אחד כאן ואחד כאן.

יש להקשות, כיצד נקטה המשנה לשון 'פסול' על הגוזל הפורח, והלא אין ידוע מי הוא, ויתכן שיקרב במקום שהוא שם[כג]. וכתב הרא"ש (ד"ה פסול), שנקטה המשנה 'פסול' לפי שעל ידו נפסל אחד מהקרבה [במקום שאליו פרח] וגם מפני שאינו עולה לבעליו [בעל הקן שממנו פרח][כד].

והתפארת ישראל (בועז אות א) כתב, שבאה המשנה להשמיע שלא נאמר שאותן הקרבים יתנו בהקרבתן שיעלו לשם מי שהיא, ויוסיפו ויביאו קן אחרת ויתנו בה שתעלה העולה שבה והחטאת שבה לשם מי שהיא, ובעלת התערובות תשלם לחברתה דמי חצי גוזל אחד, שאין לומר כן, שכיון שהיא מוחזקת בקינה במקומה, יכולה היא לומר לבעלת הגוזל הפורח את זו שלא שמרת גוזלייך יפה שלא יפרחו, והביאי ראיה שהקרבתי את גוזלך. והוסיף, שאף אם באמת הקריבה בעלת התערובות את הגוזל הפורח, הקנוהו לה חכמים מדין הפקר בית דין הפקר, לקנוס את בעלת הגוזל הפורח שלא שמרתו יפה.

שיטת הרמב"ם והראב"ד שמדובר בלא נמלך

שם. ושיטת הרמב"ם (ד"ה קן ולהלן מ"ב ונפ"ג מ"א ובפסוה"מ פ"ט ה"ב-ג) והראב"ד (ד"ה פרח ולהלן מ"ב ומ"ג), שמשנה זו והמשניות שלאחריה[כה] מדברות בכהן שלא נמלך אלא הקריב את כל הגוזלים שנתערבו, והן מלמדות אלו קרבנות כשרים ואלו פסולים[כו], ו'פסול' היינו שאינו עולה לחובת בעליו, 'ופוסל אחד כנגדו' היינו מאותו מקום שפרח לשם שאף הוא אינו עולה לחובת בעליו[כז].

הראיות שמדובר בלא נמלך

שם. ומה שהוכרחו לפרש את המשניות בכהן שאינו נמלך, הוא מסיבות אלו:

א. בדברי הראב"ד[כח] מבואר, שמה שהכריחו לפרש כן הוא לשון המשנה כאן 'פסול ופוסל אחד כנגדו' וכן לשון 'הפסיד', שמשמע שהמדובר הוא על מה שנחשב פסול לגמרי ונפסד לבעליו לענין שאין יוצאים בו ידי חובה.

יא. **והובא** גם בתוספות יום טוב כאן (ד"ה או). יב. **כפי** שכתב גם התוי"ט עצמו (פ"א מ"ג ד"ה מתנה). רש"ש שם. וראה שם שהאריך בזה. יג. **הגירסא** במשניות היא 'בין המתות', ולא 'לבין המתות', וכתב ביעיר קנו (ד"ה והא) ששינה התנא לשונו [ולא כתב 'לבין המתות' כמו שכתב 'לבין הקריבות'] משום שבא לרבות שאפילו נתערבה בחטאות, ורק על ידי התערובת עתה חל דין מתה על כולם, גם בזה דין המשנה שיקח זוג לשני, ע"ש. יד. **כתב** היעיר קנו (ד"ה יקח) שאף שכל המסכת מדברת בנשים, נקט כאן התנא לשון זכר, משום שבעל מביא קרבנות על אשתו, ובא ללמד שגם אחריות הקרבנות עליו. וכתב עוד שלכן לא נאמר 'השני כשר', משום שבא התנא ללמד את חובתו בהבאת אחר תחת זה שפרח. טו. **וראה** ביעיר קנו (ד"ה או שמת) מה שביאר שיקח זוג אמנם לא יתפרש אלא בעשיית כהן. עוד ראה שם (ד"ה וכתב) מה שהביא בשם הרשב"ץ אודות אופן שחזר הפורח ונמצא שאם כבר קרב הראשון חטאת יוקרב עולה, ואם קרב עולה והוברר לחטאת דינו כדין חטאת שאבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה, ראה תמורה (כג:), וראה שם עוד בשם הרשב"ץ ומה שהשיג עליו. טז. **ונמצא** שמה שנשאר נתפרש, ואין אנו יודעים למה נתפרש. יז. [**כצ"ל** בדברי הרז"ה, ומה שהוגה תחת 'וא"ל' שיש לגרוס 'משום' הוא ט"ס, ויש לקיים את הגירסא הישנה ולגרוס 'ואצ"ל', וכן הוא ברז"ה הנדפס במשניות]. והיינו שאף בפרח לבין המתות, שכונסו לכיפה יש לחשוש מעט שמא יוקרב קודם שימות, ומה שאין כן במת ממש. יעיר קנו (סיף הסדה הגה"ה ד"ה ר"ל). יח. **ביעיר** קנו (סיף הסדה הגה"ה ד"ה ביאור) ביאר בכוונת הרא"ש, שהכוונה באופן שמקריב את הנותר לחטאת ונקבע הפורח לעולה, ואפשר שיקרב עולה אם ימצא, שאז יהיה דינו כעולה שנתכפרו בעליה באחרת, ותמכר לחייבי עולה. ואף שאין לו לאדם להביא על זיבה קרבן שהפריש על זיבה אחרת, אין זה אלא קודם כפרה. אבל אם הקריב את הנשאר לעולה, נמצא שהפורח הוא חטאת, ואם ימצא הפורח דינו כחטאת שכיפרו בעליה, שמתה. יט. **על** פי הגהות וציונים בשם השיטה מקובצת. כ. **וראה** ביעיר קנו (או ספרים ת"ה או שמת) שעשה צריכותא באופנים נוספים. כא. **ביעיר** קנו (ד"ה פרח לבין הקריבות) כתב שהראשונים פירשו שפרח לבין שתי קינים, כי 'הקריבות' הוא לשון רבים. ואין לומר שהכוונה לגוזלים רבים [ולקן אחד], כי גוזלים הם לשון זכר, 'וקריבות' היא לשון נקבה. ובדווקא מדובר שפרח לבין קינים רבות, שאז פוסל אחד כנגדו, אבל אם פרח לקן אחת, לא יפסל הגוזל שנשאר, כי יוכל להקריבו ולהקריב אחד מהשלושה גוזלות שבתערובת, כי הלא בלאו הכי ימותו שני גוזלים, בין אם יקריב שנים מהתערובת ובין אם יקריב אחד הנשאר ואחד מהתערובת, ואז לא יתפרש שפוסל אחד ממקום שבא, כי הנשאר יחיד יהיה אפשר להקריבו. כב. **כפשטות** המשנה להלן (פ"ג מ"א) שעד שם מדובר בכהן הנמלך.

כג. **וראה** ביעיר קנו (ד"ה אכן לענ"ד) מה שביאר שיש דרך לברר על ידי פרישה מן הרוב מיהו הגוזל הפורח ולפסול אותו עצמו דווקא, והיינו שיכבשום שינודו, והארבעה הראשונים שיצאו הם של זו שאליה פרח, כי הרוב הוא שלה, והנשאר אחרון הוא של זו שממנה פרח [וראה שם שתלה דבר זה במחלוקת הפוסקים], ונמצא שעל ידי דין הלך אחר הרוב אפשר להחליט מי של זו ומי של זו, ומה שאין מקריבים אותם, הוא משום שגזרו שמא יקח מן הקבוע (כאמור בכתים עג:), אבל ודאי שאפשר על ידי כך לברר שהאחרון שנשאר הוא של זו שממנה פרח, ועל כן נקטה המשנה שהגוזל הפורח הוא פסול. כד. **וכתב** היעיר קנו (סיף הסדה הגה"ה ד"ה נראה) שצריכים לשני הטעמים יחד, שאין די בטעם הראשון לבדו, שנקרא פסול משום שעל ידו נפסל אחד להקרבה, שמשום זה עוד אין לקרותו בשם 'פסול', וכן אין די בטעם השני, שנקרא פסול לפי שאינו עולה לבעליו, שהלא גם לבעלת התערובות אין עולה אחד משלה לשם חובתה, שמא הקריבה את הפורח ולא את שלה, ועל כן הוצרך הרא"ש לשני הטעמים, שרק צירוף שניהם גרם לו להקרא 'פסול'. כה. **עד** הבבא של 'ואם פרח מן המתות לכולן' (כסוף מ"ג). ראב"ד במהדו"ב. כו. **סדר** דברי הראב"ד בזה הוא שאף שבמהדורא קמא פירש בדרך כלל בלא נמלך, אולם את הבבא (כסוף מ"ב) 'פרח וחזר לא הפסיד כלום' פירש בנמלך, ואת המשנה שלאחריה (מ"ג) פירש בין בנמלך ובין בלא נמלך. ובמהדורא בתרא פירש הכל בלא נמלך, ואף הכריח שבכך מדובר. ולכאורה היה נראה לומר שחזר בו מדבריו במהדורא קמא, אולם אין נראה כן, שבסוף דבריו (סוף מ"ג) כתב שבקונטרס הראשון [היינו במהדורא קמא, עיין הגה"ה שם] פירש את המשניות באופן של נמלך. כז. **הרמב"ם** (כפירוש המשנה ובפסוה"מ פ"ט ה"ג) כתב בביאור הדין 'פסול ופוסל אחד כנגדו' שאם פרח גוזל לקינים אחרות, והקריב מהן מחציתן למעלה ומחציתן למטה ועוד אחד הקריב למעלה, יש לחשוש שמא הפורח קרב למטה, ונפסל אחד למטה ואחד למעלה, וכן אם הקריב מהן מחציתן למעלה ומחציתן למטה ועוד אחד הקריב למטה, יש לחשוש שמא הפורח קרב למעלה, ונפסל אחד למטה ואחד למעלה. ובפירוש המשנה הוסיף, שאם קרב למטה אפשר שהיה ראוי להיות עולה, ואם עשאו למעלה אפשר שהיה ראוי להיות חטאת. וקשה מדוע לא יוקבע לפי מה שקרב. וכתב המהר"י קורקוס (פסוה"מ שם) שאפשר שכיון שהיה סתום ולא בירר בשעה שהקריבו והקריבו מעורב, שאי אפשר עוד להכשירו ולבררו עתה [וראה במעיני יהושע (ד"ה פרח לבין הקריבות) שפירש שגוזל שפרח לבין הקריבות נפסל בעצמותו ואפילו הקריבו לחטאת לא יעשה בן זוגו לעולה, ואין כן דעת שאר מפרשים שכתבו שאם נמצא הפורח וקרב נקבע בכך בן זוגו]. אולם במשנת חכמים (ד"ה פרח) ביאר את דברי הרמב"ם באופן פשוט יותר, עיי"ש. כח. **כאן** ולהלן שם, וכן במהדו"ב (כמ"ג).

ב. עוד מבואר שם, שהכריחו לזה גם מה שמבואר במשנה להלן (מ"ג) שכאשר פרח גוזל וחזר ופרח וחזר מהראשונה לשנייה וכו' עד השביעית, מקריבות השלישית והרביעית וכו', ומשמעות המשנה שגם בפריחה שנייה ובפריחה שלישית פרח וחזר בין כולן מהראשונה ואילך. וקשה, שאם כן יש לחשוש שכל קינה של הראשונה מעורבת בהן ונמצא שאין להקריב מכולן אלא קן אחת, כדין המשנה לעיל (פ"א מ"ג) 'אחת לזו ושתים לזו וכו' המועט כשר'[כט]. ולכן הוא פירש, שאכן כבר הקריבו את כולם, והנידון שנפסל, שלא יצא הבעלים ידי חובה. וראה להלן (שם) שאכן שאר ראשונים דחקו את דברי המשנה שבפריחה שנייה לא פרח מהראשונה ומהשניה, ובפריחה שלישית לא פרח מהשלישית ומהרביעית.

ג. המהר"י קורקוס (פסוה"מ פ"ט סוף ה"ה) **והחק נתן** (ד"ה וי"א) פירשו, שהוכרחו לפרש כן משום דברי המשנה להלן (מ"ג) שאם פרח מהראשונה לשנייה וכו' וחזר, שהראשונה והשנייה אין להן כלום והשלישית יש לה אחת, שקשה מדוע הפסידה השנייה וכן השלישית אחר שחזר מהן למקום שאין מקריבים ממנו. ואילו לדבריהם אין קשה כלל, שמה שאין להם כלום הרי זה משום שאין ידוע אם קרבו כדינם. וראה להלן (שם) ששאר **הראשונים** ביארו בדברי המשנה שמשום גזירה הוא.

ביאור סדר הדינים בפרקים א' וב' ומה שמבואר להלן שהמשניות מדברות בנמלך

שם. והרז"ה (ד"ה קן) הקשה על **הראב"ד**, שלהלן (ע"ב) בראש הפרק הבא נאמר 'במה דברים אמורים בכהן הנמלך', הרי שפרק זה עוסק בתערובת שעדיין לא הוקרבה, שהכהן בא לימלך מה הוא יכול להקריב מן התערובת.

אמנם בהמשך דברי הראב"ד (במ"ג ד"ה וכל) עמד על קושיא זו בעצמו, וכתב שאמנם להלן משמע שגם פרק זה מדבר בכהן הנמלך, כפרק ראשון, מכל מקום אי אפשר להעמיד את האמור במשנה שהגוזל הפורח פסול ופוסל אחד כנגדו, באופן של כהן הנמלך, שאילו נמלך הכהן הלא דינו הוא להקריב מהתערובת ארבעה גוזלים ומתוכם לא עלו לאשה אלא שני גוזלים[ל], ונמצא שפסל שנים בפריחתו, ואיך אמרה המשנה שאינו פוסל אלא אחד. ועל כרחך שהמשנה מדברת בכהן שלא נמלך שהקריב את הכל, ובזה דין המשנה עולה יפה, שהפסידה כל אחת גוזל אחד ממה שהיא חייבת להקריב[לא].

וכתב שם הראב"ד עוד, שאף שמה שנאמר להלן 'במה דברים אמורים בכהן הנמלך', בהכרח אינו מדבר על משנה זו, מכל מקום לא חילקה המשנה בדבריה, משום ששאר שני הפרקים מדברים בכהן הנמלך ועל כן לא היתה יכולה להוציא משנה זו מן הכלל. ועוד, שדין משנה זו נכון גם בכהן הנמלך לענין ההקרבה, שהוא פוסל בהליכתו אחד מההקרבה [וכפירוש שאר **הראשונים**]. ועוד[לב], שודאי שמה שאמרו להלן 'במה דברים אמורים בכהן הנמלך' אינו מדבר על משנה זו, שהרי לא נאמר שם מה הדין בתערובת זו באופן שאינו נמלך כפי שנאמר שם על שאר אופני העירוב שבפרקים אלו[לג].

והוסיף הראב"ד, שסדר דברי המסכת הוא זה, שבפרק ראשון עוסקת המשנה בקינים שנתערבו זו בזו ונמלך הכהן מה להקריב, ובפרק זה היא עוסקת בגוזל שנתערב בקינים אחרות ובאופן שלא נמלך הכהן. ומה שדברה בלא נמלך דווקא, הוא מפני האופן דלהלן (מ"ג) בפרח מהראשונה לשניה ולשלישית וכו', שאין להעמידו אלא בלא נמלך, שבו משתנה הדין מאילו נתערבו קינים שלמות בקיני חובה אחרות, שאילו בנמלך כבר נתפרש דינה לעיל (פ"א מ"ג) שאחת לזו ושתים לזו וכו' המועט כשר, ומשמיעה המשנה חידוש גדול, שהאמצעיות מפסידות פי שנים מהשביעית. ושוב (בסוף מ"ג) שבה המשנה לדין נמלך [כסדר פרקים אלו] שאם פרח מן המתות לכולם ימותו כולם, וסמיכות הדברים היא, שעד עתה דיברה באופנים שמקצת מן התערובת לא נפסל, ועתה היא מדברת באופן שכולה פסולה, וזהו כאשר נתערב מן המתות לתוכן.

ביאור סיום דברי המשנה

שהגוזל הפורח פסול ופוסל אחד כנגדו. הקשה התפארת ישראל (יכין אות ו), איזו נתינת טעם היא זו, והלא הוא הדין בעצמו, והרי זה כפל לשון[לד]. ועוד הקשה, שכלל זה אינו אלא בפרח לבין הקריבות ולא בשאר אופנים, ואילו המשנה נקטה זאת בסתמא.

ופירש, שבא התנא ללמד שאף שהגוזל פסול במקום שהוא, אין זה דומה לגוזל שאבד שיכול להקריב את בן זוגו, משום שלא אבד אלא נפסל בלבד, ועל כן פוסל אחד כנגדו, ואין תולים שאותו גוזל שנפסל הוא הגוזל שלא קרב, והיינו שמה שפוסל אחד כנגדו מלמד שהוא פסול בלבד ולא כאבד[לה].

וביעיר קנו (ד"ה שהגוזל) כתב, שבא התנא ללמד שכן הוא הכלל תמיד[לו], ואף בחזרה פסול ופוסל אחד כנגדו, ואין אומרים הוא הפורח והוא החוזר. ועוד, שבא התנא ללמד שדין זה הוא לעולם, אף באופן שפרח למקום שאין קרבים ממנו, וכפי שיבואר להלן (מ"ג) שגזרו גם בזה[לז].

ביאור המשנה לשיטות שמדובר בנמלך

כיצד שתי נשים[לח] לזו שתי קינים ולזו שתי קינים[לט] פרח מזו לזו פוסל וכו' חזר[מ] פוסל וכו'. שהיו ארבעה גוזלים לזו וארבעה גוזלים לזו, ופרח גוזל אחד משל זו לשל זו, והרי לזו שלושה ולזו חמשה, ושוב חזר ולזו ארבעה ולזו ארבעה. וכאמור לעיל (מ"א) נחלקו **הראשונים** בפירוש המשנה.

הרז"ה והרא"ש והמפרש פירשו, שמדובר בכהן הבא לימלך כיצד יקריב, ודין המשנה הוא שבפריחה ראשונה, כאשר לזו שלושה ולזו חמשה, יקריב שנים לזו וארבעה לזו, שאין להקריב משל השלושה שתי עולות וחטאת שמא אף הגוזל הפורח במקום שהוא שם ייעשה עולה, ונמצא שנעשו לה שלוש עולות ותפסל אחת. וכן אין להקריב לה שתי חטאות ועולה שמא אף הגוזל הפורח במקום שהוא שם ייעשה חטאת, ונמצא שנעשו לה שלוש חטאות ותפסל אחת[מא]. וכן אין להקריב משל החמשה שלוש עולות ושתי חטאות, שמא שלוש העולות ייעשו משלה ותפסל אחת, וכן אין להקריב לה שלוש חטאות ושתי עולות, שמא שלוש החטאות ייעשו משלה ותפסל אחת, אלא יעשה שתי עולות ושתי חטאות. ונמצא שעל ידי הפריחה אין להקריב אחד מהשלושה ואחד מהחמשה, שהם קן אחת [ואמנם אף שהקריב משל החמשה ארבעה גוזלים, לא עלו לאשה אלא שנים, שהלא אינה יודעת אם כל הארבעה שקרבו הם שלה, או שרק שלושה מהם הם שלה והרביעי של חברתה, וכן אינה יודעת אם שלושה אלו הן שתי עולות וחטאת אחת והיא מחויבת עדיין בחטאת או שהן שתי חטאות ועולה אחת והיא מחויבת עדיין בעולה, ועליה לשוב ולהביא שני גוזלים, האחד לחטאת והאחר לעולה[מב]].

וכשחזר הגוזל משל זו לשל זו, והרי לזו ארבעה ולזו ארבעה, מקריב שני גוזלים לזו ושני גוזלים לזו[מג], שיש לחשוש שמא גוזל אחר הוא שחזר

כט. **והוסיף** שאפילו קן אחת אין להקריב, שכיון שאינה ראויה להקרב כלל, הרי דינה כדין פרח מבין המתות לכולם שכולם ימותו (כלהלן סוף מ"ג). וראה שם בהגה"ה, שקושיא זו צ"ע. ל. **ראה** כן להלן (מ"ג). לא. **וכמו** שיובא בפירוש המשנה להלן בשמו. לב. **לפני** דברים אלו נאמר 'הג"ה', וצ"ת אם אין דברים אלו משל הראב"ד. לג. **וכתב** עוד שמה שנקטה המשנה דין זה שהוא באינו נמלך, הרי זה משום שאמר שחטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת ימותו, על כן שנה פסול תערובת שאינו פוסל אלא כנגדו, אף שאין הפסולים דומים, ששם הפסול הוא לענין הכשר הקרבה ואילו כאן הפסול הוא לענין להפטר מהחובה. לד. **ועיין** במעיני יהושע (ד"ה שהגוזל) שביאר שהתנא כלל ואמר שאין דין זה רק בפרח מסתומות לסתומות, אלא גם בפרחה עולה מפורשת לבין סתומות, וכן אם פרחה חטאת המפורשת לבין סתומות, או שפרחה ספק חטאת או ספק עולה, שבכל אלו פסול ופוסל אחד. לה. **וראה** עוד בדבריו שם (בועז אות ג) אופנים נוספים בביאור דברי המשנה הללו. לו. **והרי** זו נתינת טעם לדין שלהלן במשנה הבאה. לז. **ועיין** שם טעם נוסף. לח. **כתב** היעיר קנו (ד"ה כיצד) שדין זה הוא גם באשה אחת שיש לה שתי חובות [שאין מקריבים מחובה אחת על השנייה] כאשר פרח מחובה לחובה. והקשה שאם כן מדוע נקט התנא שתי נשים דווקא. וביאר שנקט כן משום הסיפא שפוסל גם בחזרה, ומבואר להלן שהיינו משום קנס שקנסו את בעלת הפורח [שהיא לא תקרב תחילה להפסיד את השנייה], ודין זה שייך רק בשתי נשים. לט. **היעיר** קנו (ד"ה לזו) והמעיני יהושע (ד"ה לזו) ביארו מדוע ציירה המשנה בשתי קינים דווקא. שהיעיר קנו ביאר לעיל (מ"א, ד"ה פרח לבין הקריבות) שאי אפשר להעמיד שפרח לקן אחת, כי בפרח לקן אחת לא היה פוסל אחד כנגדו, שהרי הטעם שפוסל כנגדו ביאר הרא"ש שהוא כדי למעט פסול בקדשים, והיינו שאם היו מקריבים הזוג הנשאר שממנו פרח לעולה או לחטאת היה נקבע הפורח לחטאת או עולה, ולא יהיה אפשר להקריב ממקום שאליו פרח אלא שתי עולות או שתי חטאות שהן מנין העולות או החטאות שבחובה [במקום שפרח לבין שתי קינים] כדין עולה או חטאת שנתערבה בחובה, שאין כשר אלא כמנין עולה או חטאת שבחובה. ונמצא ששלשה גוזלים מתים [כי הפורח הוא חטאת, לצד שהקריב את הזוג עולה, ואי אפשר להקריב שום עולה, כי שמא היא חטאת, ואפשר להקריב רק שתי חטאות, ונמצא שמתוך החמשה גוזלות מקריבים רק שנים]. אבל אם אין מקריבים מהמקום הראשון [שלשת הגוזלים] אפשר להקריב ארבעה גוזלים מהמקום שאליו הוא פרח, שתים לחטאת ושתים לעולה, נמצא שביחד מתו רק שני גוזלים, אחד מהחמשה ואחד מהשלשה. אבל אם פרח לקן אחת בלבד, אין הכרח לפסול את השני שממנו פרח, שהרי בין כך אפשר להקריב רק חטאת ועולה אחת מהמקום שאליו פרח, וימותו שתי גוזלים, אחד מכל מקום. ואם כן אף אם יקריב מהמקום שממנו פרח את בן זוגו, ויהיה נקבע הפורח לחטאת או לעולה, הרי מנין החטאת או העולה שבחובה, הוא אחד, נמצא שנקריב את כל הגוזלות מהמקום שממנו פרח, ורק חטאת אחת או עולה אחת מהמקום שפרח אליו, וימותו שני גוזלים מאותו מקום. ונמצא שאין נפק"מ בפרח בקן אחת לפסול אחד מהמקום שממנו פרח, ועל כן דין המשנה לפסול אחד מהמקום שפרח הוא בדווקא בפרח לבין שתי קינים. והוסיף כאן היעיר קנו, שלהעמיד שפרח מקן אחת לשתי קינים, אין זה כל כך רבותא, שפשוט שבאופן זה פוסל את בן זוגו המיוחד, אלא מחדשת המשנה שאפילו שאין לו בן זוג מיוחד, שהרי פרח משתי קינים, מכל מקום נפסל אחד. ועוד שבאופן זה לא היה את הנפק"מ של הסיפא, שחזר ופרח, שפוסל, שהרי בלאו הכי הגוזל האחד שנשאר כבר נפסל. ותירוץ אחרון זה כתב אף במעייני יהושע. מ. **ראה** ברמב"ם (בפירוש המשנה כאן ובמשנה הבאה) שטרח לפרש כמה פעמים שלא חזר אותו גוזל עצמו דווקא. וראה במעיני יהושע (ד"ה לזו שתי) מה שביאר מדוע אכן אין אומרים שאותו גוזל שפרח הוא זה שחזר, על פי האמור בבכורות (כה:), ודן בזה גם ביעיר קנו (ד"ה חזר), עיי"ש. מא. **ובמהר"י** קורקוס (פסוה"מ פ"ט ה"ב) וברע"ב (ד"ה פוסל) הביאו זאת כשני טעמים: א. שאם יעשה את כל השלושה ושתים מהם חטאת, הרי נקבע הפורח לעולה ודינו כדין עולה שנתערבה בחובה, ואם יעשה שתים מהם עולה, הרי נקבע הפורח לחטאת ודינו כדין חטאת שנתערבה בחובה. ב. שאם יעשה השלישי עולה שמא יהיה אף הפורח עולה, ואם יעשהו חטאת שמא יהיה אף הפורח חטאת [ולכאורה הכל עולה אל מקום אחד]. ובתוספות יום טוב (ד"ה פוסל) הקשה על מה שכתב הרע"ב שנמצא שקרב שתי חטאות מאותה הקן, שהרי בסך הכל יש ארבעה גוזלים ובין כולם אפשר לקבוע שתי עולות ושתי חטאות, ואם כן אף אם יקרבו שתי חטאות, לא נאמר שהם מאותו הקן אלא ממילא הן קינים נפרדות, אבל ודאי כוונת הרע"ב, שהרי הקריבו עוד חטאת, ונמצא שהקריבו לה שלש חטאות. וראה עוד במגיד משנה (על המשניות, על דברי התוי"ט הנ"ל) ובדברי יחזקאל (על התוי"ט שם) מה שכתבו בביאור דברי הרע"ב. מב. **וראה** לעיל שמפני כן העמיד הראב"ד את המשנה בכהן שלא נמלך, שאז אכן פסל רק אחד בהליכתו, וכפי שיבואר להלן בשמו. מג. **אחד** לחטאת ואחד לעולה, לכל אחת. וכתבו הראשונים שאפשר גם שאחת תקרב שתי חטאות ועולה והשנייה רק עולה, או האחת שתי עולות וחטאת והשנייה חטאת אחת.

ונמצא שיש לכל אחת שלושה גוזלים שלה ואחד של חברתה, ועל כן אין להקריב משל כל אחת שלושה גוזלים, שאם יעשה אותם שתי חטאות ועולה יש לחשוש שמא הרביעי שלה קרב אצל חברתה ואף הוא לחטאת ונמצא שקרבו לה שלש חטאות ונפסלה אחת, וכן אין לעשות לה שתי עולות וחטאת, שמא הרביעי שלה קרב אצל חברתה ואף הוא לעולה ונמצא שקרבו לה שלש עולות ונפסלה אחת. הרי שבחזרה פסל שני גוזלים נוספים, שהם קן נוספת.

החשש מפני הפסד קדשים

שם. וברא"ש (ד"ה פוסל) הוסיף לבאר אודות פריחה ראשונה, שאם קרבו כל החמשה ראשונים[מד], אין יכול להקריב מהשלושה אלא שנים, שאם הפורח קרב ביניהם לחטאת, אין יכול לעשות מהשלושה אלא שתי עולות וחטאת, ואם הפורח קרב ביניהם לעולה, אין יכול לעשות מהשלושה אלא שתי חטאות ועולות, ומפני הספק אינו יכול לעשות אלא חטאת ועולה בלבד. ואם קרבו השלושה ראשונים, ועשאן שתי חטאות ועולה, הרי נקבע הפורח לעולה ודין החמשה כדין עולה שנתערבה בחובה שאין קרבים מהם אלא מנין עולות שבהם, דהיינו שתי עולות, ואם עשאן שתי עולות וחטאת, הרי נקבע הפורח לחטאת ודין החמשה כדין חטאת שנתערבה בחובה שאין קרבים מהם אלא מנין חטאות שבהם, דהיינו שתי חטאות. וכדי למעט בפסול קדשים יש לנהוג כנ"ל[מה], דהיינו להקריב שנים מהשלושה וארבעה מהחמשה. וכיון שנפסל קן אחד, יביאו קן בשותפות[מו] ויתנו שאם הארבעה שקרבו כולם הם לאשה אחת, הרי הקן כולו הוא לשנייה, ואם הפורח היה מן הארבעה, הרי זו מחוייבת גוזל אחד וזו מחויבת גוזל אחד, ויעלה אחד לזו ואחד לזו. וכן אחר פריחה שנייה, שמקריבה זו חטאת ועולה וזו חטאת ועולה, מביאות שתי קינים ומתנות שכל מה שחסר לכל אחת מהן, יקרב לה מקינים אלו[מז].

מו"מ בדברי הרא"ש

שם. והיעיר קנו (סית השדה הגה"ה ד"ה וקשה וד"ה נלפה) אחר שדייק מדברי **הרא"ש**, שרק משום הפסד קדשים אין האחת [כגון בעלת השלוש] יכולה להקריב את כל הגוזלים, הקשה, שאם כן בסיפא שחזר ופרח, ונמצא שלכל אחת יש ארבעה גוזלים, ומבואר במשנה שפוסל אחד בחזירתו, דהיינו שכל אחת יכולה להקריב רק עולה וחטאת [או אחת שתי עולות וחטאת והשנייה חטאת], מדוע אין אחת יכולה להקדים ולהקריב את כל ארבעת הגוזלים שנמצאים אצלה, והגם שעל ידי כך לא תוכל השנייה להקריב כלל, מכל מקום מאחר שאין כאן הפסד קדשים [כי ממילא יוקרבו ארבעה וימותו ארבעה] מדוע לא תוכל להקריבם.

וכתב, שבשלמא הראשונה שקודם פריחה שנייה לא יכלה להקריב את כל השלושה שיש ברשותה [משום הפסד קדשים] שוב אין להתיר לה להקדים ולהקריב את כל שתי הקינים. אבל השנייה שיכלה להקריב ארבעה גוזלות, מדוע שגם עתה אינה יכולה להקדים ולהקריב שתי קינים. ותירץ, שגזרו חכמים שבכל חזרה נפסלת אחת.

כתב היעיר קנו (ד"ה נלפה), שמה שכתב הרא"ש שצריכות להביא שתי קינים בשותפות, היינו דווקא כשהקריבה כל אחת עולה וחטאת, אבל אם אחת הקריבה שתי חטאות והשנייה שתי עולות, הרי שהמקריבה חטאות ודאי חסרה עולה אחת, שאף אם משתי העולות שהקריבה השנייה העולה שייכת לה, עדיין חסרה לה עולה שנייה בודאות [כי הלא פרח רק גוזל אחד, ובודאי שאין לה שתי עולות אצל השנייה], ולאותה אשה שהקריבה את העולות ודאי חסרה חטאת אחת. ובמקרה כזה ודאי ראוי שזו תביא לבדה בודאי עולה וזו תביא בודאי חטאת, ועוד יביאו קן אחת בשותפות אחד חטאת ואחד עולה, ובתנאי. וכתב, שנראה שדברי הרא"ש הם שבדרך כלל מביאות שתי קינים בשותפות, אבל לעולם היינו דווקא כשכל אחת הקריבה עולה אחת וחטאת אחת.

ועוד שכן הוא הדין במקרה שחזרה ופרחה שוב, שאז אף אם אחת הקריבה שתי חטאות והשנייה שתי עולות, עדיין כל אחת בספק אם הקריבה עולה או חטאת או שכולן לאשה אחת ושנייה כלל לא הקריבה, ובזה מביאות שתי קינים ומתנות.

ביאור דברי המשנה לשיטה שמדובר בלא נמלך

שם. כאמור לעיל (מ"א), דעת **הראב"ד** שהמשנה עוסקת בכהן שלא נמלך אלא הקריב את הגוזלים המעורבים כולם, ועל כן (ד"ה כיצד) פירש, 'פוסל אחד בהליכתו' שבעל השלשה אין לה אלא מה שהקריבה היא, שאם הקריב לה שתי עולות וחטאת עליה להביא עוד חטאת אחת, ואם הקריב לה שתי חטאות ועולה עליה להביא עוד עולה אחת, ואף שגם הגוזל שפרח ממנה קרב בין החמשה, אינו עולה לה, שאם הקריבה שתי עולות וחטאת, יש לחשוש שמא קרב עולה, ואם הקריב שתי חטאות ועולה, יש לחשוש שמא קרב חטאת. וכן אודות החמשה שקרבו, אם עשה מהם הכהן שלש חטאות ושתי עולות, יש לה להביא עולה, שמא אחת העולות היא הגוזל של חברתה וחסרה לה עולה, ואם עשה הכהן שלש עולות ושתי חטאות, יש לה להביא חטאת, שמא אחת החטאות היא הגוזל של חברתה וחסרה לה חטאת. והרי שכל אחת צריכה להביא עוד קרבן אחד, וביחד זהו קן אחת.

וכעין זה פירש **הרמב"ם** (בפיה"מ ובפסוה"מ פ"ט ה"ג) [ולפירושו, מה שאמרה המשנה 'פוסל אחד בהליכתו' היינו שזו שאליה פרח הפסידה גוזל אחד ממה שהקריבה, ועליה לשוב ולהקריבנו[מח]].

וכשחזר הגוזל משל זו לשל זו, והרי לזו ארבעה ולזו ארבעה, ועשה הכהן משל כל אחת שתי חטאות ושתי עולות, הרי כל אחת מסופקת שמא ממה שהקריב הכהן רק שתי חטאות ועולה הן שלה, והעולה האחרת היא של חברתה, והגוזל שלה שאצל חברתה קרב חטאת ולא עלה לה וחסרה לה עולה אחת, או שמא רק שתי עולות וחטאת הן שלה, והחטאת האחרת של חברתה, והגוזל שלה שאצל חברתה קרב עולה ולא עלה לה והרי חסרה לה חטאת אחת, ועל כן כל אחת צריכה להביא עוד חטאת ועולה, וביחד זהו קן נוסף. נמצא שבחזירתו הפסידו עוד שנים, עוד אחד אצל זו ועוד אחד אצל זו.

וכתב הראב"ד (ד"ה פרח, בסוף דבריו), שכיון שכל אחת מסופקת שמא חסרה לה עולה או חטאת, יכולות הן להשתתף ולהביא קן אחת יחד ולהתנות שיעלו גוזליו למי שחסרו לה עולה וחטאת. וטעם הדבר, שאם נחשוש שהקריב הכהן לאחת שתי חטאות ועולה והרביעית שאצלה שקרבה עולה היא של חברתה, הרי שאם נאמר עוד שהרביעית שלה שאצל חברתה קרבה עולה, הרי אינן מחויבות דבר, שהרי קרבה לה עולה שנייה אצל חברתה, וכל מה שיש לחשוש הוא רק שמא הרביעית שלה שאצל חברתה קרבה חטאת, ונמצא שהיא מחויבת עולה וחברתה מחויבת חטאת, ובקן אחת יצאו ידי חובה. וכיון שיתכן כך ויתכן להיפך, שיתכן שהקריב לה הכהן שתי עולות וחטאת והרביעית שקרבה חטאת היא של חברתה, והרביעית שלה שאצל חברתה קרבה עולה, ונמצא שהיא מחויבת חטאת וחברתה מחויבת עולה, הרי שיביאו קן אחת ויתנו[מט].

מהו 'אחד'

פוסל אחד בהליכתו חוזר פוסל אחד בחזירתו. הרז"ה (ד"ה כיצד וד"ה פוסל) **והמפרש** (ד"ה כיצד) פירשו, ש'אחד' היינו גוזל אחד, שהוא פוסל גוזל אחד במקום שיצא משם, בין בהליכה ובין בחזרה, מלבד שהוא פסול בעצמו במקום שפרח לשם בין בהליכה ובין בחזרה.

והרא"ש (ד"ה פוסל) פירש, ש'אחד' הוא קן אחד, שבכל פריחה וחזרה נפסדו שני גוזלים שהם קן אחד, גוזל אחד במקום שפרח אליו וגוזל שני במקום שפרח ממנו. ותמה **ביעיר קנו** (ד"ה פרח מזו), שהלא בכל המסכת קן היא לשון נקבה, ואיך נאמר כאן 'פוסל קן אחד'[נ].

ביאור הסיפא במשנה לשתי השיטות

פרח וחזר ופרח וחזר[נא] **לא הפסידו**[נב] **כלום שאפילו הן מעורבות אין פחות משתים.** לשיטת **הראשונים** שמדובר בכהן הנמלך, פירוש המשנה הוא שכאשר נתערבו ארבע הקינים הרי זהו הדין המפורש לעיל (כג:) בחובה שנתערבה זו בזו שתים לזו ושתים לזו מחצה כשר ומחצה פסול, והיינו שאין להקריב אלא מחצה.

ולשיטת הראב"ד שהמשנה מדברת בכהן שאינו נמלך, פירוש המשנה הוא[נג] שכאשר הוקרבו ארבע הקינים הרי זהו הדין המפורש להלן (פ"ג מ"א) שחובות שנתערבו זו בזו שתים לזו ושתים לזו ועשאן מחצה למעלה ומחצה למטה, את שקרב למעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואת שקרב למטה מחצה כשר ומחצה פסול. והיינו שכל אחת צריכה לחשוש שמא קרבו לה ארבע עולות וחסרות לה שתי חטאות, או שקרבו לה ארבע חטאות וחסרות לה שתי עולות, ונמצא שעליה להביא הכל כבתחילה, וכן חברתה. אלא שהן יכולות להביא יחדיו שתי קינים ולהתנות שמאחר ששתי קינים ודאי עלו לשם חובה אלא

מד. **והרי** זה שלא כדין, שיש לחשוש שמא עשה מקיניה שלוש חטאות או שלוש עולות, ונפסל גוזל אחד. מה. **בחק** נתן (ד"ה כד"ה פרח לבין) הקשה מדוע מונעים מבעלת שלשת הגוזלים מלהקריב את כולם, וכי מפסידים אותה בשביל תקנת חבירתה. ותירץ כפי שכתב הרא"ש, שמפסידים אותה בשביל למעט מפיסול קדשים. מו. **וכתב** בחק נתן שם, שבעלת השלשה מביאה גוזל משלה, שודאי משלה לא קרבה, והגוזל השני מביאות בשותפות. מז. **ועיין** ביעיר קנו מה שכתב בביאור דבריו אלו. מח. **וראה** לעיל (מ"א) שזה מה שהכריחו להעמיד את המשניות בכהן שלא נמלך. מט. **וכל** האמור הוא לפי הראב"ד, שעברו והקריבו את הכל, לכן צריכות רק קן אחת לתקן את הספק. אבל לפי שאר הראשונים שמדובר בנמלך, הרי שלא הקריבה כל אחת אלא קן אחת [היינו באופן שחזר ופרח], לכן צריכות להביא שתי קינים בשותפות ולהתנות. נ. **עוד** הקשה שלעיל (מ"א) נאמר 'פסול ופוסל אחד', והיינו על כרחך גוזל אחד ולא קן. וראה שם שפירש ש'פוסל' היינו פוסל אחד כנגדו, ראה שם מה שביאר בזה. נא. **יש** שגרסו רק 'פרח וחזר', וראה ביעיר קנו (ד"ה פרח וחזר) בביאור גירסאות אלו. נב. **מדברי** הרא"ש (ד"ה לא הפסידו) נראה שגרס 'לא הפסידו'. וראה ביעיר קנו (ד"ה לא הפסיד) שכתב שאם הגירסא 'לא הפסיד', הכוונה שהגוזל לא גרם הפסד, ואילו 'לא הפסידו' הכוונה שהבעלים לא הפסידו. ועוד פירש, שאם גורסים לפני כן 'פרח וחזר פרח וחזר', הלא מדברים על הגוזלים, ש'הם לא הפסידו'. אבל אם גורסים רק 'פרח וחזר', הרי שגוזל אחד 'לא הפסיד'. נג. **הדברים** דלהלן הם מה שמתבאר על פי פירוש הראב"ד, אלא שבדבריו (ד"ה פרח) נראה שהוא מפרש את דברי המשנה כאן בכהן הנמלך, וצ"ע. ואכן בפירושו הנדפס במשניות נוסף 'נ"א' המוחק את כל הדברים האמורים לפנינו ותחתם מפרש הכל בלא נמלך

שאינן יודעות אם כולן לאחת או כולן לחברתה או שחלק לזו וחלק לזו, על כן יעלו שתי קינים אלו או חלקן למי מהן הצריכה להן[נד].

והקשה הראב"ד (ד"ה פרח) על פירושו[נה], כיצד אמרה המשנה שלא הפסיד כלום, הלא קודם פריחה שנייה היה די להן שיביאו קן אחת ויתנו, וכמו שנתבאר לעיל, ועתה עליהן להביא שתי קינים. ותירץ, שכן דרך המשנה כך הוא שאינה מפרשת את התקנה עד שהיא מגיעה להפסד הגדול ביותר, וכמו שכן הוא במשנה להלן[נו].

וכתב הרז"ה (מ"א ד"ה גם מה), שאינו יודע מה תירוץ יש בדבר, שהרי מכל מקום ישנו הפסד בפריחה וחזרה שנייה יותר מן הראשונה, ואילו במשנה נאמר 'לא הפסיד כלום'. ועוד הקשה, שאילו היתה הכוונה שלא הפסיד לבעלים, היתה מדברת בתקנתם באופן מפורש, כדרך שאר המשניות בש"ס[נז].

מדוע דברה המשנה בשבע נשים דווקא

לזו[נח] אחת ולזו ושתים ולזו ושלש ולזו וארבע ולזו חמש ולזו שש ולזו שבע. כתב **המעיני יהושע** (ד"ה לזו) בשם המפרשים, שהקשו מה ראתה המשנה להוסיף ציור זה על מה שנתבאר במשנה הקודמת. ועוד, שאם באה להשמיענו הדין באופן שאין הקינים שוות, מדוע הוצרכה לצייר עד שבע נשים[נט]. וביאר, שרצה התנא להשמיע שאף שפרח וחזר שלש פעמים אין תולים שאותו גוזל הוא הפורח והוא החוזר, ועוד רצה להשמיע את המחלוקת באחרונה אם הפסידה כלום או לא, ולא יתכן שיפרח ויחזרו שלש פעמים ובכל זאת לראשונות לא ישאר כלום ולאחרונה ישאר משהו, כי אם בשבע נשים.

ביאור דין המשנה שכל אחת מפסדת קן בהליכה ובחזרה

פרח מן הראשונה לשניה ולשלישית ולרביעית ולחמישית ולששית ולשביעית חזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו הראשונה והשניה אין להם כלום השלישית יש לה אחת הרביעית יש לה שתים החמישית יש לה שלש הששית יש לה ארבע השביעית יש לה שש. עיקר ביאור דברי המשנה הוא[ס], שבכל קבוצת קינים מהאמצעיות [היינו מלבד הראשונה והאחרונה] עשויים להיות שני גוזלים שאינם ממנה, אחד ממה שפרח אליה מזו שלמטה ממנה ואחד ממה שחזר אליה מזו שלמעלה ממנה, מלבד הראשונה שאין למטה הימנה והשביעית שאין למעלה הימנה, וכל גוזל שפרח או שחזר פוסל את עצמו במקום שהוא שם ועוד פוסל אחר במקום שהיה שם, וכמו שנתבאר במשנה הקודמת, ועל כן בכל פריחה וחזרה נפסדת קבוצת הקינים בשתי קינים, מלבד הראשונה שנפסדת בקן אחת בלבד, לפי שלא פרח אליה אלא חזר אליה בלבד, ומלבד השביעית שנפסדת בקן אחת בלבד, לפי שלא חזר אליה אלא פרח אליה בלבד.

מדוע מפסידה זו שחזר ממנה למקום שאינו קרב שם

שם. הקשו **הראשונים**, שכיון שהראשונה אינה מקריבה דבר, מדוע מפסידה השנייה במה שפרח ממנה חזרה לראשונה[סא], הלא טעם ההפסד בפריחה הוא שמא יקרבו חטאותיה ועולותיה של זו עם זה שפרח באופן שתקרב לה חטאת או עולה יותר מדינה ותפסל, כגון שתעשה שתי עולות וחטאת ויקרב הפורח לעולה, או שתעשה שתי חטאות ועולה ויקרב הפורח לחטאת, אולם כאשר אינו קרב כלל, אין חשש זה קיים, ולא היה לה להפסיד בפריחתו דבר[סב].

ותירצו בכמה אופנים ונוסחאות:

א. הרז"ה (ד"ה ועוד) כתב, שגזרו בחוזר מהשנייה לראשונה אטו פורח ממנה לשלישית ועשו את שאינו קרב כקרב[סג], שאם נאמר שלא הפסידה דבר בפריחה זו, יבואו לחשוש שכן הדין גם בפורח ממנה לשלישית[סד]. **והרא"ש** (ד"ה הראשונה) הביא כעין זה בשם **רבי יעקב מאורליינש**, שגזרו בחוזר מהשלישית לשנייה ומהשנייה לראשונה, אטו חוזר מהרביעית לשלישית או הפורח מהראשונה לשנייה[סה], וראה כעין זה **בתוספות** ביומא (סה: ד"ה ומשום)[סו]. ובנוסח דומה כתב **המפרש** (סוף ד"ה פרח מן הראשונה)[סז], שכיון ששאר הקינים מהרביעית ואילך נפסל אחד בהליכה ואחד בחזרה, גזרו כן גם בראשונה ובשנייה. **והתפארת ישראל** (בועז אות ג) הביא את דבריו והקשה עליהם, שאם כן גם בשביעית יש לגזור שתפסיד אחד בהליכה ואחד בחזרה. ותירץ[סח], שיש לדחוק שלא גזרו בה כיון שאינה דומה לשאר הקינים שלא נחסר ממנה דבר בפריחה ראשונה.

ב. בחידושי הגר"א (ד"ה הראשונה) כתב, שלא ידעו אם לתקן זאת לשנייה או לשלישית[סט]. ובהמשך דבריו (ד"ה אין) כתב שגוזרים שמא יקריב את שניהן[ע].

ג. התפארת ישראל (שם) כתב לבאר באופן אחר, שאף שאין להקריב מהראשונה ומהשנייה, מכל מקום אם יקריבו מהן, יהיו גוזליה כשרים משום שיש כאן כמה ספיקות: א. שמא חזר אליה אותו שפרח ממנה. ב. שמא אותו שפרח מקיניה לא קרב כלל במקום שהוא שם. ג. אף אם יקריבוהו שמא יקריבוהו כדינו. ולכן פסלו את גוזליהן של השנייה והשלישית, שמא יקרבו הראשונה והשנייה[עא].

ביאור המשנה לשיטות שמדובר בלא נמלך

שם. כאמור לעיל העמידו **הרמב"ם והראב"ד** את הדין שבמשנה לעיל שגוזל הפורח פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו, באופן של כהן שאינו נמלך, וכן דעתם שהמבואר במשנה 'פסול' ו'הפסיד' היינו מה שלא פטר את הבעלים ידי חובתם, ומה שכשר הוא מה שפטרם.

ובפירוש משנתנו כתב הראב"ד (ד"ה ומה שאמרנו), שיש להעמידה בין בכהן הנמלך ובין בכהן שאינו נמלך. בכהן שאינו נמלך כיצד, שאם הקריב את הכל ולא נמלך, עלתה קן אחת לשלישית ושתי קינים לרביעית וכו', כאמור במשנה. ובכהן הנמלך כיצד, שאם בא הכהן לשאול מה להקריב, אם בא להקריב של שלישית תחילה[עב], יקריב לה הכל ותעלה לה קן אחת בלבד, ואם בא להקריב של רביעית תחילה, יקריב לה הכל ויעלו לה שתי קינים, ואם בא להקריב של חמישית תחילה, יקריב לה הכל ויעלו לה שלש קינים, וכן הלאה[עג], אולם אחר שהקריב לאחת מהן אינו יכול להקריב לאחרת אלא כראוי לה. וכגון שאם הקריב לשלישית ולחמישית, אינו יכול להקריב לרביעית כלל, ואם הקריב לשלישית לבדה, מקריב לרביעית שלש קינים[עד] ויעלה לה לחובתה בודאות קן

[ונוספה שם הגה"ה המעירה על כך, ראה שם]. **נד. וראה** להלן (מ"ג) בהערה, שהרז"ה תמה על פירוש הראב"ד מדוע לא כתבה המשנה דברים אלו בשם 'יש אומרים', שהלא גם במשנה להלן (שם) הובאה תקנה כעין זו ונאמר שם שמחלוקת בדבר, ותנא קמא אינו סובר את התקנה. וראה שם בהערה שבדברי הראב"ד במהדורא בתרא מבואר תירוץ לקושיא זו. **נה. שלפירוש** שאר הראשונים, הלא לעולם מביאות שתי קינים בשותפות, כי הקריבו כל אחת רק קן אחת, ובודאי שביניהן חסרות שתי קינין. **נו. כוונתו** למה שביאר להלן (מ"ג) מדוע נאמר על השביעית שלא הפסידה כלום דווקא אחר פריחה וחזרה שלישית, ולא קודם לכן. **נז. כגון** במשנה של שתי חבורות וחמש חבורות שנתערבו פסחיהם ושנים שנתערבו פסחיהם (פסחים נח:), ובמשנה של שני נזירים שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנטמא (נזיר נז.). רז"ה שם. **נח. ראה** ביעיר קנו (ד"ה לזו אחת, ואילך) שהקשה על המפרשים שמשמעות המשנה שראשון ושני אין כלום ולשלישי יש אחת וכו', היינו שיצאה ידי חובה, ותמה שהרי לפי פירושם, כולן צריכות להביא עוד קינים ולהתנות, שאפילו שאפשר להקריב את אלו המנויים במשנה, עדיין לכל אחת [מלבד השביעית] יש ספק אם יצאה ידי חובה כלל, כי שמא לא הקריבה משלה כלל. ואין זה משמעות המשנה. והאריך הרבה מאוד בביאור המשנה בדרך מחודשת, על פי מה שיסד שכאשר יש 'רוב קינים' שלה, הולכים אחר הרוב לומר שאכן הרוב מכריע שגוזלים אלו הם שלה, ולכן יצאה ידי חובה ואינה צריכה [כנגד אותו מספר] להביא אחר. **נט. וראה** מה שכתב לתרץ ביעיר קנו (ד"ה ומעתה) על פי דרכו [אחר שהוסיף על השאלה, שהמספר חמש הוא מספר הרגיל, כמו שכתבו תוספות בבכורות (מח. ד"ה לאמר)], ומדוע נקטו כאן שבע. **ס. על** פי הרז"ה (ד"ה פוסל). **סא. וכן** אם מאיזה טעם מפסידה השנייה, מכל מקום מדוע תפסיד השלישית במה שפרח ממנה לשנייה שאין לה כלום. ראה ברא"ש (ד"ה הראשונה). והקשה היעיר קנו (שיח השדה הגה"ה ד"ה לכאורה) שלגבי השלישית אין קשה כל כך, שהרי כשפרח ממנה לשנייה עדיין היה לשנייה קן אחת, ואי אפשר היה אז לשלישית להקריב אלא קן אחת, ואם כן גם עתה אחר שפרח מהשנייה לראשונה כבר נדחית השלישית ולא תקריב יותר מקן אחת [ומה שכתב שנדחית השלישית, לכאורה קשה שהלא מבואר בזבחים (עג:) שהתנא סובר שאין בעלי חיים נדחים, אלא שסמך על דבריו ביעיר קנו (סוף ד"ה אכן) שחידש שכל זה הוא דווקא בכהן שלא נמלך והקריב בדיעבד, אבל בנמלך יש דין דחוי אלא אם כן ניכר התיקון של הקלקול, כגון במום עובר שניכר שעבר המום, אבל כאן שהתיקון הוא בזה שפרח השני לראשון ובזה נתקן השלישי, אינו נחשב שניכר תיקונו, כי אדרבה נעשה קלקול גדול יותר, ועל כן דעתו היא שבאופן זה יהיה דין דחוי, וחידוש הוא שבפשוטו כל שירדה הסיבה המונעת, באיזו דרך שתהיה אין ממילא פסול דחוי]. ותירץ שהרא"ש לשיטתו לעיל (מ"ב) שטעם דיני המשנה הוא משום מיעוט בפסול קדשים, ועל כן כאשר פרח מהשלישית לשנייה, עדיין יכלה השלישית להקריב שתי קינים, ואף שעל ידי זה לא תוכל השנייה להקריב כלום, מכל מקום אין בזה פסול קדשים יותר מאילו תקריב השלישית אחת והשנייה אחת, ומשום כך לא נדחתה כלל. **סב. וראה** לעיל (מ"א) שמטעם זה נטו הרמב"ם והראב"ד מפירוש הראשונים, ופירשו הכל בכהן שלא נמלך. **סג. דהיינו** הראשונה שלא קרבה כאלו קרבה, ופוסלת את השנייה. **סד. ועיין** במהר"י קורקוס (פסוה"מ פ"ט ה"ה) מה שהביא בשם השיטה [ובהגהה שם במהדורת פרנקל]. **סה. היינו** שיאמרו שכשם שבחזרה משנייה לראשונה לא הפסידה השנייה, כן גם בפריחה הראשונה מהראשונה לשנייה, לא הפסידה השנייה דבר. יעיר קנו (שיח השדה הגה"ה ד"ה נלפה). **סו. וראה** בתוספות שם וברא"ש הנ"ל ובמפרש (ד"ה וי"א) שהקשה רבי יעקב מאורליינש מיומא (סה.) שאמרו שם 'ומשום גזירה ימותו', ומשמע אין גוזרים גזירות להמית קדשים. ותירצו [ברא"ש בשם רבנו תם ובמפרש ובתוספות הנ"ל בשם רבי יעקב מאורליינש] שכוונת הגמרא שם שאין לגזור במקום שיש תקנה ברעייה ופדיון, וכאן אין תקנה זו, שאין לעוף פדיון, ועל כן ימותו. וברא"ש ובתוספות נוסף עוד שיש להקשות על תירוץ זה, שמצינו (יומא סה:) שגוזרים מיתה גם במקום שיש תקנה ברעייה ופדיון, ותירץ בשם רבי יעקב מאורליינש, שכוונת הגמרא שם שאין לגזור מיתה באופן האמור שם דווקא לפי שהיא גזירה רחוקה, עיי"ש. וראה בתוספות ביומא שם מה שכתבו בשם ר"י. ובביאור דברי הרא"ש שם, ראה ביעיר קנו (שיח השדה הגה"ה ד"ה בפסחים). **סז. לפנינו** בשם רבי יעקב הלוי, ולפי גירסת השיטה מקובצת (ראה הגהות וציונים) יש להגיה שכוונתו לרז"ה [וכן כתב הרע"ב (ד"ה אחת לזו)]. **סח. וכן** נראית כוונת הרע"ב (ד"ה וים). **סט. וקשה** וכי בשביל כך ימותו ויפסדו קדשים. וראה בהערה הבאה. **ע. נראה** שכוונתו שכיון שצריך לתקן כן לשנייה או לשלישית, חוששים שמא יעשו כן לשתיהן, וזו גם כוונת דבריו הנ"ל (בד"ה הראשונה). ואפשר שיש להגיה בדבריו (בד"ה אין) שהם נסובים על השנייה ועל השלישית [ולא על הראשונה ועל השנייה, וראה שם בסוגריים הערת תלמיד הגר"א], ועיין שם עוד בהמשך דבריו. **עא. ועיין** שם עוד מה שדן בספק ספיקא זה, והקשה מדוע אי אפשר להסתמך על ספק ספיקא ולהקריבם, ותירץ שכיון שנולד הספק קודם לספק השני, כבר הוחזקו לאיסור. וראה ביעיר קנו (ד"ה ועתה) שכתב, שכמו שמבואר בזבחים (עד.) שלענין עבודה זרה אין סומכים על ספק ספיקא, כמו כן לגבי הקרבה לגבוה, עיי"ש. **עב. ומבואר** בדבריו שדבר זה נעשה על ידי פיס. והרז"ה (מ"א) הקשה על כך, שאם כן היה למשנה להשמיע זאת במפורש, שהוא עיקר התקנה, ודבר גדול כזה לא היה לה להשמיט. **עג. ומה** שנאמר במשנה שהראשונה והשנייה אין להן כלום, היינו שלא תועיל ההקרבה לפוטרן מחובתן, שאין לדעת מה קרב להן וממה נפטרו, ובעל כרחן יביאו הכל מתחילה. **עד. ואינו** יכול להקריב את הקן הרביעית, שמא קרבה אחת ממנה בתוך השלישית והוקבע בן זוגה למין השני, ואינו יודע איזהו.

אחת בלבד[עה], וכן בשאר הדינים שבמשנה. וראה להלן שחזר במהדורא בתרא ופירש את המשנה באופן של לא נמלך בלבד.

ביאור הדין בפריחה וחזרה שנייה, ואם מדובר שפרח וחזר בין כולן

פרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו השלישית והרביעית אין להם כלום החמישית יש לה אחת[עו] הששית יש לה שתים השביעית יש לה חמש. ביאור דברי המשנה שאחר פריחה וחזרה שנייה יש לחשוש שלכל אחת מהאמצעיות [היינו מלבד הראשונה והאחרונה] יש ארבעה שאינם שלה, וכנגד כל אחד נפסדת בקן אחת, ועל כן הפסידו השלישית והרביעית את קיניהן מלבד החמישית שיש לה אחת והשישית שיש לה שתים, והאחרונה, היא השביעית שאין יכולים להיות בה אלא שנים שאינם שלה, לא הפסידה אלא שני קינין ויש לה חמש.

והראשונים שהעמידו את המשנה בכהן הנמלך, נחלקו בפירוש בבא זו. הרז"ה (ד"ה פסקה) פירש, שבפריחה זו לא פרח גוזל אלא מהשלישית ואילך, ולא מהראשונה או השנייה, לפי שכבר הפסידו הכל ואינן יכולות עוד להפסיד דבר ועל כן אינן נכללות בפריחה וחזרה אלו, שאילו פרח מהראשונה, ובסך הכל פרחו ממנה שני גוזלים שהם כל הקן, יש לחשוש שמא כל קינה נמצא אצל האחרות, והרי זה כקן חובה שנתערב בקינים מרובות אחרות, שאין להקריב מכולן אלא כמנין המועט דהיינו קן אחת בלבד, כאמור לעיל (כב:), לפי שיש לחשוש שמא לא יקריב ממנו חטאת ועולה כדינו אלא יקריב ממנו שתי חטאות או שתי עולות ותפסל אחת. וכעין זה פירש **הרא"ש** (ד"ה פרח וחזר), אלא שפירש שפרח מן השנייה ואילך, שעדיין אפשר לשישית לעשות שתי עולות ושתי חטאות[עז].

והמפרש (ד"ה פרח וחזר)[עח] פירש, שלא פרח אלא מן השלישית ואילך אמנם מטעם אחר, אם פרח מן הראשונה או מן השנייה, הרי זה כפורח מבין המתות, אחר שכבר אין להן כלום ודין גוזליהן למות. ואף הרא"ש (שם) הביא שיש שפירשו כן, אולם דחה פירוש זה[עט], שכיון שאינן קריבות מפני ספק ולא משום ודאי, אין דינן כחטאות המתות ליפסל בודאי[פ].

וכל זאת לשיטות המפרשות את המשנה בכהן הנמלך, אולם **הראב"ד** שכאמור לעיל העמיד את המשנה בכהן שאינו נמלך, פירש (ד"ה פרח וחזר) שפרח וחזר כדרך הפריחה והחזרה הראשונות, דהיינו מהראשונה לשנייה וכו'[פא], שכיון שאין הנידון מה להקריב אלא ממה נפטרו הבעלים, אין זה מעלה או מוריד שנתערבו בקינים גוזלי קן האשה הראשונה וגוזלי קן האשה השנייה[פב].

ביאור דין פריחה וחזרה שלישית לשתי השיטות

פרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו החמישית והששית אין להם כלום השביעית יש לה ארבע. ביאור דברי המשנה הוא, שאחר פריחה וחזרה שלישית יש לחשוש שלכל אחת מהאמצעיות [היינו מלבד הראשונה והאחרונה] יש ששה שאינם שלה, וכנגד כל אחד נפסדת בקן אחת, ועל כן הפסידו החמישית והשישית את קיניהן, והאחרונה, היא השביעית, שאין יכולים להיות בה אלא שלושה שאינם שלה, לא הפסידה אלא שלושה קינים, ולפיכך יש לה ארבע.

ואף כאן נחלקו **הראשונים**. **הראב"ד** פירש, שהפריחה היתה מהראשונה, כדלעיל. והרז"ה (ד"ה מזר) פירש, שמדובר שהפריחה היתה מהחמישית ואילך[פג], ולא מהשלישית ומהרביעית שאין להן כלום[פד], שאילו פרח מהשלישית, הלא יש לחשוש שכל גוזליה פרחו לקינים האחרות, ואי אפשר להקריב מהן דבר כדין קיני חובה שנתערבו בקינים אחרות, וכדלעיל.

מדוע מפסדת השביעית אחר שפרח ממנה לאלו שאינן קריבות

שם. כתב הרז"ה (ד"ה מזר), שמצד הדין ראוי היה שהשביעית לא תפסיד כלום בפריחה וחזרה אלו, שהרי האחרות אינן קרבות כלל ואין שום חשש בהקרבת כל פרידותיה, ואף שנתבאר לעיל שגזרו שלא להקריב גם מאלו שחזר מהן גוזל לבין אלו שאינן קרבות, הרי שגזרו חזרה זו אטו גוזל הפורח אל הקינים שלמעלה ממנה, וכאן אין גזירה זו שייכת, שאין אחרות למעלה מהשביעית, מכל מקום גזרו כאן גזירה אחרת אטו פריחה ראשונה ושנייה שבה היא נפסדת מן הדין, ואף כאן הפסידוה משום גזירה, שמא יבואו לומר שאף בהן אינה נפסדת[פה].

כג:

אם היש אומרים חולקים גם אדלעיל ואם לשיטתם מקריבה את הכל

ויש אומרים השביעית לא הפסידה כלום. כתב הרז"ה (ד"ה וזו היא), שאין לומר שלדעתם אין לגזור כלל את הגזירות המבוארות לעיל[א], שאם כן היה להם לומר שאף החמישית לא הפסידה, כיון שפרח ממנה לרביעית שאין קרב ממנה כלום, ועוד שהיה להם לחלוק גם לעיל בבבות הקודמות.

וכתב המפרש (ד"ה וי"א), שאין לומר שלדעת היש אומרים לא הפסידה כלום ויעשה בה את כל קיניה כיון שהקינים האחרות אינן קריבות, שאם כן היה למשנה לומר שהשביעית נשכרה[ב] בפריחה שלישית, ואילו הלשון 'לא הפסידה' משמע שלא הפסידה בפריחה זו בלבד.

טעמם של יש אומרים

שם. נחלקו הראשונים בטעמם של יש אומרים:

א. הרז"ה (ד"ה וזו היא) לשיטתו שיש גזירה מיוחדת בפריחה שלישית אטו פריחה ראשונה ושנייה, ביאר שטעמם הוא שהם מחלקים בין הגזירה בחוזר אטו פורח לבין הגזירה בפריחה שלישית אטו פריחה ראשונה ושניה, שאינם סוברים את הגזירה של פריחה שלישית אטו ראשונה ושניה, ולפיכך לדעתם לא הפסידה עתה כלום, ומקריבים ממנה חמש קינים.

ב. הרא"ש (ד"ה וי"א) שלא נחת לבאר שישנן שתי גזירות כנ"ל, פירש שטעמם הוא שבאופן שכל קודמיה מתות אין לגזור בה משום אחרות, כיון שאין קרב מהן דבר[ג].

ג. המפרש (ד"ה וי"א)[ד] כתב, שלדעתם אין גוזרים בפריחה זו כמו בשאר קינים, שכיון שבשום פריחה אינה מפסידה, לא גזרו על החזרה[ה]. וכתב הרש"ש (ד"ה וי"א) לבאר את דבריו, שבשאר קינים שבפריחה פוסל אחד כנגדו מן הדין, גזרו בו גם בחזרה, ואילו בשביעית שאין בה פריחה כלל, לא גזרו בה.

ד. התפארת ישראל (אות כח) שפירש שגזרו באלו שלא קרבו שמא יקרבו ויוכשרו מטעם ספק ספיקא, ביאר שבאופן שאין קרבה אף אחת מלבד השביעית, והיא משונה מכולן [שהלא אין מפסידה בפריחה וחזרה אלא אחת בכל פעם], אין חוששים שיקריבו הם, ועל כן אין לגזור בזה דבר[ו].

שיטת הראב"ד בביאור דעת היש אומרים

שם. כאמור לעיל, דעת הראב"ד[ז] שהמשנה באה ללמד ממה נפטרו בעלות הקינים, ולשיטתו פירש את דברי היש אומרים בשתי מהדורות, שבמהדורא קמא העמיד את המשנה גם בנמלך, וכדלעיל, ועל כן כתב (בד"ה ויש אומרים), שמה שהשביעית הפסידה שלוש קינים בשלוש הפריחות, הרי זה משום שאינה יודעת להיכן פרחו שלושת גוזליה ואם נעשו עולה או חטאת, אולם יש לה תקנה להשתתף עם השישית, שהלא כנגד שלושת גוזליה שפרחו לשישית, פרחו שלושה גוזלים מהשישית אליה והוקרבו אצלה, ועל כן היא יכולה להתנות עם השישית ולומר ששלושה מאלו שמקריבה השישית יעלו לה לשביעית כנגד מה שהקריבה השביעית שלושה של השישית. ואם תאמר, שמא אין לשביעית

עה. **שאילו** אם הקריב בלא לימלך, עלו לה שתי קינים. וראה שם שמבאר את כל הדינים הללו. **עו.** **ואף** כאן יש לפרש שגזרו ברביעית ובחמישית, כדלעיל. וראה גם בתפארת ישראל (יכין אות כד). **עז.** **נראה** שהרז"ה והרא"ש לא נחלקו מצד הדין, שודאי שאף הרז"ה מודה שאפשר שיפרח גם מן השנייה, אולם כיון שהמשנה סתמה ולא פרשה שלא פרח מהראשונה, על כרחך תפרש שאלו שאין להם כלום אינם שותפים בפריחה שנייה, וממילא אף השנייה בכלל זאת, שלא פרח ממנה. וראה לעיל (מ"ה) שמה שנטה הראב"ד משאר הראשונים בפירוש משניות אלו והעמידן בלא נמלך, הוא משום שפירש את המשנה כפשטה שפרח גם מן הראשונה, וכיון שכן הוכרח לפרש שהקריבן בלא לימלך, שאילו נמלך לא היה יכול להקריב אלא קן אחת בלבד, כדין 'אחת לזו ושתים לזו וכו' המועט כשר' (לעיל כב:). **עח.** **וכן** הרע"ב (ד"ה פרח וחזר). **עט.** **וכן** תמה גם בלשון הזהב (על הרע"ב הנ"ל). **פ.** **אולם** ראה בהערה לעיל (מ"ה) שאף הראב"ד כתב שדין קינה של הראשונה כדין חטאות המתות, עיי"ש [וראה שם ברא"ש שכתב שהרי זה ספק ספיקא, וראה ביעיר קנו (שיח השדה הגה"ה ד"ה נראה) בביאור דבריו]. **פא.** **וכתב** ביעיר קנו (ד"ה מעתה) שכן מדויק גם ברמב"ם (פסוה"מ פ"ט ה"ה). **פב.** **ובדבריו** שלפנינו (ד"ה זה צ"ע) מופיעה קושיא על דבריו 'זה צריך עיון והיאך יכול להקריב אפילו אחד' וכו', ודברים אלו נראים כהגהה, אולם הקושיא סתומה. וראה בראב"ד הנדפס במשניות שמופיעה בו 'הגה"ה' ושם הובאה קושיא זו בנוסח דומה ובקצת שינויים, ומפורש שם שהקושיא היא שכיון שפרח גם מהראשון וכבר הקריב גוזל אחד, שוב אי אפשר להקריב דבר, שמא הוא מקריב את בן זוגו של זה שלא כדינו [וכדברי הראשונים דלהלן שעל כן העמידו שלא פרח אלא מן השלישית]. והיינו שהקושיא היא על מה שכתב הראב"ד, והובא לעיל, שאפשר להעמיד את משנתנו גם בנמלך. ומסיק שם בעל ההגה"ה שהמשנה אינה מתפרשת אלא בלא נמלך, כדברי הראב"ד בהמשך שם, וממילא אין להקשות דבר [וכאשר כתב שם הראב"ד במפורש שאילו היה בא לימלך לא היה מקריב אלא קן אחת ותו לא, כדין המשנה דלעיל (כב:) 'אחת לזו ושתים לזו וכו' המועט כשר']. **פג.** **ולרא"ש** הנ"ל, שפרח מהרביעית ואילך. **פד.** **וכן** כתב התוספות יום טוב (ד"ה פרח וחזר). **פה.** **והרא"ש** (ד"ה פרח וחזר) כתב בסתמא שגזרו כאן כדלעיל. והתפארת ישראל (יכין אות כו) ביאר על פי דרכו, כמובא לעיל. **א.** **ושלפי** זה יקרבו כל גוזליה של השביעית. **ב.** **על** פי הגהות וציונים, ולפנינו 'נכשרה'. **ג.** **וראה** ביעיר קנו (שיח השדה הגה"ה ד"ה ולכאורה) בביאור דברי הרא"ש, מדוע לא נאמר שגם השישית לא תפסיד אחר שפרח ממנה לחמישית שאין קרב ממנה כלום, ויקריב חמש לשביעית ושתים לשישית, עיי"ש. **ד.** **וכן** כתב הרע"ב (ד"ה וי"א). **ה.** **ראה** כן גם במהר"י קורקוס (פסוה"מ פ"ט ה"ה) [ובהגהה שם במהדורת פרנקל]. **ו.** **וראה** שם עוד בזה. **ז.** **וכאמור** לעיל אף הרמב"ם פירש כן, אלא שלא ביאר בדבריו את דעת היש אומרים, ופסק שלא כמותם, וכן בהלכות (פסוה"מ פ"ט ה"ה) פסק שהשביעית יש לה ארבע. וראה במעיני יהושע (ד"ה וי"א) שביאר שדעת היש אומרים היא, שכיון שתקנת האחרות היא להשתתף ולהביא י"ב קינים [כפי שהוכיח שם], ואם ישתפו את השביעית עמם שתצא ידי חובה בשלוש הגוזלים המסופקים לה, לא יפסידו דבר [ראה שם שהוכיח כן], שלא יצטרכו להוסיף על מנין הי"ב, על כן כופים אותן על מידת סדום להתנות גם זאת שאם השביעית הפסידה מגוזליה שנעשו שלא כדין, שתצא ידי חובתה בי"ב אלו, ונמצא שלא הפסידה כלום.

מהשישית דבר, אלא מן החמישית וקודמותיה בלבד[ח], הלא באופן זה לא הפסידה השישית את שלושת הגוזלים האמורים[ט], ואין עליה לשוב ולהקריבם, וודאי שיכולה השביעית להתנות עמה שתתנם לה.

והקשה הראב"ד על דברי עצמו, שאם כן גם בפריחה שנייה יכולה השביעית להתנות עם השישית ולא תפסיד כלום, ומדוע שנתה זאת המשנה רק אחר פריחה וחזרה שלישית. ותירץ, שכן דרך המשנה שאינה מלמדת את התקנה אלא אחר שסיימה ללמד את כל ההפסד.

ועוד תירץ, שברישא שלשישית יש שתי קינים ולשביעית חמש קינים, הרי היא מונעת מהשביעית להקריב תחילה, שאם תקריב השביעית תחילה את השבע שלה [וכיון שבשלשה גוזלים יש ספק שמא אינם שלה ואין ידוע אם נעשו עולות או חטאות יש לפסול לה שתי קינים ויעלו לה חמש קינים], לא תוכל להקריב השישית אלא ארבע קינים[י] ואף הן לא יעלו לה כלל [שבארבעה גוזלים יש ספק שמא אים שלה ואין ידוע אם נעשו עולות או חטאות, ועל כן לא עלו לה ארבע קינים מתוך מה שהקריבה ונמצא שלא עלה לה דבר] ותצטרך להביא שש קיניה כבתחילה, ואם תקריב השישית תחילה[יא] את השש שלה, יעלו לה שתי קינים [שכאמור ארבע מתוך מה שהקריבה יש לפסול מספק], והשביעית תקריב רק חמש קינים ויעלו לה רק שלש [שכאמור שתים מתוך מה שהקריבה יש לפסול מספק]. ועל כן אי אפשר לומר שלא הפסידה כלום, שהרי הפסידה הרבה אם תקריב השישית תחילה, שאינה יכולה להקריב שתי קינים, ואינה יכולה להתנות בהן כיון שאינן קרבות. ורק באופן זה שהשישית אין לה כלום וצריכה להקריב כל קיניה מתחילה, בזה כופים על מידת סדום[יב] והשביעית תקריב תחילה והשישית לא תקריב כלל, ואחר מכן תביא השישית שש קינים אחרות ובשלושה גוזלים מהן תתנה עם השביעית, וכאמור[יג].

ובמהדורא בתרא חזר הראב"ד וביאר את המשנה רק באופן שהקריב הכהן הכל ולא נמלך, שהשביעית לא הפסידה כלום משום שהיא מתנה עם הקרבנות שחוזרת השישית ומקריבה, וכאמור לעיל. וחזר והקשה מדוע לא נשנה דבר זה בפריחה שנייה, ותירץ כאמור שהמשנה לימדה זאת רק אחר שסיימה ללמד את כל ההפסד [אמנם תירוץ שני אינו שייך כאן, שכיון שמדובר בלא נמלך אין לומר שהשישית מונעת מהשביעית וכו', שהרי כבר קרב הכל].

והקשה עוד, שהלא אפשר היה למשנה לומר תקנה אחרת שתועיל לכולן, שכולן יפטרו מידי ספיקותיהן בקינים שהפסידו על ידי פריחה וחזרה שלישית, שיביאו שתים עשרה קינים, שהראשונה תביא גוזל אחד, והשניה תביא שני גוזלים, והשלישית תביא שלושה גוזלים, והרביעית תביא ארבעה גוזלים, והחמישית תביא חמשה גוזלים, והשישית תביא ששה גוזלים, והשביעית תביא שלושה גוזלים, ויתנו שכל אחת תקח מאלו את הנצרך לה. ותירץ, שכיון שכל אחת תלויה בכולן, לא פתח התנא בתקנה זו, שאין זו תקנה נכונה שתשהה כל אחת את חובותיה עד שיביאו כולן את קיניהן.

ועל פי סברא זו ביאר את דעת תנא קמא שכתב שהשביעית הפסידה שלש קינים, ושלא כדעת היש אומרים שלא הפסידה כלום[יד], בשני אופנים: א. שדעת תנא קמא שאין לתת תקנה לשביעית להשתתף עם השישית, שכיון שהשביעית הפסידה מועט והשישית הפסידה מרובה, יש לחשוש שהשביעית תשהה את קיניה ותתעכב גם השישית מחמתה. ב. שדעת תנא קמא שאין לתת להן תקנה כלל, שמא יבואו לעשות את התקנה באופן האמור שיביאו יחד שתים עשרה קינים, וימתינו זו לזו הרבה[טו].

ביאור הסיפא בפרח מן המתות

ואם פרח מבין המתות[טז] **לכולן הרי כולן ימותו**[יז]. כתב הרז"ה (ד"ה ולס), שבבא זו פשוטה היא, ולא נקט אותה התנא אלא אגב שהתחיל בהפסד סיים בהפסד.

והראב"ד שפירש את המשניות הקודמות בלא נמלך, כתב כאן (ד"ה זה) שדין זה אינו אלא בנמלך, שאילו לא נמלך והקריב, עלו לחובתו, שאין בעלי חיים נדחים, כאמור בזבחים (עג:). ומה שנכתב דין זה כאן, ביאר במהדורא בתרא (סוף מ"ג), שבאה המשנה לומר שאמנם בתערובת דלעיל בפרח גוזל לתוכן עדיין יש שהן כשרות, ומכל מקום אתה מוצא תערובות שאין כשר מהן דבר, וזהו באופן שפרח מן המתות לתוכן.

מדוע אין קרבה המפורשת

קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתומה למפורשת יקח זוג לשני. מדברי המשנה עולה שהקן המפורשת אינה קריבה, ולכך היא פוסלת את המעורב בה [שעל כן יקח זוג לשני]. בביאור הדבר כתבו **הראשונים** שני אופנים:

א. **הראב"ד**, הרז"ה (ד"ה קן) **והרא"ש** (ד"ה ופלס) כתבו, שעל ידי שפרח הגוזל לתוכה, נתערבו גוזליה זה בזה ועתה אינו מכירם[יח], ועל כן נפסלו כולם מהקרבה.

ב. הראב"ד (שם) כתב מתחילה, וכן כתב גם **המפרש** (ד"ה קן), כי הקן המפורשת בה עוסקת המשנה היא קן שנתערבו גוזליה ונפסלה מהקרבה, ודין גוזליה למות. וכתב המפרש (שם), שכן מוכח מהמשך דברי המשנה, שאם פרח מן המפורשת ראשון ימותו כולם, וקשה למה ימות הנשאר במפורשת, ועל כרחך שהמפורשת שבמשנה היא קן שנתערבו גוזליה. וראה שם מה שהובא בזה.

החידוש שבדין זה

כתב היעיר קנו (ד"ה יקח), שלא היה צריך התנא לפרש שאי אפשר להקריב את המפורשת, שהרי כבר למדנו לעיל (כג:) שחטאת שנתערבה בעולה ימותו, ובא להשמיע שיקח זוג לשני. ובביאור החידוש בדין זה, שלכאורה שמענוהו כבר מדין 'פרח לבין המתות' הכתוב שם, כתב שני אופנים:

א. היה מקום לומר שבאופן זה שפרח לבין המפורשות, יהיה דין התערובת כאמור לעיל (ע"ה) בפרח לבין הקריבות שפוסל אחד כנגדו, ואף שאין דומה האופן המובא למובא שם, שכאן אינן קריבות עוד, ואין סיבה שלא להקריבנו, אף על פי כן הייתי אומר שימותו גם כאן משום לא פלוג בין אופן שפרח לבין הקריבות שעדיין קריבות ובין אופן שפרח לבין הקריבות שכבר אינן קריבות [כדין משנתנו].

ב. לעיל (ע"ה) מבואר שאם פרח גוזל לבין הקריבות, יאמר מה שהלך אצל חטאות יהיה חטאת ומה שהלך אצל עולות יהיה עולה. והנה אם הלך מתחילה הגוזל אצל חטאות, ונעשה אף הוא חטאת [והנותר נתפרש ממילא לעולה], ושוב נתערבה בהם עולה ומעתה כולם ימותו, הרי איבד הנותר את בן זוגו, ואף על פי כן הוא קרב עולה דווקא, שבעת שנתפרש לעולה נדחה מחטאת, וכן הוא אם נתערב אצל עולות ושוב נתערבה בהן חטאת וימותו, שאף על פי כן הוא קרב עתה לחטאת בלבד, משום שנדחה מעולה. ולפי זה יש לבאר את חידוש המשנה, שלא נאמר שאף שעתה הגוזל מעורב עם הקן כולה, אולם יש לחשוש שמא מתחילה היה מעורב עם החטאת לבדה ונתפרש הנותר לעולה ונדחה מחטאת, או שמא היה מעורב מתחילה עם העולה לבדה ונתפרש הנותר לחטאת ונדחה מעולה, ומפני ספקות אלו אי אפשר להקריבנו כלל, ומחדשת המשנה שאין חוששים לכך, ויקח לו זוג ויקריבם כרצונו.

החידוש שבדין חזר

חזר[יט]. בביאור החידוש שבדין זה, כתב **היעיר קנו** (ד"ה חזר) שהיה מקום להתיר להקריב את הגוזלים מכח ספק ספיקא, שכאשר הוא מקריב גוזל אחד לחטאת, יש לומר שמא החוזר הוא החטאת המפורשת או הגוזל שפרח מתחילה, ואפילו נאמר שהחוזר הוא העולה המפורשת, עדיין יש לומר שהגוזל שהוא מקריב עתה אינו החוזר אלא הנותר[כ]. וכן כאשר הוא מקריב את הגוזל האחר לעולה יש להסתפק כן לאידך גיסא, שמא חזר הגוזל המפורש לעולה או הסתום, ואפילו נאמר שחזר הגוזל שנתפרש לחטאת, שמא אינו הוא אלא האחר. ומחדשת המשנה שאין אומרים כן.

מדוע ימות הנותר בקן המפורשת

או שפרח מן המפורשת ראשון הרי כולן ימותו. יש לברר מדוע ימות הנותר בקן המפורשת. וראה לעיל בסמוך שיש שכתבו שמדובר שהיו גוזליה

ח. **דהיינו** שאותם אלו שפרחו מהחמישית לשישית פרחו לשביעית וכנגדם באו מהשביעית לחמישית. ט. **נראה** מדברי הראב"ד כאן, שהשישית כבר הקריבה את הראשונות, ובאה עתה להקריב שוב לצאת ידי חובה, וראה להלן שמשמע לא כך, וצ"ע. י. **כן** כתב שם, ונראה שצ"ל 'פרידים'. יא. **על** ידי פיס שיטילו ביניהן. ראב"ד שם. יב. **שלא** לומר שתקריב השישית את קיניה [ואז תפסיד השביעית ולא תקריב אלא ארבע קינים], שהלא בין כך לא יעלו לה ותצטרך להביא הכל כבתחילה. יג. **לפי** האמור כאן, השישית אינה מקריבה את הראשונות כלל, ואם כן איך תתנה בשלשה עם השביעית, שמא אין ממנה בשביעית כלום, ואילו השביעית יש בה שלשה משל חמישית, וצ"ע. יד. **וראה** בפירוש הרז"ה (מ"ה) שהקשה על דברי הראב"ד במהדורא קמא [שהיתה לפניו] מדוע חולק תנא קמא ואינו סובר את תקנה זו. ובמהדורא בתרא שב הראב"ד לפרש זאת, וכדלהלן. טו. **וראה** ברז"ה (מ"ה) שהקשה על פירוש הראב"ד מדוע לא כתבה המשנה לעיל (מ"ג) את דינה שלא הפסיד כלום, שלפירוש הראב"ד הוא על ידי שיתוף דווקא, בלשון 'יש אומרים', שהלא לדעת תנא קמא כאן אף שם הפסידה כיון שאינו סובר שאפשר להשתתף. אמנם מדברי הראב"ד מתבאר היישוב לכך, ששם שתיהן שוות ואינן נשים מרובות, ולכך אין לחשוש לשהייה. טז. **היינו** מבין החטאות המתות, שאילו אלו שהובאו במשנתנו אינן מתות אלא מפני הספק. רא"ש (ד"ה ולס). והתפארת ישראל (אות כט) כתב שיש לפרש עוד שפרח מבין הקינים של הנשים שאין קרב להן דבר. יז. **ואין** אומרים שנכבשם וינודו ונאמר כל דפריש מרובא פריש, שיש לחשוש שמא יקח מן הקבוע. זבחים (עג:), והובא בתפארת ישראל (אות ל). יח. **ביעיר** קנו (ד"ה פרח) ביאר כיצד אירע כן שעל ידי הפריחה נתבלבל ביניהם, שהיה שובך עגול חלוק לשלשה תאים בעיגול, תא אחד ריק ובשנים האחרים בימני עולה ובשמאלי חטאת, וכאשר פרח גוזל נוסף ונכנס בתא הריק, נתבלבל הכל, כי אין ידוע עתה מי הוא ימני ומי הוא שמאלי, אחר שהם שלשתם בעיגול ורק הריק הוא שהגדיר את הצדדים ימין ושמאל. יט. **הרא"ש** כתב 'ואם חזר אחד מתוך שלושה לקן ראשונה'. וכתב היעיר קנו (סיס הסדה, ד"ה הלסון) שלשון הרא"ש מגומגם, שהרי במקום הקן נותר רק גוזל אחד, ואיך אפשר לומר שחזר לקן. וביאר שאפשר שמדובר שחזר אחר שכבר לקח זוג לשני, ומחדשת המשנה שאף שנתערב ברוב, ימותו כולם. כ. **דהיינו** שבכדי לאסור את הקרבת הגוזל לחטאת צריך לומר שני דברים, שהוא הגוזל שחזר, ושהחוזר הוא העולה.

מעורבים, והוכיחו כן מכאן. והראב"ד (ד"ה קן) כתב בפירושו השני, שעל ידי הפריחה נתבלבל ונתערב גם הנותר ואין ידוע מי הוא.

יש צורך באמירה בכדי לפרש את הקרבנות

חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע פרח מן האמצע לצדדין אחד הילך ואחד הילך לא הפסיד כלום אלא יאמר זה שהלך אצל חטאות[כא] חטאת[כב] וזה שהלך אצל עולות עולה. כתב היעיר קנו (ד"ה אלא יאמר), שיש לדקדק מה שלא נקט התנא בלשונו 'אלא יהא זה' וכו', ונקט דווקא שיאמר כן, שיש צורך באמירה דווקא. והיינו שאף שדין הוא שסתמא לשמו, כאמור בזבחים (כ:), אין זה אלא בקרבן שכבר נתפרש, אבל בקרבן סתום צריך שיבררו הכהן, ולפיכך צריך לומר קודם ההקרבה שזה שהלך אצל חטאות וכו', והחידוש שבכך הוא שאף שנתערב בחטאות ועומד להקרב כחטאת, אין אומרים בזה שסתמא לשמה[כג].

פירוש 'חזר'

חזר לאמצע האמצעיים ימותו אלו יקרבו חטאות ואלו יקרבו עולות. בביאור הלשון 'חזר' שנאמר בלשון יחיד, נחלקו הראשונים. **הראב"ד** (ד"ה חזר) פירש, שחזר קן לאמצע, ואין ידוע אם בא מצד אחד או שבאו שני הגוזלים משני צדדים. וביאר, שמדובר שראה שבא גוזל אחד מצד אחד, ואינו יודע אם גם השני בא מצד זה או שבא מן הצד האחר ויש כאן חטאת ועולה שנתערבו. ואת החידוש בבבא זו כתב לבאר בשני אופנים: א. שאף שבאו למקום אחד, אין אומרים שאף באו ממקום אחד. ב. שאף שיש גוזלים רבים בצד אחד, אין אומרים שודאי פירש מהרוב, שאין אומרים בזה כל דפריש מרובא פריש, גזירה שמא יטול מן הקבוע, כפי שאמרו בזבחים (עג:).

והרז"ה (ד"ה מטלת) **והמפרש** (ד"ה לא) פירשו את דברי המשנה, שחזר אחד מכאן ואחד מכאן, והרי זה חטאת ועולה שנתערבו[כד].

ביאור דברי המשנה שפרח מן האמצע לצדדין

חזר או שפרח מן האמצע לצדדין הרי כולן ימותו. בדברי המשנה הללו מצינו שתי גירסאות. לפנינו נכתב 'חזר או שפרח מן האמצע לצדדין', ולגירסא זו המשנה מביאה שני אופנים, אופן א' שחזר לצדדים ואופן ב' שפרח לצדדים. אולם **הרא"ש** (ד"ה חזר ופרח) וכן **השיטה מקובצת** (הגהות וליונים) מחקו את התיבות 'או שפרח', ולדבריהם אין בדברי המשנה אלא אופן אחד, וכן היא גירסת **המפרש** **והרע"ב**[כה]. וביאר הרא"ש, שאין לגרוס 'או שפרח מן האמצע לצדדין', שמשמע שמדובר שפרח מן האמצע ראשון[כו], ובזה אין לומר שימותו כולן, שהלא כבר נתבאר בתחילת המשנה שלא הפסיד בזה כלום. **והגר"א** (ד"ה או) כתב, שנקטה זאת המשנה בשיגרא דלישנא של המשנה הקודמת שנאמר שם שפרח מן המפורשת ראשון.

אמנם יש שגרסו כלפנינו, וביארו את דברי המשנה בכמה אופנים:

א. הראב"ד (ד"ה חזר) [והובא **בר"ש** (שם)] גרס כלפנינו שהמשנה כוללת שני אופנים, וביאר ש'חזר' היינו שחזר לצד אחד ואיננו יודעים לאיזה צד, ו'פרח' היינו שפרח לשני הצדדים. וכתב הרא"ש (שם) שלדבריו סדר הדברים בזה הוא על דרך 'זו ואין צריך לומר זו'[כז].

ב. הרמב"ם (פירוש המשנה) פירש, ש'פרח מן האמצע לצדדין', היינו שפרח לצד זה ששם החטאות או העולות ופרח משם לקצה האחר[כח].

ג. התפארת ישראל (יכין אות מה) כתב, ש'חזר' היינו שחזר מהאמצע אחד לכל צד, ו'פרח' היינו שפרחו מן האמצע לצדדים, ולא נתערבו היונים שוב, אלא שעל ידי פריחה זו נתערבו הצדדים זה בזה, שאינו יודע באיזה צד הכשרות ובאיזה צד המתות. עוד כתב באופן אחר, ש'חזר' היינו שחזרו שניהם כל אחד לאחר, ו'פרח' היינו שאחד מהם פרח ואין יודעים לאן[כט].

ד. הרש"ש (ד"ה או) פירש, שכוונת המשנה כאילו נאמר 'חזר מן האמצע לצדדין או שפרח מן הצדדים לאמצע', והיינו שהפריחה היא שמתחילה פרחו מן הצדדים לאמצע.

ה. עוד כתב הרש"ש שם לפרש שפרח מן האמצע לצד אחד, ומצד זה לצד שני, וזהו 'לצדדין' בלשון רבים[ל]. והיינו דרך משל שפרח מתחילה לצד החטאת, ואחר כך פרח משם לצד העולה, שימותו כולם. ואף שצד הראשון עדיין יכול להיות קרב [שהרי לא פרח אליו גוזל מפורש אלא סתום ויכול להקריבו חטאת], גזרו בו חכמים אטו הצד השני[לא].

החידוש בדין זה

דנו הראשונים מהו החידוש בבבא זו. **הראב"ד** (ד"ה חזר) כתב, שהחידוש הוא שאף שיש גוזלים רבים בצד אחד יותר מאשר בצד השני, אין אומרים שודאי חזר למקום הרוב, אלא אוסרים את כל הצדדים[לב].

והרז"ה (לעיל מ"א ד"ה וכן מה) הקשה על דבריו, שלא שמענו מעולם שהיה מקום לומר 'כל דפריש לרובא פריש'. והוסיף, שאף שמצינו (זבחים עג.) 'איסורא ברובא איתיה', היינו באופן האמור שם 'אמר רב טבעת של עבודת כוכבים שנתערבה במאה טבעות וכו' אם פירשו ארבעים כולן למקום אחד אין אוסרות ששים למקום אחד אוסרות', שבאופן זה אנו אומרים שכאשר פירש המיעוט מן הרוב אנו אומרים שהמיעוט הפורש הוא מן הרוב המותר והאיסור נותר ברוב, אולם לא באופן האמור שאין כאן פרישה כלל ואנו דנים להיכן הלך הגוזל אם לרוב או למיעוט.

והרז"ה (ד"ה הכי) כתב, שהחידוש בבבא זו הוא שאין מדמים זאת לדין האמור בתרומה (פסחים מד.) 'שתי קדירות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שתי מדוכות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר תרומה לתוך התרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו', וכן אמרו (שם ט:) לגבי שני ציבורין אחד של מצה ואחד של חמץ ולפניהם שני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ובאו שני עכברים ולקח כל אחד מציבור אחד לבית אחד שתולים שהחמץ בא לבית שאינו בדוק והמצה באה לבית הבדוק, והיינו שתולים להקל[לג], ואף כאן היה אפשר לומר שחטאת פרחה לחטאות ועולה פרחה לעולות[לד], ומחדשת המשנה שאין אומרים כן לפי שהוא ספק דאורייתא ובקדשים שהם חמורים[לה].

מדוע נשנה דין הבאת קן ממין אחד באשה דווקא

אילו מביאין תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין[לו] כיצד האשה שהביאה חטאתה תור וכו'. כתב **הראב"ד** (ד"ה והלא), שלא נכתב כן במצורע וזב אלא באשה דווקא, אף שהדין שוה בכולם, משום שהכוונה כאן ליולדת, ובאה המשנה לחדש שאפילו בה, שנכתבה בה העולה קודם לחטאת, אף על פי כן הולכים אחר החטאת. ב. עוד כתב טעם נוסף, שדיברה המשנה ביולדת דווקא לפי שטעמו של בן עזאי ללכת אחר הראשון הוא מפסוק הנאמר ביולדת [ראה להלן בשם הראב"ד]. וראה להלן בהמשך המשנה אודות כך שלא רק משנה זו אלא כל המסכת נשנתה בנשים דווקא.

שתי הלכות בהבאת קן ממין אחד מקורותיהן וגדריהן

האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור עולתה תור[לז] וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה בן עזאי אומר הולכין אחר הראשון. במשנה נאמרו שני דינים: א. שעל שני הגוזלים שבקן להיות בני מין אחד, שניהם תורים או שניהם בני יונה. וכתבו

כא. התוספות יום טוב (ד"ה זה) דקדק שכיון שלא היתה שם אלא חטאת אחת, היה למשנה לומר 'זה שהלך אצל חטאת' בלשון יחיד. וביעיר קנו (ד"ה ועפ"ז ניחא נמי הא) הוסיף, שאף שלשון 'חטאת' ו'עולה' מתפרש גם על רבים, ועל כן יתכן שמה שאמרה המשנה 'חטאת מכאן ועולה מכאן' היינו חטאות ועולות רבות, מכל מקום יש לדקדק מדוע שינה התנא את לשונו מלשון יחיד ללשון רבים. וביאר שבאה המשנה לחדש שאף שנתערב ברוב חטאות או רוב עולות, אין מתבטל בהן להיעשות חטאת או עולה מאליו, אלא צריך שיקבענו לחטאת או לעולה. **כב. בדבר** החידוש בבבא זו כתב היעיר קנו (ד"ה פרח) עוד, שהוה אמינא שמה שהקינים מתפרשות בעשיית כהן, אין זה אלא כאשר הברירה בידו לעשות את הגוזל עולה או חטאת, ולא באופן זה בו הוא מוכרח לקובעו חטאת או עולה, ומשמיעה המשנה שאין זה כך, אלא גם באופן זה יכול הוא לקובעם כפי הצורך. **כג. עיין** שם מה שכתב עוד בזה. **כד. והרא"ש** (ד"ה חזר) כתב את שני הפירושים. וראה ביעיר קנו (סיק הסדה, הג"ה ד"ה נראה) מה שכתב אודות הפירושים השונים והחידוש שבהם. **כה. גירסת** השיטה מקובצת היא 'חזר מן האמצע לצדדין', גירסת הרא"ש היא 'חזר ופרח מן האמצע לצדדין' וגירסת המפרש והרע"ב היא 'חזר מן האמצעיים לצדדין'. וראה בתוספות יום טוב (ד"ה או) שהעיר על כך שהרמב"ם בחיבורו (פסולי המוקדשין פ"ט ה"ז) לא העתיק אלא אופן אחד. **כו. כעין** האמור במשנה הקודמת 'או שפרח מן המפורשת ראשון'. **כז. [ובדברי** הראב"ד והרא"ש, עיין יעיר קנו (סיק הסדה, הגס"ה ד"ה הנה)]. ואף הרז"ה (ד"ה אלו, ד"ה או) גרס כלפנינו, וביאר 'חזר עוד ופרח אחד אילך ואחד אילך, הוה ליה כפורח מהמתות לכולן, או שפרח מן האמצע לצדדין האמצעיים גם הם כמפורשים לחטאת ולעולה ופרחו לצדדין אחד אילך ואחד אילך', הרי שפירש בין 'חזר' ובין 'פרח' באופן אחד, וצריך ביאור מה בין זה לזה. אולם בפירושו הנדפס במשניות יש שינויי לשון, וכך נאמר שם, 'חזר עוד ופרח אחד אילך ואחד אילך, הוה ליה כפורח [כן נראה דצ"ל] מהמתות לכולן, או שפרח מן האמצע לצדדין כשהאמצעיים גם הם מפורשים לחטאת ולעולה ופרחו לצדדין אחד אילך ואחד אילך', והיינו שהוא מפרש את האופן השני שהיתה באמצע קן מפורשת. **כח. וראה** להלן מהרש"ש. **כט. ופירוש** זה הוא ההיפך מפירוש הראב"ד דלעיל. **ל. וזהו** כעין פירוש הרמב"ם דלעיל. רש"ש שם. **לא. עוד** ביאורים בזה, ראה ביעיר קנו (ד"ה חזר או). **לב. דברי** הראב"ד הם לשיטתו שהמשנה דיברה גם באופן שפרח גוזל אחד בלבד. **לג. 'כמו** שמפורש לכל אחד טעמו במקומו'. רז"ה שם. ובגמרא שם מבואר שהוא משום שבאופנים האמורים זהו ספק דרבנן. **לד. והרז"ה** לשיטתו שמדובר במשנה רק באופן שפרחו שניהם אחד אילך ואחד אילך. **לה. לכאורה** קשה למה הוצרך להוסיף שקדשים חמורים, וצ"ע. **לו. בטעם** שהביאה המשנה דינים אלו כאן, כתב התפארת ישראל (יכין אות מז, בועז אות ד) שהוצרך התנא ללמד את דין הבאת חטאת ועולה ממין אחד ומחלוקת חכמים ובן עזאי, כהקדמה לדינים המבוארים להלן (כד:), ואגב זה השמיענו גם דין הבאת עולה וחטאת לאחר מיתה [ושגם לאחר מיתה יש להביאם ממין אחד, ראה להלן כן בשמו שגם דבר זה נכלל בדברי המשנה]. וראה ביעיר קנו (ד"ה אין) שביאר באופן אחר. **לז. ראה** להלן (כד:) שהובאה מחלוקת ראשונים אם דין זה נוהג גם בקיני נדבה, או רק בקיני חובה. וראה ברש"ש בנזיר (נט: ד"ה א"ל) שהאריך להוכיח שכל זה בעופות, אולם יכול להביא עולת בהמה במקום עולת העוף [ואף במקום שלא נתפרש בתורה כן], ראה שם באורך. **לח. שתי** תיבות אלו נוספו במהדורות אחרונות, אחר שהושמטו מתחילה בשל טעות הדומות. וראה ביעיר קנו (ד"ה ועפ"ז ניחא נמי הנוסחא) מה שביאר בזה.

הראב"ד והרא"ש (ד"ה קין), שמקור הדין ממה שנאמר (ויקרא יב ח) 'שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת'[לט], ולא תור ובן יונה לעולה ולחטאת[מ].

ב. שקרבן אחד קובע את מינו של השני, לתנא קמא מין החטאת קובע, ולבן עזאי מינו של הראשון קובע.

אודות מקור דין זה הביאו הראב"ד (ד"ה הלכה) והרא"ש (ד"ה תכפול) את דרשת התורת כהנים 'אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר', מכאן אמרו האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור, שכיון שסמכה התורה 'וכפר' לחטאתה, למדים שממין החטאת תהא כל הכפרה בין שהיא ראשונה ובין שהיא אחרונה[מא]. וראה להלן אודות דברי התורת כהנים הללו.

ובחידושי רבי אריה לייב (ח"ב סי' לה ד"ה ונזה) כתב בגדר הדין, שהנה יש להקשות בהביאה עולתה תחילה ולאחר מכן חטאתה ממין אחר, שכיון שעולתה כבר קרבה והיא כשרה, מדוע תצטרך להביא עולתה שוב[מב]. וביאר שם על פי מה שיסד שמה שמביאה את שתיהן ממין אחד, אין זה קביעות מין בעלמא, אלא שעצם חובת הקרבן והכשרו הם שתביא קן אחד לחטאת ואחד לעולה, ומצטרפים זה לזה בהקרבתם, ועל כן הם צריכים להיות ממין אחד. ועוד הוסיף לייסד, שגדר העולה היא שהיא מצטרפת ומשלימה את החטאת[מג], ועל כן כאשר הביאה את החטאת שלא ממין העולה, נקבע המין בחטאת ולא יצאה ידי חובה בעולה[מד].

ביאור דברי התורת כהנים

בתורת כהנים שלפנינו (תזריע פרק ד ס"ג) הובאה דרשה זו בשינוי לשון, וכך נאמר שם, 'דבר אחר, מה תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת[מה], לפי שנאמר אחד חטאת ואחד עולה[מו], שאם הביאה חטאתה תחילה תביא עולתה ממין חטאתה, מנין שאם הביאה עולתה תחילה שתביא חטאתה ממין עולתה, תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת, הביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור, עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה, בן עזאי אומר הולכים אחר הראשונה'.

ודברי התורת כהנים סותרים את עצמם, שכיון שהדרשה מלמדת שאם הביאה עולתה תחילה תביא חטאתה ממין עולתה, והיינו שאם הביאה חטאתה שלא ממין עולתה תכפול ותביא חטאת אחרת ממין עולתה, כאשר כתב הר"ש משאנץ שם (ד"ה מנין), כיצד המשיכו ואמרו שאם הביאה עולתה תור וחטאת בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה.

ומצינו כמה דרכים וגירסאות[מז] בביאור דברי התורת כהנים[מח]:

א. בקרבן אהרן נראה שפירש מה שאמרו 'מנין שאם הביאה עולתה תחילה שתביא חטאתה ממין עולתה', שהיינו שמא נאמר שתביא חטאתה ממין עולתה וכו'[מט].

ב. גירסת הגר"א[נ] היא 'מנין שתביא עולתה ממין חטאתה'[נא].

ג. עוד מובא בשם הגר"א לגרוס באופן אחר, 'שאם הביאה חטאתה תחילה תביא עולתה ממין חטאתה, וכאן שמביאה עולתה תחילה יכול שתביא חטאתה ממין עולתה'. ופירוש גירסא זו שאמרו 'שמביאה עולתה תחילה' היא, שמה שהקדימה התורה ביולדת עולה לחטאת ביארו בגמרא (זבחים צ.) שלמקראה הקדימה הכתוב, ופירשו בתוספות (שם ד"ה למקראה) בשם ה"ר חיים שיקדיש את העולה קודם לחטאת, ומשום זה הו"א שגם תהא העולה עיקר ללכת אחריה, וקמ"ל שאף כאן הולכים אחר החטאת. ולדבריהם מתאימים דברי התורת כהנים שלפנינו עם מה שהביאו הראשונים הנ"ל[נב].

ד. בקרבן אהרן הביא גירסא אחרת בדברי התורת כהנים, ולפיה אחר הדרשה 'תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת', גורסים 'דבר אחר מנין שאם הביאה עולתה' וכו'[נג], וכך היא הגירסא, 'מה תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת, לפי שנאמר אחד חטאת ואחד עולה, שאם הביאה חטאתה תחילה תביא עולתה ממין חטאתה, מנין שאם הביאה עולתה תחילה שתביא חטאתה ממין עולתה, תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת', והיא דעה אחת שהולכים אחר הראשון. והמשך דברי התורת כהנים הוא, 'דבר אחר [היינו דעה אחרת] הביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור, עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה, בן עזאי אומר הולכים אחר הראשונה'. והיינו שבעל הדעה האחרת סובר שהולכים אחר החטאת כדעת חכמים במשנתנו. על הגירסא הנ"ל, לפיה דברי הברייתא הראשונים הם דעת בן עזאי, יש להקשות שנמצא שבן עזאי היינו תנא קמא, ואין כאן שלש דעות אלא שתי דעות. וכתב הקרבן אהרן, שבן עזאי דיבר בכפל שיכפיל, ואמר שלא יכפיל להביא אלא אם שינה מן הראשון[נד].

והנה הר"ש משאנץ (ד"ה בן) כתב, שדעת בן עזאי היא שמה שהולכים אחר הראשון הוא רק כשהביא עולה תחילה, אולם כאשר הביא חטאת תחילה יכול להביא את העולה ממין אחר. וכתבו[נה] שהר"ש גרס כגירסא זו[נו], ובא ליישב את הקושיא האמורה, מה בין דעת בן עזאי לדעת תנא קמא, ויישב שתנא קמא סובר שהולכים לעולם אחר הראשון בין אם הוא עולה ובין אם הוא חטאת, ובן עזאי מחלק בין עולה לחטאת, וכאמור.

ה. ביעיר קנו (ד"ה בן עזאי) כתב, שנראה להגיה בדברי התורת כהנים באופן זה, שהמשך הדברים בתורת כהנים הוא 'אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר מלמד שהכפרה בחטאת לאכול בזבחים', וכיון שהראשונים הביאו את הדרשה בנוסח 'אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר', הרי שיש לגרוס כן לפנינו ולהעתיק את כל הבבא לעיל מינה, וכך היא הצעת הברייתא, 'לפי שנאמר אחד חטאת ואחד עולה וכו', מנין שאם הביאה עולתה תחילה שתביא חטאתה ממין עולתה, תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר, מלמד שהכפרה בחטאת לאכול בזבחים, הביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול' וכו'. והיינו שמתחילה דרש לענין לכתחילה שיש להשוות בין העופות, ואם הביאה עולתה ממין אחד תביא חטאתה מאותו מין, ולמד זאת מ'אחד לעולה ואחד לחטאת' ושוב למד מ'וכפר' שאם הביאה הקרבן הקודם שלא ממין הקודם פסולה העולה.

טעמי מחלוקת חכמים ובן עזאי אם הולכים אחר החטאת או אחר הראשון

בביאור טעמם של חכמים, ראה לעיל שדרשו כן מפסוק. המפרש (ד"ה הלכה) והרע"ב (ד"ה תכפול) ביארו את טעמם בסתמא 'שהחטאת היא העיקר'. ובתוספות יום טוב (ד"ה תכפול) הביא את לשון הרמב"ם בפירושו, שהטעם הוא משום שהיא קודמת בפסוק. והקשה, הלא ביולדת קודמת העולה. ותירץ, שלמקראה הקדימה הכתוב. ובמשנת חכמים כתב בדעת הרמב"ם (כהן פ"ג מ"ו), שלחכמים אין הולכים לא אחר החטאת ולא אחר העולה, שיכול לעשות הכל מתחילה כרצונו ואינו חייב להביא עוד ממין החטאת, מה שאין כן לבן עזאי שנתחייב להביא ממין הראשון. וראה להלן (שם) מה שהובא בזה באורך.

ובביאור טעמו של בן עזאי, כתב הראב"ד (ד"ה הלכה) שדעתו היא שהראשון הוא עיקר בכל מקום[נז], וכמו שאמרו (ברכות מא:) שכל הקודם לפסוק קודם לברכה, וכיון שהקדים הפסוק ביולדת עולה לחטאת, הרי זה בא ללמד שאפילו עולה קובעת אם היתה ראשונה[נח]. וכן נראה בתורת כהנים[נט].

לט. **לשון** זו נמצאת בקרבן יולדת, ולשון הרא"ש שם 'שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה', ופסוק זה כצורתו אינו נמצא בשום מקום, ואולם בקרבן עולה ויורד (שם ה ז) נאמר 'שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה'. ויתכן שלא התכוונו הראשונים להביא פסוק מסוים, אלא ללמוד כן ממשמעות הפסוקים שנאמרו תמיד באופן של זוגות מאותו מין. מ. **ונראה** שהצורך בדרשה זו הוא, שבלעדיה לא היינו דורשים מהדרשה הבאה שהחטאת עיקר גם לגבי מין העוף. מא. **זהו** לשון הראב"ד. ולשון הרא"ש הוא 'משמע שהוא [החטאת] עיקר והכל הולך אחריה'. ולפי זה אין הכרח שהלימוד הוא על ענין זה דווקא, אלא שלמדים זאת ממילא, כיון שהיא עיקר. מב. **והיינו** שיש לפסול את החטאת ולהצריכה חטאת אחרת, ולא להכשיר את החטאת ולהצריכה עולה אחרת ממין החטאת. מג. **ראה** לעיל שם שהוכיח כן. מד. **וראה** שם שביאר בזה גם מה שמבואר בתורת כהנים מאותו לימוד עצמו אף דין זה שאם מתה יביאו יורשים עולתה, וביאר שם שגם דין זה יסודו במה שהעולה היא השלמת החטאת, ולולי זה לא היתה באה לאחר מיתה. מה. **שהיה** יכול הפסוק לומר 'שתי תורים או שני בני יונה לעולה ולחטאת', או שהיה יכול לומר 'אחד לעולה והשני לחטאת'. קרבן אהרן. ועיין גם תוספות יום טוב (ד"ה תכפול). מו. **פסוק** זה אינו בנמצא, ומצינו רק 'את האחד חטאת ואת האחד עולה' במצורע (ויקרא יד לא) וכן בזבה (שם טו ל), או 'אחד חטאת והאחד עולה' בזב (שם פסוק טו). ובנוסח הספרי שבקרבן אהרן, הגירסא היא 'את האחד חטאת ואת האחד עולה'. מז. **ויש** להעיר אודות הגירסאות שבסמוך, שבתוספות בזבחים (ה. ד"ה עולתה) ובמנחות (ד: ד"ה ס"ג) הביאו את דברי התורת כהנים שאם הביאה עולתה תחילה תביא חטאתה ממין עולתה, כפי שהוא לפנינו, ולא כגירסאות הגר"א דלהלן. אבל יתכן שגרסו כגירסת הקרבן אהרן דלהלן, או שפרשו את דברי התורת כהנים כמובא בהערה הבאה. מח. **ולכאורה** היה אפשר לפרש את דרשת התורת כהנים באופן פשוט, שאם הביאה עולתה תחילה תביא חטאתה ממין עולתה, אבל באמת אם לא הביאתה ממין זה, תחזור ותביא עולתה ממין חטאתה [כאשר היא דעת חכמים]. והיינו שדין זה, ששתיהן ממין אחד, נאמר בין באופן שהקדים את העולה ובין באופן שהקדים את החטאת [ואל תתמה על שהוצרכה הברייתא ללמד זאת, שהרי להלן הבאנו בשם הר"ש שאכן דעת בן עזאי שאם הקדים את העולה אין החטאת צריכה להיות ממינה]. ולפירוש זה מתחילה למדה הברייתא ששתיהן צריכות להיות ממין אחד, ושוב הביאה מחלוקת באופן שאינן ממין אחד, איזו מהן נפסלה, אם העולה כדעת חכמים או השניה כדעת בן עזאי. וראה להלן כעין זה בשם היעיר קנו. מט. **וכתב** הקרבן אהרן שם, שהדרשה היא, שכיון שנאמר 'אחד חטאת ואחד עולה' שהכל הולך אחר החטאת, שמא נאמר שכאן שהוקדמה עולה נלך אחריה, תלמוד לומר 'אחד לעולה ואחד לחטאת', שהאחד לעולה יהיה כאחד לחטאת. נ. **וכן** הוא בתו"כ שבמלבי"ם. נא. **והמשך** דברי הברייתא הוא פירוש הדרשה, שאם הביאה את החטאת ממין אחר תכפול את העולה. נב. **אף** כי בראשונים הנ"ל נראה שגרסו באופן אחר, שהדרשה היא מסמיכות החטאת ל'וכפר', ולפנינו יש בתורת כהנים דרשה כזו לאחר מכן ולענין אחר. וראה בפירוש הראב"ד לתורת כהנים שם, שנראה לכאורה שגרס כפי שהביא בפירושו כאן. וראה להלן בשם היעיר קנו. נג. **וראה** את גירסת התוספות יום טוב (ד"ה תכפול). נד. **כוונתו** צ"ב, ואולי רצה לומר שאכן בן עזאי היינו תנא קמא, אלא שתנא קמא לא דיבר אלא כיצד יביא לכתחילה, ואילו בן עזאי דיבר באופן שהביא שלא כדין שעליו לכפול ולהביא שוב ממין הראשון [ודיבר על כך אגב דברי חכמים שאף הם דיברו באופן שהביא שלא כדין ואמרו שהולכים אחר החטאת, ועל כן אמר שאין הדבר כך אלא שהולכים אחר הראשון]. נה. **כן** מובא בהגהה שבתוך פירוש הר"ש. נו. **אמנם** צע"ג שלפני כן (ד"ה ס"ל) ביאר שמהדרשה למדים שצריכה להביא עולה ממין החטאת, ואין זו דעת בן עזאי אלא דעת חכמים, ודבריו סותרים את עצמם מיניה וביה. ועוד הוסיף שם הר"ש וכתב 'וכדמפרש בסיפא', הרי שהסיפא היא המשך של הרישא ואינה דעה אחרת. נז. **נראה** היה שכוונתו היא לראשון בהקרבה, ואילו מהמשך דבריו שהביא מהמוקדם בפסוק וכן ממה שהקדימה תורה ביולדת עולה לחטאת, נראה שכוונתו היא לראשון בפסוק. נח. **והיינו** שממה שלפעמים הקדים הפסוק חטאת לעולה [כמו בשאר קינים] ולפעמים הקדים עולה לחטאת [כמו ביולדת], יש ללמוד שהולכים אחר הראשון, בין עולה ובין חטאת. נט. **ראה** לעיל שהובאו דברי התורת כהנים בזה, ומשמע שם כדברי הראב"ד שלמדים מהקדמת עולה לחטאת ביולדת. ואף הרז"ה כתב שבספרא למדו את טעמו של בן עזאי מפסוק, והכוונה לפסוק האמור שהוא גם המובא שם.

אמנם הרז"ה (ד"ה אין) כתב, שאף שמובא בתורת כהנים שטעמו הוא מפסוק, מכל מקום מסתבר שעיקר מחלוקתם היא בסברא, שבין חכמים ובין בן עזאי הולכים אחר הראשון, אלא שחכמים הולכים אחר הראשון בדין ההקרבה, והרי דין החטאת להקרב ראשונה, ובן עזאי הולך אחר הראשון בהקרבה בפועל. והוסיף שהפסוק בא לומר שיהיו החטאת והעולה שוות, שתיהן תורים או שתיהן בני יונה, והמחלוקת היא מה מביניהן קובע את מינו של השני[ס].

דין עולה שהובאה שלא ממין החטאת

הביא את העולה שלא ממין החטאת, כתב **הרא"ש** (ד"ה תכפול) שאם לא הוקטרה עדיין, תצא לבית השריפה. ותמה **היעיר** קנו (שיח השדה, הגה"ה ד"ה לא ידעתי), מדוע לא תהא כשרה כעולה שלא לשמה וכקרבן נדבה. וכתב, שאפשר שסובר הרא"ש שרק קרבן הנעשה בשינוי מחשבה נהפך להיות נדבה, אולם קרבן הנעשה כדינו לשם חובה, אי אפשר שיעקר להיות נדבה[סא].

אם הקדמת חטאת העוף לעולת העוף מעכבת

דעת הראשונים[סב] שאף שיש להקדים חטאת לעולה, מכל מקום מהדינים האמורים במשנה יש ללמוד שאם הביאה עולתה קודם חטאתה, כשרה העולה. וכמה הוכחות הביאו לכך:

א. לשון המשנה הוא שאם הביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה, תכפול ותביא עולתה בן יונה. ומשמע שאם הביאה חטאתה ממין עולתה, לכו"ע יצאה ידי חובתה, ואף שהקדימה את העולה לחטאת.

ב. בתורת כהנים[סג] נאמר במפורש שאם הביאה עולתה תביא חטאתה ממין עולתה[סד].

ג. כן מבואר בדברי בן עזאי במה שאמר שהולכים אחר הראשון, שבא לומר שהולכים אחר הראשון אפילו הוא עולה, ומוכח שאפשר שתקרב ראשונה.

ד כן מוכח גם מהמשך המשנה, שיולדת שהביאה עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה משום שהיא חטאת שמתו בעליה, אולם היא עצמה היתה יכולה להביא חטאתה אחר עולתה[סה]. וראה להלן שם מה שהובא לדון בראיה זו.

משא ומתן בזה מדברי הגמרא בפסחים שמשמע שמעכבת

והקשו הראשונים, שבפסחים (נט.) מבואר שיש להקדים את הקרבת החטאת להקרבת העולה, והקדמה זו מעכבת אפילו בדיעבד[סו]. שהביאו שם ברייתא שדרשה מהפסוק (ויקרא ה ח) 'והקריב את אשר לחטאת ראשונה' בנין אב לכל חטאות שהן קודמות לעולות, ואפילו חטאת העוף לעולת בהמה, והקשו ממנה על המבואר שם שמחוסר כיפורים מקריב חטאת העוף לאחר תמיד של בין הערביים[סז] אחר שכבר הקריב את עולתו קודם לכן[סח], והלא אין להקריב עולה קודם חטאת.

ומדברי הגמרא מוכח שהקדמת חטאת לעולה מעכבת אף בדיעבד, ושתי הוכחות הביאו:

א. שאם לא כן יכלו לתרץ שמדובר בשקרבה שלא כדין[סט].

ב. כן מוכח גם מתירוץ הגמרא שם, שאמרו שעולת מצורע שאני, משום שנאמר לאחר שנכתבה הקרבת חטאתו (ויקרא יד כ) 'והעלה הכהן את העולה' ומשמע שכשרה אפילו שהעלה אותה כבר קודם לחטאת[ע], ומשמע שבשאר חייבי חטאת ועולה שלא נאמרה בהם דרשה זו, מעכבת הקדמת החטאת אפילו בדיעבד[עא].

ונאמרו בזה כמה תירוצים:

א. הראשונים[עב] הביאו בשם רבינו חיים כהן שתירץ, שלעולם בשום מקום אין הקדמת החטאת מעכבת[עג], אלא שבמצורע היה מקום לומר שתעכב משום שנאמר בו (שם יד ב) 'זאת תהיה תורת המצורע', ומלשון 'תהיה' משתמע שיהיה הדבר בהוויתו כפי שנכתב בתורה וכל שינוי יעכב בו, כמבואר במנחות (ה.)[עד]. על כן נצרך הכתוב להשמיענו ב'והעלה', שאין ההקדמה מעכבת. אבל בשאר חייבי חטאת ועולה לא הוצרך הכתוב להשמיענו זאת[עה]. ומה שאמרה הגמרא שם שאני עולת מצורע, היינו שעולת מצורע שונה משאר הוויות דמצורע שאינה מעכבת[עו].

ב. **תוספות** בקידושין (יג. ד"ה האשה) ובזבחים (ה. ד"ה עולתה) תירצו, שאחר תירוץ הגמרא בזבחים שבעולת מצורע אין הקדמת החטאת מעכבת, למדים גם שאר עולות ממנה שאין הקדמת החטאת מעכבת בהן[עז].

ג. הראשונים בקידושין[עח] (יג.) תירצו על פי דברי **הראב"ד** [ראה להלן] ש'הביאה' היינו הפרישה, ואין הכוונה שכבר הביאה עולתה, שבזה פשיטא שאין להם

ס. **וראה** עוד ביעיר קנו (ד"ה בן עזאי) שרצה לבאר את מחלוקת חכמים ובן עזאי שהיא תלויה במחלוקתם בתחילת זבחים (יא:) אם אף עולה שלא לשמה פסולה או רק לא עלתה לשם חובה, שדעת חכמים שעולה שלא לשמה כשרה ולא עלתה לשם חובה, ועל כן אם הביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה, תכפול ותביא עולתה בן יונה והעולה הראשונה תהיה כשרה אף שלא תעלה לשם חובה, שאילו תכפול את חטאתה תפסל הראשונה למפרע מאחר שאין מציאות של חטאת שאינה עולה לשם חובה. ובן עזאי לשיטתו שם שעולה שלא לשמה פסולה, ואין מציאות של עולה כשרה שאינה עולה לשם חובה, ועל כן אם תכפול את עולתה תפסל העולה הראשונה לגמרי, וכיון שכן הדין גם בחטאתה, על כן הולכים אחר הראשון. אלא שהוסיף שביאור זה אינו מתאים לדברי הרא"ש המובאים בסמוך, שאף כאשר היא כופלת ומביאה את עולתה נפסלת העולה הראשונה. ועיין שם עוד. סא. **וראה** שם מה שדן בזה. ובעיקר נידון זה ראה במנחת אברהם (זבחים ח"ג עמ' ר ואילך) שדן בזה, והביא גם בשם הגרי"ז מבריסק שנקט כן, שאין לשנות מחובה לנדבה, ומהגרי"ד סולובייצ'יק שהוכיח כן מדברי הרא"ש והיעיר קנו הללו. ויסוד הדבר הוא שעולת חובה היא שם לעצמה, ועל כן אי אפשר לה להתהפך לעולת נדבה. סב. **ראה** להלן. סג. **ראה** לעיל שהובאו כל דברי התורת כהנים. סד. **ראיה** זו הביאו תוספות בזבחים (ה. ד"ה עולתה), אולם ראה לעיל שיש שגרסו בדברי התורת כהנים באופן אחר. סה. **והרשב"א** בקידושין (יג: ד"ה ולמר) הוסיף להוכיח גם מדברי התורת כהנים שם, שנאמר שאם הביאה חטאתה מביאים יורשים עולתה. וראה להלן אודות דברי התורת כהנים הללו. סו. **ובטעם** הדבר שתעכב הקדמה זו בדיעבד, אף שלא שנה עליה הכתוב לעכב, מבואר בתוספות בזבחים (ה. ד"ה עולתה) שהוא משום מחוסר זמן, שכשם שמחוסר זמן [כגון קרבן הקרב קודם שכלו שמונה ימים ללידתו] פסול, כך גם כאן כיון שהתורה אמרה שאין העולה קריבה אלא לאחר החטאת אם כן הרי הוא בכלל פסול של מחוסר זמן. אמנם האחרונים תמהו על טעם זה, ראה בקרן אורה ובהגהות רא"מ הורביץ בזבחים שם, ובקובץ שיעורים (קידושין אות לד). וראה עוד בהערה להלן. סז. **כדי** שיוכל לאכול בערב בשר קדשים. סח. **שאם** לא כן לא יוכל לאכול בקדשים. וביאור הדברים הוא, שהקטרת העולה אסורה לאחר תמיד של בין הערביים, משום עשה דהשלמה [שנאמר בתמיד של שחר 'והקטיר עליה העולה', ומכאן דרשו שיש להשלים על תמיד זה את הקטרת כל הקרבנות הבאים באותו יום, ולא לאחרם לאחר תמיד של בין הערביים], אולם הקרבת חטאת העוף מותרת, משום שאין בה על גבי המזבח אלא מתן דם בלבד ואין בה הקטרה כלל. ומשום כך העמידו שם שכבר קרבה עולתו אך לא חטאתו, ובזה אמרו שיכול להקריבה אחר תמיד של בין הערביים. סט. **כן** הוכיחו והקשו תוספות בפסחים (ד"ה זה). ע. **ובהכרח** שדרשה זו לא נאמרה אלא לענין דיעבד, אבל לכתחילה אף את עולת המצורע אין להקדים לחטאת, שהרי נאמר בה בפירוש (ויקרא יד יט) 'ואחר ישחט את העולה'. עא. **רוב** הראשונים הקשו מתירוץ הגמרא, ראה ברא"ש (ד"ה תכפול), במפרש (ד"ה בן), בתוספות בזבחים (ה. ד"ה עולתה) ובמנחות (ד: ד"ה ס"ג) ובראשונים בקידושין (יג:). עב. **ראה** בהערות לעיל. עג. **בתוספות** בזבחים (שם) כתבו בהמשך דבריהם [הוא התירוץ השני דלהלן], שהטעם לפסול עולה שקדמה לחטאת, הוא משום מחוסר זמן, כמובא בהערה לעיל, ודברים אלו הם קושיא על דברי רבינו חיים כהן הללו שנקט שאין הקדמת החטאת מעכבת כלל. וראה בתוספות במנחות (ה. ד"ה ס"ג) מה שתירצו, בראשונים בקידושין (יג.), בהגהות הגרא"ז מלצר על הרמב"ן שם ובילקוט ביאורים בקידושין (שם) ובזבחים (שם), מה שהובא בזה באורך רב. עד. **והעיר** בתוספות הרשב"א בפסחים (שם ד"ה שאני), שהלא 'תהיה' לא נאמר באותה פרשה של קרבנות מצורע [בפשטות כוונתו היא שלא נאמר 'תהיה' אצל קרבנות המצורע, אלא בתחילת הפרשה העוסקת בסדר טהרתו על ידי שתי הצפרים. אך יתכן שהוקשה לו, הרי דין הקדמת החטאת אינו דין מסוים בקרבנות מצורע, אלא הוא דין כללי בכל חייבי חטאת ועולה, ומקורו אינו מפרשת מצורע אלא מ'והקריב את אשר לחטאת ראשונה' שנאמר בטמא מקדש, כדברי הגמרא בפסחים (שם) 'זה בנה אב לכל חטאות שיהו קודמות לכל עולות הבאות עמהן'. ואם כן לא מסתבר ש'תהיה' שנאמר במצורע לעיכובא נאמר גם על דין זה שאינו דין במצורע דווקא כאמור. מנחת אברהם (זבחים ח"א עמוד סס)]. אמנם ביאר שאף על פי כן הוא מגלה על כל דיני מצורע שהם לעיכובא. עה. **שכן** קיימא לן שכל דין שנאמר בקדשים אינו מעכב עד שישנה עליו הכתוב. עו. **מפרש** (שם). ובדברי רבינו חיים כהן דנו האחרונים: א. העולת שלמה (בתוספות בזבחים שם) הקשה, שלדבריו לא מובנת קושיית הגמרא בפסחים (שם) כיצד יתכן שיהיה מחוסר כיפורים מותר באכילת קדשים כשקרבה עולתו קודם חטאתו, שלדעת רבינו חיים שההוה אמינא היתה דווקא במצורע, הלא יש ליישב שהמדובר שם הוא בשאר מחוסרי כיפורים שאין חטאתם מעכבת את עולתם ולא במצורע [אך כתב, שבלאו הכי יש להקשות על דברי הגמרא שם שיכלה להעמיד ביולדת שאין עולתה מעכבת באכילת קדשים, כמבואר ברש"י בפסחים (שם ד"ה הכא) וברמב"ם (מחוסרי כפרה פ"א ה"ה)]. וראה שם בתירוצו מה שביאר שהוכרח לגמרא שהדברים אמורים דווקא במצורע, וממילא מתורצת גם הקושיא הראשונה. ב. בשם הגרי"ז הובא להקשות [ראה בחידושי הגרי"ז מנחות (ד: כתוס' ד"ה ס"ג), שיעורי הגרי"ד (עמ' סא), שיעורי רבינו משולם דוד הלוי (עמ' סט-עא) ומנחת אברהם (זבחים ח"א עמ' סט-עא, ובמנחות עמ' מ-מא)], שאם כל ההוה אמינא בגמרא היתה מכח ה'תהיה' הנאמר במצורע, לא היה לגמרא בפסחים (שם) להביא את הפסוק 'והקריב את אשר לחטאת ראשונה' שלא נאמר במצורע אלא בקרבן עולה ויורד ואין ה'תהיה' נסוב עליו מאחר שהוא דין כללי ואינו דין מסוים במצורע, אלא היה לה להביא את הפסוק המוזכר בפרשת מצורע עצמו 'ואחר ישחט את העולה'. ובחידושי הגרי"ז למנחות (שם) מבאר שזו גופא כוונת הגמרא בתירוצה, שגילוי הכתוב ב'והעלה' שהיא כשירה בדיעבד, מלמדנו שקדימת חטאת לעולה אינה דין מסוים במצורע אלא בכל החטאות והעולות, ועל כן אינו בכלל דין העיכוב שנלמד מ'תהיה' [וראה שם מה שהוסיף לבאר על פי זה. וראה עוד בספרים הנ"ל מה שתירץ בדרך נוספת, ומה שהעירו עליו]. ובמנחת אברהם (זבחים ח"א עמ' עג) תירץ על פי המבואר בתוספות (זבחים נ. ד"ה מעלה) ששני דיני קדימה הם, 'דם חטאת קודם לדם עולה', ו'חטאת בהמה קודמת עולת בהמה'. וביארו התוספות שהדין הראשון מדבר בחטאות ועולות הבאות בפני עצמן, והדין השני מדבר בחטאות ועולות הבאות עמהן. והנפקא מינה מבין שני הדינים מבוארת על פי דברי הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"ט הי"א), שלאחר שהביא את כל דיני קדימת הקרבנות כתב, 'אימתי, בזמן שבאו כולם כאחד, אבל הבא ראשון קרב ראשון והבא אחרון קרב אחרון' [ומקורו מדברי התוספתא, כמבואר בכסף משנה שם]. אך כל זה הוא בדין קדימה הכללי, אך בדין קדימת חטאות לעולות הבאות עמהן אף אם העולה באה ראשונה לעזרה אין מקריבים אותה לפני החטאת, שכן הוא מסדר הקרבת קרבנות מחוסרי כפרה שתקדום החטאת לעולה. ומעתה יש לומר, שאפילו שדין קדימה זה נאמר בכל מחוסרי כפרה, מכל מקום מאחר שהוא דין בסדר הקרבתם, הרי הוא חל בכל אחד מהם בפני עצמו, והוא גם דין מסוים בכפרת מצורע, ועל כן גם הוא בכלל ה'תהיה'. עז. **בתוספות** בזבחים שם נקטו בלשונם שלמדים יולדת ממצורע, ולא נתבאר בדברי התוספות מה דין שאר קרבנות. וכתב החיבת הקודש (כתוס' שם), שדווקא בעולות אלו אין הסדר מעכב, אבל עולה הבאה על טומאת מקדש וקדשיו ועל שבועת ביטוי שקרבה לפני החטאת הבאה עמה, פסולה. וביאר שבזבחים (ז:) נאמר בטעם הדבר שחטאת קודמת לעולה, שהוא משום שחטאת דומה לפרקליט ועולה לדורון, וקודם נכנס הפרקליט ואחריו הדורון, וכתבו תוספות שם (ד"ה ריצה), שטעם זה אינו שייך במצורע וביולדת ובנזיר, שחטאתם לא באה לכפר אלא להתירם בקדשים, ואף על פי כן לא חילקה התורה והקדימה את כל החטאות לעולות, ולפי דבריהם יש לומר שדווקא בחטאות אלו שאין שייך בהם עיקר הטעם האמור מגלה 'והעלה' שאינן מעכבות את העולה, ולא בשאר חטאות. אלו דבריו. ויש להעיר שבתוספות בקידושין שם נקטו בלשונם שלמדים 'בעלמא'. עח. **רמב"ן** ורשב"א (ד"ה ולמר), ריטב"א (ד"ה הדור).

להביא חטאתה, שאין להביא חטאת אחר עולה, אלא מדובר שאך הפרישה עולתה, ועל כן אילו היתה חיה היתה מביאה את חטאתה ואת עולתה, ועתה שמתה אין מביאים אותן כלל. **והריטב"א** (שם) הוסיף שמה שנקטה המשנה לשון 'הביאה', הרי זה משום שהמשנה מדברת גם במצורע, ובזה אין הקדמת החטאת מעכבת, וכמו שדרשו בפסחים (שם).

אם הבאת הקרבן האמורה במשנה היא הקרבתו או הפרשתו

נחלקו הראשונים מה היא הבאת הקרבן הנאמרת במשנה. כתב **הראב"ד** (ד"ה והא), שמה שמבואר במשנה שהולכים לחכמים אחר החטאת שהביאה ולבן עזאי אחר הראשון שהביאה, שאין הכוונה לאלו שהקריבה דווקא, אלא די בכך שהפרישתם. וטעם הדבר הוא, שכיון שהפרישה את הקרבן הרי הוא עומד להקרבה והיא מחויבת להקריבו, ועל כן הוא קובע את הקרבן האחר שיהיה ממינו. והביא ראיה לדבר, שלגבי מצורע מבואר במשנה (נגעים פי"ד מי"א) שהקובעו בעשירות ועניות הוא חטאת [ויש אומרים אשם ויש אומרים ציפורים], שאם היה אז עני מביא גם את השאר כדין עני. ומבואר שם שאין צריך שיקריב את אותו קרבן הקובעו בעניות ובעשירות, אלא די שיפרישנו ובכך הדבר תלוי שיביא את שאר קרבנותיו כפי שהביא את הראשון [אם בעניות בעניות ואם בעשירות בעשירות], והוא הדין לגבי תורים ובני יונה, שהקובעת היא עת הפרשת הקרבן.

וכתב עוד, שאף שנתבאר שהפרשת קרבן קובעת[עט], מכל מקום אין הקרבן המופרש קובע את השני אלא אם הוא ישנו או שהקריבו ונפסל[פ], אבל אם נפל בו מום או ענין אחר הפוסלו מהקרבה, אינו קובע כלל, כאמור בכריתות (כז:) שאם הקדיש כשבה או שעירה ונסתאבו יביא בדמיהן עוף, וכן מבואר בנדה (ע.) שמצורע שהפריש קרבנו ונתערב באחר ואי אפשר להקריבנו יכול להביא קרבן עני, הרי שקרבן שאי אפשר להקריבו אינו קובע בעשירות ועניות.

אולם הרז"ה (ד"ה ומדקתני) כתב להיפך, שממה שנקטה המשנה 'האשה שהביאה' ולא 'האשה שהפרישה' כפי שנאמר לגבי מצורע עני ועשיר וכאמור, מוכח שמחלוקת חכמים ובן עזאי היא אחר הקרבה, שאילו רק הפרישה את קרבנה הכל מודים שהולכים אחר החטאת, שאם נלך אחר העולה הלא החטאת תמות, ואילו אם נלך אחר החטאת תקרב העולה כנדבה. והיינו שנחלק על הראב"ד בשתים: א. שלהראב"ד קובעת ההפרשה את מין הקן, ואילו לדעת הרז"ה אינה קובעת דבר, והכל תלוי בהקרבה ממש. ב. שלהראב"ד אם הפרישה את שתיהן נחלקו חכמים ובן עזאי אחר מי ללכת, ולדעת הרז"ה אין בזה שום דין אלא הולכים אחר מה שימעט בפסול, ועל כן הולכים אחר החטאת והעולה קרבה נדבה.

מדוע נשנתה המשנה [וכן שאר המסכת] באשה דווקא

האשה שהביאה וכו'. דין זה שייך גם באיש כבאשה[פא], ואף על פי כן דיברה המשנה באשה, וכן כל המסכת, עוסקת בקיני נשים, אף שקיני חובה שייכות גם באנשים, כגון בזב ומצורע או בחוטא המתחייב בקרבן עולה ויורד, ואין צריך לומר שגם קיני נדבה שייכות באנשים כבנשים. ובטעם הדבר שמשנה זו ושאר המשניות עוסקות בנשים דווקא, כתבו **הראשונים והאחרונים** כמה טעמים:

א. כתב **הראב"ד** (ד"ה וה"ה), שדין זה שבמשנתנו אודות הביאה חטאתה או עולתה ומתה, הוא גם בזכר כגון זב או מצורע, אלא משום שכל הפרק נשנה באשה כפי שפירש קודם לכן[פב], וכן הפרק הקודם נשנה באשה משום שנאמר בו משני שמות לידה וזיבה, על כן גם כאן נקט התנא דין זה באשה[פג].

ב. הרז"ה (ד"ה האשה) כתב, שהמסכת עוסקת בנשים משום שטעות בקינים דומה לטעות פתחי נדה, ושניהם הוזכרו באבות (פ"ג מי"ח) כגופי תורה, וכיון שטעות פתחי נדה הוא באשה, לכך נשנתה גם טעות קינים באשה, שהטעות מצויה בנשים יותר.

ג. עוד כתב, שבאנשים חיוב קנים הוא על חטא או על נגע, ועל כן העדיף התנא לשנות זאת באשה בלשון כבוד ושבח, שהן יולדת וזבה, שגם הזיבה שבח הוא לה, וכפי שאמר רבי חייא (כתובות י:) שכשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה, ותנא משמו של רבי מאיר כך אשה שדמיה מרובים בניה מרובים.

ד. הרמב"ם (לעיל פ"א מ"ד) כתב, שדיברה המסכת בנשים לפי שהן חייבות בקינים יותר מאנשים, שכל חיובי האנשים יש גם בהן, ונוסף להן עוד חיוב יולדת שאין באנשים. ועוד, שהזיבות מצויה בנשים יותר מבאנשים וכפי שידוע[פד].

ה. בתורת הבית (לעיל פ"א מ"ג) כתב לבאר על פי האמור בכריתות (ז:) שלרבי יוסי אין מועיל תנאי אלא בקנים שאינן באות על חטא, ועל כן כאשר נתערבו קנים בקנים, ונאמר במשנה שיקריב רק חלק מהן, אין זה אמור אלא בקנים שאינן באות על חטא, שבהן שייך לומר ששתי הנשים יביאו לאחר מכן קנים בשותפות ויתנו. וכיון שנאמר במשנה (לעיל כג.) שדינים אלו אמורים גם בקנים הבאות משני שמות, אין זה שייך אלא באשה שיש בה שני שמות, לידה וזיבה, שאילו באיש אין אלא שם אחד, זיבה, ששאר חיובי קנים באים על חטא ואין מועיל בהם תנאי, כאמור[פה].

ו. המקנה בקידושין (יג: ד"ה האשה) כתב, שדיברה המשנה כאן באשה לחדש שאף שהבעל הוא זה שירשה, חייב להביא את עולתה [לדעות שמביאה מצד שיעבוד], ואין אומרים שאחר שמתה פקע שעבודה שהרי הוא בנכסי מלוג כלוקח והוא קודם לכל השעבודים, לפי שקיבל עליו אחריות קרבנותיה. ועוד כתב שיש לומר להיפך, שדיברה המשנה באשה ללמד שדווקא יורשיה מביאים קרבנה, אולם לא בעלה, לפי שדינו כלוקח ואינו מחויב בקרבן כלל, שכיון שמתה פקע חיובו, ומצד השיעבוד שנשתעבדו נכסיה הרי הוא כלוקח הקודם לשיעבוד[פו].

הבאת העולה היא רק אם הביאה את חטאתה מחיים

האשה שהביאה חטאתה ומתה וכו'. כתבו **הרמב"ן והרשב"א** בקידושין (יג: ד"ה אמר שמואל), שאין די שהפרישה חטאתה מחיים, אלא שהקריבתה דווקא, שאם לא כן לא יביאו עולתה אפילו הפרישתה, שאין עולה קודמת לחטאת, ולא נתחייבה בעולה כלל כל זמן שלא הביאה חטאתה[פז]. והוסיפו, שהחטאת היא הקובעת את חיובה בעולה, וכמו שמצינו במצורע (נגעים פי"א מי"ד) שנקבע בעניות ועשירות לפי החטאת, ואף החולק שם מודה כאן לפי שהחטאת קודמת לעולה[פח].

והמנחת חינוך (מצוה קסח אות ז) כתב טעם אחר למה שאין מביאים עולה בלא חטאת לאחר מיתה, שלא מבעיא לסוברים שהקדמת החטאת מעכבת, שאין שייך להביא את העולה קודם החטאת, אלא אף לסוברים שאינה מעכבת, מכל מקום אין זה אלא באופן שאפשר עדיין להקריב את החטאת שאז אם הקדימה את עולתה כשרה כדין כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו (יבמות קד: ועוד), אבל לאחר מיתה שאינה ראויה להקריב חטאתה אין יכולים להקריב עולתה.

ובחידושי רבי אריה לייב (ח"ב סי' לה ד"ה ואפר) כתב, שקרבן חובה אינו בא כלל לאחר מיתה, ואין דין הבאת יורשים אמור אלא בנדרים ונדבות בלבד, ומה שמביאים יורשי יולדת את עולתה, הרי זה דין מיוחד ביולדת שעולתה משלימה את חטאתה[פט], ועל כן רק אם הובאה החטאת עליהם להביא את העולה.

אם מדובר שהפרישה עולתה או אפילו בלא הפרישה

יביאו יורשין עולתה. בקידושין (יג:) הובאה מחלוקת אודות דין זה שאם הביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה, שלדעת שמואל מדובר במשנה שהפרישתה מחיים, משום ששעבודא לאו דאורייתא, ואם לא הפרישה עולתה אין היורשים מחויבים להביא עולה עבורה. ולדעת רבי יוחנן מדובר במשנה אף בלא הפרישתה, ששעבודא דאורייתא ונתחייבו הנכסים בעולה זו[צ]. וראה בילקוט ביאורים שם מה שהובא בזה באורך[צא].

מדוע חידשה המשנה דין זה בעולת יולדת דווקא

מבואר במשנה שעולה קרבה לאחר מיתה. וקשה, מדוע חידשה המשנה דין זה בעולת יולדת יותר משאר עולות. ותירץ **הפני יהושע** בקידושין (יג: ד"ה אם לא הביאה חטאתה מחיים לא יקריבו יורשיה עולתה לפי שצריכים להיות ממין אחד, לבין שאר קרבנות שאין הקרבנות שייכים כל כך זה לזה, עיי"ש [וראה עוד ביעיר קנו להלן (פ"ג מ"א שיח השדה, הגה"ה ד"ה תליין)]. ובמנחת אברהם (מנחות ד:) תירץ באופן אחר, שהוא דין מסוים בהקרבת קרבנות יולדת ולא בשאר קרבנות.

עט. **לכאורה** כוונתו הן על קביעות בעניות ועשירות, והן על קביעות בתורים ובני יונה, וצ"ע. פ. **וצ"ב** בדבריו, שאם נפסל מדוע יקבע את השני. פא. **אמנם** המאירי בקידושין (יג: ד"ה דין) כתב שיש דוחקים לומר שהמשנה דיברה באשה דווקא, ואין דבריהם כלום. פב. **צ"ע** להיכן כוונתו, שלא מצאנו שפירש אלא מה שביאר במשנה זו לעיל מדוע נאמר הדין הקודם [שתביא תור ובן יונה ממין אחד] באשה דווקא, ולא מצינו מדבריו בזה בשאר משניות בפרק. פג. **וכעין** זה כתבו הראשונים בקידושין (יג:), ראה רמב"ן שם (ד"ה הא דתנן) ועוד, שהסיפא נשנתה באשה אגב רישא. וראה גם במאירי שם (ד"ה דין). פד. **והרש"ש** (שם מ"ג ד"ה תוי"ט) הקשה על כך, שהלא חיוב קן בעולה ויורד על שמיעת קול אין בנשים לפי שאינן בעדות [וציין לנודע ביהודה (שו"ת, תניינא חו"מ סי' ס) שדן בחיוב שבועת העדות בנשים], ונמצא שאנשים ונשים שוים באופני חיוב קינים. פה. **נראה** שכוונתו שעל כן עדיף שלא יוקרבו כלל מאשר יוקרבו באופן מסופק. פו. **וראה** שם שהאריך בזה. פז. **וראה** ביעיר קנו (ד"ה אכן) מה שתמה בזה ממעילה (יא.) שיש הבאת עולה בלא חטאת, וראה עוד באבי עזרי (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ה ד"ה ונע"ג) שתמה כיוצא בזה מנזיר (כז.). והביא היעיר קנו עוד מהרשב"ץ שאי אפשר להקריב את העולה. ובכדי לתרץ חילק היעיר קנו בין קיני חובה שבהן

פח. **אמנם** התפארת ישראל (בועז אות ד) כתב שגם אם לא הביאה לא זה ולא זה, על היורשים להביא את עולתה, שכיון שבדיעבד כשרה עולה אחר חטאת, הרי שאחר מיתה כדיעבד הוא, ומה שנקט התנא באופן שהביאה חטאתה, בא ללמד אגב אורחא שגם אחר מיתה צריכים הם להביא ממין שהביאה, וזהו שאמר התנא שיביאו 'עולתה' דווקא, דהיינו שתהיה ממין חטאתה. פט. **ראה** שם שהוכיח כן, ותמך יסודותיו גם במה שהיא מביאה בעשירות עולה מהעוף יחד עם כבש, עיי"ש [אמנם נראה מדבריו שם שעיקר יסודו הוא בכל חייבי קינים, ולא רק ביולדת]. וחלק מדבריו הובאו לעיל בראש המשנה, אודות האשה שהביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה וכו'. צ. **ובראב"ד** (ד"ה האשה) מבואר שנחלקו אם מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר או לאו ככתובה בשטר, ולפנינו בקידושין שם מבואר שנחלקו גם במלוה שאינה כתובה בתורה, ומחלוקתם היא אם שעבודא דאורייתא או לאו דאורייתא, וכאמור. צא. **וראה** בחידושי

ה"ר), שבשאר עולות פשיטא שהם קרבים לאחר מיתה ומכפרים על עשין של היורשים, כאמור בזבחים (ה:), אולם ביולדת הוה אמינא שאין קרבה עולתה לאחר מיתה, שאם היא ילדה בניה מי ילדו, כפי שאמרו בזבחים שם, וקמ"ל שגם בזה מכפר הקרבן על עשה שלה ושל היורשים[צב].

שיטת הסוברים שהקדמת חטאת העוף מעכבת

עולתה ומתה לא יביאו יורשין חטאתה. ראה לעיל שהראשונים דייקו מדברי המשנה שאין הקדמת חטאת לעולה מעכבת, שהרי מבואר במשנה שמה שאין היורשים מביאים חטאתה הרי זה משום שאין חטאת באה לאחר מיתה, ומשמע שאילולי מתה היתה היא עצמה מביאה אותה ואף שהיא באה אחר העולה[צג], ומוכח שאף שלכתחילה יש להקדים את הקרבת החטאת להקרבת העולה, מכל מקום אין דין זה מעכב ואם הקדים את העולה כשרה[צד].

והריטב"א בקידושין (קידושין יג: ד"ה הדור) דחה ראיה זו, וכתב שמשמעות 'הביאה עולתה' אינה הקרבת העולה אלא רק הפרשתה, ולעולם אינה יכולה להקריב את החטאת לאחר העולה אפילו בדיעבד[צה]. והבין המשנה למלך (תמידין ומוספין פ"ט ה"ו) בכוונת דבריו, שדווקא עולת מצורע שקדמה לחטאתו עולה לשם חובה, אבל בשאר מחוסרי כפרה הקדמת החטאת לעולה מעכבת, ואם קרבה עולתם קודם לחטאת אינה עולה להם לשם חובה[צו].

ותמה האבי עזרי (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ה) על דבריו, מדברי המשנה בנזיר (מה.), שנזיר שגילח על אחד משלשת הקרבנות שהוא מחויב בהם, יצא ידי חובת תגלחתו. והרי נזיר מחויב בחטאת עולה ושלמים, ואם כן כיצד הוא יוצא ידי חובה אם גילח על עולתו בלא שהביא קודם לכן את חטאתו.

ותירץ, שדווקא בקרבנות שבאו לטהר או להכשיר מעכבת החטאת את העולה, ולפי זה אין חטאת נזיר מעכבת, מאחר שכל קרבן מקרבנותיו מתירו ואין ההיתר תלוי דווקא בחטאת, ונמצא שהחטאת אינה קרבן המכשיר ובאה לריצוי בלבד, וקרבן הבא לרצות אין בו משום מחוסר זמן כשקרב שלא כסדרו.

והנה הריטב"א הנ"ל הביא את ראיית **תוספות** בנוסח זה, 'למה לי מתה אפילו לא מתה נמי כיון שכבר קריבה עולתה שוב אין מקריבין חטאתה דהוה לה עולה קודמת לחטאת ואנן חטאת קודמת לעולה בעינן'. ומבואר מדבריו שאם היה מעכב אי אפשר שוב להקריב החטאת כלל כיון שכבר קרבה העולה, ואין אומרים שתביא חטאת ואחר כך עולה אחרת, מואם הביאה את חטאתה לאחר העולה, אף החטאת פסולה, מכיון שעל החטאת לקדום לעולה.

ותמה המשנת רבי אהרן (זבחים סי' ז אות יב), הלא דין קדימה לכשעצמו אין בו כדי לפסול גם בדיעבד, שהרי אין לנו שום מקור לכך שהוא מעכב[צז]. ומצד פסול חסרון זמן פשיטא שאין לפסול אלא את העולה שקרבה קודם זמנה, אך לא את החטאת שקרבה שכבר הגיעה זמנה. ועוד תמה, שאם הפסול הוא בשתיהן, וגם העולה אינה עולה לשם חובה, מדוע תפסל החטאת שקרבה אחריה. הלא אף אם יקריבוה עכשיו עדיין היא קרבה ראשונה, שכן לא היה לעולה תורת עולת יולדת. ואם רק החטאת נפסלת ולא העולה, מדוע דווקא אם הביאה את חטאתה יביאו היורשים את עולתה[צח], הלא גם אם לא הביאה אותה יש להם ליורשים להביאה, שהרי אין החטאת מעכבת את העולה. וגם בדברי הגמרא במנחות (ה.) מבואר להדיא שהפסול הוא בקרבן שהוקרב ראשון ולא בשני, שכן שנינו שם במקדים חטאת מצורע לאשמו, שהחטאת יוצאת לבית השריפה והיא זו שנפסלת, ולא האשם.

ביאור דברי התורת כהנים שיביאו יורשים חטאתה

בתורת כהנים[צט] נאמר 'מנין שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה, תלמוד לומר אחד לחטאת ואחת לעולה'. והקשו **הראשונים**[ק], שדברים אלו סותרים את הנאמר במשנה שאין חטאתה קרבה לאחר מיתה, ומשום שחטאת שמתו בעליה מתה כפי שנתקבל בהלכה למשה מסיני[קא].

וכתבו הראשונים לבאר או להגיה את דברי התורת כהנים בכמה אופנים:

א. הרא"ש (ד"ה לא) כתב בשם **רבי יעקב מאורליינש**[קב], כי ההלכה שחטאת שמתו בעליה תמות לא נאמרה אלא בבהמה[קג], ואילו הברייתא בתורת כהנים מדברת בעוף, ובו לא נאמר שאם מתו בעליו ימות. ויסוד לחילוק זה הביא ממה שנאמר בתמורה (טז.) שחטאת ציבור שעברה שנתה וחטאת ציבור שכיפרו בעליה אינן מתות, לפי שכל חמש חטאות המתות נאמרו כאחד, ועל כן אינן אלא ביחיד שבו שייכות כולן ולא בציבור שתמורת חטאת [שהיא מחמש המתות] אינה שייכת בו. ובדרך זו אפשר לומר גם בעוף, שכיון שאין שייכת בו תמורת חטאת, אף שאר חטאות המתות לא נאמרו בו, ואין דינן שימותו.

אמנם חזר רבי יעקב מאורליינש והקשה, שהלא סתם ספרא רבי יהודה, והוא סובר שיש תמורה בעוף[קד], ולשיטתו אין להוכיח שחמש חטאות המתות לא נאמרו בעוף.

ותירץ הרא"ש, שאף על פי שיש תמורה בעוף, מכל מקום מצינו אחרות מן המתות שאינן בעוף, כמו ולד חטאת וחטאת שעברה שנתה[קה], וכיון שהן אינן שייכות בעוף אין בו גם את שאר המתות, ואף חטאת שמתו בעליה לא תמות אלא תקרב וכדברי התורת כהנים[קו].

ב. עוד כתב הרא"ש שם בשם הר"י, שיש להגיה בדברי התורת כהנים, והלימוד הוא שאם הביאה חטאתה שיביאו יורשים עולתה. וכתב שהוא שיבוש, שמהפסוק הנ"ל אין לדרוש כן, אלא יש להגיה 'יכול שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו יורשים חטאתה', והלימוד הוא שנאמר שחטאת ראשונה, ולכך אין להביאנה אחר העולה. ומכל מקום אסמכתא בעלמא היא, שמה שאין מביאים אותה לאחר מיתה זהו משום שהיא מחמש חטאות המתות, ואין צורך ללימוד זה. וכעין זה כתבו **תוספות** במנחות (ד: ד"ה לא יביאו) **ותוספות רבינו שמואל ב"ר יצחק** בקידושין (יג: ד"ה יביאו).

ג. עוד כתב הרא"ש בשם **הריצב"א**, וכעין זה בשמו בתוספות רבינו שמואל ב"ר יצחק שם, שההלכה שחטאת שמתו בעליה תמות היא בשהופרשה, אולם הברייתא בתורת כהנים מדברת באופן שלא הופרשה, וכמ"ד ששעבודא דאורייתא [ראה לעיל], והיורשים יקנו מן הדמים קרבן עולה, כפי שדרשה מן הפסוק 'אחד לחטאת ואחד לעולה', שמהראוי לחטאת יביאו עולה[קז].

ד. בתוספות רבינו שמואל ב"ר יצחק שם כתב בשם ה"ר **מנחם**, שיש לחלק בין קרבנות המכפרים לקרבנות המכשירים, שקרבנות המכפרים באים לאחר מיתה, ואילו קרבנות המכשירים באכילת קדשים אינם באים לאחר מיתה[קח]. ובתורת כהנים מדובר בקרבן עולה ויורד שהוא מכפר ולכך הוא בא לאחר מיתה, ובמשנה מדובר ביולדת שקרבנה בא להכשירה בקדשים, ולכך אינו בא לאחר מיתה[קט].

רבי אריה לייב (המובא לעיל ולהלן בסמוך) מה שכתב בזה בדעת הרמב"ם, שפסק ששעבודא דאורייתא, ומכל מקום בעולת ראייה הצריך הפרשה (חגיגה פ"א ה"ו, [ורלא שם בכסף משנה]), לפי שאין דין זה אלא בעולת יולדת, ראה בסמוך. **צב. ובחידושי** רבי אריה לייב (ח"ג סי' לה) נקט שרק בעולת יולדת [ונראה מדבריו שגם בשאר קיני חובה] הדברים אמורים, שהיא באה להשלמת החטאת, ראה לעיל בשמו. **צג. המהרי"ט** (קידושין יג. ד"ה הלכה) הקשה מנין לתוספות לדייק כן מהמשנה, הרי אפשר לפרש שאם לא מתה תביא היא עצמה חטאתה ואחר כך עולתה, ובאמת העולה שהקריבה תחילה לא עלתה לה כלל. ותירץ, שהוקשה לתוספות לפי מה שאמר שמואל (קידושין שם) שמדובר שהפרישה את העולה מחיים, אם כן משנה שאינה צריכה היא, שודאי שאם הקריבה חטאתה יקריבו יורשיה עולתה מאחר שכבר הפרישתה מחיים, ואין לומר שהחידוש הוא שאין יורשיה מביאים את חטאתה, שדין זה מבואר כבר בכמה משניות שחטאת שמתו בעליה היא אחת מחמש חטאות המתות, והיינו משום שאי אפשר להקריב חטאת לאחר מיתת הבעלים. ועוד, שאם המשנה באה לחדש דין זה, היה התנא צריך לומר כך, שעולה שמתו בעליה קריבה, וחטאת שמתו בעליה אינה קריבה, אלא מוכח שבא התנא להשמיענו דיוק זה שאם לא מתה מקריבה חטאתה אחר עולתה אף שחטאת קודמת לעולה. **צד. וראה** לעיל שהקשו על כך ממה שהוכיחו מפסחים (נט.) שמשמע שם שהקדמת החטאת מעכבת, ודחו הוכחה זו בכמה אופנים. **צה. וכמובא** לעיל בשם הראב"ד. ומה שנאמר לעיל במשנה שאם הביאה עולתה תור וכו', היינו שהפרישה, וכדברי הראב"ד הנ"ל, ראה שם. **צו. וכן** כתב רבינו חננאל בפסחים (נט:) בביאור תירוץ רבא שם 'כל החטאות קודמות לעולות הבאות עמהן, זולתי עולת מצורע שאם הקדים העולה לחטאת כיפר, שנאמר והעלה הכהן וכו' שהעלה כבר'. וראה בשיעורי הגרב"ד לזבחים (אות ט) מה שכתב בביאור שיטתו, והובא בילקוט ביאורים בזבחים שם, בהערה. **צז. שכן** רק במצורע שנאמר בו 'תהיה' יש מקור לכך שהקדימה תעכב בו, אבל לא בשאר מחוסרי כפרה. **צח. כמו** שדייק הריטב"א עצמו (שם ד"ה ופירוש) מדברי המשנה. **צט. הובא** בראשונים דלהלן, ולפנינו (דבורא דחובה פרשתא ג פרק יח ה"ג) נאמר רק 'הפריש חטאתו ומת יביאו יורשים עולתו'. **ק. ראה** להלן. ועליהם יש להוסיף את הרשב"א בקידושין (יג: ד"ה ואמר) שהקשה כן ונותר בצ"ע. **קא. כן** מבואר כאן בראשונים וברש"י בזבחים (ה. ד"ה לא) ובמנחות (ד: ד"ה לא), ואילו רש"י במעילה (י: ד"ה ולד) ומאירי ותוספות חכמי אנגליה בקידושין (יג:) כתבו טעם אחר, שאין כפרה למתים, ושמא סברו שלא נאמרה ההלכה בעוף, כשיטת הראשונים דלהלן. וראה בחידושי הגרי"ז במנחות שם שעמד בזה, וראה עוד במנחת אברהם מנחות (עמ' כח). **קב. וכעין** זה בתוספות רבינו שמואל ב"ר יצחק המובא להלן, ובשיטה מקובצת המובא בהערה הסמוכה. **קג. ולפי** זה המשנה כאן מדברת בבהמה, וצ"ע. ובשיטה מקובצת במנחות (ד: השמטות, בתוס' ד"ה לא יביאו) הביא מהר"ר יחיאל בר יוסף כדברי רבי יעקב מאורליינש הנ"ל, והקשה קושיא זו, הלא המשנה מדברת בעוף, ויישב שיש לחלק בין מכפרים למכשירים, ראה בהערות להלן. וראה שם שהקשה על היסוד הנ"ל, שההלכה לא נאמרה בעוף, מהגמרא ביומא (מא:). **קד. ראה** בהגהות וציונים בשם היעיר קנו, שהקשה שלא מצינו דעה כזו בשום מקום. ורצה לומר שנוסחא משובשת נזדמנה לו לרא"ש בדברי רבי יעקב מאורליינש, וכוונת רבי יעקב היא שכל דבריו אינם אלא לרבי שמעון, הסובר שלא נאמרו דין מתות אלא באלו ששייכות בהן כל החמש, אולם רבי יהודה אינו סובר כן, שהרי דעתו היא שחטאת ציבור מתה, ועל כן הוקשה לרבי יעקב שכיון שסתם ספרא רבי יהודה, שוב אי אפשר להעמידה כרבי שמעון. **קה. צ"ב** מדוע אין שייך כן בבני יונה שגדלו, שאין בני יונה כשרים אלא כשהם קטנים עד שיצהיבו (ראה חולין כב.). **קו. ובתוספות** רבינו שמואל ב"ר יצחק (קידושין יג: ד"ה יביאו) הקשה ממה שאמרו בגיטין (כח.) שהשולח חטאתו ממדינת הים מקריבים אותה בחזקת שהוא קיים, והעמידוה בחטאת העוף, ומוכח שאינה קרבה לאחר מיתה. ותירץ שמדובר בחטאת מצורע שהוא מכשיר ואינו קרב לאחר מיתה. ולפי זה תירוץ רבי יעקב מאורליינש צריך לתירוץ דלהלן שיש לחלק בין מכפרים לבין מכשירים, וכן משמע בתוספות רבינו שמואל ב"ר יצחק שם [אלא שקשה שאם לא נאמרה ההלכה בעוף, מנין לחלק בין אלו לאלו]. ובגוף הקושיא מגיטין שם, ראה ביעיר קנו (שיח השדה, הגה"ה ד"ה נ"ע) מה שכתב בזה. **קז. ובביאור** הדבר כתב באבי עזרי (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ד), שבכלל הדין ש'מותר חטאת קרב עולה' נתחדש שיש בחטאת גם צד עולה, וכשנשתעבדו נכסי המת לחטאת נכלל בשיעבוד גם צד עולה. **קח. וראה** בראב"ד (ד"ה הלכה - הסמי) שמבואר בדבריו להיפך, שאף שעולת יולדת היא להכשיר ולא לכפר, אף על פי כן אינה באה לאחר מיתה. וצ"ע ממנחות (ד:) שאמרו על משנה זו שמכשירין אינם באים לאחר מיתה, ואילו מכפרין יש בהם שבאים לאחר מיתה. **קט. וראה** עוד לעיל בהערה הסמוכה. וראה עוד בחידושי רבי אריה לייב (ח"ג סי' לה ד"ה ובזה) שביאר את דברי התורת כהנים [ולגירסת הראשונים, את

פרק שלישי - במה דברים אמורים

פירוש 'כהן הנמלך'

במה דברים אמורים בכהן הנמלך אבל בכהן שאינו נמלך וכו'. לדעת **המפרשים**[קי] כוונת המשנה לומר שפרק זה עוסק בתערובות שנתבארו בפרקים הקודמים, אלא שבהם דובר כאשר הכהן נמלך ושואל לחכם מה להקריב מן התערובות[קיא], ואילו בפרק זה מדובר בתערובת קינים שכבר הוקרבה, והמשניות מלמדות אלו מן הקריבות כשירות ואלו מהן פסולות[קיב]. אולם שיטת **הרמב"ם** (פיה"מ פ"ג מ"א, פסולי המוקדשין פ"ח) שברוב הדינים האמורים בפרקים הקודמים שוה דין לכתחילה לדין דיעבד, ולשיטתו פירש (שם, פסולי המוקדשין שם ה"ו-ז) שכוונת המשנה 'נמלך' היינו שנמלך בנשים היאך להקריב את הקנים, ואין המשנה מדברת על כל האמור בפרקים הקודמים אלא רק על האמור שם (פ"א מ"ג)[קיג] אודות חובות שנתערבו אלו באלו, ובאה המשנה לחלק שהאמור שם הוא באופן שנמלך בנשים ועל כן המועט כשר, ואילו באופן שלא נמלך בהן המרובה כשר[קיד]. וראה לעיל (כג:) מה שהבאנו מדברי **האחרונים** בביאור דבריו[קטו].

ולשיטתו פירש שגם האמור להלן (מ"ג) אודות 'חטאת לזו ועולה לזו', אינו בחטאת ועולה שנתערבו [כפי שהוא לשאר מפרשים, שהמשנה חוזרת על הדין שנתבאר כבר בפרק א' (מ"ב) באופן של כהן שאינו נמלך], אלא בכהן שהקריב ואינו זוכר כיצד הקריב. ואף את המשנה (מ"ה) אודות 'חטאות שנתערבו בחובה' פירש בדרך זו, שבאה המשנה להוסיף ולפרש את מה שכבר נתבאר בפרק א' (מ"ב) [שאילו לשאר מפרשים כוונת המשנה לומר כיצד הוא הדין באופן של כהן שאינו נמלך[קטז]. וראה על כל זאת להלן במשניות הנ"ל.

כד.

הנפק"מ במה שמחצה כשר ומחצה פסול

אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו וכו' עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול. במה שאמרה המשנה שאם עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול, כתב **היעיר** קנו (ד"ה מחצה - הראשון) שאת הרבע הראשון שעשה למעלה יכול גם להקטיר, שהוא ודאי כשר, שהלא ודאי שיש בהן עולות בשיעור זה, והרבע האחרון שקרב למעלה ודאי פסול, שאחר שהקריב את האחרות למעלה נקבע רבע זה בודאי לחטאות ופסול להקטרה, והאמצעיות הן ספק כשרות ספק פסולות, ואין להקטירן, ומכל מקום נפק"מ במה שאמרה המשנה שמחצה כשר ומחצה פסול, לענין פיגול נותר וטמא, שפסולם תלוי בזריקה המתירה בשר לאכילה [כאמור בזבחים (כח.) לגבי פיגול ועוד שם (נ.) לגבי נותר וטמא], שמי שאכל מחצית מבשר העופות האמצעיים והוא פיגול או נותר או טמא, הרי שמפני הספק [שמא פסולות אכל] לא יתחייב, אולם אם יאכל עוף אחד יותר על מחצית זו, יתחייב בודאי, שודאי שאכל פרידה אחת כשרה.

וכן במה שאמרה כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול, כתב (ד"ה מחצה - השני) שנפק"מ בזה לענין פיגול ונותר וטמא כנ"ל, אמנם לענין היתר אכילה אין להתיר אלא את הרבע הראשון, שהוא ודאי כשר, כיון שודאי שיש בהן חטאות כמנין זה.

מנין החטאות שיש להביא מפני הספק

חצים למעלן[א] וחצים למטן[ב] את שלמעלן מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטן מחצה כשר ומחצה פסול. בכל האופנים הללו שהקריב הכהן ולא נמלך, וכשרות רק חלק מן הפרידים, על הנשים להביא שוב את אותם קרבנות שאין ודאות שקרבו כדינם, ונחלקו **הראשונים** אם מביאה גם חטאות כמנין מה שהיתה חייבת או שמביאה חטאת אחת בלבד.

שיטת הרא"ש (ד"ה חציין) שמביאות את העולות שאין ודאי שקרבו, וכן חטאת אחת לכל אשה להתירה בקדשים. וכגון שבאופן שנתערבו שלש קינים [שבהן שש פרידים שלש עולות ושלש חטאות] בשלש קינים [שאף בהן שש פרידים כנ"ל], ועשה הכהן מחצה למעלה ומחצה למטה, שדינן הוא מחצה כשר ומחצה פסול, מאחר שיש לחשוש שמא עשה קיני אשה אחת למעלה ונפסלו כל חטאותיה וקיניה של האחרת למטה ונפסלו כל עולותיה, ומביאות שוב שש עולות ושתי חטאות, חטאת אחת לכל אשה, על מנת להתירה לאכול בקדשים, לפי שאי אפשר להביא חטאות יותר מזה, שמא כבר נפטרו. כלומר, שעולות ניתן להביא ולהתנות בנדבה, ומה שאין כן חטאות שאם אינה מחויבת בחטאת הרי זו חטאת העוף הבאה על הספק, ועל כן תביא רק אחת, להתירה לאכול בקדשים, ותו לא.

ובביאור דעת הרא"ש כתב **ביעיר** קנו (סוף הסלה ד"ה חציין, הגה"ה) שנראה שהרא"ש מדמה דין זה לאמור במשנה בכריתות (ח.) 'האשה שיש עליה ספק חמש לידות וספק חמש זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה', ועל כן פסק שתביא חטאת אחת בלבד.

אמנם הקשה, שמשמעות דברי המשנה שמביאה קן אחת [וזו הכוונה 'קרבן אחד', היינו כאילו מביאה על לידה אחת או על זיבה אחת], והיינו שמביאה עולה אחת וחטאת אחת, וכן כתב הרשב"ם בבבא בתרא (קסו. ד"ה מבילה), ואילו בדברי הרא"ש מבואר שמביאות את כל העולות ורק בחטאת כתב שיביאו כל אחת חטאת אחת.

ותירץ, שאין שייך להביא עולות ללא חטאות וחטאות ללא עולות[ג], ועל כן בכריתות שם מביאה עולה אחת וחטאת אחת בלבד, שאם תביא עולות נוספות, אין לה לְמה לזווגן, ואין צורך בהן כלל. ואילו כאן, שיש ספק שמא קרבו החטאות כדינן וחסרות העולות, או שמא קרבו העולות וחסרות החטאות, עליה לחשוש לשני הצדדים, שיש לה לחוש שמא קרבו החטאות וחסרות עולות ועליה להביא את העולות החסרות לזווגן לחטאות שכבר קרבו, אמנם חטאות אינה יכולה להביא לצד שקרבו העולות, משום שיש חשש איסור בהקרבתן אם אינה מחויבת בהן, ועל כן תביא אחת בלבד להתירה לאכול בקדשים.

אמנם הקשה, שלגבי אחת לזו ואחת לזו כתב הרא"ש (שם) שיביאו קן אחת בשותפות ויתנו, אם את מחויבת עולה ואני חטאת, תהיה העולה לך והחטאת שלי, ואם את מחויבת חטאת ואני עולה תהא החטאת שלך והעולה שלי, ומעתה קשה שגם בשלש לזו ושלש לזו שכתב הרא"ש שיביאו שש פרידים, למה יעשו כן, הלא הן יכולות להביא שלש ולהתנות שיהיו העולות למי שמחויבת בהן[ד].

וכתב שנראה שסובר הרא"ש שאין עושים תנאי באופן שיש בו תרתי דסתרי, שהלא אם זו חייבת שלש עולות, חברתה צריכה שלש חטאות, והלא אינה מביאה אלא חטאת אחת, ועל כן מוטב שתביא כל אחת שלש עולות וחטאת אחת הבאה על הספק, ואין כאן תרתי דסתרי, שאמנם אם היא מחויבת שלש עולות אינה מחויבת חטאת כלל [שהרי קרבו כל קיניה למטה והוכשרו החטאות], אולם באמת לצד זה שאינה מחויבת חטאת אין זו חטאת אלא חולין. ומה שאין כן באחת לזו ואחת לזו, ששם אין תרתי דסתרי כלל, שאם עשה קן אחת למטה וקן אחת למעלה אכן מחויבת זו עולה וזו חטאת, והתנאי נעשה כהוגן.

וביאר בזה מה שיש לדקדק בדברי הרא"ש שלא הביא בדבריו לבאר אלא את הדוגמאות 'אחת לזו ואחת לזו' ו'שלש לזו ושלש לזו', ודילג על האופן

ההו"א של התורת כהנים], על פי מה שיסד והובא לעיל שגדר קן החובה הוא הצטרפות שני העופות יחד, שעל כן הוה אמינא שגם החטאת תצטרף לעולה הקרבה מחיים, עיי"ש.
קי. **הראב"ד**, הרז"ה, הרא"ש, המפרש (ד"ה במה) ועוד. קיא. **וראה** לעיל (כג.) שלדעת רוב הראשונים, האמור כאן במשנה 'במה דברים אמורים' נסוב גם על כל פרק ב', ואילו יש הסוברים שכמה מהדינים שבפרק ב' נאמרו בכהן שאינו נמלך [וראה שם שיש שהוכיחו כן ממה שלא חזרו ונשנו כאן כל הדינים שנאמרו שם]. קיב. **ראה** על כך בטבלה שהובאה לעיל (כג.). וזה לשון הגר"א (ד"ה במה) 'כל הפרק הזה איירי בשאינו נמלך, ועוד כלל אחד שכל הפרק איירי שהכל נתערב'. קיג. **ולפי** מניינו משנה ד. קיד. **במהדורה** המתורגמת מחדש נראה שלגירסתו נמנות משנה א ומשנה ב כמשנה אחת, ועל כן אפשר לפרש שהמשנה באה ללמד את הדין שבסופה [שאילו לפי חלוקת המשניות אצלנו, אין מסתבר שתאמר המשנה 'במה דברים אמורים וכו' אבל בכהן שאינו נמלך' וכו', כשעיקר הכוונה לדין שנתפרש במשנה הבאה בלבד]. קטו. **וראה** גם בהרמ"ע מפאנו (שו"ת, סי' כג) מה שכתב בביאור שיטתו. קטז. **אמנם** בזה מצינו מפרשים נוספים שפרשו אף הם שאין משנה זו מדברת בכהן שאינו נמלך, ואין דברי משנתנו 'במה דברים אמורים וכו' אבל בכהן הנמלך' וכו' נסובים עליה, וראה להלן מה שהובא בזה.
א. **היעיר** קנו (ד"ה וע"פ) העיר, מדוע התנא נקט שהקריב קודם 'חציין למעלה' ואחר כך 'חציין למטה', הרי חטאות הקרבות למטה קודמות לעולות הקרבות למעלה. ואמנם גם ברישא הקדים התנא 'עשה כולן למעלן' ל'עשה כולן למטה', אך שם יש לבאר שכן שכיח יותר שיעשה הכל למעלה לפי שיסבור שכולן נדבה, אך כאן שידע שהן קיני חובה מדוע נאמר שהקדים לעשות את אלו שלמעלה. ותירץ, שהקדים התנא למעלה ללמטה אגב הרישא. עוד יישב, על פי שיטת הרא"ש המובאת בסמוך שמפני הספק אינה מביאה מהחטאות אלא חטאת אחת, שעל פי זה יש לומר שפתח התנא באופן שעשה חציין למעלה, בכדי לסומכו לפסולים שברישא [בעשה כולן למעלה או למטה] שהפסול בהם ברור וצריכה להביא את כל מה שנפסל מתחילה, ואף בעשה חציין למעלה צריכה להשלים העולות כולן, שאילו במה שעשה חציין למטה אינה משלימה אלא חטאת אחת בלבד. ב. **וכגון** שעשה שלש קינים למעלה ושלש למטה. כן פירשו תוספות בזבחים (סז: ד"ה נתרי), המפרש (לעיל כג: ד"ה אבל) והרע"ב (ד"ה אם). וראה בתפארת ישראל (יכין אות ו) שפירש באופן אחר, שנתערבו כולן, ועשה מן התערובת חצי למעלה וחצי למטה. וביעיר קנו (ד"ה חציין) פירש שסבר הכהן שכולן קינים סתומות שהופרשו יחד, ועל כן יכול לעשות חצי למעלה וחצי למטה. עוד כתב, שסבר ליטול אחת אחת ולבררן על ידי שיכבשן וינודו [ראה לעיל (כג:) ב'שיטת היעיר קנו' מה שהובא בזה], ולא ידע שגזרו חכמים שלא לעשות כן. עוד כתב, שיתכן שטעה וסבר שאפשר גם לקחת מן הקבוע ולברר באופן זה. ג. **עיין** שם שהוכיח כן מלעיל (כג:) שאשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה, ומשמע שאם לא הביאה חטאתה, לא יביאו עולה, לפי שחטאת אינה קריבה לאחר מיתה ואין העולה באה ללא חטאת. ד. **ואין** לומר שמדובר שהלכה כל אשה לדרכה ואינן מוצאות זו את זו להתנות כן, שאם כן גם באחת לזו ואחת לזו אי אפשר שיתנו יחד. ועוד, ממה שלא כתב שכל אחת תביא שלש עולות וחטאת אלא כתב שיביאו שש עולות ושתי חטאות, משמע שבא להשמיענו שאף כשהן יחד כן הוא הדין.

של שתים לזו ושתים לזו. וטעם הדבר הוא, שבאחת לזו ואחת לזו מוטב שיביאו בתנאי מאשר שיביאו בנפרד ועל ידי כך יוקרבו שתי חטאות על הספק, ובשלש לזו ובשלש לזו מוטב שיביאו בנפרד מאשר יביאו יחד ויהיה בתנאם תרתי דסתרי, אולם בשתים לזו ושתים לזו דעתו היא שיעשו כמו שירצו, לפיכך סתם ולא פירש. ומה שיעשו כמו שירצו הרי זה משום שמצד אחד עדיף שיביאו בתנאי, שאם לא יביאו בתנאי הלא תביא כל אחת שתי עולות וחטאת אחת, ועל ידי התנאי יביאו גם כן שתי חטאות, ועל ידי התנאי ירויחו שאף אם אחת מחויבת שתי חטאות הרי הקריבתן. אולם מצד שני אפשר שעדיף שתביא כל אחת בפני עצמה, שהלא בכריתות (ו:) נחלקו תנאים אם שתים מביאות חטאת אחת, ואמנם ההלכה היא שמביאות, אולם יתכן שכל זאת רק באופן שעל ידי כך יתמעטו החטאות הבאות על הספק, ואילו באופן זה שבין כך ובין כך יבואו שתי חטאות, לדעת הכל אין לשתים להביא חטאת יחד. וכיון שיש מעלה בזה ובזה, יעשו כמו שירצו.

אמנם המפרש כתב (ד"ה המרובה) באופני ספק כגון אלו שיביאו עולות וחטאות לפי מה שיש לחוש שנפסל, אף שמספרן רב. וכתב היעיר קנו (שם), שדעתו היא שמה שאמרו בכריתות (ח.) שהאשה שיש עליה ספק חמש לידות וחמש זיבות תביא רק אחת, אין זה אלא באופן שאין לה חזקת חיוב, שיתכן שלא נתחייבה מעולם, אולם באופן האמור שודאי התחייבה בקרבנות אלו, אלא שספק אם נפטרה מחובתה, בזה מעמידים אותה על חזקתה ומחויבת להביא את כולם.

השיטות השונות באופן התערובת

אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו עשה כולם למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן המרובה כשר. בפשטות מדובר במשנה בשתי נשים, והכוונה אחת לזו ושתים לזו או אחת לזו ושלש לזו, וכן הלאה, וכאשר פירשו המפרשים לעיל (כג:). אולם תוספות זבחים (סז: ד"ה נסרי) הביאו את דברי המשנה ונקטו שמדובר בתערובת קינים של חמש נשים, וכן פירש גם הרז"ה (ד"ה אחת).

ומה שמבואר במשנה שאם עשה מחציתן למעלה ומחציתן למטה המרובה כשר, פירשו תוספות (שם), שהיינו שארבע הנשים שהביאו קן אחת, שתי קינים, שלש ועשר, עליהן להביא קינים אחרות, שיתכן שעשה את קיניהן למטה ונפסלו עולותיהן ויתכן שעשה את קיניהן למעלה ונפסלו חטאותיהן, ולכן יביאו הכל כבראשונה ויתנו ביניהן, אבל לבעלת מאה הקינים ודאי עלו כמה קינים, שכיון שהיו כאן בסך הכל קט"ז קינים, ועשה נ"ח למעלה ונ"ח למטה, הרי שאפילו אם נאמר שכל הט"ז קינים של הנשים האחרות נעשו כולן למעלה או כולן למטה, ונצייר באופן שנעשו כולן למעלה, עדיין על כרחך השארית של מ"ב קינים שלמעלה [שבין ט"ז לנ"ח] היא משל בעלת המאה, ונמצא שלבעלת המאה נעשו מ"ב קינים למעלה ונ"ח למטה, ואם נעשו כולן למטה, נעשו לה מ"ב קינים למטה ונ"ח למעלה. וכיון שברור שיש לה קינים למעלה ולמטה, ודאי שיש להכשיר כמה מקיניה. והכלל בזה הוא, כאמור בסוף המשנה, שאם בהכרח שיש קינים משל אשה אחת גם למעלה וגם למטה, אזי לאותה אשה יש ודאי כמה קינים כשרות.

ונחלקו הראשונים בפשט דברי המשנה:

א. שיטת תוספות (שם) היא שמדובר שכל קן וקן עומדת בפני עצמה, ומכל קן שודאי נעשה למעלה או למטה יש להכשיר עולה או חטאת אחת, והיינו שיש להכשיר לה מ"ב עולות ומ"ב חטאות, משום שאם נעשו לה מ"ב קינים למטה ונ"ח למעלה, כשרות מ"ב חטאות ונ"ח עולות, ואם נעשו לה מ"ב קינים למעלה ונ"ח למטה, כשרות מ"ב עולות ונ"ב חטאות, ונמצא שממה נפשך יש להכשיר מ"ב חטאות ומ"ב עולות. ולפירוש תוספות לא רמוז במשנה כמה יש להכשיר[ה], ומה שאמרה המשנה 'המרובה כשר', הכוונה שלבעלת הכמות המרובה יש קינים כשרות.

ב. שיטת שאר הראשונים, כגון **הראב"ד**, **הרז"ה** (ד"ה מלין) **והרא"ש** (ד"ה אחת), שמדובר שכל הקינים של אותה אשה הובאו כקן גדולה שאפשר לעשות ממנה כמה עולות וכמה חטאות, וכיון שכן כאשר ישנן שתי נשים או יותר, ויש לאחת מספר קינים גדול שיש ממנו למעלה או למטה, על כרחך כשרות מכל הקינים מספר קינים השוה למה שהביאה בעלת המרובה[ו].

מה מרבה המשנה ב'זה הכלל'

זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינים שלא יהיו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן מחצה כשר ומחצה פסול וכל מקום שאין אתה יכול לחלוק את הקנים עד שיהו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן המרובה כשר. כתב **הראב"ד** (ד"ה והרי), ש'זה הכלל' בא לרבות אופנים נוספים שדינם הוא כיוצא בשני הדינים האמורים. והיינו ש'כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינים וכו' מחצה כשר ומחצה פסול', בא לרבות שכן הדין גם אם לא עשה מחצה למעלה ומחצה למטה, אלא שעשה כמנין הרוב או יותר בצד אחד וכמנין המועט או פחות בצד אחר, שגם בזה מחצה כשר ומחצה פסול, ובתנאי שעשאן זוגות זוגות. וכן 'כל מקום שאין אתה יכול לחלוק את הקינים וכו' המרובה כשר', בא לרבות שכן הדין גם אם לא עשה מחצה למעלה ומחצה למטה, אלא שעשה הכל בצד אחד, מלבד פרידה אחת, וההפרש בין הקינים [שהמרובה יתירה על המועט] הוא בקן אחת[ז].

והרז"ה (מ"א ד"ה כל"א) דחה דברים אלו[ח] ופירש באופן אחר, שבאה המשנה לבאר את הדין שבמשנה הקודמת שאם הקינים שוות ועשה מחצה למעלה ומחצה למטה, מחצה כשר ומחצה פסול, שזהו מפני שאתה יכול לחלוק את הקינים לשני הצדדים. וכן באה המשנה לבאר את הדין שבתחילת משנה זו שאם הקינים אינן שוות ועשה מחצה למעלה ומחצה למטה, שהמרובה כשר, שזהו מפני שאי אתה יכול לחלוק הקינים לשני הצדדים, ועל כרחך שקרבו מקיניה בשני הצדדים. ומה שאמרה המשנה בלשון 'כל מקום', בא לרבות כיוצא בו. שמה שאמרה 'כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינים וכו' מחצה כשר ומחצה פסול' בא לרבות אופן שאין הנשים שוות בקיניהן, אלא שכל המועטות שוות לבעלת המרובה, כגון עשר לזו ועשרים לזו ושלשים לזו וארבעים לזו ומאה לזו, שגם באופן זה אם עשה מחצה למעלה ומחצה למטה, מחצה כשר ומחצה פסול, שהרי יתכן שעשה את קיני בעלת המאה בצד אחת ושאר הקינים בצד אחר. ומה שאמרה 'כל מקום שאין אתה יכול לחלוק את הקינים וכו' המרובה כשר' לא בא הלשון 'כל מקום' לרבות דבר, ונאמר כן אגב הלשון 'כל מקום' שברישא. והוסיף, שאם תרצה תוכל לומר שבא 'כל מקום' זה לרבות שאר חשבונות שהם על דרך האמור במשנה, כגון חמש לזו ועשרים לזו ומאתים לזו ושאר חשבונות דומים עד אין קץ, שהמרובה כשר.

ביאור דברי המפרש

כתב המפרש (ד"ה אחת) [והעתיקו הרע"ב (לעיל מ"א ד"ה כמה)], שמה שאמרה המשנה 'המרובה כשר', היינו באחת לזו ושתים לזו או שתים לזו ושלש לזו, לפי שאינן זוגות, ויש לחוש שעשה הכהן קיניה של אשה אחת בצד אחד ועוד פרידה אחת משל חברתה, והשאר עשה בצד האחר ובזה המרובה כשר, והיינו שכשרות מספר עולות וחטאות כפי שיש לבעלת המרובה, אבל בעשר לזו ומאה לזו אי אפשר לומר זאת, לפי שהן זוגות, וצריך לומר שנקטו לשון זו עליהן אגב מה שנאמר לעיל באופנים אלו שהמועט כשר. ושוב חזר וכתב שמכל מקום אף בזה המרובה כשר, שאין פסול מהן אלא עשר קינים, שמא נעשו כל קיניה של בעלת המועט למעלה ונפסלו חטאותיה או שמא נעשו כולן למטה ונפסלו עולותיה, ונמצא שיש לחוש שנפסלו מן הכל עשר עולות ועשר חטאות, שהן עשר קינים, ונמצא שהמרובה כשר.

ודברים אלו אינם מובנים כלל במה שחילק בין אם הן זוגות לבין אם אינן זוגות. וכתב **התוספות חדשים** (מ"א על הרע"ב שם, בשם אמתחת בנימין), שכוונתו לומר שבאחת לזו ושתים לזו מדובר בין אם בעלת השתים הביאה כל קן בפני עצמה, ובין אם הביאה את שתי הקינים יחד, שבכל אופן שהוא כשרות מכל הקינים שתי עולות ושתי חטאות, וכן בשתים לזו ושלש לזו, אפילו אם כל אחת הפרישה כל קן וקן שלה בנפרד, גם בזה כשרות מכל הקינים שלש עולות ושלש חטאות כמנין המרובה. אולם בעשר לזו ומאה לזו, אם כל אחת מהן לקחה את קיניה כל אחת בנפרד, אי אפשר להכשיר מהכל כמנין המרובה, שיש לחשוש שמא עשה חמשים וחמש קינים למעלה וחמשים וחמש קינים למטה, ונפסלו חמשים וחמש עולות וחמשים וחמש חטאות, ואין להכשיר כמנין המרובה אלא כשרות רק כמנין מחצית מכל התערובת. וסיים המפרש שמכל מקום אפשר למצוא זאת באופן שלקחה בעלת המרובה את כל קיניה כאחת, שמכולן יש לעשות מאה עולות ומאה חטאות, שבזה המרובה כשר[ט].

ביאור האופן שנתחייבה זו חטאת וזו עולה

חטאת[י] לזו עולה לזו. רש"י בזבחים (סז: ד"ה חטאת לזו) פירש שהיתה כל אחת מחויבת עולה וחטאת, והמחויבת עולה כבר הקריבה חטאתה והמחויבת חטאת כבר הקריבה עולתה. **ותוספות** (ד"ה נסרי) פירשו שעדיין לא הקריבו את קרבנן השני, דהיינו שבעלת העולה עדיין לא הקריבה את החטאת ובעלת החטאת עדיין לא הקריבה את העולה, ונידון זה שייך למהלך הגמרא בזבחים (שם), וראה שם בילקוט ביאורים מה שהובא בזה.

ה. **כפי** שהוא לשיטה האחרת דלהלן. ו. **ראה** בביאורי הפשט ובהערות שם באורך רב. ז. **ועיין** שם שטרח לבאר כיצד דברים אלו נכללים בלשון הכלל שבמשנה. ח. **וזה** לשונו 'גם כשעשה רובן למעלה או רובן למטה הרבה דרכים יש בדבר ולא כל המקומות שוים'. ט. **וכעין** זה כתב החק נתן (על דברי המפרש שם). וראה עוד במלאכת שלמה (מ"א ד"ה כפי) בשם רבי סולימן אוחנא, ובהגהות רא"ש טרויב (נדפס בסוף המשניות). י. **משנה** זו ועוד שתים מהמשניות להלן (מ"ד ומ"ו) הובאו בזבחים (סז:-סח.) ונתבארו שם ברש"י ובראשונים ובאחרונים באורך רב [ועיקר דברי רש"י במשניות אלו הובאו גם ברא"ש ובמפרש כאן], ודבריהם יובאו להלן.

ובמה שכתב רש"י שזו כבר הקריבה עולתה, קשה שהרי עשתה שלא כדין, שהחטאת קודמת בהקרבתה לעולה[יא], וצריכים לומר שהביאה חטאת ועולה ונפסלה החטאת[יב].

מדוע אין מדובר בחטאת ועולה לאשה אחת

שם. בזבחים (סז.) מבואר שלדעת רבי יהושע, עולת העוף שנעשתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, נמשכת ונעשית לחטאת העוף. והקשתה הגמרא (שם ע"ב) ממשנה זו, שהלא יש להכשיר את העולה שנעשתה למטה משום המשכה ומדוע נאמר במשנה שנפסלה, ותירצה הגמרא שאין אומרים המשכה מאשה לאשה. ומסקנת הגמרא שם (סח.)[יג] שדין המשכה אינו מועיל אפילו באותה אשה להוציאה ידי חובה.

והקשה בתפארת ישראל (בועז אות ג), שאם כן מדוע נאמר במשנה 'חטאת לזו ועולה לזו', ולא שהיו החטאת והעולה לאשה אחת. ותירץ שיש לומר בדין המשכה, שאף שאין העולה שנמשכה ונעשתה חטאת עולה לחובתה, עדיין הקרבן כשר, ולא יכלה המשנה לומר עליו 'פסול'[יד].

לקיחת קן אחת לשתי נשים

שם. ברש"י בזבחים (סז:) כתב שלקחו שתיהן קן אחת בעירוב וקבעו פרידה אחת לחטאת רחל ופרידה אחת לעולת לאה. והנה מה שכתב שלקחו בעירוב, זהו מפני נידון הגמרא שם משום המשכה, כמובא לעיל[טו].

אמנם קשה הא גופא במה הוא עירובן, ובמה נעשית קן אחת. שמה שמצינו בקינים הוא קן מפורשת, שהביאה קן ובה אחת חטאת ואחת עולה, וכן מצינו קן סתומה שבה חטאת ועולה שלא נתבררו והכהן מברר מי הוא כל קרבן, ומקור הדבר הוא מהאמור בגמרא (יומא מא.) שהקינים מתפרשות או בעשיית בעלים או בעשיית כהן, ונדרש (שם) מפסוקים, ונמצא שיש כח לכהן בעשייתו לברר איזהו הקרבן, אבל לא מצאנו לו כח לברר למי כל קרבן[טז]. ועוד, שבודאי שרחל צריכה רק חטאת ולאה צריכה רק עולה, ונמצא שכל אחת לקחה מה שצריכה, ובמה נקרא הדבר שלקחו קן בעירוב, וצ"ע.

ואפשר שלקחו קן וקבעו בה רק את החטאת והעולה, ולא קבעו למי כל אחת, ואחר כך חזרו וקבעו שהחטאת לרחל והעולה ללאה, וצ"ע אם אפשר לעשות כן שלא בשעת לקיחה, דשמא כשם ששם הקרבן נקבע רק בלקיחה או בעשיית בעלים, כאמור ביומא שם, הוא הדין שם בעליו[יז].

מדוע הוקרבו הקינין שלא כדינן

עשה כולן למעלן[יח] וכו'. כאמור לעיל (כג:) לרוב המפרשים מדובר במשנה [ובמשניות הסמוכות] בכהן שאינו נמלך, דהיינו שנתערבו הקינים והפרידים זו בזו, ולא שאל הכהן מה עליו לעשות, אלא הקריב באופנים המבוארים במשנה. וכן מוכח בזבחים (עג:) ששם נאמר, אמר רבא לגבי תערובת קרבנות בבהמות אחרות כאשר אמרו חכמים שאין להקריב את התערובת, שכיון שאמרו חכמים כן, אם עבר והקריב לא הרצה[יט]. והקשה רב הונא בר יהודה לרבא ממשנתנו[כ], והשיב רבא[כא] שדבריו הם כדעה שבעלי חיים נדחים, שכיון שנתערבו נדחו מהקרבה ופסולים[כב], ואילו הדין האמור במשנה הוא כדעה שבעלי חיים אינם נדחים[כג].

והרמב"ם (פירוש המשנה) כתב [וכן משמע ברש"י בזבחים (סז: ד"ה חטאת לזו)], שבמשנתנו מדובר באופן שלא היו החטאת והעולה מעורבות כלל, אלא שהכהן עשאן למעלה או למטה, או שעשאן למטה ולמעלה ואינו זוכר מה עשה כאן ומה עשה כאן[כד]. וכן פסק ביד החזקה, שמתחילה כתב (פסולי המוקדשין פ"ח ה"א) שחטאות ועולות שנתערבו זו בזו ימותו, והוסיף וכתב שאם נתערבו חטאות או עולות בקינים סתומות דינן שונה, והביא (שם ה"ג ואילך) את שאר הדינים שבפרק א ובפרק זה[כה], ואחר כך (ה"ט) הביא את דין משנתנו בלשון זו, 'היו לפני הכהן חטאות ועולות עשה שתיהן למעלה' וכו'.

וכתב הכסף משנה שאין מדובר בתערובת, וכדבריו בפירוש המשנה, שאם לא כן ימותו כולן. ותמה בהר המוריה (אות יג), שהרי בגמרא בזבחים שם מפורש שהמשנה עוסקת בכהן נמלך[כו]. ועוד קשה, שהרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ו ה"ז) פסק שבעלי חיים אינם נדחים[כז]. ובמשנת חכמים (להלן מ"ד) כתב שלדעת הרמב"ם המשניות אינן עוסקות בכהן שעבר איסור, ועל כן העמיד שמדובר שעשה ואינו יודע מה עשה, ולעולם לא היתה תערובת, אף שגם באופן של תערובת אם היה מקריב היה הדין כמבואר במשנה[כח].

מדוע נפסלה עולה שנעשתה למטה וחטאת שנעשתה למעלה

עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול[כט] חציה למעלן וחציה למטן שתיהן פסולות שאני אומר חטאת קריבה למעלן ועולה למטן[ל]. ראה לעיל (פ"א מ"א) שהאחרונים הקשו למה נפסלו לשמואל הסובר (זבחים כו:) ששלא במקומו כמקומו, והלא אם עשה את החטאת למעלה לא שינה אלא במתן דם, והוא כשר לשמואל גם למעלה [לדברי תוספות לעיל (שם)]. ראה שם מה שהובא בזה, ושיש שהעמידו זאת שהשינוי לא היה רק במתן דם, אלא בדברים נוספים הפוסלים את הקרבנות.

שתי שיטות בפירוש המשנה

חטאת ועולה סתומה ומפורשת עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטן מחצה כשר ומחצה פסול וכו'. נחלקו הראשונים בגירסת המשנה ובפירושה, ומחלוקת זו היא בפירושה של המשנה כולה, אם מדובר בשלש קינים או בשתים, ואם מדובר בנתערבו זו בזו או בנתערבו כל אחת בעצמה[לב]. והחולקים בזה הם רש"י ותוספות עם הראב"ד, הרז"ה והשר משאנץ. ולרמב"ם שיטה שלישית בפירוש המשנה.

א. שיטת רש"י ותוספות[לג]

רש"י ותוספות בזבחים (סז: ד"ה חטאת ועולה, ואילך) פירשו, ש'חטאת ועולה סתומה ומפורשת' הכוונה היא שהיו כאן שלש קינים, קן אחת שבה נתפרש שלזו חטאת ולזו עולה, ועוד קן סתומה ועוד קן מפורשת[לד], ולדבריהם יש לגרוס כפי שלפנינו בגמרא בזבחים שם[לה] 'חטאת ועולה וסתומה[לו] ומפורשת'.

יא. **ולכאורה** יש לתרץ שאין הקדמה זו אלא לכתחילה, עיין תוספות בקידושין (יג. ד"ה הלכה). יב. **שיעורי** הגרא"י סולובייצ'יק (זבחים שם). והקשה [וכן הקשה בשיעורי רבי משולם דוד (עמ' סיד)] שבכל המשניות בפרק זה נזכרה עשיית מעלה קודם עשיית מטה, והרי זה שלא כדין, שחטאת קודמת לעולה, וצ"ע. וראה לעיל (מ"א) בהערה בשם היעיר קנו, בביאור מה שהקדימה שם המשנה עשייה למעלה לעשייה למטה. יג. **מכח** קושייתה מהמשנה הבאה, ראה להלן שם. יד. **אמנם** ראה בילקוט ביאורים בזבחים (שם) שהובאה מחלוקת אם אכן גם למסקנת הגמרא הקרבן הנמשך להיות חטאת העוף נחשב כקרבן כשר. טו. **שאילו** לקחו שתי פרידות בנפרד והביאו לכהן ועירבן, לא היתה כלל הוה אמינא שתמשך עולתה של זו להיות חטאתה של זו, ורק מפני שנשתתפו באותה קן היה הו"א לומר כן. טז. **וראה** מה שהובא בזה לעיל (כג:). יז. **שיעורי** הגרא"י סולובייצ'יק (זבחים שם). יח. **כתב** היעיר קנו (ד"ה עשה, ד"ה כלן) שמה שעשה הכהן כן להקריב כולן בצד אחד, או מפני שסבר שכן דינן [שהן כולן עולות או חטאות], או מפני שסבר שכשנתערבו מותר להקריב הכל בצד אחד ואף שפוסל בזה קרבן אחד, שהלא מאידך גיסא מכשיר בכך את הקרבן האחר. יט. **וראה** שם בהגה"ה שברש"י (ד"ה לו) שדעת בעל ההגה"ה היא שאפילו הוכר האיסור לא הורצה, כיון שכבר נדחה. והראשונים בזבחים שם תמהו שכיון שעליו להביא קרבן אחר, נמצא שחכמים עקרו דבר מן התורה בקום ועשה, והכיצד עשו זאת, עיי"ש בילקוט ביאורים מה שהובא בזה. וראה שם בשם האחרונים שהקשו מכמה מקומות שדבר האסור בהקרבה, אם הוקרב הורצה, וחילקו בין אותם מקומות לדינו של רבא. כ. **לשון** הגמרא הוא 'איתיביה רב הונא בר יהודה לרבא חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחת בריבוא ימותו כולן, במה דברים אמורים בכהן נמלך, אבל בכהן שאין נמלך, עשאן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול, למטה מחצה כשר ומחצה פסול, אחת למטה ואחת למעלה שניהן פסולות, שאני אומר חטאת קריבה למעלה ועולה קריבה למטה'. וכתבו תוספות שם (ד"ה במה) [על פי הגהת השיטמ"ק שם, ראה הגהות וציונים] שאין כן לשון המשנה, אלא שהגמרא הביאה את המשניות בקיצור [דהיינו שהביאה הגמרא את המשנה בפ"א (מ"ב) להוכיח שעיקר הדין הוא שימותו, ואת המשנה בפרק זה לעיל (מ"א) להוכיח שגם במשנתנו מדובר בתערובת, ואת משנתנו להקשות ממנה שגם באופן זה כשר הקרבן בדיעבד]. כא. **על** פי הגירסא שם 'אמר ליה', ראה הגהות וציונים. כב. **וראה** בילקוט ביאורים לזבחים שם, שהאחרונים הקשו שהלא גם אחר מליקה קיים פסול זה שאינו יודע היכן לתת את הדם, ובאותה עת אינם בעלי חיים ולכו"ע נדחים הם. וראה שם מה שכתבו לתרץ בכמה דרכים. כג. **ועיין** בשיטה מקובצת בזבחים שם (ד"ה הא) שהקשה, שהלא מסכת קינים נשנתה בשיטת רבי יהושע [כאמור בזבחים (סז:-סח.)], והלא בפסחים (עו:) נראה שסובר שבעלי חיים נדחים, ותירץ שאף שאמר כן אין דעתו כך, עיי"ש. כד. **וידוע** כי הרמב"ם בפירוש המשניות מהדורא קמא פסק כמה פעמים [ראה יומא (פ"ו מ"א) וזבחים (פ"ו מ"ב)] שבעלי חיים נדחים, אולם במהדורא בתרא חזר והגיה שאין בעלי חיים נדחים. ואם נאמר שטעמו הוא משום שבעלי חיים נדחים, היה לו לחזור ולהגיה גם כאן. ועוד קשה ממה שפסק בספר היד, כדלהלן, אף ששם פסק במפורש שבעלי חיים אינם נדחים. כה. **ולשיטתו** בביאור 'נמלך' האמור לעיל (כג:) שהכוונה ששאל את האשה, ולעולם הדינים האמורים בפרק א ובפרקנו הם בין לפני הקרבה ובין בשהקריב, ראה מה שהבאנו בזה לעיל (שם, כג:). כו. **וראה** בערוך השולחן העתיד (סי' קלא סכ"ה) שכתב שלדינא אין הרמב"ם חולק על המפרשים, אלא שפירש את המשנה באופן שאין ביטול מן התורה, וצ"ע. כז. **יש** לציין ששיטת המאירי (קידושין ז:) שמה שבעלי חיים אינם נדחים זהו לפי שיש להם פדיון, ולפי זה עופות ידחו גם מחיים לפי שאין להם פדיון [והיה אפשר ליישב בזה סתירת דברי הרמב"ם]. ועיין בשבט הלוי (שו"ת, ח"ו קונטרס הקדשים סי' ז אות ה) מה שדן בדברי המאירי הללו [ומה שדן בזה מכריתות (כח.) שמשמע שאף עופות אינם נדחים, ותירץ שמדובר באופן שמעיקרא לא היו ראויים למזבח ויש להם פדיון], יש להעיר ששיטת הרמב"ם (איסורי מזבח פ"ו ה"ד) שעופות אינם בכלל העמדה והערכה, ולשיטתו (ערכין פ"ה הי"ג) שגם קדשי בדק הבית בכלל העמדה והערכה, הרי שגם באופן שקדם מומם להקדשם אין להם פדיון], והקשה עליו מהגמרא בזבחים שם, שלמ"ד שאין בעלי חיים נדחים אף עופות אין נדחים. כח. **ובזה** הרמב"ם לשיטתו שפירש את הפרקים א' וג' שאין חילוק בין אם בא הכהן לשאול מה לעשות או שהוא עשה בלא לשאול [והחילוק בין נמלך ללא נמלך הוא אם נמלך באשה או לא], וכמובא בראש הפרק ובפרק א, ועל כן פירש גם משנה זו שלא באופן של תערובת האסורה בהקרבה. כט. **ראה** בתפארת ישראל (בועז אות ג) שביאר למה לא נקטה המשנה 'עשאן למעלה נפסלו החטאות' וכיוצא בזה. ל. **בזבחים** (סז:) הגירסא 'אחת למעלה ואחת למטה', והיינו שמדובר בקן אחת בלבד. וראה ביעיר קנו (ד"ה והנה קודם, ואילך) מה שביאר בזה. לא. **ראה** ביעיר קנו (ד"ה פסיקן, ואילך) שביאר מדוע הוצרך התנא לפרש זאת כאן יותר מבשאר מקומות. לב. **ועיין** ביעיר קנו שהקשה על כל הפירושים, ופירש בדרך אחרת. לג. **כן** מסתבר שדעת תוספות כרש"י, שכיון שהראב"ד מכח פירושו באופן התערובת הצדיק את גירסתו שיש כאן רק שתי קינים, מסתבר שתוספות חלקו עליו בגירסא זו משום שסברו כרש"י באופן התערובת, וק"ל. לד. **וכתב** רש"י (שם) שצריך להקריב את הקן הסתומה והקן המפורשת בסתמא על שתיהן. והקשה בשיעורי רבי משולם דוד (זבחים שם עמ' סיו) [וכן הקשה בשיעורי הגרא"י סולובייצ'יק לזבחים שם], שנמצא שלא נתפרשו כלל למי זו ולמי זו, לא בלקיחת בעלים ולא בעשיית כהן, וגם כלפי שמיא לא גליא, ואיך נחשבת הקרבה, וצ"ע. לה. **וכמובא** כאן בהגהות הב"ח (אות א). לו. **ועיין** בהגהות וציונים בזבחים שם על דברי רש"י (ד"ה חטאת ועולה) במה שכתב 'סתומה'.

וכתבו תוספות (שם), שאכן לא היה צורך להזכיר את הקן הראשונה שבה חטאת לזו ועולה לזו, שהרי אין בה שום חידוש ולימוד, שפשוט שאם עשה קן זו למעלה פסל את החטאת, ואם עשה למטה פסל את העולה, ואם עשה פרידה אחת למטה ואחת למעלה שתיהן פסולות, שמא עשה את החטאת למעלה ואת העולה למטה. ועיין להלן בשם החק נתן שמפני קושיא זו נטו שאר ראשונים מפירוש רש"י ותוספות ופירשו המשנה בשתי קינים בלבד.

אמנם האחרונים כתבו כמה דרכים לבאר מדוע הזכירה המשנה קן זו, וכפי שיבואר.

מדוע הזכירה המשנה את הקן הראשונה

בפנים מאירות (זבחים שם ד"ה חטאת ובתוס' ד"ה חטאת) כתב, שאמנם רש"י פירש ששאלת הגמרא היא מהקן המפורשת בלבד, ועל פי זה כתבו **תוספות** שאכן לא היה צורך בקן הראשונה כלל, אולם יש לפרש שדווקא מפני קן זו שאלה הגמרא בזבחים שם על הדעה שעולת העוף הנעשית למטה נמשכת ונעשית חטאת העוף [ודווקא לאותו אדם כיון שהוא מחויב גם בחטאת], שאם כן אף במשנתנו צריכה להיות המשכה בחד גברא, שאם לא כן היתה זו המשכה בתרי גברי ולא היתה כאן שאלה כלל. והיינו שאם היו כאן רק שתי קינין, סתומה ומפורשת, וכל אחת מחויבת חטאת ועולה, אם כן אם בסתומה העולה היא ללאה והחטאת היא לרחל, אזי במפורשת העולה היא לרחל והחטאת היא ללאה. ובאופן זה אי אפשר שתמשך עולת רחל להיות חטאתה של לאה, שהרי זה בתרי גברי. והוא הדין אם יש בקינין אלו לזו שתי חטאות ולזו שתי עולות, שנמצא שכל החטאות לרחל וכל העולות ללאה, בין בסתומה ובין במפורשת, ואי אפשר שהעולה שבמפורשת שהיא ללאה תמשך להיות חטאת רחל. אולם עתה שיש כאן שלש קינין, חטאת ועולה וסתומה ומפורשת, ויש לאחת קן וחטאת ולאחרת קן ועולה, הנה בקן הראשונה קרבו חטאת ללאה ועולה לרחל, ואף שבקן הסתומה ובקן המפורשת כל החטאות הן לרחל וכל העולות הן ללאה, אבל כיון שנפסלה הקן הראשונה, שוב יכולה להמשך עולת לאה ולהפוך לחטאתה, וזו שאלת הגמרא שמדוע לא נאמר כאן המשכה בחד גברא. וכיוצא בזה כתב בצאן קדשים (בתוס' ד"ה חטאת) בקיצור[לז].

וביעיר קנו (שיח השדה ד"ה ולאתי) הקשה על דברים אלו, שלפירוש זה לא חידש התנא בכל המשנה אלא רק דין זה שאין אומרים המשכה בחד גברא, שהרי פשיטא שבאופן האמור במשנה כשרה הקן הסתומה והשאר פסולות, וחידוש זה שאין המשכה גם בחד גברא היה יכול להשמיע בפשיטות באשה אחת שהביאה קן מפורשת[לח]. ומה שכתבו שבחטאת ועולה אי אפשר שתמשך, שיש כאן המשכה בתרי גברי, הנה כל זה היה נכון אילו היתה העולה המפורשת כשרה, שהיה מתברר שהיא לבעלת החטאת שמהקן הסתומה ואי אפשר שתמשך להיות חטאת לאשה השניה, אבל עתה שהעולה אינה כשרה כעולה, אם כן ודאי שאפשר שתמשך ותהפוך לחטאת ויתברר שהיא לבעלת העולה שבקן הסתומה.

וביאר את חידוש המשנה באופן אחר, שהנה הלא אחת צריכה קן וחטאת והאחרת צריכה קן ועולה, ויש להסתפק איזו קן היא לעולה ולחטאת הבודדות הנ"ל. והנה אם היו מפרשות באופן שוה את שתי הקינין מלבד הסתומה, כגון שבשתיהן חטאת לזו ועולה לזו, או שבשתיהן זו חטאת וזו עולה בלא לפרש למי כל אחת, היה מסתבר ששתי קינין אלו הינן עבור הקינין השלימות שמחויבות, ובקן הסתומה משלימה כל אחת את הפרידה היחידה שחייבת. אולם צייר התנא באופן שפירשו בקן אחת חטאת לזו עולה לזו, ובקן אחרת פירשו רק חטאת ועולה ולא פירשו למי זו ולמי זו, ובזה יש לומר באחד משני אופנים.

אופן אחד, שהקינים המפורשות הן עבור הקינים שמחויבות, ומה שלא פירשו בקן המפורשת למי החטאת ולמי העולה, משום שסמכו על פירושן בקן הראשונה שלזו חטאת ולזו עולה, שממילא נשמע שהדבר להיפך בקן זו, והקן הסתומה היא עבור הפרידה שחייבת כל אחת.

אופן אחר יש לומר, שבקן הראשונה שבה פירשו חטאת לזו ועולה לזו, שהיא שונה משתיהן בזה, בה יש לכל אחת פרידה יחידה, והקן הסתומה והמפורשת הן עבור הקינין השלימות.

ונפק"מ בין האופנים הללו באופן האמור במשנה, שנפסלו הקינין חוץ מהסתומה, שלאופן הראשון שבקן הסתומה יש לכל אחת פרידה יחידה, כל אחת תשלים עוד את הקן שהיתה מחויבת בה, ואילו לאופן השני, שהקן הסתומה היא לצורך השלמת קן שלימה, צריכות שתיהן יחד להשלים קן אחרת כנגדה ובתנאי דווקא, ועוד פרידה יחידה תביא כל אחת בפני עצמה. ומה שכתב התנא 'והיא מתחלקת ביניהן', היינו שצריכות להביא עוד קן בתנאי, והיינו כאופן השני הנ"ל.

המשך ביאור המשנה לרש"י ותוספות

שיטת רש"י ותוספות בזבחים הנ"ל נבדלת מהשיטות האחרות בששה פרטים.

א. כאמור, לרש"י ותוספות מדובר שהיו כאן שלש קינים.

ב. לדעת רש"י 'סתומה ומפורשת' היינו ששתי נשים לקחו קן סתומה יחד[לט], וכן לקחו יחד קן מפורשת והיינו שפירשו שזו לחטאת וזו לעולה אך לא פירשו למי החטאת ולמי העולה [ופירש כן משום שהוצרך להבדיל בין הקן המפורשת לבין הקן הראשונה של 'חטאת ועולה' שבה חטאת לזו ועולה לזו, שאם נתפרש למי חטאת ולמי עולה, הרי זה ממש כמו הקן של 'חטאת ועולה' ולמה נשתנו שמותיהן זו מזו].

ג. עוד פירש רש"י שמדובר שהיתה סתומה אחת ומפורשת אחת.

ד. עוד פירש שהתערובת היא בכל קן לעצמה, שנתערבו החטאת והעולה זו בזו וכן המפורשת זו בזו [ובסתומה אין שייך שתתערב בעצמה שהרי סתומה היא ואפשר שזו חטאת וזו עולה ואפשר ההיפך].

ה. ודין המשנה לשיטה זו הוא שאם עשאן למעלה נפסלו החטאות ואם עשאן למטה נפסלו העולות, ואם עשה כל קן וקן חציה למעלה וחציה למטה ללא הבחנה, נפסלה הקן של 'חטאת ועולה' וכן הקן המפורשת, וכשרה הקן הסתומה שבה אין נפק"מ מי למעלה ומי למטה, שהרי סתומה היא.

ו. ומה שאמור בהמשך המשנה שהקן הסתומה הכשרה מתחלקת ביניהן, היינו שיש לכל אחת בה פרידה אחת כשרה, אלא שאין יודעת אם חטאת או עולה. ולשון רש"י בזבחים שם (ד"ה והיא) הוא 'ויקחו קן אחד עוד ביניהן ויקריבו בתנאי' וכו'.

והקשה הצאן קדשים (זבחים שם ברש"י ד"ה חלין) שהלא אין די בקן זו, שכיון שהיו מחויבות כל אחת שלש פרידים, עדיין לא הקריבו אלא שנים, ועליהן להביא קן כנגד החטאת ועולה שהיו בקן הראשונה. וכתבו בזרע יצחק (זבחים ברש"י שם) וביעיר קנו (שם), שכוונת רש"י לומר שיביאו קן אחת בתנאי מלבד מה שמביאות בלא תנאי.

ביצד מקריבים את הקינים המשותפות

ובמה שכתב רש"י (שם) שמקריבים את הקן שמביאות עתה בתנאי, הקשה הרש"ש בזבחים שם (ברש"י ד"ה חלין) מה הצורך בתנאי, שכשם שקרבה הקן הראשונה בלא תנאי [ראה רש"י שם (ד"ה חטאת ועולה)], כן תקרב השניה בלא תנאי. והביא מדברי תוספות בעירובין (לז. ד"ה לאחז) שעל ידי ברירה מתבררת כל פרידה למי היא[מ]. ונמצא שרש"י לשיטתו אכן הוצרך לומר שיקריב הכהן בתנאי דווקא, שאם לא כן פסולה החטאת משום שלא לשמו, שאין אומרים בזה סתמא לשמה. והקושיא היא על רש"י בזבחים שם לעיל (ד"ה חטאת ועולה) שכתב שמקריבים את הקן בסתם, וצ"ע[מא].

ב. שיטת הראב"ד והרז"ה

והראב"ד (ד"ה חטאת, ואילך[מב]) פירש אחרת בכל האמור, ונראה שכן פירש גם הרז"ה (ד"ה חטאת, ואילך[מג]). ומה שנטו מפירוש רש"י ותוספות ביאר בחק נתן בזבחים שם (ברש"י ד"ה חטאת) שהוקשה להם מה שהקשו תוספות למה נקטה המשנה חטאת ועולה[מד]. ובסוף ספר 'כתוב שם' להראב"ד[מה] נדפס פירוש צרפתי לסוגיא בזבחים שם, ובעל הפירוש מפרש משנה זו כרש"י, והראב"ד משיג עליו שלדבריו נמצא שלא היה כאן עירוב כלל, והרי כל המסכת אינה עוסקת אלא בדיני עירוב, וכן בבא זו היא בדומה לבבות שנשנו במסכת לעיל אלא ששם מדובר בנמלך וכאן בלא נמלך, ובהכרח שמדובר בתערובת, ובאופן שלא נתערבו לא דובר לעיל כלל[מו].

וזהו פירושם למשנה זו:

א. את האמור במשנה 'חטאת ועולה' וכו', פירשו הראב"ד והרז"ה שהיו כאן שתי קינין בלבד, וגורסים 'חטאת ועולה סתומה ומפורשת', והיינו שנתערבו חטאת ועולה של קן סתומה וחטאת ועולה של קן מפורשת. והוקשה להם על פירושם, שלעיל (כג:) נאמר 'קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתומה למפורשת' וכו', ולמה לא הקדימו 'חטאת ועולה' כאשר הקדימו כאן. ויישבו בכמה אופנים, והם לשיטתם בפירוש המשנה שמדובר שהתערבו הסתומה והמפורשת זו בזו

לז. **ועיין** גם בתוספת קדושה בזבחים שם (ברש"י ד"ה ולמאי). לח. **ועיי"ש** מה שהקשה עוד על דברי הפנים מאירות. לט. **ועיין** מה שכתב בזה בשיעורי רבי משולם דוד (זבחים שם עמוד סטו) בשם הגרי"ז. מ. **ובעולת** שלמה בזבחים שם (ברש"י שם) כתב שאינו מבין את קושייתו, שהלא יש לחשוש שמא החטאת גם כאן וגם כאן תקרב לאותו אשה [וצ"ע שמדין ברירה יתברר שיקרב באופן הראוי]. והוסיף שיש גם להתנות שאם החטאת והעולה והמפורשת קרבו כדינן, שהעולה נדבה והחטאת ספק. מא. **על** פי מנחת אברהם (זבחים ג עמ' סטו). מב. **ורוב** דבריו שם מובאים בשיטה מקובצת בזבחים שם (ד"ה חטאת ועולה). מג. **ואף** פירושו מובא בשיטה שם. מד. **ונראה** עוד שהכריחם לנטות מפירוש רש"י גם זה שלרש"י מדובר שלא התערבו זו בזו כלל, אלא כל אחת בעצמה בלבד, ופירוש זה הוא דוחק, שאם כן לא היתה צריכה המשנה לכרוך את שלשתן יחד והיתה יכולה לומר דין כל אחת בנפרד. ומשום כך הוצרך לפרש שהתערבה אחת בחברתה ומזה בא לשנות את פירוש המשנה כולה. מה. **מהדורא** ראשונה, וכן בכנסת הראשונים (זבחים שם) [וב'כתוב שם' הנדמ"ח נדפס בנוסח אחר וחסרים רוב דברי הראב"ד כאן]. מו. **וראה** שם שהשיג על פירושו עוד שאי אפשר שתהיה סתומה לשם שתיהן, אלא הכהן צריך לעשות לשם מי שהיא, עיי"ש.

[כדלהלן]: א. הראב"ד יישב, שלעיל שדובר בקן מפורשת שנתערבה בינה לבין עצמה, קראה קן מפורשת לבד, ואילו כאן שמדובר בקן מפורשת שלא נתערבה בינה לבין עצמה אלא שנתערבה סתומה במפורשת קראן חטאת ועולה. ב. עוד כתב הראב"ד, שלעיל דובר שלא נתערבו לגמרי אלא שפרידה מזו נתערבה בזו, לכן קראן על שם קיניהן, סתומה ומפורשת, אבל כאן מדובר שנתערבו זו בזו לגמרי ועל כן אמר 'חטאת ועולה סתומה ומפורשת', כלומר שחטאת ועולה של סתומה ומפורשת מעורבים במקום אחד. ג. הרז"ה כתב, שמה שכאן שנו באופן אחר מהמשנה לעיל, זהו אגב המשנה הקודמת בה נאמר 'חטאת לזו ועולה לזו', שעל כן פתח התנא גם כאן 'חטאת ועולה סתומה ומפורשת'.

ב. עוד פירשו, שמדובר שהסתומה היא של אשה אחת והמפורשת היא של אשה אחרת.

ג. ועוד פירשו, שאין כוונת המשנה שהיתה דווקא סתומה אחת, אלא אפילו היו כמה סתומות דין המשנה שריר וקיים, וכדלהלן[מז].

ד. וכאמור לעיל שיטתם היא שנתערבו הסתומה והמפורשת זו בזו.

ה. והדין בזה לשיטה זו הוא שאם עשה הכל למעלה נפסלו כל החטאות ואם עשה הכל למטה נפסלו כל העולות, ואם עשה מכל התערובת חצי למעלה וחצי למטה, כשר מן הכל כמנין הפרידים שבקן הסתומה. שאם יש קן סתומה לזו ושתי קינים מפורשות לזו, והן שש פרידים, ועשה שלש למעלה ושלש למטה, האופן הגרוע ביותר הוא שעשה שלש מהמפורשות בצד אחד וכל הסתומה בצד אחד, וכגון שעשה מהמפורשות שלש למעלה ואחת למטה והסתומה עשאה כולה למטה, ונמצא שיש להכשיר אחת מהמפורשות, שהרי בשלש שעשה למעלה יש ודאי גם עולה אחת [שאין בה יותר משתי חטאות], וכן בסתומה שעשאה למטה כשרה חטאת אחת שיש בה, ובסך הכל שתי פרידים כשרות, וזהו כמנין הקן הסתומה שיש בה שתי פרידים. ואם היו שתי קינים סתומות לזו ואחת מפורשת לזו, ועשה שלש פרידים למעלה ושלש פרידים למטה, אפשר שעשה שלש סתומות בצד אחד, דרך משל למעלה, ועוד סתומה אחת ושתי המפורשות למטה, ונמצא שנכשרו שתי עולות מן הסתומות ועוד חטאת אחת ממנה למטה, ועוד חטאת אחת מן המפורשות, ובסך הכל ארבע פרידים[מח], וזהו כמנין הסתומות שיש בהן ארבע פרידים[מט]. וברז"ה כתב את כלל הדברים, שמהסתומה לעולם מחצה כשר, ואם המחצה האחר פסול, אז כנגדו יש כשרות מהמפורשת.

ו. ובביאור מה שאמרה המשנה ש'והיא מתחלקת ביניהן' לשיטה זו, מצינו שתי דרכים. הראב"ד פירש, שהכוונה היא שהמנין הכשר [שהוא כמנין הסתומה] נחשב על שתיהן ואין אומרים שהוא שייך לבעלת הקן הסתומה, ואף שמהסתומה ודאי שחצי הוכשר ואילו מהמפורשת יתכן שנפסל הכל [שמא עשה חצי למעלה וחצי למטה ובהיפוך שהעולות קרבו למטה והחטאות למעלה], בכל זאת כיון שאין הסתומה יודעת אם כשרות עולותיה או חטאותיה, על כן באופן הנ"ל, שהיתה סתומה אחת ושתי מפורשות, וכשרות שתי פרידים כמנין הסתומה, עליהן להביא עוד ארבע פרידים, בעלת הסתומה תביא אחת ובעלת המפורשות תביא שלש, ויעשו מהן שתי חטאות ושתי עולות ויתנו ביניהן. וברז"ה כתב באופן אחר, שהכוונה היא שתשלומיהן של הפרידים הכשרות מתחלק לפי חשבון, שבעלת הסתומה נוטלת בו שלשה חלקים ובעלת המפורשת נוטלת חלק אחד, שמחצה מכל הכשרות ודאי שייך לבעלת הסתומה, והמחצה האחר נתון בספק אם הוא לבעלת הסתומה או לבעלת המפורשת, ועל כן יחלקו באופן האמור[נ].

פירוש הגמרא בזבחים לשיטה זו

הקשה ביעיר קנו (ד"ה סתומה, ואילך) **לשיטת הראב"ד** שהקן הסתומה של אחת והאחרת של חברתה, הלא יש לחוש שעשה קן אחת למעלה וקן אחת למטה, ואם כן אין שייך כאן כלל דין המשכה, ומה הקשתה הגמרא בזבחים שם, שודאי שכשרה עולה אחת ממה שנעשה למעלה וחטאת אחת ממה שנעשה למטה, ואי אפשר להכשיר שתי חטאות למטה על ידי שהעולה שבקן תמשך לחטאת שהרי אשה זו אינה מחויבת בשתי חטאות, ואין עושים המשכה בתרי גברי, ואם כן מה היא שאלת הגמרא.

ויישב שהנה יש לשאול לשיטה זו למה נקטה המשנה שכשרה כמנין הסתומה, הלא זהו גם מנין המפורשת. ובהכרח שבאה המשנה לכלול אופן שיש בסתומה יותר מהמפורשת או ההיפך, שלעולם המנין שסתומה כשר. והנה כאשר ישנה קן אחת סתומה ושתי קינין מפורשות, ונתערבו, ועשה מחצה למעלה ומחצה למטה, באופן זה כשרות רק שתי פרידים כמנין הסתומה, דהיינו חטאת אחת ועולה אחת. וטעם הדבר, שיתכן ששתי החטאות שבמפורשת נעשו למעלה ונפסלו ומשתי העולות נעשית אחת למטה ונפסלה, או ההיפך. וכן מהסתומה אין להכשיר אלא אחת, שמא עשה כולה בצד אחת וכשרה רק אחת, עולה או חטאת. וכאן יש להקשות שיש להכשיר יותר ממנין הסתומה, שאפילו הקריב ממנה עולה למטה, יכולה היא להמשך ולהיות חטאת.

ג. שיטת הרמב"ם

הרמב"ם (פירוש המשנה כאן, פסולי המוקדשין פ"ח ה"י והי"א) פירש במשנה כשיטת רש"י באופן טעות הכהן וכשיטת **הראב"ד** במנין הקינין.

שמה שאמרו במשנה 'חטאת ועולה סתומה ומפורשת' פירש כעין שיטת הראב"ד שלא היו שלש קינים [כשיטת רש"י], אלא רק מפורשת וסתומה[נא], אלא שהעמיד את המשנה שהיו שלשה ציבורי עופות, ציבור של חטאות, ציבור של עולות וציבור של קינים סתומות[נב]. ובפירוש המשנה ביאר עוד, שלא נתערבו הקינים זו בזו, אלא הכהן טעה בעשייתן, שנטל מכל ציבור ועשה חציו למעלה וחציו למטה או כולו למעלה וכולו למטה וכו' כאמור במשנה.

וכתב החק נתן (ד"ה והשתא) שלשיטתו לעיל (מ"ג) הוא [ראה לעיל אודות המשנה 'חטאת לזו ועולה לזו'], שאם היו מעורבות ודינן שימותו לא היו כשרות גם עתה. ועוד כתב החק נתן (שם), שלפי זה מתפרשת המשנה 'אין כשרה אלא סתומה' כפשטה, שהסתומות כשרות [כשיטת רש"י], ושלא כלשיטת הראב"ד שהכוונה שכשרה כמנין הסתומה.

וכתב בברכת הזבח (זבחים שם ד"ה סתומה), שודאי צריך לומר גם לשיטתו שלא פירש הכהן את שמות הבעלים, אלא שפירש שציבור זה יהיה חטאת וציבור זה יהיה עולות, שאם לא כן שוב לא היה מקום לשאלת הגמרא שתמשך העולה ותיהפך לחטאת, אחר שמדובר בתרי גברי[נג].

ד. שיטת הרשב"ץ

הרשב"ץ (מ"ד) פירש את דברי המשנה באופן הפוך מדברי הרמב"ם, שלמד שהיו שלש קינים, כשיטת רש"י, אולם נתערבו זו בזו, כשיטת הראב"ד. וגם בשיטה מקובצת בזבחים שם (ד"ה מניין) הביא כעין זה מפירוש השר משאנ"ץ.

מדוע דיברה המשנה בשתי נשים

חציה למעלן וחציה למטן אין כשר אלא סתומה והיא מתחלקת ביניהן. מדברי המשנה כאן מוכח שהיא מדברת בשתי נשים, והקשה **התפארת ישראל** (יכין אות יח) מדוע לא דיברה המשנה באשה אחת[נד]. ויישב שבאה להשמיענו דין זה שאם הקריב חציין למעלה וחציין למטה מתחלקות ביניהן, ואין בזה חשש ברירה. ועיין שם בהמשך דבריו (אות יט) שהוכיח שאין כל חידוש במשנה מלבד דין זה, שיכולות לברר עתה למי כל כשרה ופסולה בקן הסתומה והמפורשת. ומה שיכולות לברר הרי זה משום שהתנו מראש מה יעשו.

המחלוקות בביאור המשנה

חטאות שנתערבו[נה] בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה חובה שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול חטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר. בפירוש המשנה מצינו כמה שיטות בראשונים ובמפרשים, ונחלקו ביניהם בכמה וכמה פרטים, כגון: א. אם במשנה שלש בבות, או רק שתים [ותחילת דברי המשנה 'חטאות שנתערבו בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה' אינה אלא פתיחה להמשך]. ב. מהו כוונת המשנה

מז. **ובאמת** שגם לרש"י אפשר שהיו כמה סתומות, אלא שרש"י שפירש שהמשנה מדברת באופן של שלש קינים משלשה סוגים מהו הדין כשכל קן וקן התערבה בעצמה, פירש גם כן שמדובר בקן אחת מכל סוג, ואילו הראב"ד שפירש שמדובר שהתערבו זו בזו לא הוצרך לפרש שמדובר בקן יחידה עם קן יחידה. וגם שעיקר דין המשנה לשיטתו הוא ללמד שכמנין הסתומה כשר, ואם כן מדברת המשנה בכל תערובת שהיא, שלעולם נשמר כלל זה שכמנין הסתומה כשר, וק"ל. מח. **וכן** אפשר שעשה מהמפורשת אחת למעלה ואחת למטה ונפסלו שתיהן [שמא הפך ועשה את העולה למטה ואת החטאת למעלה], וגם באופן זה נמצא שעשה מן הסתומות שתים למעלה ושתים למטה, כדינן, וגם בזה נמצא שארבע פרידים כשרות. מט. **ויש** שם ט"ס בראב"ד וכך צ"ל, 'וכן הדין כשיהיה הסתומה מרובה מן המפורשת או אם יהיו שוות, לפי שרוב הפסולות אינו בא אלא מן המפורשות' וכו'. נ. **ועיי"ש** שהוסיף בזה דברים. נא. **ראה** ברכת הזבח (זבחים שם ד"ה סתומה) והר המוריה (פסולי המוקדשין פ"ח אות יד). ולפנינו בפירוש המשנה גירסתו 'וסתומה' אולם במהדורות אחרות הגירסא היא 'סתומה', וכן כתב בחק נתן (זבחים שם ברש"י ד"ה סתומה), שהרמב"ם גרס בלא ו' ומפרש שהחטאת ועולה הן של הקן המפורשת [וצ"ע שאם כן למה הוזכרו קודם הסתומה]. נב. **וראה** בהר המוריה (שם) שרצה להגיה או לפרש בדבריו ולהשוותם לדברי הראב"ד. ודברי הרמב"ם בפירוש המשנה אינם ברורים, שפתח ואמר שהיו שתי קינים מפורשת וסתומה, ושוב נולד ספק איזו היא המפורשת ואיזו היא הסתומה, ובדבריו בהמשך משמע שהיו שלש קינים, קן חטאות וקן עולות וקן סתומה, ועשה מהחטאות והעולות אחת למעלה ואחת למטה ועל כן נפסלו, ואת הסתומה עשה חציה למעלה וחציה למטה. והקשה במשנת חכמים (ד"ה סתומה) שאם אינו יודע מי הסתומה ומי המפורשת איך עשה כל אחת באופן אחר. וראה שם מה שכתב בזה באורך. ובסיום דבריו כתב שכוונת הרמב"ם אינה שאינו יודע מה היא כל קן אלא שאינו יודע למי היא [וגוף האוקימתא שעשה קן למטה וקן למעלה וכו', נראה שכוונתו שזהו פירוש המשנה במה שאמרה 'חציין למעלה וחציין למטה', וצ"ע. ובספר היד לא כתב אופן זה כלל]. נג. **וראה** ברמב"ם שמשמע בדבריו שהכהן הוא זה שפירש את החטאות והעולות והשאיר את הקן האחרת סתומה, וצ"ע למה הוצרך לזה. נד. **וראה** שם שביאר למה אין ליישב כמו שהובא משמו לעיל (מ"ג) שאין לומר 'פסול' באופן שיש דין המשכה. נה. **כן** היא הגירסא לפנינו, וראשונים רבים גרסו 'חטאת שנתערבה בחובה', וכן הוא במשנה שבמשניות, וכתב הראב"ד (ד"ה סתומה) ש'מין חטאת קאמר', שכיון שמדובר בחטאת השוה לחובה, על כרחך שיש כאן שתי חטאות. ומה שנקט התנא כן, זהו אגב לשונו במשנה הקודמת 'חטאת ועולה סתומה ומפורשת', עיי"ש בראב"ד [ובנדפס בסוף המשניות דפוס וילנא], ויש בדבריו שיבוש לשון.

ב'חובה', אם לכל קן החובה או רק לחטאות שבו. ג. מהו 'חובה שנים בחטאת' ו'חטאת שנים בחובה'. ג. איך עשה הכהן אם מחצית למעלה ומחצית למטה, או באופן אחר. ד. כן נחלקו גם בפירוש הדינים שבמשנה. ה. עוד נחלקו אם המשנה מדברת בדיעבד שכבר הקריב, או גם לכתחילה כיצד הוא יכול להקריב.

א. שיטת הראב"ד הרז"ה והרא"ש[נו]

הראב"ד והרז"ה והרא"ש (ד"ה חטאת, ואילך) פירשו שבמשנה שלש בבות.

א. חטאות שנתערבו בחובה סתומה ומנין החטאות שוה למנין הפרידים שבקיני החובה, כגון שתי חטאות בקן סתומה אחת, אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה, שאם נתערבו שתי חטאות בקן אחת כשרה מכל התערובת רק חטאת אחת, ואם נתערבו ארבע חטאות בשתי קינים כשרות רק שתי חטאות, וכן הלאה. טעם הדבר הוא, שכיון שמנין החטאות שוה למנין הפרידים שבקן החובה, על כן אם עשה הכהן מחצה למעלה ומחצה למטה, יתכן שעשה את כל החטאות למעלה ואת כל קן החובה למטה, ובאופן זה נפסלו כל החטאות שנעשו למעלה, וכן נפסלו מקן החובה [שנעשתה למטה] כל העולות שבה, ואין כשרות אלא החטאות שבקן החובה.

ב. חובה שנים בחטאת, שמספר הפרידים שבקיני החובה הסתומות כפול ממנין החטאות, כגון שתי קינים סתומות [בהן ארבע פרידים] שהתערבו בהן שתי חטאות, מחצה כשר ומחצה פסול. וכגון באופן האמור שנתערבו שתי חטאות בשתי קינים סתומות, והן שש פרידים, והיה על הכהן לעשות שתי פרידים מהסתומות למעלה, ואת שתי הפרידים האחרות עם שתי החטאות היה עליו לעשות למטה, וכיון שלא עשה כן אלא עשה שלש פרידים למעלה ושלש פרידים למטה, יש לחשוש שעשה למעלה את שתי החטאות ועוד אחת מהסתומות, ושלש הפרידים האחרות עשה למטה, ונמצא שעשה מהן עולה אחת ושלש חטאות במקום שתי עולות ושתי חטאות, ונפסלה בהן חטאת אחת, וכן נפסלו שתי החטאות שנעשו למעלה. באופן זה כשרות מהתערובת שתי חטאות ועולה אחת, שהן שלש פרידים, והן מחצה מכל הפרידים. וכיוצא בזה בכל כמות שהיא, כאשר מנין הפרידים שבקינים הסתומות כפול ממנין החטאות שנתערבו בהן.

ג. חטאת שנים בחובה, שמספר החטאות כפול ממספר הפרידים שבקיני החובה הסתומות, כגון שארבע חטאות התערבו בקן סתומה אחת, המנין שבחובה כשר. וכגון באופן האמור שנתערבו ארבע חטאות בקן סתומה, והן שש פרידים, והיה על הכהן לעשות מהקן הסתומה פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה, ואת ארבע החטאות היה עליו לעשות למטה, וכיון שלא עשה כן אלא עשה שלש פרידים למעלה ושלש פרידים למטה, יש לחשוש שעשה למעלה שלש מן החטאות, ולמטה עשה את החטאת הרביעית ואת הקן הסתומה, ונמצא שנפסלו כל שלשת החטאות שקרבו למעלה וכן נפסלה העולה שבקן הסתומה שנעשתה למטה במקום אשר תיעשה למעלה. באופן זה כשרות מהתערובת שתי חטאות, זו מהקן הסתומה שנעשתה למטה, וזו מארבע החטאות שנעשתה למטה, והן כמנין הפרידים שבקן החובה[נז]. וכיוצא בזה בכל כמות שהיא, כאשר מנין החטאות שנתערבו בקינים הסתומות כפול ממנין הפרידים שבקינים.

ולפירושם ש'חטאות שנתערבו בחובה' היינו שהחטאת והחובה שוות, הוצרכו לפרש את לשון המשנה[נח], שאינו מורה כן בהכרח[נט]. וכתב הרז"ה (ד"ה ובדין), שבדין היה שיאמר התנא בבבא הראשונה 'חטאות וחובה שנתערבו', שהרי שתיהן שוות, ולא נקט לשון זו אלא אגב לשון המשנה לעיל (כג:)[ס], ושם נקטו לשון זו לפי שאין שם חילוק בדין אפילו אם החובה מרובה, שהלא מדובר בכהן נמלך ובכל אופן שהוא עליו לעשות רק כמנין חטאות שבחובה. והרא"ש (ד"ה חטאת) כתב, שנקטו לשון 'חטאת שנתערבה בחובה' אגב האמור להלן 'חובה שנים בחטאת' ו'חטאת שנים בחובה'.

כתב התפארת ישראל (בועז אות ד), שדיבר התנא בקינים שיש בהן זוגות של עופות, אולם גם באופן שאינן זוגות שלמים שייך לצייר את דין המשנה, שאם תהיה החובה מרובה על החטאת יהיה הדין שמחצה כשר ומחצה פסול, ואם יהיה להיפך ותהיה החטאת מרובה על החובה יהיה כשר כמנין החובה, אפילו שאין מנין הפרידים הסתומות כפול ממנין הפרידים המפורשות. והאופן לזה הוא כאשר נתערבו שלש חטאות מפורשות עם חמש סתומות שבהן שלש חטאות ושתי עולות, והכל יחד הוא עתה שמונה פרידים, והקריב הכהן ארבע למעלה וארבע למטה, שמהקרבות למעלה כשרה עולה אחת [שהרי אפילו אם קרבו כל החטאות המפורשות למעלה, אינן אלא שלש], ומהקרבות למטה כשרות שלש [שאפילו אם קרבו כל החטאות המפורשות למעלה וקרבו הסתומות למטה, הלא יש בהן שלש חטאות]. וכן אם התערבו חמש חטאות מפורשות עם שלש סתומות שיש בהן שתי חטאות ועולה אחת, וכולן יחד שמונה פרידים, והקריב הכהן ארבע למעלה וארבע למטה, שמהקרבות למעלה אין להכשיר דבר [שמא כולן חטאות], אולם מהקרבות למטה יש להכשיר שלש [שאפילו קרבו שם כל הסתומות הלא אין בהן אלא עולה אחת והשאר חטאות], והרי זה כמנין החובה. **ומעתה** הקשה מדוע שנה התנא שדווקא באופן שתהיה החובה פי שנים מהחטאת ולהיפך, שייכים דיני המשנה, והלא ישנם אופנים נוספים וכאמור. ותירץ, שבאופנים שדיבר בהם התנא לא היה צריך לפרש את כמות החטאות והעולות שבסתומות, שהן מחצה עולות ומחצה חטאות, שאילו היה מדבר בקינים בהן אין החטאות והעולות שוות, היה על התנא לפרש שאין הדין אמור אלא באופן שהחטאות שבסתומות מרובות מהעולות, שבאופן שהעולות מרובות מן החטאות הדין שונה בשני האופנים הנ"ל.

ב. שיטת המפרש

המפרש (ד"ה חטאות) [והעתיקו הרע"ב] פירש את המשנה לענין הקרבה לכתחילה, ושיש בה שתי בבות, לפי שהמשנה באה לפרש את המשנה לעיל (כג:), וכך הצעת המשנה, שמה ששנינו לעיל שם 'חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה' יש חילוק בדבר, שלפעמים המנין עולה למחצה כשר ומחצה פסול, ולפעמים פחות מכך, כיצד, אם החובה שנים בחטאת, שיש בקיני החובה מנין חטאות כפליים מהעולות[סא], כגון שנתערבה חטאת מפורשת בקן חובה שיש בה שתי עולות ושתי חטאות וקרבה עולה אחת, ועתה כל התערובת היא ארבע פרידים, עולה אחת ושתי חטאות של הקן ועוד החטאת שנתערבה בה, ומחצה כשר ומחצה פסול, לפי שאין לו להקריב מתוך הארבע יותר משתי חטאות, שזהו מנין החטאות שבקן הסתומה, ואילו עולה אינו יכול להקריב, שמא זוהי החטאת שנתערבה[סב], וכן אינו יכול להקריב שלש חטאות שמא כולן מהסתומה. ואם החטאת שנים בחובה, היינו שנתערבה חטאת מפורשת בקן חובה שיש בה שתי עולות ושתי חטאות וקרבה חטאת אחת, ועתה כל התערובת היא ארבע פרידים, שתי עולות וחטאת אחת של הקן ועוד החטאת שנתערבה בה, והדין הוא שהמנין שבחובה כשר, היינו שיקריב רק חטאת אחת שהיא מה שנותר בקן החובה, שאינו יכול להקריב עולות כלל, שמא יקריב את החטאת שנתערבה, וכן אינו יכול להקריב שתי חטאות, שמא שתיהן מהקן הסתומה והרי אין בה אלא חטאת אחת.

והנה לפירושו 'חובה שנים בחטאת', היינו שמנין החטאות שבחובה פי שנים מהעולות, ויש לברר כיצד מתפרש 'חטאת שנים בחובה'. וביאר **התוספות יום טוב** (ד"ה חובה) שהכוונה שיש בחובה עולות פי שנים מהחטאת שנתערבה. **והתפארת ישראל** (בועז אות ד) תמה על זה שאין משמעות לשון המשנה כן, ולא נזכרו במשנה עולות כלל.

וכתב התוספות יום טוב (שם) שהוא תמה על פירוש זה, שלפיו אין בין הרישא והסיפא שום חילוק, שברישא קרבות שתי חטאות מן התערובת, וכן בסיפא קרבות שתי חטאות אלא שאחת קרבה כבר קודם שנתערבה החטאת המפורשת, ומדוע שנתה המשנה את הסיפא כלל.

והתפארת ישראל (שם) הקשה, שלפירוש זה לא היתה צריכה המשנה לבאר את הדין הראשון דווקא באופן שהחטאות פי שנים בעולות שבקן הסתומה, שבכל אופן שיש בסתומה חטאות יותר מעולות ואפילו רק בפרידה אחת, ונתערבה בהן חטאת אחת, מקריב כמנין מחצה מהתערובת. שהלא לולי שנתערבה החטאת, היה מקריב את מנין החטאות שיש בסתומה, שהיא כאמור פרידה אחת יותר ממחצה, ועל ידי התערבות החטאת נעשה מנין זה מחצה ממש. כיצד, היה בסתומה ארבע חטאות ושלש עולות, מקריב ארבע חטאות. נתערבה בה חטאת מפורשת, עולות אינו יכול להקריב כלל, שמא יפגע בחטאת המפורשת, אולם חטאות הרי הוא יכול להקריב כפי המנין הראשון שהוא ארבע חטאות, שהוא מחצה מכל התערובת שיש בה עתה שמונה פרידים.

עוד הקשה התפארת ישראל (שם)[סג], שלפירוש זה לא השמיעה המשנה אלא זאת שלפעמים מגיע מנין החטאות שבחובה למנין מחצית מן התערובת, ואם

נו. **ראה** בתפארת ישראל (בועז סוף אות ד) שכתב שפירוש הראב"ד הוא המחוור שבכל הפירושים.

נז. **ההסבר** לכך הוא, שכאשר מנין החטאות המפורשות הוא פי שתים ממנין הפרידים שבקינים הסתומות, ונחלקה התערובת לשנים ומחצה קרב למעלה ומחצה למטה, על כרחך שיש מהחטאות המפורשות אחת או יותר שקרבו למטה והן ודאי כשרות [שאם באת לחשוש שמא קרבו כל החטאות רק למעלה, נמצא שלא קרבו למטה אלא הקינים הסתומות, ואיך אמרת שהחלוקה היא שוה, אחר שהקינים הסתומות הן אך מחצית מהחטאות]. והנה חוששים אנו שהקינים הסתומות נעשו כולן למטה, ואין להכשיר אלא את חציין [שהלא היה על חציין האחר להיעשות למעלה]. ומאחר שהחטאות המפורשות הן פי שתים מהפרידים שבקינים הסתומות [כגון באופן שנתערבו ארבע חטאות בקן סתומה אחת שבה שתי פרידים], הרי כאשר חולקה כל הכמות לשנים [שלש ושלש] והקינים הסתומות הן בחלק אחד, הרי שהחטאות שבחלק זה הן שליש לעומת הקינים הסתומות שהן שני שליש [כגון בדוגמא הנ"ל, שבשלש שלמטה יש חטאת אחת וקן סתומה שלימה שהיא שתי פרידים], ואם נפסל חצי מהקינים הסתומות שהוא שליש מהחצי האמור, הלא כנגד זה כשרות החטאות שאף הן שליש מחצי זה, ונמצא שכשרות פרידים כמנין הקינים הסתומות.

נח. **ואולי** גם הוקשה להם שלפי גירסתם נאמר בלשון יחיד, וכלדעיל בהערה, ומשמע שמדובר בחטאת אחת.

נט. **וראה** בהערה לעיל בשם הראב"ד, ואולי נתכוין בדבריו ליישב גם קושיא זו.

ס. **ראה** לשון הרז"ה המתוקן הנדפס בסוף המשניות דפוס וילנא, ולפנינו בשיבוש.

סא. **ראה** להלן בשם התוספות יום טוב בדעת הרע"ב. ובפשוטו היה אפשר לפרש שיש בקיני החובה חטאות פי שתים מהחטאת שנתערבה.

סב. **ראה** את לשון המפרש, והגהות וציונים, ורע"ב ותוספות יום טוב.

סג. **בהמשך** דבריו אחר ביאור שיטת הרשב"ץ.

כן היה למשנה להשמיע חידוש גדול יותר, שפעמים שיגיע מנין המרובה למנין חטאות שבחובה, כגון שהיו ארבע פרידים ובהן שלש חטאות ועולה אחת, ונתערבה ביניהן חטאת אחת מפורשת, שמותר להקריב מהתערובת רוב המנין, דהיינו שלש פרידים לחטאת, שהוא מספר החטאות שבחובה.

ג. שיטת הריב"א

עוד הביא המפרש פירוש **רבי יצחק בר אשרי**[סד], על הדרך האמורה שהמשנה מבארת את המשנה לעיל, ומפרשת שתי בבות, שאם החובה שנים בחטאת, היינו שנתערבו שמונה חטאות מפורשות בארבע קינים שבהן שמונה פרידים, שנמצא שמנין החטאות שנתערבו הוא כפליים ממנין החטאות שבקינים, ועשה מחצה למעלה ומחצה למטה, מחצה כשר ומחצה פסול, שכשרים מחצית מקיני החובה, שאנו אומרים שמא למעלה עשה את כל החטאות ונפסלו, ולמטה עשה את קיני החובה ונפסלו העולות שבהן, ועל כן אין להכשיר אלא מחצית החטאות. וחטאת שנים בחובה, היינו שש עשרה חטאות שהתערבו בארבע קיני חובה שהם שמונה פרידים ובהן ארבע עולות וארבע חטאות, ועשה שתים עשרה פרידים למעלה ושתים עשרה פרידים למטה, של מעלה כולן פסולות שמא כולן החטאות המפורשות, ושל מטה שמונה כשרות, והן ארבע חטאות מפורשות ועוד ארבע שבקן הסתומה, ונמצא שכשרות חטאות כמנין הפרידות שבקיני החובה.

לפירוש זה אין 'חובה שנים בחטאת' ו'חטאת שנים בחובה', שוים בפירושם, שכאמור חובה שנים בחטאת, היינו שיש בחטאת פי שנים מהחטאות שבחובה, וחטאת שנים בחובה היינו שיש בחטאות פי שנים מקיני החובה כולן, כאשר העיר המפרש (שם). והחק נתן (ד"ה בא"ד ונראה) פירש את דבריו, שלדברי הריב"א 'חובה שנים בחטאת' היינו שנתערב בחובה פי שנים בחטאת שבה, ו'חטאת שנים בחובה' היינו שנתערב בחובה חטאות שהן פי שנים כנגד החובה. ונמצא שה'חטאת' שב'חובה שנים בחטאת' היינו חטאת שבחובה, וה'חטאת' שב'חטאת שנים בחובה' היא החטאת שנתערבה.

והתפארת ישראל (בועז אות ד) הקשה שלשון המשנה בזה, אינו מורה כפירוש זה. וגם שדברי המשנה ברישא ובסיפא אינם מתאימים, שברישא 'מחצה כשר' היינו מחצה מאלו שקרבו למטה, ולפי זה בא התנא לומר שמה שאמרה המשנה שכשר 'מניז חטאות שבחובה' היינו שלפעמים מגיע מספר זה למחצה כשר ומחצה פסול, כפירוש המפרש, ואילו מה שאמרה המשנה בסיפא 'המנין שבחובה כשר' היינו כמספר כל הפרידות הסתומות, ואין זה כמנין חטאות שבחובה כלל.

עוד הקשה בתפארת ישראל (שם), שהיה יכול הריב"א לנקוט את פירושו בקוצר אמרים במספרים ח' י"ב ט"ז, והיינו חובה שנים בחטאת, שנתערבו שתי חטאות בקן סתומה, וחצה אותן הכהן ועשה מחציתן למעלה ומחציתן למטה, ששתים שלמעלה פסולות ומשתים שלמטה אחת כשרה ואחת פסולה, דהיינו מחצית ממה שעשה למטה, וכן חטאת שנים בחובה, שנתערבו ארבע חטאות בשתי פרידות סתומות, וחצה אותן הכהן ועשה מחציתן למעלה ומחציתן למטה, אלו שלמעלה פסולות ומאלו שלמטה כשרות שתים, דהיינו המנין שבחובה.

ד. שיטת הרמב"ם

הרמב"ם (כאן ובפ"א מ"ג) פירש את המשנה בדרך מחודשת, וכתב שאין מדובר שכבר הקריב אלא שבא להקריב לכתחילה, וזהו פירוש המשנה, 'חובה שנים בחטאת', שאם נתערבו חמש חטאות בחמש קינים שהן עשר פרידים, 'מחצה כשר ומחצה פסול', והיינו שמקריב עשר בצד אחד וחמש בצד שני, ובאותו צד שהקריב את העשר כשר המחצה, שאם עשאן למעלה כשרות חמש עולות [וכן כשרות החמש שעשה למטה שממ"נ חטאות הן], ואם עשאן למטה כשרות חמש חטאות [והשאר פסול]. ונראה שמפרש שבאה המשנה לומר שהאמור בפרק ראשון 'חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה', אין זה אלא כאשר החטאות מרובות מן החובה, שאז אין דרך להקריב ולהכשיר אלא את מנין החטאות שבחובה, אולם אם החובה מרובה מן החטאת, לפעמים כשרות עולות ולפעמים כשרות חטאות, וכמו שנתבאר.

ומה שאמרה המשנה 'חטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר', כתב **התפארת ישראל** (בועז אות ד) שפירושו הוא שאם היו עשר חטאות מפורשות, ונתערבו בהן חמש פרידים סתומות שחלקן חטאות וחלקן עולות, ועשה הכהן חמש בצד אחד ועשר בצד אחר, אלו שלמעלה נפסלו שמא כולן חטאות, ומאלו שלמטה כך הוא הדין, שאם עשה שם עשר, הרי החמש היתירות על הסתומות ודאי כשרות, ומהחמש האחרות כשר כמנין חטאות שבחובה, וכן אם בצד זה חמש, שאין להכשיר מהן אלא כמנין חטאות שבחובה.

והקשה על דבריו, שמלבד שיש לדקדק למה נקט מספרים גבוהים של ה' וי', ולא היה יכול לומר כל זה במספרים ב' וד', עוד קשה לכוין את דבריו בדברי המשנה, שלדבריו דברי התנא ברישא 'מחצה כשר ומחצה פסול' נסובים על העשר, שלעולם מחצה מהן כשר, בין שעשאן למעלה ובין שעשאן למטה, ומעתה קשה מה שאמר התנא בסיפא 'המנין שבחובה כשר', שאם הכוונה על מה שהקריב למעלה, הלא לעולם הן פסולות, ואם על אלו שהקריב למטה, הלא אין זה נכון אלא אם הקריב את החמש למטה, ובחמש אלו הלא לא דיבר התנא ברישא כלל, ועל כרחך שכוונתו לאופן שהקריב את העשר למטה, ובזה כשרות יותר ממנין חטאות שבחובה[סה].

ה. שיטת הרשב"ץ

הרשב"ץ (מ"ה) פירש שהמשנה מדברת באופן שבא להקריב לכתחילה, ועל כן אמרה המשנה שאם החובה שנים בחטאת, שנתערבו שתי חטאות בשתי קינים שיש בהן ארבע פרידים, שמקריב מחצה ממנין התערובת, דהיינו שתי חטאות, שהן מחצית ממנין הפרידים הסתומות. ולא פירש עוד. **והתפארת ישראל** (בועז אות ד) פירש בדרכו את המשך המשנה, חטאת שנים בחובה, שאם נתערבו ארבע חטאות בקן סתומה, שמקריב כמנין חטאות שבחובה, דהיינו חטאת אחת.

והקשה התפארת ישראל על פירוש זה, שלא היתה צריכה המשנה לומר שהדין הראשון הוא באופן שהחובה שנים בחטאת, שאפילו הן שוות הדין כן שמקריב מחצה מהסתומות בלבד. ועוד הקשה את מה שהובא משמו להקשות על המפרש, ראה לעיל.

מדוע לא סיימה המשנה 'והן מתחלקות ביניהן'

כתב הראב"ד (ד"ה וכן), שלא היתה צריכה המשנה לומר על הכשרות 'והן מתחלקות ביניהן' כאמור במשנה הקודמת, לפי שפשוט הוא שאין לסתומה שתי חטאות. ועוד, שבמשנה לעיל אפשר שתהיה המפורשת כולה פסולה והסתומה כשרה, ועל כן הוצרכה המשנה ללמד שהיא מתחלקת ביניהן, אבל כאן אי אפשר שתהיה זו כולה כשרה וזו כולה פסולה, אלא הספק על שתיהן.

כד:

הקדמה לביאור המשנה

האשה שאמרה וכו'. במשנה זו ישנם שבעה דינים זה למעלה מזה[א], הנחלקים לארבע בבות, [א. נדר סתם. ב. פירשה נדרה. ג. קבעה נדרה. ד. אופן שאין יודעת מה נתנה ואין הכהן יודע מה עשה]. ויש בה פירושים שונים בדברי **הראשונים** שנחלקו בכל דין ודין, ובאופן כללי יש במשנה שתי דרכים עיקריות, דרכו של **רש"י** בזבחים (סז:-סח.)[ב] ודרכם של **הראב"ד** והרז"ה (בפירושיהם כאן) והרמב"ם (פירוש המשניות, פסולי המוקדשין פ"י)[ג], ונבאר הדברים לפי סדר דברי המשנה. ועיקרי הדברים תלויים אם טעות הכהן היא במה שעשה כל קן מחציתה למעלה ומחציתה למטה שסבר שכולן הן חובה [כגון שילדה בזוב ונתחייבה בשתי קינים], וטעה במציאות ולא התבונן אם היא חובה או נדבה, או שטעותו היא במה שעשה קן שלם למעלה וקן שלם למטה, וטעה בדין וסבר שמקריבים תור נגד בן יונה[ד]. עוד נחלקו בפירוש דברי המשנה 'פרשה נדרה' ו'קבעה נדרה', וכן באיזה אופן מדובר בבבא האחרונה. ומתוך כל השיטות הללו מתבארים כמה וכמה דינים בהלכות הבאת קינים[ה].

מדוע דיברה המשנה ביולדת זכר ובאיזו יולדת מדובר

האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר מביאה שתי קנים וכו'. כתב הרז"ה (ד"ה האשה) שודאי שיכלה המשנה לנקוט כל זאת גם ביולדת נקבה ונודרת וכו', אלא שכן הדרך שהאשה נודרת להביא קרבן לכשתלד זכר, ככתוב (משלי לא ב) 'מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי'[ו].

והרשב"ץ (מ"ז) כתב שנקטה כן המשנה משום שהדרך היא שנשים שמחות בלידת בנים, לעומת אנשים השמחים בלידת בנות, כאמור בבבא בתרא (קמא:) 'המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי, אם זכר יטול מנה, ילדה זכר נוטל מנה, אם נקבה מאתים, ילדה נקבה נוטל מאתים'[ח], וטעם הדבר משום שבת תחילה סימן יפה לבנים[ט].

סד. ובשיטה מקובצת הגיה 'רבי יצחק בר אברהם', והוא הריב"א. **סה. וראה** לעיל (כג:) מה שהובא עוד בדברי הרמב"ם הללו. **א. ובדין** הראשון עליה להוסיף ולהביא עוד פרידה אחת, ובשני שתי פרידים, וכן הלאה עד שבדין השביעי עליה להביא שבע פרידים ויש אומרים שמונה. **ב. והרא"ש** כאן פירש כפירוש רש"י בכל המשנה. וגם המפרש העתיק את פירוש רש"י. **ג. וראה** גם בחידושי הרשב"ץ (מ"ו), שגם הוא פירש בדרכם. **ד. ראה** במהר"י קורקוס (פסולי המוקדשין פ"י ה"א) שהעמיד כך את מחלוקתם. ובדבריו משמע שטעות בדין נקראת טעות, ואילו טעות במציאות אינה מכונה בשם טעות, ולכן לשון הרמב"ם (שם) היא 'טעה ועשה' וכו', ואילו לרש"י אין זו טעות אלא שסבר ששתיהן חובה. **ה. וראה** ביעיר קינו שפירש את כל המשנה בדרך אחרת שלא כדברי הראשונים, שמה שנאמר 'ממין אחד' ו'משני מינים' נסוב על מה שמביאה עתה, שאם הוא מאותו המין שהביאה מתחילה מביאה אחת או שלש או חמש ואם מה שמביאה עתה הוא מהמין השני ממה שהביאה תחילה מביאה שתים או ארבע או שש, ועיי"ש באורך רב ומה שיישב בדרך זו. וראה עוד מה שכתבו במעייני יהושע ובמשנת חכמים ובחידושי הגר"א בביאור משנה זו. **ו. ועיין** בפירוש פסוק זה בסנהדרין (ע:). **ז. לפי** מניינו נחלקת משנה ו לשתים, ולכך משנה זו היא משנה ז. **ח. לפנינו** שם מנה, ועיין שם לעיל (קמ:) לגבי שכיב מרע. **ט. ועיין** בתפארת ישראל (מ"ו

וכתב המפרש (ד"ה האשה) שמדובר במשנה ביולדת עניה, שעשירה אינה מביאה קן אלא כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת'. [וכתב המעשה רוקח (פסולי המוקדשין פ"י ה"א) שודאי שאין זה אלא מפני קן החובה, שקן נדבה יכול גם עשיר להתנדב].

מדוע הקדימה המשנה את קן נדרה

אחת לנדרה ואחת לחובתה. הקשה **התפארת ישראל** (מ"ו יכין אות לד) מדוע הוזכר קן נדרה קודם, הלא קן חובה קודמת בהקרבה, כדעת רש"י שלעולם הראשון קרב לחובתה[יא]. ויישב שכל זה שקן חובתה קודמת אינו אלא אם היא מביאתן כאחד, אולם מן הדין אין לה להמתין עד שישלמו ימי טהרתה ולהביא קן חובתה, אלא מיד כשתלד תביאנה [על ידי אחר, שערל וטמא משלחים קרבנותיהם כאמור בפסחים (סב.)[יב]], ועל כן הקדימה המשנה קן נדרה לקן חובתה.

מה טעם הוסיפה המשנה שלא נמלך

לא עשה כן אלא שתים מלמעלן ושתים מלמטן ולא נמלך. כעין הדברים הללו כתב גם הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"י ה"א), והעיר **במעשה רוקח** שמשמע שלא נמלך לדעת מה הביאה, ולכאורה מה ענין נמלך לכאן, שאפילו נמלך וחזר וטעה, לא ישתנה הדין[יג]. וכתב שאכן לאו דווקא הוא, אלא הכוונה היא שכיון שלא נמלך על כן טעה.

וביעיר קינו (ד"ה ולא נמלך) הקשה בנוסח אחר, שלכאורה כבר אמרה המשנה שלא עשה כן, ולשם מה הוסיפה לומר שלא נמלך. וביאר שכוונת המשנה שמלבד שלא עשה כן עוד לא נמלך אחר עשייתו לתת לב לזכור איך עשה.

מחלוקת רש"י והרמב"ם אם הקן הראשונה נעשית מאליה לחובתה

צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה מלמעלן ממין אחד משני מינין תביא שתים וכו'. כתב רש"י בזבחים (סז: ד"ה צריכה שתביא) שבהקרבת הקן הראשונה חציה למעלה וחציה למטה יצאה ידי קן חובתה שהרי קרבה לשם חובה, ובקן השניה נפסלה עולה אחת ועליה להשלימה, וכן כתב גם בהמשך המשנה באופן שהביאה משני מינים, ולשיטתו שמדובר שם שעשה כל קן חציה למעלה וחציה למטה, שהראשונה עלתה לחובה והשניה לנדבה.

והרמב"ם (פירוש המשניות מ"ה) כתב שבאופן שהביאה לכהן ארבע פרידים ממין אחד ועשה שתים למעלה ושתים למטה, נפסלה עולת חובתה. וכן כתבו הוא ושאר **ראשונים** לגבי 'ומשני מינין תביא שנים', שנפסלה עולת חובתה[יד].

וכתב המהר"י קורקוס (פסולי המוקדשין פ"י ה"א) שדעת רש"י שלעולם הראשונה קריבה לחובתה, ועל כן בשני האופנים הללו, ממין אחד ומשני מינים [וכן בהמשך המשנה], נפסלה עולת קן הנדבה. ולפי זה באופן דלהלן, שהביאה את ארבע הפרידים משני מינים, אם הטעות היתה שהקריב תור ובן יונה למעלה ולמטה ותור ובן יונה למעלה ולמטה [שכן למדו שאר הראשונים בפירוש המשנה ואילו רש"י פירש באופן אחר וכדלהלן], אין אומרים שכל הקרב למעלה הוא לנדרה וכשר כולו וכל הקרב למטה הוא לחובתה ונפסלה עולה אחת בלבד [וכאשר נקטו שאר הראשונים בפירוש המשנה וכדלהלן], אלא שתי הפרידים הראשונות הן לחובתה ונפסלה העולה שאינה ממין החטאת, ושתי הפרידים האחרות הן לנדרה ונפסלה זו שלמטה, ועל כן תביא עולה לחובתה מהמין שקרבה חטאתה ועוד עולה לנדרה מהמין שקרב לנדרה[טו]. ואם אין ידוע איזה מין קרב ראשון ואיזה שני, ואינה יודעת מהו מין חטאתה ומהו מין עולת נדרה, על כרחה תביא ארבע פרידים[טז].

ובדעת הרמב"ם ביאר, שלעולם מכשירים כל מה שאפשר לחובה ולנדבה, ומשלים את החסר. וכתב עוד שלשיטת הרמב"ם ושאר ראשונים, באופן שהביאה את ארבע הפרידים משני מינים, והטעות היתה שהקריב שני תורים אחד למעלה ואחד למטה ושני בני יונה אחד למעלה ואחד למטה [וכאשר נקט רש"י בפירוש המשנה ואילו הראשונים האחרים פירשו באופן אחר וכדלהלן], אין אומרים שהקן הראשונה היא לחובתה והקן השניה היא לנדרה ועליה להביא עוד עולה לנדרה מהמין השני דווקא [כאשר נקט רש"י בפירוש המשנה כדלהלן], אלא יכולה להביא עולה לנדרה מכל מין שתרצה ואם היא מהמין הראשון יתברר שהקן השניה קרבה לחובתה ואם תביא מהמין הקרב שני יתברר שהקן הראשונה קרבה לנדרה.

אבל במרכבת המשנה (פסולי המוקדשין שם) נקט שלא נחלקו הרמב"ם ורש"י כלל אם הראשונה קרבה לחובתה או השניה, אלא שלרש"י מדובר שהקריב מכל קן אחת למעלה ואחת למטה, ועל כן הקן הראשונה נקבעה לחובתה לפי שהשניה היא נדרה ודינה להיעשות כולה למעלה, ואילו לרמב"ם מדובר שעשה שתי פרידים למעלה ושתים למטה ועל כן נקבעו השתים הראשונות לנדרה שכן דינם להיקרב למעלה. ועל פי זה כתב שאם הקריב תור ובן יונה למעלה ותור ובן יונה למטה, שבזה הקובע הוא הראשון שעשאו למטה, שאם עשה תור ואחריו בן יונה למטה, נקבע התור לחובתה והבן יונה נפסל והוא הדין להיפך. [וכתב שלפי זה אפשר למצוא 'משני מינים תביא שתים' גם להרמב"ם באופן שהקריב תור ובן יונה למעלה וכן למטה ואינו יודע מה הקריב קודם למטה].

מחלוקת רש"י והראב"ד אם הוקרבה כל קן כדינה או שנעשתה אחת למעלה ואחת למטה

משני מינין תביא שתים. רש"י (שם) פירש שמדובר שהקריב מכל קן למעלה ולמטה אלא שאין ידוע איזו קן קרבה ראשונה, ועל כן תביא עוד שתי פרידות, תור ובן יונה. וטעם הדבר הוא, ששנינו לעיל (פ"ב מ"ה) שאין מביאים תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור, דהיינו שקן צריכה להיות ממין אחד ולא משנים, וכיון שהביאה שתי קינים משני מינים, והקן שהקריב הכהן ראשונה ועשה בה אחד למעלה ואחד למטה עלתה לחובתה והקן האחרת באה לנדרה ונפסלה בה הפרידה שהקריב למטה ועליה להביא פרידה אחרת לעולה, הרי שאם היה הקן השני קן של תורים, נפסל תור ועליה להביא תור אחר לעולה, ואם היה קן של בני יונה נפסל בן יונה ועליה להביא בן יונה אחר. ומפני הספק עליה להביא תור ובן יונה.

והראב"ד (ד"ה צריכה)[יז] פירש שמדובר שהכהן שקיבל את שתי הקינים משני המינים, סבר שמקריבים תור נגד בן יונה, ולא נמלך לא באשה [לדעת אם אכן שתיהן חובות כמחשבתו] ולא בחכם [לידע אם דין זה אמת][יח], והקריב את שני התורים למעלה ואת שני בני היונה למטה, או ההיפך, ועתה אין ידוע מה היה למטה ומה היה למעלה, שאם התורים היו למטה ואחד מהם עלה לחטאתה עליה להביא גם עולתה תור, ואם בני היונה היו למטה ואחד מהם עלה לחטאתה עליה להביא עולתה בן יונה, ועל כן תביא תור ובן יונה. **וההבדל** בין הפירושים הוא שלרש"י עליה להביא תור ובן יונה לעולת נדרה, ולהראב"ד מביאה תור ובן יונה לעולת חובתה, אבל נדרה עלה לה, שכיון שאין מביאים תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור, על כן מה שעשה למעלה עלה לה לנדרה[יט].

והרז"ה (ד"ה משני) הביא את שני הפירושים, והוסיף לבאר שפירוש המשנה אם כך או כך תלוי בנידון אם גם בקן נדרה עליה להביא את שתי הפרידים מאותו מין, שלצד שמדובר שעשה כל קן חציה למטה וחציה למעלה ונפסלה עולת נדרה, ומבואר במשנה שמפני הספק איזה מין נפסל עליה להביא תור ובן יונה, צריך לומר שגם בנדרה אין מביאים תור נגד בן יונה ולא בן יונה נגד תור, ואילו לצד שמדובר שעשה קן אחת למעלה וקן שניה למטה, אין צורך לומר כן.

אם גם בנדבה אי אפשר להביא תור נגד בן יונה

כאמור נחלקו **הראשונים** אם מביאים תור כנגד בן יונה בנדבה, או שדין נדבה כחובה ששתי הפרידים צריכות להיות ממין אחד, ששיטת **רש"י** בזבחים שם היא שאי אפשר להביא תור נגד בן יונה גם בנדבה, ועל כן אם הביאה משני מינים תשלים את החסר בנדרה מאותו מין דווקא, **והרז"ה** נסתפק בדבר וכתב שבשאלה זו תלויים הפירושים בבבא הראשונה במשנה. וראה עוד בסוף המשנה להלן, שהרז"ה פירש בדעת בן עזאי שבזה נחלק עם חכמים.

ובשיטה מקובצת בזבחים (סח. ד"ה ומב' מינים תביא וכו') תמה על מה שהביא רש"י על זה שאין מביאים תור נגד בן יונה וההיפך, והלא דין זה נאמר בחובה, שאמרה תורה (ויקרא א יד) 'מן התורים או מן בני היונה', ואין ללמוד מזה לנדבה. והוסיף שאין לומר שלמדים נדבה מחובה, על דרך ילמד סתום מן המפורש, שהלא ודאי שיוכל לומר שמביא תור ובן יונה בנדבה, ולא יוכל לעשות כן בחובה, ואם כן אין ללמוד זה מזה. וכתב שמה שמביאה בכל מקום תשלומי נדרה מאותו המין, אין זה משום הדין האמור שאין מביאים תור נגד בן יונה ובן יונה נגד תור, שודאי היתה יכולה לעשות כן מתחילה, להביא לנדרה תור ובן יונה. אלא שכיון שהביאה שני תורים או שני בני יונה, הרי זה כאילו פירשה

יכין אות ל) מה שהעיר על דבריו. **י. וראה** להלן בביאור דברי המשנה שם נתנתן לכהן וכו', שיש שפירשו את האמור שם שחוששים שקבעה להביא קרבן יולדת עשירה. [והיינו שאף שהיא עניה, עדיין יכולה היא להתחייב להביא קרבן עשיר יותר מחיובה]. **יא. ראה** להלן בסמוך. **יב. ובנידון** זה אם יולדת משלחת קרבנותיה, עיין בקרן אורה בנזיר (סד: ד"ה אבל), שדייק מלשון הרמב"ם (ביאת מקדש פ"ב הי"ג) שיולדת אינה משלחת קרבנותיה, אבל דעת הראב"ד (מחוסרי כפרה פ"א ה"ה) שיולדת משלחת קרבנות. וראה עוד במנחת ברוך (סי' כג). **יג. בפרט** שלדעת הרמב"ם מדובר בהמשך בשני מינים שטעה שמקריבים תור נגד בן יונה ובן יונה נגד תור, ולכאורה אין שייך לומר על כך 'ולא נמלך'. אולם לפי דברי היעיר קינו שבהמשך, מיושב לשון זה. **יד. ואמנם** שם היה אפשר להתעקש שכיון ששני מינים הם על כרחך הקרבים למעלה נעשים לנדרה והקרבים למטה נעשים לחובתה, ואין לצרף קן אחת משני מינים, אולם עיקר הראיה היא ממין אחד, שכתב שנפסלה חובתה. **טו. וזה** מפני שלשיטת רש"י אין מקריבים תור כנגד בן יונה גם בקן נדבה, כמבואר בסמוך. **טז. אולם** היה אפשר לומר שגם רש"י מודה בשני מינים, ראה בהערה לעיל בסמוך. **יז. ומובא** בשיטה מקובצת בזבחים שם (ד"ה האשה). **יח. וב'לא** נמלך' האמור במשנה, שהוא עדיין במין אחד, פירש הראב"ד (שם) שמדובר שלא נמלך באשה בלבד. [ומשום ששם אין שאלה בדין שצריך לומר שלא נמלך בחכם]. **יט. וראה** ברמב"ם בזה (פירוש המשניות מ"ה, פסולי המוקדשין פ"י ה"א).

נדרה שתביאנו ממין זה דווקא, ואין לך פירוש גדול מזה, ונתחייבה לקיים פירושה, ועל כן עליה להשלים מאותו מין. וראה להלן בענין 'אם מדובר בבבא זו גם בקבעה נדרה ומדוע' מה שביאר על פי זה. גם דעת הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"י ה"א) שדין זה הוא בחובה דווקא[כ].

ובביאור דעת רש"י כתב הגרי"ז (חידושי מרן רי"ז הלוי מעשה הקרבנות פי"ד ה"ב, חידושי הגרי"ז נזיר ג: ד"ה דלמא) שאף שיכול אדם לנדור תור לבדו או בן יונה לבדו[כא], אבל אם נדר להביא קן, מחויב להביא קרבן שלם של עוף, שהוא דווקא שתי פרידים וממין אחד[כב]. וכתב כן על פי מה שיסד והוכיח מדברי רש"י, וכן מדברי הרמב"ם בכמה מקומות, שאף שאפשר להביא פרידה אחת, וכפי שלמדו בזבחים (סח.) מפסוק, עדיין קרבן שלם הוא שנים דווקא. ולדעת רש"י הוא שני תורים או שני בני יונה דווקא[כג]. וראה לעיל (כג.) על דברי הגמרא שמביא גם פרידה אחת, שהבאנו דברי הגרי"ז[כד].

וראה להלן בענין 'דברי הרא"ש במה שאין מביאים תור כנגד בן יונה בפרשה נדרה' מה שהבאנו מהרא"ש בזה.

מחלוקת הראשונים בפירוש 'פרשה נדרה'

פרשה נדרה[כה] צריכה להביא עוד שלש פרידין ממין אחד משני מינין תביא ארבע. גם בפירוש בבא זו מצינו שנחלקו רש"י בזבחים עם **הראב"ד** והרז"ה [והרז"ה מביא שם שפירושו הוא על סמך מה שפירשו 'רבנן בתראי' בזבחים][כו] **והרמב"ם**, וכן נחלקו עוד הראב"ד והרז"ה עצמם. ויסוד המחלוקת אם 'פרשה נדרה' היינו שפירשה להביא נדרה ממין מסוים, או שהכוונה שפירשה על אחת הקינים שהביאה שקן זו היא לנדרה. וראה להלן ב'קבעה נדרה' מה שהובא בשם **רבי יצחק בר יהודה**, וכתב **ביעיר קינו** שמוכח מדבריו שם שמפרש בבא זו ד'פרשה נדרה' כרש"י.

א. שיטת רש"י

רש"י בזבחים שם (ד"ה פירשה) ביאר ש'פרשה נדרה' היינו שכשנדרה הרי עלי קן, פירשה שתביאנו ממין מסוים, מתורים או מבני יונה, ועתה אינה זוכרת איזה מין פירשה, ונתחייבה מספק להביא לנדרה משני המינים, והיה עליה להביא שלש קינים, אחת לחובתה ושתים לנדרה, לחובתה מאיזה מין שתרצה, ולנדרה קן של תורים וקן של בני יונה, ולא הביאה לנדרה אלא מין אחד מהם.

ולפי זה פירוש דברי המשנה הוא, שכיון שלא הביאה לנדרה אלא מין אחד, ונפסלה פרידה אחת בקן של נדרה שהיה על הכהן לעשותה עולה ועשאה חטאת, משום כך אם שתי הקינים שהביאה היו ממין אחד, עליה להביא עוד שלש פרידים, פרידה אחת לעולה מהמין שהביאה, והיא באה תחת זו שנפסלה, ועוד שתי פרידים מהמין השני מפני הספק איזה מין התחייבה. ואם שתי הקינים שהביאה לחובתה ולנדרה היו משני מינים, שאחת תורים והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה ראשונה ואיזו קרבה שניה, תביא עוד ארבע, שני תורים ושני בני יונה, שכיון שאין ידוע איזו קן קרבה לנדרה, אם קן התורים או קן בני היונה, אין ידוע מה עליה להשלים עבור מה שנפסל, אם תור או בן יונה, וכן אין ידוע אם הקריבה לנדרה תורים והיא חייבת לנדרה עוד קן של בני יונה, או שהקריבה לנדרה בני יונה והיא חייבת לנדרה עוד קן של תורים. ומשום ספק זה עליה להביא שתי קינים, קן תורים וקן בני יונה, ותתנה ותאמר, אם מלכתחילה קרבה לנדרי קן התורים ובה הייתי מחויבת, ונפסל תור אחד, תור אחד משני התורים הללו יהיה תחתיו והשאר נדבה, ואם לא הייתי מחויבת בתורים אלא בבני יונה הרי שני בני היונה לנדרי והתורים נדבה, ואם מלכתחילה קרבה לנדרי קן בני היונה ובה הייתי מחויבת, ונפסל בן יונה אחד, בן היונה שמשני בני היונה יהיה להשלמתו, ואם לא הייתי מחויבת בבני יונה אלא בתורים הרי שני התורים לנדרי ובני היונה נדבה.

ובשיטה מקובצת בזבחים (שם ד"ה ומשני מינים תביא ארבע) נדפס פירוש נוסף לסוגיא, ודרכו כעין פירוש רש"י, וביאר שאילו היתה רוצה להשלים את מה שכבר קרב לנדרה, היה עליה להביא שש פרידים, שני תורים ובן יונה אחד וכן שני בני יונה ותור אחד, אלא שעדיף לה להביא ארבע כאילו לא הביאה מעולם נדרה והרי היא מביאה עתה את כל נדרה מתחילה[כז].

דברי הרא"ש במה שאין מביאים תור כנגד בן יונה בפירשה נדרה

הרא"ש פירש את כל המשנה כפירוש רש"י, ואף דעתו כמו שכתב במפורש שאין מביאים תור כנגד בן יונה גם בנדבה, וכך פירש בבבא הראשונה. אולם בבבא זו של פירשה נדרה כשכתב שצריכה להביא משני המינים להשלים עולת נדרה שנפסלה, ביאר (ד"ה ממין), 'דאין מביאין תור כנגד בני יונה ובן יונה כנגד תור בנדבה כמו בחובה כיון שפרשה נדרה'. ותמה **ביעיר קינו** (על דברי הרא"ש שם): א. שהלא לשיטתו אפילו בלא פירשה גם כן אין מביאים, ומה נתחדש בפירשה. ב. ביותר קשה, שבפירשה נדרה אין צריך לזה כלל, שבזה הכל מודים שחייבת להביא כמו שנדרה, והלא נדרה שני תורים או שני בני יונה. גם **בתוספות יום טוב** (ד"ה פרשה) הביא בשם **רש"י** על בבא זו של פרשה נדרה, שאין מביאים תור נגד בן יונה [וברש"י שלפנינו אינו[כח]], וקשה כאמור שלכאורה אין שייך כאן לומר כן, כיון שבלאו הכי היא חייבת להביא כפי נדרה ואפילו היו מביאים תור נגד בן יונה.

וביאר ביעיר קינו (סוף הסדר בהגה"ה האחרונה בסוף דברי הרא"ש) שבאמת אשה שנדרה להביא קינה ממין מסוים, לא נתחייבה להביא כן אלא לכתחילה, אבל אם כבר הביאה קינה ונפסל, ועתה היא חוזרת ומביאה, אין הבאה זו אלא משום שהיא חייבת באחריות נדרה, ולא נתחייבה להביא גם לאחריותה דווקא תורים או דווקא בני יונה[כט]. ומשום כך, אילו היו מביאים תור נגד בן יונה, היתה יכולה להשלים את מה שנפסל גם מן המין השני. וטעם הדבר שהמתחייב באחריות קרבן אינו חייב להביא מאותו מין עצמו, אלא יוצא ידי חובה בדבר השוה כמותו. וכיון שתורים ובני יונה שוים זה לזה, כאמור בכריתות (כח.), על כן יכולה להביא את אחריותה ממין שתרצה.

ומעתה מיושבת התמיהה על הרא"ש וכן התמיהה על התוספות יום טוב במה שהביא מרש"י, שבפירשה נדרה להביא תורים ונפסל מהם גוזל אחד, הרי מצד נדרה היתה יכולה להשלימו בבן יונה, אלא שכיון שאין מביאים תור נגד בן יונה ובן יונה נגד תור, על כרחה עליה להביא ממין קן זו דווקא. ומה שאמר הרא"ש שאין מביאים תור כנגד בן יונה כיון שפירשה נדרה, הכוונה היא שאילו לא פירשתו היתה יכולה להביא עתה קן אחרת ויוצאת בה ידי נדרה, ולא היתה צריכה לדאוג לזווג פרידה לפרידה שקרבה, אלא שכיון שפירשה נדרה להביא ממין מסוים, וכבר קרבה פרידה מקן שממין זה, עליה לזווג לה פרידה ממינה דווקא.

וראה להלן בסמוך שיישב על פי זה את קושיית **המרכבת המשנה** מהו החידוש בבבא זו.

מו"מ בשיטת רש"י בבבא זו

בשיטה זו יש לדון בכמה דברים:

א. במפרש (ד"ה מין) העיר שיכלה המשנה לצייר גם במין אחד שמחויבת ארבע פרידים, וזה כאשר שכחה מה הביאה, שעליה להביא שתי פרידים מכל מין. וכתב שלא כתבה כן המשנה משום שהעדיפה לצייר באופן שהיא יודעת מה נתנה.

ב. המרכבת המשנה (פסולי המוקדשין פ"י ה"א) הקשה על בבא זו שאין בה שום רבותא מהבבא שלפניה, וגם מה שמחויבת כאן עוד שתי פרידים הרי זה משום שאינה יודעת מה נדרה ומתחילה היה עליה להביאן, ואין זה שייך כלל למעשה הכהן[ל].

ג. עוד הקשה המרכבת המשנה (שם), שבהביאה משני מינים, הלא אפילו עשה שלשה למעלה ואחד למטה אלא שאינו יודע אם למטה עשה תור או שעשה בן יונה, שהיא גם כן מחויבת להביא ארבע פרידים, שאם התור נעשה למטה נעשו התורים חובתה ובני היונה נדרה ואם הבן יונה נעשה למטה נעשו בני

כ. כאשר דייקו האחרונים בלשונו, עיין בהר המוריה (שם אות ג) ובמש"ש (ד"ה משני) ובתפארת ישראל (מ"ו יכין אות מב, השני). ועיין גם בחידושי מרן רי"ז הלוי (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ב) שמדייק בדעת הרמב"ם בקרבן הגר שצריך להביא שני תורים או שני בני יונה דווקא, וצ"ע מדברי הרמב"ם הנ"ל, שהלא הבאתו היא כהבאת נדבה, שאינו חייב קן כלל, ולמה עליו להביא מאותו מין. על פי שיעורי הגרא"י סולובייצ'יק (זבחים סח.). **כא. ראה** כריתות (ט.). **כב. בשיעורי** הגרא"י סולובייצ'יק בזבחים שם העיר שהנה הגרי"ז מבריסק שם תמה מתחילה על רש"י שכתב שצריך להביא בנדבה ממין אחד, שהלא הפסוק שממנו דרשו כן לא נאמר אלא בקן חובה, והלא קושיא זו לא נתיישבה, שאף שקן הוא קרבן שלם, עדיין מנין שגם בקן נדבה אין להביא משני מינים, וצ"ע. **כג. ובשיעורי** הגרא"י סולובייצ'יק שם הוסיף, שכבר הובא מהשיטה מקובצת שהשיג על רש"י שאי אפשר ללמוד נדבה מחובה, שבנדבה אם נדרה בפירוש תור ובן יונה מביאתם ופטורה, ומה שאין כן בחובה. והגרי"ז בא ליישב קושיא זו, שמה שהיא מביאה ופטורה הוא משום דין אחר, שנאמר 'והקריבו', אבל מעצם דין קן אי אפשר להביא תור ובן יונה שאינו קרבן שלם. **כד. וראה** בחידושיו בנזיר שם שסבר מתחילה לומר שמה שמביא שנים מאותו מין הוא משום שנדר להביא 'קן', שזו משמעות לשונו, ולפי זה כתב שאין זה אלא בנודר 'קן', ואילו באומר הרי עלי ציפורים, מחויב בשני עופות יהיו מאיזה מין שיהיו. ותמה על כך שבנזיר (ג:) משמע שאין הבדל בין נודר בלשון 'קן' לנודר בלשון 'ציפורים', וצ"ע שהלא מסברא חלוקים כנ"ל. ושוב ביאר כמובא בפנים שקרבן שלם בעוף הוא שנים ממין אחד דווקא, ומעתה יישב שגם במתחייב ציפורים כוונתו לקרבן שלם, ועל כן מחויב שיהיו מאותו מין, ומשום כך אין הבדל בלשון הנדר. וכתב שמבואר בזה מה שבפירוש המשניות (שם פ"א מ"א) כתב הרמב"ם שהמתחייב ציפורים מביא שני תורים או שני בני יונה. [ולפי זה גם דעת הרמב"ם כדעת רש"י, וצ"ע]. **כה. כתב** הרשב"ץ (מ"ו) שעל האמור בתורה (ויקרא כב כא) 'לפלא נדר' תרגם אונקלוס 'לפרשא נדרא'. וכתב עוד שכן דרך הנודרים לפרש בעת הבאתם שקן זה לנדרם, [ולשיטתו בביאור 'פרשה נדרה' שהוא כדעת הראב"ד]. **כו. וצ"ע** מי הם. והביא בשמם שמה שאמרה המשנה כאן שצריך להביא שלש פרידים, היינו שיקריב מהן שתים למעלה ואחת למטה, ואין זה אלא כפירושם המובא להלן. **כז. וצ"ע** בדברי מפרש זה שבדבריו משמע שאין מועיל תנאי, ושלא כדברי רש"י, ואין מובן הטעם. **כח. כן** העירו היעיר קינו והרש"ש על דברי התוספות יום טוב הללו. **כט. ועיין** במנחת אברהם (זבחים ח"ג עמ' סיח) שביאר דברים אלו על פי דברי הגרי"ז שהוכיח מכמה מקומות שאדם הנודר להביא קרבן יצא ידי חובת נדרו במה שהפריש או שהביא לעזרה, אלא שנוסף עליו חיוב אחריות מחודש. ועל כן יש לומר גם כאן שידי חיוב זה יוצא בעצם הקרבן ואינו חייב להביא את מינו דווקא כיון שידי חיוב הנדר כבר יצא. **ל. ועיין** בזה בתפארת ישראל (בועז אות ה).

היונה חובתה והתורים נדרה, ומפני הספק מה עלה לנדרה מחויבת עתה בארבע פרידים, ולא היתה צריכה המשנה לצייר שעשה שנים למעלה ושנים למטה שלא כדין[לא].

וביעיר קינו (שיח השדה הגה"ה ד"ה וכתב המפרש) יישב את כל הקושיות הללו, שהלא אילו היתה זוכרת איזה מין פירשה, היתה מקריבה אותו מין לנדרה והאחר לחובתה, ואילו עתה שאינה זוכרת הוה אמינא שיכולה לומר שרוצה שהחובה תהיה אותו מין שאינו מין נדרה, ובזה תצא בחובתה ממה נפשך, וגם ממין נדרה תצא בפרידה אחת, ולא תצטרך אלא שתי פרידים משני מינים בלבד. ועל כן חידשה המשנה שלעולם הקן שקרבה ראשונה היא לחובתה והאחרת לנדרה, ועל כן יתכן שלא יצאה ידי נדרה כלל ולפיכך מחויבת להביא ארבע פרידים.

ומיושבות בזה כל הקושיות, שלכן ציירה המשנה בשני מינים דווקא, שבמין אחד פשיטא שמחויבת בארבע פרידים להשלים נדרה ולספק פירושה ואין בזה חידוש [ומיושבת קושיית המפרש], ורבותא זו היא דווקא מפני טעות הכהן [ומיושבת קושיית המרכבת המשנה הראשונה], ולכן ציירה המשנה דווקא באופן שעשה מכל קן אחד למעלה ואחד למטה, שאילו עשה אחד למטה ושלשה למעלה ודאי שאותה קן שאינה ממין שלמטה נבררה להיות לנדרה וכיון שאין ידועה איזו היא מחויבת בארבע פרידים ואין בזה חידוש [ומיושבת קושיית המרכבת המשנה השניה].

עוד יישב ביעיר קינו (שם) שהחידוש בבבא זו הוא האמור לעיל בביאור דעת הרא"ש שמצד אחריותה יכולה להביא קן אחרת ממין אחרת, והוה אמינא שיכולה לעשות כן בין אם נפסלה כל קינה ובין אם נפסלה רק פרידה אחת, וקמ"ל שאין זה כך וכאמור.

ב. שיטת הראב"ד והרז"ה והרמב"ם

והראב"ד (ד"ה פרשה[לב]) **והרז"ה** (ד"ה פירשה) **והרמב"ם** (פירוש המשניות, פסולי המוקדשין שם ה"ג) ביארו ש'פרשה נדרה' הכוונה שפירשה על אחת הקינים שהיא לנדרה[לג]. [ואין מדובר שנשכח ממנה דבר, וגם לא שהביאה קן במקום שהיתה צריכה להביא שתים וכו' כפירוש רש"י].

וכאמור לעיל לדעת הראב"ד והרז"ה והרמב"ם מדובר במשנה שהכהן עשה קן אחת למעלה וקן אחת למטה[לד], ומעתה יתכן שעשה את נדרה למטה ואת חובתה למעלה, ובאופן זה נפסלה כל קן נדרה וכן חטאת חובתה, ועליה להביא עוד שלש פרידים[לה] חטאת ושתי עולות ממין שהביאה תחילה[לו]. והרז"ה כתב שתוכל גם להביא את העולות ממין אחר, אולם החטאת צריכה להיות מהמין הראשון, שהרי היא באה להשלים את העולה שכבר קרבה[לז].

מו"מ בשיטה זו מקושיית הגמרא בזבחים

ובפנים מאירות בזבחים (שם ד"ה פרשה) **ובמרכבת המשנה** (פסולי המוקדשין פ"י ה"א) הקשו על שיטה זו, שהרי בזבחים הקשו על רבי יהושע ממשנה ג ומשנה ד, ואמרו שאין לומר שמשנה ד שלא כרבי יהושע, שהרי במשנתנו נזכרים דברי רבי יהושע. והנה לשיטת **הראשונים** הנ"ל יש להוכיח כל זאת ממשנתנו עצמה, שהרי נאמר בה שאם פירשה נדרה ממין אחד תביא שלש פרידים, וקשה, שאף אם נעשתה כל קן נדרה למטה, הלא תמשך עולה אחת ותהפך לחטאת ויחד עם עולת חובתה שנעשתה למעלה תצא ידי כל חובתה, ולא תצטרך להביא אלא שתי פרידים לנדרה ותו לא[לח]. וכתב במרכבת המשנה שם עוד, שכן יש להקשות גם מהאמור שמשני מינים תביא ארבע.

ויישבו המרכבת המשנה (שם) **והמראה כהן בזבחים** (שם ד"ה פרשה) שהמקשן סבר שמא עולת נדבה אינה נמשכת להיות חטאת שהיא חובה, ועל כן נותר בחיוב של שלש פרידים, ועיי"ש עוד.

וביעיר קינו (ד"ה ומה שהקשו) כתב ליישב שאכן לדעת הראשונים המבארים כן במשנה, יש לפרש שזו אמנם כוונת הגמרא שם, שמה שאמרה 'וכי תימא הא [כלומר משנה ד] דלא כרבי יהושע, ומי מצית אמרת הכי תא שמע האשה שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר' וכו', והביאה את כל המשנה עד סופה, וכוונתה שממשנה זו מוכח שאין לומר כן, שהרי בסופה מובא רבי יהושע ובתחילתה מוכח שאין עולה נמשכת לחטאת, ומהראיה האמורה. ואדרבה, פירוש זה מתקבל יותר בפשט הגמרא, מאשר לפירושו של רש"י, שלפירוש רש"י יש לתמוה מנין שממה שנזכר רבי יהושע בסוף משנתנו שגם משנה ד נשנית כמותו. ועוד, שהיה לגמרא לומר 'ומי מצית אמרת הכי והתנן האשה שאמרה' וכו', וממה שאמרה 'תא שמע' משמע שבאה להביא ראיה ממשנה זו עצמה לדין זה[לט].

דעת הרמב"ם והראב"ד בביאור המשנה בחיובה כשהביאה משני מינים

במבואר במשנה 'משני מינין תביא ארבע', נחלקו הרמב"ם והראב"ד עם הרז"ה. **דעת** הרמב"ם והראב"ד שמדובר במשנה שפירשה שקן מסוימת תהיה לנדרה ועדיין היא זכורה מה פירשה, וכגון שהיתה זו קן התורים, וכיון שיתכן שהקריב את התורים של נדרה למטה ונפסלו ואת בני היונה לחובתה למעלה ונפסלה חטאתה ומשום כך עליה להביא שני תורים לנדרה ובן יונה לחטאת חובתה, ויתכן שהקריב את התורים של נדרה למעלה וכשרים הם ואת בני היונה למטה ונפסלה עולת חובתה ועליה להביא בן יונה לעולה, נמצא שהיא חייבת להביא ארבע פרידים.

ונחלקו הרמב"ם והראב"ד מה תביא, הרמב"ם (פסולי המוקדשין שם ה"ג) כתב ש'שנים ממין שפרשה בו נדרה יעשו לנדרה ושנים מאיזה מין שתרצה יהיו לחובתה ויעשו אחד למעלה ואחד למטה'. היינו באופן האמור שפירשה בתורים, עליה להביא שני תורים לעולה ועוד שנים בין תורים בין בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת עבור חובתה. אולם דעת הראב"ד (בפירושו שם) שמביאה שני תורים ובן יונה לעולה ועוד בן יונה לחטאת, שכן הוא חיובה על פי האמור.

ותמהו המשנת חכמים (סופ"ג) **והיעיר קינו** (ד"ה נבא שניה) על דברי הרמב"ם, שכיון שיש להסתפק שמא כשירה חטאתה ונפסלה עולתה או שמא כשירה עולתה ונפסלה חטאתה, שוב עליה להביא דווקא בני יונה שהוא מין החובה שהיה מתחילה[מ]. וכתבו שמוכח שדעת הרמב"ם שכיון שעליה להביא עתה חטאת ועולה מפני הספק, יכולה היא לומר שאינה רוצה להתכפר בחטאת או בעולה שהקריבה, ולעשות עתה כל קן החובה מתחילה. [וכתב במשנת חכמים שם שהנה לעיל (כג:) נחלקו ת"ק ובן עזאי אם הביאה חטאתה ועולתה שלא מאותו מין, שלת"ק הכל הולך אחר החטאת ולבן עזאי הכל הולך אחר הראשון, ולדברי הרמב"ם אין לומר שלת"ק הכל הולך אחר החטאת, אלא יכול לעשות הכל מתחילה כרצונו ואינו חייב להביא עוד ממין החטאת, מה שאין כן לבן עזאי שנתחייב להביא ממין הראשון[מא]].

וכתב ביעיר קינו שם שיסוד הדבר הוא שאפשר לעשות כן כל עוד שלא יצאה עוד ידי חובתה בקן זו, כלומר שהביאה עולתה לבדה או חטאתה לבדה. והוסיף, שאף שלהלן מוכח בדעת הרמב"ם שמצוה להתכפר במה שכבר החלה להתכפר[מב], כאן אין שייך לומר כן, משום שכאן יש מעלה שתתכפר בקן זו דווקא, משום שאם קרבה רק עולתה, ודאי עדיף שתתכפר עתה בעולה אחרת כדי שתבוא העולה אחר הקרבת החטאת, כסדר ההקרבה, וגם אם קרבה רק חטאתה, מכל מקום כיון שעתה עליה להביא חטאת מפני הספק, ואין יכולה להתנות בה משום שאין חטאת קריבה נדבה, והיא קריבה בסתמא, על כן מאליה היא מבטלת את החטאת הראשונה, לדעת תנא קמא הסובר שהכל הולך אחר החטאת שהיינו שהחטאת יכולה להתבטל כל זמן שלא קרבה גם עולתה[מג]. וכתב

לא. **ועיין** בתפארת ישראל (שם) מה שכתב בזה. לב. **ומובא** בשיטה מקובצת בזבחים (סז: ד"ה ומשני מינים תביא ארבע). לג. **הראב"ד** והרז"ה כתבו שפירשה את נדרה, והוסיף הראב"ד שממילא הוברר שהאחרת היא לחובתה. ולשון הרמב"ם בפירוש המשניות הוא 'שפרשה אותו ואמרה אלו התורים לנדרי וכשהביאה השתי קינים לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי' וכו'. ובהלכות פסולי המוקדשין לשונו 'פרשה נדרה ואמרה לכהן אלו לנדרי ואלו לחובתי'. לד. **אמנם** ברז"ה כתב שיתכן גם שעשה כל קן מחצה למעלה ומחצה למטה, [אלא שאין חשש זה מוסיף חומרא, שאם עשה כן לא נפסלה אלא עולה אחת של נדרה ותו לא]. וכן ברמב"ם משמע שיש לחשוש לכל החששות. לה. **וכיון** שיתכן שעשתה את חובתה למטה ואת נדרה למעלה ונפסלה עולת חובתה, ועל כן תתנה באחת משתי עולות אלו שהיא באה לשם כך. לו. **וברמב"ם** היתה גירסא שמביא שלש עולות, והמהר"י קורקוס והכסף משנה מחקוה, וראה להלן בענין 'דעת הרמב"ם בהלכותיו', מה שהובא בהערה מהקרית ספר, שסבר לומר שהרמב"ם מפרש כרש"י ולקיים הגירסא, ושוב דחה זאת. לז. **וצ"ע** שהלא יתכן שנפסלה עולת חובתה, כמובא בהערה לעיל, וממילא היא מחויבת להביאה ממין החטאת דווקא. והנה לשון הרמב"ם בפירוש המשניות שאם פירשה נדרה ועשה שתים למעלה ושתים למטה, אין כשירה אלא עולת חובתה, כאמור לעיל (כג:) שאם התערבה עולה בקן חובה [דהיינו שיש בה חטאת ועולה], אין כשירה אלא כמנין עולות שבחובה. ודבריו הועתקו ברע"ב (פ"א מ"ג). ובתוספות יום טוב תמה, שהלא הדין האמור באותה משנה הוא לגבי הקרבה לכתחילה, שמתערובת זו אין להקריב לכתחילה אלא כמנין עולות שבחובה, דהיינו שאם היתה זו קן חובה אחת, מקריב רק עולה אחת והשאר ימותו, אבל כאן מדובר שהקריב בלא לשאול, ובזה צריך להיות הדין שהכל כשר חוץ מאחת, כמו בלא פירשה נדרה, שאין חילוק בין פירשה ולא פירשה אלא לכתחילה, עיי"ש עוד. ותמהו כל המפרשים [ראה ברכת הזבח בזבחים (סז: ד"ה פרשה), מרכבת המשנה (פסולי המוקדשין שם), משנת חכמים, יעיר קינו, לחם משנה על משניות, רא"ש טרויב, ועוד (לעיל פ"א מ"ג)] על תמיהתו, שהלא יש לחשוש שהקריבה את כל נדרה למטה ונפסל, וכן הקריבה את חטאתה למעלה ונפסלה. ומכל מקום לשון הרמב"ם והרע"ב קצת צ"ע, ועיין ברא"ש טרויב. וראה בחק נתן (ד"ה פרשה) שלא תמה כלל על קושיית התוספות יום טוב, אלא אדרבה בא ליישבה שאינה קשה לרמב"ם הסובר שאין חילוק בין לכתחילה ודיעבד במקום שהיתה תערובת, שכיון שכבר נפסק דינן של הפרידים שימותו חוץ מאחת לעולה, על כן אין כשירה אלא אחת שבעלי חיים נדחים [ראה לעיל (מ"ד) מה שהבאנו בזה], ומה שנאמר שחטאת שנתערבה בעולה מחצה כשר ומחצה פסול מדובר שטעה ועשה כן בלא תערובת. וראה שם שיישב גם את דעת הרע"ב. וצ"ע בכל זה. [וגם לגבי קבעה נדרה הזכיר הרמב"ם דין זה של עולה שנתערבה בחובה, ושם תמה החק נתן מה הוצרך לזה אחר שיתכן שעשה כל נדרה למטה. וצ"ע למה לא הוקשה לו זאת גם כאן]. לח. **שגם** אם נאמר שיש לחשוש עוד שנעשה נדרה למעלה וחובתה למטה, נפסלה רק עולת חובתה, ויכולה היא להתנותה בשתי פרידים אלו, וכן אם נאמר שעשה מכל קן אחת למעלה ואחת למטה, לא נפסלה אלא פרידה אחת מקן נדרה. לט. **ואף** שלא פירשה הגמרא את הראיה, לעומת התא שמע שלפני כן שבהם פרשה הגמרא מהיכן באה להוכיח, מכל מקום לא טרחה הגמרא לפרש בכל מקום. יעיר קינו (שם). מ. **ועיין** בזה בתפארת ישראל (בועז אות ו). מא. **ועיי"ש** שהוכיח כן. מב. **ראה** להלן בסמוך מה שהובא בשמו. מג. **וראה** בהמשך בשם הפנים מאירות שכתב כן.

שאין לתמוה על כך שמביאה חטאת אחת ושוב מביאה חטאת אחרת, שמצינו כן בכמה מקומות[מד].

קושיית הראב"ד על שיטה זו

והקשה הראב"ד (ד"ה ולפ"פ) על פירושו שפירוש הנדר הוא שפירשה שקן זה יהיה לנדרה, שהלא פירוש זה אינו חל על נדרה שמעתה עליה להביאו ממין זה דווקא, כיון שלא נעשה בעת הנדר, ויכולה היא להביא את נדרה גם מהמין האחר, והיינו שתביא רק שלש פרידים ולעולה רק שני בני יונה, ותתנה שאם נפסלה קן נדרה, הרי שניהם לנדרה, ואם נפסלה עולת חובתה אחת מהן תעלה תחתיה והאחרת נדבה.

והראב"ד (שם) יישב קושיא זו בשני אופנים: א. שכיון שפירשה כן לא תשנה את פירושה לכתחילה. ב. כוונת המשנה היא שאם תרצה להביא את נדרה ממין שפירשה, תביא שלש ממין אחד וכו' כאמור במשנה. ועיין עוד להלן בקבעה נדרה, מה שהוסיף הראב"ד והקשה על פירושו, ומה שיישב בזה.

תירוץ הרז"ה ודעתו בביאור המשנה

והרז"ה יישב שאלה זו באופן אחר, שפירש את הגמרא שמדובר שאינה זוכרת מה פירשה שיהיה לנדרה, אם התורים או בני היונה, ועל כן עליה להביא ארבע פרידים משני מינים, שנים מכל מין, ויעשה אותם הכהן שלשה לעולה ואחד לחטאת. וביאר דבריו, שאם עשה הכהן מכל קן פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה[מה], נפסלה עולה אחת של נדרה, ואינה יודעת מאיזו מין היתה, ועל כן עליה להביא תחתיה תור ובן יונה לעולה[מו]. [וכן היא יכולה להביא שני תורים או שני בני יונה, ובזה מביאה נדרה מתחילה, וגם כן יצאה ידי חובתה[מז]]. ואם עשה קן אחת למטה וקן אחת למעלה, אם עשה את נדרה למעלה וחובתה למטה נפסלה רק עולת חובתה ואינה יודעת מאיזו מין היתה ועליה להביא תור ובן יונה לעולה תחתיה. ואם עשה את נדרה למטה ואת חובתה למטה, באופן זה נפסלה כל קן נדרה ויכולה להביאנה מראשיתה מכל מין שתרצה, ועוד היא צריכה להביא חטאת ממין עולתה [על מנת שיצטרפו יחד לקן אחד], והיינו שתביא תור ובן יונה לחטאת. וסיכום כל ספיקות אלו, שתביא תור ובן יונה לספק שמא נפסלה עולת חובתה וכן לספק שמא נפסלה עולת נדרה, וקן שלימה מכל מין שתרצה לספק שמא כל נדרה נפסל, ותור ובן יונה לחטאת לספק שמא נפסלה חטאתה. אמנם מדאתינן להכי, די לה שתביא ארבע פרידים משני מינים וכאמור, ומתוכן אחת חטאת, שאפילו נפסלו כולן יוצאת בהן עתה ידי חובתה ונדרה[מח].

ונמצא לפירוש זה שעולת חובתה שקרבה מתחילה, קרבה לשוא, שהרי החטאת נצטרפה עתה עם עולה חדשה ממין אחר, [לצד שאותה עולה לא היתה מאותו מין שקרבה החטאת עתה], וראה שם ברז"ה (ד"ה ול"מ) שביאר שאינה יכולה להצטרף עתה עם עוד עולה של נדרה לקן של נדרה, כיון שייחדה לחובתה. ועוד כתב שאין דרך זו עולה לבן עזאי [שהרי לשיטתו נתחייבה בחטאת ממין העולה, ועליה להביאנה משני מינים דווקא][מט].

וכתב הרז"ה (ד"ה אלא) שבדרך זו מתיישבת קושיית הראב"ד למה לא תביא עתה נדרה מאיזה מין שתרצה, שעל פי האמור אין מקום לקושיא זו כלל, שמפני כל החשבון עליה להביא באופן זה דווקא, וכמו שנתבאר.

עוד תירוצים על קושיית הראב"ד

ובקושיית הראב"ד הנ"ל הקשה גם התוספות יום טוב (מ"ו)[נ]. ובמשנת חכמים הוסיף לבאר את הקושיא, שבמשנה במנחות (קח.) נאמר שאם אמר שור זה עולה ונסתאב יכול להביא בדמיו שנים, איל זה עולה ונסתאב יכול להביא בדמיו כבש, ופירש הרע"ב (שם פי"ג מ"ט) שכיון שנסתאב בטל ההקדש ומותר לשנותו. ואם כן כאן שלא קבעה נדרה אלא רק פירשה את מה שהביאה, כיון שנפסלו תוכל להביא מה שתחפוץ[נא].

ותירץ במשנת חכמים שדין זה שיוכל לשנות את הקדשו, אין זה אלא באופן שנסתאב ואיננו, אולם כאן מלבד הספק שמא עשה את הנדר למטה ואת החובה למטה, יש להסתפק עוד שמא עשה מהנדר גופו פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה, ונמצא שנדרה קיים ועליה להביא עוד פרידה אחת להשלימו, ובזה עליה להביא ממין זה דווקא, וכיון שיש גם להסתפק שמא נפסל כל הנדר, בעל כרחה תביא את השנים של נדרה ממין שהביאה מקודם לכן, וכיון שקן חובתה היתה מן המין השני עליה להביא גם שתי פרידות ממין זה, ונמצא שעליה להביא ארבע פרידים דווקא.

וכתירוץ זה כתב גם ביעיר קינו, והוסיף לבאר גדר דין זה, שביומא (סג. סד.) נאמר שיש מצוה להביא את הקרבנות משקלי הקופה הראשונה שנתרמה, ולשון הגמרא הוא ש'מצוה בראשון'[נב]. ומעתה נאמר שכל שכן כאן, שכבר קרב אחד מנדרה, שאין לה לבטלו מתורת נדרה, אלא עליה להשלים עליו את החסר. ואמנם מבואר ברמב"ם (פסולי המוקדשין פ"י ה"ג), שלגבי חובתה, אף שהביאה חטאת לבדה או עולה לבדה, יכולה להביא את קינה מתחילה ואינה צריכה להשלים את מה שהביאה, שם יש טעם מיוחד לדבר, וראה לעיל בסמוך שבארנו את החילוק בזה.

אמנם במרכבת המשנה (פסולי המוקדשין פ"י ה"א) הסכים לקושיית התוספות יום טוב, ועל כן העמיד שמדובר ששכחה מה פירשה, ומשום כך אף שקן נדרה יכולה להביא מכל מין שתרצה, מכל מקום עדיין יש להסתפק שמא התורים היו לחובתה ונעשו למטה ונפסלה עולת חובתה וצריכה תור, וכן לגבי בני יונה, ולפי זה צריכה שנים ממין שתרצה לנדרה, ועוד תור ובן יונה לעולת חובתה. **ועוד** כתב שאפשר שפירשה גם את חובתה מה לחטאת ומה לעולה ויש לחשוש שהפך ועשה את העולה למטה ואת החטאת למעלה, ועל כן עליה להביא קן נדרה וקן חובתה מראשיתו.

קושיא על עצם דין פירשה נדרה לשיטה זו

אמנם במשנת חכמים חזר והקשה שבמנחות (קב:) נאמר שאם אמר הרי עלי להביא במחבת והביא במרחשת או ההיפך, לא יצא, ואמרו בגמרא (שם קב:-קג.) שכל זה אינו אלא אם קבעם בעת הנדר, אך אם נדר להביא מנחה סתם, ובשעת הפרשה אמר 'זו אביא לשם נדר ובמחבת', אין נפסלת אם שינה אותה למרחשת, שנאמר (דברים כג כד) 'מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך' וגו', ודורשים 'כאשר נדרת' ולא 'כאשר הפרשת', וכן פסק הרמב"ם (מעשה הקרבנות פי"ז ה"ג). ומעתה קשה איך מועיל פירוש זה שלא היה בשעת הנדר כלל וכלל. ויישב שאפשר שפירשה נדרה היינו שפירשה כן בעת שלקחה הקן ואמרה הרי אלו לנדרי, שכיון שהקינים מתפרשות רק בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, על כן אם עשאה למטה פסלה[נג].

ובראב"ד בהמשך לגבי קבעה נדרה, הביא גמרא זו, שכתב שיש להביא ראיה לפירוש האמור בפירשה נדרה ובקבעה נדרה, והביא את הגמרא במנחות הנ"ל שממנה מוכח שאין קביעות אלא בעת הנדר, ואילו פירושה בעת ההבאה אינו כלום. וצריך ביאור בכוונתו שאם כן קשה כנ"ל למה נתחייבה להביא כפירושה[נד].

מחלוקת הראשונים בפירוש 'קבעה נדרה'

קבעה נדרה צריכה להביא עוד חמש פרידין ממין אחד משני מינין תביא שש. אף כאן נחלקו רש"י עם הראב"ד והרז"ה [שפירש על פי דברי רבנן בתראי בזבחים[נה]] והרמב"ם, ומחלוקתם היא אם 'קבעה נדרה' היינו שקבעה שתביא את נדרה עם חובתה, או שפירושו הוא שקבעה בעת נדרה להביא קינה ממין פלוני [שזהו פירוש רש"י ל'פרשה נדרה']. ובבעלי השיטה השניה נחלקו ביניהם מה הביאה ומה נתחייבה. **ורבי יצחק בר יהודה** פירש 'קבעה נדרה' שקבעה קן מסוים לנדרה [והוא פירוש הראב"ד והרז"ה והרמב"ם ל'פרשה נדרה'][נו].

מד. **ומביא** שם את דברי הרמב"ם (שגגות פ"ג ה"ד) שאם חטא ונודע לו וחזר ושכח, מביא חטאת על איזה חטא שהוא ותאכל, והראב"ד הקשה שבתוספתא מבואר שלכשיוודע לו מביא חטאת נוספת, והיינו שאיך יתכן שיביא שתי חטאות על חטא אחד. ויישב בכסף משנה שיש לומר שהראשונה מכפרת לו עד שיביא את השניה. וכתב ביעיר קינו (שם) שגם כאן יש לומר שמתכפרת בראשונה עד שתביא חטאת ועולה בשלימות ומתכפר לה לגמרי. עוד הביא שם מחטאת ששחטה שלא לשם בעליה, שהיא כשירה ולא עולה לשם חובה, ומוכח ששייך חטאת שאינה מכפרת. [ומפורש מכל זה שלמד שגם הראשונה כשירה היא ואינה נפסלת למפרע. ויש לעיין אם חטאת זו נאכלת]. מה. **וכאמור** בהערה לעיל שלדעת הרז"ה אף בזה הספק [אלא שאין זה מוסיף חששות, וכאמור שם]. מו. **וכל** זה לפי הצד שבקן נדבה גם כן אין להביא תור כנגד בן יונה. וראה בהמשך בשם הרז"ה עוד בפירוש בבא זו לפי בן עזאי. מז. **והיינו** שאין חובה להביא דווקא מאותו מין כדי להשלים לקן, אלא יכולה להביא כל נדרה מתחילה. מח. **וביאור** דבריו, שאינה מחויבת להשלים את חטאתה ממין שהביאה את עולתה [לחכמים שהכל הולך אחר החטאת], אלא יכולה להביא חטאת ועולה לחובתה כבתחילה. ועל כן אינה צריכה להביא שתי חטאות, אלא יכולה להביא חטאת ועולה מאותו מין והרי היא מקריבה את חובתה עתה. אמנם יש עליה עוד ספק שמא נפסלה עולת חובתה בלבד, והרי היא מחויבת בתור ובן יונה עבורה, וכן יש עליה ספק שמא נפסלה כל קן נדרה והיא מחויבת בקן שלימה, ובהבאה האמורה של ארבע פרידים משני מינים ובהן שלש עולות וחטאת אחת נפתרו כל החששות. כיצד, אם היא מחויבת בתור ובן יונה לעולת נדרה [משום שעשה הכהן מחצית מכל קן למעלה ומחצית למטה] או בתור ובן יונה לעולת חובתה [משום שנעשתה קן חובתה למטה], אינה מחויבת בעוד חיוב כלל, והרי הביאתם עתה, ומה שהוסיפה עוד תור לעולה ובן יונה לחטאת לא היתה צריכה להם. אם היא מחויבת בקן לנדרה ממין אחד ובחטאת לחובתה משני מינים [משום שנעשתה קן נדרה למטה וקן חובתה למעלה], הלא הביאה קן שלימה לעולה והיא לנדרה, ובקן השניה יש חטאת ועולה ונמצא שהביאה כל חובתה מתחילה, ושוב אינה צריכה להביא חטאת משני מינים. מט. **וראה** בהמשך מה שביאר הרז"ה מדוע לא נחלק בן עזאי אלא בסיום המשנה. ואולי מפני קושיא זו פירש רש"י את המשנה באופן אחר. נ. **אלא** שלשונו מגומגם, ראה במשנת חכמים וביעיר קינו (ד"ה ככל שנים) ובמרכבת המשנה (פסולי המוקדשין פ"י ה"ג). נא. **וראה** בברכת הזבח (זבחים שם ד"ה פרסה) מה שכתב ביישוב קושיית התוספות יום טוב, וביעיר קינו שם שהעיר שתירוצו צ"ב. נב. **וראה** שם שמקשה ממה שנאמר שם שאם הפריש קרבן פסח ואבד והפריש אחר תחתיו ושוב נמצא הראשון, שלחכמים יכול עתה להביא איזה מהם שירצה, שלכאורה הוא סתירה לדין זה, ועיי"ש מה שיישב בזה. נג. **וצריך** ביאור בכוונתו. ואולי דעתו שהיא הלכה מיוחדת בקינים. נד. **ועוד** בענין קביעות נדר על קרבן מסוים, ראה בצפנת פענח (תניינא עמ' 93). נה. **עיין** בהערה להלן שהבאנו בשמו שמביא דבריהם ומפרשם כשיטה זו. נו. **ועיין** להלן שההבדל אינו אלא בשמות, אבל לשניהם נשתוו באופן המדובר בבבא זו, אלא שלרבי יצחק בר יהודה מדובר שגם קבעה חובתה, עיי"ש.

א. שיטת רש"י

רש"י בזבחים שם (ד"ה קנעה) פירש ש'קבעה נדרה' היינו שקבעתו להביאנו יחד[נז] עם חובתה, שאמרה 'הרי עלי קן להביאנה עם הקן בה אני מחויבת ללידתי', והדבר זה נוסף על 'פרשה נדרה', שהיינו שפירשה ואינה יודעת מה פירשה, כדלעיל.

לפירוש זה נמצא שמפני הספק נתחייבה להביא עם קן חובתה עוד שתי קינים משני המינים, קן תורים וקן בני יונה, ועתה שהביאה שתי קינים בלבד וממין אחד, לא יצאה ידי נדרה, שמא נדרה להביא מן המין השני, ועליה להביא קן נוספת מן המין השני ולהוסיף ולהביא עמה עוד עולה אחת במקום עולת חובתה על מנת שתבוא קן זו של המין השני עם עולת חובתה[נח]. אמנם גם בזה אין די, שהלא נפסלה עולה אחת מהקן שהביאה לנדרה כיון שהכהן עשה פרידה אחת למטה כדין חטאת, ושמא היא הקן שנתחייבה לנדרה, ואין די שתשלים את אותה פרידה לבדה, שהלא על הקן כולו לבוא עם עולת חובתה יחד, ונמצא שעליה להביא קן זו כולה ולא רק את זו שנפסלה ודווקא יחד עם עולת חובתה. סיכום הדברים הוא שעליה להביא עוד חמש פרידים כעולות, אחת ממין חובתה, ועוד שני תורים ושני בני יונה לנדרה, ובזה יצאה ידי כל הספיקות, שהביאה את נדרה עם עולת חובתה.

ואם שתי הקינים שהביאה לחובתה ולנדרה היו משני מינים, שאחת תורים והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה ראשונה, תביא שש פרידים, שלשה תורים ושלשה בני יונה. וטעם הדבר הוא, שכיון שעליה להביא את שתי הקינים הבאות לנדרה יחד עם עולת חובתה, עליה להביא עולה זו מאותו מין שבאה חטאת חובתה, וכיון שאינה יודעת מאיזה מין קרבה קן חובתה, אינה יודעת איזו עולה להביא לחובתה עתה יחד עם הקינים הבאות לנדרה, אם תור או בן יונה, ומספק עליה להביא את שניהם. נמצא שעם שתי הקינים הבאות לנדרה, שני תורים ושני בני יונה, עליה להביא עוד תור ובן יונה לספק עולת חובתה [ואחד מהם נדבה שהלא חייבת אחד בלבד], ובסך הכל ששה פרידים.

כיצד אפשר לקבוע את נדרה בחובתה

על שיטה זו, שיכולה להתנות שתביא נדרה עם חובתה ועל כן אם נפסלה נדרה תצטרך להביא עולת חובתה שוב, תמה **הריב"א** (הו"ד בשיטמ"ק זבחים שם ד"ה קנעה) שהלא ודאי כבר יצאה ידי חובתה, ואין חובה אחר חובה, ואיך שבה ומקריבה את עולת חובתה. ותירץ **השיטה מקובצת** (שם) בשם **מורו**, שאכן אין זו עולת חובתה ממש, אלא הרי היא כאילו נדרה שתביא קן נוספת ועמה תביא עולת חובתה או עולה כמותה מאותו מין, וכאילו נתחייבה בקרבן גדול של שלש פרידים והשלישית ממין חובתה. וראה **בשפת אמת** בזבחים (שם ד"ה קנעה) שכיוון לדברים אלו.

ובתפארת ישראל (מ"ו יכין אות ג) כתב לבאר שבאמת אינה יוצאת בעולת חובתה שקבעתה עם נדרה, שהלא כיוונה להביאה עם נדרה וממילא שבאופן אחר לא תצא בה, ואף שמצוות אינן צריכות כוונה, אולם כאשר היא מתכוונת שלא לצאת אינה יוצאת, כמו שכתב הר"ן (ר"ה כט. ד"ה אבל).

ובשפת אמת (שם) כתב שאין טעם לדבריו. ועוד הקשה על מה שכתב, שהלא להלן במשנה מצריך בן עזאי שתי חטאות, כיון שצריכה להביא חטאתה ממין עולתה, ומוכח שיצאה ידי חובתה ואינה פסולה.

מו"מ בשיטה זו

ראה לעיל אודות שיטת רש"י בפירשה נדרה מה שהובא להקשות בשם **המרכבת המשנה**[נט], וגם על האמור כאן הקשה שם, שריבוי הקרבנות אינו שייך לקלקול הכהן, שאפילו עשה שלש למעלה ואחת למטה גם כן היתה מחויבת במספר פרידים אלו.

וראה לעיל שם מה שתירץ **ביעיר** קינו, וכתב כן גם כאן ליישב קושיות אלו, שמחדשת המשנה שאינה יכולה לומר שהיא רוצה לצאת ידי חובתה בקן שלא קבעתה לנדרה ואף אם קרבה אחרונה, שאז היה די לה בשתי קינים משני מינים, שאם פירשה תורים לנדרה יצאה ידי חובתה בבני יונה ואחד מהבני יונה יהיה לקביעותה עם התורים, ואם פירשה בני יונה לנדרה יצאה ידי חובתה בתורים ואחד מהתורים יהיה לקביעותה עם בני היונה. ומחדשת המשנה שאין זה כך, אלא קן ראשונה קרבה לחובתה, וממילא יתכן שלא יצאה ידי נדרה כלל וצריכה להביא שש פרידים כאמור. ואילו עשה הכהן שלש למעלה ואחת למטה ודאי שלא היתה שייכת הוה אמינא זו, ופשיטא שמביאה שש פרידים ואין בזה חידוש.

עוד יישב ביעיר קינו (סוף הסדה שם) כעין מה שיישב שם עוד שהחידוש הוא שאין יכולה להביא קן חדשה מתחילה, עיי"ש, וכאן יש תוספת חידוש בזה, שהוה אמינא שכיון שאותה פרידה הכשירה אינה עולה לה משום שקבעה נדרה להביאה עם חובתה, על כן תוכל להביא קן חדשה מתחילה ולא תצטרך לזווג פרידה למה שקרב, קמ"ל שאף שלא יצאה ידי קביעותה באותה פרידה, מכל מקום ידי נדרה יצאה בה ועליה לזווג לה מאותו מין דווקא.

ב. שיטת רבי יצחק בר יהודה

המפרש (ד"ה בן עזאי) הביא את פירוש **רבי יצחק בר יהודה**[ס], שמפרש ב'קבעה נדרה' שהיינו שקבעה שקן זו באה לנדרה וקן זו באה לחובתה[סא], ועוד קבעה גם חובתה שזו לחטאתה וזו לעולתה, ושכחה מה קבעה, [ולפירושו מדובר גם כן שפירשה בעת נדרה מאיזה מין תביא את נדרה ושכחה עתה[סב]], והכהן עשה שנים למעלה ושנים למטה ושכח מה עשה. ועל כן תביא עתה ארבע פרידים משני מינים, שמא עשה את נדרה למטה ונפסל, וכן שמא נדרה להביא מין אחר. וכן צריכה להביא עוד חטאת ממין שהביאה, שמא נעשית חטאתה למעלה ונפסלה. ואינה צריכה להביא עולת חובתה, שאם נעשתה למטה ונפסלה, הרי שנדרה נעשה למעלה והוא כשר, ואם כן מה שמביאה עתה מאותו מין לנדרה אינה צריכה לו והוא יכול לבוא לעולת חובתה. ואם מה שהביאה היה משני מינים, והכהן סבר שהביאה שתי חובות ועשה מכל קן אחד למעלה ואחד למטה תביא ארבע פרידים לנדרה, שאינה יודעת מאיזה מין נדרה ואיזה מין קבעה לנדרה[סג], ועוד שני מינים לזווג לעולת חובתה, שאין יודעת מאיזה מין היתה[סד].

ומה שבמין אחד ביאר שטעה הכהן ועשה שנים למעלה ושנים למטה ואילו בשני מינים ביאר שעשה מכל קן אחת למעלה ואחת למטה, שבמין אחד יתכן שיסבור שלא הוקבע כל קן בפני עצמו, או שהיו כל הארבע פרידים מעורבות יחד, ועל כן טעה ועשה שתים למעלה ושתים למטה, ומה שאין כן בשני מינים שהוא ודאי יודע שהן שתי קינים, אלא שסבר ששתיהן קיני חובה[סה].

וביאר ביעיר קינו שמה שאמר שקבעה גם את קן חובתה איזו פרידה לעולה ואיזו פרידה לחטאת, שאם לא היתה קובעת כן היתה חובתה ודאי כשירה, שהרי נעשתה אחת למעלה ואחת למטה.

וכתב ביעיר קינו (ד"ה ועתה) ששיטת רבי יצחק בר יהודה הפוכה ממש משיטת **הרמב"ם והראשונים** דלהלן, שלשיטתם 'פרשה נדרה' היינו שפירשה את הקינים בעת הבאתן ו'קבעה נדרה' היינו שפירשה אותן בעת הנדר, ואילו לשיטת רבי יצחק בר יהודה 'פרשה נדרה' היינו שפירשה אותן בעת הנדר, ו'קבעה נדרה' היינו שפירשה אותן בעת הבאתן. ואמנם אין זו מחלוקת אלא בפירוש השמות, אבל ודאי שבבבא של קבעה נדרה מדובר שגם פירשה נדרה, ועל כן בין לדבריהם ובין לדבריו מדובר שקבעה אותן בעת הנדר ובעת ההפרשה[סו]. אמנם נבדלו ביניהם בזה, שלרבי יצחק בר יהודה מדובר שגם קבעה חובתה איזו לעולה ואיזו לחטאת, ועשה אחד למעלה ואחד למטה, ואילו לשאר ראשונים מדובר שלא קבעתה אלא החשש הוא שמא עשה כל חובתה למעלה[סז].

במעייני יהושע (ד"ה משני, ואילך) פירש את המשניות לפרק זה בדרכו, והיא קרובה לשיטת רבי יצחק בר יהודה, וכתב (ד"ה פירשה) שיש ללמוד את ביאור דברי המשנה 'פרשה נדרה' ו'קבעה נדרה', מדברי הגמרא במנחות (קו.) 'פרשתי מנחה של עשרונים וקבעתי בכלי אחד של עשרונים' וכו', והיינו שהפירוש הוא בעת הנדר עצמו, והקביעה היא כיצד להביאו אם בכלי גדול או בכלי קטן, וכן כאן 'פרשה נדרה' הוא שאמרה הרי עלי להביא תורים או בני יונה, ו'קבעה נדרה' הוא שאמרה הרי אלו עלי[סח].

ג. שיטת הראב"ד והרז"ה

והראב"ד והרז"ה (ד"ה קנעה) פירשו ש'קבעה נדרה' היינו שבשעת נדרה קבעה להביאו ממין פלוני ועתה שכחה מה קבעה ואינה יודעת אם הביאה כהוגן[סט], ועוד היה בזה שכשהביאה את קיניה יחדה קן אחד לנדרה, אם היו

נז. **יש** לעיין מהי הגדרת 'יחד' בזה. נח. **לדעת** רש"י יצאה ידי חובתה, וכל הספיקות הם רק בנדרה. נט. **וראה** בתפארת ישראל (בועז אות ה) מה שכתב לתרץ בזה. ס. **ראה** בכתוב שם להראב"ד בסוף הספר (תהלוכה ולשונה) שנדפס פירוש צרפתי עם השגות הראב"ד [והועתק בכנסת הראשונים בזבחים שם], ודומה שהוא כפירושו של רבי יצחק בר יהודה. סא. **והוא** פירוש הראב"ד והרז"ה ל'פירשה נדרה', ובפירשה נדרה מפרש רבי יצחק בר יהודה כרש"י, אלא שכאן נטה מפירוש רש"י ופירש בדרך אחרת. יעיר קינו (ד"ה ועתה). סב. **יעיר** קינו (שם), שכן מוכח מדבריו. והיינו שקבעה נדרה מוסיף על פירשה נדרה. סג. **ואף** שודאי שעולה אחת מנדרה כשירה, שהרי ודאי עשה מקן נדרה עולה אחת למעלה אלא שאינה יודעת מאיזו מין היתה. יעיר קינו (שם). סד. **ואף** שגם עולת חובתה נפסלה, שיתכן שנעשתה למטה, מכל מקום הלא כנגד זה עולה אחת מנדרה ודאי כשירה, ונמצא שעולה אחת מהארבע שהביאה אינה צריכה לה, והיא באה כנגד עולת חובתה, אלא שאינה יודעת מאיזו מין היא. יעיר קינו (שם). סה. **על** פי יעיר קינו (שם). ועיין גם במעייני יהושע. סו. **וככל** החזיון הזה כן הוא בפירוש צרפתי שבכתוב שם לראב"ד, ראה בהערה בראש דיבור זה. ושיטת הפירוש הצרפתי בהמשך הסוגיא היא כרש"י. והיינו שכל הסוגיא היא כרש"י מלבד פירוש 'קבעה נדרה', וגם שסובר שאפשר שעירב הכהן את הקינים אם היו ממין אחד. סז. **ועיין** שם שהשיג על הרע"ב והתוספות יום טוב שהבינו את דעת רבי יצחק בר יהודה באופן אחר, והרע"ב שילב בין הפירושים והתוספות יום טוב דחק בדבריו, וכל זה ללא צורך, שפירושו של רבי יצחק בר יהודה הוא פירוש אחר, וכמו שנתבאר. וראה בליקוטים שנדפסו במשניות (ד"ה תני') שכתב שנחסר ברע"ב 'אי נמי', וכוונתו להביא את שני הפירושים. סח. **ועיין** עוד בתפארת ישראל (מ"ו יכין אות נט - הסני) מה שהאריך בביאור שיטת רבי יצחק בר יהודה. סט. **והיינו** 'פרשה נדרה' לרש"י.

הקינים ממין אחד, ואילו היו משני מינים מאליהן הן נברורות שהמין שקבעה לו נדרה הוא לנדרה והאחר לחובתה.

והביא הראב"ד ראיה לדבריו בביאור 'פרשה נדרה' ו'קבעה נדרה', מהגמרא במנחות (קג:) שאם אמר הרי עלי להביא במחבת והביא במרחשת או ההיפך, לא יצא, ואמרו בגמרא (שם קג:-קג.) שכל זה אינו אלא אם קבעם בעת הנדר, אך אם נדר להביא מנחה סתם, ובשעת הפרשה אמר 'זו אביא לשם נדר ובמחבת', אין נפסלת אם שינה אותה למרחשת, שנאמר (דברים כג כד) 'מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך' וגו', ודורשים 'כאשר נדרת' ולא 'כאשר הפרשת', ומוכח שקביעות היא בעת הנדר ופירוש הוא בעת הבאה[ע].

וביאור המשנה הוא על פי שיטת הראב"ד והרז"ה לעיל שמפרשים את כל המשנה שהכהן עשה קן למעלה וקן למטה בלא להבחין[עא], ולפי זה אם נעשה נדרה למעלה וחובתה למטה, נתחייבה בקן נוסף שמא נדרה ממין אחר, וכן נתחייבה בעולת חובה, ואם נעשה נדרה למטה וחובתה למעלה, נפסל כל נדרה וכן נפסלה חטאת חובתה, ועליה להביא ארבע פרידים משני מינים לנדרה, ועוד עליה להביא חטאת, ונמצא בסך הכל חמש פרידים[עב].

מחלוקתם בביאור חיובה כשהביאה משני מינים

ומה שאמור במשנה 'משני מינין תביא שש', פירוש הדבר שאם הביאה את הקינים משני מינים ואמרה הרי אלו לנדרי ולחובתי, כיון שמתחילה נדרה להביא ממין מסוים, הרי זה כמו שפירשה בעת הבאה שזו לנדרה וזו לחובתה [והוסיף הרז"ה (ד"ה משני) שאפילו פירשה ההיפך אין בדבריה כלום[עג]], ועל כן כיון שאין ידוע איזו קן עשה למעלה ואיזו למטה, תביא שש פרידים. וטעם הדבר הוא שיש להסתפק שמא התורים היו נדרה ונעשו למטה ונפסלו ולמעלה נעשו בני היונה לחובתה ונפסלה החטאת ונתחייבה שני תורים לנדרה ובן יונה לחטאתה, או שמא בני היונה היו נדרה ונעשו למטה ונפסלו ולמעלה נעשו התורים לחובתה ונפסלה החטאת ונתחייבה שני בני יונה לנדרה ותור לחטאתה. ונחלקו הראב"ד והרז"ה. הראב"ד כתב שעל פי הספיקות הנ"ל עליה להביא שני תורים ושני בני יונה לספק נדרה, ועוד תור ובן יונה לספק חטאתה[עד]. והרז"ה (ד"ה גס) השיגו שדברי שגגה הם, שאין זה אלא לבן עזאי, שנתחייבה להביא חטאת ממין העולה שהביאה, שאילו לחכמים יכולה להביא את חובתה מתחילה[עה], ועל כן תביא קן תורים וקן בני יונה לנדרה, ועוד קן מאחד מהם לחובתה, ונמצא שאין קרבה לחטאת אלא פרידה אחת, והשאר כולן עולות[עו]. ולשיטתו הוא שאף שכבר הביאה עולה אין חייבת להביא חטאת ממין זה, אלא יכולה להביא חטאת ועולה ממין אחר, ועולת החובה שקרבה מתחילה קרבה לשוא[עז].

וביאור דעת הראב"ד שהוא לשיטתו שפירש לעיל (פ"ב מ"ה)[עח] שמה שנחלקו חכמים ובן עזאי, זהו רק כשהפרישה בלא להקריב, אך אם כבר הקריבה, הכל מודים שהולכים אחר מה שקרב[עט].

והנה הקשה הראב"ד על דברי עצמו, שלדבריו 'פרשה נדרה' ו'קבעה נדרה' אחד הם, אלא ש'פרשה' הוא בעת הבאה ו'קבעה' הוא בעת נדרה, וכיון שדעתו היא שגם בפירשה עליה להביא לכתחילה כאילו חל נדרה ממין זה דווקא, או שמדובר שהיא רוצה לעשות כן, נמצא שההבדל בין 'פרשה' ל'קבעה' הוא רק אם היא חייבת לעשות כן מן התורה או לא, ומה שמבואר במשנה שב'קבעה' עליה להביא יותר פרידים, אין זה משום הקביעות דווקא, אלא שיש להוסיף שם ששכחה מה קבעה. ומעתה קשה, שיכלה המשנה לתאר הכל ב'פרשה' ובאופן ששכחה מה פירשה, ולא היתה נצרכת לאופן של 'קבעה', כיון שגם ב'פרשה' עליה לנהוג [או שהיא רוצה לנהוג] כמו ב'קבעה', וכאמור.

ותירץ, שבפירשה נדרה ושכחה מה פירשה והביאה ממין אחד, אינה צריכה להביא חמש פרידים כמו מי שקבעה נדרה ושכחה מה קבעה, שבקבעה נדרה [שעשתה כן בעת הנדר] יש לחשוש שמא קבעה מין אחר ממה שהביאה ועל כן עליה להביא קן נוספת, ואילו בפירשה נדרה [שעשתה כן בעת הבאה] ודאי שפירשה רק מאותו מין שהביאה, ואם כן אינה צריכה להביא עוד קן מהמין האחר, ודי לה בשלש פרידים, כאמור במשנה. ואמנם בקבעה נדרה ושכחה מה פירשה והביאה משני מינים, בזה אכן יש להסתפק מהו המין שפירשה, ושורת הדין שתביא שש פרידים, אלא שבאמת באופן זה ששכחה מה פירשה אין להחמיר עליה להביא גם מהמין השני, שלא החמירו אלא כשזוכרת מה פירשה שלא תשנה את פירושה, אבל כאשר אינה זוכרת לא החמירו.

וקושיא זו אינה קשה לדעת הרז"ה[פ], שבאמת פירש שב'פירשה נדרה' מדובר ששכחה מה פירשה, ואף על פי כן משני מינים תביא רק ארבע ולא שש, שאינה צריכה להביא שתי חטאות, וכן אינה צריכה להביא שתי קינים לספק פירושה, ובארבע ודאי יוצאת ידי חובה, כאילו עשתה הכל מתחילה, וכאמור לעיל.

ד. דעת הרמב"ם

בדעת הרמב"ם מצינו דברים בלתי ברורים, שאמנם פירש קבעה נדרה **כראשונים** הנ"ל, וכאמור, אולם בפירוש ההבאה וחיובי האשה פירש באופנים אחרים, ועוד שבפירוש המשנה פירש באופן אחר ובהלכותיו פירש באופן אחר.

כתב הרמב"ם שמדובר שקבעה נדרה להביא ממין מסוים והביאה מין זה לכהן [וכתב המהר"י קורקוס והובא בכסף משנה (פסולי המוקדשין שם) שגם ייחדה קן אחד מהם לנדר זה[פא]] ועתה שכחה איזה מין היה זה, ועשה הכהן שתים למעלה ושתים למטה ואין ידוע מה. שלפי זה יש לחשוש שעשה הכהן את נדרה למטה ונפסל[פב], ומשום שאין יודעים באיזו קן נתחייבה ונפסל, עליה להביא שני תורים ושני בני יונה. ולגבי הפרידה החמישית ראה להלן. ואם מה שהביאה היה משני מינים, ואחד מהם היה לקביעות נדרה ואינה יודעת איזה, מכיון שיש לחשוש על כל מין שהוא היה לנדרה ושהוקרב למטה ונפסל, עליה להביא שני תורים ושני בני יונה. וכתב הרמב"ם שתביא עוד שני תורים או שני בני יונה לחובתה, ותקריב האחד עולה והאחר חטאת[פג].

ולגבי הפרידה החמישית באופן שהביאה הכל ממין אחד, מצינו סתירה בדבריו, וכדלהלן.

דעת הרמב"ם בפירוש המשנה

בפירוש המשנה כתב שהפרידה החמישית היא לחטאת. וכתב עוד, שיכולה להביא חטאת זו מכל מין שתרצה, מכיון שאין אנו יודעים מאיזה מין היו אלו שהביאה. ובדברו באופן שהביאה משני מינים ומביאה לחובתה תור

ע. **ובהשגותיו** לפירוש צרפתי, המובא בהערות לעיל, ציין לדבריו אלו שבפירושו לקינין, שמגמרא זו מקור שלא כדברי הצרפתי [שהוא גם פירושו של רבי יצחק בר יהודה כאמור לעיל] שפירש 'פרשה נדרה' ו'קבעה נדרה' ההיפך מדבריו. עא. **וראה** בהערה לעיל בשם הרז"ה שאפשר גם להסתפק שעשה מכל קן למעלה ולמטה, אלא שאין זה מוסיף בפרידים שעליה להביא. עב. **והוסיפו** שאין להקשות למה לא תביא עוד פרידה לעולת חובתה, שמא קרבה חובתה למטה ולא יצאה ידי עולה זו, משום שאם קרבה חובתה למטה, קרבה קן נדרה למעלה והיא כשירה, ואינה צריכה להביא ממין זה עוד, ועל כן יכולה היא להתנות בשתי הפרידים שמביאה ממין זה, שאם קרב נדרה למטה הרי אלו לנדרה, ואם קרב נדרה למעלה ואינה צריכה להביאם, הרי פרידה אחת בקן זו היא לעולת חובתה והאחרת נדבה. וכתב הרז"ה שעל כן מבואר ב'רבנן בתראי בזבחים' שמביאה שלש לנדרה ושתים לחובתה, ואין זה אלא סימן בעלמא שצריכה חטאת ועולה מאותו מין, שמא נפסלה עולת חובתה ושמא נפסלה חטאת חובתה, אולם להצד שנפסל נדרה יש כאן ארבע לנדרה ואחת לחובתה. עג. **והראב"ד** חולק בזה, ראה להלן אודות נתנתן לכהן וכו'. עד. **והוסיף** (ד"ה ול"מ - הסמי) שאין לשאול שמא נעשו נדרה למעלה וחובתה למטה ונפסלה עולת חובתה, ואם כן עליה להוסיף ולהביא עוד תור ובן יונה לעולת חובתה [שהלא איננו יודעים מאיזה מין היתה חובתה], משום שאם נדרה נעשה למעלה אינה צריכה להביא עוד ארבע פרידים לנדרה אלא עוד שתים בלבד, ובשתים האחרים, שהם כמין שקרב לחובתה למטה, תתנה שאחת מהם יהיה להשלים את עולת חובתה והאחרת נדבה. עה. **ועיין** להלן מה שהובא בשמו מדוע לא נחלק בן עזאי כבר כאן. עו. **ואף** שבין להראב"ד ובין להרז"ה מביאה שש פרידים, וגם הרז"ה מודה שתצא ידי חובה אם מתוך השש תביא שתי חטאות וכדעת הראב"ד, שנראה פשוט שדעתו היא שעדיף שתביא באופן הנ"ל, שמביאה רק חטאת אחת, שיש למעט בהבאת חטאת העוף הבאה על הספק שיש בה משום חולין בעזרה, וכן היא ספק נבילה ואינה נאכלת וכו' [ברם עיין להלן (כה.) מה שנתבאר אודות מהות חטאת העוף הבאה על הספק]. עז. **ובדבר** דינה של עולה זו, הנה כתב הרא"ש לעיל (פ"ב מ"ה ד"ה תכפול ותביא עולתה תור) על האמור שם שאם הביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור, ואם הביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה. שעליה להביא את העולה ממין החטאת, ואם עדיין לא קרבה, תצא לבית השריפה. והקשה הגרי"ד סולובייצ'יק, שכיון שבעת שהקריבה את העולה לא היתה מחויבת בה, שהרי כבר קרבה חטאתה תור, כדברי המשנה, ונמצא שקרבה בתורת נדבה, למה תצא לבית השריפה. ועל כן אמר שברור הוא שטעות סופר היא ברא"ש ודברים נסובים על הסיפא, שאם הביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה שתכפול ותביא עולתה בן יונה, ועל זה אמר שעליה להביא בן יונה ממין החטאת, ושאם העולה הראשונה עדיין לא קרבה תצא לבית השריפה, וטעם הדבר שכיון שקרבה ראשונה, בתורת חובה קרבה, ואי אפשר שתתהפך להיות נדבה. שיעורי הגרא"י סולובייצ'יק (זבחים שם). עח. **עיין** שם וצ"ע. ועיין גם בדבריו בפירושו על תורת כהנים (מו"ע פ"ד ה"ג). עט. **שיעורי** הגרא"י סולובייצ'יק (זבחים שם). והוסיף שהיה אפשר לומר שטעמו של הראב"ד שמביאה שתי חטאות דווקא, שזהו בכדי שלא תפסל העולה הראשונה שהביאה, וזהו משום דברי הרא"ש הנ"ל בהערה לעיל, שאם עשה את העולה אחר החטאת ובתורת חובה, תצא לבית השריפה, ועל ידי שמביאה שתי חטאות ממין העולה, מתכשרת העולה. אולם דבר זה יש לפרוך מאותה משנה עצמה, שנאמר בה שאם הביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה, ולמה לא אמרו שתכפול ותביא חטאתה תור להכשיר את העולה הראשונה, ומוכח שלא איכפת לן בזה כלל. ברם יש ליישב שאלה זו ולומר שהראב"ד לשיטתו לעיל (פ"ב מ"ה), וכמובא בפנים, שאם כבר הביאה קרבנה, לכולי עלמא תביא השני ממין הראשון, וטעמו הוא הא גופא, וכן פירש הגרי"ד סולובייצ'יק, שהוא מפני שיוכשר אותו קרבן שכבר קרב ולא יפסל. אולם כל דבריו לא יועילו אלא לפרש את דברי הראב"ד לעיל שם, אך לא את דבריו כאן, שכאן הלא מביאה שתי חטאות שהן פסולות ואינן נאכלות, ומדוע הדבר עדיף על פני הבאת חטאת ועולה שהעולה ודאי כשירה, ואינה מרויחה בזה דבר. פ. **ועיין** בשיטה מקובצת בזבחים שהביא את השגות הרז"ה על הראב"ד ושם דחה את תירוצו הנ"ל, [ודבריו שם בשם הרז"ה נמצאים לפנינו ברז"ה בתחילת הפרק]. פא. **שאם** לא כן איך שייך להסתפק שמא עשה את נדרה למטה, שהלא כולן ממין אחד והקרב למעלה יהיה לנדרה, וכן אין שייך לומר שהכהן אינו יודע מה עשה וכו'. ושוב כתב המהר"י קורקוס שאפשר שמה שנקט הרמב"ם שלא ידוע מה עשה למעלה ומה למטה, משום שני מינים נקט זאת, אלא שאין נראה כן בלשונו. וכתב בחק נתן (ד"ה קנעה) שאם היינו אומרים שאכן לא ייחדה קן אחד לנדרה, מה שצריכה להביא חמש פרידים הוא משום שאף שמה שהביאה לנדרה לא נפסל, אולם אינה יודעת מה הביאה, אם תורים או בני יונה ולכך תביא כולן. [והיינו שנפרש שכשהביאה את קיניה שכחה מה קבעה, ולא כמו שנתבאר בפנים שקבעה והביאה מה שקבעה אלא ששכחה מה היו]. פב. **וגם** כאן הזכיר הרמב"ם את הדין של עולה שנתערבה בחובה, ראה לעיל בפירשה נדרה מה שהובא בהערה בשם התוספות יום טוב. פג. **והרי** זה כשיטת הרז"ה לעיל, וכן כתב בהר המוריה (שם ה) שכיון שמביאה שש פרידים, עדיף שתביא חטאת ואחר כך עולה כדין.

ובן יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ביאר, שבזה אין לומר שתביא רק חטאת, שמא נעשתה חובתה למעלה ונפסלה חטאתה, ותביאנה מאיזה מין שתרצה, כיון שיודעים אנו בודאי שהיו שני מינים ואיננו יודעים מאיזה מין היתה עולת חובתה[פד]. ודבריו אינם מובנים, מה שכתב שתביא חטאת מאיזה מין שתרצה. ועוד צריך עיון החילוק בין אופן שקרב מין אחד לנדרה ולחובתה ואיננו יודעים איזהו, לבין אופן שהוקרבו שני המינים ואיננו יודעים מה מהם קרב לחובתה.

ובחק נתן (ד"ה קבעה) כתב שנראה בדעתו שאין מצריכים אותה מספק להביא משני המינים, אלא במקום שהוקבעו שני מינים ואיננו יודעים מאיזה מין הוקבעה חובתה, ואילו באופן שהיה מין אחד ואיננו יודעים מה היה תביא מאיזה מין שתרצה ונאמר שמן הסתם הוא ממין הראשון[פה]. **ובמרכבת המשנה** (פסולי המוקדשין פ"י ה"א) כתב שנראה מדברי הרמב"ם שהוא מחלק בין ספק שאינו קבוע, שבזה מותר לה להביא מכל מין שתרצה, וזה משום שבדיעבד כשר תור הבא נגד בן יונה או בן יונה נגד תור, לבין ספק קבוע, דהיינו שודאי היה כאן מכל מין, שבזה אין להקל[פו].

אמנם חזר וכתב המרכבת המשנה (שם), וכן כתב כבר **המהר"י קורקוס** (שם) והובא באורך **ביעיר קינו** (ד"ה בגא רביעית), שכוונת הרמב"ם במה שאמר שמביאה פרידה חמישית חטאת מכל מין שתרצה [וראה להלן שיש אומרים שכן גם דעת הרמב"ם בהלכותיו], משום שאפשר לזווג לה מאחת העולות. ונצייר באופן שמביאה חטאתה בן יונה, שאם קבעה לתורים והביאה תורים, יתכן שנעשה נדרה למטה ונפסל, ועתה שמביאה שני תורים ושני בני יונה, התורים הם לנדרה ואת בני היונה אינה צריכה להביא, ואחד מהם יכול להצטרף עם חטאתה. וכן אם נעשה נדרה למעלה והוא כשר שאינה צריכה להביא אלא תור אחד לעולת חובתה, ומכל מקום את בני היונה ודאי אינה צריכה להביא, ואחד מצטרף לחטאת וכאמור. ואם קבעה לבני יונה והביאה בני יונה, ודאי שעליה להביא חטאתה בן יונה והרי כך עשתה. אמנם אם הביאה משני מינים, אינה יכולה להביא חטאתה מכל מין שתרצה, שאם קבעה נדרה בני יונה, והביאה שני תורים ושני בני יונה, אם עשה הכהן את בני היונה למטה, נפסל נדרה ועליה להביא שני בני יונה עבורו, והלא הקן השניה היתה תורים ונעשו למעלה ונפסלה חטאתה, ואין לה בן יונה לזווג לבן יונה שמביאה עתה לחטאתה.

דעת הרמב"ם בהלכותיו

ובהלכותיו (פסולי המוקדשין פ"י ה"ג) כתב שבאופן שהביאה הכל ממין אחד, הפרידה החמישית היא עולה להשלים חובתה, ולשונו היא 'ויעשה למעלה שכבר עשה שתים למטה שהם חטאת'. ותמה **המהר"י קורקוס** (פסולי המוקדשין שם והובא בכסף משנה) שדברים אלו אינם מובנים, איך יצאה ידי חובה בעולה אחת אחר שאיננו יודעים מאיזה מין היתה חטאתה שעליה להביא עולה מאותו מין. **ובחק נתן** (שם) כתב שאין זו קושיא כלל, שאחת מארבע העולות שמביאה תבוא לשם עולת חובתה, שאם נפסל כל נדרה הלא כשירה עולת חובתה, ואם נפסלה עולת חובתה הלא כשר נדרה. אמנם מה שקשה הוא מדוע אינה צריכה להביא גם חטאת, הלא יש להסתפק שעשה את חובתה למעלה ונפסלה חטאתה. **ובכסף משנה** (שם) כתב שיש למחוק את המילים 'שכבר עשה שתים למטה שהם חטאת', ובחק נתן (שם) כתב למחוק את המילים 'למעלה שכבר עשה שתים למטה שהם', ונמצא שלא כתב אלא 'ויעשה חטאת', וכדבריו בפירוש המשנה[פז]. וכעין זה כתב **בקרית ספר** (פסולי המוקדשין שם)[פח]. **ובראב"ד** (פסולי המוקדשין שם) כתב על דברי הרמב"ם[פט] 'כמה דבריו מבולבלים ולא מסודרים ולא מתוקנים וצריכין הצע גדול, וכבר הוא מפורש אצלי [בפירושו לקינין] ושם יראה הרואה ויבין'[צ].

ביאור הבבא שנתנה ואינה יודעת מה נתנה

נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה והלך הכהן ועשה ואין יודע מה עשה צריכה להביא עוד פרידין ארבע לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת. בבבא זו נחלקו **הראשונים** באיזה אופן מדובר, וכמה שיטות נאמרו בזה, וכמו שיבואר. והנה רוב הראשונים פירשו את האמור במשנה 'שתים לחובתה' דהיינו עוף ובן יונה להשלים את עולת חובתה.

והקשה בהר המוריה (אות ז) שכיון שמביאה ארבע פרידים לנדרה וחטאת ועולה לחובתה, למה היא צריכה לזווג לחטאת שהקריבה כבר עוד עולה מאותו מין ואין די שמביאה הכל מתחילה.

ויישב שכיון שכבר הקריבה חטאת ונתכפרה בה, ממילא חטאת זו למיתה אזלא ואינה יכולה להתכפר בה. ברם לשיטת הרמב"ם דלהלן ש'שתים לחובתה' היינו שתים ממין אחד לקן חובה, אין להקשות כן.

א. שיטת רש"י והרז"ה

רש"י בזבחים (סז. ד"ה נתנתן) **והרז"ה** (ד"ה נתנתן, ואילך) פירשו שאשה זו שנדרה קן פירשה נדרה ואינה יודעת מה פירשה, נתנה שתי קינים לכהן, ואינה יודעת מה נתנה, אם היו שתי הקינים תורים או שתיהן בני יונה או אחת תורים ואחת בני יונה, והכהן אינו יודע מה עשה, אם עשאן כולן למעלה, כלומר שכולן עולות, או שעשאן כולן למטה, שכולן חטאות, או מחצה עולות ומחצה חטאות. **מפני** כל זאת חייבת להביא עוד שבע פרידים, שני תורים ושני בני יונה לעולות נדרה ותור ובן יונה לעולת חובתה, ועוד חטאת אחת מאיזה מין שתרצה. וטעם הדבר הוא שמפני כל הספיקות הללו יש לחשוש שאף ידי חובתה לא יצאה, שמא עשה הכל חטאת ואין כאן עולה או שמא עשה הכל עולה ואין כאן חטאת, על כן תביא ארבע פרידים עולות, שני תורים ושני בני יונה לנדרה, שמא נדרה תורים או שמא נדרה בני יונה, ועוד שתים לעולת חובתה, תור ובן יונה, שמא בקן חובתה היתה החטאת כשירה ונתחייבה בעולת חובתה מאותו מין וכיון שאין ידוע איזה מין היה עליה להביא תור ובן יונה[צא], ועוד חטאת אחת מכל מין שתרצה, שמא עשה הכל למעלה ונמצא שלא הביאה חטאת כלל. ומה שיכולה היא להביאנה מכל מין שתרצה, ואין אומרים שמא קרבה עולת חובתה מן המין השני והיא כשירה ונתחייבה להביא את החטאת מאותו מין, משום שמין הקן נקבע בחטאת ולא בעולה. וכיון שנפסלה החטאת יכולה להביא את החטאת מכל מין שתרצה, והעולה שהיא מאותו מין שבשתים שהיא מביאה לחובתה תבוא כבת זוגה[צב]. והעולה מכל זה שהיא צריכה להביא עוד שבע פרידים, שלשה תורים ושלשה בני יונה ועוד אחת ממין שתרצה.

אם מדובר בבבא זו גם בקבעה נדרה ומדוע

ורש"י (זבחים שם ד"ה ושתים) העמיד בבא זו שגם קבעה נדרה להביאנו עם חובתה. אולם **תוספות** (שם ד"ה נתנתן) **והרא"ש** (ד"ה בן עזאי) העירו שכל האמור במשנה להלן מתפרש היטב גם ללא שנעמיד בבא זו בקבעה נדרה[צג]. וביאור דבריהם הוא, שהרי מה שנתחדש בקבעה נדרה הוא שעליה להביא גם את עולת חובתה ומשני מינים, ואילו כאן עליה לעשות זאת גם בלא שתקבע נדרה. והטעם לכך, שכיון שנולד ספק שמא עשה את הכל למטה ונפסלה עולתה עליה להביאה שוב, והבאתה היא משני מינים משום שאין ידוע מאיזה מין היתה חטאתה [לצד שהיתה כשירה]. וכתב **התפארת ישראל** (מ"ו יכין אות נט) שמתבאר בזה למה פרט התנא שמביאה כך וכך לנדרה וכך וכך לחובתה וכו' ולעיל לא פירט כן, שבא לומר שלא קבעה נדרה ועל כן יכולה להביאם שלא כאחד.

אמנם בפנים מאירות (בתוספות זבחים שם) יישב את דעת רש"י, שאם לא היה מדובר בקבעה נדרה, הרי שמפני החשש שמא לא עלתה לה אלא חטאתה ולא עולתה, אינה צריכה להביא עולתה תור ובן יונה ולזווג לחטאת אלא יכולה להביא חטאת ועולה ממין אחר, ונמצא שאינה מביאה אלא שש פרידים. ורק מפני שגם קבעה נדרה, ונתחייבה להביא את נדרה עם חובתה, על כן יש לחשוש שמא יצאה ידי קן חובתה ומחויבת להביא את נדרה עם מין עולת החובה שנתחייבה בו, משום כך מחויבת להביא מלבד החטאת גם עולת חובתה תור ובן יונה[צד]. אמנם **ביעיר קינו** (שיח השדה בהגה"ה אחרונה) הקשה על דבריו, שאם כן לבן עזאי, שמביאה שתי עולות ושתי חטאות משום שהכל הולך אחר הראשון וחוששים שמא קרבה עולתה, הלא די לה בחטאת אחת ותזווג אותה לאחת העולות שמביאה, שאם לא קרבה קן שלימה, הלא תוכל לזווגה לעולה ואם קרבה קן שלימה אינה מחויבת בחטאת כלל, ולמה היא מביאה שתי חטאות. ויישב שצריך לומר שרק לתנא קמא הסובר שהולכים אחר החטאת, שייך לומר שיביא חטאת אחרת עם עולה חדשה והחטאת הראשונה תישאר בלא בת זוג,

פד. **לשונו** בהמשך לדברים אלו הוא ש'לפיכך תביא חטאת כנגדה מאותו המין', ונראה שהיא ט"ס וצ"ל 'שלפיכך', והיינו שאיננו יודעים מאיזה מין היתה העולה שנאמר שתביא מאותו מין, ועל כן תביא קן חדשה לחובתה.

פה. **ונראה** שכוונתו כהמרכבת המשנה שבהמשך.

פו. **וכידוע** שיש מחלקים לדעת הרמב"ם המתיר ספיקא דאורייתא, בין איקבע איסורא ללא איקבע איסורא.

פז. **ובתפארת** ישראל (בועז אות ז) תמה על הרשב"ץ שהעתיק דבריו כמות שהם, שהחמישית היא עולה.

פח. **וראה** במהר"י קורקוס שם שכתב שאפשר שיש להגיה ברמב"ם ולהסב דבריו באופן אחר [והיא דרכו של הראב"ד הנ"ל].

פט. **אמנם** קבע השגתו על הדין שמשני מינים תביא שש, ולא על הדין שממין אחד תביא חמש.

צ. **ועיין** בהר המוריה (אות ה) וצ"ע. בקרית ספר (שם) כתב מתחילה שאפשר היה לומר שהרמב"ם מפרש 'קבעה נדרה' כפירוש רש"י, שקבעה נדרה להביאו עם חובתה, ושלא כפירושו שלו עצמו בפירוש המשניות, ולכך עליה להביא חמש פרידים לעולה, שיבוא נדרה עם עולת חובתה. וכתב שלפי זה גם בפירשה נדרה אפשר היה לומר שמפרש כרש"י, ותתיישב בזה הגירסא שבדבריו שם שיעשה שלש עולות למעלה, שמחקוה נושאי כליו שם [עיין כסף משנה ומהר"י קורקוס] ולהאמור אפשר לקיימה, שכן הדין שם לרש"י שתקריב שלש עולות למעלה. אלא שחזר ודחה זאת, שלשון הרמב"ם שם הוא 'ואחד להשלים חובתה', ואילו לרש"י אינה צריכה להביא שם לחובתה דבר.

צא. **ואפילו** גם עולתה היתה כשירה, עליה להביאה שוב כיון שקבעה להביא נדרה עם חובתה, וכדלעיל בשם רש"י שגם כאן מדובר שקבעה נדרה. אולם גם בלא זה עליה להביא לעולת חובתה תור ובן יונה, כאמור בפנים.

צב. **ועיין** להלן שבדין זה נחלק הראב"ד.

צג. **והוסיף** בשיטה מקובצת (כתוס' זבחים שם) להוכיח זאת, שהרי התנא לא מפרש שתביא יחד.

צד. **וביעיר** קינו (שיח השדה בהגה"ה אחרונה) ביאר שאף שברש"י משמע במפורש שהבאת התור והבן יונה הוא משום עולת חובתה, ולא משום קביעותה, וכן במשנה נאמר שמביאה 'שתים לחובתה' ולא נאמר שמביאתן לקביעותה, והיינו משום שכיון שכבר קבעה ועליה להביאן משום הקביעות, שוב אין לה לומר שלצד שלא קרבה חובתה היא מזווגת עולה אחת ממה שמביאה עכשיו עם החטאת שמביאה עתה מאותו מין, שודאי באופן שכבר מביאה כל אלו עדיף שלא תשאיר החטאת שהקריבה ללא בת זוג, ומשום כך באמת הבאת שתי העולות הן לחובתה ולא רק לקביעותה.

שכיון שחטאת זו יש עולה עמה הרי היא אלימה מהחטאת הראשונה שאין עולה עמה. אבל לבן עזאי אין לומר כן לגבי עולה, ומשום שהכל מודים שעיקר הכפרה תלויה בחטאת, וכיון שבן עזאי אמר שאף על פי כן הכל הולך אחר הראשון, הרי שדעתו היא שהראשון אינו יכול להתבטל כלל ומחויבת להביא ממינו דווקא.

וביעיר קינו (שם) יישב את דעת רש"י על פי מה שהוכיח שם באורך שבאופנים שונים יש בזה נפקא מינה גם בקבעה נדרה, והאריך לבאר את דברי רש"י והרא"ש בענין זה[צה].

ובשיטה מקובצת בזבחים שם (ד"ה ומכ' מינין) הביא את הערת תוספות בשם ר"י, ותמה על כך, שאין זה במשמע שבבא זו מדברת בפירשה נדרה בלא קבעה נדרה הסמוך לבבא זו ממש. ועל כן ביאר באופן אחר, שאין מדובר כאן לא בפירשה ולא בקבעה, אלא שכיון שהביאה מתחילה את נדרה ממין פלוני, הרי זה כאילו פירשה שכך תביאנו, ואין לך פירוש גדול מזה, ולכך נתחייבה להשלים ממין שהביאה דווקא. וראה לעיל בבבא הראשונה, בענין 'אם גם בנדבה אי אפשר להביא תור נגד בן יונה' אם מביאים בנדבה תור נגד בן יונה, מה שהובא עוד משמו.

ב. שיטת הראב"ד

הראב"ד (ד"ה נתמנן) פירש 'אינה יודעת מה נתנה' היינו שיודעת מקצת מה שהביאה, שיודעת שהביאה קן ממין מסוים, אולם אינה זוכרת אם הביאה עם קן זו גם קן נוספת ממין אחר, וכן אשה זו קבעה נדרה ואינה זוכרת במה קבעתו, ואת הקן שהביאה אינה יודעת אם הביאתו בסתם או פירשה שהוא לחובתה או לנדרה. וכן פירש 'הלך הכהן ועשה ואינו יודע מה עשה', שיודע מקצת ממה שעשה, והיינו שיודע שהקריב את מה שהביאה למטה, אולם אינו יודע אם עשה עוד מין אחר והיכן עשאו. שעד בבא זו דובר במשנה שהאשה יודעת שהביאה שתי קינים וגם זוכרת מאיזה מין היו, ובבבא זו מדובר שאינה יודעת אלא אודות מין אחד. וכן שעד כאן דובר שהכהן יודע שעשה קן למעלה וקן למטה, וכאן מדובר שעשה קן למטה ויותר אינו זוכר.

מפני כל זאת חייבת להביא עוד שבע פרידים, שני תורים ושני בני יונה לעולות נדרה ותור ובן יונה לעולת חובתה, ועוד חטאת אחת מהמין השני [דהיינו שאם ודאי לה שהביאה תורים תביא עתה בן יונה לחטאת ואם ודאי לה שהביאה בני יונה תביא עתה תור לחטאת]. וכדי לבאר הדבר נצייר זאת באופן שהיא זוכרת שהביאה תורים, שיש לחשוש שמא נדרה תורים ואת קן התורים שהביאה לחובתה הביאתו, ונפסלה העולה ועליה להביא שני תורים לנדרה ועוד תור לעולת חובתה שנפסלה כשעשאה למטה. ועוד יש לחשוש שנדרה בני יונה, והביאה עם קן התורים גם בני יונה, וטעתה וקבעה נדרה בתורים ואת בני היונה הביאה לחובתה, ועליה להביא שני בני יונה לנדרה ועוד בן יונה לעולת חובתה שנפסלה כשעשאה למטה. ועוד יש לחשוש שמא נדרה תורים והביאה תורים ובני יונה, תורים לנדרה ובני יונה לחובתה, ועשה הכהן את התורים של נדרה למטה ונפסלו כולם ואת בני היונה של חובתה למעלה ונפסלה חטאתה, ועל כן עליה להביא מלבד כל הנ"ל עוד בן יונה לחטאת[צו].

והרז"ה לא פירש כן, וכאמור. ונראה שמפני שאינו סובר את החשש השני, שמא נדרה בני יונה והביאה תורים לנדרה ובני יונה לחובתה, ששיטתו היא שבאופן זה אין פירושה כלום, וכאמור לעיל בקבעה נדרה.

ומה שנטה הראב"ד מהפירוש הראשון, ביאר בעצמו בהשגותיו **לפירוש הצרפתי** לסוגיא שהביא בסוף ספרו כתוב שם[צז], שהצרפתי פירש **כרש"י**, והראב"ד השיגו שם שאם כן תביא שתי חטאות שמא קרבה עולתה ממין אחר. והיינו שסובר שחייבת לזווג חטאת לעולתה, ואינה יכולה לומר שהיא מביאה קן חובתה מתחילה.

ג. שיטת הרמב"ם

דעת הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"י ה"ג) שאם קבעה נדרה ואינה יודעת מה קבעה, ונתנה לכהן ואינה יודעת מה עשה, מחויבת בשני תורים ושני בני יונה לנדרה, ועוד קן לחובתה מאיזה מין שתרצה והיא אחת עולה ואחת חטאת. ואף שיתכן שעשה את חטאתה כדין, אינה צריכה להביא עוד עולה מאותו מין ולזווג לה, אלא מביאה את כל קן חובתה מתחילה ודי בזה.

ואת האופן שמביאה שבע פרידים, צייר (שם ה"ד, פירוש המשניות) באופן מחודש, וזה באופן שקבעה נדרה וגם קבעה חובתה, ועל כן מלבד כל הנ"ל עליה להביא גם תור או בן יונה עם כבש[צח], שמא קבעה להביא חובתה בעשירות[צט]. וכפירוש זה כתב גם הרשב"ץ (מ"ו)[ק].

ועיין לעיל בתחילת הדברים מה שהובא מהחר המוריה שלשיטה זו אין להקשות מה שקשה לשאר השיטות מהו מביאה תשלומי עולת חובתה, עיי"ש[קא].

אם שייך קביעות בחובתה

מדברי הרמב"ם מתבאר שיתכן שתקבע מאיזה מין תביא חובתה. אבל **בשיטה מקובצת** בזבחים (ד"ה נתמנן) כתב שאין שייך כן כלל, שלא הקפידה תורה אלא שיהיו ממין אחד בלבד, ורק בנדרה מועיל כן לפי שבו לא אמרה התורה דבר. וכתב שכן היא דעת **רש"י**.

מו"מ בשיטת הרמב"ם

המפרשים דנו בשיטה זו ונשאו ונתנו בה בכמה וכמה דברים:

א. כתב הרשב"ץ (שם) שמנין זה היא חייבת גם אם לא הקריבה כלל עד עתה, אלא שנקטו כן משום שהמשנה כולה כרבי יהושע, כאמור בגמרא בזבחים שם, ועל כן העמיד בבא זו כבבות שלפניה שהקריבה כבר את נדרה וחובתה שלא כדין.

ב. המהר"י קורקוס (הו"ד בכסף משנה פסולי המוקדשין שם ה"ג), תמה מדוע לא נחשוש שמא קבעה חובתה להביאנה ממין מסוים[קב], ויישב שאין הדרך לעשות כן, אלא לקבוע בעשירות או בעניות בלבד. אמנם **בתוספות יום טוב** העיר, שבלשון **הרמב"ם** בפירוש המשניות נאמר שאינה יודעת מאיזה מין קבעה להביא עם הכבש, ומשמע שקבעה ואינה יודעת ממה, ואף על פי כן אין מביאה אלא מין אחד. **וביעיר** קינו יישב שאין כוונת הרמב"ם שם למין תורים ומין בני יונה, אלא למין עניות ומין עשירות.

ג. בתוספות יום טוב הקשה על פירוש הרמב"ם, היאך יתכן שכל המשנה לא דיברה בקבעה חובתה, ואילו כאן בבבא זו בחרה לדבר באופן זה. ועוד, שלדבריו שההבדל בין בבא זו לשאר הבבות במשנה הוא רק במה שכאן גם קבעה חובתה, למה שינתה המשנה לשונה וכתבה שנתנה ואינה יודעת מה נתנה והלך הכהן ועשה ואינו יודע מה עשה וכו', והלא די היה לומר 'קבעה חובתה' ותו לא. וביעיר קינו יישב, שאי אפשר היה לתנא לשנות 'קבעה חובתה', שכיון שעד בבא זו מדובר במשנה שנתנה לכהן שתי קינים [אלא שמתחילה מדובר שיודעת מה נתנה לו ובבבא של 'קבעה נדרה' נוסף שאינה יודעת גם זאת], אם היה נאמר בסתם 'קבעה חובתה', היה משמע שגם עתה מדובר באופן זה, והרי כאן מדובר שנתנה לו גם עוף וכבש. ועל כן אמרה המשנה שאינה יודעת מה נתנה, דהיינו שעד עתה ידעה שנתנה שתי קינים, ועתה אין זה ברור לה, שיתכן שנתנה עוף וכבש.

ד. ומה שיש לשאול עוד, היכן רמוז במשנה שקבעה חובתה, יישב ביעיר קינו, שכיון שמה שנאמר במשנה שנתנה ואינה יודעת מה נתנה נסוב הן על החובה והן על הנדבה, מעתה יש לדייק שהספק בשתיהן שוה, שכשם שבקן נדרה מדובר שקבעה נדרה והספק על קביעותה, כך הוא גם בקן החובה מדובר שקבעה חובתה והספק הוא על קביעות זו איך היתה.

ה. עוד הקשה היעיר קינו לפירוש זה, וכן הקשה **התפארת ישראל** (בועז אות ט), למה נקטה המשנה שאין יודע הכהן מה עשה, שאפילו יודע שעשה מחצה למעלה ומחצה למטה כמו בשאר האופנים במשנה, גם בזה עליה להביא כמשפט האמור, שהרי קבעה חובתה ואינה יודעת מה קבעה. ויישב, שאם היה ידוע שעשה חצי למעלה וחצי למטה, לא היתה צריכה להביא עולה בקרבן עניה, והיה די לה בחטאת. וטעם הדבר הוא על פי דברי **הש"ך** (יו"ד סי' קי כללי ספק ספיקא), שספק ספיקא אינו מועיל להתיר במקום חזקה, אולם שלשה ספיקות מתירים. ועל פי זה אם היה ידוע שקרבו מחצית הפרידים למעלה ומחצית למטה, הלא יש כאן שלש ספיקות לפוטרה מעולה זו. ספק אחד, שמא כבר הקריבתה בראשונה. ספק שני, אף אם נפסלה עולתה בראשונה, הלא יוצאת עתה במה שמביאה קרבן עשיר. ספק שלישי, אף אם נתחייבה קרבן עני דווקא ואינה יוצאת בקרבן עשיר, עדיין יש להסתפק שכיון שודאי כשירה עולה אחת למעלה [שאם עשה חובתה למטה עשה נדרה למעלה וכולו כשר ואם עשאה למעלה כשירה עולת חובתה] אם כן שמא החטאת היא מאותו מין, ואז ממה נפשך יצאה ידי חובת עולתה, שאם עולת חובתה היא הכשרה למעלה, ודאי שאין צריכה עתה להביא עולה, ואם לא קרבה למעלה עולת חובתה אלא קן נדרה, נמצא שאינה צריכה להביא נדרה ממין זה ותזדווג החטאת עם אחת משני

צה. **ועיין** גם בתפארת ישראל (מ"ו יכין אות נד) שתמה מהו החידוש בבבא זו, ויישב באורך. צו. **ואין** לומר שתצטרך עוד תור לחטאת, שמא עשה תורים לחובתה למעלה ונפסלה חטאתה, שהרי כאמור ודאי הוא לה שהביאה תורים [באופן שציירנו] ונעשו למטה, ואם כן אם היו אלו לחובתה, היתה החטאת כשירה. [וצריך להוסיף על דבריו, שאין חוששים שמא הביאה עם התורים הללו עוד תורים לחובתה ועשאם למעלה, שודאי הוא לה שאם הביאה קן נוסף היה קן זה מבני יונה]. צז. **מהדורה** ראשונה, ומובא גם בכנסת הראשונים בזבחים. צח. **ויש** להעיר שהיה למשנה למנות גם את הכבש. ובתפארת ישראל (בועז אות ט) כתב מטעם זה שאפשר שהרמב"ם צייר כן רק בכדי למצוא מקרה של שבע פרידים, אך גם הוא לא כיוון לומר שזהו פשט דברי המשנה. צט. **והיינו** שאף שהיא עניה, עדיין יכולה היא להביא קרבן עשיר. ק. **ולפירוש** זה, מה שאמרה המשנה שתביא חטאת אחת, היינו מלבד קן החובה שהיא מביאה. קא. **ועיין** עוד בתפארת ישראל (בועז אות ח) מה שהאריך בדברי הרמב"ם. קב. **וראה** להלן שזו דעת בן עזאי. ומכל מקום אף לבן עזאי לא קבעה אלא חובתה שעם הכבש, ולא חובתה בעניות.

פרידים ממין זה שהביאה עתה. וכל זה כאשר ידוע שעשה חצי למעלה וחצי למטה, שאילו יש לחשוש שמא עשה הכל למעלה או למטה, שוב יש להסתפק שמא נפסלו כל העולות ואין לומר את הספק השלישי האמור.

ו. עוד הקשו המרכבת המשנה (פסולי המוקדשין פ"י ה"א) והחק נתן (ד"ה גריכה) מדוע עליה להביא שתי חטאות, משום עניה ומשום עשירה, הלא תוכל להביא חטאת אחת ולהתנות שתצטרף לפי קביעות חובתה עם עולת העוף או עם הכבש[קג]. וראה שם ביעיר קינו שיישב על פי מה שהוכיח באריכות שאין מועיל תנאי בחטאת, משום שעל ידי זה נחשב שאין לה ידיעה בהבאה, עיי"ש.

ז. עוד הקשה המרכבת המשנה (שם), שכיון שהיא מביאה קרבן יולדת עשירה, למה לה להביא גם קרבן יולדת עניה, שהלא ודאי הוא שעני יוצא בקרבן עשיר. ויישב, והיעיר קינו דחה דבריו. ויישב היעיר קינו שכיון שקבעה על עצמה להביא קרבן יולדת עניה, שוב אינה יוצאת בקרבן יולדת עשירה, ואין אומרים בכלל מאתים מנה, וכמבואר במנחות (קז ע"א וע"ב) שאם פירש שיביא קרבן ואינו זוכר אם פירש שיביא מן הבהמה או שיביא מן העוף שמביא גם בהמה וגם עוף, ואין אומרים שיצא ידי חובתו בבהמה בממה נפשך שבכלל מאתים מנה, אלא מחויב להביא מה שנדר ממש, והוא הדין כאן.

כה.

ביאור דעת בן עזאי לשיטות דלעיל בדעת חכמים

בן עזאי אומר שתי חטאות. גם בביאור דברי בן עזאי מצינו כמה שיטות:

א. לשיטת רש"י לעיל שהספק הוא שמא קרב הכל למעלה או הכל למטה, פירוש דברי בן עזאי הוא שכיון שלשיטתו מין הקן נקבע לא על פי החטאת, כדעת חכמים, אלא על פי הראשון שקרב, על כן נוסף על כל החששות הנ"ל עוד יש לחשוש שמא קרבה עולת חובתה ממין אחר והיא כשרה, ונתחייבה בחטאת מאותו מין, ועל כן עליה להביא שתי חטאות משני המינים. ולפירושו בן עזאי מדבר באופן בו דיבר תנא קמא.

ב. אולם הראב"ד לא פירש כן, אלא שבן עזאי מדבר באופן אחר, וכדלהלן [ונראה שפירש כן משום שלפירושו הנ"ל אין לצייר אופן שתצטרך עוד תור לחטאת, שאין זה שייך אלא אם עשתה עולתה תור למעלה, והרי ודאי לה שהביאה תורים ונעשו למטה, ואף אם נעשו לנדבתה הלא גם ודאי לה שלא היו עמם עוד תורים אחרים, וממילא לא יתכן חיוב זה כלל].

וביאר, שבן עזאי בא לומר שיתכן אופן שתביא שתי חטאות, וזה אם אינה זוכרת גם איזה מין הביאה, שיתכן שהביאה לחובתה בני יונה ונעשו למעלה והעולה כשרה והחטאת פסולה, ועל כן לשיטת בן עזאי שהכל הולך אחר הראשון עליה להביא גם חטאת בן יונה ממין העולה.

וכתב עוד, שהיה אפשר לסדר את דברי תנא קמא באופן שמביאה שבע פרידים בחלוקה אחרת, והיינו ארבע פרידין לנדרה ואחד לחובתה ושתי חטאות, ויבוא בן עזאי ויוסיף עולה אחת לחובתה, ובאופן שיש גם ספק שמא עשה הכהן מה שעשה למעלה ונפסלה החטאת, אלא שהתנא בחר אופן זה דווקא שבו יש ריבוי עולות שהוא דבר תימה גדול יותר.

והנה לפירוש רש"י בכל המשנה אין נידון כלל על הבאת חטאת, ורק כאן שאין יודע הכהן אם עשה את הקינים למעלה או למטה, נתעורר הנידון אם נתחייב בחטאת אחת או בשתי חטאות. אבל לפירוש הראב"ד והרז"ה שגם מלכתחילה היה הספק שמא עשה את קן החובה למטה, ושמשום כך נכללת גם חטאת במנין הפרידים שהוזכרו לעיל כאשר נאמר 'ומשני מינין תביא ארבע' וכן 'ומשני מינים תביא שש', ושנמצא שלבן עזאי עליה להביא שם שתי חטאות, מעתה קשה למה לא נחלק בן עזאי אלא כאן בסיום המשנה.

ועמד בזה הרז"ה ויישב בשני אופנים: א. שהמתין בן עזאי שיגמרו חכמים את דבריהם, ואז נחלק עליהם, וכאמור כעין זה בגמרא בכמה מקומות[א]. ב. אפשר שהרישא מוסכמת על דעת בן עזאי גם כן, שמה שנאמר 'משני מינים תביא ארבע', אין זה שלוש עולות וחטאת אחת, אלא לבן עזאי מביאה שתי עולות ושתי חטאות, והעולה שפוחתים מן החשבון היא משום שנאמר שדעת בן עזאי היא שבקן נדבה מביא תור נגד בן יונה[ב]. ומה שנאמר 'משני מינים תביא שש', גם זה יש לפרש לבן עזאי וכדרכו של הראב"ד שהובאה לעיל [שאכן הובא שם שהרז"ה תמה שאין דבריו מתאימים אלא לדעת בן עזאי], ונמצא שגם בן עזאי מסכים לגוף מנין המשנה שמשני מינים מביאה ארבע וכן מביאה שש ובאופנים האמורים, אלא שלשיטתו עושה אותן חטאות ועולות באופן אחר.

ג. ראה לעיל בדעת תנא קמא, מה שהובא בשם **הרמב"ם והרשב"ץ**, וביארו את דברי בן עזאי שדעתו היא שיש לחוש שמא קבעה גם חטאת חובתה שעם הכבש שתהיה מתור דווקא או מבן יונה דווקא, ועל כן עליה להביא שתים, תור ובן יונה[ג].

והרמב"ם הוסיף בתוך דבריו, שבן עזאי לשיטתו שהכל הולך אחר הראשון. ותמה **התוספות יום טוב**, שאין זה ענין לכאן, שהלא הנידון הוא לגבי התור והבן יונה שעם הכבש, ומהכבש לעולה אין ללמוד דבר על מין החטאת אם היא תור או בן יונה. ועיקר דעת בן עזאי היא שהוא חושש שמא קבעה חטאתה תור או שקבעתה בן יונה[ד].

וביעיר קנו יישב קושיא זו, על פי מה שחידש שם שכיון שהכבש בעשירות בא במקום התור או הבן יונה בעניות, על כן אם הביאה תור עם הכבש נקבע בחשיבות תור, ואם הביאה בן יונה עם הכבש נקבע בחשיבות בן יונה. ונמצא שלדעת בן עזאי אם הביאה תור עם הכבש, ונפסל התור, כיון שהולכים אחר הראשון, נקבע הכבש בחשיבות תור ואי אפשר לזווג לו אלא תור, וכן אם הביאה בן יונה עמו, ועל כן אי אפשר עתה להביא עמו אלא ממין שהביאה עמו מתחילה, ולפיכך תביא שתי חטאות. ומה שאין כן לדעת ת"ק, שאין הולכים אלא אחר החטאת, כיון שיכולה להביא עתה לעולה חשיבות כפי החטאת, ולא כפי הכבש, שוב יכולה לצרף את הכבש לחטאת הבאה גם מהמין השני ולאו דווקא לחטאת מהמין שהביאה תחילה.

ביעיר קנו הקשה, מדוע לבן עזאי מביאה שתי חטאות רק מהחשש שמא קבעה חובתה עם הכבש, ואינה מביאה שתי חטאות תור ובן יונה, משום החשש שמא עלתה לה עולת חובה מתור או עולת חובה מבן יונה. ועוד הקשה, שכשם שבן עזאי חושש שמא קבעה חובתה עם הכבש בתור או בן יונה, כן היה לו להסתפק שמא קבעה חובתה בקן החובה להביאה מתורים או מבני יונה, וכן הקשה **בחק נתן** (ד"ה גריכה)[ה].

ויישב היעיר קנו, על פי מה שהובא משמו לעיל [בדעת תנא קמא] ששלושה ספיקות מועילים להתיר ולפטור אפילו במקום חזקה. והנה כשצריכה להביא שני מינים לנדרה, ומביאה רק מין אחד, יש לה ספק ספיקא לפוטרה מהמין השני, שיש לומר שקרבה כבר קן נדרה בראשונה, ואפילו אם לא קרבה, שמא קרבה עתה קן נדרה במין זה שהביאה. וכן כשמביאה שתי עופות לחטאתה, גם בזה יש לה ספק ספיקא לפטור, שמא יצאה כבר בחטאת שקרבה מתחילה ושמא יצאה עתה בחטאת ממין אחד. ומה שצריכה להביא משני מינים, משום שיש לה חזקה דמעיקרא שנתחייבה בקינים אלו, ואין ספק ספיקא מוציא מידי חזקה.

אמנם כאשר היא מביאה גם קרבן עשיר משני מינים, וקרבן עני ממין אחד, שוב יש לה שלושה ספיקות לפוטרה מלהביא קרבן עני ממין נוסף. ספק אחד, שמא יצאה ידי חובה במה שהביאה מתחילה. ספק שני, שמא יוצאת ידי חובה במה שמביאה עתה בעשירות [שהוא מועיל בכל אופן שנפסל מתחילה, שהרי מביאה גם כבש וגם שני מינים לחטאתה]. ספק שלישי, אפילו נאמר שקבעה חובתה בעניות דווקא, הלא מביאה עתה קן אחד חטאת ואחד עולה ושמא זהו המין שנתחייבה[ו].

מהות חטאת העוף הבאה על הספק

שם. חטאות אלו הן חטאות העוף הבאות על הספק, ודינן הוא כמו שכתב רש"י בזבחים (סח. ד"ה בן עזאי) שאינן נאכלות, שהרי על הספק באו ואין מליקתן מליקה להתירן באכילה.

הקשו תוספות בזבחים (שם ד"ה אימר) לדעה שאין איסור מן התורה בחולין בעזרה, למה הוצרך (נזיר כט.) פסוק להתיר להביא חטאת העוף הבאה על הספק[ז]. וקושיא זו היא לרבי יוסי בר חנינא הסובר בנזיר (כט.) חולין בעזרה לאו דאורייתא והוא מצריך פסוק לחטאת העוף הבאה על הספק[ח]. ותירצו, שבא

[קג]. **וראה** בזה בתפארת ישראל (בועז אות ט). [א]. **ראה** למשל ביבמות (יח:). [ב]. **ראה** לעיל בבבא הראשונה במשנה, מה שהובא בזה, ובשם הרז"ה. [ג]. **ונמצא** שעליה להביא שלוש חטאות, אחת בקן חובה, ועוד שתים לספק חטאתה שעם הכבש. [ד]. **[וראה** שם בתוספות יום טוב שנראה שמחדש כן בדעת הרמב"ם, אבל לא למד שזו כוונת הרמב"ם עצמו בפירושו, שעל כן הביא מבן עזאי שהולך אחר הראשון]. וראה במרכבת המשנה (פסוה"מ פ"י ה"א) מה שכתב ביישוב קושיא זו. ובחק נתן (ד"ה גריכה) כתב שיש לתקן בדברי הרמב"ם. [ה]. **ואין** לומר שרק כיון שקבעה בעשירות יש להסתפק שמא קבעה גם את מינה, ומה שאין כן אם מביאה בעניות בלא קביעות, שאז אין לחוש כן, שהלא גם כאן מה שהיא מביאה בעניות הוא מהחשש שמא קבעה להביא בעניות דווקא ועל כן אין יוצאת בעשירות, ואם כן שוב יש להסתפק שמא כשקבעה להביא בעניות קבעה גם את מין העופות. [ו]. **וכתב** שאמנם היא יכולה להביא קן חובתה משני מינים ומה שהביאה בעשירות תביא ממין אחד, אלא שאם תעשה כן תצטרך להביא תשע פרידים, ארבעה לנדרה, ארבעה לחובתה, ועוד אחד לעשירות [ולכאורה היא יכולה להתנות שאם התחייבה עופות תהיה חובתה מהעופות, ואם מכבש הרי שתור או בן יונה יהיו עם הכבש, ולפי זה די לה בארבע לחובתה, ואינה צריכה פרידה נוספת עבור העשירות]. [ז]. **כתבו** תוספות בנזיר (כט. ד"ה קסבר חולין) שלמ"ד חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא מותר להכניסם ולשוחטם, אך בזריקת הדם יכוון לשם מים ובהעלאת אימורים יכוון לשם עצים, והיינו שדעתם שלולי זאת אסורה זריקה והעלאה אף אם חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא. ולפי זה גם בחטאת העוף הבאה על הספק יעשה כן, ועיין עוד תוספות בזבחים (עו: ד"ה נדם) ורש"י כריתות (ז: ד"ה מדיבה). [ח]. **ובנימוקי** חיים בזבחים (בתוספות שם) תירץ שהלא הכהן לובש בגדי כהונה שיש בהם כלאים, והוצרך קרא להתיר זאת. ועיין מה שכתב בנידון זה בהגהות מהר"ץ חיות לנזיר (כט. ד"ה בשלמא).

הפסוק לומר שיש חובה להביא חטאת זו, ואין לו לפטור עצמו מפני הספק, והרי זה כאשם תלוי שחייב להביאו בספק.

ודברי תוספות אלו הם ראיה לדברי חידושי מרן רי"ז הלוי (מחו"כ פ"א ה"ה) בשם הגר"ח, שחטאת העוף הבאה על הספק אינו היתר הקרבה בלבד אלא חובת קרבן גמורה הנלמדת מאשם תלוי[ט].

ובעולת שלמה בזבחים (בתוספות שם) הקשה על דברי תוספות, שמשמע מדבריהם שאילו חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא היה אסור להביא חטאת זו, ומוכח שסוברים שספיקא דאורייתא לחומרא, ואם כן פשיטא שאם רוצה לאכול בקדשים שאסור לו משום ספק זה עד שיביא קרבנו, ומעתה קשה, שאפילו אם אינו רוצה לאכול, כיון שיש עליו חובת קרבן, הרי שספיקא דאורייתא לחומרא ומחויב להביאו, ולמה הוצרך פסוק לכך. ויישב בכמה דרכים, או שדין הוא בקרבן שאין חייב בו בספק או שבעשה אין אומרים שספיקא לחומרא[י].

והקשה בעולת שלמה (שם), וכן הקשה בחידושי הגרי"ז בזבחים שם (בתוספות שם) שאם ישנו חיוב גמור להביא חטאת העוף אף בספק, מדוע נאמר בכריתות (ח.) שכשיש עליה כמה חטאות ספק מביאה רק אחת להיות מותרת בקדשים, ואינה מביאה עוד. ומוכח מזה שאין ההבאה בספק חיוב אלא היתר, וכיון שאינה זקוקה לה אלא עבור אכילתה בקדשים, לא התירו לה חכמים יותר מחטאת אחת, וצ"ע[יא].

ביאור המשל לאיל

אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה. בביאור המשל כתב הראב"ד, 'כשהוא חי ויש לו כח לצעוק אינו אלא קול אחד שכל הקולות שלו בענין אחד הן, וכשהוא מת[יב] מוציא שבעה מיני קולות'.

ויש לברר במה דומה משל זה לכאן[יג]. וביארו רש"י בזבחים שם (ד"ה א"ר) ותוספות כאן (ד"ה אמר) שאשה זו שפרשה וקבעה נדרה היתה צריכה להביא ארבע פרידים בלבד, ועתה שכבר הביאתם גדל חיובה עד לשמונה. והראב"ד (ד"ה אמר) ביאר, שהיתה צריכה להביא שש בלבד, מפני שנסתפקה בקביעות נדרה, ואחר שכבר הביאה וסברנו שנתכפרה, הרי חייבת להביא עוד ועוד[יד].

ובשיטה מקובצת בזבחים (ד"ה ומג' מינין) תמה על רש"י הנ"ל, שאילו נמלכה בשעת הקרבה הלא היתה מחויבת שש כיון שפירשה או קבעה נדרה[טו], ומפני שלא דקדקה הפסידה רק עולה אחת ולבן עזאי עוד חטאת אחת[טז], ואין זה כמו במשל. ועל כן ביאר לשיטתו שמדובר כאן שלא קבעה ולא פירשה, וכל חיובה עתה הוא מפני שכבר הביאה פעם אחת את נדרה ממין אחד והרי זה כאילו פירשה שממנו תביא ונתחייבה גם עתה להביא ממנו [ראה לעיל שהבאנו דבריו], ועל כן מתחילה היתה מחויבת בשתי קינים, חובה ונדבה, שהן ארבע פרידים, ועתה מפני שהביאתם שלא כהוגן נתחייבה להביא עד שבע ושמונה.

והרז"ה (ד"ה אמר) כתב לבאר את דמיון ריבוי הקרבנות לריבוי הקולות, בשני אופנים: א. שהביא רבי יהושע משל לכל שבעת הדינים, שנתרבו הפרידים שעליה להביא מאחד עד שבעה, ועל כן הזכיר משל זה. ב. שעיקר קרבן יולדת בעשירות הוא כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת, וכאן אירע שבמקום אחד זה הרי היא מחויבת שבעה[יז].

אם המשל לרבנן או לבן עזאי

שם. ואודות הנמשל, הזכיר רש"י בזבחים שם (ד"ה א"ר יהושע) את דברי בן עזאי, שלדעתו מביאה שמונה, והרי זה כעין האיל שקולו שבעה כשמת. והיינו שלא דימה את שבעה קולות האיל לשבע הפרידים שלדעת חכמים[יח].

אולם הרז"ה (ד"ה וי"א) כתב, שת"ק שאמר שבעה קולות זהו כנגד דברי רבנן שמביאה שבע פרידים, ואילו היש אומרים שהזכירו שמונה קולות, הרי זה כנגד דברי בן עזאי שמחויבת בשמונה פרידים. ובראב"ד (ד"ה כילד) המובא גם בשיטה הנ"ל, יש גירסאות שונות בזה[יט].

כיצד קולו שבעה

כיצד קולו שבעה שתי קרניו לשתי חצוצרות שתי שוקיו לשני חלילים עורו לתוף[כ] מעיו[כא] לנבלים בני מעיו[כב] לכנורות[כג]. כתב הרז"ה (ד"ה כילד), שנבלים וכנרות נחשבים באחד, משום שהם נעשים כל אחד מאבר אחד, ומה שהוזכרו בלשון רבים, משום שהאבר נקרא בלשון רבים, 'מעים' ו'בני מעים'.

ובחידושי הגרז"ר בנגים (סי' סא אות ג) כתב, שהמשנה מנתה כשנים את כלי השיר שמנגנים בהם בבית המקדש דווקא בשנים יחד, והם חצוצרות וחלילים[כד] [כעין האמור במשנה, מצינו גם בעבודה זרה (מז.), שנאמר שם, 'בעי רב פפא המשתחוה לבהמה צמרה מהו לתכלת וכו', קרניה מהו לחצוצרות, שוקיה מהו לחלילין, בני מעיה מהו לפארות', ופארות הן נימין של כינור, כמו שכתב רש"י שם (ד"ה לפארות)[כה]. וביארו שם בגמרא, שתכלת היא או תכלת הציצית או תכלת של בגדי כהונה, ושאר הכלים הם כלי שיר בבית המקדש, וראה להלן בשם הרשב"ץ, שלמד מכאן פשט בצמר לתכלת האמור במשנה, וכאשר יובא להלן].

לאלו חצוצרות הכוונה

שם. נחלקו **הראשונים** לאלו חצוצרות כוונת המשנה. בפשטות המדובר על החצוצרות שהיו בבית המקדש, וכן נקטו **בעלי התוספות**, ראה להלן בסמוך, וראה שם שהובא מדבריהם שכתבו שאפשר שמדובר בשופר של ראש השנה המכונה חצוצרה. **והרמב"ן** (ע"ז מז. ד"ה קרניה) כתב, שהכוונה לשופר, המכונה חצוצרה, שאף הוא היה בין כל מיני הזמר שהיו במקדש בשעת שירה. **והראב"ד** (ד"ה כילד) כתב, שהמדובר בחצוצרות הנמצאות במחנה המלכים, וביאר 'שכן דרך אותן חצוצרות הארוכות העשויות להשמיע קול במחנה המלכים, ליתן קרנות של איל בסופן כדי שיהיה קולן צלול וחזק'.

אמנם הרז"ה (ד"ה כילד) השיג עליו, וביאר שכיון שהקרבנות ענין קדושה, על כן הביאו ממכשירי הקרבן שהם כלי השיר, ואין הכוונה לחצוצרות המלכים כלל. והרשב"ץ (מ"ז) כתב, שרבי יהושע שהיה לוי[כו], נקט את כלי השיר שהיו במקדש. **ובשפת אמת** בזבחים (בתוספות ד"ה כשהוא) הביא את דברי הראב"ד הנ"ל, והוסיף שאינו יודע למה היה פשוט לראשונים האחרים שמדובר בחצוצרות למקדש, שהרי כשהוא חי קולו אחד גם כן אין זה למקדש[כז].

ממה נעשו החצוצרות שבבית המקדש

שם. כאמור, הבינו **בעלי התוספות** שמדובר על החצוצרות שהיו בבית המקדש. וכתבו תוספות (ד"ה שתי ובזבחים ד"ה כשהוא, ובע"ז מז. ד"ה קרניה, ובמנחות כח. ד"ה חצוצרות, ורא"ה גם במפרש ד"ה אמר רבי יהושע), שמוכח מכאן שהחצוצרות לא היו נעשות מכסף דווקא. והוסיפו, שכן משמע גם בעבודה זרה (מז.) שהובא שם ספיקו של רמי בר חמא אם מותר לעשות חצוצרות מקרניה של בהמה שהשתחוו לה. והקשו שבמנחות (כח.) נאמר 'חצוצרות היו באים מן העשת [-מקשה] מן הכסף', ומפורש שם בגמרא שכסף הוא לעיכובא, ואפילו שאר מיני מתכות פסולים וכל שכן קרן.

ונאמרו בזה כמה תירוצים:

א. מתחילה תירצו [ובע"ז (שם) הביאו כן בשם **רבינו יהודה**] שהאמור במנחות שם הוא בחצוצרות שהיו בימי משה שלא היו כשרות לדורות[כח], כמשמע שם במנחות. וכן נראה שנקטו **פסקי תוספות** בעבודה זרה (אות לט). והביאו (בתוספות בע"ז שם) ראיה לדברים אלו, שהרי בתוספתא בסוטה (פ"ז ה"ח) מוזכר שבעת ההקהל

ט. **שיעורי** הגרא"י סולובייצ'יק (זבחים שם). ועיין עוד בחידושי הגרי"ז בזבחים שם (בתוספות שם) בגדר חטאת העוף הבאה על הספק, ובשיעורי הגרמ"ד סולובייצ'יק לנזיר (כט:) באורך. י. **עיי"ש** ראיותיו לכל זה. יא. **וצ"ל** שהחובה בהבאת חטאת העוף הבאה על הספק היא לגבי מה שמתיר בקדשים, ועיין גם בשיעורי רבי משולם דוד לזבחים (עמ' שלג אות ג). יב. **שהיה** ראוי שיפסוק קולו. רע"ב (ד"ה אמר). יג. **ועיין** תפארת ישראל (אות ס). יד. **[יש** בדבריו חילופי גירסאות אם כוונתו לשבע או לשמונה. ראה 'בית השיטה' על השיטה מקובצת בזבחים שם, והיינו שבראב"ד במהדו"ב נאמר 'שבעה', ואילו במהדו"ק חסרה המילה]. והיינו שנחלקו רש"י והראב"ד אם כוונת המשנה לומר שעל ידי הקרבתה דווקא נתחייבה ביותר [בדומה לאיל שעל ידי מיתתו והשתקת קולו נתרבה קולו, כמו כן כאן, על ידי הקרבת הקרבן גופו הוצרכה להביא עוד, אך אין שייך לכאן מה ששכחה קודם לכן], ולכן פירש הראב"ד שהיה עליה להביא שש ונסתבכו הדברים ונתחייבה בעוד שבע ושמונה, ואילו רש"י פירש שכוונת המשנה לומר שעל ידי שכחתה וכל טעויותיה נסתבכו הדברים, ולא שדווקא ההקרבה פעלה את התוספת. ומחלוקת זו מפורשת בדברי הראב"ד עצמו בסוף ספרו כתוב שם (מהדורה ראשונה), שהביא שם את פירוש הצרפתי שפירש בזה כרש"י, והשיגו, שמה שמביאה הרבה מפני הספק, אין זה דבר תימה כלל, והתימה היא מה שהביאה וסברנו שנתכפרה ואילו הקרבתה החמירה עליה, ודומה הדבר לאיל שאף שמת והיה ראוי שלא יהיה קול, בכל זאת יש לו שבעה קולות. טו. **והיינו** שדעת השיטה שאין נכון להכניס בחשבון את שכחתה, אלא רק את מה שנגרם על ידי ההקרבה. טז. **אינו** מובן כל כך שהלא הפסידה שמביאה שבע מתחילה, ולא רק אחד. ונראה כוונתו שאותן שש כיון שלא הוקרבו כהוגן נתחייבה להביאן שוב, ונמצא שרק אחד נוסף עליהן. אמנם אפשר שרש"י והראב"ד דקדקו לומר שאחר שכבר הביאתן והיה מקום לחשוב שנתכפרה נתחייבה ביותר, ועל כן יש למנות הכל מתחילה, ואין לטעון שגם מתחילה היתה מחויבת במנין דומה. יז. **וראה** בשיטה מקובצת בזבחים שם מה שהביא בשמו שהשיג על דברי הראב"ד [ונמצא לפנינו בפירוש הרז"ה בראש הפרק]. יח. **ובתוספות** יום טוב (ד"ה זה) כתב לרבותא הביא רש"י את דעת רבן עזאי, שנקט את המנין המרובה. יט. **ראה** הערה לעיל. כ. **ועיין** בחידושי הגרז"ר בנגים (סי' סא) שדן אם חלילים ותוף היו מכלי השיר במקדש. כא. **ראה** בהערה הבאה. כב. **כתב** הראב"ד (ד"ה כילד, בנוסח מהדו"ב) ש'מעים' הם החלק הנקרא בלשון חז"ל 'כנתא'. ובתוספות (ד"ה מעיו וד"ה בני מעיו) כתבו שהוא הכרס הגדול [ואולי הוא הוא]. ואודות 'בני מעים' פירשו הראב"ד ותוספות (שם) שהוא הנקרא בפי חז"ל 'הדקין'. כג. **בתוספות** (ד"ה מעיו וד"ה בני מעיו) נראה שגרסו 'מעיו לתוף'. ולשונם שם הוא 'בני מעיו הדקין לעשות חבלים ונימין לכנורות', וצ"ב. ובתוספות יום טוב (ד"ה עורו) הביא לשונם 'לעשות נבלים ונימין לכנורות', וגם זה צ"ב, שהאם הכוונה שעשו גם זה וגם זה מן המעיים ובכל זאת נחשבים בשנים. כד. **עיין** שם שהוכיח זאת באורך. ראה בתמיד (לג:) 'ושתי חצוצרות בידם', ובערכין (י.) אין פוחתין משני חלילים. אך יש לעיין שהרי בערכין שם כתוב גם שאין פוחתין משני נבלים, וכן (שם יג.) שאין פוחתין מתשעה כינורות, ואם כן מדוע בנבל וכנור לא נכתב המנין. שיעורי רבי משולם דוד לזבחים שם. כה. **ויל"ע** למה לא הזכירו גם 'עורו מהו לתוף מעיו מהו לנבלים'. ולגבי תוף עיין בהערה לעיל בשם הגרז"ר בנגים שדן אם היה מכלי השיר במקדש. ועיין בכל זה בשיעורי רבנו משולם דוד לזבחים שם. כו. **ראה** קידושין (ס.). כז. **ולשיטתו** כתב שם שהתירוץ הנכון על קושיית תוספות דלהלן שהלא חצוצרות היו מכסף, הוא מה שהביאו לתרץ שהכוונה לשופר, שאם לא כן היה למשנה להזכיר גם שופר ולומר שקולו שמונה [ולכאורה יש לדחות ראיה זו, שכיון שגם שופר וגם חצוצרות נעשים מקרניו, נחשבים קול אחד, ופשוט]. כח. **אמנם** הקשה בשיעורי הגרא"י סולובייצ'יק (זבחים שם) על מה שהזכירו שחצוצרות דמשה לא היו כשרות לדורות, שודאי שהיו

תקעו בחצוצרות של זהב, ומוכח שאין צריך דווקא כסף. אמנם חזרו והקשו שבתמיד (לג:) נאמר שבעת הקרבת התמיד בבית המקדש תקעו הכהנים בשתי חצוצרות של כסף[כט], ומשמע שגם לדורות צריכים היו לעשותן מכסף דווקא.

ב. בשם רבינו תם כתבו[ל], שהיו חצוצרות ששימשו את הכהנים, ואלו אכן היו מכסף, ובהן מדובר במשנה בתמיד, ואילו החצוצרות ששימשו לשירת הלויים היו מקרן ובהן מדובר במשנה בקינים ובעבודה זרה. והוכיחו (בע"ז שם) ששני עניינים הם, שהרי בגמרא דנו אם עיקר שירה בפה או בכלי, והלא פסוק מפורש אומר (במדבר י י) 'ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם', אלא בהכרח שתקיעה זו של כהנים היא, ואילו הנידון על שירה בפה ובכלי הוא בשירת הלויים שהיא ענין אחר, ובה היו חצוצרות מקרן. ומאידך **בתוספות הרא"ש** בע"ז (שם ד"ה קרניה) הקשה על תירוץ זה, שלא מצאנו בפסוק חצוצרות אלא ללויים, ואם יש בהם דין שיהיו מכסף, ודאי שבחצוצרות הלויים הכתוב מדבר.

ג. עוד כתבו, שבמשנתנו ובעבודה זרה אין מדובר בחצוצרות אלא בשופר [של ראש השנה, תוספות בע"ז (שם)] שנקרא בשם חצוצרה בכמה מקומות (שבת לו. וסוכה לד.), ואכן החצוצרות כולן היו מכסף דווקא. וכפירוש זה נקט גם **הרז"ה** (שם). **אולם** הקשו תוספות על פירוש זה, שבעבודה זרה דנו לאסור חצוצרה שנעשתה מקרן בהמה שהשתחוו לה, משום שהחצוצרה היא מכשירי קרבן, ועל הקרבן לא היו תוקעים אלא בחצוצרות [כאמור בפסוק הנ"ל 'ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם'] ולא בשופר, ומוכח שאין לומר כן.

ובחידושי הגרז"ם בנגים (סי' סא) האריך להוכיח שהיו זמנים שתקעו בבית המקדש גם בשופרות, וכאמור במשנה בראש השנה (כו:), ועל פי זה אפשר לבאר שמדובר בשופרות אלו, והם מכלי המקדש[לא]. וראה לעיל בסמוך בשם הרמב"ן בעבודה זרה (שם).

ביאור הדעה שצמרו לתכלת

ויש אומרים אף צמרו לעשות תכלת. בדברי המשנה מצינו כמה פירושים:

א. בפשטות הכוונה לרימונים שבמעיל הכהן הגדול, ויש בו פעמונים המשמיעים קולם, והוא קול שמיני שנעשה מהאיל. כן כתבו **הראב"ד** (ד"ה כילד) **והתוספות** (ד"ה בני מעיו) **והרא"ש** (ד"ה וי"א) **והמפרש** (ד"ה אף). ועיין כן גם **בשיטה מקובצת** בזבחים שם (ד"ה כשהוא). ובלשון השיטה מקובצת והתוספות משמע שהפעמונים השמיעו קול על ידי הרימונים שביניהם.

ב. והרז"ה[לב] (ד"ה וי"א וד"ה ואי) פירש, שהכוונה היא למעיל תכלת עצמו, שבו תלויים הפעמונים, שאם לא כן היה לתנא לומר 'אף צמרו לתכלת וארגמן ותולעת שני' שמהם היו עושים את הרימונים, ועוד שעיקר הבגד הוא המעיל ולא הרימונים[לג], ולא השמיעו קול כלל, אלא הפעמון הכה בענבל שבתוכו ומשם יצא הקול.

ג. הרמב"ן (שמות כח לא) פירש, שהיו הרימונים בתוך הפעמונים והשמיעו קול בהקשתם [וכבר תמה על כך **בהכתב והקבלה** (שמות שם), שכיון שהיו ארוגים איך השמיעו קול בהקשתם בפעמון, אולם בפסיקתא זוטרתא (פל"ה ה"ב) נאמר כעין דברי הרמב"ן ומפורש שם שהיה זה דרך נס]. וכתב **התוספות יום טוב**, שזהו ביאור המשנה כאן, שהיו הרימונים משמיעים קול.

ד. בדברי יחזקאל (נדפס בגליון המשניות) כתב לחדש, שהיו הרימונים בין הפעמונים עבור שלא ינקשו הפעמונים זה בזה, ויבלבלו קול הקשת הענבלים בזגים, ונמצא שעל ידי הרימונים נשמע היטב קול הפעמונים.

ד. הרשב"ץ (מ"ז) כתב, שלא הובא צמרו לתכלת, אלא להשלים המצוות שעושים בו, והכוונה היא לתכלת הציצית ולתכלת של בגדי כהונה, ואין הכוונה לענין קול כלל. והביא מדברי הגמרא בעבודה זרה הנ"ל, שמשמע במפורש שצמר בהמה לתכלת [שהוזכר שם יחד עם שאר קולות שהובאו במשנה], היינו של ציצית ובגדי כהונה.

האם אין קול זה קיים גם בחייו

שם. כתב **הראב"ד** (ד"ה כילד), שאף שקול זה ישנו גם בחייו, כוונת המשנה שאחר מותו אפשר בצירופו להגיע גם לשמונה קולות. **והרשב"ץ** כאמור כתב שאינו ענין קול כלל, ולא הובא אלא להשלים המצוות שעושים בו, ומבואר בדבריו שעל כן הוזכר הדבר אף שגם מחיים אפשר לעשות זאת[לד].

וראה לעיל בשם הרז"ה, שיש אומרים אלו באו לומר דבריהם לדברי בן עזאי שמחויבת בשמונה פרידים, כשם ששם קולו שמונה.

ביאור דעת תנא קמא

שם. ומה שלא הזכיר זאת תנא קמא, פירשו המפרשים הנ"ל כל אחד בדרכו, כיון שאין זה דומה ממש לכל אלו שמנה תנא קמא, משום שאין הרימונים והמעיל מוציאים קול או שאין זה קול כלל וכיוצא בזה. ואפשר גם שטעמו הוא שקול זה ישנו גם בחייו, ולפיכך לא מנאו.

ביאור ענין הקולות

שם. כתב **המהרש"א** (ח"א ד"ה כשהוא), שמנין שבעה קולות שנזכר קודם הוא ענין שבעה קולות שנזכרים במזמור 'הבו לה' בני אלים' (תהלים כט), וכן בערכין (יג:) אמרו שכלי שיר של בית המקדש יש בו שבע נימין, והקול השמיני שבדעת היש אומרים הוא כנגד הקול השמיני שיהיה לימות המשיח, כמו שאמרו בערכין שם.

טעם הבאת דברי רבי שמעון בן עקשיא

רבי שמעון בן עקשיא אומר[לה]. כתבו **הרא"ש והמפרש** (ד"ה בשביס), שדברי רבי שמעון בן עקשיא הם ברייתא[לו], וכיוצא בזה מצינו בסוף מסכת קידושין[לז] שהובאה ברייתא בסיום המשנה[לח].

ובטעם מה שהובאה ברייתא זו כאן כתבו **הראשונים** כמה טעמים[לט]:

א. כתבו **הרמב"ם** (ד"ה אמר) **והרא"ש** (ד"ה ומסיים) **והמפרש** (ד"ה אמר), שאגב המשל שהביאה המשנה, אודות האיל המשמיע קולות במותו יותר מאשר בחייו, מביאה המשנה ענין דומה אצל זקני תלמידי חכמים, שדווקא בעת זקנותם והחלשות גופם, מוסיפים חכמה[מ].

ב. עוד כתב הרא"ש (שם), שמשום שמסכת קינים כוללת עניינים שהם פרפראות לחכמה[מא] וצריכים ישוב הדעת, על כן הובאה ברייתא זו אודות ישוב דעתם של זקני תורה.

ג. כתב הרז"ה (ד"ה רבי שמעון), כי סדר קדשים עומד נגד 'חכמת' בפסוק (ישעיה לג ו) 'והיה אמונת עתך חכמת ודעת' המכוון כנגד ששה סדרי משנה [כמבואר בשבת (לא.)], על כן נחתם הסדר בחכמת החשבון שהיא תחילת החכמות, ונחתמה המסכת בשבח זקני התורה וחכמתם[מב].

ביאור הראיות מהפסוקים

זקני[מג] **עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת**[מד] **עליהם שנאמר**[מה] **מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן**[מו] **כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתישבת עליהם שנאמר בישישים**

חצוצרות שהיו כשרות לדורות, ואם כן אין כוונתם אלא לומר שזהו דין מסוים בחצוצרות דמשה, ואין זה שייך למה שחצוצרות משה אינן כשרות לדורות, שאפילו היו כשרות לדורות אין זה אלא דין בהן, וצ"ע. וראה בשיעורי רבי משולם דוד לזבחים שם (עמ' שכה ואילך). **כט. כך** גרסו תוספות, אולם לפנינו במשנה שבגמרא שם לא נאמר 'של כסף' [וגם בתוספות בערכין (י: ד"ה אין) נראה שלא גרסו כן]. אמנם במשנה שבמשניות (פ"ז מ"ג) הגירסא היא כמו שהביאו תוספות, וראה שם בשינויי נוסחאות. **ל. וכתב** המשנה למלך (כלי המקדש פ"ג ה"ה) שכן היא גם דעת הרמב"ם. **לא. גם** בשפת אמת בזבחים (בתוספות ד"ה כשהוא) דן אם תקעו במקדש בחצוצרות, עיי"ש. **לב. וראה** כן גם ברע"ב (ד"ה אף). **לג. אפשר** שכוונתו היא שהבגד הוא הנחשב כמשמיע קול [ואולי מפני שהדבר נעשה בנענועו], והרימונים אינם שייכים לזה כלל, שאינם עיקר הבגד [וגם שאינם פועלים בזה כלל]. **לד. ולדבריו** שאינו ענין קול כלל, מיושב מה שיש להקשות, שסוף סוף כיון שדבר זה קיים גם בחייו אין לומר 'כשהוא חי קולו אחד', שלשיטתו לא קשה כלל. **לה. בשבת** (קנב:) הובאו דברי ברייתא זו בשם רבי ישמעאל ברבי יוסי ובכמה שינויים, וזה לשון הגמרא שם, 'תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם שנאמר בישישים חכמה ואורך ימים תבונה ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח'. וראה להלן בהערות אודות השינויים בין הברייתות. ואודות שינויי שמות האומרים, ראה בפירוש הרשב"ץ שנראה מדבריו שנקט שכאן היא משנה ושם היא ברייתא ועל כן נאמרה על שמות תנאים שונים. וראה בזה גם בפתח עינים להחיד"א (ד"ה ואסא עיני). **לו. וראיה** לדבר שהובאה בשבת (קנב:) בשם ברייתא, ולא אמרו 'תנן התם'. המפרש שם. **לז. יש** מתקנים 'סוטה' (מט.). **לח. אולם** בפירוש הרשב"ץ (מ"ט) נראה שנקט שמשנה היא. **לט. וראה** ביעיר קנו טעם אחר, על פי פירושו למשנה האחרונה. **מ. לשון** הרמב"ם הוא 'תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלמות'. וכתב התפארת ישראל (אות עג), כשמזקין התלמיד חכם וכח גופו מתחיל להיות נראה כמתרופף, אז אדרבה כח שכלו מתווסף ומתחזק בעזרתם מקודש, ועל ידי זה מוסיפין שלימות להנשמה, ממה שכבר נח רוגזו של היצר הרע, ויש להם גם כן מנוחה מטרדת עסקי הגוף, ועל ידי זה יוכל כח שכלם להזדקק היטב בתורת ה'. **מא. כתב** ביעיר קנו (שיח השדה הגה"ה ד"ה כן) שלשון בעלמא היא, שהרי באבות (פ"ג מי"ח) נאמר 'קינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות תקופות וגימטריאות פרפראות לחכמה', הרי שלשון זו לא נאמרה על קינין, אלא כוונתו שמלבד שהיא גופי הלכות, עוד יש בה פרפראות לחכמה. וראה נוסח אחר בדברי הרא"ש בהגהות וציונים. **מב. וסיים**, 'המקום יזכנו לאהבתו וליראתו שהיא שורש כל חכמה ותחילתה, כדכתיב (תהלים קיא י) 'ראשית חכמה יראת ה'', ואומר (איוב כח כז-כח) 'אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה'. **מג. ראה** לעיל בהערה שבשבת הובאה ברייתא כעין זו, ושם הלשון הוא 'תלמידי חכמים' 'עמי הארץ', ואילו כאן נאמר 'זקני תורה זקני עמי הארצות', כתב הבית שאול (על המשניות) שאמנם לכאורה גירסת הברייתא בשבת נכונה יותר, שהלא אמר אחר כך 'כל זמן שמזקינים' ולא היה צריך לומר מתחילה 'זקני'. אמנם חזר וביאר שאף גירסתנו נכונה, משום שכבר ביאר הרמב"ם (בפירוש המשנה ברכות סוף פ"א) את האמור בברכות (שם) 'אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה', שהכוונה שנראה היה כזקן מפני עמלו בתורה, ונמצא שיתכן זקן אף בילדותו. ועל כן ביאור המשנה הוא, שלא רק שעם הארץ מטפש בזקנותו, אלא אם הוא מעמיק בילדותו הוא נעשה בזקנותו טפש עוד יותר, ולאידך גיסא תלמיד חכם ש'הזקין' כבר בצעירותו על ידי עמלו בתורה, ככל שמזקין גופו נעשה חכם עוד יותר. **מד. בברייתא** בשבת הנ"ל נאמר שאצל אלו נוספת טפשות ואצל אלו נוספת דעת, ואילו לפנינו נאמר שאצל אלו דעתם מטרפת ואצל אלו דעתם מתיישבת [היינו שנראה שרבי ישמעאל ברבי יוסי מוסיף על דברי רבי שמעון בן עקשיא, שלא רק שאצל עמי הארצות הדעה מטרפת ומתערבבת אלא שהם אף מוסיפים טפשות, ואצל תלמידי חכמים לא רק שדעתם מתיישבת אלא שנוסף בהם חכמה]. ועיין אור החיים (בראשית מז כט) שכתב לדייק בדברי הברייתא כאן, שאין מוסיפים דעת אלא רק דעתם מתיישבת, וצ"ע מהברייתא בשבת שם. **מה. כתב** בליקוטים שבמשניות (ד"ה שנאמר) שהביאו פסוקים אלו להוציא מלבם של פריצי הדור שלא יוציאו לעז על חכמים שלכבוד עצמם הם דורשים כן, ועל כן הביאו שמפורש הדבר בפסוקים. **מו. ראה** לעיל נוסח ברייתא כעין זו בשבת (קנב:), והנה שם הקדים בעל הברייתא

חכמה ואורך ימים תבונה[מז]. בביאור הראיות מן הפסוקים נחלקו **הראשונים**:

א. רש"י בשבת (קנב.) פירש, שהראיות מן הפסוקים משום שהם סותרים זה את זה, ועל כרחך שהפסוק האחד עוסק בזקני עמי הארץ והפסוק השני בזקני תלמידי חכמים.

ב. הראב"ד (ד"ה בריית׳) פירש, שהפסוק 'מסיר שפה לנאמנים' עוסק בזקני עמי הארץ, משום שלא נאמר בו 'חכמים', ונאמנים הם אלו שיורדים לאמתת הדבר ומכוונים אותו על אופניו[מח], ובביאור הראיה מהפסוק 'בישישים חכמה' כתב (ד"ה אבל) שאין נקרא ישיש אלא זקן וחכם.

ג. הרז"ה (ד"ה רבי שמעון)[מט] פירש בשם **רבי משה אבן גיקאטיליא**, כי 'נאמנים' פירושו דברנים[נ], וראוי לומר שהוא מתאר את זקני עמי הארץ שאין להם מן החכמה אלא את הדיבור, ולעומת זאת את הפסוק 'בישישים חכמה ואורך ימים תבונה' יש להעמיד בזקני תורה לפי שהתורה נקראת תורה ותבונה, ונאמר בה (דברים ד ו) 'כי היא חכמתכם ובינתכם'.

ד. הרא"ש והמפרש (ד"ה מסיר וד"ה בישישים) כתבו, כי הפסוק 'מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח' עוסק בזקני עם הארץ משום שנאמר בסמוך לו 'מסיר לב ראשי עם הארץ'[נא], והפסוק 'בישישים חכמה ואורך ימים תבונה' מדבר בזקני תורה שאם בזקני עם הארץ הלא אין להם חכמה.

ביאור דברי רבי שמעון בן עקשיא

שם. כתב הראב"ד (ד"ה בריית׳ וד"ה אבל), שהטעם לחילוק בין זקני תורה לזקני עמי הארצות, שלזקני תורה יש את זכות התורה, שהיא עומדת להם בזקנותם ונותנת להם אחרית ותקוה[נב], ואילו זקני עמי הארצות אין להם זכות זו ועל כן הם מטפשים מאליהם[נג].

כתב המהרש"א (ח"א ד"ה כשהוא), שכנגד שבעת הקולות האמורים[נד], אמר כן שזקני תורה ככל שמזקינים ונוטים למות מוסיפים תבונה בדיבור בשבע חכמות, ולעומת זאת בזקני עמי הארצות טעם זקנים יקח, שיתמעט אפילו הקול האחד שיש להם, וזהו 'מסיר שפה לנאמנים', שהסיר השפה לאלו שהאמינו בעצמם שיכולים לכוון דיבורם, שכבר אינם מדברים בטעם ובמכוון. וכתב **בפירוש הריא"ף בעין יעקב**, שפירש 'נאמנים' לשון נאום ודיבור.

לדבר אודות זקני תלמידי חכמים וכאן הקדים לדבר אודות זקני עמי הארצות, ובביאור הדבר ראה בתפארת ישראל (אות עג) שהרגיש בכך [בלא להקשות משבת שם] וכתב שרצה התנא של הברייתא כאן לסיים בטוב, ועל כן פתח בזקני עמי הארצות וסיים בזקני תורה. **מז. בביאור** הפסוק כתב בחידושי הגר"א (ד"ה בישישים) כי הישישים שהאריכו ימים הספיקו ללמוד הרבה תורה, וזהו שאמר שבישישים חכמה, ואילו מי שרק האריך ימיו אך עדיין לא האריך שנותיו, זכה בהם לתבונה, היינו להבין דבר מתוך דבר, אך עדיין לא למד הרבה בכמות. **מח. אף** שאינם חכמים [כן נראה בביאור כוונתו]. **מט. בפירושו** הנדפס בגמרא הדברים משובשים מעט, וראה בפירושו הנדפס במשניות שהם מתוקנים ומבוארים. **נ. ראה** להלן בשם פירוש הרי"ף על העין יעקב. **נא. ראה** בראשון לציון (על המשניות) שכתב שהמעיין בפסוקים שם יראה שפירוש דחוק מאוד הוא, ויותר נראה לפרש כפירוש רש"י [הובא בסמוך]. **נב. ראה** בקידושין (פב.), 'כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנערותו מהו אומר (ישעיה מ לא) וקוי ה' יחליפו כח בזקנותו מהו אומר (תהלים צב טו) עוד ינובון בשיבה'. **נג. והקשה** הראב"ד (ד"ה אבל) הלא נאמר (ישעיה מד כה) 'משיב חכמים אחור ודעתם יסכל'. וביאר שהפסוק מתאר את גדולתו של הקב"ה שאין חכמת אדם עומדת לנגדו, אבל אינם מטפשים מאליהם, ואדרבה, שאחר הפסוק (איוב יב יב) 'בישישים חכמה ואורך ימים תבונה' נאמר (שם יג) 'עמו חכמה וגבורה לו עצה ותבונה', כלומר שמי שהחכמה והגבורה והעצה שלו נותן לישישים חכמה. **נד. ראה** גם בתפארת ישראל (אות עד).

אוצר עיונים

אוצר מקיף המכיל
את כל גדרי הדינים
של הערכים במסכת
על יסודותיהם וטעמיהם
ערוכים בשפה בהירה
ומשובבת לב

מערכה א

מערכה ב

מערכה ג

מערכה א

קן סתומה ומפורשת

א. גדר קן עופות / **ב.** כיצד שם הקרבן נקבע על ידי לקיחה או עשייה / **ג.** האם נאמר דין סתומים בקרבן בהמה / **ד.** דיני ההקדש של מעות סתומים / **ה.** כיצד הסתומים נהפכים למפורשים / **ו.** הדברים ששייך בהם דין סתומין / **ז.** מעילה בסתומין

פתיחה

מסכת קינים עוסקת בהלכות קרבנות עופות של 'קיני תורים או בני יונה', קרבן עופות זה שונה מכל הקרבנות, שכל הקרבנות מובאים מיחידים שהוקדשו בנפרד ואינם באים בזוגות, אבל בעופות חיובם הוא לכתחילה להביאם כזוג עופות, ולא מצינו קרבן חובה שיביאנו בעוף אחד לחוד. וזוג עופות נקרא קן[א].

ומצינו שני סוגי חיובים בזוג עופות, רוב המחויבים בעופות הם חייבים בזוג עופות שאחד מהם לחטאת והשני לעולה, ומביאם ביחד, ויש חיוב אחד שנתחדש בקרבן הגר בלבד, שחיובו להביא שני עופות או תורים או בני יונה ושניהם עולה[ב].

עוד מצינו במתנדב האומר הרי עלי עולת העוף שלא יפחות משני עופות ושניהם עולה, ואם התנדב במפורש עוף יחיד לעולה, חל חיוב זה והפרשה בדרך זו, אף שהחפצא של קרבן עוף הוא לעולם שני עופות.

המחויבים בקיני עופות

ח' אנשים מחויבים בקינים[ג], ואלו הם: א. הזב והזבה. ב. היולדת. ג. המצורע. ד. הנשבע שבועת העדות בין בזדון בין בשגגה. ה. הנשבע שבועת ביטוי לשקר בשגגה. ו. הטמא שאכל קודש בשגגה. ז. הטמא שנכנס למקדש בשגגה. ח. נזיר טמא[ד].

יש מהם שעיקר חיובם הוא בעופות, ויש שחיובם העיקרי בהבאת קרבן ממין בהמה, אלא שאם דל הוא מביא שני עופות. זב וזבה יוצאים מן הכלל שעיקר חיובם הוא שתי תורים או שני יונה האחד לחטאת ואחד לעולה, אבל השאר חיובם העיקרי הוא להביא בהמות או בהמה אחת ועוף, ורק אם אין ידו משגת מביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה, כגון היולדת שעיקר קרבנה הוא כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משגת דינה שתביא קן של שתי תורים או שני בני יונה, האחד לחטאת ואחד לעולה. והמצורע דינו בשלשה כבשים, ואם אין ידו משגת מביא קן של שני עופות אחד לעולה ואחד לחטאת, וכן השאר.

א. גדר קן עופות

חיובו דווקא בשנים

קרבן עופות שונה מקרבן בהמה, שכל קרבנות בהמה מביאים קרבן אחד שור או כבש או עז יחיד, זכר או נקבה לפי דינו, אבל חיוב קרבן העופות לעולם אינו בהבאת עוף יחיד אלא צריך דווקא שני עופות.

הלכה זו קיימת הן בקרבן חובה, והן בקרבן נדבה. שבפרשת קרבן עוף חובה של מחוסרי כפרה או שאר המחויבים, מפורש בפסוקים שצריך להביא עוף לחטאת ועוף לעולה, שהם שני עופות יחד. ואף בקרבן נדבה נאמר (ויקרא א יד) 'ואם מן העוף עלה קרבנו לה' והקריב מן התרים או מן בני היונה את קרבנו'. ומשמעות הפסוק שכתוב בלשון רבים, ומיעוט רבים שנים[ה], שצריך להביא שתי תורים או שני בני יונה, לקרבן זה[ו].

הבאת פרידה אחת לנדבת עולת העוף

אלא ששנינו בתורת כהנים (ויקרא דיבורא דנדבה פ"ז ה"א) 'והקריבו' (שם טו) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר 'והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו', יכול אין פחות מב' פרידין, תלמוד לומר 'והקריבו' אפילו בפרידה אחת. ומבואר שדרשו מהפסוק השני שנכתב בלשון יחיד, שרשאי להביא עוף אחד לנדבת עולת העוף.

האפשרות להפרישו סתומים

דין נוסף נתחדש בקרבן עוף, שבשעת ההפרשה וההקדש אינו צריך לברר איזה קדוש לחטאת ואיזה לעולה, אלא לאחר מכן רשאי לברר זאת בשעת ההקרבה, שהיא קובעת אם נעשה כחטאת או כעולה, וכפי שמצינו בגמרא (יומא מא.) אין הקינים מתפרשות אלא או בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן. וכפי ששנינו במקומות רבים שהפרשה זו נחשבת 'קן סתומה', שלא נקבע בה לשם איזו חובה יקריבו כל עוף, והדבר יכול להתברר ולהקבע בשעת הקרבה. ומה שאין כן בשאר הקדש צריך לברר את שם הקרבן בשעת ההפרשה, ואם סתם ולא פירש באותה שעה, אינו מועיל אלא מכח הדין של 'ברירה' למפרע שנחלקו בה תנאים (גיטין כה:).

חקירה בגדר ההלכה

ודנו האחרונים האם קרבן עוף נחשב כשני קרבנות נפרדים שהרי אחד חטאת ואחד עולה, ולכל אחד מהם יש הפרשה נפרדת, אלא שהם מעכבים זה את זה, או שנאמר שקרבן זה על אף שבא משני עופות נפרדים, שלכל אחד מהם סדר עשייה שונה מחבירו, מכל מקום הם חפצא של חיוב אחד, ואף לגבי הבאתם נידונים כחפצא של קרבן אחד, שאינו נחשב כשני חיובים שנצטרפו בשעת הקיום שמקיימים יחד באותה שעה, אלא מעיקר אופן הבאתו צריך להביאם כך יחד ולהקריבם זה עם זה.

והטעם שהאחרונים צידדו לומר כך, מפני שיש מקום לומר שכל הדין של 'קן סתומה' לא שייך אלא אם כן אין זה חסרון בהפרשה בכך שלא בירר ולא קבע איזה לחטאת ואיזה לעולה, שאין אלו שתי הפרשות נפרדות, אלא זו הפרשה אחת של קרבן אחד, שכך סדר הבאתו, שמביא שני עופות וקובעם בשעת ההקרבה לשם איזה קרבן הם באים. ואין זו ברירה הפועלת חלות הקדש למפרע, לשם מה שנקבע בסוף, אלא כל הקביעה היא מכאן ולהבא, ואין חסרון בכך שלא נקבע ולא נתברר מתחילה, לפי שיש אופן של הבאת קן סתומה.

הוכחת הגרי"ז שהם קרבן אחד

בחידושי מרן רי"ז הלוי (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ב) הביא ראיה לכך שהם נחשבים כהבאה אחת וכחפצא של קרבן אחד, ששנינו (תו"כ ויקרא דיבורא דנדבה פ"ז ה"א, כריתות ט.) 'והקריבו' מה תלמוד לומר לפי שנאמר בתורים 'והקריב' שומע אני האומר הרי עלי עולת העוף לא יפחות משני פרידין, תלמוד לומר 'והקריבו' אפילו פרידה אחת, ופירש רש"י (ד"ה והקריב) שהלשון והקריב משמע קרבן שלם[ז], ומבואר מדבריו שקרבן שלם של עוף הוא שני עופות, שהחפצא של קרבן אינו מתקיים אלא בשני עופות, ולכן צריך פסוק מיוחד לרבות שבמתנדב עולה יכול לנדב עולה של עוף אחד, ובלי הפסוק היינו אומרים שאי אפשר להפריש קרבן של עוף אחד כיון שאינו קרבן שלם.

מקור לדין זה שאין הקרבן שלם אלא בקן של שנים

והמקור לדין זה שאף אחר שנתרבה הבאת פרידה אחת, מכל מקום אין גדר של קרבן שלם אלא להבאת קן שלם, כתב בחידושי מרן רי"ז הלוי מהמבואר בסוגיא בכריתות (ט.) לענין חיוב קרבן הגר, ששנינו בברייתא 'להביא פרדה אחת אינו יכול שלא מצינו בכל התורה כולה', הרי שהוא דין בכל התורה שפרידה אחת אינו קרבן שלם ואינו נחשב 'הבאה' של קרבן עוף, ולכן בגר אע"ג שמצד עיקר חיובו אינו חייב להביא שתי עולות אלא רק עולה אחת, ואם הביא עולתו מן הבהמה די לו להביא אחת, אך כאשר מביא מן העוף אינה פחותה משנים, והטעם לכך משום שזהו שיעור קרבן עוף להביא שתי תורים או שני בני יונה.

ולפי"ז ביאר שיש חילוק בין קרבן חובה לקרבן נדבה, ונתחדש במתנדב הבאת עוף אחד, שלא מצינו בכל התורה כולה הבאה שכזו, והגדר בזה הוא שההתנדבות מחדשת הבאת קרבן אחר מקרבן חובה, שנחשב קרבן אף בפרידה אחת של עוף.

א. המפרש במסכתין (ד"ה ונדרים) כתב, קן קרוי שתי תורים או שני בני יונה, פרידה קרויה יונה אחת, תור אחד, ואם ירצה להתנדב אחת ולהביא פרידה אחת יכול להתנדב והיא עולה. ובמאירי (יומא מא. ד"ה קרבנות) כתב שנקרא קן בכל מקום על שם הפסוק (דברים כב ו) 'כי יקרא קן צפור לפניך'.

ב. ראה בגמרא כריתות (ח:) וברמב"ם (מחוסרי כפרה פ"א ה"א).

ג. הרז"ה במסכתין מונה ח' לפי שמנה את הזב והזבה לשנים. הראב"ד מנה רק את זבה, והזבה בחובה בכל ענין והמצורע בדלות ולא הזכיר את השאר וצ"ב. הרא"ש מזכיר את כולם. וכן לא נמנה הגר, שהגר אינו מחויב בחטאת ועולה אלא רק בעולה, ובקן מפורשת מנה י"א מחויבים והוסיף את קרבן הגר ואת מי שנדר.

ד. ברז"ה תמה על מה שהראב"ד השמיט את נזיר טמא.

ה. כך כתבו בקרבן אהרן (על תורת כהנים שם) וערוך לנר (כריתות ט. ד"ה והקריב).

ו. וכן ביאר הגרי"ז (הובא להלן) שכך הוא ביאור פשוטו של מקרא זה.

ז. ובערוך לנר (כריתות ט. ד"ה שם ד"ה והקריב) תמה על כך, מנין לו שקרבן שלם הוא רק בשנים ולא באחד. ולפיכך פירש שהלימוד הוא ממה שכתוב מן התורים או בני יונה בלשון רבים, ומיעוט רבים שנים.

חפצא של קרבן אחד לגבי נדבה

ונפקא מינה שמשום זה כאשר אומר 'הרי עלי קרבן מן העוף' חייב להביא קן של שני עופות[ח], כיון שקרבן עוף מורכב משני עופות, ואינו מתקיים בעוף יחיד, אלא רק כשאמר במפורש שמתנדב עוף אחד הנקרא 'פרידה' הרי זה חייב עוף אחד לנדבת עולה, אמנם באומר בסתם, פירושו של קרבן הוא שני עופות[ט].

עולת ראייה מקן עופות

ומצינו שכתב הקרית ספר (חגיגה פ"א) על דברי הרמב"ם (שם ה"א) שעולת ראיה יכול להביא מן העוף, שעוף זה היינו קן עופות ולא פרידה אחת, שלא מצינו בכל התורה כולה להביא פרידה אחת של חובה[י]. ובחדושי מרן רי"ז הלוי הוכיח מדבריו שקרבן שלם הוא רק בקן עופות ולא בעוף אחד, ולכן מחויב להביא קרבן עוף שלם, אך אם נאמר שנתחדש שפרידה אחת נחשב קרבן שלם מדוע אינו יוצא בו ידי חובת ראייה.

כיצד פרידה באה בשותפות

ובחידושי מרן רי"ז הלוי כתב עוד, ששנינו (מנחות קד:) שפרידה יכולה לבוא בשותפות, ומלשון המשנה משמע שהוא חידוש, שאמרו שם 'מתנדבים עולה ושלמים ועוף אפילו פרידה אחת' וכן לשון הרמב"ם (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ב) שנים נודרים או נודבים קרבן אחד עולה או שלמים אפילו פרידה אחת של תורים או בני יונה מביאים אותה בשותפות. וקשה מאחר ונתחדש שקן עופות יכול לבוא בשותפות, מדוע הוא חידוש מיוחד על הבאה של עוף אחד[יא].

ולפי הנתבאר שנתחדש בנדבה קרבן חדש שהוא הבאה של פרידה אחת, יש ליישב שכיון שהוא הבאה אחרת מקרבן של קן עופות שלם, היה מקום לומר שבהבאה המחודשת הזאת לא יוכלו להביא בשותפות, ולכך צריך להשמיענו שגם הבאה זאת יכולים להביא בשותפות, אמנם הבאה מיוחדת ומחודשת זאת, אינה הבאה של קרבן 'שלם' אלא היא הבאה של קרבן חסר, וגם קרבן חסר אפשר להביא לכתחילה כאשר נתנדב קרבן זה.

הבאת תור כנגד בן יונה

והנה שנינו (פ"ב מ"ה, תו"כ תזריע פרשתא א פ"ד ה"ג) שאין מביאים תור כנגד בן יונה, והיינו שהבאת קן עופות צריכה להיות ממין אחד בשוה, שאם הביא תחילה תור לחטאתו, אינו יכול להשלים את העולה מבן יונה, וכן להיפך, אלא צריך להיות שניהם שוים.

בקרבן נדבה

ומצינו ברש"י בזבחים (סז: ד"ה צריכה) שפירש שההלכה שאין מביאין תור כנגד בן יונה אמורה גם על נדבה, שאינו יכול להביא אחד תור ואחד בן יונה[יב], והקשה הגרי"ז מנין המקור לכך, ובשלמא בקרבנות חובה מצינו שנקבע בפסוק שכך היא חובתו, שתי תורים או שני בני יונה, לכך אינו יכול לשנות מגדר חובתו, אבל בנדבה הכל תלוי ברצונו ודעתו, וכל ההלכה היא רק שאין מביאין פחות משנים, וכיון שהביא שנים מה החסרון בכך שהביא אחד תור והשני בן יונה.

אמנם להנתבאר יש לומר שכיון שאף קרבן של נדבה הוא קרבן אחד של שני עופות, הנחשב 'קן', ואינם שני קרבנות נפרדים אלא הבאת קן שלם, לכן צריך שיהיו שניהם שוים, תורים או בני יונה.

הבאת תור כנגד בן יונה בקרבן הגר

והרמב"ם (איסורי ביאה פי"ג ה"ה, מעשה הקרבנות פ"א ה"ו, מחוסרי כפרה פ"א ה"ב) כתב שקרבנו של גר הוא שתי תורים או שני בני יונה, ודקדק הגרי"ז מדבריו שצריך להביא דווקא ממין אחד בשוה, והקשה מהיכן למד הרמב"ם שצריך שיהיו שתי תורים, והרי כל יסוד ההלכה שגר מביא שנים ולא עוף אחד, הוא מפני שאין קרבן עוף שלם אלא במביא שנים, אבל אין חיוב מיוחד להביא תורים או בני יונה, ומדוע נקבע עליו שיביא דווקא ממין שוה. אכן להנתבאר הוא מיושב שכיון שהוא קרבן אחד של שתי תורים או שני בני יונה, לפיכך אינו נחשב קרבן שלם אלא אם כן יביאנו ממין אחד.

יסוד ההלכה שבקרבן הגר מביא שנים ולא אחד

והנה שנינו (כריתות ח:) שהגר כמחוסר כפרה עד שיזרוק עליו דמים, ובגמרא שם הובאה הברייתא, שהגר עד שמביא כפרתו אסור באכילת קדשים ודומה למחוסר כיפורים, ולכך צריך הבאת הקרבן כדי להתיר עצמו באכילת קדשים[יג]. ומכל מקום שנינו שם שאם הביא פרידה אחת בשחרית אוכל בקדשים לערב[יד]. וצריך ביאור מדוע די לו בהבאת פרידה אחת, והרי מוטל עליו להביא קרבן שלם של שני עופות.

ביאור השפת אמת

ובשפת אמת (כריתות ח: ד"ה הביא) כתב בביאור הדבר, שגדר הבאת הקן בגר אינו מצד הלכות כפרת הגר, שמצד זה נשאר דינו שהכפרה יכולה להתקיים אף בעוף אחד, ומכל מקום כיון שיש דין כללי בהבאת קרבן עוף, שאין מביאים פרידה אחת, צריך להשלים את הבאת הקן ע"י שיביא את השני אחר כך, אך סיבת החיוב בזה אינה מחמת דין ההכשר של גמר הגרות, אלא מסדר הבאת הקרבן, שאי אפשר להביא פחות מקרבן שלם של שני עופות. והוסיף, שהמקור לכך שדי לו בפרידה אחת לכפרתו, שהרי אם הביא בהמה, מתכפר בבהמה אחת, והוא הדין שבעופות די לו בעוף אחד לכפרתו[טו].

משמעות לשון הרמב"ם

אמנם מלשונו של הרמב"ם משמע שקרבן הגר הבא לשם כפרה וגמר הגרות, מחייב להביא שני בני יונה, וזה לשונו (מחוסרי כפרה פ"א ה"ב) 'הביא פרידה אחת בשחרית אוכל בקדשים לערב ויביא פרידה שניה שקרבנו של גר עולת בהמה או שני בני יונה או שתי תורים ושניהם עולה כמו שביארנו במעשה הקרבנות', וממה שכתב ש'קרבנו של גר' משמע שזהו מדיני הגר להביא שני עופות ואינו חיוב המוטל עליו מסיבה צדדית, שבשביל שיוכל להביא עוף אחד צריך להביא עוף נוסף, אלא שכך הוא דין הגר להביא שנים, וטעמו הוא שכיון שהתורה מחייבת להביא קרבן שלם של עוף, ממילא זהו הגדרת עצם חיובו, אמנם לענין כפרה הרי הוא מתכפר אף באחד[טז]. אכן צריך ביאור מדוע מסתיימת הכפרה והכשר הגרות בפרידה אחת, הלא חובתו להביא שני עופות.

ח. **ושני** העופות הללו קריבים עולות, כיון שאין החטאת באה נדבה, ואינו צריך לומר במפורש שמנדב את העופות לעולה.

ט. **ויש** להעיר שבשלמא קודם שנתחדש בתורה שקרבן עוף הוא גם בפרידה אחת בלבד, מובן שכשאמר קרבן הרי הוא מוכרח להביא שני עופות, אך אחר שנתחדש בתורה שאפשר להתנדב קרבן עוף יחיד, מדוע אינו נקרא קרבן עוף גם כשהוא יחיד, הרי הכל תלוי בלשון בני אדם, וכיון שבלשון בני אדם אף קרבן עוף יחיד נקרא קרבן נאמר שכשנתנדב קרבן עוף נתכוין לעוף אחד, וכאילו אמר במפורש עוף אחד בלבד. אכן לדברי הגרי"ז יש לומר שקרבן של פרידה אחת נחשב כקרבן חסר, ואינו קרבן שלם, ורק אם נתנדב פרידה אחת חל ההקדש וכשר להבאה כך, ואין זה מחייבו להשלים את הקרבן בעוף נוסף, אך הקרבן עצמו נחשב קרבן חסר. ולפיכך דווקא בהתנה בפירוש שמתחייב רק פרידה אחת, אך בנודר קרבן עוף סתם חייב להשלים את הבאת הקרבן כולו, וכפי שמצינו (מנחות פא:) שהמתנדב קרבן ללא נסכים או תודה בלא לחמה כופין אותו ומביא תודה ולחמה זבח ונסכים, ומכל מקום נתחדש בקרבן עוף שכאשר מביא פרידה אחת אינו מחויב להביא פרידה נוספת על אף שנתנדב עולת עוף ואין קן פחות משנים.

י. **והקשה** הקרית ספר, שהרי שנינו במדרש (ספרי פרשת שלח פ"ב) 'מכאן אמרו כל הקינין שבתורה חציין עולות וחציין חטאות חוץ משל גר שכולו לאישים', ומדוע לא שנינו שם שאף עולת ראיה מביאים אותה קן שכולו עולה לאישים. ותירץ, דאפשר שהתנא שייר אופן זה שאף הוא כולו לאישים, כפי שמצינו (עירובין כט. קדושין לד.) 'אין למדין מן הכללות אפילו במקום שאומר בהם חוץ'.

יא. **ובתורת** כהנים (ויקרא דיבורא דנדבה פ"ח ה"א-ב) דרשו זאת מן הפסוק 'והקריב' (ויקרא א יד) יכול כשם שאינה באה נדבת צבור כך לא תבא נדבת שנים תלמוד לומר 'והקריב' מלמד שהיא באה נדבת שנים. רבי אומר הרי הוא אומר 'אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה' (ויקרא כב יח) כל הקדשים באין בשותפות, אלא שסלק הכתוב את המנחה. ומוכח שצריך פסוק מיוחד על קרבן נדבת עוף של פרידה אחת, שמביאים אותה בשותפות. והגרי"ז שם בדבריו צידד לומר שהדרשה היא על קן עופות, של שתי תורים או בני יונה, שהוא קרבן שלם. והוא חידוש במשמעות הפסוקים שבפרשת עולת העוף, שכתוב בפסוק 'והקריב מן התורים או מן בני היונה' (שם) היינו שצריך להביא לכתחילה שני עופות, ולא פרידה אחת, שזהו עיקר הקרבן כשהוא בא בשלמות.

יב. **והראשונים** נחלקו עליו, ראה במערכה בענין 'קביעות קרבן עוף בתור או בן יונה' (אות ב) ובילקוט ביאורים (פ"ג מ"ו).

יג. **ונחלקו** הראשונים אם הקרבן גר היה נצרך בזמן הבית להתירו גם בבת ישראל, דעת הרמב"ם (מחוסרי כפרה פ"א ה"ב) שאסור בקהל, וזה לשונו 'גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו, אע"פ שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו, אינו ממחוסרי כפרה, שקרבנו עכבו להיות גר גמור ולהיות ככל כשרי ישראל, ומפני זה אינו אוכל בקדשים שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל, וכיון שיביא קרבנו ויעשה ישראל כשר אוכל בקדשים', ומוכח מלשונו שמלבד האיסור בקדשים יש לו דין שאינו ככשרי ישראל לבוא בקהל, עד שיביא קרבנו. וכן מוכח ממה שכתב הלכה זו בהלכות איסורי ביאה (פי"ג ה"ו) שמחויב להביא קרבן, ומשמע שכדי להתירו בבת ישראל צריך שיהיה מביא קרבן, וכ"כ בשיטמ"ק (כריתות ח: השמטות, ד"ה גר), וכן משמע בגמרא שם שהקרבן בא להתירו בקהל, ועיין בשיטמ"ק שם שצידד לומר שהוא אוסר אשה לקהל בביאתו. אמנם כל זה דווקא בזמן הבית שיכול להביא קרבן, אולם בזמן הזה שאינו יכול להביא קרבן, אין זה מעכב את גמר הגרות, וכשר לבוא בקהל אף בלא הבאת קרבן.

יד. **התוספות** (חגיגה כא. ד"ה האונן, זבחים צח: ד"ה טבול) כתבו שמעיקר הדין אינו ממתין להערב שמש, שהרי תיכף שהוקרב הקרבן רשאי לאכול בקדשים, ורק בטבול יום מצינו שטעון הערב שמש, אלא כל מה שהוזכר שאוכל לערב היינו כשמביאו למקדש והולך משם לפני שיודע שהקריבו הכהנים קרבנו, וסומך על החזקה שיקריבו במשך היום, ואינו יכול לסמוך על כך עד הערב, אולם אם ראה ויודע שהוקרב כבר הקרבן רשאי לאכול מיד.

טו. **ויש** להעיר, שלפי הנתבאר בדברי הגרי"ז שכל קרבן עוף אינו נחשב קרבן שלם אלא בקן שלם, צריך ביאור אם יש מקור מקרבן בהמה לקרבן פרידה אחת שמשלימה את כפרתו, שיש לומר שקרבן עוף צריך להיות בשלמות, כדי להיות כמו בהמה אחת.

טז. **והנה** שנינו במשנה (פ"א מ"א) חטאת שנתערבה בחובה, וכן עולה שנתערבה בחובה, והיינו שבקן של חובה יש לעולם חטאת ועולה, כפי שביארו הראשונים שם, והקשה הרמב"ם בפירוש המשניות, שהרי מצינו שיש קרבן חובה ששניהם עולות ואינו של עולה עם חטאת, וכיצד סתם התנא וקרא לקנים שהם חטאת ועולה בשם קרבן חובה, הלא משמע משם זה אף קרבן הגר שהוא כולו עולה, ותירץ שהוא לא שכיח, ואין מפרשים את המשנה על האופן הזה. ובתוס' יו"ט (ד"ה החובה) הביא שבנוסחאות אחרות ישנות הוסיפו בשם הרמב"ם טעם נוסף משום שאינו מפורש בתורה, ולכן לא הביאו. ולכאורה קשה שלפי המבואר בגמרא בכריתות אין חיוב להביא שתים עולות אלא החיוב להביא רק עולה אחת, רק שמסיבה צדדית מביא שנים לפי שאין מביאים קן פחות משתים, אם כן עיקר החיוב הוא רק עולה אחת וכדי שהעולה אחת תבוא לכתחילה מביאים גם את העולה השניה. ומדוע החשיבו הרמב"ם כקרבן חובה שחובתו להביא שנים. ולהנתבאר לעיל מיושב שהרמב"ם סבר שבאמת החיוב להביא קרבן הגר הוא של שני עופות, רק שכפרתו להכשירו בקדשים ובקהל נגמרת אף ע"י אחד.

שני דינים בקרבן הגר כפרה וחיוב הבאה

ויש שביארו[יז] בטעם הדבר שהרי כתוב (במדבר טו יד-טו) בחיוב קרבנו של גר 'וכי יגור אתכם גר או אשר בתוככם לדרתיכם ועשה אשה ריח ניחח לה' כאשר תעשו כן יעשה. הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם לדרתיכם ככם כגר יהיה לפני ה'. ודרשו בגמרא (כריתות ח:) תנו רבנן 'כאשר תעשו כן יעשה' מה אתם עולה ושלמים אף הוא עולה ושלמים שנאמר ככם כגר מנין לרבות את העוף ת"ל 'אשה ריח ניחוח לה'' איזה דבר שכולו לה' הוי אומר עולת העוף וכו', להביא פרידה אחת אי אפשר, שלא מצינו [פרידה אחת קריבה] בכל התורה כולה, וכן הוא בספרי (שלח פ"ב). ומשמע מלשון זו שמן הדין היה די לו הבאת פרידה אחת לכפרתו, ומכל מקום חל בו חיוב של שני עופות.

ומצינו כעין זה בכריתות (ח.) האשה שיש עליה ה' לידות מביאה קרבן אחד ומותרת על ידו באכילת קדשים, ומחויבת להביא את השאר כחובת לידה, אך המכשיר באכילה חל בבהמה אחת ואין צריך להביא את כולם, הרי שחלות הכפרה הוא בקרבן אחד, ומכל מקום יש חובת הבאת קרבן כפי שנקבע בתורה. וכמו כן יש לומר בגר, שיש בקרבן הגר שני דברים, א. הכפרה, ב. החיוב הבאה, כמו לידה שיש בה שני חלקים, האחד כפרה לענין אכילת קדשים והשני הוא חיוב הבאה.

ומצינו כעין זה באבני נזר (שו"ת, יו"ד ח"ב סי' שדמ ס"ק יג) שכתב שכאשר התגייר בזמן הזה, שאינו צריך להביא קרבנות והותר בקהל קודם הבאת הקרבנות כמבואר בכריתות (ט.), מן הדין יכול לאכול בקדשים, ומכל מקום כאשר יבנה המקדש חייב להביא קרבנותיו, וחיוב זה הוא לשם חיוב הבאה, ולא בשביל הכפרה והכשר גרותו, ודימה זאת למה שמצינו באשה שחייבת על חמש לידות, שאחרי שהביאה קרבן אחד והוכשרה בו לקדשים, עדיין היא מחויבת להביא קרבן בשביל חיובה ולא בשביל כפרתה.

נפקא מינה במת הגר אחר הבאת פרידה אחת

ונפקא מינה בזה אם מת הגר אחר שהביא פרידה אחת, האם בית דין חייבים להביא מנכסיו עולת עוף השני, שאם היינו אומרים שחיוב הבאה הוא רק היכי תימצי בשביל להביא את העוף האחד, לא נתחייבו נכסיו להביא, שהרי כל ההבאה היא דין על הגברא כדי שיוכל להקריב, וכדי שלא יפסל הקרבן, אבל אין חיוב עצמי על הגר ולא נשתעבדו נכסיו לכך, אבל אם נאמר שהוא חיוב גמור על הגר, שמחויב בהבאת קרבן שלם, נשתעבדו נכסיו לחיוב זה שנתחייב להביא שני עופות.

נפקא מינה במביא עליו ועל חבירו

עוד יש לדון האם הגר יכול להביא את העוף השני על מנת שיתכפר בו אחר, שאחד מהעופות יהיה עבורו והשני יהיה עבור חבירו, שאם יסוד חיוב הבאת השני הוא רק היכי תימצי כדי שלא תהיה הבאת קרבן חסר, היה מקום לומר שיכול להביא קרבן כזה, משום שמצד הבאת הקרבנות יש כאן שני עופות ולא רק עוף אחד, ומצד כפרת גר הרי זה מתקיים בהבאת עוף אחד, אך אם נאמר שהוא חיוב להביא שני עופות, הוא מחויב להביא שנים לשם קרבן עצמו, בתורת קרבן הגר, ואינו מקיים זאת במה שמביא עבור אחר.

דברי הרמב"ם בהבאת קן לראייה

אף שנתבאר לעיל שקרבן עופות בא רק כשהם שני עופות, מצינו במקום אחד שאפשר להביא חובתו בעוף אחד, לשיטת הרמב"ם בעולת ראייה, שכתב (חגיגה פ"א ה"א) הראייה האמורה בתורה הוא שיראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבהמה.

ובכסף משנה (שם) הקשה, שמצינו בסוגיא בחגיגה (ז.) לא יראו פני ריקם בזבחים, אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות או במנחות וכו', וכתב רש"י (ד"ה בזבחים) שצריך להביא דווקא בהמה שנזבחת בסכין ולא עוף שנמלקת בצפורן, וכיצד כתב הרמב"ם שאף עופות יכול להביא לראייה. ותירץ בשם מהר"י קורקוס, שבמכילתא (משפטים מס' דנזיקין פ"כ) גורסים 'או אינו אלא בכספים', ולא נתמעטו עופות, ומשמע שאפשר להביא גם את העופות, ואף בגמרא בחגיגה היתה לרמב"ם והמאירי (חגיגה ז. ד"ה עולת ראיה) גירסא אחרת, ואף שכל הראשונים גורסים בגמרא שם או אינו אלא עופות תלמוד לומר וכו' שמבואר מזה שאינו יכול להביא עופות, גירסת הרמב"ם והמאירי אינה כן[יח].

ובקרית ספר (למבי"ט, על הרמב"ם שם) כתב שכיון שאין הבאת עוף אלא בשנים, בודאי שאף לקרבן ראייה חייב להביא קן של שנים. אך האור שמח (חגיגה פ"א ה"א) הקשה שמסתימת לשון הרמב"ם שלא הזכיר שצריך להביא קן עופות, מוכח שאין צורך בכך ודי לו בעוף אחד. ואכן קשה שמבואר בגמרא (כריתות ט.) שלא מצינו הבאת פרידה אחת בכל התורה כולה. וכתב לפרש שמצינו בכריתות שם על קרבן יולדת שמקשה הגמרא 'והרי יולדת' שמביאה לחובה תור או בן יונה לחטאת, ולא מביאה עמו עוף שני. ותירצו שאני יולדת שמביאה גם כבש, ומוכח שצירוף הכבש עם העוף מועיל שנחשב שאינו מביא עוף לחוד. ואם כן יש לומר שגם בעולת ראייה כיון שיחד עם עולת ראייה מביא גם קרבן חגיגה של בהמה, החגיגה משמשת לעוף כאילו בא עם זוגו, כיולדת שמביאה את העוף עם הכבש לעולה, ואינו נחשב כמביא קרבן לבדו[יט].

האם חובת ראייה וחגיגה מצד הגברא או מצד החפצא

ובספר 'באר חיים' (חגיגה פ"א ה"ב) כתב ליישב, שהבאת ראייה או חגיגה אינם נחשבות קרבנות חובה, ואף שיש חובה על הגברא להביאם, מכל מקום החפצא של הקרבן נחשב כנדבה גמורה, ולפיכך קיימת ההלכה שיכול להביא פרידה אחת בנדבת עוף. ומקור לכך שהחגיגה נחשבת כקרבן נדבה הביא מכך שמצינו בגמרא (חגיגה ח.) שקרבן חגיגה אפשר להביא מן המעשר, ומקשה הגמרא והרי דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. ותירצו שמדובר באופן שטופל מן המעשר, והיינו שמביא שיעור מעות שחייב לשם חגיגתו, ומוסיף עוד מעות לשתף חולין עם מעשר, ובגמרא שם נחלקו איך מטפילים, ולרבי יוחנן טופלין מעות עם מעות, וקונים בדמי המעשר והחולין בהמה לקרבן חגיגה, ויוצא בזה ידי חובה.

וביאור הלכה זו הוא, שאמנם אילו היתה החגיגה כקרבן חובה גמור, אי אפשר לשתף בו מעות של מעשר, אולם כיון שאין זו חובה בחפצא של הקרבן, אלא זהו קרבן נדבה של שלמים, אלא שלגברא יש חובה להביאו, בזה מועיל לטפול לו ולהביאו ממעות חולין המעורבים עם מעות מעשר. ומשום שהתורה לא הקפידה על כך שישתמש בנדבה כדי לצאת ידי חובתו, ורשאי לצאת ידי חובה גם אם יביא קרבן שמצד עצמו הוא נדבה, שאף בנדבה יוצאים ידי חובה. והוסיף שכך הוא לפי פשוטו של מקרא (דברים טז י) 'ועשית חג שבועות וגו' מסת נדבת ידך אשר תתן' הרי שהחגיגה נחשבת כמו נדבה.

ולפי"ז יש לומר שגם עולת ראייה, שוה היא בזה לחגיגה, שהרי מצינו במסכת חגיגה שם כמה היקשים מחגיגה לראייה, ואף עולת ראייה יכולה לבוא מן השותפות כמו ששנינו בתוספתא (שם פ"א ה"ו), וכיון שיסוד החיוב של עולת ראייה אינו קרבן חובה אלא חובת הגברא להביא קרבן עם ראייתו, לכך גם אם יביא קרבן שכל תורת קרבן שלו שייכת רק כאשר מתנדב אותו, הרי זה יכול לשמש כקרבן עולת ראייה, ולכן יכול להביא עולת עוף יחיד, שהרי בנדבה מביאים אף עוף אחד. וכל מה שמצינו בגמרא בכריתות (ט.) הוא שלא מצינו קרבן חובה בכל התורה שיביאנו עוף אחד, אבל כאן אינו קרבן חובה אלא כנדבה.

ב. כיצד שם הקרבן נקבע על ידי לקיחה או עשייה

הקינים מתפרשים רק ע"י לקיחה או עשייה

הובא לעיל שבשעת הפרשת הקינים, אפשר להקדישם כשהם סתומים ואינם מבוררים, איזה יהיה לחטאת ואיזה לעולה, ולאחר מכן מבררים את שם הקרבן, ויש לבאר כיצד נקבע שם הקרבן.

יז. **על** פי דברי האבני נזר (שו"ת, יו"ד ח"ב סי' שדמ ס"ק יג) שהובאו להלן.

יח. **והאור** שמח (שם) הביא כמה ראיות לדברי הרמב"ם, שמצינו בזבחים (ה.) עולה תוכיח מה להצד השוה שכן ישנו בציבור, וקשה איך אמר שיש צד השוה שישנו בציבור ואינו טעון נסכים, הרי מה שאין טעון נסכים הוא רק עולת העוף ואין עולת העוף בציבור, ולשיטת הרמב"ם מיושב שעולת ראייה נחשבת כמו באה בציבור, כמו שמצינו ביומא (נא.) [וכעין זה מצינו בזבחים (יג.) שכן ישנם בציבור על קרבן פסח, וכעין זה בגמרא בסנהדרין (יא.) וכמו שכתב הרמב"ם הלכות קדוש החודש (פ"ד ה"ז)]. ומה שהקשה הטורי אבן (חגיגה ו: ד"ה ג' מצוות) על שיטת הרמב"ם ממה שאמרו שם שג' מצוות נצטוו ישראל ראייה חגיגה ושמחה, ולכאורה מה שהקדימו ראייה לחגיגה היינו משום שהראייה באה עולה, והחגיגה שלמים, ועולה מקודשת יותר משלמים שהם קדשים קלים, והעולה קודמת לשלמים בסדר ההקרבה, אולם אם נאמר כהרמב"ם שיכול להביא גם מעולת העוף ודאי שיש להקדים את קרבן בהמה [אף שהוא שלמים] לקרבן עוף [שהוא עולה] כפי שמצינו בזבחים (פט.) המעשר קודם לעופות מפני שהוא זבח, וכיון שחיוב קרבן חגיגה הוא להביא דווקא בהמה ואילו לקרבן ראייה יכול להביא עוף, נמצא שבאופנים הללו חגיגה קודמת לראייה. ובבאר חיים (חגיגה פ"א ה"א ע' מט) כתב ליישב שהדבר תלוי מהו חיוב ראייה בקרבן, האם החיוב הוא על עצם הבאת קרבן, ככל קרבנות חובה, או שהחיוב הוא ראייה בעזרה, אלא שמדיני הראייה להביא קרבן, ויש לומר שהקדימו ראייה לחגיגה לא מחמת החיוב קרבן אלא מפני חיוב הראייה, ואמנם יתכן שבאופן שיביא עוף יקריב את החגיגה לפני העוף, אולם חובת הראייה בעזרה קודמת להבאת החגיגה.

יט. **ויש** להעיר שיש חילוק גדול ביניהם, שחיוב היולדת הוא חיוב אחד ממש, שמביאה עולה וחטאת על חיוב אחד, ומה שאין כן עולת ראייה שכל חיובה הוא על הראייה, ולא על העלייה לרגל, ואי אפשר לצרף את הקרבן עולה שמביא לראייה כדי שלא לעבור על לא יראו פני ריקם, עם החגיגה שבאה להקרבה מסיבה אחרת לגמרי.

שנינו ביומא (מא.) אמר רב חסדא אין הקינין מתפרשות אלא ע"י לקיחה ועשייה בלבד, ופירש רש"י (ד"ה אין, ד"ה ולקחה) אם כשקנאן אמר זה אני לוקח לעולה ואת זה לחטאת, הרי זה נקבע שכך דינו להקרבה ואי אפשר לשנותו, ואם שינה הקרבן פסול. והמקור לכך שלקיחת הבעלים מן השוק קובעת, שבקרבן יולדת כתוב 'ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת' (ויקרא יב ח) וכן במצורע (שם יד כא-כב). ואילו לגבי זב כתוב 'ועשה הכהן אחד חטאת ואחד עולה' (שם טו טו), הרי שהבירור נקבע רק בשעת לקיחה או בשעת העשייה, אבל בין ההפרשה לעשיית הכהן בשעת ההקרבה, אין שום קריאת שם קובעת, ואף אם קרא להם שם לאחר שקנאם בשוק, יכול לשנות ממה שאמר שזה יהיה לחטאת וזה לעולה[כ].

והוסיף המאירי (שם ד"ה קרבנות), ששעת לקיחה כוללת הן בשעה שהבעלים לוקחים אותם מן השוק הן אם לקחם מאיזה מקום שיקחם, שיאמר זו תהא לחטאת וזו לעולה, שכל שאמר כן בשעה שלוקחם נעשים 'קן מפורשת'. ובגדר 'עשייה' ביאר שם, שבשעה שהכהן נוטלם למליקה ואומר זו אני מולק לשם חטאת וזו לשם עולה נעשית מיד קן מפורשת, ואי אפשר להחליף. אבל כל שלא פירשו הבעלים בשעת לקיחה, ולא כהן בשעת עשייה, אע"פ שאמרו בעלים בין לקיחה לעשייה זו חטאת וזו עולה, עדיין היא קן סתומה ורשאי להחליף הוא או הכהן בעת עשייה, וכן אם מתו בעלים, יפלו המעות לנדבה[כא].

האם צריך אמירה בפה

ומלשון הראשונים דלעיל משמע שצריך אמירה בפה שיאמר זה לחטאת וזה לעולה, וגם עשיית הכהן הוא דווקא במקום שאומר הכהן בפיו במפורש 'זה לחטאת וזה לעולה'. וכן הוא לשון רבינו חננאל (יומא מא. ד"ה אמר). והמהר"י קורקוס (פסולי המוקדשין פ"ח ה"א ד"ה בד"א) כתב שכך גם דעת הרמב"ם[כב].

ובספר יעיר קינו (פ"ב מ"ה ד"ה אלא) הוכיח כן מלשון המשנה 'יאמר זה שהלך אצל חטאות חטאת, וזה שהלך אצל עולות עולה', משמע שצריך אמירה.

והתוספות בנזיר נסתפקו בנידון זה, האם מועיל אף גמר בלבו כדי לקבוע ולברר אותם, או שצריך דווקא אמירה מפורשת בפה, וכתבו (שם כו: ד"ה אבל, ד"ה אלא) שהמקשן שם בגמרא סבר שאף אם גמר בלבו לברר איזו תהיה לחטאת, נקבע בכך כאילו פירש במפורש. אך במסקנת דבריהם כתבו וזה לשונם (כז. ד"ה וכי תימא) 'אלא ודאי מדקאמר רב חסדא דבעשיית הכהן מתפרשות שמע מינה דאין לנו לחוש שנתנו הבעלים עיניהם עליהם מעולם, או אפילו נתנו עיניהם עליהם אותה נתינה לא מעלה ולא מורדת, כיון שלא הוציא הפירוש בפיו להדיא'.

אמירה קודם העשייה ולא בשעת העשייה ממש

והיעיר קינו (שם) הוסיף שאם הכהן אמר בשעה שלקחם להקריבם, קודם המליקה, שרצונו לעשותו חטאת או עולה, אין צריך לחזור ולומר בפה בשעת העבודה, לפי שכל העושה על דעת הראשונה הוא עושה (זבחים ב:) ונחשב כאילו פירש גם בשעת העשייה.

מהו כח האמירה בפה

והנה אף שנתבאר שצריך את האמירה כדי לפרש את הסתומים, עדיין צריך ביאור מהו כח האמירה יותר מאשר אם גמר בלבו לחוד, שאינו מועיל. ובפשוטו הוא משום שצריך מעשה מפורש ולא די בדברים שבלב, אכן בדברי רש"י בחולין (כד. ד"ה קידש) מצינו טעם מחודש לכך, וזה לשונו 'דמאחר שפירש זה לחטאת וזה לעולה אם שינה פסול דכתיב (דברים כג) 'מוצא שפתיך תשמור', אלמא שם קבע ואם משנה נמצאת חטאת למעלה ועולה למטה'[כג]. ומשמע מדבריו שכח הדיבור של פרשת נדרים הוא זה שקובע על הקרבן שיהיה לחטאת או לעולה.

והרשב"א (שם ד"ה מקום) השיג עליו, שלא זהו הטעם שהאמירה קובעת, שאם כן היתה מועילה אף בין שעת לקיחה לעשייה, אלא ודאי שאין הנדר קובעו, אלא הלקיחה או העשייה כפי שנלמד מן הפסוק.

הפרשת מעות לשאר קרבנות האם צריכה אמירה

ומשמע מלשון הגמרא בנזיר (כו.) שיש אופן של הפרשת 'מעות סתומים' באדם שמחויב כמה קרבנות, ונתכוין שממעות הללו יקנה את כל חובותיו, וכיון שלא פירש איזה מעות יהיו לכל קרבן הרי הם סתומים, וצריך לפרשם אחרי כן בשעת הקניה. ויש אופן של 'מעות מפורשים' כגון שאמר 'אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי', ואמר רב אשי שאפילו אמר 'אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי' ונמצא שכולם מעורבים יחד שהרי לא בירר איזה מעות לכל שם קרבן, מכל מקום נחשבים מפורשים שנתערבו. ומכל מקום משמע שצריך אמירה בפה, ולא די במחשבה בשעת ההפרשה, ולא יועיל מה שגמר בלבו.

וכן כתבו התוספות שם (ד"ה ואמאי – בפירוש הראשון) שהסוגיא שם הוכיחה ממימרא של רב חסדא שאין הקינים מתפרשות וכו' שצריך דווקא אמירה בפה. ולפי"ז אם הפריש בלי לפרש באמירה, אף שהקרבנות יכולים להקבע מאליהם לפי מה שהם ראויים, כגון שהפריש שלש בהמות לקרבנות נזירות, חטאת עולה ושלמים ולא בירר בפירוש איזו לכל קרבן, ואחת מתוכם כבשה הראויה רק לחטאת, ואחד מתוכם כבש הראוי רק לעולה, ואחד מתוכם איל הראוי רק לשלמים, מכל מקום אינם מתפרשים בכך מאליהם, אלא צריך לפרש זאת בפיו. ועל כך הקשו בגמרא ששנינו (נזיר מה.) לדעת רבן שמעון בן גמליאל שהבהמות מתפרשות כפי מה שהן ראויות ואף שלא פירש בפה.

אולם מסקנת הגמרא שם כפי שביארו התוספות שאכן כל דינו של רב חסדא שצריך לפרש באמירה, הוא רק בקינים שאינם מתפרשות אלא בלקיחה או בעשייה, כפי שלמדים מן הפסוק, אך בשאר קרבנות יכול להקבע שם הקרבן אף בסתמא, מבלי אמירה, כאשר הדבר מוכח מאליו[כד].

האם בהגרלה צריך קריאת שם באמירה

והנה הגמרא (יומא לט:-מ:) דנה בסדר ההגרלה בשני שעירים של יום הכיפורים, האם הוא מעכב או שמא אינו אלא למצוה, ובדיעבד אם קרא שם באמירה שזה חטאת להשם וזה לעזאזל, נקבעו השעירים בקריאת שם, ונחלקו בזה שרבי ינאי סבר שהגרלה מעכבת, ורבי יוחנן סבר שהגרלה אינה מעכבת, ואף בקריאת שם לחוד נקבעו השעירים בדיעבד[כה].

כ. וכן כתבו התוספות (נזיר כז. ד"ה וכי תימא) ובפירוש הרא"ש (שם ד"ה אלא). ועיקר דינו של רב חסדא נשנה בסוגיא בנזיר (כו:-כז.) ודנו הראשונים שם בהרחבה בגדר הדין של הפרשת סתומים, ויתבאר להלן (אות ג – ד).

כא. וכתב שם עוד, אבל בכל הקרבנות אין אומרים שתלוי בשעת לקיחה ועשייה משום שלא כתוב בהם לקיחה ועשייה והיינו כשיטתו שהדין לקיחה ועשייה אמורים רק על קרבן קינים ולא בכל קרבנות בהמה שבתורה, כפי שיובא להלן.

כב. אך בדברי הרמב"ם במקום אחר משמע לא כן, שכתב (פסולי המוקדשין פ"ח ה"ח) 'שנים שלקחו קיניהם בעירוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן, לאיזה שירצה הכהן יקריב חטאת, ולאיזה שירצה יקריב עולה', ולא הזכיר שצריך לומר בפיו. ואפשר שסמך על מה שכתב בתחילת הפרק שם, שצריך 'לפרש' ואם כוונתו כהמהר"י קורקוס דווקא למפרש בפיו, הרי שכבר כתב שם שצריך פירוש באמירה בפה.

כג. וכוונתו לחטאת ועולה של קינים, שהרי 'נמצאת חטאת למעלה, ועולה למטה', הוא פסול רק בקרבן עוף, שדינו לכתחילה לעשות החטאת למטה מחוט הסיקרא ואת העולה בראש המזבח כפי ששנינו (פ"א מ"א).

כד. והוסיפו התוספות בטעם הדבר, שאכן יסוד הדין שצריך פירוש בפה קיים אף בשאר קרבנות, ולא רק בקינים, אלא שכאשר הדבר מוכח מאליו, כגון בענינו שסוגי הבהמות חלוקים זה מזה, והראויה לחטאת אינה ראויה לשאר הקרבנות, וכן השאר, בזה נחשב שההפרשה מתפרשת על ידי ההוכחה כאילו הוא אומר זאת בפירוש, ומשמע מכך שאף מה שה'ענין מוכיח' נחשב כאילו מעשיו מפורשים. ומצינו (נזיר ב: קדושין ה:) כעין זה בדין ידות נדרים וידות נזירות, שכאשר נזיר עובר לפניו ואמר 'אהא' ומוכח שכוונתו לנזירות ולא לתענית, נחשב כידים מוכיחות, וכאילו השלים דיבורו ואמר אהא נזיר. וראה מה שכתבו בענין זה המהרי"ט (שו"ת, סי' קלח) ואבני מילואים (סי' כח ס"ק יד).

כה. והנה הגמרא שם מבארת בטעמו של רבי יוחנן שסבר ש'הגרלה אינה עבודה', וכל מה שמצינו (יומא מ. זבחים מ.) בכל עבודות יום הכיפורים שנאמר בהם 'חוקה' (ויקרא טז לד) שהן מעכבים, אין זה מלמד על הגרלה שאינה עבודה. ומשמע לפי"ז שנחלקו בזה גופא אם גורל נחשב עבודה ולפיכך הוא מעכב שאף הגרלה צריכה לעכב אם היא נחשבת עבודה, או שמא אינו נחשב עבודה, ואין לנו מקור שהוא מעכב, והוא נידון רחב בראשונים שם, שמצינו (שם לט.) שהסגן מוציא את הגורלות והקשו תוספות ישנים (ד"ה הסגן) שהרי מכך שהגרלה מעכבת מוכח שהיא עבודה, וכל עבודות יוה"כ הם דווקא בכהן גדול, וכתבו ליישב שאינה עבודה גמורה, וכל כהן כשר בה. והריטב"א כתב (ד"ה הסגן) שתנא זה שהסגן מוציא את הגורלות סבר שהגרלה לאו עבודה, ומשמע שיש מאן דאמר שסובר שהגרלה נחשבת עבודה, והיינו המאן דאמר שמעכבת. והוסיף תירוץ שכל עבודה שהיא בשמאלו של כהן גדול לא צריך שתהיה בכהן גדול דווקא, וכפי שאמרו שם 'ימיניה דסגן עדיפא משמאליה דכהן גדול', ומשמע שההגרלה היא עבודה אלא שהיא עבודה שאין חייב בה כהן גדול. ובדברי התוספות ישנים (לט. ד"ה כי היכי) מוכח שאינה עבודה כלל, שדנו בגמרא על הכלי שבו הגרילו אם אפשר לעשותו מעץ, ואמרו שאין עושים כלי שרת מעץ, והקשה התוספות ישנים שלא שייך להחשיבו ככלי שרת, שהרי כלי שרת אינם מתקדשים בקדושת הגוף אלא בחינוך, ועבודתם מחנכתם, וכיון שהגרלה אינה עבודה לא שייך לקדשו ככלי שרת. ותירצו שבעיני העולם נראה ככלי שרת ויבואו לטעות שעושים כלי שרת מעץ, ומוכח שאינה עבודה כלל. ומאידך כתב שם (ד"ה כי הדדי) בנידון השאלה כיצד הגריל בשתי ידיו והרי אין עבודה בשמאל, ותירץ שבמקום שאי אפשר כשר אף בשמאל, כפי שהוצאת כף ומחתה ביום הכפורים נעשית בשתי ידים, ומוכח מכך שההגרלה היתה צריכה ימין של כהונה משום שנחשבת עבודה. והנה לשון הרמב"ם (עבודת יוה"כ פ"ג ה"ג) 'הגרלה מעכבת אע"ג שאינה עבודה, ולכך הנחה כשרה בזר, והעליית הגורלות מן הקלפי פסולה בזר', וכעין זה כתב המאירי (יומא לט: ד"ה הגרלה) שאין ההגרלה עבודה גמורה שהרי היא כעין הקדש, ועד שהוקדש אין שם עבודה עליו, ומכל מקום פסולה להיעשות בכל אדם, שכיון שהיא מעכבת הרי כעין עבודה, ופסולה בזר. ודבריהם צריכים ביאור, שאם הגרלה אינה עבודה כלל מדוע הגורל עצמו פסול בזר, ומשמע מזה שהגם שאינו עבודה גמורה, מכל מקום היא עבודה במקצת, אלא שאינה עבודה גמורה. ובשיח יצחק (שם לס:) כתב שיש להוכיח שהיא עבודה מכך שנעשית בבגדי לבן בחוץ, ולא בבגדי זהב. אך רצה לפרש שאינה עבודה ממש, אלא רק צרכי עבודה עיי"ש.

והביאו ראיה מברייתא שדרשו מהנאמר (ויקרא טז ט) 'ועשהו חטאת' הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת, שהיה מקום לומר קל וחומר, ומה בשאר קרבנות שאין הגורל מקדש, קריאת שם מקדשת, קל וחומר בשעירי יום הכפורים שהגורל מקדש, שאף קריאת שם תקדשם, תלמוד לומר 'ועשהו חטאת' שדווקא הגורל עושהו חטאת, ואין השם עושהו חטאת. ומוכח מכך שהגורל מעכב ואי אפשר להקדישם על ידי קריאת שם לחוד, ומכך העלו בתיובתא לדעת רבי יוחנן.

והתוספות ישנים (שם מ: ד"ה ואין) הוסיפו שמכל מקום צריך לקרות שם, שאומר להשם חטאת, כפי ששנינו (שם לט.), ובתורת כהנים (אחרי פ"ב ה"ה) שנינו להדיא 'ועשהו חטאת שיאמר לה' חטאת. רבי ישמעאל אומר לא היה צריך לומר חטאת, אינו אומר אלא לשם'. ומבואר מכך שיש חיוב לומר בפה.

ובגבורת ארי (שם מ: ד"ה הא) נסתפק למאן דאמר שהגורל מעכב, האם אף קריאת השם מעכבת, שאם הגריל ולא אמר בפה, לא הועיל הגורל. והוכיח שבודאי אינו מעכב אלא הוא רק למצוה מן המובחר, שאם נאמר שהגורל אינו מועיל בלי קריאת שם, כיצד היה שייך ללמוד בקל וחומר שקריאת שם לחוד תועיל מכך שהגורל מועיל, שבשאר מקומות קריאת השם עדיף מגורל, והרי יש לפרוך את הקל וחומר שהכא תרתי והכא חדא', שהגורל שמועיל הוא בצירוף שני מעשים, הגרלה וקריאת שם, שאי אפשר להגרלה ללא קריאת שם באמירה, ואילו קריאת השם לחוד היא מעשה אחד, והוא גרוע יותר משני מעשים. אלא ודאי מוכח מכך שכאשר הגורל מועיל הוא מקדש לחוד, והקריאת שם אינה מעכבת בו, ולכן שייך ללמוד את קריאת שם מכח הגרלה לחוד.

מנין שכל הקרבנות נקבעים בקריאת שם

עוד כתבו התוספות ישנים (מ: ד"ה ומה) ותוספות הרא"ש (שם, חולין כד. ד"ה במקום) להקשות על כך שבכל הקרבנות קריאת השם מועיל לקדשם, ומדוע לא נלמד בקל וחומר משעירי יום הכיפורים שהגורל מועיל בהם, והשם אינו מועיל בהם, כל שכן ששאר הקרבנות שהגורל אינו מועיל בהם, שאף קריאת שם לא תועיל בהם. ותירצו שבודאי יש פסוק לרבות שמועילה קריאת שם להקדיש את הקרבן, והוסיפו שאפשר שהמקור לכך הוא מקינים שכתוב בהם 'ולקחה' והובא לעיל שלמדים מכך שהקינים מתפרשות בלקיחת הבעלים, והיינו בקריאת שם באמירה לחוד.

מדוע גורל אינו מועיל בכל הקרבנות

והנה התוספות ביומא (מ: ד"ה ועשהו) הקשו מדוע לא נעשה ק"ו שהגורל יועיל בשאר הקרבנות, ומה שני השעירים שאין מועיל בהם קריאת שם, שלמדים זאת מהפסוק שכתוב ועשהו חטאת, מכל מקום הגורל עושהו חטאת, קרבנות שקריאת שם עושה חטאת כמו קינים, כל שכן שהגורל עושה אותם חטאת ועולה. וכתבו ליישב שלמדים זאת מהפסוק 'ועשהו חטאת' שמשמעו שהגורל עושהו חטאת דווקא לזה ולא לאחר, שהגורל מועיל רק בשעירי יוה"כ אבל לא בשאר מקומות.

תירוץ הרשב"א והר"ן

הרשב"א בחולין (כד. ד"ה מקום) וחידושי הר"ן (ד"ה ומה) תירצו באופן אחר, שכיון שנאמר בקינין 'ולקח ועשה' למדים מכך, שדוקא לקיחה ועשייה מקדשין ולא גורל.

בערוך לנר (כריתות כח. ד"ה אף) הקשה על תירוץ זה, שדרשה זו ממעטת רק לענין קינין, אך בשאר קרבנות עדיין קשה שנלמד קל וחומר שיקדש הגורל, ואין לומר שקינין יוכיחו, שהרי אפשר לפרוך ולומר, מה לקינין שלא קידש בהם השם שלא בשעת לקיחה או עשייה, תאמר בשאר קרבנות שמועיל קריאת השם לבדו לקדשם[כו]. ותירץ, שלא הוקשה לראשונים שיועיל גורל לברר, אלא רק בקינים ולא בקרבן בהמה, מפני שלא שייך גורל אלא רק בשני קרבנות שהן ממין אחד וחוב אחד, ושאחד מהן לחטאת, דומיא דשני שעירים של יוהכ"פ[כז], וזה לא מצינו אלא בקינין שאחד מהם חטאת והאחד לעולה ושניהם שוים במינם, ובקינין יש מיעוט 'ולקח ועשה' כדלעיל.

השפת אמת ביומא (מ: בתוס' ד"ה ועשהו) תירץ, שאין ללמוד מכאן בקל וחומר לכל הקרבנות שיקדש הגורל, מפני שיש מקום לחלק שכל מה שהגרלה מועילה לברר היינו משום שיש מצוה בגורל, ומשום כך יש כח בהגרלה לקדש, אבל במקום שאין בזה מצוה, אינו מקדש[כח].

האם מועיל פירוש בהפרשת מעות

הפרשת מעות סתומים ומפורשים

הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ה ה"א) כתב 'כל חייבי קינין שבתורה שהפרישו מעות לקיניהן רצה להביא בכל המעות חטאת העוף לבדה יביא, רצה להביא בהן עולת העוף לבדה יביא, אפילו אמר אלו דמי חטאתי ואלו דמי עולתי יש לו לערב המעות וליקח בהן כאחד חטאתו ועולתו, או ליקח בכל חטאת או עולה, שאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית כהן', וזו ההלכה של 'מעות סתומים' שרשאי להביא מהם מה שירצה, ואינו חייב לחלקם חציים לחטאת וחציים לעולה, ויש לדון במה שכתב שאף אם אמר וקבע אלו לחטאתי ואלו לעולתי, שאינו מבטל את הסתומים, ולא נעשו בכך למפורשים, אלא עדיין רשאי לשנות ולהביא בכולם חטאת או עולה, האם מדובר כאשר אמר זאת לאחר ההפרשה, ולפיכך אינו מועיל לפרשם, או שאף אם אמר כך בשעת ההפרשה ממש, לא תועיל קריאת שם לעשותם למפורשים.

והערוך לנר (כריתות כח. ד"ה אין) וקרן אורה (נזיר כו: ד"ה בא"ד דהא דאמר) פירשו בדבריו שאף אם אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי בשעת הפרשת המעות, לא הועיל לקבוע שיצטרכו להביא מהם כפי שאמר, אלא רשאי לשנות ממה שאמר בשעה שהפרישם, ומשום שאין קריאת שם מועילה בהפרשת המעות, אלא רק בלקיחת הקינים עצמם.

והקשה הערוך לנר מדוע הרמב"ם סובר שאינם נעשים בכך למפורשים, והרי הפרשת המעות נחשבת כמו לקיחת הקינים, ומדוע אין זה קובע ומפרש את הקדש המעות. וכך היא משמעות דברי הגמרא (כריתות כח.) שאף אמירה בהפרשת המעות נחשבת למעות מפורשים. ותירץ, שהרמב"ם סבר שאינו מועיל לעשותם מפורשים אלא נשארים בתורת מעות סתומים, והוכיח כן ממה שלא אמר רב חסדא שיש ג' אופנים שהקינים מתפרשים, א. בהפרשת המעות, ב. בלקיחת העופות, ג. בעשיית הכהן, ומכך מוכח שמעשה הפרשה במעות לחוד, אינו קובע כלל, ונשארו מעות סתומים, ורשאי לשנות ולקנות בכולם חטאת או עולה.

אולם הבאר משה (כרייף, נזיר כו. ד"ה ואכתי וד"ה ואחר) ובחידושי הג"ר מאיר שמחה (שם ד"ה וזה) נטו לפרש בדברי הרמב"ם, שאף פירוש של הפרשת המעות מחשיבם למפורשים, וכל מה שלא תועיל קריאת שם היינו רק לאחר ההפרשה.

ביאור מחלוקת האחרונים

ושורש מחלוקתם בדעת הרמב"ם היא בגדר ההקדש של מעות סתומים, שהאחרונים חקרו מהו הגדר בזה שיכול לשנותם ולהביא בכולם חטאת או בכולם עולה, האם נחשב ששייך בחלות ההקדש ולא קבע בו שהוא מיועד דווקא לחטאת ועולה אלא שתלה את גמר בירור ההקדש במה שיעשה אחרי כן לבסוף, וכאשר יברר לבסוף שהוא חטאת או עולה, נתברר שלכך הוקדש מתחילה, או שאף אם לא נתברר למפרע מכל מקום נגמר ההקדש לבסוף על ידי מה שמפריש ומפרש וקובע לאיזה שם קרבן הוא מובא. אך מאידך יש לומר שההקדש נגמר כבר מתחילה, אולם כך נתחדש בזה דין של חלות הקדש סתומים, שרשאי לשנותו כפי שירצה לעשות ממנו חטאת או עולה, והשינוי נעשה בעשיית הכהן, או אם הפריש מעות סתומים יכול לשנותם בלקיחת הבעלים כשיקנה את העופות או הבהמות.

ובחידושי הג"ר מאיר שמחה (שם ד"ה ואם כן) כתב שהוא בגדר שיור בהקדש, שהתנה שלא יתברר אלא לבסוף כפי מה שיפרש לבסוף, ונפקא מינה שאם מת ולא הספיק לברר, נחשבים המעות כמיועדים לשני הקרבנות באופן שוה[כט]. אולם בשם הגרי"ז (סטנסיל, נזיר כד: ד"ה המפריש) הביאו לבאר

כו. **והיינו** לפי שיטת הראשונים שהובאה להלן (אות ג) שאין דיני סתומים בקרבן בהמה, אלא אף אם הפרישו כסתומים יכול לבררו בקריאת שם בין הלקיחה לעשייה, אולם לשיטת רבים מן הראשונים שהובאו להלן, שיש חלות דין סתומים בקרבן בהמה ואי אפשר לבררם אלא בשעת לקיחה או עשייה, מיושבים דברי הרשב"א היטב שדרשה זו אמורה בכל הקרבנות ולא רק בקינים.

כז. **דבריו** על פי מה שכתבו התוס' ישנים (יומא מא. ד"ה והא הכא).

כח. **מה** שאין כן בקל וחומר שנלמד לכאן שיקדש השם, אין לפרוך מחמת שיש מצוה לקדש בקריאת שם, שהרי אף בשעירי יום הכיפורים יש מצוה של קריאת השם והוא שוה בכך לקרבנות אחרים, כפי ששנינו (שם לט.) ואומר 'לה' חטאת'.

כט. **התוספות** (נזיר כד: ד"ה הגה"ה יפלו) כתבו את החילוק בין חי למת, שבעודו חי שייך לומר שאם נמלך להביא בכולם עולה או שלמים, רשאי לעשות כך, אולם לאחר שמת אי אפשר לומר שימלך להביא בכולם קרבן אחד, ובאותה שעה נעשים כמפורשים גם לשם חטאת, שצריך להביאם כחטאת, והדמים דינם כדמי חטאת שמתו בעליה, שילכו לים המלח. ולהלן (אות ד) יתבאר ענין זה בהרחבה.

בזה‎ שחלות הקדש של סתומים נקבע בו שהוא מיועד לכל הקרבנות בשוה, וכאילו יש בו תערובת של דמים מפורשים, אלא שכיון שהם סתומים יש לו רשות לשנותם מקדושה לקדושה, שכך נתחדש בדיני סתומים שרשאי לשנותם, וכל זה דווקא אם הוא חי והספיק לשנותם כפי שרצה, אולם אם מת חזרו לעיקר קדושתם שהיא מעורבת מכל הקרבנות שהקדיש לשמם.

ולפי"ז מתבארת מחלוקת האחרונים בדעת הרמב"ם, שלפי השיטות שחלות דין סתומים הוא שיור בהקדש, כל זה דווקא בשלא פירש בשעת הפרשת המעות, אלא סתם את ההקדש שלהם, אך אם פירש בשעת הפרשת המעות בודאי שזה גומר ומסיים את חלות ההקדש ואין לו אפשרות לשנותו אחרי כן, אולם לפי השיטות שחלות דין סתומים הוא חלות הקדש מיוחד שרשאי לשנותו מקדושה לקדושה, ואי אפשר לקובעו אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן, לפיכך לא יועיל מה שמפרש בשעת הפרשת המעות, אלא הם בעל כרחו מעות סתומים ולא מפורשים.

ראיה לדברי הגרי"ז

ומצינו ראיה לדברי הגרי"ז, שחלות סתומים הוא קדושה גמורה ומכל מקום רשאי לשנותו מקדושה לקדושה, שהרי אמרו בגמרא (נזיר כו:) שאם נטל חלק מהמעות והפרישם לשם עולה, ונותרו השלמים והחטאת מעורבים זה בזה בתורת 'סתומים', אם מת יפלו לנדבה מחמת שעדיין חטאת מעורבת בהם, ומועלין בכולם, ואין מועלים במקצתם, כיון שמעורב בהם חלק השלמים, שהם קדשים קלים שאין בהם מעילה.

והקשו התוספות (ד"ה ואין מועלין) מדוע אין מועלים בהם במקצתם, הלא לאחר שכבר מת הבעלים ודינם שיפלו לנדבת ציבור, הרי דינם כעולה שהיא קדשי קדשים, ואינם כשלמים שהם קדשים קלים, ואם כן כל מעה ומעה עומדת לקדושת עולת ציבור, ויש בה מעילה. ותירצו, שכיון שהיו מוקדשים לשלמים, לא יצא מהם שם שלמים עד שעת ההקרבה שמקריבם בתורת עולה. והדבר תמוה כיצד שייך לומר שלא נעקר מהם שם שלמים עד ההקרבה. אמנם לדברי הגרי"ז מובן היטב, שכך הוא דין סתומים שיש להם דין מיוחד, שבעודו חי רשאי לשנותו מקדושה לקדושה, ולאחר שמת דינם שיקריבום לנדבת ציבור, אולם אין זה עוקר את ההקדש הראשון, אלא שצריך לשנותם בשעת ההקרבה ולעשותם עולת ציבור.

ג. האם נאמר דין סתומים בקרבן בהמה

האם בכל הקרבנות יש דין סתומים

והנה יש לדון האם הלכה זו של הפרשת סתומים, שמצינו בקינים, קיימת אף בשאר הקרבנות, שאדם יכול להפריש מעות או בהמות לקרבנותיו מבלי לפרשם, וישארו סתומים עד שעת העשייה על ידי הכהן, ולא יוכלו לבררם בקריאת שם אלא רק בעשיית הכהן, ונחלקו הראשונים בדין זה.

הריטב"א (יומא מא. ד"ה אמר) כתב בשם ר"י שלאו דווקא קינין, אלא הוא הדין לקרבנות בהמה סתומים, כגון נזיר שהפריש בסתם שתי בהמות לקרבנותיו, ולא פירש אי זו לעולה ואי זו לאשם, וכן כל כיוצא בזה, חלה ההפרשה באופן של 'סתומים', ומשום שהתורה גילתה דין זה בקינין והוא הדין לכל הקרבנות. וכן כתבו בתוספות ישנים ותוספות הרא"ש (שם ד"ה והא הכא) שחלות סתומין שייך בכל הקרבנות כגון אם היה חייב עולה וחטאת ואמר 'אלו לחובתי' ולא פירש, ואחר כך בא לפרש הרי זה נחשב סתומין, שאינם מתפרשות אלא בשעת לקיחה[לא].

והוכיח הריטב"א כן שבגמרא (שם מא.) הקשו על כך שאין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן, שהרי בגורל של שני השעירים עושים בברייתא ק"ו מקידש השם שבכל מקום, שיכול לקדש, וכשם שכל הקרבנות מתקדשים בקריאת השם, כך גם שני השעירים יתבררו בקריאת שם. ומכך שאמרו 'בכל מקום' משמע שאף הקינים מתפרשות בקריאת השם, ולאו דווקא בשעת לקיחה או עשיית הכהן. ואילו מדברי רב חסדא מוכח שאינו יכול לבררם אלא ע"י המעשה או הלקיחה אבל אי אפשר לברר בקריאת שם לחוד, אחרי שכבר הפריש אותם כסתומים. ואם נאמר שדין סתומים שייך רק בקינים, מדוע אי אפשר ליישב ש'בכל מקום' היינו בשאר קרבנות, שקריאת שם מועילה בהם, ובקינים לא תועיל קריאת שם אחרי ההפרשה כסתומים, אלא ודאי מוכח שחלות דין סתומים נאמר בכל הקרבנות, ולכן לא תועיל קריאת שם אחרי שהופרשו כסתומים.

שיטת המאירי שאין דין סתומים בקרבן בהמה

אמנם המאירי (שם ד"ה קרבנות) כתבו שאין דין סתומים בכל קרבנות בהמה[לב]. והוכיח כן מהסוגיא בנזיר (כז.) שאין דין סתומין בבהמה אלא רק בקינים. וכוונתו לדברי הגמרא שהובאו לעיל, שהלוקח שלש בהמות לקרבנות נזירותו, הראויה לחטאת תקרב חטאת, הראויה לעולה תקרב עולה, והראויה לשלמים תקרב שלמים, והקשו בגמרא שהרי אין הקינים מתפרשות אלא בלקיחה או בעשייה, ופירשו התוספות (נזיר כז. ד"ה ואמאי) שצריך גם אמירה בפה, ותירצו בגמרא שבבהמה שהענין מוכח שאין כל אחד ואחד ראוי להקרבה לשם הקרבן השני אלא לשם הקרבן שלשמו הוא ראוי, לפיכך הוא מתברר גם בלי קריאת שם, ומה שאין כן בעופות שאינם מבוררים בזה צריך קריאת שם ודווקא בשעת לקיחה או עשיית הכהן. ולפי דברי התוספות מובן מכך שאף בקרבן בהמה יש דין סתומים, אלא שבמקום שמוכח מאליו אין דין סתומים, אלא נעשו למפורשים, אולם המאירי נקט שכוונת החילוק בגמרא שיש חילוק יסודי בין עופות לבהמה, שדווקא בעופות נתחדש חלות דין סתומים, אך בבהמה אין חלות הפרשה של סתומים, ולעולם חלה ההפרשה על תנאי שיברר אחרי כן, ועל ידי קריאת שם שעושה אף בין הלקיחה לעשייה, מתברר שם הקרבן[לג].

וכן היא דעת התוספות בנזיר (שם ד"ה וכי תימא – בפידוש השלישי) שהביאו את דברי הר"מ שסבר שדין סתומים נוהג אף בקרבן בהמה, והשיגו עליו שמלשונו של רב חסדא מדוקדק שדווקא קיני עופות אין מתפרשים אלא בלקיחה או בעשייה, אך שאר הפרשות סתומות מתפרשות אף בקריאת שם בין לקיחה לעשייה. והוסיפו שכך מסתבר לחלק בין עופות לבהמה, שאין מקור לדיני סתומים אלא בקינים ולא בשאר קרבנות, ולפיכך לא נתחדש דין סתומים אלא בקיני עופות.

ד. דיני ההקדש של מעות סתומים

מעות סתומים בתורה

מצינו דינים מיוחדים במעות שהופרשו לכמה קרבנות חובה, באופן שלא פירש אלו מעות יהיו לכל שם קרבן מביניהם. והמעות הללו נקראים

ל. **כך** מתבאר גם מדברי היעיר קנו (פ"א מ"ד לקח טוב ד"ה הקדמה א).

לא. **וכן** היא דעת הר"מ שהובא בתוספות בנזיר (כז. ד"ה וכי תימא) והשיטה מקובצת (כריתות כח. ד"ה והא), אולם התוספות בנזיר (שם) חולקים על הר"מ בזה, וסברו כדעת המאירי שהובא להלן בסמוך, שכל הדין של סתומים נאמר רק בעופות, ולא בקרבן בהמה.

לב. **ולפי"ז** הוקשה לו כהוכחת הריטב"א, מדוע הקשו מהברייתא שהשם מקדש בכל מקום, על קינים סתומים, הרי אפשר לפרשה בשאר קרבן בהמה שמועילה בהם קריאת השם, אף אחר ההפרשה. ופירש את הסוגיא שהגמרא הבינה שאם רואים שאפשר היה לקדש בשם בשני השעירים, אם כן אף הקינים [שמהם למדים] מתקדשים בקריאת שם שלא בזמן העשייה ולקיחה, שאם היה דין בקינים שדווקא בזמן לקיחה ועשייה, ובבהמה [שנלמדת מהם] הדין שגם שלא בזמן עשייה ולקיחה מתקדשות, לא שייך ק"ו, ועל כרחך שהדין שיכול לקרוא השם שלא בזמן לקיחה ועשייה הוא גם בקינים. ותירצו בגמרא, שהק"ו הוא ומה קינים שמתקדשות בזמן העשייה או הלקיחה ע"י קידוש השם, כ"ש במקום שהגורל יכול לקדש ואפילו שלא בזמן לקיחה ועשייה, שיכול הוא לקדש בשם, ואפילו שלא בזמן לקיחה ועשייה, אבל ודאי שרק בקינים יש את ההלכה של לקיחה ועשייה. והערוך לנר (כריתות כח. ד"ה אף) תירץ באופן אחר, שאין הוה אמינא שהגרלה תועיל בשאר קרבנות אלא רק בקינים, לפי שצריך בגורל שיהיו שניהם ממין אחד ולשם חובה אחת, כפי שכתב התוספות ישנים (יומא מא. ד"ה והא הכא) ולכן פשוט לגמרא שהברייתא לומדת קל וחומר מקינים ולא מקרבן בהמה.

לג. **ובביאור** המחלוקת נראה שנחלקו האם שייך חלות הקדש של הפרשת סתומים בשאר קרבן בהמה, שבעופות נתבאר לעיל שיש חלות דין סתומים, משום שהוא חפצא של קרבן אחד שמורכב משני עופות, שפרידה אחת אינה קרבן שלם אלא חסר, ולפיכך שייך להפריש סתומים מבלי לפרש אותם, ואחרי כן מתפרשים בשעת עשיית הכהן, ואי אפשר לפרשם על ידי קריאת שם כיון שהם חלות דין קרבן כזה, שהוא 'קן עופות', שאינו מתפרש אלא בעשיית הכהן [ואם פרח אחד מהם ונאבד, או מת אחד מהם, לוקח אחד מן השוק ומצרפו לזה שנשאר], אולם שאר קרבנות בהמה שאינם נחשבים כולם כחפצא של קרבן אחד, אינם נתפסים בהפרשה זו של 'סתומים', אלא צריך להפריש כל קרבן לשמו המסוים, ואף אם הפריש סתומים אין זה נחשב חלות של סתומים אלא נחשב כהפרשה שעתידה להתברר, וכהתנה בשעת ההפרשה שכל מה שיברר לבסוף יתברר למפרע שלשם זה הוא הפרישו מתחילה. אולם הראשונים שהשוו ביניהם סברו שלאחר שנתחדש חלות דין סתומים, אין זה דווקא בקינים אלא בכל הקרבנות, שיש כזה סוג של הקדש עם שיור, שמצד המקדיש הוא סתום, ולא נקבע שם הקרבן אלא בעשיית הכהן, שגם זה כעין הקדש שקובע את שם הקרבן, שהגדר שהתחדש בסתומים הוא שיש מעשה הקדש של עשיית הכהן שקובע את שם הקרבן, ואפשר לשייך בהקדש של ההפרשה שלא לקבוע את שם הקרבן, אלא מעשה הכהן יבררנו. ולעיל (סוף אות ב) נתבאר שנחלקו האחרונים בנידון זה אם חלות הקדש סתומים היא שיור בהקדש שעתיד להגמר ולהתברר במה שיפרשנו לבסוף, או שהוא חלות הקדש מיוחד שרשאי לשנותו מקדושה לקדושה, אף שכבר נגמר קדושתו בשעת ההפרשה, ואפשר לתלות בכך את שורש המחלוקת אם גם בכל הקרבנות נתחדשה הלכה זו של סתומים.

'סתומים', מפני שההקדש שלהם לא בירר לאיזה קרבן יובאו, וביכולתו של הבעלים לברר ולקבוע אחר זמן מה יביא מהמעות.

אופני הסתומים שמצינו הם שנים, א. קינים, ב. קרבנות נזיר. ולהלן יתבאר האם שייך דין סתומים בשאר אופנים שנצטרפו כמה חיובי קרבנות באדם אחד והפריש מעות או בהמות על כולם מבלי לפרשם. ותחילה נבאר מה הם הדינים המיוחדים של קדושת מעות סתומים.

מת יפלו לנדבה ואין חוששים לחלק החטאת

שנינו במשנה (נזיר כד.) מעות סתומים ומת הנזיר, ילכו המעות לנדבה, ואף שבכלל התורה אם הפריש מעות חטאת ומת ילכו לים המלח[לד], והיה מקום לומר שכיון שבמעות סתומים מעורבים דמי חטאת, יחול עליהם דין זה שילכו לים המלח מחמת חלק החטאת, מכל מקום נתחדש בסתומים שהמעות הולכות לנדבה, כאילו אין ביניהם דמי חטאת, לפי שעדיין לא נקבע ולא נתפרש כיצד יביאו מהם חטאת[לה].

כמו כן אשה שנדרה בנזיר, והיפר לה בעלה, וכבר הפרישה מעות סתומים לקרבנותיה, יפלו לנדבה, כדין 'מותרות' של קרבנות חובה שהולכות לנדבה, ואין אומרים שדמי החטאת ילכו לים המלח, משום שהן סתומים, ומשום כך דינם שונה ממעות מפורשים שילכו לים המלח.

וכשם שיש דין סתומים במעות לנזירות, כך יש דין סתומים במעות של קינים, וכמבואר בנזיר (כה:) שאר חייבי קינים שבתורה שהפרישו מעות לקיניהם ומתו, היו לו מעות סתומים ילכו לנדבה, והחידוש בכך, שאף שהיו המעות מוקדשים אף לשם הבאת חטאת, מכל מקום כל זמן שלא נקבעו ונתבררו לחטאת, אין להם דין של דמי חטאת.

אין מועלים בהם משום חלק השלמים

עוד שנינו (שם כד.) שבמעות הללו, אף שהוקדשו להבאת קרבנות נזירות, לא נהנין ולא מועלים, על אף שבמעות הללו מעורבים מעות שמיועדות לעולה, ובעולה שהיא קדשי קדשים יש מעילה, מ"מ כיון שבמעות סתומים יש בהם חלק המיועד לשלמים, שהם קדשים קלים שאין בהם מעילה, לפיכך אין מועלים אף אם נהנה בכל המעות.

אם רצה יביא מהם בכולם עולה או בכולם חטאת

הלכה נוספת נתחדשה בסתומים (שם כו.), שאם רצה לשנות ולהביא מהם חטאת או עולה באופן אחר משחשב בתחילת ההפרשה, רשאי, וכגון שהפריש מתחילה לשם הבאת קינים, ונמלך להביא בכולם חטאת בהמה, או להביא בכולם עולת בהמה לחובתו, וכגון שמתחילה היה עני והעשיר ורוצה להביא קרבנותיו מבהמה, רשאי להביא זאת מהמעות הסתומים, ואין אומרים שנקבע על המעות הללו שיביא מהם חציים חטאת וחציים עולה.

מקור ההלכה של סתומים

במקור הלכה זו בקרבנות נזיר, נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש (נזיר כה.), רבי יוחנן אמר שהלכה למשה מסיני היא שנאמרה בנזיר, וריש לקיש אמר שלמדים מן הפסוק 'לכל נדריהם ולכל נדבותם' (ויקרא כב יח) התורה אמרה מותר נדר יהא לנדבה.

וביארה הגמרא (כו.) לרבי יוחנן שאף שאמרו שההלכה נאמרה בנזיר, אין זה מיעוט להוציא את חייבי קינים מכלל ההלכה, לפי שההלכה נאמרה על נזיר וחייבי קינים שדומים לו, ומשמע מלשון זו שדווקא באלו, אך בחיובי קרבנות אחרים אף שהיתה חובתו להביא שני קרבנות, כגון אם היה חייב חטאת ואמר גם 'הרי עלי עולה לנדבה', והפריש מעות בסתם על דעת שישתמש בדמים לכל חיוביו, לא חל במעות שם 'סתומים', ונפקא מינה שאם מתו הבעלים והיה במעות הפרשה לשם חיוב חטאת, ילכו המעות לים המלח, כדין דמי חטאת.

עוד נפקא מינה שאם הפריש מעות ואמר 'הרי אלו לחובתי'[לו] ולאחר מכן רצה להביא בהם חטאת בהמה, לא יביא, וכן אם רצה להביא בהם עולת בהמה לא יביא, משום שלא קיבלו שם של 'סתומים', שבכחו להפריש מהם כפי שירצה אף לאחת מחובותיו לחוד, אלא הקדש זה נחשב כספק האם כוונתו כאילו מפרש שחציים לחטאת וחציים לעולה, ודינם כמו מעות שהיו מפורשות לשם קרבן מיוחד, ולאחר מכן נתערבו אלו באלו. אמנם אף אפשרות זו מוטלת בספק, שמא לא נתכוון להפריש חציים לכך וחציים לכך, אלא נתכוון להביא בכולם לשם חובה אחת, ומחמת הספק אי אפשר להביא מהם שום קרבן[לז].

טעם החילוק בין קינים ונזיר לשאר קרבנות

וצריך ביאור מדוע ההלכה של סתומים לא נתחדשה אלא בנזיר ובקינים, והמפרש בנזיר (כו. ד"ה ולאפוקי) כתב בטעם הדבר, שכל ההלכה בנזיר וקינים שבאלו נתחייב בחטאת ועולה בבת אחת, מחמת סיבה אחת, מפני שההפרשה נעשית לצורך שני החיובים בשוה[לח], ואם יתאפשר לו להביא מכולם רק את העולה, יביאנה לחוד, מפני שבודאי הפריש את המעות אף בעבורה, ומה שאין כן במי שנתחייב בחטאת ועולה משתי סיבות נפרדות, שהחטאת על חטא, והעולה בנדבה, אין ודאות שהפריש מתחילה עבור כל אחת מהם, ושמא עיקר כוונתו היתה לחטאת ולא לעולה, משום כך אי אפשר להפקיע מהם את הבאת החטאת, ודינם כמעורבים בודאות עם דמי חטאת, וילכו לים המלח, וכן אי אפשר להביא בכולם קרבן אחד מהם בלבד[לט].

והתוספות ופירוש הרא"ש (ד"ה ולאפוקי) כתבו טעם אחר, שבקינים נחשבים החטאת והעולה כ'חדא ביקתא' [דבר אחד] ולפיכך יכול להביא מכל המעות עולה או מכל המעות חטאת, ומפני שקדושת הסתומים נחשבת כקדושה אחת הכוללת את שניהם, שאף הבאת עולה שייכת להקדש החטאת, והבאת החטאת שייכת להקדש העולה, ששניהם עולים לשם חובת קרבן אחד ומתקיימים זה בזה, ואין בזה שינוי מההקדש הראשון. ומה שאין כן בחובות נפרדות שאי אפשר לקיים בעולה את חובת החטאת, ולפיכך נחשב כשינוי מההקדש הראשון, ואסור לשנותם.

לשיטת ריש לקיש כיצד הדין בחייבי קינים

ובמרומי שדה (שם כה. ד"ה ר"ל) ובשם הגרי"ז (סטנסיל, כו. ד"ה תנא) כתבו שכל זה שייך רק לרבי יוחנן שמקור ההלכה של סתומים מהלכה למשה מסיני, אך לריש לקיש שסבר שבנזיר למדים מן הפסוק שמותר נדר יהיה לנדבה, אין זה שייך אלא בנזירות, אולם בחייבי קינים שאינם מחויבים מחמת נדר כמו נזיר, לא נאמרה הלכה זו כלל. וכן מפורש בדברי תוס' רבינו פרץ (שם כו. ד"ה סתומים) שריש לקיש חולק על הברייתא שאמרה שבחייבי קינים אם מתו יפלו לנדבה, ואכן לא יפלו לנדבה אלא ילכו לים המלח.

דעת רבינו תם שאף בשאר הקרבנות יש דין הקדש סתומים

ודעת רבינו תם (נזיר כו. הו"ד בפירוש הרא"ש ובשיטמ"ק ד"ה מת) כפי שפירש בדברי הגמרא שם 'ולאפוקי מהא דתנאי מי שהיה מחוייב חטאת ועולה שהפריש מעות ואמר הרי אלו לחובתי', שכוונת הגמרא לומר שדברי רבי יוחנן שאמר שההלכה של סתומים נתחדשה בנזיר וכל הדומה לו, בא להשמיענו שאינו סובר כדברי הברייתא שם, אלא יש את ההלכה של סתומים גם בחייב עולה משום נדר וחטאת משום חטא, שהם שני חיובים שונים, ומכל מקום יכול להפריש לשני החיובים הפרשה אחת של מעות, שחל בו הקדש של סתומים.

והוסיפו הרא"ש ושיטה מקובצת (שם) שהעולה מכך שלדעת רבינו תם נחלקו המשנה והברייתא האם יש דין סתומים בנזיר וחייבי קינים, ולדברי הברייתא אין דין סתומים בכלל, ואילו לדברי המשנה (כג:) שיש דין סתומים, הרי זה נוהג בכל הקרבנות.

דברי הרמב"ם והראב"ד בנידון זה

הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ה הי"ג) כתב, היה מחויב חטאת ונדר עולה, והפריש מעות ואמר הרי אלו לחובתי, רצה להביא בהן חטאת בהמה יביא,

---

לד. כדין חטאת שמתו בעליה שהולכת למיתה, והמעות הולכות לים המלח.

לה. אמנם בשם הגרי"ז (סטנסיל, נזיר כד: ד"ה המפריש) הוסיפו שאין זה לגמרי כאילו אינו דמי חטאת, שהרי מותר של עולה ושלמים קרב כעולה ושלמים, ואינו צריך ליפול לנדבת ציבור, ואילו במעות סתומים הללו יפלו לנדבת ציבור, ומשום חלק החטאת שביניהם, שדין מותר של חטאות ואשמות [באופן שאין בו דין חטאת המתה] הוא שילך לנדבת ציבור, ומבואר שלגבי זה שנקבע בו שילך לנדבת ציבור, נחשבים המעות כמופרשים לחובת חטאת, אולם לא לגבי הדין שאם מתו ילכו לים המלח.

לו. וכתבו התוספות (ד"ה ולאפוקי) שדווקא בלשון זו, אך אם אמר אלו לקרבנות צרעתי, או לנזירותי, נכלל בזה תנאי שיוכל להפריש אף מקצתם לאחת מחובותיו, ואין משמעות המחייבת שיביא מכולם לשם חובה אחת.

לז. והמפרש (ד"ה ולאפוקי) כתב שאין להם תקנה, והתוספות והרא"ש (ד"ה ולאפוקי) כתבו שיביא מעות אחרים ויחלל את המעות של חטאת על המעות המיוחדים והמעות של עולה על מעות המיוחדים וצ"ב בדעת המפרש מדוע אי אפשר לעשות כן. ובברכת ראש (שם) כתב שאכן אף המפרש מודה לתוספות שמועיל חילול, אלא כוונתו שאין להם תקנה עד החילול. והקרן אורה (שם) כתב שלדעת המפרש יפלו לנדבה, כדין מותרות, ואין לה דין של חטאת אבודה שנתכפרו בעליה באחרת (תמורה כא:) שהרי אינה אבודה, ורק אם מת ילכו לים המלח.

לח. כעין זה כתבו התוספות (שם ד"ה תני) בטעם דברי רבי יוחנן שההלכה למשה מסיני שנאמרה בנזיר כוללת אף חייבי קינים, משום שכולם דומים זה לזה בכך שחובתם להביאם על דבר אחד.

לט. אמנם מדוקדק מדברי המפרש שכתב כך רק לגבי ההלכה שאי אפשר להביא בכולם עולה או בכולם חטאת, אך לגבי ההלכה הראשונה שאם מת לא יפלו לנדבה אלא ילכו לים המלח, כתב (ד"ה תנא) שהטעם הוא שדווקא במי שמחויב קרבן עופות של קינים, נאמרה בו ההלכה, כגון נזיר שבנזיר טמא בדלות מביא קינים, ושאר חייבי קינים כמותו, ומוכח ששאר חיובים של קרבן בהמה לא נכללו בהלכה זו, כיון שהם מין בהמה, וכן הובא במאירי (כה: ד"ה חייבין). ובשיעורי הגרי"ד (שיעור עא) ביאר שאף שהמפרש מודה לשיטת התוספות שצריך שיהיו שני הקרבנות על חיוב אחד, מכל מקום סובר שההלכה התקבלה רק בחייבי קינים או נזיר, ולשיטתו מצורע עשיר שאינו מביא קינים לקרבנו, אם מת אין המעות נופלות לנדבה, אבל לתוספות שסובר שההלכה התקבלה בכל מקום שחיובי הקרבן באים על חיוב אחד, אם כן מצורע עשיר שהפריש מעותיו ומת יפלו לנדבה.

עולת בהמה יביא, מת והניח המעות ילכו לים המלח. והראב״ד בהשגות (שם) השיג עליו וכתב שהגירסא בגמרא היא שלא יביא[מ], משום שחטאת ועולה מעורבין בהם ולפיכך אם מת כולם ילכו לים המלח. ועוד הקשה, שאם היו כולן ראויים לעולה, למה ילכו לים המלח, הלא יש להם ליפול לנדבה כמו בנזיר וקינים.

ביאורי האחרונים בשיטת הרמב״ם

והכסף משנה תירץ דעת הרמב״ם, שגירסתו היא ׳אם רצה להביא בהן חטאת בהמה יביא, עולת בהמה לא יביא׳, והביאור הוא שמפרשים מה שאמר ׳אלו לחובתי׳ שכוונתו להביא בהן חטאת, כי אין אדם מניח חובותיו שנתחייב בהם מקודם ולהביא חובותיו שהתחייב בהם עכשיו, נמצא שהמעות הם דמי חטאת ולא דמי עולה, ולכן כשמת ילכו לים המלח. והלחם משנה תירץ שאין צורך לשנות הגירסא, אלא הביאור ברמב״ם הוא שכל זמן שלא פירש דבריו אלא אמר ׳אלו לחובתי׳ סתם, יש ספק בכוונתו אם התכוין לעולה או לחטאת, ולכך כשמת ילכו לים המלח, ומכל מקום אם עושה מעשה בחייו ומביא במעות עולה נמצא שהוא מפרש דבריו בהבאת העולה, שמה שאמר ׳אלו לחובתי׳ כוונתו היתה להביא בהן עולתו, ואין לומר שבאמת כוונתו היתה להביא בהן חטאת ורק עכשיו חוזר בו ורוצה להביא בהן עולה, שמסתבר יותר שמפרש דבריו מלומר שחוזר בו, אבל כשמת ולא הספיק לפרש דבריו, עומד הספק בעינו, ולכך המעות ילכו לים המלח[מא].

יישוב השגת הראב״ד

ובשם הגרי״ז (סטנסיל, נזיר כו. ד״ה ולאפוקי) כתבו ליישב דברי הרמב״ם בב׳ אופנים. א. בשם הגר״ח[מב] ביארו שאף שרשאי להביא מהם בכולם עולה או חטאת, מכל מקום ילכו לים המלח כדין חטאות המתות, לפי שחלה בהם כזאת קדושה שכלול בה שם חטאת, ומדין ׳מותר חטאת׳ חל בה דין חטאת המתה שתפקע קדושתה להקרבה, ותלך לאיבוד, וזה מפקיע גם את קדושת העולה שיש בהם, כיון שהפקעת הקדושה היא גוף הדין שחל בחטאת שמתו בעליה, ולא רק מצד שמתבטל הסיבה להקרבת החטאת, אלא שהוא דין מיוחד שהמעות הללו הולכות למיתה ואיבוד, ויפקע מהם כל דין הקרבה שאפשרי עדיין לקיים בהם.

ב. בשם הגרי״ז ביארו להנתבאר לעיל (סוף אות ב) שחלות הקדש של סתומים הוא דין מיוחד, שנקבע בו שאמנם חלה קדושה גמורה לגבי כל אחד מהקרבנות שעומדים להביא מהם, והוא מיועד לכל הקרבנות בשוה, כאילו יש בו תערובת של דמים מפורשים, ומכל מקום כיון שהם ׳סתומים׳ יש לו רשות לשנותם מקדושה לקדושה, שכך נתחדש בדיני סתומים שרשאי לשנותם, ומשום כך יכול להביא בכולם רק חטאת או עולה. אמנם כל זה בשעה שעדיין הבאת החטאת כשירה וראויה להתקיים, כאשר הבעלים חי, אולם כאשר מתו הבעלים וחלק החטאת נהפך להיות חטאת המתה, נמצא שהתערובת היא עם חטאת המתה, ולא עם חטאת כשירה להקרבה, ומחמת כך בטל דין ׳סתומים׳ המאפשר לשנותו מקדושה לקדושה ולהביא בכולו עולה, אלא חוזר להחשב כמעות מפורשים, שחלק מהם הוא דמי חטאת שילכו לים המלח, ואכן לא כל המעות צריכות להאבד, אלא רק חלק החטאת.

והוסיף נפקא מינה בין ב׳ האופנים שנתבארו, האם מועלים במקצתם שהוא כשיעור העולה או השלמים מלבד חלק החטאת, שלדרך א׳ שכל המעות חל בהם דין חטאת המתה, אין מועלים בהם כלל, כדין מעות שילכו לים המלח (מעילה י: כא:) אולם לדרך ב׳ שרק מקצתם דינם כדמי חטאת, הרי שהשאר עדיין בקדושתם ומועלים בהם.

האם יפלו לנדבה מסברא או מכח הלכה למשה מסיני

והנה הרמב״ם (פסולי המוקדשין פ״ה הי״א) כתב בזה הלשון ׳כל חייבי קינין רצה להביא בהן עולת העוף לבדה יביא׳. ובהלכה י״ב כתב ׳לפיכך אם הפריש מעות לקינין סתם ומת יפלו כל אותן המעות הסתומין לנדבה שהרי כולן ראוין לבוא עולה׳, ומשמע מדבריו שהיא סברא גמורה, שמתוך שאפשר לשנותם מחטאת לעולה, אין להם דין קדושת חטאת[מג]. והקשה בקרן אורה (נזיר כו: ד״ה אלא) שהרי בגמרא למדים זאת מכח הלכה למשה מסיני, ולא משום הסברא שראויים לבוא עולה.

ואמנם התוספות (שם כד: ד״ה יפלו) תמהו על הגמרא מדוע הוצרכו להלכה מיוחדת בזה, ולא אמרו שכך הוא מסברא, שאין בהם דין של דמי חטאת לפי שראויים להביא כולם לעולה, ותירצו בב׳ אופנים, א. שכל מה שרשאי לשנותם היינו בחייו, אבל תיכף שמת אין כח לשנותם, ולפיכך היינו אומרים שנחשב כדמי חטאת מעורבים בהם, וחידשה ההלכה למשה מסיני שיפלו לנדבה. ב. שכל מה שרשאי הוא במפרש ׳לנזירותי׳ שמשמעו אף למקצת קרבנותיו ואינו חייב להביאם לחטאתו, אך באומר ׳לקרבנות נזירותי׳ אינו רשאי להביא רק מקצתם אלא חייב להביא אף את החטאת מהם[מד]. וכתבו הבאר משה (כרייף, שם כו. ד״ה תנא) וקרן אורה (בתוס׳ ד״ה והא) שהרמב״ם אינו יכול לסבור כשני התירוצים הללו, שהרי דבריו בנתינת הטעם שראויים להביאם עולה, אמורים אף במת הנזיר, ואף באומר ׳לקרבנות חובתי׳, שהרי לא חילק בכך, ויקשה עליו כדלעיל, שבגמרא נתנו לכך טעם מכח הלכה למשה מסיני, ולא מהסברא.

ובליקוטי הלכות (נזיר י: זבח תודה ד״ה ושאר) כתב שהרמב״ם סובר שאין צריך להלכה למשה מסיני בחייבי קינים כדי שיהיה דינם להקריבם כעולת נדבה, אלא מסברא כיון שהם ראויים לבוא עולה אין עליהם דין חטאת שמתו בעליה, וכל זה דווקא לגבי חייבי קינים, אולם בנזיר צריך לחדש את ההלכה למשה מסיני[מה]. וטעם החילוק בין נזיר שצריך בו להלכה למשה מסיני לחייבי קינים, שבנזיר לא מצינו כלל מקור לומר שיש דין סתומין, ובפשטות אין הסתומין עושהו הקדש אחד שיהיה יכול להביא הכל מכל המעות כיון שקדושת הקרבן נקבע לא ע״י הכהן אלא רק ע״י הבעלים, אם כן לא מצינו מקור לומר שיכול להביא הכל לעולה, על זה צריך פסוק שיש דין שמביא הכל לעולה, אבל בקינים מבואר בדברי רב חסדא (יומא מא. נזיר כו: כריתות כח.) שההקדש חל בתורת סתומים, ואינו נקבע אלא ע״י הכהן או לקיחת הבעלים, והרי זה מוכיח שיש חלות הקדש של סתומין, ולכן אין צריך מקור נוסף שאם מתו בעליה ילך לנדבה, אלא מסברא ידענו שאין להם דין של דמי חטאת.

ולפי״ז עולה שהדין של חייבי קינים אינו תלוי בהלכה למשה מסיני, אלא בסברא, ואם כן אף לדעת ריש לקיש שלמדים את נזיר מהפסוק שמותר נדר הולך לנדבה, יש לומר שכל זה דווקא בנזיר, אך חייבי קינים נלמדים מן הסברא שנתבאר ברמב״ם, ואין מחלוקת ביניהם בדין חייבי קינים, והכל מודים שיפלו לנדבה[מו].

ה. כיצד הסתומים נהפכים למפורשים

סתומים שנהפכים להיות מפורשים

בסוגיא בנזיר (כו.) מבואר שחלות ׳מפורשים׳ שייך במקום שהוא מפרש בשעת ההקדש לגמרי, אך ישנם גם קרבנות סתומים שאפשר להפקיע מהם את שם ׳סתומים׳, אף אם לא מתפרש לגמרי. וכך כתוב בגמרא ׳אמר רב אשי, אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי הרי זה מפורשים.

מ. ובעין זה הגירסא בתוספתא (מעילה פ״א ה״ה) ׳אם רצה להביא בהן חטאת העוף לא יביא עולת העוף לא יביא׳, אלא ששם הנידון בקרבן עוף, והנידון בברייתא במסכת נזיר הוא בקרבנות בהמה.

מא. ובחידושי רבינו מאיר שמחה (נזיר כו. ד״ה ואם) תירץ כעין זה.

מב. וכתבו שאפשר שהוא בשם הגר״מ סולובייצ׳יק בן הגר״ח.

מג. ובשם הגרי״ז (סטנסיל, נזיר כו. ד״ה ומלשון) הובא שהיה מקום לדון בכוונת דבריו, שהנה בהלכות מעילה (פ״ד ה״ד) כתב לגבי מחויבי קינים שהפרישו סתומים אם מתו יפלו לנדבה, וסיים ׳כמו שביארנו בנזירות׳ ומוכח שיסוד ההלכה בקינים הוא כמו בנזירות, ולכאורה אין צורך ללומדו מנזירות, אלא יש ללומדו מן הסברא שכתב בהלכות פסולי המוקדשין, לפי שראויים להביא בכולם עולה, והיה לו לומר ׳כמו שביארנו בפסולי המוקדשין׳ ומכך שציין להלכות נזירות מוכח שאין זה נלמד מהסברא אלא מן ההלכה, ולפי״ז יש לומר שמה שכתב ׳לפי שראויים להביא בהם עולה׳ הוא רק סימן לכך שהם סתומים ויכול לשנותם, ואין זה גופא הסיבה לכך שאינם כדמי חטאת שילכו למיתה.

מד. ובשם הגרי״ז (סטנסיל, נזיר כד. בתוס׳ ד״ה יפלו) כתב שנחלקו שני התירוצים בתוספות, ביסוד דין מעות סתומים, שהובא לעיל (סוף אות ג) שהגרי״ז חקר אם חלות דין סתומים הוא שיור בהקדש, שלא בירר מה שם הקרבן שעליו, אלא התנה שיברר את ההקדש לאחר מכן, או שאף שחל בו הקדש גמור וקבע בו את כל המינים שמיועד להקריבם מכל מקום חל בו דין סתומים שרשאי לשנותם מקדושה לקדושה, וזו המחלוקת בין התירוצים בתוספות, שהתירוץ הראשון סבר שהוא חלות דין סתומים שבכל ענין רשאי לשנותם מקדושה לקדושה, אולם התירוץ השני סבר שאין זה רשות לשנות את ההקדש, אלא שיש שיור בהקדש ולא נגמר ההקדש עד שיברר איזה שם קרבן יש לכל אחת מהמעות או הבהמות והעופות, ולפיכך יש חילוק בלשון המפריש, בין אומר לנזירותי לאומר לקרבנות נזירותי.

מה. ומה שכתוב בגמרא בדברי רבי יוחנן נזיר וכל הדומה לו, אין הכוונה שהכל מהלכה למשה, אלא שכמו שיש בנזיר הלכה ללכת לנדבה כך יש בעולה הלכה זו שיכול להביא מכל המעות עולה, אבל לא מצד ההלכה.

מו. והקרן אורה (שם כו. בתוס׳ ד״ה והא) כתב כעין זה, שלדעת ריש לקיש יש לומר שהדין שיפלו לנדבה קיים אף בשאר קרבנות, ולא דווקא בנזיר וקינים. ומשום הסברא שכתב הרמב״ם, שהם ראויים לעולה.

ואפילו אם אמר אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי, הרי זה נחשב כמפורש. ואיכא דאמרי אמר רב אשי וכו', אמר אלו לחובתי הרי הם כמפורשים', דהיינו שלא ייחד במפורש אלו מעות מביניהם יבואו לעולתו לשלמיו ולחטאתו, מכל מקום הרי זה נחשב כאילו פירש, ומעתה נחשב כמעות שנתפרשו כל אחד לאיזה שם קרבן הוא מוקדש, אלא שהם תערובת זה עם זה, ודינם כתערובת של מעות מפורשים. ונפקא מינה שעל ידי שנחשב כמפורשים אינו יכול להביא מכולם עולה או חטאת, כיון שנפקעה מהם תורת סתומים.

והרמב"ם (נזירות פ"ט ה"ד) כתב שכאשר אמר הרי הן לחובתי הרי אלו כמפורשים[מז]. והקשו האחרונים[מח], מדוע כתב בהלכות מעילה (פ"ד ה"ד) 'אחד ממחוייבי הקינין שהפריש מעות ואמר אלו לחובתי מועלין בכולן ומועלין במקצתן, ואם מת יפלו לנדבה'. והרי כאשר אמר לחובתי הרי זה נחשב כמפורשין כמו שכתב בהלכות נזירות[מט], ואם כן אף לענין מעילה היה לנו לומר שאינו מועל במקצתם שהרי חלק מהם הוא שלמים שאין בהם מעילה, ואם מת מדוע יפלו לנדבה, הלא יש בהם דמי חטאת שדינם שילכו לים המלח[נ].

לשיטת הרמב"ם אינו יכול לפרש את המעות בקינים

הבאר משה (כרייף, נזיר כו. ד"ה ושוב אחרי) הוסיף להקשות שאדרבה לשיטת הרמב"ם לכאורה אי אפשר לפרש את המעות בין ההפרשה הראשונה ללקיחת הבהמה או העופות, שהרי לשיטתו שכתב (פסולי המוקדשין פ"ה הי"א, הובא לעיל) שאף אם אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי אינם מתפרשים בכך, אלא רק בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן, נמצא שאין אמירתו פועלת כלום[נא].

חילוק הגרי"ז שיש שני דינים של סתומים

בשם הגרי"ז (סטנסיל, נזיר כו. ד"ה אר"א) הביאו ליישב דעת הרמב"ם, ששני דינים נאמרו בהפרשת סתומים, א. דין כללי, שיש הפרשת סתומים הן בקינים הן בשאר קרבנות, שרשאי לשנות בהם מקדושה לקדושה, מבין סוגי הקרבנות שנתכוין להפריש את המעות עבורם. ב. דין מיוחד של סתומים בנזירות, שהוא דין מיוחד דווקא בנזירות ולא בשאר קרבנות, וזוהי ההלכה למשה מסיני שאם מת יפלו לנדבה, אף שיש ביניהם דמי חטאת. והחילוק בין שתי ההלכות, שהדין של סתומים בנזירות, אכן תלוי בכך שסתם את ההפרשה ואילו אם פירש ואמר 'אלו לחובתי', נחשבים מפורשים, ולפיכך אם מת ילכו לים המלח. אולם לגבי הדין הכללי של סתומים שרשאי לשנותם מקדושה לקדושה, אף אם אמר אלו לחובתו לא נקבע בכך כלום, ואינם כמפורשים אלא כסתומים[נב].

חצי שנתפרש גורר את השאר להיות כמפורש

אופן נוסף מצינו בסוגיא בנזיר (כו.) שהסתומים נהפכים למפורשים, אם נפלה דמי חטאת מביניהם הרי הן כמפורשין, ופירש המפרש (ד"ה אמר) שאף שלא שהפריש מביניהם את דמי החטאת ולא קרא להם שם, אלא נפרדו או נאבדו כשיעור דמי החטאת, מכל מקום נחשב שמאליהם חל עליהם דין חטאת וילכו לים המלח, והשאר לא יפלו לנדבת ציבור, אלא נשארים כדין דמי עולה ושלמים, ומביא בדמי חציין עולה ובדמי חציין שלמים. והקרן אורה (ד"ה אם נפלו) השיג על כך, מנין לחדש שאף מאליהם נחשבים כנתפרשו לדמי חטאת, ואין זה מסתבר לתלות בכך שהיו אלו דמי החטאת שנפרדו, ושמא אלו שנפרדו היו דמי העולה או השלמים, ולפיכך פירש שמדובר באופן שהפריד מהם כשיעור דמי החטאת ונתכוין שיהיו מיוחדים לחטאת[נג].

ובטעם הדבר שכל המעות נהפכו למפורשים, צריך ביאור שהלא עדיין הם סתומים לגבי שני הקרבנות הנותרים, של עולה ושלמים. ופירשו התוספות (ד"ה אמר) שכך נתקבלה ההלכה, שכל מה שחל דין שיפלו לנדבת ציבור הוא מחמת שנחשבים סתומים שיש ביניהם דמי חטאת, ואינו נחשב סתומים אלא כאשר כולו סתום אבל אם חציה כבר נתפרש, אף שנשארו בו שני קרבנות שלא נתבררו אם לעולה או לשלמים, כבר אין עליהם דין סתומין. ולפיכך נידונים כאילו נתפרשו כל המעות שיש בהם חלק לעולה וחלק לשלמים, וחזרו ונתערבו, ודמי עולה ושלמים שמתו בעליהם נשארים בדין הקרבתם של עולה ושלמים, ויורשיהם מקריבים אותם כקרבן יחיד, ואינם נהפכים לנדבת ציבור.

בקינים כאשר נעשה אחד מהם חטאת או עולה

ולפי"ז עולה שבקינים סתומים, אם היו שני עופות, והאחד נתפרש בעשייתו להיות עולה או חטאת, ממילא השני נקבע מיד כחטאת או עולה [לפי הענין שראוי להיות], וכן מבואר בכמה משניות במסכתין. ושנינו (פ"א מ"ב) חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין החטאות שבחובה, ופירש הרא"ש משום שאם היא המעורבת הרי מוטב [שהיא חטאת] ואם היא מקן חובה הרי הכהן קובעה לחטאת, אבל עולה אינו יכול להקרב מפני תערובת החטאת, ושתי חטאות אינו יכול להקריב משום שמא החטאת שהקריב תחילה היתה מהקן חובה ובהקרבה לחטאת נקבעה בת זוגה לעולה, והרי יש כאן תערובת חטאת ועולה וימותו. ומתבאר מכך שהעוף הסתום שנשאר בקן חובה, נתברר ונקבע להיות עולה, ואי אפשר להמשיך לעשותו חטאת עבור חובה אחרת, ולפיכך דינו כתערובת חטאת ועולה מפורשים. וכן שנינו שם במשנה ג', חובה שנתערבה זו בזו, מחצה כשר ומחצה פסול, ופירש הרא"ש משום שמא היו שתי חטאות לזו והוקבעו שכנגדן לעולה, ושתי עולות לזו והוקבעו שכנגדן לחטאת, והרי חטאת ועולה מעורבות יחד.

ומתבאר מכך שכאשר הקריב את החטאת או את העולה, בן זוגו נהפך להיות מן הסוג השני, אם האחד שהקריב הוא חטאת בן זוגה נהפך להיות עולה, ואם הקריב לעולה בן זוגו נהפך להיות חטאת.

אם עשה את כל הקינים למטה לדעת הרמב"ם

והנה הרמב"ם כתב (פסולי המוקדשין פ"ח ה"ב) 'נתערבה חטאת בקן סתומה של חובה, אינו כשר אלא מנין חטאות בלבד, אבל מנין העולות פסולין שהרי נתערבה חטאת בעולות, לפיכך אם היתה החובה שתים בחטאת, חצי החובה כשר וחציה פסול, ויראה לי שהוא עושה כולן למטה כמעשה חטאת', והראב"ד בהשגות (שם) השיג עליו, כיצד רשאי לעשות את כל העופות למטה, הרי זה כאומרים לו הקרב פסולין למזבח, שהעולות אם יעשו אותן למטה יפסלו, אלא ודאי אומרים לו לא תקריב אלא כמנין חטאת שבחובה ועשה אותן למטה, עכ"ל. ופירוש דבריו הוא שתיכף שעשה חלק מהעופות למטה לחטאת, שאר העופות שבסתומין נהפכו להיות עולה, והעולה שעשאה למטה הרי היא פסולה, וכיצד אפשר להתיר להקריב עולה בפסול.

ובכסף משנה (שם) כתב ליישב, שהקינין הסתומין כשמתחיל לעשותם לחטאת למטה עדיין אינו פסול, וכל מה שקשה הוא מחמת שנהפך להיות עולה, ועל זה יש לומר, שכיון שהם קינים סתומים ולא קרא שם עולה על שום אחד מהפרידות אינם פסולים. והאחרונים הקשו שדבריו תמוהים כיצד נחשבים עדיין כסתומים, שהרי כיון שמקריב את הסתומין חלקם להיות

מז. הבאר משה (כרייף, נזיר כו. בתוס' ד"ה הא, ד"ה מיהו) הקשה לפי"ז על מה שכתב הרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין (פ"ה הי"ג) שבאופן זה שאמר אלו לחובתי, אם מת ילכו לים המלח, ומשמע שכל המעות הולכות לאיבוד, ומדוע לא נאמר שיפריש מתוכם רק את חלק החטאת ויאבדנו, ולא כל המעות צריכות להאבד, כפי ששנינו (נזיר כד.) 'מעות מפורשין דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין בהן דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן דמי שלמים יביאו שלמים ונאכלין ליום אחד ואין טעונין לחם'. שהרי אף באומר אלו לחובתי נעשו כמפורשים לגמרי, ודינם צריך להיות כדין מפורשים אף לענין זה.

מח. באר משה (שם ד"ה עוד ק"ל), חזון יחזקאל (תוספתא, נזיר פ"ג ה"ח ד"ה מעות) ושאר אחרונים.

מט. והוסיף הבאר משה שלשונו של הרמב"ם תמוה, שכתב 'יפלו לנדבה כמו שביארנו בנזירות', וכיצד כתב שדבריו בהלכות נזירות מתאימים לדבריו בהלכות מעילה, ולהיפך הוא, שלפי דבריו שם שדינם כמפורשים לא יוכלו לילך לנדבה.

נ. הבאר משה (שם) רצה לומר שיש חילוק בין האופנים, שברמב"ם בהלכות נזירות גורסים לחובותי בלשון רבים [וכך הרמב"ם גרס בדברי הגמרא בנזיר על דין זה] ודווקא בזה משמעות לשונו לומר שהמעות הם כמפורשים, אבל בהלכות מעילה גורס שם לחובתי בלשון יחיד, ולכן אינו נחשב כמפורשים, ובחזון יחזקאל (שם) הביא שיש גירסאות שגרסו כך בספרי הרמב"ם, אמנם בגירסת מהדורת פרנקל גורסים בשניהם לחובתי, בלשון יחיד, ומכל מקום באומר בנזירות לחובתי הרי זה כמפורש, ואילו בקינים הדין שלהם שהוא אינו מפורש, והסתירה בדבריו בעינה עומדת.

נא. ויש להעיר שהיה מקום ליישב, להנתבאר לעיל (אות ג) שנחלקו הראשונים האם דין סתומים שייך בכל הקרבנות, ויש אומרים שלא שייך סתומים אלא בקינים, שבהם אינו נקבע בקריאת שם אלא בלקיחת הבעלים או עשיית הכהן, וטעם הדבר משום שדווקא קינים נחשב שהוא חפצא של קרבן אחד, כמבואר לעיל (אות א) שאין קרבן עוף שלם אלא בשני עופות, ולא בפרידה אחת, ולפי"ז יש לומר שעיקר הדין של קינים הוא דין מיוחד, ושאר קרבנות או נזירות הן הלכה אחרת של סתומים, וכל מה ששייך דין סתומים בשאר קרבנות הוא בתורת 'שיור בהקדש' שאינו גומר את ההקדש בתחילה אלא התנה שיפרשנו לבסוף, ולפי"ז יש לומר שדווקא בשאר קרבנות אם אמר אלו לחובתו נחשב שנהפכו למפורשים, אך בקינים שהם באמת קרבן אחד, לא יועיל לומר אלו לחובתי כדי לפרשם, ונשארו סתומים. ולא זו בלבד שלאחר ההפרשה לא יועיל לפרשם ולומר אלו לחובתי, או אלו לחטאתי ואלו לעולתי, אלא אף אם בשעת ההפרשה אמר כך לא הועיל כלל, כמבואר לעיל (סוף אות ב) לדעת הקרן אורה והגרי"ז שנקטו בדעת הרמב"ם שאכן לא יועיל בקינים שום פירוש בשעת הפרשת מעות, אלא רק בלקיחת הקינים או בעשיית הכהן, וזהו ודאי דין מיוחד בקינים, ואילו בשאר קרבנות מועיל הפירוש בשעת הפרשת מעות [והבאר משה שהקשה כך הלך לשיטתו שהובא לעיל שם, שלהרמב"ם מועיל פירוש בהפרשת המעות אף בקינים, כמו בשאר הקרבנות].

נב. ובטעם החילוק ציין הגרי"ז לדברי התוספות (נזיר כו. ד"ה ולאפוקי) שביארו שבלשון של 'לחובתי' משמע שמתכוין לחטאת, שהיא נחשבת 'חובה', וממילא יש כאן פירוש רק לגבי החטאת ולא לשאר הקרבנות, ולפיכך לגבי שאר דיני סתומים עדיין היא הפרשה של סתומים, אולם לגבי הדין של יפלו לנדבה שנאמר בנזירות, לא נאמרה הלכה זו אלא כשהחטאת לא נקבעה בפירוש, אך כשפירש והזכירה בשעת הפרשה בכך שקרא לה 'חובתי' הרי נחשבים כדמי חטאת שילכו לים המלח.

נג. והוסיף שמדברי התוספות (שם ד"ה אמר) משמע שבשעת ההפרשה כבר אמר 'אלו לחטאתי', ולפי"ז מעולם לא היו סתומים, וכתב שלא משמע כך בגמרא, אלא משמע שמתחילה היו סתומים, ואחרי כן נפלו מהם דמי החטאת.

לחטאות נקבעים השאר לעולות, כנתבאר לעיל שעל ידי עשיית קצתם כחטאת נקבעו השאר ממילא לעולה, והרי זה מקריב עולות מפורשים למטה.

דברי המקדש דוד ששייך שלא יפרשם בעשיית הכהן

ובמקדש דוד (סי׳ כח סק״ב ד״ה כתב הרמב״ם) כתב ליישב שכשמקריב את הראשונות למטה אינו עושה זאת בתורת ׳פירוש׳, אלא עושה זאת בתורת ׳המשכה׳, שיש ב׳ אפשרויות של הקרבה בסתומין, א. שהוא מפרש את החטאת, וממילא השאר מתפרש להיות עולה, ב. אך יש אפשרות שניה לעשות בתורת ׳המשכה׳, כפי שמבואר בסוגיא בזבחים (סו.) שכאשר עושה מעשה חטאת בעולה**נד**, אפילו עולה גמורה נהפכת להיות חטאת וכשירה, ומשום זה גם בסתומים הללו אם אינו מתכוין לעשותה חטאת בתורת פירוש של הסתומים, אלא הוא מתכוין לעשות זאת מצד דין המשכה, ועל דעת שישארו סתומים, נשאר הכל כסתומין והעוף השני לא מתפרש להיות עולה, כיון שאינו נעשה בתורת פירוש, אלא כ׳המשכה׳**נה**.

האם שייך להכשיר משום זריקה שלא במקומו בקרבן עוף

ויש מי שכתב**נו** ליישב דברי הכסף משנה באופן אחר, שהנה מצינו הלכה בגמרא בזבחים (כו:) שאם הגיע דם למזבח אף שלא במקומו, מכל מקום נתכפרו הבעלים, ונחלקו הראשונים האם נאמר דין זה של ׳שלא במקומו׳ בחטאת העוף, שהתוספות בזבחים (סו. ד״ה למעלה) כתבו שיש בו את ההלכה שאף שלא במקומו כמקומו דמי, וכשר אף אם נעשה שלא במקומו, אך השיטה מקובצת (שם בתוס׳ ד״ה למעלה) כתב שבעוף לא נתחדש דין שלא במקומו כמקומו**נז**, ובטעם הדבר ביארו החזון איש (זבחים סי׳ ז סק״א) ובחידושי מרן רי״ז הלוי (עמ׳ מה) שיש לומר שיש דין של מקום עבודת הזאת הדם, מלבד דין הגעת הדם למזבח, ומצד עבודת ההזיה אי אפשר להכשיר אותה שלא במקומה. ובאופן נוסף הובא בשם הגר״ח (סטנסיל, הגרי״ז מנחות ב: ד״ה מלקה בכל מקום) שיש פסול מיוחד בחטאת העוף ובעולת העוף, שלא יעשה בהם ׳מעשה חטאת׳ או ׳מעשה עולה׳, כדי להבדיל ולהבחין ביניהם, ועל זה לא שייך לומר שאף שלא במקומה נידון כמקומה, שהרי נעשה בו מעשה חטאת הפוסלו**נח**.

אימתי מעשה חטאת בעולה פוסל העולה

ומבואר מדבריהם שלולא הפסול המיוחד של ׳מעשה חטאת בעולה׳, היה מקום להכשירו משום שלא במקומו כמקומו, ולפי זה יש ליישב דברי הכסף משנה, שאף לאחר שנתפרש העוף שנשאר בקן, לעולה, מכל מקום יהיו כשירות אף כשנעשו למטה במזבח שלא במקומם, ולא נפסלו בכך שנעשה בה מעשה חטאת, כיון שהיו סתומים מתחילה, ועדיין דין סתומים עליהם, שהדין הזה של ׳מעשה חטאת בעולה׳ שפוסלו, נאמר רק בעוף שעשאוהו מפורש לעולה, אך בעולה שלא נתפרשה בעצמה, אלא משום דין הסתומין שבו נהיה לעולה, שכיון שהקריבו את בן זוגה לחטאת, היא נהייתה עולה, בזה כיון שהיא באה מסתומין לא נפסל משום שנעשה מעשה חטאת בעולה, ואדרבה בזה הכל מודים שיש בה דין ׳שלא במקומה כמקומה׳ והרי היא כשירה. וטעם הדבר כיון שאינה מופקעת ממעשה החטאת שהרי קדושתה היא קדושת סתומים. ומשום כך סבר הכסף משנה שלא תפסל העולה שנעשית למטה כמעשה חטאת, אלא הקרבן ריצה וכיפר כמו כל קרבן שנזרק דמו שלא במקומו.

ז. הדברים ששייך בהם דין מעות סתומים

האם יש חילוק בין מעות לבהמה

יש לדון האם הדין של מעות סתומים נאמר רק במעות ממש, שהקדושה שבהם סתומה ואינה נקבעת לשום סוג של קרבן עד שיפרשנו, אך אם יקדיש חפץ אחר בקדושת דמים, אין בו את ההלכה של סתומים, או שמא אין סברא לחלק ביניהם, וכל דבר שהוא קדושת דמים שייך בו דין מעות סתומים, לפי שכל ההקדש שבו הוא לצורך קניית הקרבנות, ואם לא פירש את חלות ההקדש, חל בו דין של סתומים.

ומצינו שנחלקו בזה בסוגיא במסכת נזיר (כו:) אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא מעות אבל בהמה הרי היא כמפורשת. אמר רב נחמן לא שנו אלא תמימה אבל בעלת מום הרי היא כסתומה, אבל נסכא לא. ורב נחמן בר יצחק אמר אפילו נסכא, אבל סואר של קורות לא.

ומתבאר מדברי הגמרא שהכל מודים שבהמה בעלת מום שלא חלה בה אלא קדושת דמים, דינה כמעות סתומים, אולם בחפצים אחרים כגון חתיכת כסף [נסכא] או קורה [סואר של קורות] נחלקו האמוראים האם דינו כסתומים, וצריך ביאור מדוע יהיו שונים ממעות, והלא בכולם לא חלה אלא קדושת דמים.

מהו החילוק בין תמימה לבעלת מום

והנה בדין בהמה הרי היא מפורשת, אמרו בגמרא שהיתה בהמה תמימה שראויה לקדושת הגוף. ודנו הראשונים האם הנידון בראויה לקרבנות הללו, או שאינה ראויה לקרבנות שהפריש עליהם עתה, אלא שהיא כשירה לקרבנות אחרים. והוכיחו התוספות (ד״ה אבל) והרא״ש (ד״ה לא שנו) שהכוונה בזה שהפריש בהמות שאינן ראויות להקרבת הקרבן, שאם היו ראויות מבואר בגמרא שם (כז.) שכל הראוי לקרבנו הרי הוא נקבע מאליו כקרבן מפורש שנקבע על ידי קריאת שם, ואם כן פשיטא ומה חידש רב הונא בחילוקו בין מעות לבהמה, ובעל כרחך שמדובר בשלשה פרים שאינם ראויים לנזיר כלל, ומכל מקום נחשב כמפורשים משום שחלה בכל אחד קדושת הגוף גמורה, מתוך שראוי למזבח לקרבן אחר, ומשום זה אינו נפדה עד שיפול בו מום, אכן צריך ביאור מדוע באופן זה לא דנים את התמימה כבעלת מום, הלא בפועל אינו משמש להקרבה אלא רק דמיו קרבים, ועדיין הוא סתום ואינו מפורש.

שיטת רבינו תם והרא״ש שהוא גזירה דרבנן

וביארו התוספות בשם רבינו תם, וכן כתב בפירוש הרא״ש, שאין זה מעיקר דין תורה, אלא הוא גזירה דרבנן שמתוך שצריך להמתין עד שיפול בו מום, עלול לשהות זמן עד שיפדוהו ויוכלו להקריב ממנו קרבן לנזירותו, ולפיכך יש לחוש שמא נתן בדעתו להקדיש חלק מהדמים לשם חטאת, ועל ידי זה נעשו כמפורשים, ומשום כך גזרו שלעולם דינו כמפורשים. ומה שאין כן בבעלת מום שאין צורך לשהות במכירתה ותיכף מוכרים אותה על מנת לקנות את הקרבנות בדמיה, ואין לחשוש שמא יעשם למפורשים קודם המכירה.

ובאופן זה ביארו התוספות ופירוש הרא״ש (ד״ה אבל נסכא) את המחלוקת בנסכא וסואר של קורות, שאף בהם יש מקום לגזירה, שהמעות מצויים לקנות בהם תיכף בלא שהייה, אך נסכא שאין שומת דמיו ידועה עלולים להשתהות עד שישומו את שוויה, ובינתיים יש לחשוש שנתכוין לקבוע את חלק החטאת שבתוכם, אך מאידך יש לומר שיש אנשים הרגילים למוכרה מיד ומחליפים אותה לדמים ואין משתהים בכך, ובדמים הם קונים את הקרבנות, וממילא אף הנסכא נחשבת כמו מעות. וכמו כן סואר של קורות יש לחשוש שמא ימתין עד שיזדמן לו קונה שצריך קורות לבנין, ובינתיים הוא יתכוין לברר את חלק החטאת, ועל ידי זה נעשו מפורשים, ומשום כך גזרו עליהם שאינם כמעות סתומים.

שיטת התוספות שהוא דין דאורייתא

ובתוספות (כז. ד״ה וכי תימא) כתב לבאר באופן אחר שאין החילוק ביניהם מצד גזירה דרבנן, אלא הוא חילוק מעיקר הדין, משום שכך ההלכה נשנתה דווקא ב׳מעות׳ סתומים, אבל לא בשאר דברים שהם קדושת דמים, ומשום הסברות שנתבארו לעיל, שאינם דומים למעות בכך שאין מחליפים אותם מיד לדבר הנקנה תמורתם, ומכל מקום הוא חילוק מעיקר הדין שדווקא דבר שהוא עומד למכירה מיד, נחשב כמו מעות. ולפיכך לרב הונא ורב נחמן דווקא בהמה בעלת מום נחשבת כמעות, אך לא נסכא.

נד. היינו שמקריבה למטה במזבח, מתחת לחוט הסיקרא, וגם לא הבדיל את ראשה ושני הסימנים בצואר, ולא עשאה בראש המזבח כפי שצריך להקריב את עולת העוף, וגם לא הבדיל את שני הסימנים כפי שצריך לעשות בעולת העוף, ועל ידי זה נמשכת ונהפכת לחטאת העוף.

נה. אמנם עדיין יקשה לדבריו במה שכתב הרמב״ם שם שעושה את כולם למעלה לשם עולה, ולכאורה אם אינו עושה זאת כפירוש לסתומים, אי אפשר לומר שעושה זאת כהמשכה לעולה, שאי אפשר לעשות את החטאת לעולה ע״י המשכה, כמבואר בסוגיא בזבחים שם, משום שתיכף שמלק סימן אחד נחשב מליקה של חטאת, ומליקה אף בראש המזבח כשירה, וכיון שעשאה לשם עולה נפסלה משום חטאת שלא לשמה. אכן לדברי המקדש דוד יש לומר חידוש שאכן שייך לעשותו בתורת המשכה, כיון שהם סתומים ולא מפורשים, וכל מה שמצינו שאי אפשר למשוך חטאת לשם עולה, הוא רק בחטאת מפורשת, שאם מלק לשם עולה הרי היא נפסלת משום ׳שלא לשמה׳, אבל בסתומין שאין עליה דין שלא לשמה, בזה היא נמשכת להיות עולה.

נו. באר חיים (פסולי המוקדשין פ״ח שם).

נז. וכן דקדק הליקוטי הלכות (זבחים כו: ד״ה אבל) בדעת הרמב״ם (פסולי המוקדשין פ״ז ה״ה) שהעוף פסול. וראה עוד באוצר עיונים למסכת זבחים במערכה בענין ׳זריקה שלא במקומה׳ אות ה.

נח. וראה בחזון יחזקאל (מעילה פ״א ה״א ד״ה את) שהביא כמה ראיות מלשון הרמב״ם, ממה שכתב הרמב״ם (מעשה הקרבנות פ״ז ה״ט) שכל מקום שמזה מדמה כשירה והוא שיתן למטה מדם הנפש, ואם נאמר שיש בעוף דין שלא במקומו כמקומו אחרי שכבר נתכפר לא שיך שיועיל כשיתן למטה [והביא שם פירושו של הקרן אורה בדרך אחר ברמב״ם], ובטעם הדבר כתב בחזון יחזקאל שהוא משום פסול ודין מיוחד של מעשה עולה בחטאת ומעשה חטאת בעולה, ולמדים זאת ממה שכתוב ׳והקריבו׳ (ויקרא א יד), ובחולין (כא.) למדים שנתן לה הכתוב הקרבה לעצמה, וחלוקה מדם חטאת, וכמבואר בזבחים (סה: ובתוספות שם ד״ה הבדיל) שדורשים שכל מקום ששינה פסול ממה שכתוב ׳חטאת היא׳, כמו שדורשים שאם מלקה שלא לשמה פסול, ומכל זה משמע שיסוד הלכות הללו שוה, שיש דין כללי שלא יעשה מעשה עולה בחטאת עיי״ש, ולפי״ז יהיה נפקא מינה בנתן שלא כנגד היסוד שכתב בתוספתא שהוא פסול, הרי בזה אינו עושה מעשה חטאת בעולה, וצריך להיות פסול רק לענין בשר ולא לענין כפרה.

ולרב נחמן בר יצחק אף חתיכת כסף [נסכא] נחשבת כמעות, ולא סואר של קורות.

לשונות של כסף לדעת הרמב"ם

ודעת הרמב"ם (נזירות פ"ט ה"ה) שבהמה בעלת מום ולשון של כסף וזהב או כלי, אפילו אם אמר לחטאתי ולעולתי ולשלמי הרי הם כמעות סתומים, וזו שיטה הפוכה מדברי התוספות, שמדברי התוספות מתבאר שאם חשב לפרשם, אינו נחשב כסתום, וכל שכן אם אמר בפירוש שהוא מחלקם לשלשה, ודאי שנחשב מפורש, ומדברי הרמב"ם משמע שכך היא ההלכה של סתומים, שאפילו פירש לא יועיל להפקיע ממנו תורת סתומים, שההלכה של סתומים אינה משום שיור בהקדש שעדיין לא פירשם, אלא זה דין מדיני קדושת הסתומים שאין מקבל קדושה מיוחדת אם מצד הממון הוא סתום[נט].

האם יש חילוק בין מפריש חתיכה אחת לשלש חתיכות

הלחם משנה כתב שדעת הרמב"ם בענין זה הוא רק כאשר הפריש לשון אחד של כסף וזהב או כלי אחד, אבל אם הפריש שלשה כלים, לא שייך לומר שההפרשה לא מבררת, ולפי זה פירש דברי הרמב"ם דווקא בכלי אחד, ואם הם שלשה חפצים, מועילה אמירתו שנחשב כמפורש.

ובמאירי (כו: ד"ה הפריש) כתב שאף בשלשה דברים כגון שלשה חתיכות כסף או שלשה בהמות בעלי מומים דינם שנחשבים כמעות סתומים, וצריך ביאור במה שהלחם משנה חידש שהרמב"ם חולק בזה על המאירי[ס].

מעות ולא עופות

הגמרא (שם) מקשה אם נאמר שכל ההלכה של סתומים נאמרה רק במעות ולא בנסכא או סואר של קורות, אם כן נאמר שאף בעופות לא נאמרה ההלכה של סתומים, וביארו התוספות (ד"ה אלא מעתה) ב' דרכים בזה, א. שהנידון על מפריש קן עופות לנזירותו, אף שאינם ראויים לקרבנותיו בנזיר טהור, מכל מקום חלה בהם קדושת הגוף מתוך שראויים לקרבנות אחרים של חייבי קינים, וכיון שאין פדיון לעופות (מנחות ק: מעילה יב.) ישהה עם העופות הללו, וזה גרוע יותר מבהמה תמימה שראויה לפדיון לכשיפול בה מום. ב. שהנידון על קרבן עופות של חייבי קינים[סא], שבעופות לא נאמרה ההלכה של סתומים, אלא רק במעות[סב].

והקשה רב שימי בר אשי בגמרא שאי אפשר לומר שבעופות אין דין סתומים, שאם כן קשה מרב חסדא שאמר שאין הקינין מתפרשות אלא ע"י לקיחת הבעלים או בעשיית כהן, ומוכח שלפני כן הם בגדר סתומים, לכל דיניהם[סג]. וכך מסקנתו להלכה, אולם בטעם הדבר ביארו שם, שבעופות למדים זאת מן הפסוקים כפי שהובא לעיל (אות ב) שאינם מתפרשות אלא בלקיחה או בעשייה. ונחלקו הראשונים האם לפי"ז נסתר החילוק בין מעות לנסכא וסואר קורות, או שדווקא בעופות נתחדש דין סתומים, אך בנסכא וסואר קורות עדיין אין דין סתומים כשיטת האמוראים דלעיל, שיטת התוספות (כז. ד"ה וכי) שדווקא עופות יצאו מן הכלל ויש בהם דין סתומים, אך המאירי (כו: ד"ה הפריש) סובר שלמסקנת רב שימי בר אשי לכולם יש דין סתומים ונסתר כל החילוק שהגמרא סברה לומר ביניהם.

ז. מעילה בסתומין

מקור ההלכה

שנינו (מעילה יא.) המפריש מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין מפני שהן ראוין לבא כולן שלמים. ונחלקו הראשונים בביאור הדבר, רש"י ורבינו גרשום (ד"ה מפני) ביארו שהטעם שהנהנה ממעות סתומים של נזיר אינו מביא קרבן מעילה, מפני שלא פירש באיזה חלק ממעות אלו יביא כל אחד מקרבנות הנזיר, ואם כן על כל חלק וחלק מהמעות אפשר לומר שזהו החלק שהפריש לשלמים, ויכול להביא ממנו שלמים, ולכך כשנהנה מאלו המעות אפשר שנהנה מדמי השלמים, וקדשים קלים לפני זריקת דמים אין בהם מעילה, ופטור מקרבן מעילה. והוסיפו לבאר, שאין לומר הואיל ויכול להביא בכל חלק וחלק ממעות אלו עולה, אם כן כשנהנה ממעות אלו יביא קרבן מעילה, מפני שכיון שאף דמי שלמים מעורבים באלו המעות, שמא נהנה מדמי השלמים ולא מעל, ואם יביא קרבן מעילה נמצא מביא חולין לעזרה[סד].

שיטת התוספות בביאור הפטור ממעילה

התוספות (מעילה שם ד"ה המפריש, נזיר כד: ד"ה מפני) ופירוש הרא"ש (נזיר שם) ביארו, שהואיל והמפריש מעות לנזירותו כל זמן שלא פירש מאלו מהמעות יביא עולה ומאלו יביא שלמים, יכול להביא בכל המעות שלמים[סה], משום כן הנהנה ממעות אלו, דינו כמועל במעות שלמים, שאין חייב עליהם קרבן מעילה.

התוספות יום טוב (מעילה פ"ג מ"ב ד"ה מפני) הוכיח שהרמב"ם (מעילה פ"ד ה"ג) פסק כתוספות, מכך שלא חילק בין המשתמש במקצת מהמעות למשתמש בכל המעות, כשם שחילק בסוף הלכה זו במעות מפורשים שנתערבו, שמועל בכולן ואין מועל במקצתן.

וכן הוכיח השושנים לדוד (מעילה פ"ג מ"ב), מכך שכתב הרמב"ם בהלכות נזירות (פ"ט ה"ד) שמעות סתומים הם רק באופן שאמר אלו לקרבנותי, אבל כשאמר אלו לחובתי הרי הם כמפורשים. ועל כרחך יש לומר שטעמו הוא משום שכשאמר אלו לקרבנותי יכול להביא בכולם שלמים, מפני שלשון 'קרבנותי' אינו מוכח לקרבנות נזירות דווקא, אבל כשאמר אלו לחובתי חייב להביא בהם חטאת עולה ושלמים.

כאשר מעל ונהנה בכל המעות יחד

וכתבו במשנה למלך (נזירות פ"ט ה"ג) ותוספות יום טוב (שם) שהנפקא מינה בין פירוש רש"י לתוספות, היא באופן שנהנה בכל המעות, שלרש"י חייב קרבן מעילה, מפני שהשתמש אף בדמי עולה וחטאת[סו]. ולתוספות אינו חייב קרבן מעילה מפני שיכול להביא בכל אלו המעות שלמים, ולצורך חטאת ועולה יביא מעות אחרות מביתו.

והקשה התוספות יום טוב, שלכאורה מלשון המשנה ששנתה בסתם 'המפריש מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין', משמע שלא כדברי רש"י שהרי לא פירשה שרק באופן שלא נהנה בכל המעות אינו חייב קרבן מעילה, אבל באופן שנהנה בכל המעות חייב קרבן מעילה[סז].

נט. ולעיל (סוף אות ב) הובא שנחלקו בזה האחרונים, ומדברי הרמב"ם שהובאו כאן, מוכח כשיטת הקרן אורה והגרי"ז שהוא דין מיוחד של חלות קדושת סתומים שאי אפשר לפרשו.

ס. הכסף משנה דן מדוע השמיט הרמב"ם את דין סואר של קורות. והבאר משה (כריך כז. ד"ה והנה), קרן אורה (ד"ה ואחר) וליקוטי הלכות (נזיר יא: זבח תודה ד"ה ואית) כתבו שנראה שפסק הרמב"ם כדעת רב שימי בר אשי שכולל נסכא וסואר של קורה בחדא מחתא עם מעות סתומים, וכשם שעופות בכלל סתומים כל זמן שלא פירש בעליו בשעת לקיחה או הכהן בשעת עשייה, כך גם בנסכא וסואר של קורה. וכך דעת המאירי (כו: ד"ה הפריש) להלכה.

סא. במחוסרי כפרה, או בנזיר טמא שמביא קן עופות בדלות. ונאמרה בזה ההלכה שאם מת יפלו לנדבה.

סב. ופירוש זה חולק על פירוש הא' וסובר שלא חלה על העופות אלא קדושת דמים, וכן שיטת רש"י (כריתות כח. ד"ה קדושת), תוספות בתמורה (כו: ד"ה ש"מ) והרמב"ם (מעילה פ"ג הי"ג) שהמקדיש בני יונה לשלמים לא חלה עליהם אלא קדושת דמים, וראויים לפדיון. ובשם הגרי"ז (סטנסיל, ד"ה אלא) ביארו בזה שאין עוף ראוי לשלמים, ולא שייך לומר מיגו דנחתא קדושת דמים נחתא ביה קדושת הגוף. בשואל ומשיב (שו"ת, תנינא ח"ב סי' סה ד"ה והנה מה שהאריך) הביא לבאר בזה שלא שייך מיגו דנחתא כיון שעל ידי זה נגרם שתתבטל כל הקדושה, ולא תהיה בה כל תועלת, שאם היא נשארת קדושת דמים ואין צריך מום כדי לפדותו, שייך למוכרו ולהשתמש בדמיו לקרבנות, אך אם תחול בו קדושת הגוף להצריך מום, אין פדיון לעופות אף בחסרון אבר (מנחות ק: מעילה יב.) ולא יהיה כל שימוש בדמיהם. וכן כתבו הגאון צבי (תשובה בסוף ספרו על חו"מ) ודעת תורה (או"ח סי' תסט ס"א ומ"ש עוד).

סג. ובביאור הוכחתו נחלקו הפירושים שהובאו בתוספות (כז. ד"ה וכי), לפירוש הא' הוכיח רב שימי שאין לחשוש שמא נתכוין לפרש את הסתומים, מפני שהמחשבה אינה קובעת כלום, אלא רק אמירה מועילה. ולפירוש הב' בשם הר"ם הוכיח רב שימי שאין לחשוש שמא נתכוין לפרש את הסתומים, לפי שאין קריאת שם מועילה אחרי ההפרשה, אלא רק בשעת לקיחה או עשיית כהן, ולפירוש הג' [עיקר הנידון בסוגיין היה מעיקר הדין ולא מחמת גזירה דרבנן] הוכיח רב שימי שאין חילוק בין סוגי החפצים וכל קדושת דמים נחשבת כמו מעות, וההלכה למשה מסיני נאמרה בכולם מעיקר הדין.

סד. וכתב התפארת ישראל (מעילה פ"ג יכין אות יז), שהואיל והטעם שהנהנה במקצת מהמעות אינו מביא קרבן מעילה הוא רק משום שחוששים שמא מעות אלו שנהנה מהם הם דמי שלמים ולא דמי חטאת ונמצא שקרבן מעילתו הוא חולין בעזרה, אך גם יתכן שמעות אלו הם דמי חטאת [ואין לומר שהתברר למפרע שדמים אלו הם דמי שלמים, הואיל ובדאורייתא אין ברירה], אם כן חייב מספק להוסיף עליהם חומש כדין המועל בדמי חטאת, מפני שבהבאת החומש אין חשש איסור. אבל באור החמה (מעילה יא. ברש"י ד"ה מפני) כתב, שאפשר שטעמו של רש"י הוא שיכול אדם להקדיש דמים שיהיה עליהם קדושת קדשים קלים, עד שיפרש שדעתו לעשותם קדשי קדשים, ולכל המעות יש קדושת קדשים קלים [ולכך אפילו הוציא את כל המעות לא מעל, ואף חיוב חומש לא שייך], ואף שמלשון רש"י משמע שטעמו הוא משום שמעורב בדמים אלו דמי עולה ושלמים ולכך מספק אי אפשר להביא קרבן מעילה, יש לומר שכוונת רש"י לומר שהמקדיש נזהר לא להקדיש את הדמים לשם עולה כדי שלא יכניס עצמו לספק קרבן מעילה.

סה. התוספות בנזיר (כד: ד"ה היו - השני, ובהגהה ד"ה יפלו) ביארו, שהרישא של המשנה עוסקת באופן שאמר בלשון 'מעות אלו לנזירותי', שבאופן זה יכול להביא בכל המעות חלק מקרבנות נזירותו, מפני שלשון לנזירותי מתפרש אף למקצת קרבנות נזירותו, והואיל ויכול להביא בכולם שלמים אין מועלים במעות אלו, אבל הסיפא של המשנה, אם מת והיו לו מעות סתומים, עוסקת באופן שאמר 'אלו לקרבנות נזירותי', שהתחייב להביא ממעות אלו כל קרבנות נזירותו, ומפני כן הוצרך התנא לשנות ואם מת 'והיו מעות סתומים', ולא די בכך שישנה 'ואם מת', משום שנתכוין לומר שהיו מעות סתומים כשאמר 'מעות אלו לקרבנות נזירותי' ואילו ברישא של המשנה אמר 'מעות אלו לנזירותי'. וכתב השושנים לדוד (מעילה פ"ג מ"ב) שלשון המשנה 'מפני שהן ראוין לבוא כולן שלמים' משמע כביאור תוספות, אמנם אפשר לבארו אף כרש"י שבכל מעה ומעה מאלו המעות הסתומים אפשר להביא שלמים.

סו. הואיל ולדעת רש"י, אינו יכול להביא מכל המעות שלמים. ליקוטי הלכות (זבח תודה ד"ה מפני).

סז. ועוד הקשה, שמלשון 'שהן ראוין לבוא כולן שלמים' משמע שמכל אלו המעות יחד ראוי להביא שלמים. והשושנים לדוד (פ"ג מ"ב) תמה על דברי התוספות יום טוב שביאר בדברי רש"י והרע"ב שכשנהנה בכל המעות מעל, שהרי רש"י והרע"ב (ד"ה לא) כתבו בפירוש שאף המשתמש בכל המעות לא מעל. וכתב שנראה לומר שאף רש"י מודה שהנהנה בכל המעות לא מעל,

ביאור מחלוקתם

ובשם הגרי"ז[סח] ביארו בשורש מחלוקתם, שיש לחקור מדוע קדושת שלמים שבהם פוטרת ממעילה בתורת שאינם קדשים מיוחדים להשם, האם הוא מחמת שלא נגמרה חלות קדושת הקדשי קדשים, שהרי כל מעה ומעה יכולה ללכת לקדשים קלים, או שמא אף שנגמר ההקדש שלהם ויש סיבה גמורה לקדשי קדשים, מכל מקום על ידי הדין המיוחד של קדושת סתומים, רשאי לשנותם מקדושה לקדושה, וממילא אינם מיוחדים להשם, שיש אפשרות לקחת מהם לקדושת שלמים שיש בהם הנאה לבעלים.

וביאר שלדעת רש"י ורבינו גרשום החסרון מצד שלא נגמרה קדושתם, ולכן אינו בתורת ודאי שאין בהם מעילה אלא רק בחלק השלמים, אולם התוספות סברו שהאפשרות לשנותם לשלמים מגרעת ומפקעת דין המעילה שאינם מיוחדים להשם, ולפיכך פטור ממעילה.

קושיית הגמרא ממפריש מעות לקינים

והובא בגמרא (מעילה יא.) שריש לקיש הקשה, מפני מה המפריש מעות לקינו לא אמרו בו שאין מועלים בהם, משום שיכול להביא במעות אלו תורים שלא הגיע זמנם[סט] ובני יונה שעבר זמנם[ע] שאינם קרבים[עא]. ותירץ רבא שהטעם שאין מועלים במעות נזירות סתומים, הוא משום שאמרה תורה שדין המעות לכתחילה להביא בהם שלמים[עב] שאין בהם מעילה, והואיל ויכול להביא מכל חלק וחלק ממעות אלו שלמים אין מעילה בכל דמים אלו, אבל מעות קינים אף שיכול להביא מהם תורים שלא הגיע זמנם ובני יונה שעבר זמנם, הואיל ולא אמרה תורה הבא במעות אלו עופות שאינם ראויים להקרבה, ואינו עומד לכך[עג], יש בהם מעילה.

האם מותר להקדיש מחוסר זמן

המשנה למלך (איסורי מזבח פ"ג סוף ה"ח) הקשה, היאך הקשה ריש לקיש שאף המפריש מעות לקינו ראוי להביא בהן תורים שלא הגיע זמנם, והרי מצינו (יומא סג:) שאסור להקדיש מחוסר זמן למזבח, ואם כן אין לומר שאין מעילה בדמים אלו משום שיכול להקדישם שלא כדין לדבר שאין בו מעילה, שהרי אין לחוש לאופן שיעשה שלא כדין.

בקרן אורה (מעילה יא. ד"ה המפריש) ומשמרות כהונה (ד"ה ולתני) תירצו שיש לומר שרק בהמה אסור להקדישה כשמחוסרת זמן אבל עופות מותר להקדיש אף כשמחוסרים זמן, שהרי בפסוק שלמדים ממנו שאסור להקדיש מחוסר זמן נאמר 'שור או כשב או עז' (ויקרא כב כז)[עד]. וכן נקט בחזון איש (פרה סי' ג סק"ו)[עה].

והנה התוספות (שם ד"ה מפני) כתבו, ששאלת ריש לקיש היא מכך שנחשוש שיביא תורים שלא הגיע זמנם שיהיו ראויים להקרבה לאחר זמן, אבל בני יונה שעבר זמנם הוזכרו אגב תורים שלא הגיע זמנם משום שאין צד שיביא בני יונה שעבר זמנם הואיל ולעולם אינם ראויים להקרבה. וכתב הקרן אורה (ד"ה משנה המפריש), שמדברי תוספות משמע שמותר לכתחילה להביא במעות קינים תורים שלא הגיע זמנם, משום שיהיו ראויים לאחר זמן להקרבה, שאם נאמר שאסור לקנותם לכתחילה במעות קינים, מפני מה הוכרחו תוספות לומר שבני יונה שעבר זמנם לאו דווקא כיון שלא יהיו ראויים להקרבה, הרי אף תורים שלא הגיע זמנם אסור לקנותם.

מערכה ב

תערובת קינים

פתיחה

מסכת זו מרבה לעסוק באופנים שאירע ונתערבו הקינים אלו באלו, מהם אופנים שנתערב אחד מהעופות שכבר הופרש לעולה או אחד שהופרש לחטאת, מהם אופנים שהקן שנתערב עדיין הוא סתום שלא נתפרש לאיזה שם קרבן הוא מוקרב. ובכל המקרים הללו פירטה המשנה כיצד צריך לנהוג לכתחילה, כאשר הכהן בא להמלך כיצד עליו לעשות, וכיצד כשירות הקרבנות בדיעבד אם אירע ולא נמלכו אלא עשו מה שעשו, ומה דינם.

במערכה זו נברר את האופנים שיש תקנה לתערובת זו, וכן נדון מדוע אין בתערובת זו את הדינים הקבועים הנוהגים בתערובת איסור והיתר, כגון ביטול ברוב, או כל דפריש מרובא פריש.

א. נתערבו חובה בחובה

נתערבו שתי חובות משני שמות

שנינו (פ"א מ"ב-ג) שאם נתערבו חובה בחובה, דהיינו שהביאה ב' קינים שהם שני סוגי חובות, כגון מי שחייבת קן מחמת זיבה, וחייבת חיוב אחר של לידה[א], ונתערבו זה בזה, ושני הקינים היו סתומים, כלומר שלא נתפרשו בשעת ההקדש איזה לעולה ואיזה לחטאת, ודינו שמתפרשים בעשיית הכהן לחטאת ולעולה, כפי שמצינו בגמרא (עירובין לז. יומא מא. נזיר כו: כריתות כח.) שאמר רב חסדא 'אין הקינים מתפרשות אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן'. ובאופן זה שנתערבו אי אפשר להקריב את כולם כפי שירצה הכהן, אלא צריך להקריב רק כפי מנין הקרבנות של אחת מהן [עולה אחת למעלה, וחטאת אחת למטה].

והטעם שהוצרך להוסיף ולומר 'שבכל מנה ומנה יכול להביא שלמים' כדי לחדש שלא רק באופן שנהנה מכל הדמים בפעם אחת אינו מביא קרבן מעילה מפני שודאי מעורב בדמים אלו דמי שלמים, וכשמביא קרבן מעילה על כל מעות אלו נמצא שקרבן זה מקצתו חולין בעזרה הוא, מפני שבא אף על מעות שלמים שאין חיוב קרבן מעילה עליהם, אלא אף בנהנה במקצת מהדמים אין תולים שדמים אלו שמעל בהם הם דמי עולה או חטאת וחייב קרבן מעילה, משום שבכל מנה ומנה הוא ספק דמי שלמים, הואיל ואין ברירה בדאורייתא לומר שחלק זה של המעות שמעל בהם הם דמי עולה או חטאת, והנותר הוא דמי שלמים.

סח. יש מקשים וחדושי בתרא (מעילה אות ריב).

סט. תורים כשרים, משעה שכנפיהם גדולים ואדומים, ומזהיבים כזהב (חולין כב: וברש"י שם ד"ה משיזהיבו).

ע. בני יונה כשרים, משעה שאם יתלש מהם כנף יצא שם דם, עד שיתחילו הנוצות שסביבות צווארם להצהיב (חולין כב: וברש"י שם ד"ה תחלת).

עא. ומפני שאינם ראויים לקרבן, אינם נחשבים 'קדשי ה'' לחייב קרבן מעילה את הנהנה מהם (רש"י ד"ה מתקיף). וכתבו התוספות (ד"ה מפני) שקושיית ריש לקיש היא דווקא מתורים שלא הגיע זמנם שאף על פי שאינם ראויים כעת להקריבם, כשרים הם לאחר זמן כשיגדלו, ואפשר לומר שמעות קינים מיועדות לקניית תורים אלו, ומהם הוקשה לריש לקיש מפני מה לא שנאם התנא במשנתנו, אבל מבני יונה שעבר זמנם שלעולם לא יהיו ראויים למזבח, לא הוקשה לריש לקיש מפני מה לא נאמרו במשנתנו, והוזכרו בדבריו אגב תורים שלא הגיע זמנם. וביאר הקרן אורה (ד"ה המפריש) את סברת תוספות, שבני יונה שעבר זמנם הואיל ואינם ראויים כלל להקרבה אין חשש שיביאם במעות אלו שהרי לא יצא בהם ידי חובתו, אבל תורים שלא הגיע זמנם יכול להקריבם לאחר זמן, ויתכן שיביאם ממעות אלו.

עב. רש"י (ד"ה אמר רבא) ביאר, שהוא מחויב להביא ממקצת ממעות אלו שלמים. ולתוספות (ד"ה אמרה) יש לבאר, שמעות אלו הוקדשו מתחילתם להביא מהם קרבנות הנזיר שכלול בהם אף שלמים.

עג. לרש"י, אינו מחויב להביא ממעות אלו תורים שלא הגיע זמנם. ותוספות (ד"ה אמרה) ביארו, שלא מיועדים מעות אלו להביא מהם תורים שלא הגיע זמנם שאינם ראויים למזבח.

עד. והנה שיטת רש"י (בכורות כא: ד"ה לילף) והתוספות (שם ד"ה אף) שאין קדושה חלה על מחוסר זמן כלל וכלל, ומכל מקום בתורים שלא הגיע זמנם מצינו בגמרא (מעילה יב.) שההקדש בהם חל, ומוכח שיש חילוק ביניהם. אמנם בפירוש קדמון (מעילה שם וילנא ד"ה אלא רבנן, פירוש א ד"ה אלא לרבנן) ביאר את הגמרא שם באופן אחר כדי שלא יקשה לשיטתם. ובמנחת אברהם (זבחים יב. [עמוד קמן] ד"ה ומו"ר) הביא מדברי הגרי"ד שיש חילוק בין מחוסר זמן של פחות מבן שמונה ימים, שהוא פסול בכל הקרבנות, לתורים שלא הגיע זמנם שהוא פסול רק בעופות, שאינו פסול כזה שמעכב את חלות ההקדש, וההקדש חל בו.

עה. ויש להעיר מדברי הראב"ד (פרה פ"א ה"א) שמבואר מדבריו שאסור להקדיש כל מחוסר זמן.

א. בעיקר הדין של שתי חובות, שזו ללידה וזו לזיבה, יש לציין שיש נפקא מינה בכך, שהנה שנינו (כריתות ח.) שאשה שחייבת ה' קינים על ה' לידות, או ה' זיבות, חייבת להביא את כל חובותיה, ואם הביאה קן אחד, נתכפרה לענין היתר אכילת קדשים שכבר אינה מחוסרת כפרה, אולם עדיין השאר עליה חובה. אכן אם היו עליה ב' חובות מב' שמות, כגון לידה וזיבה מצינו בגמרא (שם ט:) ומקורו בתורת כהנים (תזריע פ"ד ה"א) שאם הביאה לשם לידתה לא נתכפרה בכך על חובת זיבתה, ולדעת רש"י (ד"ה אלא) והראב"ד (על תו"כ שם) לא הותרה לאכול בקדשים עד שתביא את הקן לשם זיבתה, ולפי"ז יש נפקא מינה בכל קרבן שבא לשם חובה אחרת, שלא הותרה באכילת קדשים עד שהוקרבו כל חובותיה. אולם השיטה מקובצת (כריתות ט: השמטות ד"ה אלא) הביא בשם תוס' שחלקו על כך, וכתבו שאין חילוק בין שם אחד לשתי שמות, ולעולם די לה בהבאת קן אחד להתיר עצמה באכילת קדשים, אלא שהשאר עליה חובה.

וביארו הראשונים[ב] בטעם הדבר, שברגע שמקריב אחד לעולה, מיד נקבע בן זוגו השני לחטאת, וכיון שיתכן שעדיין הוא בתערובת, הרי שתיכף הוא נחשב כמו שנתערבה חטאת בעולה, ודין חטאת שנתערבה בעולה למות, כמו ששנינו במשנה ב׳.

נתערבו שתי חובות משם אחד

ושנינו (שם מ״ג) שאם נתערבו חובה בחובה שהם מחיוב אחד, כגון אם אשה אחת הביאה את שתי חובותיה ללידה, ונתערבו, שהוא שם אחד, אף שכל אחד מהקינים צריך לעשותו כחטאת ועולה, מכל מקום אפשר להקריב שתים לחטאת [למטה במזבח] ורק אחרי שהקריבו את שתי החטאות נקבעים השנים הנותרים לעולה.

והקשו הראשונים[ג], שכיון שיש עליה שני חיובים נפרדים, אם כן תיכף שקיימו חיוב אחד והכהן עשה חטאת מהקן ששייך לחיוב האחד, נקבע בן זוגו השני להיות עולה, ושוב צריך לדונם כנתערבה כאן עולה בחובה, ואסור להקריב את השניה למטה לחטאת, שמא היא עולה.

שיטת הראב״ד כיצד נהפך להיות קן מפורשת

ויש בזה כמה שיטות בראשונים, דעת הראב״ד (שם ד״ה כיצד), שבאופן זה לא נקבע בן זוגו לעולה, אלא כל הקינים הסתומים נשארים עדיין כסתומים שלא נתבררו עד שיעשה הכהן כל אחד מהם לעולה בראש המזבח. ובטעם הדבר ביאר, שיש חילוק בין אם הפרישה כולם בבת אחת כגון שאמרה שהיא מפרישה את כל הארבע פרידות לחובתה, וכיון שסתמה את שני החיובים שלה וכללה אותם בהפרשה אחת, נחשב הכל ׳סתום׳ עד שיגמור לברר את כל הקינים, וכל זמן שלא הקריב שתים לחטאת עדיין לא נתברר השני להיות לעולה. וטעם הדבר, מפני שאין ידוע מיהו בן זוגו, וכל ההלכה שהבן זוג נהפך להיות עולה הוא רק כאשר השני ידוע וברור, אבל אם השני עדיין סתום, אינו מתברר בתוך התערובת, אף שהראשון נתברר כבר לחטאת.

אמנם אם הפרישה כל אחד לחוד, שאמרה במפורש קן זה לחובתי והקן השני לחובתי, והפרידה את הקן מחבירו, באופן זה אף שחזרו ונתערבו זה בזה, חל הדין שהקינים מתפרשות בעשיית הכהן בכל אחת לחוד, ויהיה הדין שתיכף שיעשה אחת לחטאת, נקבע בן זוגו לעולה, ונחשב שהוא כמבורר.

שיטת הרז״ה

אמנם הרז״ה (שם ד״ה בין משם) חולק עליו, וכתב שיש חילוק בין שתי נשים לאשה אחת, שבאשה אחת אפילו אם תאמר בכל אחד לחוד ׳זו לחובתי׳ אינו נחשב כשני קינים, אלא כולם נחשבים קן סתומה אחת, שאינם מתפרשים עד שיגמור לפרש את כל החטאות. וטעם הדבר, משום שאף שאמרה ׳זו לחובתו׳ עדיין יש לפרש בזה שנתכוונה לומר שקן אחד יהיו שניהם עולות והקן השני שניהם חטאת, ואין כוונתה לחלקם ולעשות שני קינים שהאחד יהיה חטאת ועולה לחובה זו, והשני יהיה חטאת ועולה לחובה אחרת, וכיון שעשתה הפרשה סתומה לכל הקינים שהרי עירבה שתי חובות יחד, שלדבריה האחד יהיה שני עולות והשני שני חטאות, נמצא שעדיין כולם סתומים. וכל זה דווקא באשה אחת, אולם בשתי נשים שעשו שתי הפרשות נפרדות, אין שייכות בין זו לזו, ועשיית כל חטאת מהן קובעת את בן זוגו לעולה.

נמצא שנחלקו הראב״ד והרז״ה, האם דין זה שכל הקינים נחשבים סתומים כאילו הם קן אחד מרובה בקרבנות, הוא דווקא בשכללה אותם ואמרה אלו לחובתי, או אף כשאמרה זו לחובתי וזו לחובתי.

קושיית הרז״ה על הראב״ד

והרז״ה הקשה על הראב״ד, שלפי דבריו שכאשר אומר על כל אחת ׳זו לחובתי׳, הרי זה נחשב קריאת שם שבירר וקבע לכל אחד בפני עצמו, ונחשב כל קן שמורכב מחטאת ועולה, ואי אפשר לשנות זאת, אם כן כשאמרה לשתי חובות שעלי, נחשב שהקינים היו מבוררות וחזרו ונעשו מעורבות זו בזו, וקשה לפי״ז כיצד אפשר להקריבם בהכשר, והרי אין להם גדר של סתומים שיוכל הכהן לעשותם כפי שירצה, אלא מחויב הכהן לעשות מכל קן אחד לחטאת ואחד לעולה, וכיון שעירבו את הקינים אי אפשר לדעת כיצד לעשותם.

הדבר תלוי בברירה למפרע

והוסיף, שמדברי הגמרא בעירובין (לז.) עולה, שאם נאמר ׳יש ברירה׳ יש אפשרות לעשות זאת, ולהסתמך על דין ברירה למפרע, על ידי שנאמר שבשעת מעשה ההפרשה שהקדישה האשה תחילה, דעתה היתה לקבוע את בירור כל הקינים כפי מה שיברר הכהן לבסוף, ולכן אף שבירה והקדישה אותם כמפורשים ולא כסתומים, מכל מקום יש לסמוך על עשיית הכהן שהיא תברר למפרע מה חל מתחילה, אך כל זה רק אם נאמר שהמשנה כאן הולכת כמאן דאמר שאפשר להסתמך על ברירה, אולם לפי ההלכה שאין ברירה ואין סומכים על מה שנתברר לבסוף כדי לומר שנתברר למפרע שכך היה ההקדש מתחילה, אם כן יקשה כיון שיש כאן שני קינים נפרדים, איך אפשר להקריבם והרי יש כאן תערובת.

והוכיח הרז״ה מכך, שאף כאשר אומר ׳זו לחובתי׳ אין זה מחלק ומפריד את הקינים, והמקדיש אין בדעתו לעשות קריאת שם שיהיה כאן קן מיוחד של חטאת ועולה, וכל זמן שלא אמר במפורש ׳זו לחטאת וזו לעולה׳ אין בזה קריאת שם של כל קן לעצמו, אלא נחשבים כולם ׳סתומים׳.

וצריך ביאור במה נחלקו הראשונים, ובפשוטו צריך לומר שנחלקו באומדן דעת המקדיש כיצד לפרש את כוונתו, אם דעתו לעשות את כל הקינים סתומים כאחד, או שכל האומר זו לחובתי בכל אחד מהם, הפריד את הקינים זה מזה ובירדם, אולם פירוש זה דחוק קצת. והאחרונים ביארו בזה באופן אחר, ויש להקדים לכך את יסוד דיני ההקדש של ׳סתומים׳.

חקירת האחרונים בגדר סתומים

והנה האחרונים[ד] חקרו מהו הגדר בדין הקדש של ׳סתומים׳, והנה בדין סתומים מצינו שמלבד שרשאי להפריש קן סתום מבלי לברר איזה לחטאת ואיזה לעולה, ביכולתו גם להקדיש מעות סתומים, ונתבאר בגמרא (נזיר כו.) שמעות סתומים יכול לשנותם ולהביא בכולם חטאת או בכולם עולה, וכן כתב הרמב״ם (פסולי המוקדשין פ״ה הי״א). ויש לחקור, האם נחשב ששייר בחלות ההקדש ולא קבע בו שהוא מיועד דווקא לחטאת ועולה אלא שתלה את גמר בירור ההקדש במה שיעשה אחרי כן לבסוף, וכאשר יברר לבסוף שהוא חטאת או עולה, נתברר שלכך הוקדש מתחילה, או שאף אם לא נתברר למפרע, מכל מקום נגמר ההקדש לבסוף על ידי מה שמפריש ומפרש וקובע לאיזה שם קרבן הוא מביאו. אך מאידך יש לומר שההקדש נגמר כבר מתחילה, אולם כך נתחדש בזה דין של חלות הקדש סתומים, שרשאי לשנותו כפי שירצה לעשות ממנו חטאת או עולה, והשינוי נעשה בעשיית הכהן, ובאופן שהפריש מעות סתומים יכול לשנותם בלקיחת הבעלים כשיקנה את העופות או הבהמות.

שיטת האחרונים שהוא כשיור בהקדש שתלוי בברירה

ובחידושי הג״ר מאיר שמחה (שם ד״ה ואם כן) כתב, שהוא בגדר שיור בהקדש, שהתנה שלא יתברר אלא לבסוף כפי מה שיפרש לבסוף, ונפקא מינה שאם מת ולא הספיק לברר, נחשבים המעות כמיועדים לשני הקרבנות באופן שוה.

אולם בשם הגרי״ז[ה] (סטנסיל, נזיר כד: ד״ה המפריש) הביאו לבאר בזה, שחלות הקדש של סתומים נקבע בו שהוא מיועד לכל הקרבנות בשוה, וכאילו יש בו תערובת של דמים מפורשים, אלא שכיון שהם סתומים יש לו רשות לשנותם מקדושה לקדושה, שכך נתחדש בדיני סתומים שרשאי לשנותם[ו]. ודין זה נתחדש במפריש מעות סתומים, וכן גם במפריש קן סתום לקרבן עופות הרי זה הקדש גמור, אלא שרשאי לשנותו מקדושה לקדושה[ז].

ב. רמב״ם (פירוש המשנה, פ״א מ״ב), ראב״ד (שם ד״ה חטאת שנתערבה בחובה), רז״ה (שם ד״ה אין כשר), רא״ש (שם ד״ה מחצה).

ג. כך עולה מתוך דברי הראב״ד (פ״א מ״ג ד״ה כיצד) והרז״ה (ד״ה ונוח).

ד. יובאו להלן.

ה. וכעין זה משמע בדברי היעיר קנו (פ״א מ״ד, לקח טוב ד״ה הקדמה א), ומוכח בדבריו במקומות רבים [יובאו להלן] שנקט כהבנת הגרי״ז, שהוא חלות קדושה מיוחדת של סתומים שאפשר לשנות בה מקדושה לקדושה.

ו. התוספות (נזיר כד: ד״ה הגה״ה יפלו) כתבו חילוק בין חי למת, שבעודו חי שייך לומר שאם נמלך להביא בכולם עולה או שלמים, רשאי לעשות כך, אולם לאחר שמת אי אפשר לומר שימלך להביא בכולם קרבן אחד, ובאותה שעה נעשים כמפורשים גם לשם חטאת, שצריך להביאם כחטאת, והדמים דינם כדמי חטאת שמתו בעליה, שילכו לים המלח. ובשם הגרי״ז (סטנסיל, נזיר כד: ד״ה המפריש) כתבו, שהתוספות במהלך זה סברו שסתומים הוא חלות הקדש מיוחד, שרשאי לשנות בו מקדושה לקדושה, אך יש תירוץ נוסף בתוספות שם שביארו הענין באופן אחר, ומשום שחלקו על יסוד זה וסברו שדין סתומים הוא מצד שיור בגמר ההקדש, ואין נפקא מינה בין מחיים לאחר מיתה.

ז. וראה מה שנתבאר במערכה בענין ׳קן סתומה ומפורשת׳ (אות ב-ג), בענין אם אפשר לפרש מעות סתומים בשעת ההקדש, על ידי שיאמר זו לחטאת וזו לעולה, ונחלקו בזה האחרונים בדעת הרמב״ם (פסולי המוקדשין פ״ה הי״א), שהערוך לנר (כריתות כח. ד״ה אין) וקרן אורה (נזיר כו: ד״ה בא״ד דהא דאמר) נקטו בדעתו שלא מועיל קריאת שם, משום שבהקדש סתומים אי אפשר להופכו למפורשים אלא בלקיחת העופות או בעשיית הכהן, אולם הבאר משה (כריף, נזיר כו. ד״ה ואכתי וד״ה ואחר) ובחידושי הג״ר מאיר שמחה (שם ד״ה וזה) נטו לפרש בדברי הרמב״ם, שאף פירוש של הפרשת המעות מחשיבם למפורשים, וכל מה שלא תועיל קריאת שם היינו רק

דברי הגמרא שהמפרש אלו לחובתו נחשב למפורשים

והנה מצינו בגמרא (נזיר כו.) אמר רב אשי, אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי הרי זה מפורשים. ואפילו אם אמר אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי, הרי זה נחשב כמפורש. ואיכא דאמרי, אמר רב אשי אמר אלו לחובתי הרי הם כמפורשים, דהיינו שלא ייחד במפורש איזה מעות מביניהם יבואו לעולתו לשלמיו ולחטאתו, מכל מקום הרי זה נחשב כאילו פירש, ומעתה נחשב כמעות שנתפרשו כל אחד לאיזה שם קרבן הוא מוקדש, אלא שהם תערובת זה עם זה, ודינם כתערובת של מעות מפורשים. והנפקא מינה שעל ידי שנחשב כמפורשים אינו יכול להביא מכולם עולה או חטאת, כיון שנפקעה מהם תורת סתומים.

קושיית האחרונים בסתירת דברי הרמב"ם

והרמב"ם (נזירות פ"ט ה"ד) כתב, שכאשר אמר הרי הן לחובתי הרי אלו כמפורשים[ח]. והקשו האחרונים[ט], מדוע כתב בהלכות מעילה (פ"ד ה"ד) 'אחד ממחוייבי הקינין שהפריש מעות ואמר אלו לחובתי מועלין בכולן ומועלין במקצתן, ואם מת יפלו לנדבה'. והרי כאשר אמר אלו לחובתי הרי זה נחשב כמפורשין, כמו שכתב בהלכות נזירות[י], ואם כן אף לענין מעילה היה לנו לומר שאינו מועל במקצתם, שהרי חלק מהם הוא שלמים שאין בהם מעילה, ואם מת מדוע יפלו לנדבה, הלא יש בהם דמי חטאת שדינם שילכו לים המלח[יא].

לשיטת הרמב"ם אינו יכול לפרש את המעות בקינים

הבאר משה (כרייף, נזיר כו. ד"ה ושוב אחרי) הוסיף להוכיח, שאדרבה לשיטת הרמב"ם לכאורה אי אפשר לפרש את המעות בין ההפרשה הראשונה ללקיחת הבהמה או העופות, שהרי לשיטתו שכתב (פסולי המוקדשין פ"ה הי"א) שאף אם אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי אינם מתפרשים בכך, אלא רק בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן, נמצא שאין אמירתו פועלת כלום.

גדר הפרשת קינים

ויש שביארו בזה, שהדין של הפרשת קן סתומה בקרבן עופות, הוא דין מיוחד, ואף שמצינו קדושת סתומים אף בשאר מקומות כגון בנזירות[יב], מכל מקום בקינים יש דין מיוחד, שאף אם קרא שם ואמר אלו לחובתי אין זה נחשב כמבורר ומפרש לחטאת ועולה, וטעם הדבר משום שקינים נחשב שהוא חפצא של קרבן אחד, כפי שהוכיח בחידושי מרן רי"ז הלוי (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ב), שאין קרבן עוף שלם אלא בשתי עופות, ולא בפרידה אחת[יג], ולפי"ז יש לומר שעיקר הדין של הפרשת קינים סתומים הוא דין מיוחד שגדרו הוא שחלות קדושתה היא שרשאי לשנותה מקדושה לקדושה, מה שאין כן שאר קרבנות או נזירות הן הלכה אחרת של סתומים, וכל מה ששייך דין סתומים בשאר קרבנות הוא בתורת 'שיור בהקדש', שאינו גומר את ההקדש בתחילה אלא התנה שיפרשנו לבסוף, ולפי"ז יש לומר שדווקא בשאר קרבנות אם אמר אלו לחובתו נחשב שנהפכו למפורשים, שכיון שכל אחד מהם הוא קרבן נפרד, יש בזה קריאת שם לכל אחד לחוד, אך בקינים שהם באמת קרבן אחד, ואף אילו קרא שם לשניהם עדיין הם קרבן אחד ונחשבים 'קן' הבאה לחובה אחת, בזה לא יועיל לומר אלו לחובתי כדי לפרשם, ונשארו סתומים.

גדר הפרשת סתומים בקינים מרובים

ולפי"ז ביארו המפרשים בדברי הראב"ד והרז"ה, שנתחדש בדבריהם שהמפריש ד' פרידות לשם שתי חובות, נעשו כולן סתומים והכל נידון כקרבן אחד, ועד שלא יסיים להקריב את כל החטאות לא נקבעו שאר העופות לקרבן עולה, וכשם שבקן אחד של שתי עופות לא נקבע העולה מאיליו אלא אחר עשיית החטאת, כך בקינים מרובים שכולם סתומים, והן של אשה אחת, נחשב שמיועד לכך שחציו חטאות וחציו עולות כפי מנין החובות, ולא נקבעו העולות עד שיגמור כל מנין החטאות שבחובתו. ולא רק באשה שיש עליה חובה אחת מחמת שם השוה לכל החובות, אלא אף באשה אחת שיש עליה שתי חובות, נחשב כקרבן אחד ונעשו סתומים לכל החובות אף שהן משתי שמות[יד].

ומצינו כן אף בדברי רש"י (עירובין לז. ד"ה קא משמע), שדינו של רב חסדא שאין הקינים מתפרשות אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן, נאמרו אף בלקיחת שתי קינים לשתי נשים, אף שהן שתי חובות וכפרות נפרדות, מכל מקום נעשו סתומים בשעת ההקדש, שאי אפשר לפרשם אלא בעשיית הכהן, הרי שאף שתי חובות מצטרפות לקינים סתומים מרובים שאינם מתפרשות אלא בעשיית כולם.

ביאור מחלוקת הראב"ד והרז"ה במפרש זו לחובתי

אולם נחלקו הראב"ד והרז"ה, מה גורם לאחד את כל הקינים המרובים לקרבן אחד שכולו סתום, שהרז"ה סבר שאין שום חילוק בדבר, וכיון שזה מובא על ידי בעלים אחד, שייך לשתף את כל החובות בקרבן אחד מרובה, והקינים סתומים עד שיגמור כל מנין החטאות, ואף אם יאמר 'זו לחובתו וזו לחובתי' אין בכך כלום, כיון שלא היתה קריאת שם של חטאת ועולה ממש, שסוגי החובות אינן מחלקות את שם הקרבן, ועדיין יש בזה קריאת שם של קדושה אחת[טו]. אך הראב"ד סבר שדווקא אם בשעת ההפרשה כלל את כולם בהקדש אחד, אך אם הפריש כל קן לחוד וקרא לו שם 'זו לחובתי', חלה קריאת שם זו כדי לייחד שבכל קן יש פרידה אחת לחטאת ואחת לעולה, ואי אפשר לשנות זאת[טז].

ב. תערובת של שתי נשים בקיניהם

שיטת חכמים שרק מחצה כשר

שנינו במשנה (פ"א מ"ג-ד) שאם נתערבו קינים של חובה בחובה, כגון שהיו ח' פרידות, אם הקריב את כולם, ד' למטה כחטאת וד' למעלה כעולה, הרי זה מחצה כשר מחצה פסול, ששני קינים קרבו בהכשר מחמת ששתי חטאות הראשונות ושתי עולות הראשונות היו כשירות, משום שהקן סתום ומתפרש ע"י הקרבת הכהן, וכיון שהכהן הקריב ראשון לחטאת או לעולה נקבע העוף השני להיות עולה או חטאת, והוא אינו יודע מה נקבע בכל אחד מהם, ויש לחשוש שמא אירע לו שהקריב עולה כמעשה חטאת או להיפך, ואי אפשר לעשותו באופן ששינה אותו מדין הקרבתו, שעשיית מעשה חטאת בעולה וכן מעשה עולה בחטאת, פוסלת.

והוא הדין שאינו יכול להקריב את הכל למעלה או הכל למטה, כיון שתיכף משהקריב שנים הרי זה קובע את השאר לסוג השני שבו, לחטאת או

לאחר ההפרשה. ומחלוקת זו תלויה בגדר דין סתומים, האם הוא חלות מיוחד שאי אפשר לפרשו אלא כדיני סתומים, או שהוא חסרון בגמר ההקדש, ומועילה קריאת שם לגמור את ההקדש. ועוד מצינו שנחלקו הראשונים אם יש דין סתומים בשאר קרבנות בהמה, מלבד קיני עופות ונזירות, שיטת הריטב"א (יומא מא. ד"ה אמר) ותוספות ישנים ותוספות הרא"ש (שם ד"ה והא הכא) וכן היא דעת הר"מ שהובא בתוספות בנזיר (כז. ד"ה וכי תימא) והשיטה מקובצת (כריתות כח. ד"ה קתני) דקינין לאו דווקא אלא ה"ה שאר קרבנות בהמה. אולם התוספות בנזיר (שם) חולקים על הר"מ בזה, וכן דעת המאירי (שם ד"ה קרבנות). ונתבאר במערכה הנ"ל שזהו יסוד המחלוקת ביניהם, שהסוברים שהוא דין בכל הקרבנות, סברו שהוא שיור בגמר ההקדש ואינה הלכה מחודשת, אך הראשונים שחילקו בזה סברו שדין סתומים היא קדושה מיוחדת ומחודשת, שלא נאמרה אלא בקינים ונזירות.

ח. הבאר משה (כרייף, נזיר כו. בתוס' ד"ה הא, ד"ה מיהו) הקשה לפי"ז, על מה שכתב הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ה הי"ג) שבאופן זה שאמר אלו לחובתי, אם מת ילכו לים המלח, ומשמע שכל המעות הולכות לאיבוד, ומדוע לא נאמר שיפריש מתוכם רק את חלק החטאת ויאבדנו, ולא כל המעות צריכות להאבד, כפי ששנינו (שם כד.) 'מעות מפורשין, דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין בהן, דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן, דמי שלמים יביאו שלמים ונאכלין ליום אחד ואין טעונין לחם'. שהרי אף באומר אלו לחובתי נעשו כמפורשים לגמרי, ודינם צריך להיות כדין מפורשים אף לענין זה.

ט. באר משה (שם ד"ה עוד ק"ל) **חזון יחזקאל** (על התוספתא, נזיר פ"ג ה"ח ד"ה מעות) ושאר אחרונים.

י. והוסיף הבאר משה, שלשונו של הרמב"ם תמוה, שכתב 'יפלו לנדבה כמו שביארנו בנזירות', וכיצד כתב שדבריו בהלכות נזירות מתאימים לדבריו בהלכות מעילה, ולהיפך הוא, שלפי דבריו שם שדינם כמפורשים לא יוכלו לילך לנדבה.

יא. הבאר משה (שם) רצה לומר שיש חילוק בין האופנים, שברמב"ם בהלכות נזירות גורסים לחובותי בלשון רבים [וכך גרס הרמב"ם בדברי הגמרא בנזיר על דין זה] ודווקא בזה משמעות לשונו לומר שהמעות הם כמפורשים, אבל בהלכות מעילה גורס שם לחובתי בלשון יחיד, ולכן אינו נחשב כמפורשים. ובחזון יחזקאל (שם) הביא שיש גירסאות שגרסו כך בספרי הרמב"ם, אמנם בגירסת מהדורת פרנקל גורסים בשניהם לחובתי, בלשון יחיד, ומכל מקום באומר בנזירות לחובתי הרי זה כמפורש, ואילו בקינים הדין שלהם שאינו כמפורש, והסתירה בדבריו בעינה עומדת.

יב. וראה בהערה לעיל, שנחלקו הראשונים בשאר קרבנות האם שייך בהם הקדש סתומים.

יג. ראה במערכה בענין 'קן סתומה ומפורשת' (אות א).

יד. ראה בהערה לעיל בראש המערכה, שנתבאר יסוד החילוק בין חובה אחת לשתי חובות, ולפי"ז עולה חידוש גדול, שיש תורת סתומים אף לשתי חובות, אף שהן שתי כפרות נפרדות, שכל אחת מתירה לאכול בקדשים לחוד.

טו. ויש להעיר שיתכן לפרש את מחלוקתם, שהראב"ד בזה לשיטתו, שסובר בפירושו על תורת כהנים (תזריע פ"ד ה"א) שאם הביאה חובה ללידתה וטעונה חובה אחרת לזיבתה, לא הותרה לאכול בקדשים עד שתביא שתיהן, ואילו בה' לידות או ה' זיבות אם הביאה אחת מהן, הוכשרה בקדשים, כפי ששנינו בתורת כהנים (שם פ"ג) ובכריתות (ח.), הרי שסבר הראב"ד ששתי חובות משתי שמות אינם מועילות זו לזו להכשירה בקדשים, ולפי"ז ברור שאם הפרישה כל אחת מהן לחוד וקבעה זו לחובתי וזו לחובתי, אינם נעשים סתומים לקרבן אחד, אלא מתפרשים בכך שכל חובה הופרשה לחוד, שזו מכפרת כפרה אחת וזו מכפרת כפרה אחרת, והרי זה כחטאת חלב וחטאת דם שהן שתי חטאות נפרדות. אולם הרז"ה יש לומר שחולק בזה וסובר כשיטת השיטה מקובצת (כריתות ט: השמטות ד"ה אלא) שכל אחת מהחובות מתירה לאכול בקדשים ואף משתי שמות, ואם כן אין חילוק בקרבנותיה, ויכולה לסתום את כולן בהפרשה אחת, שאף שתי שמות נחשבות כמו שם אחד, כיון שמועילות לכפר זו על זו.

טז. ומה שהקשה הרז"ה שלכאורה לפי דברי הראב"ד לעולם אי אפשר לשתף אותם בקרבן אחד, והרי זה הפרשה של כמה קרבנות המעורבים זה בזה, יתבאר להלן (אות ג) שהראב"ד סבר בנידון זה על פי מסקנת הסוגיא בעירובין (לז.) שיש דין סתומים אף באופן זה, ואין זה תלוי בברירה. אולם כל זה דווקא כשמשתף כל החובות בהפרשה אחת ובקריאת שם כוללת 'אלו לחובתי', אך במפרש כל אחד לחוד 'זו לחובתי וזו לחובתי' הרי זה מחלק את הקינים לכמה קרבנות.

לעולה, ושוב אינו יכול להקריב באותו מקום, ומשום כך אינו יכול להקריב הכל למעלה. וכך הדין בין כאשר נתערב קן חובה בקן חובה לאשה אחת, או שנתערב לשתי נשים.

לרבי יוסי מועיל תנאי בשתי נשים שלקחו קינים ביחד

ועוד שנינו, שרבי יוסי חולק וסובר שיש אופן שבו יש תקנה לכל התערובת, אם הפרישו כל הנשים את קיניהם בבת אחת בעירוב, והתנו שההקרבה תהיה תלויה בדעתו של הכהן, הרי זה מועיל, ואם רוצה הרי הוא מקריב מהד׳ פרידות שתים לעולה לשתי הנשים ושתים לחטאת לשתי הנשים, ונמצא שכל ההקרבות כשירות, וכך יהיה הדין בין משם אחד ובין משתי שמות, ואף שבאופן זה אין ידוע בכל קן למי שהוא שייך.

שיטות הראשונים בסוגיא בעירובין

והגמרא בעירובין (לז.) דנה כיצד מועיל תנאי זה, והרי אם היתה חלות קריאת שם לכל קן של כל אשה כפי שהפרישתו, צריך להקריבו לשם אשה זו ולא לשם חבירתה, ולא יוכל הכהן לשנות זאת ולהקריב עבור חבירתה, וכן לגבי שינוי שם הקרבן מחטאת לעולה ולהיפך, ובעל כרחך שתנאי כזה מועיל מכח הלכות ברירה, כמבואר בסוגיא שם שנחלקו תנאים האם אדם יכול לפעול חלות שבשעת עשייתו עדיין אינו מבורר באיזה חפץ יחול, והתנה שהחלות יקבע ויתברר לפי מה שירצה לאחר זמן, ועל ידי זה יתברר למפרע שכך היה החלות משעה ראשונה, שיש הסובר ש׳יש ברירה׳, ויש הסובר ש׳אין ברירה׳ ואי אפשר לעשות חלות לא מבורר ולהשלים את בירורו לאחר זמן כדי שיחול למפרע. ואף בענייננו סבר רבי יוסי שיש ברירה, וכך היתה דעת האשה מתחילה שהעוף שמפרישה עכשיו יעלה למי שהכהן יבחר, וכיון שהכהן בחר שיהיה זה חטאת לאשה פלונית הרי זה עולה לה לקרבן זה, ונחשב שדעת המקדיש היתה שיש צד בהפרשה שמקדיש עבור חבירו, ואף זה יהיה תלוי במה שיברר הכהן לבסוף[יז].

מהו הפסול בקרבן אם אין ברירה

ומבואר בגמרא שאילו נאמר שאין ברירה, הקרבן פסול באופן זה שהכהן הקריב לפי דעתו, ונחלקו הראשונים מהו טעם הפסול בזה. רש״י (שם ד״ה לאיזו) כתב, שיש לחשוש שמא החטאת ועולה שהקריב לה לא שלה היו אלא של חברתה, וקרבן הקרב במחשבת שינוי בעלים קיימא לן (פסחים ס: זבחים ב.) שאינו עולה לבעלים לשם חובתם, וכל שכן בחטאת שלא לשמה או שלא לשם בעליה שנפסלת לגמרי, וקביעות שם בעלים אינו תלוי בדעת הכהן.

מחשבה בסתמא בקינים סתומות

והתוספות (עירובין שם ד״ה לאיזו) הקשו עליו, מדוע יפסל משום מחשבת שינוי בעלים, והרי רשאי שלא לחשוב בפירוש לשם בעלים מסוים, ואף כאשר חושב סתם מועילה ההקרבה, לפי שסתמא דינו כלשמה (זבחים ב:) ואם לא יחשוב כלום הקרבן כשר ואין בו מחשבת שינוי הפוסלת, ומה החסרון אם אין ברירה[יח].

ולכך פירשו התוספות, שהחשש בזה אינו משום מחשבת פסול, אלא משום הדין של ׳מעשה עולה בחטאת, פסול׳ וכן ׳מעשה חטאת בעולה פסול׳, וחייב לעשות את העולה למעלה ולמלוק שני סימני הצואר, ואת החטאת למטה, ולא להבדיל אלא סימן אחד, ואם שינה פסל.

ובתוספות הרא״ש (עירובין שם ד״ה התם) כתב ליישב את דברי רש״י, שכל מה שמחשבה בסתם מועילה הוא רק במקום שהיה כבר מבורר, וכבר נקרא שם הבעלים על הזבח, שבזה שייך לומר שהקרבן עומד לכך בודאות שהכהן יקריבם לשם בעליו ולשם הזבח, ואף שהקריבו בסתם כשר, ואין צריך לברר לכל אחד ואחד מיהו בעליו אלא ממילא כל אחד קרב לשם הבעלים שנקראו עליו, אבל כאשר עדיין לא נקרא שם בעלים על הזבח, ועדיין הוא קן סתום, הכהן צריך לברר זביחתו לשם בעליו ולומר לשם פלוני אני זובח, ואי אפשר להיות זה בלא ברירה[יט]. וכוונתו שעשיית הכהן שעושהו לקרבן אין זה מתפרש מאיליו, אלא שהכהן קובע את שם הקרבן ותלוי בדעתו וכוונתו,

ואם כן כאשר עושה את החלות ואינו יודע לשם מי הוא עושה הרי זה תלוי בברירה, ואינו מועיל[כ].

ודעת התוספות שסברו שיועיל בזה דין ׳סתמא לשמה׳, כפי הנראה שסברו שעשיית הכהן קובעת ומבררת על ידי המעשים גופא, שמקריבו כעולה וכחטאת, לשם בעלים פלוני, וכאשר אין זה דבר הנקבע על ידי דעתו וכוונתו, אלא מכח גוף המעשים, חל בזה הדין של ׳סתמא לשמה׳.

קושיית הגמרא ששיטת רבי יוסי בכל מקום שאין ברירה

והקשו בגמרא (עירובין שם) שזה סותר לדברי רבי יוסי שם שסבר שאין ברירה, ואי אפשר לעשות חלות הקדש שיהיה תלוי במעשה הכהן ויתברר מאז ולמפרע על מה חלה ההפרשה. ולכך הסיקו בגמרא, שאכן יש לומר שלדעת רבי יוסי אין ברירה בכל התורה כולה, ומה שכאן סובר רבי יוסי שמועיל, היינו משום שמדובר שהתנתה האשה, ותנאי זה מועיל אף למאן דאמר ש׳אין ברירה׳. ונחלקו הראשונים בביאור הענין.

שיטת רש״י שתנאי מפורש מועיל לומר שיש ברירה

א. שיטת רש״י (שם ד״ה כשהתנו) ששתי הנשים קנו את הקינים מתחילה יחד, והתנו במפורש שהקנין וההפרשה יחולו כפי מה שירצה הכהן לעשות בשעת ההקרבה, וכל מי שירצה הכהן להקריב בשבילה יהיה שלה, ומשמע מדבריו שנתחדש במסקנא שלא רק שכך היתה דעתם לתלות את הקנין וההפרשה במה שיתברר לבסוף, אלא שאמרו כך במפורש, ובכל מקום שאומר במפורש אין בו חסרון של ברירה, והכל מודים שיש ברירה.

השגת התוספות על רש״י

והתוספות (כב: ד״ה רבי, עירובין לז. ד״ה כשהתנו) תמהו על זה[כא], שהרי זה ממש הנידון של יש ברירה או אין ברירה, שהאשה הפרישה קרבן והתנתה שהבעלות בקרבן תחול עבור האשה שהכהן יברור, ודומה הוא לכותב גט לאיזה שתצא בפתח תחילה שמבואר בגיטין (כג.) שאינו מועיל להחשב ככתיבה לשם אשה זו, משום שאין ברירה, ואם כן כיצד בנידון זה אינו נחשב כ׳ברירה׳, הרי האשה המתכפרת צריכה שיהיה הקרבן שלה, וכיצד תתכפר בקרבן שלא קנתה אותו מתחילה, אלא חבירתה קנתה אותו עבורה על דעת שיתברר כך על ידי מעשה הכהן.

יישוב הריטב״א לשיטת רש״י

ובחידושי הריטב״א (עירובין שם ד״ה ופרקינן) כתב, שיש לומר שכוונת רש״י לומר שכל מי שהקריב לשמה יהא שלה מאותה שעה ולא למפרע, שחבירתה נותנת לה את הזכות שהיתה לה בקן ההוא, והמתכפרת זוכה בו בשעת הקרבה, ואין זה שייך לנידון של ברירה, מפני שאינם באים לברר את הקנין הראשון, אלא לקבוע זכיה חדשה שמתחילה בשעת ההקרבה, על ידי הקנאת בעלת הקן.

והקשה על כך, שאם כן אין זה עדיף מאילו רצתה להשתתף עמה באותו קרבן, וקיימא לן (פסחים פט.) שאין אדם מוכר עולתו ולא חטאתו. וכוונתו לומר שאין אפשרות להקנות את זכות הכפרה בקרבן, אלא רק מי שהפריש את הקרבן מתחילה רשאי להתכפר בו, או מי שהופרש עבורו על ידי הבעלים מתחילה, אך אי אפשר לשנות את הבעלות בכפרה אחרי ההקדש, ואם כן לא יועיל להעביר לה את זכות הכפרה לבסוף, ובעל כרחך צריך לברר שמתחילה היתה ההפרשה עבור זו שהכהן הקריב עליה, וזה תלוי בברירה.

וביאר קינו (פ״א מ״ג ד״ה אך כל זה) הוסיף, ששנינו בתורת כהנים (מצורע זבים פ״ה ה״ג) שאף בעלת הקן אינה רשאית לשנות קן שהופרש לזיבה ראשונה ולהקריבה לזיבה שניה, וכל שכן שאי אפשר לשנות ולמסור אותו לבעלים אחרים.

שיטת התוספות שהתערובת היתה במעות לפני הלקיחה

ב. התוספות בשם ר״י (עירובין שם) פירשו באופן אחר, שלמסקנא אין מדובר בשתי נשים שעירבו את קיניהם ואין ניכר להם מהו הקן של כל אחת, אלא הנידון בנתערבו מעותיהם לפני הלקיחה, ולאחר מכן כשקנו את קיניהם התנו עם המוכר שכל אחת לוקחת את קינה ממעותיה היכן שהן מצויות בתערובת, ומחללתם על הקן שקנתה[כב], ומשעה ההיא ואילך לא נתערבו קיניהם כלל וכל אחת מכירה את שלה, ועל דעת כן מקריבים אותם על גבי

יז. ונפקא מינה לפי״ז, שאין צריך לחדש בזה את הלכות קדושת סתומים, שנתחדש שמתחילה חל חלות סתומים והקינים מתפרשות בעשיית הכהן, אלא שנחשב שהיה קריאת שם לא מבוררת, שנגמרת על ידי הברירה לבסוף, ומתברר למפרע שכך היה ההקדש מתחילה.

יח. והוסיפו בתוספות הרא״ש (שם ד״ה התם) ותוספות רי״ד (שם ד״ה לאיזו), שאף בתערובת שאין ידוע של מי הקרבן מועיל מכח סתמא לשמה, וכך מוכח בגמרא (זבחים עא:) וכן הוא בתוספות (שם ד״ה לשם).

יט. וכן כתב לבאר בגאון יעקב (עירובין שם ד״ה לאיזו).

כ. ויסוד דין של סתמא לשמה הוא לא מחשבה בלבד אלא שהדבר מאליו נעשה, ונחשב שעומד לכך שיעשוהו לשמה, וממילא במקום שמצד קדושת הקרבן עדיין לא נקבע, צריך שתהיה עשייה מסויימת וחלות מיוחד. ובחידושי מרן רי״ז הלוי (מעשה הקרבנות פ״ד הי״א) כתב, שבמקום שהמעשה הוא הפועל את הלשמה, לא שייך בו דין סתמא לשמה, וכמו שהוכיח מהרמב״ם (פרה פ״ד ה״ג) לגבי עשיית פרה שלא נעשה החלות שם פרה אלא ע״י המעשה, וכן הביא משמו של אביו הגר״ח [ונפקא מינה שאם יעשנה לשם חולין אינה נעשית לשם פרת חטאת, ולא שייך בו דין סתמא לשמה].

כא. וכן הוא בתלמיד הרשב״א (עירובין לז. ד״ה הכא) ותוספות רבינו פרץ (שם ד״ה כשהתנו) בשמם, והוסיפו שם גם את קושיית הריטב״א המובא להלן בסמוך.

כב. ביעיר קינו (פ״א מ״ד ד״ה הקדמה ה) ביאר בהרחבה, שכך מדוקדק מלשון המשנה ׳שלקחו קיניהם בעירוב׳, וביאר שם שסדר לקיחת הקינים היה שהיה כהן שהיה גזבר לקבל את המעות מהמחויבי קינים, והיה נותן להם כתב לתת לגזבר אחר שהיה ממונה על הקינים ומידיו היו נוטלים את הקינים להקרבה, או שמוסרים לו על מנת שהכהנים יקריבו אותם שלא מדעתם.

המזבח, ונמצא שאין כאן שום שינוי ממה שהוקדשו הקינים מתחילתם. ולפי״ז אין שום תנא שחולק על דברי רבי יוסי, ודבריו הם דברי הכל[כג].

והוסיפו בגמרא, שהמשנה באה להשמיענו חידוש נוסף, והיינו להדין של רב חסדא שאין הקינים מתפרשות אלא ע״י כהן או בלקיחת הבעלים, לגבי הבירור מי לחטאת ומי לעולה, שאם לא פירש בזמן הלקיחה, אינו יכול לקבוע אחר כך על ידי קריאת שם לעופות, מי לחטאת או לעולה, וחידוש זה למדנו מלשון התנא במשנה ׳לאיזה שירצה יקריב חטאת ולאיזה שירצה יקריב עולה׳, ולא נקט כך כלפי הבעלים המתכפר לאיזה שירצה מהם יקריב, אלא כלפי קביעת שם עולה או חטאת.

שיטת הרמב״ם שמועיל מדין סתומים בלי שהתנו בפירוש

ג. הרמב״ם (פסולי המוקדשין פ״ח ה״ח) כתב את שני האופנים שהובאו לעיל בשיטות א׳ וב׳, ׳שנים שלקחו קיניהם בעירוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן, לאיזה שירצה הכהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה יקריב עולה שאין הקינים מתפרשות אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן׳. ומבואר שאין צריך תנאי מפורש, אלא ביד הכהן לעשות הכל כפי שירצה, והקרבן עולה לשם מי שהקריבו עבורו.

והכסף משנה תמה בזה, שהרי הגמרא בעירובין (שם) מפרשת שרק למאן דאמר יש ברירה לא צריך ׳תנאי מפורש׳ ומועילה לקיחת הקינים מתחילה על דעת שיתברר לבסוף ומועיל לברר למפרע, אבל למאן דאמר ׳אין ברירה׳ צריך לכל הפחות להתנות בפירוש כדברי רש״י, והרמב״ם לא הזכיר דבר זה, והרי שיטת הרמב״ם שאין ברירה בדאורייתא, ומדוע לא כתב שמדובר שהתנה. ולפי״ז עולה מדבריו חידוש גדול יותר משיטת רש״י, שלרש״י אינו מועיל אלא בתנאי מפורש, ולהרמב״ם מועיל גם בלא תנאי מפורש. ואמנם אף אם היה מתנה בפירוש, עדיין קשה עליו כפי שהקשו הראשונים על רש״י, שאף תנאי מפורש לא יועיל אם אין ברירה.

חידוש הכסף משנה שמועיל מדין סתומים

ותירץ הכסף משנה, שיש לומר שדבר זה מועיל מדין סתומים, וכפי מסקנת הסוגיא שם שאמרו שהחידוש במשנה כדרב חסדא שאין הקינים מתפרשות אלא בעשיית הכהן, ולפיכך גם אין צריך להתנות, אלא אף שלא התנה מועיל כאילו התנה, שהרי בדיני סתומים מועיל מה שהכהן עושה בשעת ההקרבה כדי לפרש ולברר את חלות קדושת הקרבן, ומתברר על ידו מי בעל הקרבן שמתכפר בו.

דברי הריטב״א שמעשה הכהן אינו מועיל לפרש את הבעלות

ודבריו צריכים ביאור, כיצד יש בכח הכהן לקבוע ולפרש מי הוא הבעלים המתכפר בקרבן, וכל מה שמצינו שיש בעשיית הכהן כח לפרש את הסתומים היינו רק לגבי שם חטאת או עולה, אך לא לגבי קנין הבעלים ולקבוע של מי הקרבן, וכן כתב הריטב״א (שם ד״ה שתי נשים) בביאור קושיית הגמרא שמדברי רבי יוסי מוכח שיש ברירה, שללא כח הבעלים שיקבעו בשעת הקנין וההקדש שהקן הוא שלו או של חבירו, אי אפשר לסמוך על מעשה הכהן שיקבע זאת, שעשיית חלות זו תלויה אך ורק בכח הבעלות הממונית, ולא בכח מעשה הכהן.

ביאור הכסף משנה כשיטת רש״י

וצריך לומר בדעת הכסף משנה, שהרמב״ם סבר כרש״י שמועיל מכח תנאי מפורש, אלא שהרמב״ם חידש שיש אומדנא על דעת האשה, שאף שלא התנו במפורש מכל מקום נחשב כאילו התנו בפירוש, וסיבת האומדן דעת הוא שאחרי שהיא יודעת שהכהן קובע אם חטאת או עולה, מסכימה בדעתה שיחליט הכהן גם של מי יהיה הקן אם שלה או של אחרת, ונחשב עי״ז כמו שהתנתה במפורש[כד].

וכעין זה משמע בדברי המאירי (שם ד״ה שתי) שסבר כדברי הרמב״ם שאין מעכב שיעשו תנאי בפירוש, וזה לשונו ׳ואף על פי שהעמידוה כאן כשהתנו לקבל עליהן חלוקת הכהן, אין הלכה כן אלא סתם הדברים כך הוא ואין צריכות תנאי, ואף זו יש מפרשים כן ואין גורסין כשהתנו, אלא שהתנו, כלומר טעם הדבר שמן הסתם כך התנו בעצמן׳. ומשמע מדבריו שהוא אומדן דעת כאילו התנו בפירוש.

ביאור המקדש דוד

המקדש דוד (סי׳ יח ד״ה והנה לבאר) כתב ליישב שיטת הרמב״ם, שאכן מועילה חלוקת השותפות באופן שמקנה כל אחד לחבירו את זכות הכפרה בקרבן, והוא משום שמתחילה לא נקבע בכלל מי הוא בעל הכפרה של הקינים שהרי הופרשו כסתומים, וכל מקום שלא נקבע מי הבעלים המתכפר בקרבן, אפשר למכור ולהעביר את זכות הכפרה לאחר[כה].

שיטת הראב״ד שלקחו בשותפות והכהן כשליח לחלוקת השותפות

ד. הראב״ד[כו] (פ״א מ״ד ד״ה רבי) כתב, שמדובר שלקחו את הקינים בתערובת מבלי לקבוע מי הבעלים של כל קן, אלא החליטו שתהיה זו שותפות בקרבנות, ודעתם שהכהן ממונה כשליח לחלוק את הקינים כחלוקת שותפות על ידי הבעלים, ועל ידי חלוקה זו נקבע בשעת ההקרבה למי שייך הקן הזה ולמי הקן האחר, והרי זה מועיל משום שאינו ברירה למפרע, אלא ככל חלוקת שותפות שפועלת את הקנאת הזכויות משעת החלוקה ולהבא[כז].

הקושיא על שיטת הראב״ד

והאחרונים תמהו בזה[כח], שהרי אי אפשר לחלוק קרבנות אחרי ההקדש, וכפי שכתב הריטב״א (עירובין לז. ד״ה ופרקינן) להקשות על דברי רש״י, שחלוקת שותפות אינה מועילה לברר למפרע שכך היתה זכייתו הראשונה, כפי שקיימא לן שאחים שחלקו ושותפים שחלקו כלקוחות הן, לפי שאין ברירה לומר שנתברר למפרע שזה היה חלקו משעה הראשונה, ורק למאן דאמר יש ברירה מועילה החלוקה לברר שזה היה חלקו מתחילה. וכיון שאינו מועיל אלא מדין מכירה והקנאה מחודשת בשעת החלוקה, אין בכחו להקנות את עולתו וחטאתו, לפי שהמוכר עולתו וחטאתו לא עשה כלום כמבואר בפסחים (פט:)[כט].

ביאור דין ברירה לדברי רש״י והראב״ד

והנה לעיל הובאה קושיית הראשונים שהקשו על שיטת רש״י שכאשר התנו בפירוש אינו תלוי בברירה, ומדוע אינו תלוי בדין ברירה. והרש״ש (שם בתוס׳ ד״ה כשהתנו) ובדברי נחמיה (שם) ביארו בדברי רש״י, על פי יסוד מחודש, שכל מה שאין ברירה למפרע, היינו שאי אפשר לפעול חלות באופן שאינו מבורר בשעת המעשה היכן זה חל, ולבסוף לפי מה שירצה למחר יתברר למפרע מה חל משעה ראשונה, אולם יתכן לעשות חלות שתלוי בברירה כאשר אינו מתברר למפרע, אלא בירור החלות יקבע ויועיל רק מכאן ולהבא ולא למפרע.

ומצינו יסוד זה בדברי הקצות החושן (סי׳ סא סק״ג ד״ה וע״ש במהרי״ט) שהוכיח מדברי התוספות (ב״ק סט. ד״ה כל הנלקט) והר״ש (מעשר שני פ״ה מ״א) שאם מחלל פירות מעשר שני שאינם מבוררים, וקובע שיתבררו משעה מסוימת מכאן ולהבא, ולא נתחללו למפרע אלא משעה שנתבררו, באופן זה יש ברירה שהעשייה הראשונה חלה ופועלת על ידי מה שנתברר לבסוף[ל]. וכל מה שאין ברירה בכל מקום הוא רק אם מברר עי״ז למפרע משעה ראשונה, מפני שעשייתו צריכה להיות מבוררת, וכגון בכתיבת גט לשם האשה שמשעת הכתיבה צריך שיהיה לשם האשה ההיא וכל כיוצא בזה.

ולפי״ז ביארו הרש״ש ודברי נחמיה בדברי רש״י כעין דברי הראב״ד, שהנשים לקחו את קיניהם בשותפות בתנאי שלא יתברר מי הבעלים של הקינים עד השעה שהכהן ירצה לקבוע מי המתכפר והבעלים של כל קן, והברירה תחול מאותה שעה ואילך ולא למפרע, ואף שעד לאותה שעה לא היה מבורר של מי הקן, אין בכך שום חסרון ובאופן זה סומכים על הברירה שלבסוף.

אלא שהתוספות והראשונים שהשיגו על רש״י סברו, שעדיין החלוקה אינה מועילה לקבוע מי הבעלים לכפרה, כמו שמצינו במוכר עולתו ושלמיו

ומשמע מלשון המשנה, שבאופן זה היה לקיחת קינים בעירוב, והיינו שלא נזקקו ליטול קינים מהממונה אלא הביאו משל עצמם, ולעומת זאת היה אופן אחר שנתנו מעותיהם לכהן והממונה היה צריך למסור הקינים עבורם להקרבה במזבח.

כג. והקשו בגמרא שם ׳פשיטא׳, שהרי לא שייך כאן ברירה בנתערבו המעות וחזרו ולקחו מהם על ידי תנאי, ואין כאן שום תערובת בשעת ההקרבה ובודאי שאפשר להקריבם לכתחילה. ותירצו שהיתה הוה אמינא שתהיה בזה גזירה שלא יתנו, וקמ״ל שלא גזרו בכך.

כד. ובקן מפורשת (פ״א מ״ד ד״ה אם לקחו) כתב, שכן משמע גם מדברי רש״י שלא צריכים להתנות במפורש, ואפילו אם לא התנו הרי זה כמו שהתנו וכדברי הכסף משנה.

כה. עיי״ש שהוכיח כן משיטת רש״י (מנחות קח: ד״ה הגדול) שהמוכר עולתו באופן זה, מועילה המכירה.

כו. הובא גם במפרש והרא״ש (כב: ד״ה רבי) וריטב״א (עירובין לז. ד״ה ופרקינן).

כז. והוסיף, שכל זה דווקא אם מתחילה התנו כך בשעת הלקיחה, שבזה שייך לומר שהשותפות מעכבת שלא נקבע מי הבעלים של כל קן, אך אם לקחו ביחידות ואחרי כן עירבו את הקינים אי אפשר לדון אותם כשותפים שחוזרים ומתחלקים על ידי חלוקת הכהן, משום שאי אפשר להקנות קן שהופרש על ידו לחבירו, ואף אם מחלו זו לזו אינו מועיל כלל לשנות את מה שנקבע וחל בשעת ההפרשה הראשונה.

כח. כך עולה מתוך קושיית הרש״ש (עירובין לז. בתוס׳ ד״ה כשהתנו).

כט. וביותר קשה, שהריטב״א שם תמה כך על רש״י, ולאחר מכן הביא את שיטת הראב״ד ולא השיג עליו כלל, ומשמע שלא יקשה עליו כקושיא דלעיל, ואדרבה, אף להראב״ד קשה כן, שהרי יש צורך לפעול את החלוקה בשעת ההקרבה, והרי זו כמכירה שאינה מועיל בקדשים.

ל. וכן משמע מדברי הקרית ספר (שגגות פ״ג ה״ו), שאם הפריש ב׳ חטאות לשם ב׳ חטאים ולא פירש בשעת ההפרשה לאיזה חטא, רשאי לברר זאת בשעת השחיטה, ואף שאין ברירה, מכל מקום כיון שאין צריך שיתברר למפרע שכך היה משעה ראשונה, אלא חלות הברירה הוא לגבי מכאן ולהבא, מועיל באופן זה מה שיתברר לבסוף.

שלא עשה ולא כלום, ואף בקינים סתומים אין זה מועיל. אמנם בדעת רש"י והראב"ד יש לומר, שסברו שבקינים סתומים אפשר לעשות כך, שהרי יש ב' אופנים כיצד יברר הכהן בשעת ההקרבה שתזכה כל אחת בקן שלה, האחד, שהנשים לא קבעו כלל בשעה ראשונה אלא הן צריכות להתחלק כחלוקת שותפות, והכהן שליח שלהם לעשות את החלוקה. והשני, שהנשים קבעו בשעה ראשונה שכל אחת זוכה בחלקה בשעת הבירור של הכהן, ואין הכהן פועל כלום באותה שעה, אלא הוא רק מברר מה שחל ונעשה משעת הלקיחה, אלא שאין זו ברירה שפועלת למפרע אלא רק מכאן ולהבא, שהרי יכלו לשנות ולקבוע כפי שירצו בשעת ההקרבה, ובאופן זה מועיל קביעת הכהן לכל אחת מהן מכח 'ברירה', ולא מכח חלוקה ומכירה מחודשת. ואמנם לא מצינו שאפשר לעשות זאת אלא רק בקינים סתומים שאפשר לשייר את בירור הבעלות מתחילה, ולתלותו במה שיתברר לבסוף, אולם בשאר קרבנות לא מצינו שיוכלו הבעלים לשייר את בירור החלות של מי הקרבן.

ביאור שיטת רש"י בזבחים להנתבאר לעיל

ולפי"ז יש ליישב פירוש רש"י בזבחים שהתקשו בו הראשונים. שבגמרא (זבחים סז:) דנו לדעת רבי יהושע שסבר שעולת העוף נמשכת ונעשית חטאת העוף, אם מלק את העולה במקום החטאת למטה במזבח, ועשאה כמעשה חטאת שלא הבדיל שני סימנים בצואר. והקשו בגמרא מהמשנה (פ"ג מ"ג) אם היה חטאת העוף לאשה אחת ולשניה עולת העוף ונתערבו, ועשה הכהן אחת למטה ואחת למעלה, שתיהן פסולות, שמא החטאת נעשית למעלה והעולה נעשית למטה, ומקשה הגמרא שזו שנעשית למטה תהיה כשירה לחטאת ממה נפשך, ותצא בעלת החטאת ידי חובתה. וביאר רש"י (שם ד"ה תימשך) שהממה נפשך הוא, שאם היתה זו חטאתה בודאי יצאה ידי חובתה, ואף אם היתה זו עולת חבירתה מכל מקום כיון שנמשכה לחטאת, וחבירתה אינה זקוקה לה [שמדובר באופן שכבר הקריבה חטאתה] לכך נמשכת ונעשית חטאת עבורה, ותצא בה.

ותירצו בגמרא 'בתרי גברי מי אמר', ורש"י (שם ד"ה בתרי) פירש, 'היאך קרבנה של זו יעלה לזו, שאין לה חלק בו', והיינו שאף שעולה נמשכת ונעשית חטאת, אולם אי אפשר לשנות על ידי זה את הבעלות בקרבן, ואין לה חלק בו כדי להתכפר בחטאת זו. וכל מה שנתחדש דין המשכה הוא באדם אחד שהוא בעל הקרבן אף כשהיה עולה, ולכן אפשר למושכו ולשנותו מעולה לחטאת, והוא מתכפר בו.

והתוספות ושיטה מקובצת (שם ד"ה בתרי) הקשו, כיצד היתה הוה אמינא לומר כך, שהמשכה תועיל לכך שהעולה שהקריבו למטה תימשך להיות של בעלת החטאת, והרי פשוט שאינה שייכת לקרבן שאינה שלה[לא].

לקיחת קן בשותפות של שנים

והוסיפו התוספות שיש לומר ביישוב דברי רש"י, שמדובר שהתנה שאם תיפסל לגבי דידה שיועיל לפחות לחבירתה אם יוכל, ותירצה הגמרא שאכן באופן זה מועיל, אלא שלא מדובר באופן שהתנו. אמנם דבריהם צריכים ביאור, כיצד תועיל עשיית תנאי לכך שיתברר למפרע שהקן היה של חבירתה.

אמנם להנתבאר בדברי רש"י בעירובין, יש לומר שאף דברי רש"י בזבחים הם כאופן הנידון בעירובין, ששתי הנשים לקחו בשותפות את קיניהם והתנו בפירוש שהבעלות בכל קן תקבע ותתברר כפי שירצה הכהן לעשות, ומדין ברירה זה מועיל לברר שמי שירצה הכהן הוא הבעלים של הקן. ואמנם כך מדוקדק בדברי רש"י בזבחים (שם ד"ה חטאת לזו), שכתב 'רחל שהיתה צריכה חטאת ללידתה ועולתה כבר קרבה, ולאה היתה צריכה עולה שכבר קרבה חטאתה, ולקחו קן בעירוב וקבעו פרידה אחת לחטאת רחל ופרידה אחת לעולת לאה ונתנום לכהן'. ומה שכתב שלקחו קן בעירוב אינו מובן, מדוע נחשב שלקחו בעירוב, הרי לא עירבו את קיניהם אלא רק בשעת ההקרבה הכהן טעה והחליף של זו בזו, אלא ודאי שכוונתו לומר שכך התנו בשעה ראשונה שבירור הבעלות יהיה כפי שיעשו בשעת ההקרבה, וכפי שרצו התוספות לומר.

ג. שיטת הרמב"ם והראב"ד בשנים שלקחו קינים סתומים

קן סתום לשתי נשים

כתב הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ח ה"ח), 'שנים שלקחו קיניהם בעירוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן, לאיזה שירצה הכהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה יקריב עולה, שאין הקינים מתפרשין אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן כמו שביארנו'.

לעיל הובאה תמיהת הכסף משנה, שהרמב"ם השמיט את מה שפירשו בגמרא (עירובין שם) שהיינו דווקא באופן שהתנו בפירוש, ובלא שהתנו אינו מועיל כיון ש'אין ברירה'. ובאופן הפשוט יש ליישב כפי שכתב המאירי (שם ד"ה שתי), שאף שהעמידוה בגמרא כשהתנו לקבל עליהן חלוקת הכהן, אין הלכה כן אלא אף בסתם כך הוא הדין, ואין צריכות תנאי מפורש. והוסיף שיש ראשונים שלא גרסו 'כשהתנו' אלא גרסו 'שהתנו', כלומר שטעם הדבר הוא מכח אומדן דעת שמן הסתם כך התנו בדעתם, ואף שלא אמרו כך בפירוש הרי זה כאילו התנו[לב].

ביאור הקרית ספר שהוא מדיני סתומים

ובקרית ספר כתב לבאר בדברי הרמב"ם, כהנתבאר שהוא מדין קינים סתומים שמתפרשות בעשיית הכהן, וז"ל, 'שנים שלקחו קיניהם בעירוב, אי זה שירצה הכהן יקריב חטאת או עולה דהוה ליה כחובה גדולה סתומה דחציה חטאת וחציה עולה, ותלוי בדעת הכהן זו שירצה יקריב עולה או חטאת דילפינן לעיל דאין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן כדילפינן מדכתיב (ויקרא יב ח) 'ולקח' 'ועשה' (שם טו טו)'. הרי שסבר שהוא מדין סתומין, ועשיית הכהן קובעת ומפרשת אף בענין זה.

ביאור הענין על פי שיטת הראב"ד

ויש שכתב ליישב ששיטת רמב"ם בזה כעין מה שכתב בראב"ד בפירוש הסוגיא (שם) והובא לעיל בהרחבה. ותוכן דבריו ששתי הנשים נתנו מעותיהם בשותפות ולקחו שתי קינים מבלי לברר איזו מהן של כל אחת מהן, ונתכוונו שהכהן יקבע בכל קן של מי הוא, והביאום לכהן ואמרו אלו לשתי חובותינו, שרשאי הכהן להקריב לאיזו שירצה, מפני שהוא נידון כשליח שלהם לחלק ביניהם את השותפות, ולברר את הקן של כל אחת.

והעיר קינו (פ"א מ"ד ד"ה ומעתה) דקדק בלשון הראב"ד, שכתב 'והוא על הדרך שפרשתי לאשה שהביאה קינה בעירוב שאין קביעותן אלא בעשיית כהן ואין כאן ספק עירוב', שמבואר מדבריו שכשם שיש דין 'סתומין' על הקן לקביעות שם העופות שבקן אם לעולה או לחטאת, שבדין סתומים יכולים לברר ולעשות אחד מהם עולה והשני חטאת, כמו כן יש דין סתומים לגבי הבעלות של הקינים, שאפשר לעשות סתומין לשתי נשים מבלי לברר למי שייך כל קן וקן, וכך משמע מלשונו שכתב, שהוא 'על דרך שכתוב לענין חטאת ועולה', והיינו שכשם שיש כח בעשיית הכהן לקבוע את חלות הקדושה של שם הקרבן, כך יכולה לקבוע את המתכפר של הקרבן.

ואף שלכאורה לפי"ז יקשה, מדוע בהוה אמינא סברו לומר שדין זה תלוי דווקא במאן דאמר שיש ברירה, וכי מדוע צריך בזה לברירה שמבררת למפרע, הרי אפשר לעשות זאת על ידי שמעשה הכהן מברר את הסתומים מכאן ולהבא. ובעל כרחך צריך לומר שמתחילה סברה הגמרא כפי שכתב הריטב"א (עירובין שם ד"ה שתי) שעשיית הכהן קובעת ומבררת בדין סתומים רק לגבי שם הקרבן, ולא לגבי דין הבעלות, של מי זכות הכפרה, ולענין זה צריך דווקא את מעשה הבעלים, והנשים קבעו את הבעלות בשעת הלקיחה, ואם נרצה לקבוע זאת לפי מה שיתברר לבסוף בעשיית הכהן, בעל כרחך צריך לומר בזה דין ברירה שמתברר למפרע שזה מה שנעשה משעה ראשונה. אולם למסקנא הגמרא חזרה בה, ומועילה עשיית הכהן לפרש את הסתומים גם לגבי דין הבעלות בכפרה, ואין צריך בזה לכח הבעלים, ולפיכך אין זה ברירה למפרע, אלא מה שנעשה לבסוף חל ונקבע באותה שעה מכאן ולהבא, ככל מקום שמתפרשים הסתומים בשעת עשיה.

מקור דברי הראב"ד שיש דין סתומים בשתי נשים

וביאר היעיר קינו, שהמקור לחידוש זה לדעת הראב"ד הוא ממסקנת הגמרא בעירובין, שביארו שהחידוש בהלכה זו הוא 'כדרב חסדא' שאמר שאין הקינים מתפרשות אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן[לג], ומשמע שההלכה בנידון זה תלויה בדיני סתומים, והראב"ד למד מכך שיסוד הדין שמעשה הכהן קובע ומברר הוא מדין סתומים, ואין זה מכח תנאי או ברירה כמו בשאר חלוקת שותפים, אלא שנתחדש בהפרשת קינים שחל בהם קדושת סתומים שאפשר לשנותה מאשה אחת לחבירתה, והכהן מברר זאת בשעת ההקרבה[לד].

לא. ולכן פירשו את כל הסוגיא שם בדרך אחרת, שמדובר שכל אחת מהן היתה חייבת חטאת ועולה, ועל כך מקשה הגמרא שהעולה שהקריבו עבורה למטה, תימשך לחטאת עבורה, ואין בזה שום שינוי בבעלות. ותירצו בגמרא 'בתרי גברי מי אמר', שמסתמא כשהקריבו את זו למטה היה זה במחשבה עבור האשה השניה, שהרי שתיהן נתנו לכהן את קיניהם להקריבם, והכהן טעה והחליף את של זו בזו, ובדעתו היה להקריב את החטאת של חבירתה ולא את שלה, ועשה זאת במחשבה לשם חבירתה, ואם כן יש בזה מחשבת פסול של שינוי שם בעליו, וחטאת שנעשית בשינוי בעלים פסולה.

לב. ואף בכוונת דברי הכסף משנה שם יש לפרש כך, עיי"ש.

לג. והכסף משנה כתב בדעת הרמב"ם, שלאחר שהביאו את דברי רב חסדא, הוא כמו שכתוב בגמרא 'אלא כדרב חסדא', שהגמרא חוזרת בה מהאוקימתא הקודמת שמדובר כשהתנו, ואין זה מצד הלכות ברירה ובצירוף התנאי המפורש, אלא הוא הלכה מחודשת של דיני סתומים, שמכח זה מועילה עשיית הכהן לברר את הבעלות בקינים.

לד. ולפי"ז מיושבת קושיית האחרונים שהובאה לעיל (אות ב), כיצד תועיל חלוקת השותפות מכח מעשה הכהן, והרי חלוקה מועילה רק מדין מכירה, ואין מכירה מועילה בקרבנות, כפי

יישוב דברי הרמב"ם

ולפי"ז ביארו המפרשים שזהו ביאור דברי הרמב"ם, שאף הוא סבר כחידושו של הראב"ד שיש דיני סתומים בשתי קינים של שתי נשים, ולא רק לגבי קביעת שם עולה וחטאת, אלא גם לגבי קביעת שם הבעלים. וכעין זה מצינו בדברי הרז"ה (פ"א מ"ג), שיש חלות קדושת סתומים אף בשתי חובות משני שמות, כגון יולדת וזבה, שהד' פרידות לא נקבעות אלא בעשיית הכהן, וכמו כן סברו הרמב"ם והראב"ד שאף שני בעלים יכולים לעשות קיניהם בשיתוף, כסתומים, ויתפרשו בעשיית הכהן.

אמנם מצינו חילוק בין שיטת הרמב"ם לשיטת הראב"ד, האם צריך להתנות בפירוש שדעתם לברר על פי מה שיעשה הכהן, או שאין צריך להתנות, שלהראב"ד צריך להתנות על מנת שיתברר כפי שירצה הכהן, ולהרמב"ם אין צורך להתנות. וביאור מחלוקתם הוא, שנחלקו האם צריך את הבירור של הכהן או שצריך את הבירור של הבעלים, שלדעת הראב"ד רק הבעלים יכולים לברר, וכל מה שהכהן רשאי לעשות זאת היינו רק מדין שליחות של הבעלים, אך לדעת הרמב"ם הכהן הוא זה שבכחו לברר, כפי שמצינו בדין סתומין בכל מקום שמתפרש על ידי עשיית הכהן, כך גם לענין ברירת הבעלות צריך לבררו דווקא על ידי הכהן[לה].

ד. פריחה מן הסתומין לקן אחר

האם נפסל העוף עוד קודם שהקריבו

שנינו במשנה (פ"ב מ"א), קן סתומה שפרח עוף אחד ממנה לקן אחרת של סתומים, הוא פסול ופוסל אחד כנגדו. ונחלקו הראשונים בביאור הדבר שגופו פסול, שלכאורה מדוע נפסל והלא עדיין אפשר להקריבו עם התערובת.

הראשונים[לו] מפרשים, שהפסול בזה הוא רק משום חשש, שאם יקריבו אותו הרי הוא גורם לברר ולקבוע את בן זוגו שנשאר במקום הראשון, שאם הוא קרב לעולה צריך לעשות את השני לחטאת, ואם קרב לחטאת צריך לעשות את השני לעולה, ואם יחליפו ויעשו את בן זוגו שלא כדינו הרי יפסל, ועל מנת שלא לגרום פסול לבן זוגו גזרו חכמים שלא להקריבו, ונפסל מדרבנן. ולפי"ז פירשו, שבסך הכל נפסל קן שלם ממקום שפרח ממנו, שהרי הפורח אסור להקריבו וממילא גם את בן זוגו שנשאר אי אפשר להקריב לבדו. עוד הוסיפו לפרש לפי"ז, שעיקר ההלכה היא בכהן הבא להמלך לכתחילה כיצד לנהוג, ואנו אוסרים עליו להקריב קן שלם, אחד ממקום שפרח אליו ואחד ממקום שפרח ממנו, אך בדיעבד אם יקריבום אין סיבה לפוסלם בדיעבד.

אך מלשון הרמב"ם (פירוש המשנה) משמע, שהפסול הוא אף לגבי דיעבד כשכבר הקריבו את כל התערובת מבלי להמלך, ויש ביניהם אחד שנתערב מקן אחרת שהוא פסול, מחמת שחל בו פסול מיד כשנתערב עמהם[לז]. וכיון שהוא פסול, מחמת זה פוסל אחד בקן שבא אליו [מחשש שמא זה הוא הפסול]. וכן משמע ממה שכתב הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ט ה"ב) שהוא פסול מיד בשעת התערובת.

וביאר הרמב"ם (שם פ"ב מ"א) שטעם הפסול כיון שאין ידוע היכן צריך להקריבו למעלה או למטה, ואם יקריבוהו למטה כחטאת, שמא היה צריך לעשותו למעלה כעולה, וכן להיפך. וצריך ביאור דבריו, מדוע אין אומרים שיקריבוהו כמו כל אחד מהסתומים שאפשר לעשותו היכן שירצה הכהן, והרי גוזל זה היה בקדושת סתומים ולא מפורשים, ומותר לעשותו היכן שירצה הכהן. ובפשוטו הוא קנס מדרבנן, שקנסו את בעלת הקן שלא שמרה עליו שלא יפרח ויתערב עם של חבירתה, ולכן הפקיעו ממנה את הבעלות בעוף זה, שלא תוכל להתכפר בו והוא שייך לבעלת הקן שפרח אליה, וזהו הכוונה ש'פסול', שאין לו תקנה לכפר לבעלת הקן שפרח ממנה[לח].

אמנם המהר"י קורקוס (שם) כתב, שכוונת הרמב"ם שכיון שהיה 'סתום' ולא בירור בשעה שהקריבו, והקריבו מעורב, אי אפשר עוד להכשירו ולבררו עתה אחר שקרב. ודבריו צריכים ביאור מדוע לא הוכשר בשעת עשייתו[לט].

מדוע המשנה דנה על קן סתומה ולא במפורשת

והנה הראשונים הקשו על דברי המשנה שבג' האופנים הללו שפרח לאויר או שפרח לבין המתות או שמת אחד מהן, יקח זוג לשני, מדוע מדובר במשנה בקן סתומה, והרי הוא הדין יהיה אם תהיה הקן מפורשת. וביארו המפרש (כג. ד"ה קן) והרא"ש (שם ד"ה בין), שמכל מקום יש בזה חידוש במה שמבואר במשנה שאם פרח יקח זוג לשני, שהיתה הוה אמינא לומר שהפורח נקבע ונדחה וממילא אף בן זוגו נדחה. והוסיפה המשנה בדרך 'לא זו אף זו', שלא רק אם פרח לאויר העולם ויתכן שיחזור לכאן ויקרב, ויש מקום לומר שלפיכך לא נפסל הבן זוג שנמצא כעת בקן, כיון שלא התבטל הזוג והם עדיין בגדר 'זוג סתומים', ולכן אפשר לצרף לו אחר, אולם במקום שהלך לבין המתות או שמת אחד מהן שלא שייך שיחזור והבן זוג שפרח ודאי הולך למיתה, באופן כזה היתה הוה אמינא לומר שכשם שנפסל הפורח כך הבן זוג הנשאר יפסל, קמ"ל שהוא כשר ויכולים להביא אתו אחר.

האם בסתומים יש דיחוי באחד מחמת חבירו שנדחה

וביאור דבריהם הוא, משום שכאשר יש להם 'שם סתומין' הרי הם נחשבים חפצא אחד, וכיון שהוא נדחה מהקרבה בכך שחל עליו שם של 'אבודה', היתה הוה אמינא לומר ששם זה פוסל אף את בן זוגו שעמו[מ], קמ"ל שבקן סתומים אין נפסל הבן זוג, ואפשר להביא לשני בן זוג ולהקריבו עמו. ובטעם הדבר שלא נפסל יש לבאר בב' אופנים: א. שאין פסול הדחיה חל עליו, כיון שבדין דיחוי אין אחד נדחה מחמת חבירו, אלא רק הדחוי במציאות נדחה. ב. שעצם מה שנאבד הבן זוג הרי זה מפרידו מקביעותם יחד ומלהיות קן אחד, ולכן דיחויו של זה אינו גורם עיכוב ודחיה לחבירו.

יישוב דברי הרמב"ם

העולה מדברי הרא"ש והמפרש, שהגוזל שפרח ונתערב בתערובת נחשב 'אבוד', ודחוי מהקרבה, ולפי"ז ביארו בדברי הרמב"ם מדוע הפורח

שהקשה הריטב"א (עירובין שם ד"ה ופרקינן) על רש"י. אכן להנתבאר מובן היטב, שאכן אין זה מדין מכירה ואין זו חלוקת שותפות שמקנים חלקיהם זה לזה, אלא הוא מדין פירוש הסתומים, שהכהן קובע ומברר מי הבעלים של כל אחת מהקינים.

לה. ובספר יעיר קנו (פ"א מ"ד ד"ה הקדמה א) הביא מקור לכך שיש דיני סתומין גם על בירור הבעלות, לדעת הרמב"ם, ממה שכתב הרמב"ם (שגגות פ"ג ה"ו) 'הביא שתי חטאות על שני חטאים, זו תשחט לשם חטא האחד והשניה לשם החטא השני'. ובכסף משנה כתב שם בפירוש א', כגון שלא פירש בתחילה לאיזה חטא הוא מפריש, ולכן שעת השחיטה מבררת על איזה חטא הוא מכפר. והקשה על כך שהרי אין ברירה, וכיצד יועיל מה שבירר לבסוף, כדי לברר את ההפרשה שמתחילה. אמנם להנתבאר יש לומר, שאף באופן זה מועיל הבירור לבסוף, ומדין סתומין, וכשם ששייך לקבוע בשעת ההקרבה את בעלות המתכפר, כך שייך לקבוע את דין הכפרה, לשם איזה חטא הקרבן בא לכפר. ויש להעיר, שלפי זה צריך לומר בדברי הרמב"ם שמצינו דיני סתומין אף בקרבן בהמה, וכבר הובא לעיל שנחלקו בזה הראשונים האם יש דין סתומין בבהמות או רק בקינים, ששיטת הריטב"א (יומא מא. ד"ה אמר) תוספות ישנים ותוספות הרא"ש (שם ד"ה והא הכא) וכן היא דעת הר"מ שהובא בתוספות בנזיר (כז. ד"ה וכי תימא) והשיטה מקובצת (כריתות כח. ד"ה קתני) דקינין לאו דווקא אלא ה"ה שאר קרבנות בהמה, אולם התוספות בנזיר (שם) חולקים על הר"מ בזה, וכן דעת המאירי (שם ד"ה קרבנות). וראה מה שנכתב במערכה בענין 'קן סתומה ומפורשת' (אות ג) בהרחבה.

לו. המפרש (כג. ד"ה קן) הרז"ה והרא"ש (שם ד"ה פסול) ותוספות (יומא סה: ד"ה ומשום).

לז. כך כתבו במשנת חכמים (מ"א-ג) ומעיני יהושע (ד"ה פרח לבין הקריבות).

לח. והרמב"ם בדרכו זו הולך לשיטתו, כפי שפירש גם הראב"ד (ד"ה פרח, וכן להלן מ"ב-ג) שמשנה זו והמשניות שלאחריה מדברות בכהן שלא נמלך אלא הקריב את כל הגוזלים שנתערבו, והן מלמדות אלו קרבנות כשרים ואלו פסולים בדיעבד, ו'פסול' היינו שאינו עולה לחובת בעליו, ו'פסול ופוסל אחד כנגדו' היינו שהוא פסול בעצמו במקום שהוא שם ואינו עולה לחובת בעליו, וכן פוסל אחד מאותו מקום שפרח לשם שאף הוא אינו עולה לחובת בעליו [ואילו שאר הראשונים פירשו את המשניות באופן של כהן הנמלך כיצד לעשות, ועל כך אי אפשר לומר שהוא פסול ממש, אלא רק שאין מקריבים אותו לכתחילה]. והראב"ד (שם) ביאר, שמה שהכריחו לפרש כן הוא לשון המשנה כאן 'פסול ופוסל אחד כנגדו' וכן לשון 'הפסיד', שמשמע שהמדובר הוא על מה שנחשב כפסול לגמרי ונפסד לבעליו לענין שאין יוצאים בו ידי חובה, שאילו לפירוש האחר שהכוונה למה שפסול להקרבה, הלא לא כל מה שקרב אינו פוטר את בעליו, שאינו יודע אם קרב עולה או קרב חטאת. והרז"ה (ד"ה קן) הקשה על הראב"ד, שלהלן (פ"ג מ"א) שנינו 'במה דברים אמורים בכהן הנמלך', הרי שפרק זה עוסק בתערובת שעדיין לא הוקרבה, שהכהן בא להמלך מה הוא יכול להקריב מן התערובת. אמנם בהמשך דברי הראב"ד (מ"ג ד"ה וכל) עמד על קושיא זו, ודחה זאת שאמנם במשניות הללו אין אפשרות אחרת כיצד לפרשם אלא בכהן שלא נמלך.

לט. אמנם תוכן דבריו הוא, שכיון שהקן נפרד זה מזה בהיותם סתומים, אין אפשרות לפרש את הסתום הזה, שדווקא בסתומים ששתי העופות בפנינו, ועל ידי שאחד נמשך ונעשה עולה או חטאת, בידוע לפנינו שחבירו נעשה כנגדו למה שהוא צריך להיות, ונתברר הסתום ונתפרש לאיזה שם קרבן הוא צריך להיות. אולם כשהם אינם לפנינו, שאחד נשאר בידי בעליו, והשני פרח לידי אדם אחר, ולא ידעו בשעת שאחד קרב, כיצד לנהוג בחבירו, נמצא שהוא אינו מתפרש בידיעתנו מה נקבע עליו, ובאופן זה לא חל עליו דין הפירוש של הסתומים, שזהו תנאי המעכב בפירוש הסתומים, שנדע ויתברר לנו מה שם הקרבן שחל עליו מכח שחבירו הוקרב, ולכן כיון שחבירו שביד בעליו הראשון יתכן שהוקרב לעולה, והגוזל הזה שפרח לידי אחרים, לא ידוע לנו שנקבע לעשותו חטאת, ואפשר שיעשוהו מחמת זה לעולה, נמצא שלא חל עליו חלות הפירוש של סתומים, והוא נשאר סתום כזה שאי אפשר לפרשו. ולא יועיל מה שיעשוהו מחמת ספק מבלי לדעת מה שם הקרבן שלו באמת, כיון שאסור להקריב כך את הקרבן שמא הוא פסול, וזה גורם פסול גמור שאי אפשר להקריבו בלי שמפרשים את הסתום שבו.

מ. ומצינו כעין זה בדברי רבי עקיבא במעילה (ז.) בשתי חטאות שהופרשו לאחריות, ושתיהן נשחטו בבת אחת וקיבלו את דמם בשתי כוסות, שהזורק דם של אחת מהם הרי זה מתיר אף את השניה מידי מעילה, וכן מצינו לענין פסול דיחוי, שמבואר בגמרא (תמורה כג.) שהמפריש לאיבוד כאבוד, דהיינו שכיון שכל חטאת שנאבדה ונדחתה מהקרבה בשעה שנשחטה החטאת שהפריש תחתיה, הוא הדין שאם אבדה אחת ונמצאה ושחט את האבודה, וזו שלא נאבדה עומדת בפנינו, הרי זה נחשב שדחאה בידים וכאילו יש בה ב' סיבות לדיחוי, שהיא גם כאבודה כיון שהפרישוה במקום האבודה הרי היא כמותה. וכמו כן היה מקום לומר בקן סתומה, שכשם שאחת הלכה לאיבוד כך השניה שבזוג נחשבת אבודה ודחויה.

לקן אחרת נקרא 'פסול', משום שיש לומר שמיד ברגע שנתערב עם קן סתומה אחרת, הרי זה נחשב שנדחה מלהיות בן זוג לשני שנשאר במקומו הראשון, שהרי אין אפשרות להקריבם יחד באופן ברור שנדע שאחד לחטאת ואחד לעולה, וממילא יש בו דיחוי כמו באבוד, ונהפך להיות ספק חטאת או עולה, שהרי נפרד מחבירו, ואין לו דרך כיצד להתפרש ולברר אם הוא חטאת או עולה. וזהו מה שכתב הרמב"ם שאין ידוע אם היה צריך לעשותו כעולה או כחטאת, ופקע ממנו דין סתומים שמתברר בעשיית כהן, כיון שאין לו בן זוג שיתברר יחד עמו[מא]. וכל זה דווקא לגבי אותו אחד שפרח למקום אחר, שהוא פסול מיד מחמת שנמצא בתערובת כמיעוט בתוך רוב קינים שאינו ניכר בתוכם, ומה שאין כן זה שנשאר עם שאר הקינים הסתומים נחשב שאינו דחוי, שהרי אפשר להוסיף לו בן זוג אחר ונוכל לפרשו על ידי זה, ומשום שיש דין להוסיף עליו גוזל שני שיוקרב עמו, הוא עצמו עדיין נחשב סתום.

ביאור הרמב"ם לשיטתו בביאור משנה ג'

והנה שנינו (פ"ב מ"ג) היו לזו אחת ולזו שתים ולזו ג' ולזו ד' וכו' ופרח לאחד וממנו פרח אחד לשני וממנו פרח לשלישי וכו' ואחר כך חזר לשלישי וממנו לשני וממנו לראשון, הראשון והשני אין להם כלום. וכך הוא גם לשון הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ט ה"ה). ותמהו הראשונים[מב], מדוע השניה אינה יכולה להקריב כלום, והרי הראשונה אינה מקריבה כלל, ואין לשניה ממה לחשוש שמא הקריבו מהקינים שלה ואין לה חשש של הקרבה יותר ממה שחייבת. ותירצו שהוא משום גזירה, עיי"ש בפירושיהם[מג].

אבל בדברי הרמב"ם לא נזכר כלל שהוא גזירה, ומשמע מכך שאינה גזירה, וא"כ חזרה הקושיא מדוע השניה לא תוכל להקריב את הקן האחד שבידה[מד]. והמהרי"י קורקוס (שם) ביאר שהרמב"ם בזה לשיטתו, שבכל מקום שפרח גוזל לבין התערובת אי אפשר להקריבו ומיד הוא נפסל כיון שנפרד מבן זוגו, וכל שנתערב נחשב כעין אבוד שנפרד מקינו, וממילא כיון שהיה סתום ולא נתפרש אם הוא לעולה או לחטאת, אי אפשר שוב להקריבו[מה].

ה. כל דפריש וספק ספיקא בתערובת קינים

פתיחה

המשניות בקינים עוסקות בסיכום דיני התערובות הקינים, ופתרונם להלכה. והנה בדיני תערובות של איסור והיתר מצינו כמה הלכות המתירות לנהוג מחמת הספק כפי הוראת הדין בספק, גם בלי שנתברר הספק בוודאות, וכגון ההלכה 'כל דפריש מרובא פריש' (כתובות טו. נזיר יב.), וכן ההלכה ש'ספק ספיקא לקולא' (כתובות ט.), וההלכה ש'איסור מועט בטל ברוב היתר' (זבחים עב.), וכתב רש"י (שם ד"ה ופרכינן) שהוא משום 'אחרי רבים להטות' (שמות כג ב). ויש לדון האם הלכה זו תועיל בקינים לקבוע את הנהגת הקן המסופק, ומדוע לא נכתב זאת במשנה.

מקור ההלכה שכל דפריש מרובא פריש

והנה הגמרא בנזיר (יב.) הביאה את המשנה במסכתין (פ"ב מ"א), 'קן סתומה שפרחה גוזל אחד מהן לאויר העולם' וכו', ומזה שלא כתבו במשנה שכל העופות שבעולם נאסרו מחמת ספק שמא זה הוא הגוזל שנאבד, ומאחר וכבר הופרש והוקדש לקנים אי אפשר להפרישו עבור חובת קינים אחרת, ואם ימצאנו אדם ויביאנו לחובת קינים נמצא שמתכפר בקרבן חבירו[מו], הוכיח ריש לקיש ש'כל דפריש מרובא פריש', ונוהגים בכל אחד מהגוזלות שבעולם שהוא מהרוב שהם חולין, ולא חוששים שמא הוא היחיד שהוקדש לקרבן.

חילוק בין עוף הפורח שנידון כנייד ולא כקבוע לבין אשה שנחשבת קבועה

והוסיף רבי יוחנן (נזיר שם), שכל זה משום שהעופות שבכל העולם הם 'ניידי' ואינם קבועים במקום מיוחד, וביאר הרא"ש בפירושו (שם ד"ה ואת), שהעוף הפורח הוא נד בעולם וכיון שאינו 'קבוע' אין לו כח לאסור, לפי ש'בטל הוא ברוב קינין' שבעולם[מז]. אבל אילו היה נידון כדבר ה'קבוע', מצינו בגמרא (שם וכתובות טו.) שכל הקבוע כמחצה על מחצה דמי, והיה זה נחשב כאילו חצי קינין שבעולם אסורין, ואין כאן רוב היתר לבטל את המיעוט. וכל זה דווקא בעוף שנתערב, אך אשה שנאסרה משום אשת איש שנתערבה באחרות, דינה כדבר קבוע, ואף שהיתה בשוק ונדדה ממקומה הקבוע בביתה, כיון ש'הדרא לניחותא' אחר שקדשה, וקבועה היא בשעת הספק, הרי זו חשובה כחצי הנשים בעולם ובמחצה על מחצה אין רוב להתיר. אבל עוף אין לו קביעות כשחוזר לקינו, שבאופן תדיר נודד ממקומו ופורח מקן לקן ואין לו קביעות מקום.

האם לכתחילה אפשר לעשות ניידי כדי להתיר

והנה בגמרא (זבחים עג.) דנו על זבחים שנתערבו בקרבן פסול או דבר האסור למזבח, ורובם היו קרבנות כשרים, ושנינו (שם עא:) שכולם פסולים מספק, ואין אומרים שנתבטל המיעוט ברוב, משום שבעלי חיים אינם בטלים ברוב מחמת חשיבותם. אולם הקשה רב אשי, שעדיין היה מקום להתיר כל אחד לחוד, על ידי ההלכה של 'כל דפריש מרובא פריש', ואם כן יטלם אחד אחד להקריבם, ובכל אחד ואחד נאמר מן הרוב הוא וכשר. ותמהו עליו בגמרא, כיצד נמשוך כל אחד מהם מבין התערובת, והרי בהיותם מעורבים זה בזה ועומדים כולם יחד במקום אחד, נחשבים כדבר הקבוע, וכל הקבוע כמחצה על מחצה. וביארו (שם עג:) שקושיית רב אשי היתה ש'נכבשינהו דנייד', כלומר שיכוף אותם שינודו כדי שלא יהיו כ'קבוע', ועל ידי כך נאמר בהם 'כל דפריש מרובא פריש', ויהיה מותר להקריבם אחד אחד. ותירץ רבא שיש גזירה מדרבנן שמא יקח מן הקבוע, ובכל תערובת שיש בהם חשיבות של 'קבוע' לא יועיל הפיזור שלהם כדי להתירם מכח הלך אחר הרוב.

וכתבו התוספות (שם ע: ד"ה אפילו) בשם רבינו תם, שכל זה הוא חומרא מיוחדת בזבחים לגבי חשש של פסולי מזבח, אך בשאר איסורים לא גזרו כך אף מדרבנן, ורק בדברים שאינם בעלי חיים שאינם יכולים להתפזר מעצמם, באלו אין דרך להתירם, אך בבעלי חיים שיכולים להתפזר מעצמם, סומכים על כך להתיר את המסופקים. ולפי"ז התיר רבינו תם עופות ובהמות שנטרפו מדריסת חיות טורפות, ונתערבו בעדר, שכל אחת שנוטלים משם היא 'פריש' והלך אחר הרוב. וכן דעת הטור (יו"ד סו"ס טז, וסו"ס נד).

מדוע בתערובת קינים אין הולכים אחר הרוב

וכתב ביעיר קינו (פ"א מ"ב ד"ה אכן וד"ה מעתה)[מח], שלפי"ז יש תקנה לרבים מן המקרים של תערובת קינים, כגון אם נתערבה פרידה מפורשת של רחל בקן חובה סתומה של לאה, שיכשר מן התערובות פרידה אחת של לאה ממה נפשך, ויוכל להפריש אחת מהן ולהקריבה כודאי של לאה, מפני שהרוב של לאה. וכן באופנים רבים כעין זה, ואילו במשניות משמע שהתערובת נחשבת כספק שאין יודעים עבור מי הוקרבו. ובקינים אין סיבה לגזור מדרבנן שמא יקח מן הקבוע, לפי שאין בזה תערובת של פסולי מזבח, אלא כל הספק הוא של מי הקרבן הזה, ולא החמירו בזה.

וראה מה שהאריך שם, ועולה מדבריו שאכן יש לומר כן, וביאר את דיני המשניות אף באופנים שייך להורות על פי הרוב כיצד לנהוג בתערובת.

מדוע לא נאמר ספק ספיקא לקולא

עוד הקשה היעיר קינו (פ"ב מ"ג ד"ה ועתה נבא), שהרי קיימא לן (כתובות ט.) שבכל מקום שיש 'ספק ספיקא' הרי זה מותר, ואם כן יש במשנה סוגי תערובות שיש בהם דין 'ספק ספיקא' והיה צריך להתירם, כגון כאשר פרח אחד מן הסתום לסתום חבירו, ויש ספק בקן הסתום השני, כשמקריבו, האם הקריב את מה שהיה כאן קודם התערובת, ועשה הכל כדין, ואף אם נאמר שהוא מקריב עכשיו את מה שנתערב בו מקן חבירו, מכל מקום יתכן שהוא מקריב את העוף שדינו להקריבו למעלה או להקריבו למטה, ואין בזה איסור.

מא. וזהו ביאור דברי המהרי"י קורקוס (פסולי המוקדשין פ"ט ה"ב), כפי שנתבאר לעיל בהערה.

מב. הראב"ד, הרז"ה, המפרש, הרא"ש (שם), תוספות ביומא (סה: ד"ה ומשום).

מג. והובאו בילקוט ביאורים (כג.).

מד. ועיי"ש בפירוש הראב"ד מה שתירץ, ואפשר לומר כך גם לדעת הרמב"ם.

מה. וכעין זה כתב החק נתן (כג. ד"ה וי"א).

מו. בשיטה מקובצת (נזיר יב. ד"ה הא) כתב, 'ואם תאמר דילמא כיון דפרח פקע קדושתייהו והוי חולין. וי"ל דבפרק שילוח הקן (חולין קלט.) אמרינן דאם הקדיש פירות שובכו ומתו לא פקע קדושתייהו ולעולם הן הקדש. וא"ת מכל מקום נימא דכיון דאבדה בטלה הפרשתו, דהכי נמי אמרינן פרק קמא דזבחים מידי דהופרש לחוב זה ואבד כשר לחוב אחר. ויש לומר דמכל מקום שפיר קאמר תלמודא דאם איתא לר' יוחנן כי היכי דאסור בכל הנשים מטעם קנס, ואף על גב דקרובות של האשה שנתקדשה בטלין ברוב, הכי נמי הוה לן למיקנסיה ולשוויי עליה כל העופות באיסור'.

מז. יש לדון במשמעות זו של דברי הרא"ש שההלכה של 'הלך אחר הרוב' יסודה בדין 'ביטול ברוב', ויש אריכות דברים בזה באחרונים [קהלת יעקב (אהע"ז סי' ד ריש סעי' לג ד"ה צריכה), חידושי רבי מאיר שמחה (חולין צג. מד"ה והנה, סנהדרין סט. ריש 'סוגיא דרוב'), הגר"י ענגיל (בית האוצר ח"ב מערכת ב-י, לו. כלל יח סק"ו ד"ה והנה מה שכתבנו בחידושינו), הגר"ש שקאפ (שערי יושר שער ג פ"ד מד"ה והנה בפשטות, עד ד"ה ועתה), רמון פרץ (חולין יא. ד"ה ופתרון), חידושי רבי גדליה (סוף ח"ב קונטרס אחרון סי' ה), מנחת שלמה (ביאורים והערות על שב שמעתתא ש"א פי"ח ס"ק פג, ש"ד פ"ג ס"ק יב, ונכפל במנחת שלמה ח"א ריש סי' כד סק"א ד"ה והפר"ח), וראה תפארת יעקב (חולין יא. ריש וסוף ד"ה בגמ' כגון) וכעין זה הקדימם ר' שבתי נאוי במשא ומתן עם ר' אברהם המצרי (שו"ת גינת ורדים יו"ד כלל א סי' יא, יג, טו)] וראה באוצר עיונים למסכת חולין, במערכה בענין 'מקור ביטול ברוב' (אות ז).

מח. והאריך בענין זה בכמה מקומות, בביאורו לפרק ב' (מ"א ד"ה אכן, מ"ב ד"ה חזר), ובביאורו בהמשך כל הפרק הוא עפ"י יסוד זה שאפשר וצריך לעשות את ההכשר הזה ולעשותו 'ניידי', ועל ידי זה הוא מכשיר את הרוב, וגורם שיקרבו כדין. וכתב שאכן כך הוא הדין עיי"ש.

וכתב שיש לומר שאינו נחשב ספק ספיקא, וכשיטת הרשב״א בתורת הבית (בית ד שער ב כד:) ונפסק בשלחן ערוך (יו״ד סי׳ קי ס״ט), שאין אומרים ספק ספיקא אלא אם שני הספיקות הם בתערובות, שנתערב פעם אחת וחזר ונתערב פעם שניה, אבל אם ספק אחד הוא מחמת תערובת והספק השני הוא בגופו, אין אומרים בזה ספק ספיקא, ובטעם הדבר כתב שם, משום שהספק הראשון בגופו חל בו דין של ספק איסור דאורייתא לחומרא, ושוב אין להתירו.

אך הקשה ביעיר קנו, שבמשנה (פ״ב מ״ג) מצינו אופנים של שני ספיקות מחמת תערובות, שהקינים נתערבו וחזרו ונתערבו, ובזה יש להתיר משום ספק ספיקא, ומדוע בזה לא הכשירו. וכתב, שצריך לומר בכל זה שבקדשים החמירו חכמים אף בספק ספיקא[מט].

ספק אחד בדבר וספק שני בתערובת

והנה נחלקו הראשונים בטעם האיסור של ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, שהרשב״א (שם) הביא את דברי ר״י הזקן, שכל מה שאומרים ספק ספיקא הוא בשני ספיקות של תערובות, אבל ספק בגופו וספק בתערובת כגון ספק טריפה שנתערבה, אין בו דין ספק ספיקא, וביאר הרשב״א, שכל מה שאין אומרים ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, הוא כשנולד בתחילה ספק טריפה ואחר כך נולד ספק שני של תערובת, ואז נחשב הוא כספק איסור כיון שכבר הוכרע ספק הראשון להחמיר, אבל כששני הספיקות באים ביחד לפנינו, יש בו דין ׳ספק ספיקא׳ להקל[נ]. ולשיטת הרשב״א בדעת ר״י הזקן, היה צריך לומר כדברי היעיר קינו שבאופן ששני ספיקות נולדו בבת אחת, הרי שגם בספק בגוף וספק בתערובת אומרים ספק ספיקא להקל.

אמנם שיטת הרא״ה בבדק הבית (שם), שיסוד הדין ש׳ספק ספיקא לקולא׳ הוא מפני שספק דרבנן לקולא, ומן התורה כל ספק דאורייתא בתערובת לקולא מכח ביטול ברוב אלא שחכמים החמירו בזה, וכאשר נולד ספק נוסף, הרי זה נחשב כספק דרבנן לקולא, ולכן במקום שהיה ספק אחד בגופו, ששם דין הספק מדאורייתא להחמיר, ממילא בספק הנוסף אין היתר זה של ספק דרבנן לקולא[נא]. ולדברי הרא״ה אין חילוק בין שני ספיקות שבאים בבת אחת או בזה אחר זה, ובכל ענין שיש ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת יש להחמיר, ולפי דברי הרא״ה מיושבים דברי היעיר קינו בנידוננו, שבאופנים הללו אין זה מועיל להתיר.

ו. מדוע אין אומרים ביטול ברוב

בעלי חיים לא בטלים מדרבנן

ועתה יש לברר מדוע בכל המשניות כשהקן נתערב, לא חל עליו דין ׳ביטול ברוב׳, שאילו היה בטל ברוב אזי היה דינו שכאשר נתערבה חטאת ברוב עולות או קינים סתומים, הדין שיקריבום כדין הרוב, ומוכח שאין בהם את ההלכה של ביטול ברוב.

ומצינו בגמרא (זבחים עג.) שמפרשת את המשנה בזבחים (שם עא.) לענין זבחים שנתערבו בחטאות המתות ימותו, ואין אומרים בהם ביטול ברוב, שהוא משום שבעלי חיים נידונים כדבר חשוב ואינם בטלים ברוב. ויש לדון אם יסוד הלכה זו הוא מן התורה או רק מדרבנן.

והנה מצינו (שם עג:) שאמר רבא שאחרי שאמרו חכמים שלא יקריבום, אם עבר והקריבו, אינו מרצה, ומשום שהוא פסול מכח ׳דיחוי׳ הפוסל בקדשים. והקשו בגמרא מהמשנה במסכתין (פ״ג מ״א) שגם במקום שאסור להקריב לכתחילה, מכל מקום בדיעבד אם הכהן לא נמלך בבית דין והקריב, הרי זה כשר, ומוכח שאין בו פסול דיחוי. ותירצו בגמרא, שמשנתנו סוברת ש׳בעלי חיים אינם נדחים׳, ונחלקו בזה רב ורבי יוחנן (יומא סד:), ולמאן דאמר שנדחים אף בדיעבד אינו מרצה. והרמב״ם (פסולי המוקדשין פ״ו ה״א) פסק כמאן דאמר שאינם נדחים.

ומשמעות דברי הגמרא, שכל ההלכה שאינם קרבים אינה מן התורה אלא מדרבנן, שהרי רבא אמר ׳השתא דאמרי רבנן לא לקריב׳ וכו׳, ומשמע מכך שמן התורה היה מותר להקריבם משום ביטול ברוב, וכל החשיבות של בעלי חיים שאינם מתבטלים היא רק מדרבנן[נב].

ובתוספות הרא״ש (ב״מ ו: ד״ה קפץ) כתב להדיא, שמן התורה בעלי חיים בטלים ברוב, אולם מדרבנן החמירו שלא יתבטלו, ואף במקום שהדבר גורם לביטול מצוה מן התורה, או להתיר איסור מן התורה, יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה (יבמות צ.).

שיטות הראשונים שאין בהם ביטול מן התורה

אמנם מדברי התוספות (ב״מ ו: ד״ה קפץ) משמע, שהדין שבעלי חיים לא בטלי הוא מדאורייתא ולא רק מדרבנן[נג], שהקשו על המבואר שם שאם קפץ אחד מן המנויים לעדר כולם נפטרו מחיוב מעשר בהמה, משום שנאמר (ויקרא כז לב) ׳העשירי׳, והיינו עשירי ודאי, ולא עשירי ספק, והקשו מדוע אינו מתבטל ברוב ויתחייבו כולם במעשר, ואין כאן עשירי ספק אלא הוא חיוב ודאי, וכתבו שאם מצד ש׳דבר שבמנין׳ אינו בטל, היינו רק מדרבנן, ו׳בריה׳ אין להחשיבו וכו׳. ובכרתי ופלתי (פלתי, סי׳ ק סק״א) הביא את דברי המהרי״ל (שו״ת סי׳ עב אות ג), שדייק מדברי התוספות שבעלי חיים אינם בטלים מן התורה, שמשמע מלשונם שבריה ובעלי חיים מן התורה אינו בטל[נד].

ז. אפשרות תקנה על ידי תנאי

פתיחה

יש לדון האם ניתן לעשות תקנה לשתי נשים שנתערבו קיניהם, ונפסלו חלק מהן מחמת הספק, ועתה הן צריכות להשלים את הקינים החסרים, שיביאו את החסרים בתנאי שאם היא צריכה הרי הם שלה, ואם חבירתה צריכה אותם הרי הם לחבירתה, ועל ידי כך ירויחו שלא תצטרך כל אחת להביא קינים לחוד מחמת ספק. והנידון בזה מסתעף לנידון האם שייך להביא קרבן חטאת ולהתכפר בו מבלי שהבעלים יודע בודאות שזהו קרבנו ומתכפר בו.

דברי הראב״ד שמועיל תנאי להבאה בשותפות

ומצינו שכתב הראב״ד (פ״ב מ״ב ד״ה פרח, בסוה״ד) שכאשר היו שתי קינים לכל אחת, ואחד מהם פרח ונתערב בשל חבירתה, ולפי דין המשנה יש אחד מביניהם שאין מקריבים אותו, וכל אחת מסופקת שמא חסרה לה עולה או חטאת, יכולות הן להשתתף ולהביא קן אחת יחד ולהתנות שיעלו גוזליו למי שחסרו לה עולה וחטאת. וטעם הדבר, שאם נחשוש שהקריב הכהן לאחת שתי חטאות ועולה, והרביעית שאצלה שקרבה עולה, היא של חברתה, הרי שאם נאמר עוד שהרביעית שלה שאצל חברתה קרבה עולה, הרי אינן מחויבות דבר, שהרי קרבה לה עולה שניה אצל חברתה, וכל מה שיש לחשוש הוא רק שמא הרביעית שלה שאצל חברתה קרבה חטאת, ונמצא שהיא מחויבת עולה וחברתה מחויבת חטאת, ובקן אחת יצאו ידי חובתן, הרי שיביאו קן אחת ויתנו. וכן מצינו בדברי הרא״ש (שם ד״ה חזר, פ״ג מ״א ד״ה חציין) והמפרש (פ״ג מ״א ד״ה במה).

מט. ויש להעיר בזה, שהרי שנינו בזבחים (עז:) מפורש שמקילים בספק ספיקא, שרבי אליעזר סובר שאם נתערבו אברים פסולים באברים כשרים וקרב ראש אחד מהן יקרבו כל הראשים, ולהלכה פסק הרמב״ם (פסולי המוקדשין פ״ו ה״א) שלא כדבריו, אמנם בהלכות עבודה זרה (פ״ז ה״י) פסק כדברי רב שפסק כרבי אליעזר בטבעות שנתערבו, וכבר עמד בזה הכסף משנה (שם), וביאר בטעם הדבר משום שבקדשים יש חלות פסול של ׳דיחוי׳ אך בשאר איסורים מותר, ומבואר מכך שספק ספיקא מועיל אפילו בקדשים, ושלא כדברי בעל היעיר קינו, וצ״ע.

נ. והביאור בזה שבמקום שהספק כבר היה לפנינו כבר חל עליו שם ׳איסור׳ ואיננו נחשב כספק ספיקא, שהגדר בספק ספיקא להקל הוא שעי״ז שיש שני ספיקות הרי זה נחשב כאילו אין צד איסור, אבל כאן שהצד של הספק איסור כבר חל לפנינו, כגון שהיה תחילה ספק טריפה, אי אפשר לבטלו ולומר שאין כאן צד, ולכן מוגדר הספק רק על הנידון מי נתערב ואיננו כספק אם הוא טריפה, שאין סיבה לדון על זה אחר שכבר הוכרע קודם לכן, ואילו היה הספק נחשב שדנים אם הוא טריפה בודאי זה נחשב שיש לפנינו שני ספיקות וה׳צד׳ איסור אינו צד.

נא. ומה שהקשה הרשב״א בתורת הבית (שם) מהסוגיא בכתובות ספק תחתיו וספק אונס או רצון, יישב הרא״ה ששם יש היתר מן התורה משום חזקת היתר, והחכמים החמירו, ולכן נחשב הספק השני כספק על איסור דרבנן, ולקולא.

נב. ראה בכרתי ופלתי (פלתי, יו״ד סי׳ ק סק״א) שהביא האריכות בענין זה.

נג. וטעם החילוק בין כל דבר חשוב שהוא רק מדרבנן, ל׳בעלי חיים׳ שאינם בטלים מן התורה, הוא כיון שבעלי חיים הם בריה שלא שייך בהם ביטול ברוב, והוא ע״פ דברי הרמ״א (יו״ד סי׳ קג ס״א) שכתב שבעלי חיים או בריה שהם עצמם פגומים מתבטלים ברוב, והיינו משום שחסר בחשיבות שבהם כשאינם שלמים, אבל יש מהאחרונים שחולקים [ראה בפתחי תשובה (סק״א) שהביא שהתפארת למשה והפנים מאירות (ח״ב סי׳ סז) חולקים עליו], וסברתם שלא שייך חסרון של פגום בבעלי חיים או בריה, וטעם הדבר, שהסיבה שאין ביטול ברוב אינו מתוך שהוא חשוב ולא בטל כיון שניכר בתערובת מחמת חשיבותו, אלא שאין אצלו תערובת בכלל משום שהוא בריה, והבריה נידון שכל אחד עומד לעצמו ואינו בתערובת, ובכל ענין אין בו ביטול ברוב. ולפי״ז מובן שזהו הטעם שאף מן התורה אינו בטל ברוב.

נד. האחרונים דנו האם גם בני אדם יתבטלו מן התורה, הרא״ם (שו״ת ח״ב סי׳ לא) הביא מדברי הרשב״ש שסובר שפשוט ששייך ביטול ברוב בבני אדם כמו ששייך ביטול בבעלי חיים, וזהו שאמרו בקידושין (עג.) שהשתוקי מותר משום שיש ׳רוב כשרים אצלה׳, והביאור משום ביטול ברוב. ובחקרי לב (יו״ד סי׳ קג) האריך לדון בזה, והקשה ממה שאמרו (ברכות כח.) בהיתר עמוני ומואבי בזמן הזה לפי שעלה סנחריב ובלבל את העולם, וכל דפירש מרובא פריש, משמע שרק ע״י דין פריש הותר, ומדוע שלא נאמר משום דין ביטול ברוב. ותירץ שמדרבנן אינו בטל משום שבעלי חיים לא בטלי.

מקור ההלכה שאפשר להביא על ידי תנאי

עוד מצינו שהראב"ד בסוף המסכת כתב ככלל למסכתין, שודאי אפשר להביא את חובותיהן על תנאי, ואף שאינן יודעות מי מתכפרת בקרבן זה, אין צריך ידיעה על הכפרה. והביא מקור לכך מסוגיית הגמרא בכריתות (ז:) ששנינו שם בשתי נשים שהפילו אחת ממין פטור ואחת ממין חובה, לדעת רבי יוסי אם שתיהן עומדות יחד, שתיהן מביאות קרבן בתנאי ונאכל כחטאת ודאי, ואם אינן עומדות יחד תביא כל אחת חטאת העוף הבאה על הספק ואינה נאכלת. והקשו בגמרא, שהרי רבי יוסי סבר (שם כג.) שאין שנים מביאים חטאת אחת בשותפות על ידי תנאי. ותירץ רבא, שרבי יוסי סבר שיש חילוק בין חטאת הבאה על חטא, לחטאות של מחוסרי כפרה, וביארו בטעם הדבר שבחטאת הבאה לכפרה צריך 'ידיעה', שנאמר (ויקרא ד כח) 'או הודע אליו חטאתו', ובלי ידיעת חטאו אינו רשאי להביא קרבן חטאת, אך במחוסרי כפרה אין צריך ידיעה וכל הבאת הקרבן הוא להתירו באכילת קדשים, ולכן אף בשותפות ועל ידי תנאי מועילה ההבאה.

האם דנים אותה כספק מחויבת כדי להפטר בקן אחד

והנה שנינו עוד (כריתות ח.) האשה שיש עליה ספק ה' לידות וספק ה' זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה, ה' זיבות ודאות וה' לידות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה. ושנינו בברייתא שם, ה' לידות ודאי ה' זיבות ספק או ה' לידות ודאי וה' לידות ספק, מביאה ב' קינים, אחת על הודאי ואחת על הספק, של ודאי נאכלת והשאר עליה חובה, של ספק אין נאכלת ואין השאר עליה חובה. ויש לדון לפי"ז, האם כל אחת שמסופקת שמא לא הקריבה כל חובותיה וחייבת להשלימן מחמת הספק, האם תוכל להביא קן של חטאת ועולה אחת בלבד, להתיר עצמה באכילת קדשים, ואת השאר פטורה מלהביא מחמת הספק, כפי ששנינו בכל ספק לידות כדלעיל.

והמפרש (כד. סוד"ה אחת) כתב באופני ספק כגון אלו, שיביאו עולות וחטאות לפי מה שיש לחוש שנפסל, אף שמספרן רב. וכתב היעיר קנו (פ"ב מ"ב), שדעתו היא שמה שאמרו באשה שיש עליה ספק חמש לידות וחמש זיבות שתביא רק אחת, אין זה אלא באופן שאין לה חזקת חיוב, שיתכן שלא נתחייבה מעולם, אולם באופן האמור שודאי התחייבה בקרבנות אלו, אלא שספק אם נפטרה מחובתה, בזה מעמידים אותה על חזקתה ומחויבת להביא את כולם.

השמטת הרמב"ם לתקנה זו של תנאי

והנה הרמב"ם בפירושו למסכתין לא הביא עצה זו של תנאי, כפי שכתבו הראב"ד והרא"ש, ומשמע מכך שסבר שאין אפשרות להביא בשותפות ולהתנות שיעלה לשם מי שחייב, וצריך ביאור מה טעמו.

דעת הרמב"ם שחכמים חולקים על רבי יוסי

אמנם יש לומר שהרמב"ם בזה לשיטתו[נה], שסובר שחכמים חולקים על רבי יוסי בכריתות (ז:), שאמר ששתי יולדות מביאות חטאת אחת הבאה על הספק, כפי שכתב בפירוש המשניות (כריתות פ"א מ"ד) שדברי רבי יוסי אינם להלכה, אכן צריך ביאור מהו טעמו בזה, והרי מבואר בגמרא שאין צריך ידיעה, ואין חסרון בכך.

ובחידושי מרן רי"ז הלוי (מחוסרי כפרה פ"א ה"ה) כתב לבאר בשם הגר"ח, שיש לחקור בגדר החיוב של חטאת העוף הבאה על הספק, האם חובתו היא רק על צד הודאי, ובמקום ספק הותר לו להביא חטאת העוף שהוא ספק קרבן, ומתוך שמותר לו הוא מחויב להחמיר ולהביאו, אך חובת ההקרבה היא בתורת ספק, ורק על הצד שלפי האמת הוא מחויב בקרבן, או שמא נתחדש חלות חיוב חדש של קרבן חטאת העוף הבאה על הספק, והוא חיוב ודאי להביא מחמת הספק המחייבו, וזו חובה גמורה כל עוד שהאדם מסופק.

והוכיח הגר"ח שיש חיוב גמור מחמת הספק, ולא רק כספק חיוב, כמבואר בגמרא (נזיר כט.) שלמדים את דין חטאת הבאה על הספק, מהדין של חלות החיוב של אשם תלוי הבא על ספק חטאת, ודרשו ממה שכתוב (ויקרא יב ז) 'לזכר או לנקיבה', מה זכר בא על הספק אשם תלוי, אף נקיבה באה על הספק, אי מה זכר באשם תלוי נאכל אף נקיבה נאכלת וכו', עיי"ש, הרי שהוא חיוב גמור. ומשום כך סבר הרמב"ם שלדעת חכמים אי אפשר להביאו בשותפות, שהרי באשם תלוי אי אפשר להתנות ולהביאו בשותפות עם אחר, משום שכל אחד מהם מחויב בחיוב ודאי מחמת הספק, ואין זה כספק חיוב שיוכל להתנות שאם הוא לא חייב וחבירו חייב, יצאו בו ממה נפשך, והוא הדין בחטאת העוף הבאה על הספק אי אפשר להביאה בשותפות, אלא חייב להביא קרבן בפני עצמו[נו].

מדוע אי אפשר להביא חטאת ודאית על ידי תנאי

אולם כל זה מיישב רק לגבי הנידון של הבאת חטאת הבאה על הספק, אולם יש לדון מדוע לחכמים אינו יכול להביא 'חטאת ודאי' על תנאי ולהפטר מכח ממה נפשך, שכיון שהביא קרבן ונתכפר אף לפי הצד שהיה חייב, ממילא נפטר מחיובו, ואף החיוב של חטאת הבאה על הספק אינו מחייבו, כיון שממה נפשך כבר אין לו חיוב חטאת, וא"כ לא שייך שיתחייב בחטאת הבאה על הספק, כפי שמצינו (כריתות כג.) שהמביא אשם ודאי, שוב אינו חייב באשם תלוי, כיון שנפטר מחובת ההבאה של קרבנו, כמו כן בענייננו יש לומר שאם יביא חטאת בשותפות ממילא נפטר אף מחטאת הבאה על הספק.

האם הבאת אשם ודאי צריכה ידיעת החטא

ויש שפירשו בזה באופן אחר[נז], שהחסרון בזה הוא משום שכאשר מביא בשותפות אינו מתכפר בתורת חטאת על הספק, ואף בתורת חטאת ודאי אינו יכול להתכפר, ויסוד הדברים מבואר מדברי רש"י (שבת עא: ד"ה למ"ד) על מה שאמר עולא שיש מי שאומר שאשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה[נח], ורש"י כתב לבאר שהמאן דאמר שאשם ודאי לא צריך ידיעה, הוא דעת רבי טרפון בכריתות (כב:), שנחלקו רבי עקיבא ורבי טרפון בספק מעילות, האם יביא אשם תלוי מחמת הספק, או שיכול להביא אשם ולעשות תנאי, אם נתחייבתי במעילה הרי זה אשמי ואלו תשלומי מעילתי, ואם לא יוודע לי לעולם שהיתה זו מעילה בהקדש, הרי זה אשם תלוי, והתשלומין נדבה להקדש, ולרבי טרפון מביא אשם ומתנה עליו, ומוכח מכך שיוצא ידי חובת אשם ודאי אם יתברר לבסוף שחטא במעילה, אף שלא ידע כלל בשעת ההבאה שהיה מחויב בכפרה. ומדבריו משמע שלדעת רבי עקיבא צריך ידיעה בשעת ההבאה ואי אפשר להתנות, והקשו התוספות (שם ד"ה למ"ד) והרמב"ן (שם ד"ה מאן), שהרי רבי עקיבא מודה לדברי רבי טרפון שבמעילה מועטת אפשר לעשות תנאי, וכל מחלוקתם רק במעילה מרובה שבמקום להביא כמה קרבנות די לו בהבאת אשם תלוי. וכן אמרו בגמרא בכריתות שם, מדברי שניהם נלמד שאין צריך ידיעה להבאת אשם[נט].

דעת רבי יוסי שאין מביאים אשם בשותפות ובתנאי

והרמב"ן (שם) ובעל המאור (שם ד"ה אמר עולא) כתבו, שהסובר שצריך ידיעה בתחילה הוא רבי יוסי שסובר (כריתות כג.) שאין שנים מביאים אשם ודאי בשותפות, ולא יועיל תנאי שאם אני חייב יעלה לחובתי ואם חבירי חייב יעלה עבורו, ומשום שצריך ידיעה בשעת ההבאה שחטא ומחויב בכפרה.

והקשו האחרונים מדוע רש"י נטה מלפרש כך, והרי לפי רבי יוסי הדבר מוכרח שאשם ודאי צריך ידיעה בתחילה. ותירץ המהרש"ל (חכמת שלמה, שבת עא: בתוס' ד"ה מאן), שיש לומר שאין ראיה מרבי יוסי שהטעם לכך שאינו יכול להביא אשם ודאי בשותפות ובתנאי, הוא משום שצריך ידיעה בתחילה, אלא יתכן באמת שאשם ודאי לא צריך ידיעה בתחילה, ומכל מקום בשותפות אינו יכול לבוא, שיש חילוק בין שנים המביאים לאחד המביא, ששנים אין מביאין אשם ודאי בתנאי, אבל אחד יכול לעשות תנאי, ומצינו בכמה מקומות שמחלקים כהאי גוונא, וכתב המהרש"א (שם) שדבריו צריכים ביאור.

קושיית הערוך לנר ושפת אמת

והקשו הערוך לנר (כריתות כב. ד"ה מודע ר"ע) ושפת אמת (שם כב: ד"ה אמר) על המהרש"ל, ממה שמצינו (שם ז:) לענין חטאת הבאה על הספק שלרבי יוסי מביאין שתי יולדות בשותפות, ומקשה הגמרא, מאי שנא מחטאת ששנינו (כג.) שלרבי יוסי אין מביאין שנים חטאת אחת, ותירצו שחטאת צריך בה ידיעה בתחילה, אבל בחטאת הבאה על הספק אפשר לשנים להביא בתנאי ואין צריך בה ידיעה. ומוכח מכך שבכל מקום שאין שנים מביאים הוא מטעם שצריך ידיעה, ומוכח שבאשם אי אפשר להביא בשותפות משום שצריך ידיעה.

נה. כך תירץ היעיר קינו (פ"ג מ"ו ד"ה אכן מכל מקום).

נו. ולפי זה כתב הגרי"ז שיש ליישב למה אין ההלכה של קדימת חטאת לעולה בחטאת הבאה על הספק. עוד כתב לבאר, מדוע אם הביא חטאת הבאה על הספק עדיין צריך להביא חטאת ודאי כשנודע לו חיובו, שהוא משום שזהו חיוב נפרד, כמו אשם תלוי שהוא חיוב נפרד, ואינו יוצא בו ידי חובת הודאי שחל עליו אחרי הידיעה.

נז. מהלך זה מבואר בספר יעיר קינו (פ"ג מ"ו ד"ה אכן מכל מקום).

נח. והיינו שאף אם לא נודע לו החטא מעולם לפני שחטא ולפני שהביא את קרבנו, רשאי להביא את קרבן האשם, הן באשם מעילות הן באשם של שפחה חרופה. ולהוציא מכלל זה חטאת הבאה על חטא, שאין חייבים בה אלא אם היתה לו ידיעת החטא קודם שחטא, וכן צריך ידיעה לבסוף אחרי שחטא בשעת הבאת כפרתו, כפי שלמדים מ'הודע אליו חטאתו'.

נט. והשפת אמת (שבת עא: ד"ה הגה"ה, כריתות כב: ד"ה אמר) רצה לדחוק בדברי רש"י שאין כוונתו לומר שלרבי עקיבא צריך ידיעה, אלא רק להוכיח שרבי טרפון סובר שאין צריך ידיעה, אמנם כל הראשונים לא הבינו כן בדברי רש"י.

חילוק בין עושה תנאי לבין מביאים בשותפות

אמנם אדרבה יש להביא ראיה לדברי המהרש"ל, מתוך דברי הגמרא בכריתות (ז:), שמקשה שם הגמרא מה ההבדל בין מביא חטאת עוף הבאה על הספק, שיכולים להביא בשותפות, למה שאמר רבי יוסי (כג.) שאין החטאת באה בשותפות, ולכאורה קשה שהגמרא היתה צריכה להקשות בפשיטות, שרואים מכך שחטאת העוף באה על הספק שבעל כרחך שאין צריך ידיעה בתחילה, ואם כן מדוע ששותפין לא יוכלו להביאו, הרי כל החסרון ששנים אין יכולים להביא ביחד הוא רק משום שצריך ידיעה, אבל בחטאת הבאה על הספק מיניה וביה מוכח שאין צריך ידיעה, שהרי באה על הספק, וכיצד היתה הוה אמינא לומר שלא יביאו. ומוכח מזה כדברי המהרש"ל, שאין ראיה ממה שחטאת העוף באה על הספק ולא צריך ידיעה, לכך שיוכלו להביא שנים ביחד, והגמרא סברה שזהו טעמו של רבי יוסי שהוא הלכה קבועה שאין חטאת באה בשותפות[ס]. וגם כשהגמרא תירצה 'שאני חטאת' וכו', מפורש בגמרא 'אבל הכא דלהכשיר בקדשים' ולא אמרו שאני חטאת הבאה על הספק שאין צריך בה ידיעה, אלא תירצו משום שבא להכשיר בקדשים, ולכן אין צריך ידיעה ובאה בשותפות, ומדוע לא אמרו תירוץ פשוט, שאין צריך בה ידיעה וממילא באה בתנאי, אלא מוכח שהוא סברא אחרת, שכיון שבא רק להכשיר בקדשים אפשר גם להביא בשותפות.

דברי השיטה מקובצת בכריתות

וביאור הדברים הוא, שהנה מצינו (כריתות כב:-כג.) שלדברי רבי שמעון אפשר להביא אשם ודאי בשותפות, וכן חטאת אפשר להביא בשותפות, כאשר היתה חתיכת חלב וחתיכת שומן ואחד אכל לזו וחבירו את השניה שממה נפשך אחד מהם חייב חטאת, ואז מביאים חטאת בשותפות ובתנאי. וכתב השיטה מקובצת (שם כב: ד"ה ר"ש, ובהשמטות שם בשם תוספות הרא"ש), שמודה רבי שמעון שצריך ידיעה בתחילה באשם ודאי, וכל שכן בחטאת שצריכה ידיעה. והקשה לפי"ז, כיצד יביאוהו בשותפות ובתנאי והרי צריך ידיעה. ותירץ, שנחשב שיש להם ידיעה שהרי ברור להם שאחד מהם חטא, ורבי יוסי שחלק שם שאין להביא אשם ודאי בשותפות סבר שאינה נחשבת ידיעה, כיון שלא ברור לכל אחד מהם בפני עצמו שהוא אכל את האיסור, וידיעה של ממה נפשך אינה נחשבת ידיעה. ודברי השיטה מקובצת צריכים ביאור, כיצד לרבי שמעון נחשבת כידיעה, והרי אין לכל אחד בירור על חטאו ועל חיובו.

והקהלות יעקב (שבת סי' לג, שבועות סי' ד) ביאר, על פי מה שחקר מהו גדר הדין של ידיעה בחובת קרבן, האם הידיעה היא 'סיבה' לחלות חיוב הקרבן, ובלי ידיעה לא חל חובת קרבן, שלא חייבה התורה אדם להתכפר כשלא נודע לו בודאות שחטא, או שמא אין זה כדי שתהיה סיבת חיוב, אלא הוא 'תנאי' בהבאת הקרבן להתכפר, שלא שייך להביא קרבן לכפרה כשלא נודע לו על חטאו, וכך צריך להיות הבאת הקרבן.

ולפי"ז ביאר, שיש לומר שלדעת רבי שמעון יסוד הדין של ידיעה אינו בשביל 'חלות החיוב', אלא זו הלכה בתנאי הבאת הקרבן, ולפיכך כאשר שניהם יודעים בבירור שאחד משניהם חייב את הקרבן הזה והוא בא לכפר על חטא, הרי זה נחשב כידיעה, משום שיש להם ידיעה שזה חפצא של 'קרבן המכפר'[סא].

והנה לשיטת רבי יוסי שאין מביאים בשותפות יש לדון, האם החסרון בחלות החיוב של הגברא, מפני שלא נודע לו שמחויב, או שמא אף הוא מודה שזהו רק תנאי בהבאת הקרבן שתהיה ידיעה מבוררת שזהו קרבן לכפרה. והקהלות יעקב ביאר, שלרבי יוסי הידיעה נצרכת כחלק מהסיבה המחייבת בקרבן, ולכן כשאין ידיעה ברורה לכל אחד, פטורים מקרבן.

אולם יש לומר באופן נוסף, שהחסרון בהבאת קרבן של שותפות, הוא שאין זו 'הבאה ודאית' לאחד מהם, שהרי אין ידוע אם הוא הבאה בשביל זה או בשביל זה, וזה מהוה חסרון גמור בגדרי ידיעת הקרבן, ואף שכאשר הוא עושה תנאי בקרבן של עצמו על שתי סיבות שונות, או שמביא חטאת על הספק ובתנאי, הרי זה נחשב כ'הבאה' גמורה, היינו רק כאשר ההבאה הוא שלו לגמרי, וידוע לו שהוא המתכפר בקרבן, אך כאשר ההבאה אינה שלו בבירור, ויש צד שמא זו הבאה של אחר, בזה אין שם ידיעה על ההבאה, ולכן לרבי יוסי אינו מועיל.

ביאור שיטת הרמב"ם

ולהנתבאר בשיטת המהרש"ל מובנים דברי הרמב"ם שכתב בפירוש המשניות בכריתות [הובא לעיל], שאין יכולים להביא חטאת הבאה על הספק בשותפות, משום שסובר שחכמים חולקים על רבי יוסי, ואף שחטאת הבאה על הספק אינה צריך ידיעה, מכל מקום נתבאר במהרש"ל שיש חילוק בין הבאת שנים להבאה אחת על תנאי, שהבאת שנים אינה מועילה באשם ודאי, והוא הדין בקרבן חטאת, אף שנתחדש שבאה על הספק, מכל מקום ללא ידיעה ברורה שזהו קרבנו אינו יכול להביא, וזהו תנאי בהבאה שתהיה ידיעה שזהו קרבנו, מה שאין כן כאשר האחד מביא על הספק, הרי זה נחשב הבאה גמורה בשבילו. ואף שנתחדש בגמרא שלרבי יוסי אפשר להביא בשותפות כיון שאינו בא לכפר אלא רק להכשיר בקדשים, מכל מקום חכמים אינם סוברים כך, אלא צריך ידיעה בהבאת הקרבן, כמו באשם ודאי.

מערכה ג

קביעת קרבן העוף בתור או בן יונה

א. מקור ההלכה / **ב.** קביעות בנדר ונדבה / **ג.** שיטת רש"י בקבעה נדרה עם החובה

פתיחה

קרבן עוף כשר להבאה משני מינים, תורים או בני יונה, ובקינים הבאים בזוג עופות, חייבה התורה להביא את שניהם ממין אחד, ואין מביאים אחד תור והשני בן יונה, אלא שניהם תורים או בני יונה. ודרשו חכמים שכאשר התחיל להביא ממין אחד חלה עליו חובה להשלים הבאתו מאותו המיל שהתחיל בו. ונחלקו תנאים כיצד נקבעת חובת הבאתו ממין מסוים, כאשר בדיעבד הביא כל אחד ממין אחר, איזה מהם יקבע את סדר ההבאה, דהיינו האם עליו להשלים לראשון או לפי סדר אחר. ודנו הראשונים האם אף ההפרשה קובעת או רק ההקרבה בפועל. עוד נחלקו הראשונים האם דין זה נאמר רק בקיני חובה הקרבים מחטאת ועולה, אך בקיני נדבה של עולה לא נאמרה הלכה זו כלל, או שמא אף בקיני נדבה נאמרה.

א. מקור ההלכה

חיוב קרבן עוף שונה הוא מכל חיובי קרבנות שבתורה שחיובם הוא הבאת קרבן אחד, אולם בקרבן עוף צריך להביאו דווקא זוג עופות, כמבואר בסוגיא בכריתות (ט.).

ומצינו בתורה שחיוב העוף הוא הבאת תורים או בני יונה שנאמר (ויקרא ה ז) 'שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה'. ובחיוב זה להביא שתי תורים או שני בני יונה, שנינו (פ"ב מ"ה) שחייב להביא דווקא זוג ממין אחד, שתי תורים או שני בני יונה ואינו יכול להביא אחד בן יונה והשני תור, או להיפך, אלא צריך להביא דווקא מאותו המין.

מקור הדין

מקור הדין מצינו בתורת כהנים (תזריע פרשתא א פ"ד ה"ג) מה תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת, לפי שנאמר את האחד חטאת ואת האחד עולה, שאם הביאה חטאתה תחילה, תביא עולתה ממין חטאתה. מנין שאם הביאה עולתה תחילה, שתביא חטאתה ממין עולתה, תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת. ומבואר שיש חיוב להביא שניהם ממין אחד, ועל ידי שהתחילה בהבאת מין אחד, נתחייבה להשלים את השני מאותו מין.

כיצד יעשה אם הביא שניהם שלא ממין אחד

ויש לדון כשהביא זוג שלא מאותו המין, כיצד יעשה כדי להשלים את הנותר, שהרי לא יצא ידי חובתו במה שהביא קן שלא מאותו מין, שהדין שאין מביאים תור כנגד בן יונה מעכבו בדיעבד, שאינו נחשב כהבאת קן שלם.

ס. **וכך** היא משמעות לשון המשנה, 'רבי יוסי אומר אין החטאת באה בשותפות', ולא כתוב שחטאת צריכה ידיעה ובשותפות אין ידיעה.

סא. **והביא** שם שכך ביאר לו החזון איש מדעת עצמו [וכפי הנראה שלא ראה דברי השיטה מקובצת].

ומעתה יש לדון האם ישלים את השני לפי הראשון שהקריבו תחילה, או שיעשה כפי שירצה וישלים למי שירצה[א].

דין קביעות הקינים

ושנינו (פ״ב מ״ה) שיש דין קביעות בקינים, שאינו רשאי להשלים למי שירצה, אלא נקבע עליו בהבאתו שחייב להשלים לפי הקרבן שקבע עליו את חובתו מאיזה מין עליו להביא. אך נחלקו התנאים במשנה (שם) מה קובע את החיוב, דעת תנא קמא שהקובע הוא הבאת החטאת, והמין שהביא לחטאת מחייב להביא את העולה כמותה, אך לדעת בן עזאי הולכין אחרי הראשון, ואם היה הראשון עולה, הוא קובע את החיוב של החטאת שיהיה מאותו המין שהביא לעולה[ב].

ונמצא שלדעת תנא קמא שהחטאת קובעת, צריך לחזור ולהביא עולה ממין החטאת, והעולה הראשונה לא עלתה לשם חובתה, ולדעת בן עזאי שהולכין אחר הראשון, ואם היתה עולה הראשונה מביניהם, נמצא שהחטאת שהקריב ממין אחר, פסולה, וצריך להביא אחרת ממין העולה.

ובמקור מחלוקתם מצינו שנחלקו בדרשת המקראות, כפי ששנינו בתורת כהנים (שם) ׳מכאן אמרו, הביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה, תכפול ותביא עולתה תור. עולה תור וחטאתה בן יונה, תכפול ותביא עולתה בן יונה. בן עזאי אומר הולכים אחר הראשונה. אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר, מלמד שהכפרה בחטאת, וטהרה לאכול זבחים׳.

וצריך ביאור בטעמי השיטות, מדוע להעדיף את החטאת או את הראשונה, ובפשטות נראה מדברי הראשונים[ג] שיש מקום להעדיף את החטאת, שהיא עיקר הקרבן לפי שהיא מכפרת ומכשירה לאכול בקדשים, ואילו העולה אינה פועלת כפרה, אלא רק מקיימת את חובת ההבאה של האדם המביא. ומאידך יש מקום להעדיף את הראשון מביניהם שהוא קובע את סדר ההבאה, ולאחר שהתחיל בו, צריך להמשיך כך גם את בן זוגו. אולם מצינו שנחלקו הראשונים בביאור בביאור מחלוקת התנאים, לב׳ שיטות.

שיטת הראשונים שנחלקו מי מוגדר כראשון

הרז״ה (פ״ב מ״ה ד״ה אין) כתב שאין מחלוקת בין ת״ק לבן עזאי ביסוד הדין מהו הקובע, והכל סוברים שהקובע הוא הראשון, רק שנחלקו מי נחשב הראשון, האם הראשון שנעשה בפועל, או הראשון שבדין. והוסיף, שאין עיקר מחלוקתם בדרשת הפסוקים, אלא עיקר מחלוקתם היא בסברא.

לדעת חכמים הולכים אחרי הראשון שבדין, מכיון שמן הדין צריך להקריב את החטאת ראשונה, שהיא קודמת לעולה (זבחים צ.) לפיכך אף אם הביא את העולה ראשונה, יש עליו דין להקריב את העולה כאילו היא באה אחר החטאת, וסדר עשייתם נחשב כמו שהחטאת קדמה, וממילא היא קובעת את מין ההבאה, מאותו מין שהוקרבה החטאת. ולדעת בן עזאי הכל תלוי במי שהוקרב ראשון בפועל, ואף שהוא העולה נחשב שהוא הראשון.

וכך משמע גם מלשון הרמב״ם בפירוש המשניות (פ״ב מ״ה) ׳לפי שהכתוב הקדים אותה כמו שכתבנו בעשירי מזבחים׳, והיינו עצם מה שהקדימו הכתוב רואים מכך שלפי הסדר הוא הראשון, ואף שאיחרו בפועל לאחר העולה, הולכים אחר הקודם במעלה לפני חבירו, והוא נחשב העיקרי[ד].

שיטת הראשונים שלחכמים המכפר הוא העיקרי

אבל מדברי המפרש (כג: ד״ה האשה) והרא״ש (ד״ה תכפול) משמע שדעת חכמים שהכל תלוי בחטאת משום שנאמר בהם לשון של כפרה, ולמדנו מכך שהכפרה זהו עיקר ההקרבה, ורק החטאת מעכבת את הכפרה, לפיכך יש סיבה שהיא תהיה הקובעת את המין שממנו יובא הקרבן.

וכן עולה מביאור הראב״ד (על התו״כ, תזריע פ״ד ה״ג ד״ה א) ׳תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר עליה כלומר אחר הכפרה הכל הולך והיא החטאת בין מוקדמת בין מאוחרת׳. וכן מבואר בדברי הראב״ד בפירושו למסכתין (פ״ב מ״ה ד״ה האשה) שלתנא קמא החטאת היא העיקר וכו׳ כלומר ׳אחד לחטאת וכפר׳ ממין החטאת תהא כל הכפרה בין שהיא ראשונה בין אחרונה. ובדעת בן עזאי ביאר, שהולכין אחרי הראשון בכל מקום, וכיון שהקדימה תורה בפרשת יולדת את העולה לחטאת, היינו כדי ללמד שאפילו עולה, אם היא קודמת, היא קובעת אף את הבאת החטאת[ה].

האם ההפרשה קובעת או רק ההקרבה

עוד נחלקו הראב״ד והרז״ה, האם הנדון של קביעות הקינים הוא דווקא בכך שהביא בפועל את אחד מהם והקריבו, או שאף הפרשת האחד מהם קובעת את חבירו, ואם הפריש שניהם שלא מאותו המין הרי זה תלוי במחלוקת בן עזאי וחכמים כדלעיל.

הראב״ד (פ״ב מ״ה ד״ה בן עזאי) כתב שדין זה של קביעות אינו חל דווקא על ידי הקרבה, אלא גם מעשה הפרשה לחוד עושה שתהיה בה קביעות, וכן כתב בביאורו לתורת כהנים (שם ד״ה ובספרי) שבספרי דרשו שאם הפרישה אחת מהן תחילה, צריכה להפריש את השני ממין הראשון, ואם הפרישה משני מינים, לבן עזאי הולכין אחר הראשון והוא קובע את השני למינו, וחכמים סברו שחטאת קובעת את העולה למינה בין שהיא ראשונה או אחרונה, ומשום שעדיין לא יצאה ידי חובתה באחת מהן עד שהפרישה את שתיהן, ולפיכך החטאת קובעת ותכפול עולתה ממין חטאתה. והוסיף (שם ד״ה א) שהעולה הראשונה קרבה לנדבה[ו].

הוכחת הראב״ד ממצורע שהפריש קרבן בעשירות ונקבע בכך

וכתב הראב״ד במסכתין (שם) שיש להוכיח כן ממה שמצינו במצורע עשיר והעני, שאם כבר הפריש אחת מקרבנותיו של עשירות, נקבעה חובתו להבאת קרבנות עשירות אף שהעני אחרי כן, וכפי ששנינו (נגעים פי״ד מי״א) וכל מחלוקת התנאים שם איזה קרבן קובעו, האשם או השלמים או העופות, אולם הכל מודים שהפרשה לחוד כבר קובעת[ז], והוא הדין בקביעות קינים לגבי מין העוף, שההפרשה קובעת. ובטעם הדבר ביאר, שתיכף בחלות ההפרשה נחשב שהדבר עומד להקרבה, ומחוייבת בו להקריבו, הרי זו קביעות.

ולפי״ז הוסיף הראב״ד שכל זה דווקא אם עדיין הקרבן שהופרש קיים, וכשר להקרבה, אלם אם מת או שנפסל מהקרבה, נחשב כאילו לא הופרש ובטלה כל הקביעות, שדווקא כשעומד להקרבה יש בו את כח הקביעות[ח].

שיטת הרז״ה שהפרשה אינה קובעת אלא רק ההבאה

אבל הרז״ה (פ״ב מ״ה ד״ה אין) כתב שלקביעות צריך שתהיה דווקא הקרבה, ודקדק כך מלשון המשנה ותורת כהנים ׳האשה שהביאה׳, ולשון הבאה שייך רק על ההקרבה ממש. ולפי״ז כתב שאם לא הקריבו עדיין, הכל מודים שאין את ההלכה שהעולה שהפרישו ראשונה תגרום שהחטאת שהופרשה אחריה פסולה, אלא אדרבה, הולכין לפי החטאת שהופרשה, והעולה שהופרשה שלא ממין חטאתה, תקרב נדבה.

ומה שהביא הראב״ד ראיה מדין מצורע שהקביעות בו בין עשירות לעניות נקבעת אף בהפרשה, דחה הרז״ה שקן חובה אינו דומה למצורע עשיר והעני, שכאשר מצורע נקבע בעשירות לא נפסל בכך שום קרבן שהופרש או שהוקרב, אולם בהפרשת קן חובה, לדעת בן עזאי שהכל תלוי בראשון אי אפשר לומר שכבר בהפרשה נקבעה חובתו, שהרי יצא מכך שאם הפריש עולה ראשונה והפריש אחר כך את החטאת ממין אחר, יצטרך להפריש חטאת נוספת מהמין שהפריש לעולה, והחטאת תלך למיתה, ולא מסתבר להוליך

א. ומצד הסברא היה מקום לדון, שישלים לחטאת, מפני שאם לא ישלים לה ויביא חטאת אחרת, נמצא שהחטאת הראשונה היתה פסולה, שלא קרבה על חובה, ואילו אם העולה תשאר ללא השלמה, אף שלא עלתה לשם חובתו יש לה כשרות בתורת נדבה, אולם אין הדבר מוסכם באחרונים, וראה להלן בביאור שיטת הראב״ד.

ב. אף שלכתחילה היה צריך להקדים את החטאת לעולה (פסחים נט. זבחים צ.) מכל מקום בדיעבד אפילו כאשר הקדים את העולה לחטאת הרי זו כשירה, כפי שכתבו הראשונים (כג: רא״ש ד״ה תכפול, המפרש ד״ה בן עזאי).

ג. הראב״ד בפירושו לתורת כהנים שם, ובמסכתין פ״ב מ״ה ד״ה אין, ועוד ראשונים שיובאו להלן.

ד. והיינו שדיני הסדר בעשייתם, נובעים מכך שיש חשיבות לסדר העשייה, ומי שיש לו מעלה או חשיבות צריך להקדימו לפי הסדר, ואף כשלא נעשה בפועל לפי הסדר הדרוש, מכל מקום החשיבות והמעלה במקומה עומדת, ולכן נחשב כאילו סדר הדברים הוא שהוא הקודם לאחרים, על ידי שצריך שהסדר יתחיל ממנו.

ה. ובפירושו על התורת כהנים הוסיף, שלכך דרש התנא בתורת כהנים שם ׳וכפר שהחטאת מכפרת׳, לומר שאף שהחטאת אינה קובעת כשאינה הראשונה, מכל מקום היא מעכבת בעיקר הכפרה והיא המכשירה באכילת קדשים.

ו. והנה יש לדון לדברי הראב״ד שהקביעות חלה כבר בהפרשה, וכל שכן שבהקרבה חלה קביעות, האם נחלקו בן עזאי וחכמים רק בהפרשה או גם בהקרבה, שהיה מקום לומר שכל מה שנחלקו היינו דווקא בהפרשה לחוד קודם שהקריב את שתיהם, ובאופן זה סברו חכמים שהחטאת קובעת, ומה שהפריש לעולה יקרב כנדבה, אך אם כבר הקריב את הראשונה, ואת השניה עדיין לא הקריב, אלא רק הפרישה, אפשר שנחייבנו להביא את החטאת ממין העולה הראשונה, כדי שלא תפסל העולה למפרע [ראה להלן שנתבאר מדברי הרא״ש (כג: ד״ה תכפול) שכך הדין שהעולה נפסלת], או שמא אין בכך טעם לשנות את דין הקביעות, וכיון שלחכמים החטאת היא הקובעת, אין טעם לבטל את כח הקביעות של הפרשת החטאת, ומה שהקריב את העולה ממין אחר, אינו עולה לו לחובתו, ואף שיפסל אין בכך כח לבטל את הקביעות. והנה לשון הראב״ד (פ״ב מ״ה ד״ה והאי) והאי הביאה דקתני הכא לא שהקריבה, אלא אפילו אם הפרישה וכו׳, ותחילת לשונו משמע שלא מדובר בהקריבה, והיינו כצד א׳, שבהקריבה לא נחלקו, אולם סוף לשונו שנקט ׳אלא אפילו אם הפרישה׳ מוכח להדיא שאינו בא למעט הקריבה, אלא הן הפרישה הן הקריבה, בכל האופנים נחלקו בן עזאי וחכמים.

ז. וראה עוד במסכת כריתות (ט:).

ח. אולם כאשר הקריבו ולאחר מכן נפסל בשעת ההקרבה, אין זה מבטל את הקביעות, כך כתב הראב״ד. ובשיעורי הגרי״ד (זבחים סז: ברש״י ד״ה פירשה) כתב שיתכן שכל דברי הראב״ד שגם בנפסל יש קביעות הוא רק בפסול של עלו לא ירדו, אבל אם יהיה כמאן דחנקינהו ואינו כלום בזה לא יועיל לפעול את הקביעות, אלא נחשב כמי שאינו כלל, וכאילו נפסל לפני ההקרבה.

אחת למיתה כאשר יכול להפריש קרבן אחר לעולה, ותהא החטאת קרבה, והעולה הראשונה תקרב לנדבה[ט]. ומה שאין כן במצורע שהפריש קרבן עשירות, אם נחייבנו להביא בעשירות אין יוצא מכך שום פסול, שהרי לא הפריש גם קרבן עני שעומד להפסל.

העולה מכך שלשיטת הרז"ה אין ההפרשה קובעת כלום, ולעולם אם הפריש רק אחת צריך להפריש את השניה ממין הראשונה, ואם הפריש שתיהן שלא ממין אחד, צריך לכפול את העולה ולהביאה ממין חטאתה והעולה הראשונה תקרב לנדבה. ואם כבר הקריב את שתיהן שלא ממין אחד, בזה נחלקו בן עזאי וחכמים מי מביניהם הקובע.

יישוב שיטת הראב"ד

אמנם ביישוב דעת הראב"ד ביארו המפרשים, שהקביעות נעשית על ידי הפרשת העולה, והפרשת החטאת אינה גורמת לבטל זאת, אף שנמצא שהחטאת תלך למיתה. וטעם הדבר כמפורש בדבריו (סוף ד"ה ודוקא) שבן עזאי למד מן הפסוק שהקדימו את עולה לחטאת כדי ללמד שהעולה קובעת בכך שהיתה הראשונה, וזה בא להוציא מידי הסברא דלעיל, ואף שעל ידי זה נגרם שהחטאת תפסל, אין זה מעכב את הקביעות.

וביאור הדברים הוא שהראב"ד סובר שגדר חובת קינים שהיא קרבן של עולה וחטאת, הוא חפצא של חיוב אחד, וממילא יש בזה חלות הפרשה אחת, וכאשר הפריש את העולה ממין אחד, הרי זה נחשב שהתחילה ההפרשה גם של קרבן החטאת, ונקבע בכך שההפרשה תתקיים מאותו מין של העולה, ולפיכך מה שהפריש אחר כך חטאת ממין אחר הוא שלא כדין, שהרי המפריש חטאת לאחר שכבר הופרשה חטאת אחרת לחובתו, אינה הפרשה כדין, וכמבואר בדברי התוספות (פסחים צז: ד"ה הפריש) שאם הפריש חטאת ואחר כך הפריש שוב חטאת נוספת אין קדושה חלה על השניה, לפי שאין אדם מביא שתי חטאות על חטא אחד[י], כמו כן בעניננו, כאשר הפריש את העולה חלה בכך הפרשה להקרבת כל קרבן ה'קן' שהוא מורכב מעולה וחטאת, ונקבע בכך שיביאנו ממין מסויים, ושוב אינו יכול להפריש קרבן אחר לחובתו, שהפרשה שנעשית שלא כדין, כאילו אינה חלה, ואף שבפועל חלה קדושת החטאת, מכל מקום הולכת למיתה כיון שאינה ראויה להקרבה.

מדוע נפסלת העולה לדעת חכמים

והנה לחכמים שהקביעות חלה על ידי החטאת, והעולה שהפרישה ממין אחר לא יצאה בה ידי חובתה, ותכפול ותביא עולתה ממין חטאתה, יש לדון מה דינה של העולה שהביאה ממין אחר, והנה אם עדיין לא הקריבה אותה אלא רק הפרישה אותה, כתב הראב"ד (על תו"כ, תזריע פ"ד ה"ג ד"ה ד"א) שתקרב לנדבה. אולם כאשר כבר הקריבו את העולה, יש לדון האם נפסלת, או שכשירה מחמת שנעשית למפרע כנדבה, ואף שהוקרבה לשם חובתה, נתברר למפרע שלא עלתה לחובתה, והיתה לנדבה.

וכתב הרא"ש (כג: ד"ה תכפול) שאם עדיין לא הקטיר את העולה הראשונה, תצא לבית השריפה[יא]. וכוונתו באופן שהעולה הוקרבה הראשונה, ואחריה החטאת, ולחכמים חוזר ונקבע כפי החטאת שהוקרבה ממין אחר, ונתברר למפרע שהקרבת העולה לא היתה כשירה לשם חובתה, ונפסלה[יב].

ולכאורה הדבר תמוה, כיצד חוזרת העולה ונפסלת לאחר שכבר קרבה בכשרות, והרי אין שום דבר המעכב את כשרות העולה בשעת הקרבתה, שבאותה שעה עדיין לא נקבעה על ידי הבאת חטאת ממין אחר, ובאותה שעה חל הריצוי של קרבן עולה לגמרי, וכיצד חוזרת ונפסלת לאחר מכן, כשהקריבה חטאתה ונקבעה להביא ממין אחר, והרי כבר נתכפרה כפרת עולה ואין עליו חיוב בהבאת עולה, ומה שייך שתתחייב להביא עולה ממין החטאת, על דבר שכבר נתכפרה בו.

כשרות העולה היא בתנאי שתהא עמה חטאת

ומוכח מכך שהקרבת החטאת מעכבת את העולה, ואם לא הקריב את החטאת, אף העולה נפסלת, ואינו יכול להביא עולה ללא חטאת[יג], ואף שיכול להביא חטאת ללא עולה והיא מכפרת ומכשירתו לאכול בקדשים, מפני שהיא עיקר הכפרה והמכשיר, אולם עולה ללא חטאת אינו יכול להביא, ולפיכך כאשר הביא העולה בתחילה ולא הביא את החטאת מאותו המין, נפסל העוף ונתברר שאינו כשר להקרבה, ואף שהסדר אינו מעכב, ואין צריך להקריב את החטאת לפני העולה, מכל מקום יש דין עיכוב על העולה, שיש בה 'תנאי' שהיא תלויה בחטאת, כיון שהקרבתה היא הקרבה אחת עם החטאת[יד].

ומצינו כעין זה בלשון הראב"ד (על התו"כ תזריע פ"ד ה"ג ד"ה ובספרי) ש'חכמים סוברים שחטאת קובעת את העולה למינה, בין שהיא ראשונה בין שהיא אחרונה, שהרי עדיין לא יצאה ידי חובתה באחת מהן עד שהפרישה את שתיהן, הלכך חטאת קובעת, ותכפול עולתה ממין חטאתה'. ומבואר שלא יצאה ידי חובתה עד שהפרישה את שתיהן, והנה זה מובן רק באופן שעדיין לא הקריבה את העולה הראשונה, אך באופן שכבר הקריבה אותה כיצד כתב שלא יצאה בה ידי חובתה, ומוכח שאף באופן שכבר קרבה העולה הרי זה נחשב שלא יצאה ידי חובתה, משום שהיא תלויה ועומדת בהבאת החטאת, ובלעדיה אינה כשירה.

ביאור דברי הראב"ד לשיטתו שאף ההפרשה קובעת

ולפי דברי הראב"ד הללו, מבואר טעם שיטתו שכתב שנחלקו בן עזאי וחכמים אף בהפרשה לחוד, שאף ההפרשה לחוד קובעת, ולבן עזאי ההפרשה הראשונה קובעת הן עולה הן חטאת, ולחכמים החטאת קובעת, ואף לאחר שכבר הופרשה העולה, מתבטלת ההפרשה הראשונה, ונגררת אחר הפרשת החטאת, ומשום שאין ההפרשה של העולה חלה שהיא תלויה ועומדת עד שישלים את הפרשת החטאת. וטעם הדבר שהיא תלויה ועומדת, משום שאף אם יקריבנה אינו יוצא ידי חובתו אלא אם יקריב אף את החטאת, וכנתבאר שאף אחר הקרבת העולה יתכן שיתברר שהיתה פסולה, אילו יביאו את החטאת ממין אחר.

קושיא לדעת הרמב"ם והרז"ה

אמנם הדברים מתיישבים רק לדעת הראב"ד וסיעתו, שלחכמים החטאת קובעת כיון שהיא המכפרת, ולפיכך היא עיקר הקרבן ואף העולה אינה מרצה לבדה ותלויה ועומדת בכך שתוקרב החטאת, אך לשיטת הרמב"ם והרז"ה שאף לדברי חכמים אין קביעות מצד שחטאת מכפרת, אלא מצד שהיא הראשונה לפי סדר ההקרבה, אם כן יקשה מדוע החטאת קובעת ומבטלת את העולה שקרבה לפניה, ואף שיש דין של 'סדר' ההקרבה, שהחטאת קודמת לעולה, מכל מקום אין הסדר מעכב בדיעבד, כפי שהוכיחו הראשונים[טו] ממשנתנו. ושוב יקשה כדלעיל, לאחר שהעולה קרבה בהכשר, כיצד חוזרת ונקבעת חובתה למין שהביאה חטאתה, והרי כבר יצאה ידי חובתה בעולה.

חקירה בגדר הקביעות

ובשיעורי הגרי"ד (זבחים סז: ברש"י ד"ה פירשה) כתב שיש לחקור בגדר הדין של קביעות הקינים, שע"י הראשון או החטאת נקבע מאיזה מין יביא את השני, האם הוא הלכה של קביעות חיוב הגברא, שהוקבע החיוב למין מסוים, לפי הבאת החטאת או העולה, או שההלכה היא בהכשר ההקרבה, שסדר ההקרבה אינו כשר אלא באופן זה, שיקדים להקריב את כפרתו, וגם

ט. **והיינו** שבכח סברא זו למנוע את חלות הקביעות של הפרשת העולה, ומאחר והפריש גם את החטאת אחריה, הרי זה חוזר ומבטל את הפרשת העולה לחובתו. והראב"ד סבר שלבן עזאי אין דבר המעכב את חלות ההפרשה של העולה, ולפיכך חלה הקביעות מכח הפרשתה לשם חובתו, ואף שחזר והפריש את החטאת ממין אחר, הרי זו הפרשה שלא כדין ואינה גורמת לבטל את הפרשת העולה הראשונה.

י. **והוסיפו** שאם אמר על שתי בהמות, הרי אלו בהמות חטאות, חל בזה הדין של כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו (עירובין נ. קדושין נא.) ורק אם עושה זאת כהפרשה ל'אחריות' [שאם אחת תאבד תבוא השניה תחתיה] הרי זה חל.

יא. **וראה** בשיעורי הגרי"ד (זבחים סז: על רש"י ד"ה פירשה) שהקשה שמבואר בזבחים (קיב:) שהקרבת מחוסר זמן בעולה הרי היא נדבה ואינה נשרפת, ומדוע כאן לא נאמר שנתברר למפרע שהיתה לנדבה. והוכיח מזה שכל זה רק כאשר הקריבו בתורת נדבה, אבל אם הקריבוה מתחילה בתורת חובה אינו חוזר להכשרו מכח שנתהפך לנדבה, אלא רק אם נפסל מתחילת עשייתו כאופן של מחוסר זמן, שבזה מתחילתו נמשך מלהיות קרבן חובה ונעשה נדבה, אולם כאשר מתחילה נעשה לשם חובה, אינו חוזר ונעשה לנדבה. ויסוד הדברים מצינו בשם הגרי"ז (סטנסיל, זבחים ו: ברש"י ד"ה קרבנות) שקרבן חובה אינו כשר להקרבה בתורת נדבה, והוכיח כן מהגמרא בנזיר (יט.) לגבי אשה שנדרה בנזיר ונטמאה, ואחר כך היפר לה בעלה אם מביאה עולת העוף, דתולה הגמרא זה בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן, אם עולת נזיר דורון הוא או לא, שאם עולת נזיר לאו דורון הוא, דינה של עולת העוף כחולין בעזרה, והקשה הגרי"ז כיון שעולת העוף באה בנדבה מדוע היא פסולה ונחשבת כחולין, נאמר שנהפכת להיות עולת נדבה, ומוכח מזה שקרבן שהופרש לשם חובה, אי אפשר לשנותו לנדבה [וראה עוד במנחת אברהם (זבחים ד. ד"ה וביאור הדברים)]. ומצינו כעין זה בהלכות תפילה שכתב המשנה ברורה (סי' קז סק"ז) שאם התחיל בתורת חובה אינו רשאי לסיימה בתורת נדבה, שאין קרבן שחציו חובה וחציו נדבה, ואין אומרים שחוזרת ונהפכת לתורת תפילת נדבה, ויסוד הדבר כפי הנראה, שאף בקרבנות אי אפשר לומר כן.

יב. **ומה** שאין כן באופן שהוקרבה החטאת ראשונה ונקבע למין החטאת, אם הביאה עולתה ממין אחר, אין לה הכשר בתורת חובה, לפי שכבר נקבעה למין החטאת, ועל כן עולה זו מתחילתה לשם נדבה היא, ואף אם הופרשה קודם לכן, נמשכת מתורת חובה לתורת נדבה, כמבואר בגמרא (זבחים קיב:) כמבואר בהערה לעיל בסמוך.

יג. **ולכאורה** יש לומר לפי"ז נפקא מינה נוסף כעין נדוננו, אם הביאה את עולתה ומתה מיד, ולא יביאו יורשיה חטאתה כפי ששנינו (פ"ב מ"ה) ונמצא שהעולה אינה ראויה להשלים עמה את החטאת, אף באופן זה אם עדיין לא הקטירו את העולה, תצא לבית השריפה.

יד. **וטעם** הדבר, שהעולה באה רק לריצוי ולא להכשיר, ורק החטאת היא פועלת להכשירו באכילת קדשים, ונמצא שהחפצא של עולה הוא שבאה לרצות עם המכשיר של החטאת, וכאשר אין לה את החטאת עמה, גם היא אינה עולה לשם חובתו כלל, ופסולה, שכל הכשרה תלוי ועומד בכך שהוקרבה החטאת הבאה להכשיר.

טו. **המפרש** (ד"ה האשה) הרא"ש (ד"ה תכפול) תוספות (פסחים נט. ד"ה זה, קדושין יג: ד"ה האשה, זבחים ה. ד"ה עולתה).

יקריב את עולתו מאותו המין[טז]. וחקירה זו היא לכל השיטות דלעיל, שלשיטת הרמב״ם והרז״ה שהקביעות היא לפי הראשון, ולחכמים הראשונה היא החטאת שקודמת לעולם לפי סדר הקדימה, יש לומר שדבר זה מעכב את הכשר ההקרבה, שכך הוא הסדר, אך מאידך יש לומר שחובת הגברא נקבעת על ידי ההבאה הראשונה, שיביא את כל הקן מאותו מין שהתחיל להביא. וכן לשיטת הראב״ד וסיעתו יש לומר שהקביעות היא לפי החטאת המכפרת, ויש לומר שהוא דין בהכשר ההקרבה שכך צריך להביאם, ובלא זה יש פסול בהקרבה, ומאידך יש לומר שהקביעות היא על חובת הגברא שמאותו סוג שהתחיל להביא, כך נקבעת חובתו לכל הקן שעליו להביא[יז].

ביאור שיטת הרמב״ם והרז״ה כהאופן שהוא סדר בהקרבה

והנה אם נאמר כהצד שהוא דין בהכשר ההקרבה, שאם לא יביא כסדר הזה אין ההקרבה כשירה, מיושבת הקושיא דלעיל כיצד העולה נפסלת לאחר שכבר הוכשרה ויצא בה ידי חובה, שכיון שיש דין סדר, שהחטאת קודמת לעולה, הרי זה מעכב את העולה שאינה כשירה אלא בתורת שהחטאת קודמת לה והיא אחריה, ואמנם אין זה מעכב בפועל שתהיה העולה אחריה בזמן ההקרבה, אולם בחשיבות סדר ההקרבה הרי זה נחשב לעולם שהחטאת קודמת לה, והעולה נגררת אחריה[יח], ומשום כך נחשב שסדר זה מעכב לגבי זה שצריך להביא את העולה ממין החטאת, ואם הביאה ממין אחר נתברר שלא יצאה ידי חובתה.

הוכחה משיטת הראב״ד שהוא קביעות בחובת הגברא

ובשיעורי הגרי״ד כתב להוכיח בשיטת הראב״ד (הובא לעיל) שאף הפרשה לחוד קובעת, ואין צריך דווקא את ההקרבה כדי שתקבע, אם כן מוכח שהוא הלכה של הקבעת החיוב של הגברא, שהרי בהפרשה אין דין סדר, ומה מעכב את ההפרשה השניה שלא תחול, ולעיל הובא לשון הראב״ד שלחכמים לא יצאה ידי חובתה בהפרשה הראשונה עד שתפריש גם את החטאת שהיא המכפרת, ומוכח שדיני הקביעות הם שיש עיכוב בחלות ההפרשה עד שתפריש מאותו מין של הקרבן שקובע את הבאתה, ולא שייך דין סדר להכשיר את ההפרשה, אלא ודאי שלשיטת הראב״ד דין הקביעות הוא הלכה בקביעת חובת הגברא, שעל ידי שמפריש קרבן אחד ממין מסוים הרי זה קובע שחובתו היא ממין זה דווקא, ואינו רשאי להפריש לחובתו ממין אחר, כיון שאינו ממין חובתו, כשם שאינו רשאי להפריש לשם חובה, כשאינו חייב בכך[יט].

שיטת הרמב״ם שרשאי לשנות ולהביא קן אחר

ומצינו דעה שלישית בנדון זה, והיא דעת הרמב״ם (פ״ג מ״ו, פסולי המוקדשין פ״י ה״ג) שאף אם הביאה קן לחובתה והביאה חטאתה ממין אחד, ונקבעה בכך להבאת כל הקן מאותו המין, אם לאחר מכן היה ספק פסול בהבאת העולה או החטאת, ומביאה קן אחר, יכולה להביא מאיזה מין שתרצה[כ]. והקשה המהר״י קורקוס שהרי הרמב״ם גופיה כתב בהלכות פסולי המוקדשין (פ״י ה״א) ׳אין אדם מביא חובתו גוזל אחד תור ואחד בן יונה אלא או שניהם תורין או שניהן בני יונה׳, וכתב שם באותה הלכה שכאשר הקריב שתי תורין למטה או שתי תורין למעלה, צריך להביא מאותו המין שעשה למטה למעלה ומאותו המין שעשה למעלה למטה, ואם כן אף במקום של ספק פסול היה עליה להשלים קן אחר מאותו מין שהקריב הכהן למטה לחטאת, שהרי הוקבעה למין החטאת, ואם היה זה תור, תתחייב להביא דווקא תור לעולה, ומדוע תוכל להביא קן של בני יונה, שלא מהמין שהקריבה כבר לחטאת.

ביאור המשנת חכמים שאין חלות דין קביעות

והמשנת חכמים (פ״ב מ״ה ד״ה אין מביאין) כתב שמבואר מדברי הרמב״ם שחולק בזה על שיטות הראשונים דלעיל, שסברו שיש חלות דין קביעות על המין שיביא קינו, והרמב״ם לשיטתו שסבר שכל הדין שתכפול ותביא ממין חטאתה, אינו מחמת שהחטאת המכפרת קובעת את העולה, אלא הוא מחמת הדין שחטאת קודמת לעולה, ומטעם זה דרשו חכמים שכיון שהחטאת צריכה להיות ראשונה, אם כן כאשר עבר והקריב את העולה ראשונה, והקריב אחריה חטאת ממין אחר, ומצד הדין שאין מביאים תורים כנגד בני יונה עליו להשלים את אחד מהם כדי שיהיה כל הקן ממין אחד, ולכך עדיף שיחזור ויביא עולה ממין החטאת כדי שממילא תהיה העולה קרבה אחרי החטאת, ועי״ז מקיימת מצות קדימת חטאת לעולה, אבל אין הלכה מסויימת שהחטאת קובעת את מין החיוב של הקן. ולפיכך כתב הרמב״ם שאף כאשר הקריבו את החטאת ראשונה אין זה מחייב וקובע להביא את העולה ממין החטאת, שלשיטתו אין חלות דין קביעות ע״י הקרבת הקרבן, ולפיכך לדעת הרמב״ם אם יש ספק פסול בקן הראשון, וחוזרת להביא קן אחר, יכולה להביא מאיזה מין שתרצה.

אופן נוסף בביאור שיטת הרמב״ם

וביעיר קינו (פ״ג מ״ו ד״ה בבא שניה) כתב לבאר באופן אחר, שמדברי הרמב״ם מוכח שבאופן שיש ספק שמא לא השלימה את הקן הראשון, נתבטלה הקרבת החטאת הראשונה, ורשאית להביא קן אחר, ותקריב חטאת ועולה מבני יונה, ואף שיש צד שהקריבה כבר תור לחטאת והיה כשר, מכל מקום אינה צריכה לצאת בו ידי חובתה, ואפשר להביא חטאת אחרת. ובשיעורי הגרי״ד (זבחים סח. ד״ה בהלכה ב׳) כתב שלכאורה תמוה כיצד יתכן הדבר לחזור ולהביא חטאת אחרת, והרי כבר נתכפרה בחטאת הראשונה והוכשרה לאכילת קדשים, והעולה אינה מעכבת את החטאת, ולא שייך להביא חטאת בנדבה, וכן לא שייך להביא ב׳ חטאות על חיוב אחד, ואם כן אין זו חטאת כלל וכלל[כא].

וביארו בזה שהנדון תלוי בחקירה דלעיל האם דין הקביעות הוא הלכה בהגדרת חובת הגברא, או שהוא מדיני הכשר ההקרבה, שאינה כשירה אלא כסדר הזה, ויש לומר שהרמב״ם סבר שדין הקביעות הוא מדיני סדר ההקרבה, שהחטאת קודמת לעולה ואינם כשרים אלא אם יביאם ממין החטאת הראשונה, אולם אין זה חלות דין קביעות על הגברא, ואם מחמת הספק עליו להביא קן אחר, רשאי להביא ממין אחר, ואף לפי הצד שכבר הביא חטאת כשירה ממין אחד, אין זה מגביל וקובע שאינו רשאי להביא מין

טז. ויש להוסיף, שאף שעיקר דין הקדימה של חטאת לעולה הוא דין כללי, ואינו סדר מיוחד בקרבן זה, כפי ששנינו (זבחים צ.) ואם כן יש לדון מה המקום לומר שסדר זה יעכב בכשרות ההקרבה, אכן ראה במנחת אברהם (זבחים ה. ד״ה ונראה לבאר, עמ׳ ע) שדקדק בדברי התוספות (זבחים צ. ד״ה חטאת) שיש שני דינים בסדר הקדימה, א. דין כללי שחטאת קודמת לעולה, ב. דין מיוחד שחטאת קודמת לעולה הבאה עמה, שזהו סדר של הבאת הקרבן של מחוסרי כפרה, שהחטאת קודמת לעולה, ולפי״ז יש מקום לומר שסדר זה יעכב אף בדיעבד. והוכיח כן שהיתה הוה אמינא לתוספות (פסחים נט. ד״ה זה) שדין זה יעכב בדיעבד, ובעל כרחך שאין זה דין הקדימה הכללי, אלא הוא דין מיוחד בסדר הקרבנות של מחוסרי כפרה.

יז. והביא עוד שמצינו בדברי הרמב״ם (מעשה הקרבנות פט״ז ה״ז), אמר הרי עלי עולה והפריש שור ונגנב, פוטר עצמו בשה, אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע, ואם נפסל לא יביא בדמיו אלא שור. והקשה הגרי״ד מה חידש הרמב״ם בהלכה זו והרי מחמת נדרו כבר בתחילה היה יכול לפטור את עצמו בשה, וכפי שהביאה הגמרא (ב״ק שם) מהמשנה (מנחות קז:) שנחלקו תנאים אם גם פוטר עצמו בעוף, אך כולם מודים שבכבש יכול לקיים נדרו ולהיפטר בכך, וכבר כתב הרמב״ם הלכה זו לעיל (שם פט״ז ה״ג), וא״כ מה חידש כאן יותר באופן שהפריש שור ונגנב שהוא פוטר עצמו בשה. וביאר זאת על פי דברי הגרי״ז [הובאו להלן (אות ב) בהרחבה] ביסוד חיוב אחריות, שהתורה הטילה על הנודר חיוב אחריות מלבד מה שקיבל על עצמו בנדר, יש לומר שאמנם מצד חיוב נדרו אינו חייב להביא יותר מאשר שה, שהרי גם בתחילה היה יכול לפטור את עצמו בשה, וא״כ גם לאחר שנגנב ממנו השור אין סברא להחמיר עליו שלא יפטור את עצמו בשה, אך הרמב״ם בא לחדש, שהיה מקום לומר שכיון שהפריש שור לנדרו, יתחייב מצד החיוב הנוסף של האחריות להביא שור תחתיו, ומשום דין קביעות חובת הגברא שמצינו במפריש קן לחובתו, כך היה מקום לומר במפריש קרבן לחובת נדרו, שחלה בזה קביעות שקובעת את חובת הגברא לגבי חובת האחריות, לפיכך בא הרמב״ם לומר שאין חיובו בשור, אלא כמו שבתחילה היה יכול להיפטר בשה, כך גם עתה יכול לפטור עצמו בשה. והיינו שהחיוב המחודש של האחריות אינו על מה שהפריש, אלא על מה שקיבל על עצמו בתחילה להביא. ומתבאר מכל זה שיש דין של קביעות חובת הגברא, ועל כך היה מקום לומר שאף בנדר ונדבה קובעת ההפרשה כדבר המחייב וקובע את חובתו. והנה שנינו (פ״ג מ״ב) פירשה נדרה וכו׳ והרמב״ם (פירוש המשנה, מעשה הקרבנות פ״י ה״ג) כתב שאם הפרישה לשם נדרה תורים או בני יונה נקבע חובת נדרה בכך שחייבת להביא דווקא מאותו המין, והראב״ד (שם) השיג עליו שבמנחות (קב:) נאמר שאם אמר הרי עלי להביא במחבת והביא במרחשת או היפך, לא יצא, ואמרו בגמרא (שם קב:-קג.) שכל זה אינו אלא אם קבעם בעת הנדר, אך אם נדר להביא מנחת סתם, ובשעת הפרשה אמר ׳זו אביא לשם נדר ובמחבת׳, אין נפסלת אם שינה אותה למרחשת, שנאמר (דברים כג כד) ׳מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה׳ אלוקיך׳ וכו׳, ודורשים ׳כאשר נדרת׳ ולא ׳כאשר הפרשת׳, וכן פסק הרמב״ם (מעשה הקרבנות פי״ז ה״ג). וראה בילקוט ביאורים על המשנה שם ביאורי האחרונים בשיטת הרמב״ם בזה, וצריך עיון. ועוד בענין קביעות נדר על קרבן מסוים, ראה צפנת פענח (תניינא עמ׳ 93).

יח. כמבואר בדברי הרמב״ם והרז״ה שהובאו לעיל, שחכמים סברו שהחטאת נחשבת הראשונה, אף אם הביא את העולה לפניה, משום שהיא הראשון שבדין, ואין הולכים אחר הראשון במעשה בפועל.

יט. עוד יש להוכיח ששיטת הראב״ד שהקביעות היא בחובת הגברא, ולא מדיני הכשר ההקרבה, שהרי כתב בפירושו (פ״ב מ״ה ד״ה ודוקא) שאם הקרבן נפסל בשעת ההקרבה, אין זה מבטל את הקביעות, ואף שמביא קרבן חטאת אחר, אינו רשאי לשנות את הקביעות הראשונה, ולכאורה יקשה כיון שכל הדין הוא בהכשר ההקרבה, מה מעכבו שלא יוכל להביא קן חדש ממין אחר, אלא ודאי מוכח שהקביעות היא בחובת הגברא, וחלה עליו קביעות על ידי ההפרשה הראשונה, ושוב אינו רשאי לשנות זאת.

כ. וכל הראשונים חולקים בזה על הרמב״ם, ראה בפ״ג מ״ו, ובילקוט ביאורים הובאו השיטות בהרחבה.

כא. ומה שכתב היעיר קינו שהבאת החטאת הראשונה מתבטלת, ביאור הדברים כפי שהובא לעיל בביאור בדברי הראב״ד, שהחפצא של חובת קינים הוא שהחיוב של חטאת ועולה הוא חיוב אחד ונחשבים כמעכבים זה את זה, וכיון שעדיין לא הקריב את העולה, הרי זה מבטל את ההקרבה הראשונה של החטאת, וכמו שכתב הרא״ש (כג: ד״ה תכפול) שאם הקריב חטאת ממין אחר, העולה יוצאת לבית השריפה, כך לדעת הרמב״ם אם הקריבה חטאת ועולה אחרים הרי״ז גורם לבטל את ההקרבה הראשונה שנמצאת עכשיו פסולה, והרמב״ם סבר שההקבעה נגמרת רק מכח השלמת שני הקרבנות, וכל שלא גמר את ההקרבה הרי זה יכול לגרום שהחטאת הראשונה תפסל, ותחתיה מביא את הקרבן השני.

אחר לעולה, אלא כל הדין הוא שעד כמה שיבוא לצאת ידי חובתו בחטאת הראשונה, אין סדר ההקרבה כשר אלא אם יביאם ממין אחד, אך אם אינו יוצא ידי חובתו בהבאה הראשונה ומביא קן אחר, אין שום קביעות מאיזה מין הוא חייב להביא. ומה שאין כן לפי הצד שהוא חלות קביעות בחובת הגברא, יקשה כיצד יוכל להביא מין אחר לעולה, והלא כבר הוכשרה חטאת הראשונה והוקבע חובת העולה דווקא למין החטאת, ולא שייך להביא חטאת אחרת שהרי אין דבר המעכב את סדר ההקרבה שלה.

ב. קביעות בנדר ונדבה

פתיחה

יש לדון בהלכה שאין מביאים תור כנגד בן יונה, האם נאמרה דווקא על קיני חובה, שהתורה הטילה על המתכפר להביאם, ובזה התורה קבעה שאי אפשר לקיים את הבאת הקן אלא ממין אחד, ולא כאשר אחד מהם תור והשני בן יונה, אולם בקינים הבאים בנדר ונדבה לעולה, רשאי אדם להביא קן שכל אחד מהם הוא מין אחר, ומביאים תור כנגד בן יונה. או שמא אף בקרבן נדבה לעולה, קיימת הלכה זו שכדי להביא קן שלם אינו מועיל בהבאת שני מינים, אלא בהבאת מין אחד.

ומצינו שנחלקו הראשונים בזה. רש״י (זבחים סז: ד״ה צריכה שתביא) סובר שאף בקרבן נדבה נאמרה ההלכה שאין מביאים תור כנגד בן יונה, ואינו יוצא ידי חובתו אלא אם הביאם ממין אחד. ולפי״ז חידש רש״י (שם) שדין הקביעות בקינים נאמרה אף בקרבן נדבה, שאם התחיל להביא את הראשון ממין אחד הוקבע לחובת נדרו להביא אף את השני מאותו המין, ואם הביא קן ממין אחר לא יצא ידי חובתו.

ומקור שיטתו הוא במשנה (פ״ג מ״ו) האשה שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר ילדה זכר מביאה שתי קינים, אחת לנדרה ואחת לחובתה, נתנתן לכהן צריך לעשותן שלש למעלה ואחת למטה, לא עשה כן אלא עשה שתים למעלה ושתים למטה צריכה שתביא פרידה אחת להקריב למעלה ממין אחד, ואם היה משתי מינים צריכה שתביא שתים. ורש״י נקט שכאשר מביאה קן סתומה שחציה לשם חובה וחציה לשם נדבה, ולא פירשה מהי החובה ומהי הנדבה. הקן שקרבה הראשונה לעולם עולה לשם חובתה, והקן האחרונה עלתה לשם הנדבה, ואם הקריב אחת מהן למטה כחטאת, ונפסלה, חייבת להביא אחרת לעולה, אולם חייבת להביא מהמין שהתחילה להביא ממנו את קן הנדבה, ולכן כיון שיש ספק מה היה המין של ההקרבה הראשונה, שעלתה לשם חובתה, ומה היה המין השני שעולה לשם הנדבה, אין ידוע מהי חובתה להשלמת העולת נדבה. האם תורים או בני יונה, ומשום כך חייבת להביא שתי פרידות לעולה, משני המינים, כדי להשלים את הנדבה החסרה לה, ומחמת הספק חייבת להביא שני המינים, שהרי חלה עליה קביעות הנדר, להביאה מהמין שהתחילה להקריב ממנו את נדבתה.

קושית השיטה מקובצת

והשיטה מקובצת (זבחים סז: ד״ה ומב׳) הקשה עליו, מנין לנו שבקרבן נדבה נאמרה הלכה זו שאין מביאים תור כנגד בן יונה, וכל דברי המשנה (פ״ב מ״ה) נאמרו על קן חובה, שהתורה קבעה לה להביאם ממין אחד כפי שנאמר (ויקרא יב ח) ׳ולקחה שתי תורים או שני בני יונה׳, אולם בנדבה מדוע לא יוכל לקיים חובתו בשתי עופות משני מינים. ואין לומר שילמד סתום מן המפורש, שהרי בודאי יש חילוק ביניהם שבנדבה אילו יפרש נדרו הרי עלי להביא תור ובן יונה לעולה, אינו חייב להביא ממין אחד, אלא רק כפי שנדר, וכמו כן נאמר שהנודר בסתם רשאי להתחייב בהבאת שתי עופות שלא ממין אחד, ולמה יקבע חיובו ממין אחד בלבד.

דחיית הראיה מהמשנה

ואף שרש״י לשיטתו ביאר כך את דברי המשנה, מצינו בדברי הראשונים שפירשו בדרך אחרת[כב], באופן שאין ראיה לדין זה, ואדרבה משמע מדבריהם שאין הגבלה לכך שיביא את קן הנדבה דווקא ממין אחד, אלא אף אילו יצטרך לצרף לשם כך שתי עופות משני מינים שהביאם והקריבם, יצא ידי חובתו.

ביאור הגרי״ז בדברי רש״י

ובחידושי מרן רי״ז הלוי (מעשה הקרבנות פי״ד ה״ב) כתב לייסד מכח זה, שקרבן עוף הבא בנדבה אינו נחשב קרבן שלם אלא אם כן מביא שתי עופות, ואילו אם יביא פרידה אחת הרי זה נחשב כקרבן חסר. ולפיכך כיון ששלמות הקרבן קיימת רק מכח שמביא את שתיהם כאחד, סבר רש״י שנאמרה בזה ההלכה שאינו נחשב ׳קן׳ אלא אם מביאו ממין אחד, אולם בשני מינים אינו מצטרף להחשב ׳קן׳, וממילא כל פרידה נחשבת בנפרד לקרבן חסר, ואינם כקרבן שלם, וכיון שהנודר נתחייב לקרבן עוף שלם, חובתו היא להביאו דווקא ממין אחד, ואין מביאים תור כנגד בן יונה.

והביא ראיה לכך שהם נחשבים כהבאה אחת וכחפצא של קרבן אחד, ששנינו (תו״כ ויקרא דיבורא דנדבה פ״ז ה״א, כריתות ט.) ׳והקריבו׳ מה תלמוד לומר לפי שנאמר בתורים ׳והקריב׳ שומע אני האומר הרי עלי עולת העוף לא יפחות משני פרידין, תלמוד לומר ׳והקריבו׳ אפילו פרידה אחת, ופירש רש״י (ד״ה והקריב) שהלשון והקריב משמע קרבן שלם[כג], ומבואר מדבריו שקרבן שלם של עוף הוא שני עופות, שהחפצא של קרבן אינו מתקיים אלא בשני עופות, ולכן צריך פסוק מיוחד לרבות שבמתנדב עולה יכול לנדב עולה של עוף אחד, ובלי הפסוק היינו אומרים שאי אפשר להפריש קרבן של עוף אחד כיון שאינו קרבן שלם.

מקור לדין זה שאין הקרבן שלם אלא בקן של שנים

והמקור לדין זה שאף אחר שנתרבה הבאת פרידה אחת, מכל מקום אין גדר של קרבן שלם אלא להבאת קן שלם, כתב בחידושי מרן רי״ז הלוי מהמבואר בסוגיא בכריתות (ט.) לענין חיוב קרבן הגר, ששנינו ברייתא ׳להביא פרדה אחת אינו יכול שלא מצינו בכל התורה כולה׳, הרי שהוא דין בכל התורה שפרידה אחת אינו קרבן שלם ואינו נחשב ׳הבאה׳ של קרבן עוף, ולכן בגר אע״ג שמצד עיקר חיובו אינו חייב להביא שתי עולות אלא רק עולה אחת, ואם הביא עולתו מן הבהמה די לו להביא אחת, אך כאשר מביא מן העוף אינה פחותה משנים, והטעם לכך משום שזהו שיעור קרבן עוף להביא שתי תורים או שני בני יונה.

ולפי״ז ביאר שיש חילוק בין קרבן חובה לקרבן נדבה, ונתחדש במתנדב הבאת עוף אחד, שלא מצינו בכל התורה כולה הבאה שכזו, והגדר בזה הוא שההתנדבות מחדשת הבאת קרבן אחר מקרבן חובה, שנחשב קרבן אף בפרידה אחת של עוף[כד].

הבאת תור כנגד בן יונה בקרבן הגר

והרמב״ם (איסורי ביאה פי״ג ה״ה, מעשה הקרבנות פ״א ה״ו, מחוסרי כפרה פ״א ה״ב) כתב שקרבנו של גר הוא שתי תורים או שני בני יונה, ודקדק הגרי״ז מדבריו שצריך להביא דווקא ממין אחד בשוה, והקשה מהיכן למד הרמב״ם שצריך שיהיו שתי תורים, והרי כל יסוד ההלכה שגר מביא שנים ולא עוף אחד, הוא מפני שאין קרבן עוף שלם אלא במביא שנים, אבל אין חיוב מיוחד להביא תורים או בני יונה, ומדוע נקבע עליו שיביא דווקא ממין שוה. אכן להנתבאר הוא מיושב שכיון שהוא קרבן אחד של שתי תורים או שני בני יונה, לפיכך אינו נחשב קרבן שלם אלא אם כן יביאנו ממין אחד.

דברי הרא״ש בהבאת תור כנגד בן יונה בנדר ונדבה

והנה מדברי הרא״ש (כד: ד״ה ממין א׳) יש להוכיח שסבר כשיטת רש״י, שאף בנדר ונדבה נאמרה הלכה זו. ששנינו (פ״ג מ״ו) שבפירשה נדרה ויש ספק במה שהקריבה אם קיימה נדרה או שהביאה ממין אחר ולא קיימה נדרה, צריך שתביא מין אחר כדי לצאת ידי הספק, וכתב הרא״ש שפירשה נדרה היינו שאמרה שהיא מתחייבת קן תורים או בני יונה, ולא זכרה מאיזה מין נדרה להביא, והביאה קן שהקריבו ממנו אחד למעלה כעולה והשני למטה כחטאת ונפסל, הרי יש כאן ספק כמה עליה להשלים, שאם הביאה תורים יש לומר שנדרה היה מבני יונה, ואם הביאה בני יונה בודאי לא יצאה בכך ועליה להביא שתי תורים, והוסיף הרא״ש וכתב ׳כי מאותו המין שהביאה עולה אחת לנדרה, מאותו המין עצמה צריכה להביא עולה השנייה, דאין מביאין תור כנגד בן יונה, ובן יונה כנגד תור בנדבה כמו בחובה, כיון שפירשה נדרה׳.

ובשיח השדה (לבעל יעיר קינו, ד״ה ממין, וד״ה הגה״ה – האחרון) תמה על דבריו, מה הצורך להוסיף טעם זה, והרי הרא״ש לשיטתו שמפרש פירשה נדרה שקיבלה בנדר להביא ממין מסוים, ולפיכך חייבת לקיים נדרה כפי שנדרה, ואין שום צד לומר שתוכל לשנות מכך ולהביא ממין אחר. ועוד קשה, מה הטעם בכך שאין מביאין תור כנגד בן יונה, והרי כל זה לא נאמר אלא

כב. ראה ברמב״ם ראב״ד ורז״ה שפירשו שהספק הנדון במשנה הוא לגבי כשרות קן חובה, ולא לגבי קן הנדבה, והובא בילקוט ביאורים (כד: פ״ג מ״ו). וכן כתב הרמב״ם בהלכותיו (פסולי המוקדשין פ״י ה״א).

כג. ובערוך לנר (כריתות ט. ד״ה שם ד״ה והקריב) תמה על כך, מנין לו שקרבן שלם הוא רק בשנים ולא באחד. ולפיכך פירש שהלימוד הוא ממה שכתוב מן התורים או בני יונה בלשון רבים, ומיעוט רבים שנים.

כד. ולדברי הגרי״ז יש לדון במה שכתב השיטה מקובצת (זבחים סז: ד״ה ומב׳, הובא לעיל) שאם נדר בפירוש הרי עלי להביא תור ובן יונה לעולה, שנדרו מועיל, שהנדר אמנם הועיל לענין שאינו חייב להביא ממין אחד, אולם אין זה נחשב כקרבן שלם אלא כל פרידה שקרבה לחוד, נחשב כקרבן חסר.

בחובה ולא בנדבה, אלא ודאי מוכח שהרא"ש סבר כרש"י שאף בנדר ונדבה נאמרה הלכה זו, אכן עדיין צריך ביאור מדוע הוצרך לכך.

ותירץ, שכיון שהביאה שתי תורים לשם נדרה, אלא שנפסל אחד מהם בכך שהקריבוהו למטה כמעשה חטאת, נמצא שחיוב המוטל עליה הוא רק מחמת דין 'אחריות' של נדר, ואילו היתה מפרישה בתורת נדבה ולא בנדר של 'הרי עלי', היתה פטורה מלהביא קן אחר, כפי ששנינו (פ"א מ"א) איזהו נדר האומר הרי עלי עולה, ואיזו נדבה האומר הרי זו עולה, מה בין נדרים לנדבות, אלא שהנדרים אם מתו או נגנבו חייב באחריותם, נדבות מתו או נגנבו אין חייב באחריותם. ולפי"ז עולה שחובת ההשלמה של העוף שנפסל היא רק מחמת האחריות של הנדר. ואם כן סבר הרא"ש שיש מקום לומר שכל מה שנתחייבה בפירשה נדרה להביא דווקא תורים היינו רק על ההפרשה הראשונה, אך לאחר שכבר הפרישה והביאה לעזרה נתקיים כבר הנדר, ומה שמחויבת להביא אחר כשנפסל הראשון, הוא מתורת חיוב האחריות, ושונה חיוב האחריות מעיקר חיוב הנדר, ולא נקבע בו שחייב להביאו דווקא כפי מה שנדר, אלא רשאי להביא אף ממין אחר, ובלבד שיהא כשר לקרבן עולה, ולפיכך היתה רשאית להביא בן יונה להשלמת חובתה, ולכך כתב הרא"ש שכיון שאין מביאים תור כנגד בן יונה, אף מצד דיני האחריות אי אפשר להשלים את הקן בהבאת מין אחר אלא חייבת להביא דווקא תור כמו הראשון.

והוסיף, שמטעם זה הוצרך הרא"ש לפרש שאין מביאים תור כנגד בן יונה, שלולא זאת היתה יכולה להביא קן שלם של בני יונה, ואף שפירשה נדרה מתחילה להביא תורים, שכיון שכבר הביאה תורים ונפסלו, קיימה את נדרה בהבאה זו, ומה שמוטל עליה מדין אחריות היתה יכולה לקיים אף בקן של בני יונה, ולכך ביאר הרא"ש שאין מביאים תור כנגד בן יונה, ועליה להביא עוף שני לזווג אותו עם הראשון שכבר קרב בהכשר, כדי לקיים את הנדר הקודם, כיון שבאפשרותה להשלימו ולקיימו, ואף שאילו היה נפסל לגמרי היתה יכולה להביא בני יונה, אולם כיון שהוא כשר צריך להשלים לו ממין הראשון.

מהו גדר חובת האחריות

והוסיף השיח השדה, שיסוד זה בחיוב האחריות, שאינו חייב לשלמו כפי שנתחייב בגוף הנדר אלא רשאי לשלמו ממין אחר, כשמשלם דבר אחר שראוי לשלם בו את עיקר חובתו, מצינו בשאר נדרי קרבן, ששנינו (מנחות קז.) שאם נדר הרי עלי עולה, רשאי להביא כבש, ולרבי אלעזר בן עזריה יביא תור או בן יונה, ובגמרא (ב"ק עח:) נסתפק רבא כשהפריש תחילה שור לנדרו, ונגנב האם רשאי לפטור עצמו בשה, ומסקנת הגמרא שיכול להפטר בכך, ומוכח שאף שהיה אחראי על הבאת שור, מכל מקום רשאי להפטר בפחות מכך כיון שלא נקבע בנדרו להביא דווקא שור, ואחריותו מתקיימת אף בשה[כה].

והאחרונים תמהו מה הראיה משם לחידושו של הרא"ש, שבשאר נדרים שלא פירש את הנדר, יש לומר שאין חובת האחריות חלה על מה שלא פירש בנדרו ולכן אינו חייב להשלים כפי המין שהפריש מתחילה, אלא רק כפי עיקר הנדר שנתחייב, אולם בדברי הרא"ש שמדובר בפירשה נדרה, מדוע תוכל לשלם את האחריות במין אחר, והרי האחריות היא מגוף הנדר, שקיבל עליו להביא קרבן עד שיצא ידי חובתו, וכל עוד לא יצא ידי חובתו הנדר הראשון מחייבו כפי שנדר.

חקירת הגרי"ז בגדר דין האחריות

והנה מצינו בגמרא (מגילה ח.) שהביאו מקור לחילוק הדינים שבין נדר לנדבה, שדורשים מהכתוב (ויקרא א ד) 'ונרצה לו לכפר עליו', רבי שמעון אומר את שעליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו, מאי משמע אמר רבי יצחק בר אבדימי כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי. ומבואר בגמרא, שדין זה נלמד מהפסוק שהמחייב עצמו בקרבן ואומר 'הרי עלי עולה', ולאחר מכן הפריש בהמה ויחד אותה לקיום נדרו ואמר 'הרי זו לחובתי' אין די בזה לקיום נדרו, אלא הרי הוא חייב באחריות הבאת הקרבן, והיינו שכל עוד לא הושלם קיום נדרו בהבאת הקרבן לבית המקדש כדינו, עדיין מוטל עליו החיוב הראשון שנדר כשאמר 'הרי עלי עולה', שנדרו היה שיביא עולה ולא רק שיפריש, ולפיכך כל עוד לא הביא, חובתו קיימת כבעודה בתחילה. והקשו בשם הגרי"ז[כו] מה צריך פסוק ללמוד דין זה, והרי מאחר ולשון הנודר היה 'הרי עלי עולה', כל עוד שלא קיים את נדרו, ואפילו אם אירע הדבר מחמת אונס ככל שיהיה, עדיין מוטל עליו לקיים את מוצא פיו, וכי בלא הלימוד מהפסוק היה הדין שאם נדר להפריש קרבן והיה אנוס בהבאתו, שיפטר מקיום נדרו ויותר לא יתחייב להביא אחרת, והרי הוא חייב את עצמו בכך, ומה צריך דרשה לזה.

ועוד הקשה, מה חידש התנא במשנה (פ"א מ"א) שיש חילוק בזה בין נדר לנדבה, והרי יסוד חילוק זה אינו ענין התלוי בדינים שונים שיש בהלכות הבאת קרבנות, שישנו רק בנדר ולא בנדבה, אלא יסוד החילוק נובע במה שבנדר הנודר חייב את עצמו להביא קרבן, מה שאין כן בנדבה הוא רק הוציא בפיו לשון קדושה על הבהמה, ולא חייב את עצמו בכלום, אבל בעצם הקרבן אין חילוק בין אמר בלשון נדר לאמר בלשון נדבה.

וביאר הגרי"ז שמוכח מכאן גדר חדש ביסוד דין חיוב אחריות על האומר הרי עלי, שמלבד החיובים הכלולים במה שקיבל האדם על עצמו באמירת הנדר 'הרי עלי עולה', חל עליו עוד חיוב המוטל על מי שנדר וחייב את עצמו בהבאת עולה, וחיוב זה אינו כלול בדיבורו אלא הוא דין נפרד החל על הנודר, מכח דיני התורה ולא מכח פרשת נדרים.

ביאור שיטת הראשונים שנפטר בהבאתו לעזרה

ולפי"ז יישב את קושית המשנה למלך (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ה) על התוספות בחולין (כב: ד"ה והביא) שבברייתא שם מובא שתורים כשרים לקרבן משיזהיבו [ופירש רש"י (ד"ה משיזהיבו) שצבע כנפי גופם דומה לזהב], ובני יונה אינם כשרים אלא עד שיצהיבו [ופירש רש"י (ד"ה משיצהיבו) שיתחילו לצהבן]. ובעי רבי זירא, האומר הרי עלי עולה מן התורים או מן בני היונה והביא תחילת הציהוב שפסול בזה ובזה מהו, האם מחמת הספק הוא יוצא בהבאתם, או דילמא כיון שהם בריה שונה ממה שהוא מחויב אינו יוצא בזה. והקשו התוספות על צד הראשון שבגמרא שאם הביא משניהם יצא ידי חובתו מספק, והרי כיון שאין הכהן יכול להקריב אפילו אחד מהם מחמת הספק שמא מין זה אינו ראוי למזבח, אם כן איך היה הוה אמינא לגמרא שיוצא בהם ידי חובת נדרו. ותירצו, שהספק היה באופן שעבר הכהן והקריב את שני המינים, האם בדיעבד יצא ידי נדרו שממה נפשך אחד מהם היה כשר. עוד תירצו תוספות, שאמנם מחמת הספק הכהן אינו יכול להקריב אפילו אחת מהם, אך כיון שהוא הביאם ליד כהן יצא בזה ידי חובת נדרו, שהרי ודאי הביא קרבן אחד הראוי להקרבה. הרי לנו גם בדעת התוספות שההבאה ליד הכהן היא חובת הנדר, ואין צריך דווקא שיוקרב הקרבן, ומשום כך גם באופן שבפועל אי אפשר להקריבו, הרי הוא נפטר בזה מחיובו, מאחר וכל חיובו היה רק להביאו והרי הביאו. וכן מתבאר מדברי רש"י בחולין (קלט. ד"ה דמיחסר) שהאומר 'הרי עלי עולה' והפריש בהמה לקרבנו ומתה, חייב להביא אחרת משום שכוונתו היא 'עלי' להביאו לעזרה, ומיד שהביאה לעזרה קיים את נדרו, ואם מתה קודם לכן חייב באחרת, ומבואר בדבריו שאין צריך להמתין עד שיקרבוהו הכהנים, אלא כבר בהבאתו לעזרה קיים את חובתו.

והוכיח המשנה למלך שהרמב"ם (מעשה הקרבנות שם) חולק על כך, וסבר שצריך דווקא להקריב את הקרבן בכשרות, ולפני כן אינו נפטר מחובת נדרו, שהרי כתב 'מה בין נדרים לנדבות שהנודר אם הפריש קרבנו ואבד או נגנב חייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר, והמתנדב ואומר 'זו' אם מת או נגנב אינו חייב באחריותו'. ומכך שדקדק וכתב 'עד שיקריב' מוכח שחולק על רש"י ותוספות[כז].

קושית המשנה למלך מהמשנה בזבחים

והקשה המשנה למלך לשיטת רש"י ותוספות שבמשנה בזבחים (ב.) שנינו, כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח וכו'. ומבואר שם בגמרא (ב.-ב:), שמשנה זו היא הן בנדר והן בנדבה. ורש"י במשנה (שם ד"ה אלא) פירש, בשלא לשמו שלא עלו לבעלים לשם חובה, והיינו שצריך להביא אחר לחובתו או לנדרו וישחטנו לשמו. ואם כדברי רש"י ותוספות דלעיל, שמיד שמביא את הקרבן לעזרה הוא נפטר מחובתו והרי הוא מקיים בזה את נדרו, אם כן מה מגרע מה שאחר כך הקריב

כה. ועוד שנינו במנחות (קח.) שאם אמר שור זה עולה ונסתאב יכול להביא בדמיו שנים, איל זה עולה ונסתאב יכול להביא בדמיו כבש, ופירש הרע"ב (שם מ"ט) שכיון שנסתאב בטל ההקדש ומותר לשנותו.

כו. שיעורי זבחים מהגרי"ד (ד: ד"ה את שעליו), שיעורי רבינו משולם דוד הלוי (שם ד"ה לכדתניא), בד קודש (ח"ג סי' נג), מנחת אברהם (זבחים ח"א עמ' ז).

כז. ובטהרת הקודש (זבחים ד: ד"ה גמרא ד"ש) כתב, שגם דעת התוספות היא שחיוב האחריות אינו נפקע אלא כשיוקרב הקרבן, ואין בזה מחלוקת כלל, וכל מה שכתבו התוספות שדי בהבאתו לעזרה ובכך הוא נפטר, הוא רק באופן שהקרבן עדיין קיים והוא ברשות הקדש אלא שמשום מה אינו קרב, על זה כתבו התוספות שהוא יוצא ידי נדרו בהבאתו לעזרה, אבל אם מת בעזרה שוב אינו ברשות גבוה, וחייב להביא קרבן אחר לחובתו.

הכהן את הקרבן שלא לשמו, והרי הוא כבר נפטר מחובתו בהביאתו לעזרה, ולמה יתחייב מחמת נדרו בקרבן נוסף.

יישוב הגרי״ז **והגרי״ז** תירץ, על פי היסוד דלעיל שבכל חיוב אחריות ישנם ב׳ חלקים. האחד, מה שהוא קיבל על עצמו וכלול במה שאמר ׳הרי עלי עולה׳, והשני, דין האחריות שהטילה תורה על מי שמחויב קרבן על ידי שקיבל על עצמו, אף במה שאינו כלול בדיבורו. ולפי זה יש לומר, שמיד כשהביאו ליד כהן כבר קיים את נדרו שנתחייב להביא קרבן להקרבה, אך עדיין מדין האחריות הנוסף שהוטל עליו, אינו נפטר עד ההקרבה בפועל, ולפיכך בנזבח קרבנו שלא לשמו חייב להביא קרבן אחר לקיום הדין שהוטל עליו מחמת נדרו.

ובמנחת אברהם (זבחים סז: ד״ה הנה באור) כתב לבאר את דברי השיח השדה בביאור דברי הרא״ש, לפי יסודו של הגרי״ז שחיוב האחריות הוא דין נפרד מגוף הנדר, ולפי״ז יש מקום לומר שאף שפירשה נדרה מכל מקום על ידי שהביאה קן לעזרה להקרבה, יצאה ידי מה שפירשה בנדרה, ואף שעדיין חובת האחריות עליה, אין זה מגוף הנדר אלא מחמת דיני התורה שהטילה עליה אחריות, ואת האחריות יכולה לפרוע אף ממין אחר של בני יונה.

ג. שיטת רש״י בקבעה נדרה עם החובה

מקור ההלכה **שנינו** (פ״ג מ״ו) האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר מביאה שתי קינים אחת לנדרה ואחת לחובתה, והובא במשנה יש אופן של פירשה נדרה, ואופן של קבעה נדרה. ונחלקו הראשונים בביאור המשנה ׳פירשה׳ נדרה, ו׳קבעה נדרה׳.

רש״י (זבחים סז: ד״ה פירשה) כתב שפירשה נדרה היינו שקיבלה על עצמה בשעת הנדר מאיזה מין עליה להביא, ואינה זוכרת איזה מין פירשה, אך הראב״ד (פ״ג מ״ו ד״ה פרשה) חולק שהכוונה על שעת הפרשת הקינים, שכאשר הפרישה את הקינים קבעה איזה מהם הוא לחובתה ואיזה מהם לנדרה, ובכך נקבע שאלו יהיו לעולות, ואלו יהיו לחטאת ועולה[כח].

ומה ששנינו במשנה ׳קבעה נדרה׳ מפרש רש״י[כט] (שם ד״ה קבעה) שקבעה וקיבלה על עצמה להביא את הקן של עולת הנדבה ביחד עם העולה של הקן חובה, והקבלה לא היתה לגבי קביעת המין, שתביא את נדרה דווקא מאותו מין שמביאה את החובה, אלא רק לגבי זה שתביאם ׳ביחד׳, ונפקא מינה שאם לא קיימה את נדרה, לא יצאה ידי חובת העולת חובה, אף שהביאה קן שלם לחובה, מכל מקום כיון שלא הקריבה אותם ביחד, הרי זה מחייב אותה לחזור ולהביא שנית את קן החובה, עם עולת הנדבה.

והראב״ד לשיטתו כתב שהביאור בקבעה נדרה היינו שבשעת הנדר קיבלה עליה מאיזה מין להביא את נדרה, שהרי לשיטתו בפירשה נדרה אין הכוונה לקביעות המין שבשעת הנדר, אלא לשעת ההפרשה, ולכן ביאר שקבעה נדרה היינו כעין מה שפירש רש״י בפירשה נדרה. ונמצא שלדברי הראב״ד אין מקור לדינו של רש״י שקביעות הנדר תחול אף לגבי זה שתתחייב להביא את חובתה יחד עם עולת הנדבה.

קושית הריב״א על דברי רש״י **והקשה** הריב״א (זבחים סז: הו״ד בשיטמ״ק ד״ה קבעה) על שיטת רש״י שהלא ודאי כבר יצאה ידי חובתה, ולא שייך להביא חובה אחר חובה, ואיך שייך לחייבה לשוב ולהקריב את עולת חובתה. ותירץ השיטה (שם) בשם מורו, שאכן אין זו עולת חובתה ממש, אלא הרי היא חייבת כאילו נדרה שתביא קן נוספת ועמה תביא עולת חובתה, כדי להביא קרבן גדול של שלוש פרידות, ואם כבר יצאה ידי חובתה תביא עולה כמותה מאותו מין, עם הקן שנדרה, וכאילו נתחייבה בקרבן גדול של שלוש פרידים והשלישית ממין שהביאה לחובתה. וכן הוא לשון הרא״ש (כג: ד״ה קבעה) וכוונה להביא קן מהנדר עם עולה מהחובה בכדי להביא קרבן גדול של ג׳ עולות.

האם מצטרפים לקן אחד אף שאינם ממין אחד **ובשיעורי** הגרי״ד זבחים (סז: רש״י ד״ה צריכה) העיר שלכאורה הגדר בזה ששייך קן גדול של שלוש עופות, ולא רק קן של שתי עופות, ולכאורה קשה שכל מה שמצינו צירוף של קן אחד היינו דווקא במין אחד, שהרי לפי רש״י (שם ד״ה צריכה שתביא) אף בקרבן עולת נדבה נאמרה הלכה שאין מביאים תור כנגד בן יונה, ואם כן כיצד תוכל להביא קן של שלוש עופות, שלא ממין אחד, שהרי לדברי רש״י לא חלה עליה חובה להביא את הנדבה ממין החובה, אלא רק נתחייבה להביאם ביחד, ואף אם היתה חובתה תור והנדבה בני יונה יצאה ידי חובת נדרה, וכיצד שייך להחשיב זאת כקן אחד, כשאינם ממין אחד.

עוד הקשה כיצד שייך לומר שהוא קרבן גדול, והוא קן של שלוש עופות, שלא מצינו מקור לזה, ולא מצינו אלא קן של שתי עופות.

ויש שביארו בזה על פי דברי הגרי״ז (מעשה הקרבנות פי״ד ה״ב) שקרבן עוף הבא בנדבה אינו נחשב קרבן שלם אלא אם כן מביא שתי עופות, ואילו אם יביא פרידה אחת הרי זה נחשב כקרבן חסר. והבאת זו של עוף אחד הוא חידוש דין, ונתרבה מן הפסוק, ששנינו (תו״כ ויקרא דיבורא דנדבה פ״ז ה״א) ׳והקריב׳ מה תלמוד לומר לפי שנאמר בתורים ׳והקריב׳ שומע אני האומר הרי עלי עולת העוף לא יפחות משני פרידין, תלמוד לומר ׳והקריבו׳ אפילו פרידה אחת, ופירש רש״י (כריתות ט. ד״ה והקריב) שהלשון והקריב משמע קרבן שלם, ומבואר מכך שאף לאחר שנתרבה הבאת פרידה אחת, אין זה נחשב כקרבן שלם אלא כקרבן חסר, ומשום שהבאת קרבן שלם היא רק בהבאת קן שלם, ומכל מקום נתרבה אף הבאה זו, שיש גם נדבה מחודשת של פרידה אחת.

ולפי״ז יש לומר שכשם שיש נדבה של פרידה אחת, כך יש נדבה של קרבן גדול, ולא מדין ׳קן׳ של שלוש עופות, אלא מדין נדבה של קרבן עוף שאינו נחשב קן, ולכך שייך להתחייב בהבאת קרבן גדול של שלוש עופות, ואף שאין כולם ממין אחד.

כח. והוכיח הראב״ד ממשמעות הגמרא במנחות (קה.) שדרשו ׳כאשר נדרת׳ ולא כאשר פירשת, למעט ששעת ההפרשה אינה קובעת את חובת הנודר, ומוכח שפירש היינו שעת הפרשה.

כט. וכך כתבו המפרש והרא״ש (כד: ד״ה קבעה).

אליבא דהלכתא

סעיפי הלכה
לפי סדר ה"עין משפט",
ערוכים ומנוסחים ע"פ
דברי הרמב"ם והשו"ע
ונושאי כליהם

פניני הלכה

נושאים והלכות
בסוגיות הגמרא
מתוך ספרי הפוסקים והשו"ת

תוכן הענינים

אליבא דהלכתא קנים

פניני הלכה קנים

פרק ראשון
כב.

מעשה חטאת העוף

חטאת העוף כיצד היתה נעשית, מולק אותה בקרן דרומית מערבית, ויורד בצפורנו עד שיחתוך הסימנין או רובו של אחד מהן, ואינו מבדיל הראש מן הגוף, ואם הבדיל פסל ולוקה, שנאמר (ויקרא ה ח) 'ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל'. ומזה מדמה על קיר המזבח למטה מאמצעו, ושירי הדם מתמצים על היסוד, שנאמר (שם ה ט) 'והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח', מכלל שהנתינה על קיר שהשירין שלו מתמצין אל היסוד, וזה הוא קיר התחתון[א].

מעשה חטאת בהמה

החטאות הנאכלות דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח החיצון מחצי מזבח ולמעלה, לפי שנאמר בה 'על קרנות המזבח'[ב]. וכיצד הוא עושה, כשלוקח הכהן הדם במזרק מוליכו אצל המזבח וטובל אצבעו הימנית הסמוכה לגודל בדם, וסומך באצבעו הגדולה מכאן ובגודל מכאן ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן עד שיכלה כל הדם שבאצבעו, וכן הוא עושה בכל קרן וקרן, ואם נתן סמוך לקרן באמה אחת מכאן או מכאן כפר[ג].

מעשה עולת העוף

עולת העוף כיצד היתה נעשית, עולה לכבש ופונה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית, והיה מולק שם את ראשה ממול ערפה ומבדילו[ד], ואם לא הבדיל פסולה, וממצה דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח למעלה מן החוט שבאמצע המזבח. ואם מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף פסולה, מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש כשרה[ה].

מעשה עולת בהמה

העולה בין של יחיד בין של צבור כיצד הוא עושה בזריקת דמו, כשלוקח הכהן הדם במזרק זורק ממנו במזרק שתי זריקות על שתי זויות המזבח באלכסון מחצי המזבח ולמטה על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית, ומתכוין כשיזרוק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על הזויות כמין ג"ם[ו], כדי שימצא הדם של שתי מתנות על ארבע כתלי המזבח, לפי שנאמר בעולה (ויקרא א ה) 'סביב', ושירי הדם נשפכין על גג היסוד הדרומי[ז].

שינה מקום נתינת הדם
נתן את הניתן למעלה למטה וכן להיפך

דם שמצותו ליתן אותו למעלה מחצי המזבח שנתנו למטה, או שמצותו למטה שנתנו למעלה, הרי בשר הזבח פסול, ואף על פי כן נתכפרו הבעלים בו, כיון שהגיע דם למזבח, אף על פי שהגיע שלא למקומו הרי הוא כמי שהגיע למקומו לכפר[ח].

חטאת העוף שעשאה למעלה

חטאת העוף נעשית למטה, ועולת העוף למעלה. חטאת העוף שעשאה למעלה פסולה, בין שעשה הזייתה כמעשה חטאת, בין שעשאה כמעשה עולה, בין שעשאה לשם עולה, בין שעשאה לשם חטאת[ט].

תורים ובני יונה בקרבנות
קרבן נזיר

תגלחת טומאה כיצד היא, הנזיר שנטמא באחת מן הטומאות שהוא מגלח עליהן, הרי זה מזה עליו בשלישי ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי וטובל בשביעי אחר ההזיה כדרך כל טמאי מת, ומעריב שמשו ומביא קרבנותיו בשמיני, והן שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש בן שנתו לאשם, וסותר כל הימים הקודמין ומתחיל למנות נזירותו, ואם גלח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום[י].

קרבן יולדת

קרבן היולדת, אם היתה עשירה מביאה כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת, הרי קרבנה יורד ומביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת. אפילו היתה ידה משגת לשה ואינה משגת לנסכיו, מביאה קרבן עני[יא].

קרבן מצורע

המצורע כשיטהר מביא שלש בהמות, מהן שני כבשים אחד עולה ואחד אשם וכבשה לחטאת. אם אין ידו משגת, מביא שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת, וכבש לאשם[יב].

[א] רמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ז ה"ו). יתר דיני הבדלה ומיצוי הדם הובאו באליבא דהלכתא זבחים (סד:). [ב] לשון זה 'על קרנות המזבח' הוזכר בתורה (שמות כט יב, ויקרא ד יח) לגבי קרבנות המילואים, אך בחטאת הלשון הוא 'על קרנות מזבח העולה' (ויקרא ד כה, ל, לד). [ג] רמב"ם (שם פ"ה ה"ז). כלומר לכתחילה צריך חודה של קרן, ואם נתן אמה אילך ואמה אילך בדיעבד כיפר. כסף משנה. יתר דיני חטאת בהמה הובאו באליבא דהלכתא זבחים (נג:). [ד] לדעת הרמב"ם הוא מבדיל לגמרי, ולדעת רש"י (זבחים סד: ד"ה ומבדיל), אם חתך שני הסימנים אף שלא חתך העור הרי זו הבדלה, וכן עיקר. לקוטי הלכות (זבחים סד: זבח תודה ד"ה מלמטה, ד"ה הבדיל). [ה] רמב"ם (שם פ"ו ה"כ). [ו] 'ג"ם' היא אות יוונית עשויה ככף פשוטה [ך]. כסף משנה. וראה רמב"ם מהדורת פרנקל (כלי המקדש פ"א ה"ט) שכתב שהאות 'כי' היא כזה: C. אמנם בדפוסים הישנים של הרמב"ם מופיע הציור הזה: X. וראה בילקוט שינויי נוסחאות (מהדורת פרנקל שם) אריכות בזה. [ז] רמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ה ה"ו). [ח] רמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ב ה"י). [ט] רמב"ם (שם פ"ז ה"ה). ודווקא אם עשה ההזאה למעלה פסולה, אבל אם עשה המליקה למעלה כשירה, כמבואר בגמרא (זבחים סו:) שמליקה כשירה בכל מקום במזבח. כסף משנה. [י] רמב"ם (נזירות פ"ו הי"א). [יא] רמב"ם (שגגות פ"י ה"ב, מחוסרי כפרה פ"א ה"ג). בתורת כהנים (תזריע א ד) אמרו, יש לה שה ואין לה צרכיו מנין שתביא קרבן עני, תלמוד לומר (ויקרא יב ח) 'די שה'. פירוש שהיה יכול לכתוב 'ואם לא מצאה ירה שה', וכיון שכתב 'די' משמע כל צרכי השה, וצרכיו היינו נסכיו. מהר"י קורקוס (שגגות שם). [יב] רמב"ם (שגגות פ"י ה"ג, מחוסרי כפרה שם). שאין העוף בא אשם, כמבואר ברמב"ם (מעשה הקרבנות פ"א ה"י).

פניני הלכה

פרק ראשון
כב.

מעלת לימוד מסכת קינין והלכותיה

במסכת אבות (פ"ג מי"ח) שנינו, 'קינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות'. וכתב הרשב"ץ במגן אבות (שם), קינין היא מסכתא אחת בסדר קדשים, יש בה שלשה פרקים ואין לה גמרא, לא בבלית ולא ירושלמית, וקצת הלכות ממנה הביאום במסכת זבחים פרק חטאת העוף (סו:), ובפרק התערובות (שם עד:), ובמסכת עירובין פרק בכל מערבין (לו.), ובמסכת נזירות פרק הריני נזיר (יג.), והיא מסכת העוסקת בקרבנות העוף, על כן נקראת קינין, מלשון 'כי יקרא קן ציפור לפניך' (דברים כב ו), וקראו אותה כן, לפי שהוא שם כולל לתורים ובני יונה כי כולם קן. והיא עמוקה מאד, שהיא מדברת באותן קינין אם נתערבו זה בזה, או עולה בחטאת או חטאת בעולה, ואם קן סתומה פרח ממנה גוזל או נתערב בקן מפורשת. והסתומה היא, שלא פירשו בשתיהן אי זו חטאת ואי זו עולה, והמפורשת היא, שכבר ייחדו כל פרידה מהם אי זו לחטאת ואי זו לעולה. ואין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, כמו שנזכר בסוף כריתות (כח.) וביומא (מא.) ובפרק האומר הריני נזיר (נזיר כו:), ובפרק בכל מערבין (עירובין לו.), והעולה מעשיה למעלה והחטאת מעשיה למטה. וכן אם נתערבו חובה בנדבה, וכן אם פרח גוזל מקן זו לקן זו, וחזר ופרח מקן לקן, וכן האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר, וילדה זכר, שצריכה להביא שתי קינין, אחת לנדרה ואחת לחובתה, ונתנתן לכהן, וצריך לעשות שלשה פרידין למעלה שהם עולות, ואחת למטה שהיא חטאת, ולא עשה כן, אלא עשה שתים למעלה ושתים למטה, ושם יש הפרש בין שהם ממין אחד או משני מינין, ובין אם קבעה נדרה או לא קבעה, ואם נתנתן לכהן ולא ידע מה עשה, שצריכה להביא ארבעה פרידין לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת.

ועל זה אמרו בסוף המסכתא (קינין פ"ג מ"ו), אמר רבי יהושע, זו היא שאמרו, כשהוא חי קולו אחד, כשהוא מת קולו שבעה. כלומר, ענין נפלא הוא זה שיביאו הספיקות להתחייב שבע במקום אחת, דומה למשל שאומרים דרך פלא, שהכבש אחר מותו יהיה לו יותר קולות ממה שהיה לו בחייו, כי בעודו חי אין לו אלא קול אחד היוצא מגרונו, וכשהוא מת יש לו שבעה קולות, שתי קרניו, שתי חצוצרות, שתי שוקיו, שני חלילים, מעיו לנבלים, בני מעיו לכנורות, עורו לתוף, ויש אומרים אף צמרו לתכלת.

ולפי שההלכות מעורבות שם, אומר שהם גופי הלכות. ולפי שהיא גופי הלכות וצריכים שקידה גדולה, חתמו המסכתא ההיא כן, ר' שמעון בן עקשיא אומר, זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתם מיטרפת עליהם, שנאמר (איוב יב כ) 'מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח', אבל זקני תורה אינן כן, אלא כל זמן שמזקינים דעתם מתישבת עליהם, שנאמר (שם יב יב) 'בישישים חכמה ואורך ימים תבונה'.

ומהר"א גוטמאכר מגריידיץ כתב בהקדמה לספר קן מפורשת של בנו, שלימוד מסכת קינין יש בו סגולה להציל מן הפורענות יותר משאר חלקי התורה, מפני שלושה טעמים: א. שיש לנו ג' מיני קרבן, כמו שאמרו במשנה (מנחות קי.), נאמר בעולת בהמה (ויקרא א ט) 'אשה ריח ניחוח', ובעולת העוף למי שאינו עני ואינו עשיר רק בינוני 'אשה ריח ניחוח' (שם א יז), ונאמר במנחה (שם ב ב) 'אשה ריח ניחוח', לומר אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים. ומעתה הלא בכל עניינים שבעולם יש לכל אחד למנות עצמו בין הבינונים, א"כ קרבן עוף שכיח ביותר, ומסכתא זו דנה בדיני קרבן עוף. ב. שבכל הקרבנות חוץ מהתמידים יש אופנים שלא יצטרכו להביאם, אם לא יחטא אפילו בעשה, אבל מלהביא קינים אין ביד הישראלי לפטור עצמו, שיש קיני זבים וזבות וקיני יולדות, א"כ יש צורך יותר גדול בקינין שזה לא נפסק עולמית. ג. במדרש שיר השירים רבה (פ"ד א ג) אמרו על הפסוק (שם) 'הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים', עשרה עניינים שבהם נדמו ישראל ליונים, וכולם נעים לעורר לבב הישראלי, ואחד מהם הוא, מה יונה זו פושטת צווארה לשחיטה, כך ישראל, שנאמר (תהלים מד כג) 'כי עליך הורגנו כל היום', ושמחה באה ללב הישראלי בכל אלה, ועד כמה יש כח בלימוד מסכת קינין להציל בעת צרה מפורענויות, וכשחטא לכפר עוונותיו, באשר מזכיר את החיבה הגדולה של ישראל להשי"ת.

אחריות בנדבת צדקה

כתב הרמב"ם (מתנות עניים פ"ח ה"א) שהצדקה הרי היא בכלל הנדרים, ולפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה או הרי סלע זו צדקה חייב ליתנה לעניים מיד, ואם איחר עבר ב'בל תאחר'. ומבואר שהמתחייב לתת צדקה יש לו חיוב נדר. ודנו הפוסקים אם דין צדקה כדין נדר גם לענין חיוב אחריות, ע"פ המבואר במשנתנו שיש הבדל בין האומר 'הרי עלי עולה' שהיא נדר ואם מתה הבהמה או נגנבה חייב באחריותה, לבין האומר 'הרי זו עולה', שהיא נדבה, ואם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה. ובשיטה מקובצת (ב"ק לו: ד"ה עוד כתב) כתב בשם רבינו יהונתן, שהאומר 'סלע זו לצדקה' שלא אמר בלשון נדר 'הרי עלי' אלא בלשון נדבה 'הרי זו', כוונתו היא שאם נגנבה או אבדה לא יתחייב באחריותה, ורק אם אמר 'הרי עלי' חייב באחריות, כמו בקרבן.

וכן כתב בשו"ת ארבעה טורי אבן (סי' ו), שנשאל באחד שהשהה את מעות מעשר הכספים שלו אצלו עד שימצא עניים הגונים או קרוביו שיתן להם, ואחר כך כתב אליו אחד מקרוביו שישלח לו איזה סך לסיוע בנשואי בתו, ולא היו לו מעות מזומנים ושלח לו סחורה על ידי איש נאמן ונגזלה הסחורה בדרך, ונשאל אם המשלח חייב באחריות הצדקה או לא, וכתב שאם לא השתמש האיש הזה במעות לצרכו אלא אותם המעות שהפריש לשם מעשר היה שולח לעני ונאבדו בדרך, ודאי אינו חייב באחריותם, ואף אם היה קונה סחורה באותם המעות לשלוח לעני כדי להרויח היה גם כן פטור, ואינו פושע במה שקנה את הסחורה. והיינו כיון שמיד שהפריש יוצא ידי נדרו ודומה ממש לנדבה באומר הרי זו שאינו חייב באחריותם, וכן הדין בהפרשת תרומות ומעשרות שאינו חייב באחריותם [אך לענין השאלה שנשאל כתב, שמאחר שנשתמש במעות לצרכו, וכאן בא האונס מחמת הפשיעה, שאילו שלח מעות קרוב לודאי שלא היה נגזל שהיה יכול להטמינם מעיני הגזלנים, לכן המשלח חייב עכ"פ מדיני שמים ליתן מעות אחרים לעני זה]. והביאו בפתחי תשובה (יו"ד סי' רמט סק"א). וכן כתב בשו"ת ושב הכהן (סי' מ).

אך בחוות דעת (סי' קס סק"י) כתב, שהצדקה אינה כהקדש, ובצדקה אף אם נדב בלשון 'הרי זו לצדקה' חייב באחריות, וביאר טעם החילוק בין צדקה להקדש, על פי מה שאמרו (חולין קלט.) שהאומר בערכין 'הרי זו' נידון כאומר 'הרי עלי', משום שנאמר (ויקרא כז כג) 'ונתן את הערכך', חולין הוא בידך עד שעת נתינה ליד הגזבר, והיינו שכיון שאין הקדושה חלה על הערכין עד שעת נתינה, לא יצא ידי נדרו קודם הנתינה אפילו כשאמר 'הרי זו', וכיון שלא יצא ידי נדרו הרי הוא חייב באחריותו אם אבד או נגנב, ומוטל חיוב על גופו לקיים את נדרו. ורק בהקדש כשאומר 'הרי זו' נפטר מאחריות, כיון שנתפס בהקדש וכבר הוא ברשות גבוה גם קודם נתינה, לכן הרי זה נחשב כמי שכבר סילק חובו.

ואף לדעת הפוסקים שנדבת צדקה אין חייב באחריותה, יש אופנים שהוא חייב לשלם, והוא כמבואר לעיל בדברי הארבעה טורי אבן שאם השתמש בהם הנודב שלא כהלכה ומחמת פשיעתו אבד הממון, ואפילו שהיתה אבידתו לבסוף באונס, אם בא האונס מחמת הפשיעה חייב באחריותם עכ"פ בדיני שמים. ובמקום שהיה אדם חייב מעות ובאו ונפרעו ממעות צדקה שאצלו, כתב בשו"ת תשורת שי (מ"א סי' פג) שהוא חייב לתת לעניים את דמיהם, משום שהרויח על ידי ממון הצדקה, וכמבואר בחולין (קלא.) בנפרעו מתרומה ומעשר שהיו ברשותו.

העובר על שבועת העדות וביטוי וטומאת מקדש וקדשיו

על שבועת העדות, ועל שגגת שבועת ביטוי, ועל שגגת טומאת מקדש וטומאת קדשיו, מביא כשבה או שעירה כשאר החטאות הקבועות. ואם אין ידו משגת, מביא שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת. ואם אין ידו משגת לעוף, מביא עשירית האיפה סלת, והיא הקרויה מנחת חוטא[יג].

זב וזבה

הזב והזבה, קרבן כל אחד מהן שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת[יד].

תורים ובני יונה בקרבנות נדבה

האומר הרי עלי עולת עוף מביא תור או בן יונה, פירש ושכח באי זה מין קבע נדרו מביא תור ובן יונה[טו].

מהו נדר ומהו נדבה

איזה הוא נדר ואיזו היא נדבה, האומר הרי עלי עולה או הרי עלי שלמים או הרי עלי מנחה או הרי דמי בהמה זו עלי עולה או שלמים, זה הוא הנדר. אבל האומר הרי בהמה זו או דמי בהמה זו עולה או שלמים או הרי העשרון הזה מנחה, הרי זו נדבה[טז].

מה בין נדרים לנדבות, שהנודר אם הפריש קרבנו ואבד או נגנב חייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר[יז]. והמתנדב ואמר זו, אם מת או נגנב אינו חייב באחריותו[יח].

כב:

קינים שנתערבו

חטאת בעולה ועולה בחטאת

חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף, או עולת העוף שנתערבה בחטאת העוף, אפילו אחת ברבוא כולן ימותו[יט].

פרידה חטאת בקן סתומה

במה דברים אמורים כשהיו מפורשות בשעת לקיחת הבעלים זו חטאת וזו עולה[כ], אבל אם הביא עופות לחובתו מהן חטאת ומהן עולה ולא פירש אלא כולן סתומות, ונתערבה חטאת או עולה בחובה זו הסתומה יש להן דינים אחרים[כא].

וכיצד דיניהן, אם נתערבה חטאת בחובה זו הסתומה, אין כשר אלא מניין חטאות שבחובה בלבד[כב], אבל מניין העולות שבחובה עם החטאת שנתערבה בהן פסולין, שהרי נתערבה חטאת בעולות[כג].

לפיכך אם היתה החובה שתים בחטאת, חצי החובה כשר וחציה פסול. ויראה לי שהוא עושה כולן למטה כמעשה חטאת[כד].

פרידה עולה בקן סתומה

וכן אם נתערבה עולה בחובה זו הסתומה, אין כשר אלא מניין עולות שבחובה, אבל מניין החטאות שבחובה עם העולה שנתערבה בהן פסולין, שהרי נתערבה עולה בחטאת. בין שהיתה החובה הסתומה מרובה על העולות שנתערב בה, בין שהיו העולות מרובין על החובה הסתומה, בין שהיו שתיהן שוות, אין כשר אלא מניין עולות שבחובה. לפיכך אם היתה החובה שתים בעולות, חצי החובה כשר וחצייה פסול, ויראה לי שהוא עושה כולן למעלה כמעשה עולה[כה].

קן סתומה בקן סתומה והקינים שוות

חובה סתומה וחובה אחרת סתומה שנתערבו, בין שהיו שתיהן משם אחד, כגון קיני זבים עם קיני זבים, או משני שמות כגון קיני זבים עם קיני יולדות, בין שהיו שתיהם לאדם אחד, בין שהיו לשנים, אם היו שתיהן שוות מחצה כשר ומחצה פסול[כו].

קן סתומה בקן סתומה ואינן שוות

היו שתי החובות הסתומות שנתערבו זו גדולה מזו, כגון שהיתה אחת ארבעה עופות והשנייה ששה, אם עשה הכל למעלה או עשה הכל למטה, מחצה פסול ומחצה כשר. עשה חציין למטה וחציין למעלה, אם אחר ששאל עשה כן, המועט כשר[כז].

[יג] רמב"ם (שגגות פ"י ה"ד). [יד] רמב"ם (מחוסרי כפרה שם). וראה עוד ברמב"ם (איסורי ביאה פ"ו הי"א), 'ראתה דם גם בשלישי בין ביומו בין בלילו, הרי זו זבה גדולה, וצריכה לספור שבעה ימים טהורים בלא דם, שנאמר (ויקרא טו כח) 'וספרה לה שבעה ימים' וגו', וטובלת ביום השביעי אחר הנץ החמה, והרי היא מותרת לבעלה לערב, וביום השמיני מביאה קרבנה שתי תורים או שני בני יונה'. [טו] רמב"ם (מעשה הקרבנות פט"ז ה"י). וראה עוד ברמב"ם (איסורי מזבח פ"ג) תנאי הכשר תורים ובני יונה. [טז] רמב"ם (מעשה הקרבנות פי"ד ה"ד). [יז] דקדק לומר 'עד שיקריב כמו שנדר' לומר, שאפילו הביאו ליד כהן כל שלא הקריבו כמו שנדר לא יצא ידי חובת נדרו, ומה שלא יצא ידי חובת נדרו אינו רק כשנפסל הקרבן אלא אפילו כשהקרבן כשר גם כן לא יצא ידי נדרו, וכמובא במשנה (זבחים ב.) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. ודין זה הוא אפילו במי שנדר קרבן, ולא רק בקרבן חובה, ותימה על התוספות (חולין כג: ד"ה והכא) שכתבו בתירוץ האחרון, שכשמביא לכהן ספק קרבן יצא ידי נדרו, וזה קשה שמאחר שאין הכהן יכול להקריב משום ספק, איך יתכן שיצא זה ידי נדרו, והלא אף כשהקריבו אלא ששחטו הכהן שלא לשמו לא יצא ידי נדרו, כל שכן כשאין הכהן יכול להקריבו שפשוט שלא יצא ידי נדרו. משנה למלך (שם פי"ד ה"ה). ובאור שמח פירש, שכוונת הרמב"ם הוא שדווקא כמו שנדר ולא כמו שהפריש, וכמו שכתב (שם פט"ז ה"ז) 'אמר הרי עלי עולה והפריש שור ונגנב פוטר עצמו בשה, אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע, ואם נפסל לא יביא בדמיו אלא שור'. [יח] רמב"ם (שם פי"ד ה"ה). ונתבאר בגמרא (מגילה ח.) ממה שנאמר (ויקרא א ד) 'ונרצה לו לכפר עליו', רבי שמעון אומר את שעליו חייב באחריותו, ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו, אמר רבי יצחק בר אבדימי כיון שאמר 'עלי' כמי שטוען על כתפיו הוא. מהר"י קורקוס. וראה עוד מש"כ הרמב"ם (מדים פ"א ה"ב) 'והחלק השני הוא שיחייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו, כגון שיאמר הרי עלי להביא עולה, או הרי עלי להביא שלמים או מנחה, הרי בהמה זו עולה או שלמים. והאומר הרי עלי הוא הנקרא נדר, והאומר הרי זו הוא הנקרא נדבה. והנדבה והנדר ממין אחד הוא, אלא שהנדרים חייבין באחריותן ונדבות אין חייבין באחריותן, ועל זה נאמר בתורה (דברים יב יז) 'וכל נדריך אשר תדור ונדבותיך' וגו', וחלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי הקדש'. וראה עוד מש"כ הרמב"ם (מעשה הקרבנות פ"א ה"ז), 'כל קרבנות היחיד חייב באחריותן ובאחריות נסכיהן חוץ מן הנדבה, וכל קרבנות הצבור אינן חייבין באחריותן ולא באחריות נסכיהן, ואם קרב הזבח חייבין באחריות נסכיהן, וקרבן יחיד שקבוע לו זמן הרי הוא כקרבן צבור ואינו חייב באחריותו'. וראה בכסף משנה (שם) שהביא דברי רש"י בתמורה (יד. ד"ה קרבנות היחיד) שכתב, שחיוב האחריות בקרבן יחיד הוא שחלק מקרבנות היחיד שקבוע להם זמן וכגון עולת יולדת וקרבנה וקרבנות מצורע, אם עבר זמנם חייב להקריבם. מה שאין כן קרבנות ציבור שעבר זמנם שוב אינם קרבים. והקשה הלחם משנה על דברי הכסף משנה, שהרי גם קרבן ציבור אם אבד קודם שעבר זמן הקרבתו חייבים הציבור להביא קרבן אחר תמורתו, ונמצא שיש חיוב אחריות אף בקרבן ציבור. וביאר שבקרבן יחיד יש חיוב אחריות בין אם עבר זמן הקרבתו ובין אם לא עבר זמן הקרבתו, ובכל האופנים חייב היחיד להביא קרבן אחר תמורתו אם אבד, מה שאין כן קרבן ציבור שיש בו חיוב אחריות רק קודם שעבר זמן הקרבתו, אך לאחר מכן אף אם אבד הקרבן אין צריך להביא אחר תמורתו. [יט] רמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ח ה"א). הטעם בזה כי אין לעוף פדיון, כי לא נאמר דין פדיון בתורה אלא בבהמה, ולכן ימותו כולם. מהר"י קורקוס. [כ] בגמרא (כריתות כח.) מבואר, שאין הקינים מתפרשים אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן. ונפסק כן ברמב"ם (שם פ"ה הי"א, פ"ח ה"ח). ונראה מדברי הרמב"ם שצריך שהבעלים יפרשו בפיהם שזה לחטאת וזה לעולה, ואין מועיל בנתינת דעתם לבד, שאם היה מועיל נתינת דעת בלבד, איך תועיל קביעות כהן הרי אינו רשאי לקבוע עד שישאל פי הבעלים שלא יעשה היפך רצונם. עוד מבואר בגמרא (שם), שקביעת הבעלים היא רק בשעת לקיחה, אבל אחר לקיחה אין מועיל אלא עשיית כהן. מהר"י קורקוס. [כא] רמב"ם (שם פ"ח ה"א). [כב] לכך כתב 'מניין חטאות שבחובה' ולא כתב 'חצי החובה', כי יתכן שיהיה כשר לחטאות יותר ממחצה או פחות, וכגון שנתערבה פרידה חטאת אחת בששה פרידין, ויהיו ארבעה חטאת ושנים עולה, וכגון שהיו שמונה והקריב שנים לעולה, ויהיו ארבעה כשרים לחטאת מהשבעה ממה נפשך, שאם זה מה שנתערב הרי הוא חטאת, ואם הוא מהקן הסתומה הרי אחד מהקן הוא חטאת. מהר"י קורקוס. [כג] רמב"ם (שם פ"ח ה"ב). [כד] רמב"ם (שם פ"ח ה"ג). והקשה הראב"ד, איך יקריב כולם למטה, הרי אם יקריב העולות למטה יפסלו, ולא הכשירו להקריב אלא כמנין חטאות שבחובה למטה. ואין נראה שמה שכתב הרמב"ם 'כולן למטה' כוונתו על מנין חטאות שבחובה, שאם כן קשה מהו 'יראה לי', הרי אין זה צריך ראיה ועיון. והמהר"י קורקוס כתב, שמדברי הרמב"ם בפירוש המשניות (פ"א מ"ב, פ"ג מ"ה) מבואר שסובר שמקריב כל התערובת, רק שלא יצא ידי חובתו אלא בחצי החובה, דהיינו שאם הקריב למעלה נפטר מהעולות ויביא את החטאות, ואם הקריב למטה נפטר מהחטאות, וזה חידש כאן מדעתו שכולם יקרבו בצד של העוף שנתערב בהם, שאם נתערב בהם חטאת יקרבו כולם למטה, ואם עולה יקרבו למעלה. ומה שכתב הרמב"ם 'כולן' הכוונה על החובות כולן, שאותו הצד שמקריב יהיה מקום הדבר שנתערב בחובה. אך קשה איך יקריב יותר ממה שכשר, הרי אין להקריב פסול למזבח. ועוד שלכאורה השאר הם חטאת שנתערבה בעולה או להיפך, ודינם למות. ותירצו מהר"י קורקוס וכסף משנה, שלא אמרו שימותו אלא בנתערבו חטאות בעולות ודאין, אבל כאן אחר שהקריב את הכשרים אינו מפרש שהנשארים יהיו עולה אלא מקריבם בסתם, ויתכן שהראשונים הם הפסולים ואלו שמקריב עכשיו הם הכשרים, ולכן הם מותרים בהקרבה. ואפשר שעשו כן שלא להפסיד קדשים, כי באופן כזה יתכן שעשה הכל כהוגן. וראה עוד במהר"י קורקוס, שדן אם כוונת הרמב"ם בהלכותיו שכולם יקרבו למטה קיני החובה והתערובת, או שרק קיני החובה יקרבו וכמו שכתב בפירושו למשנה (שם), והוכיח מדברי הרמב"ם בסמוך (ה"ד) שהתערובת פסולה ואינה קריבה. והכסף משנה הוסיף, שהוקשה להרמב"ם למה אמרו ברישא של המשנה שאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה, הרי אם יעשה כולם למטה תהיה כשירה גם החטאת שנתערבה, ולפיכך כתב שצריך לומר שבמשנה מדובר שלא הקריב למטה אלא חציין. ועיין בכסף משנה שם שהקשה, איך יבאר הרמב"ם המשנה דלהלן (פ"ג מ"א), ועיין בהר המוריה (אות ה) שיישב דעת הרמב"ם בזה. [כה] רמב"ם (שם פ"ח ה"ד). מה שכתב 'בין שהיתה החובה הסתומה מרובה' וכו' הוא הדין לחטאת, והמשנה נקטה זאת בסיפא לגבי עולה והוא הדין לחטאת שברישא. הר המוריה (אות ו). [כו] רמב"ם (שם פ"ח ה"ה). [כז] רמב"ם (שם פ"ח ה"ו). ראה להלן (כג.) בדין אם עשה הכהן מדעת עצמו.

פניני הלכה

כב:

דין סתמא לשמה בכתיבת ספר תורה

במשנה, רבי יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן בערוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן, לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה. ומשנה זו הובאה במסכת עירובין (לז.), והוכיחו ממנה שלדעת רבי יוסי יש ברירה. ופירש רש"י (שם ד"ה לאיזה) הראיה, לפי שאם אין ברירה יתכן שהפרידה או הקן שהפריש לחטאת לא היה שלה אלא של חבירתה, וקרבן הקרב בשינוי בעלים פסול. והתוספות (שם ד"ה לאיזו) כתבו שאין נראה להשר, שהרי מוכח בריש זבחים (ב:) שזבח שנזבח בסתם הרי הוא עומד לשמה, ואם כן גם בלא ברירה אפשר להקריב את הקינים בסתם ולא יהיה בהם פסול שינוי בעלים או שלא לשמה. ועל כן פירשו התוספות ראיית הגמרא, שאם אין ברירה יש לחשוש שאת כל הקן של רחל הקריב למעלה ואת כל הקן של לאה הקריב למטה, ונמצא שהקריב עולה למטה וחטאת למעלה ופסול.

ובפני יהושע (גיטין כה. ד"ה בעי מיניה) תמה על קושיית התוספות, שהרי מה שאמרו שסתם כשר בקדשים וזבח שנזבח בסתם הרי הוא עומד לשמה, לא אמרו כן אלא בזבח שכבר הופרש והוקדש לשם עולה או חטאת, שמסתמא עומד למה שהופרש מתחילה, וכן לענין שינוי בעלים שכיון שהבעלים הפרישוהו בפירוש והכהן הקריב בסתם מסתמא לשם הבעלים הקריב, אבל במשנתנו בשתי נשים שהפרישו קיניהם שעדיין לא נתברר מעולם בכל קן של מי הוא, לא שייך לומר שבסתם יהיה כשר [אלא בדרך ברירה לדעת הסובר יש ברירה].

והנה בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' מה) דן, בדבר מה שרצו בעירו פרוסטיץ לצייר ולצבוע את כתלי בית הכנסת, והיו כתובים על הכותל בכתב ישן כמה בקשות ותפילות ובהן שמות שאינם נמחקים, כמו 'אל מלך יושב' ודומיהן, ורצה האומן לסוד בסיד על הכותל ולצייר בציור יפה ומהודר מן הראשון, ושאלו אם מותר לסוד בסיד על השמות הללו כיון שלא נתקדשו או לא. ודן הפנים מאירות בשתי שאלות, האחד אם מותר לכתחילה למחוק שם שאין בו קדושה, והשני אם שם שנכתב שלא מחמת טעות, אלא לשם שמים, אך לא היתה כוונה לקדשו, אם קדוש הוא מעצמו אם לאו. ובדבר הנידון השני נקט, שכשם שהזבחים כשרים גם אם לא התכוונו לשחטם לשמם, משום שמסתמא לשם כך הם עומדים, כך השמות שכותבים בתפילות ובקשות מסתמא לשמם הם עומדים, ויש בהם קדושה. וצידד, שאף בס"ת יש להכשיר בדיעבד אם כתב אזכרה בלי לקדשה. ועיי"ש שחלק בזה על המרדכי (מנחות רמז תתקמט) והט"ז (יו"ד סי' רעו סק"א), שנקטו שאין האזכרות קדושות בסתם. ועל כן מסיק שאסור למחוק את השם שנכתב בסתמא, וחייב מלקות על מחיקתו.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ד אות ד) הביא שהקשה לו על כך בעל הצפנת פענח, שמה שלמד הפנים מאירות דין כתיבת השם בסתמא לדין עבודה בקדשים בסתמא, אין הנידון דומה לראיה, שמה שקרבן עומד מסתמא לשמו היינו אחר שכבר הוקדש לחטאת או לעולה והכהן הקריבו בסתמא, ובזה אנו אומרים שמסתמא הוא כלשמה והוקרב על דעת ההקדש הראשון, משא"כ בכתיבת הס"ת שרק ע"י הכתיבה באים לקדש את הס"ת ולפני כן לא הקדישוהו, והרי זה דומה לבא להקדיש קרבן שבודאי צריך לפרש בפירוש שרוצה להקדיש הקרבן ואין אומרים שמסתמא הוא כלשמה והקרבן מוקדש.

והשיב לו הגאון המנחת יצחק, שסברא זו לחלק בענין סתמא לשמה בין קרבן שכבר הוקדש ובעליו ידועים לקרבן שעדיין לא הוקדש כלל, היא סברת הפני יהושע בקושייתו הנזכרת על התוספות, שהקשה שבמשנתנו שלא הוברר מעולם לשם מי היה הקן ולאיזה קרבן מקריבים אותו אין שייך לומר שמסתמא הוא לשמה [וסברא זו תלויה במחלוקת רש"י ותוספות הנ"ל]. אך במה שכתב שכתיבת ס"ת דומה למפריש קרבן ולא לקרבן שכבר הופרש, כתב המנחת יצחק שיש לצדד שספר תורה דומה לקרבן, על פי מה שכתבו גדולי האחרונים, שמה שאומרים בכתיבה סתמא לשמה, הטעם בזה משום שכבר נתעבדו העורות לשום קדושת ס"ת, או תפילין, וחלה עליהם קדושה זו, וא"כ שוב צדקו דברי הראשונים שדימו כתיבת ס"ת לזבחים שנזבחו, שהרי גם בספר תורה כבר נעשה קדוש בשעת עיבוד, ואח"כ עומד הוא מסתמא לשמו [אך דברי הפנים מאירות הם גם בכתיבה על הכותל שלא התקדשה מתחילה לשם ספר תורה, וכשיטת התוספות שגם בזה נידון בסתמא כלשמה].

שתי נשים וקינים או דמי קינים מעורבים

שנים שלקחו קיניהן בעירוב או שנתנו דמי קיניהן לכהן, לאיזה שירצה הכהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה יקריב עולה, שאין הקינין מתפרשין אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן[כח].

פרק שני

כג.

גוזל שפרח מקן סתומה

קן סתומה[א] שפרח ממנה גוזל לאויר, או שפרח לבין העופות שימותו כולן[ב], או שמת גוזל אחד, יקח זוג לשני[ג].

גוזל שפרח לקינים סתומות

קינים של אשה אחת

גוזל שפרח לבין הקריבות, פסול ופוסל אחד כנגדו, שהגוזל הפורח מקן סתומה לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו. כיצד, פרח גוזל מן הסתום לעשרה עופות סתומות, אם עשה חמשה למטה וששה למעלה, הרי חמשה עולות כשרות מהששה של מעלה וארבע חטאות כשרות מהחמשה עופות שנעשו למטה, שאני אומר שמא הגוזל הפורח הוא אחד מהחמשה של מטה. וכן אם עשה מהם ששה למטה וחמשה למעלה נמצא הכשר חמש חטאות וארבע עולות, שאני אומר שהגוזל מהחמשה של מעלה. נמצא הכשר מהעשרה תשעה, הרי פסל אחד[ד].

קינים שוים של שתי נשים

ארבעה עופות סתומות, וארבעה עופות שניות סתומות, פרח אחד מן הראשונות לשניות פסל אחד מן השניות. אחר שנתערבו חזר אחד מן השניות ופרח לראשונות, פסל אחד מן הראשונות, ונמצא הכשר מן הראשונות שתים בלבד[ה].

חזר אחד ופרח מן הראשונות לשניות אפילו כל היום אינו מוסיף להפסיד יתר על זה, שאפילו הן מעורבות כולן זו בזו מחצה כשר ומחצה פסול[ו].

קינים שאינם שוים של כמה נשים

צבור אחד יש בו שני עופות, ובשני ארבעה, ובשלישי ששה, וברביעי שמונה, ובחמישי עשרה, ובששי שנים עשר, ובצבור שביעי ארבעה עשר, ופרח גוזל מן הראשונה לשנייה, ואחד מן השנייה לשלישית, ומשלישית לרביעית, ומרביעית לחמישית, ומחמישית לששית, ומששית לשביעית, וחזר אחד ופרח מצבור לצבור עד שחזר לראשונה שפרח ממנה, הראשון פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו, הראשונה והשנייה אין להם כלום, והשלישית יש לה שני עופות, הרביעית יש לה ארבעה, החמישית יש לה ששה, הששית יש לה שמונה, השביעית יש לה שתים עשרה.

חזר אחד ופרח פעם שנייה מזו לזו[ז], וחזר אחד ופרח מן האחרונה לשלמעלה ממנה עד שחזר לראשונה, פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו, השלישית והרביעית אין להם כלום, החמישית יש לה שני עופות כשרים, והששית יש לה ארבעה, והשביעית יש לה עשרה.

פרח פעם שלישית גוזל מזו לזו, וחזר פעם רביעית מזו לזו, פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו, החמישית והששית נפסלו כולן, והשביעית נשארו לה שמונה עופות כשרין. כשיעשה הארבעה עשר שבע למטן ושבע למעלן יהיו שמונה מהן כשרין והששה פסולין מפני תערובת גוזלות אלו שפרחו בהליכה ובחזרה[ח].

כג:

נתערב זבח שדינו למות בשאר זבחים

כל הזבחים שנתערב בהן אחת מחטאות המתות, או שור הנסקל, אפילו אחד ברבוא כולן ימותו, לפי שבעלי חיים חשובין הן ואינן בטלין, ואם הקריב הורצה שאין בעלי חיים נדחין[ט].

גוזל שפרח מקן סתומה לקן מפורשת

קן סתומה וקן מפורשת, פרח מן הסתומה למפורשת, יקח זוג לשני[י]. חזר או שפרח אחד מן המפורשות לסתומה, ולא ידע זה שפרח אם היה עולה או חטאת[יא], ימותו כל העופות שבסתומה, שאם עולה נתערבה בהן כל החטאות שבה פסולות, ואם חטאת נתערבה בהן כל העולות שבה פסולות, לפיכך ימותו כולן[יב].

קינים מפורשות מהצדדים וקן סתומה באמצע

חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע, פרח מן האמצע לצדדין אחד הילך ואחד הילך, לא הפסיד כלום, אלא יאמר זה שהלך אצל החטאות חטאת וזה שהלך אצל העולות עולה. חזר אחר שנתערבו ופרח אחד מכאן ואחד מכאן לאמצע, השניים האמצעיים ימותו שהרי הן חטאת ועולה מעורבין, והצדדין אלו יקרבו חטאת ואלו עולה כשהיו. פרח מן האמצעיים לצדדין כולן ימותו, שמא עולה נתערבה בחטאות וחטאת בעולות[יג].

[כח] **רמב"ם** (שם פ"ח ה"ח). בגמרא (עירובין לז.) רצו להוכיח מדין זה שיש ברירה, ולכן מתברר של מי כל קרבן, שאם אין ברירה שמא שני העולות הקריב לאשה אחת, ושני החטאות לאשה השנית, ודחו שאי אפשר לומר כן, כי רבי יוסי אומר דין זה והוא סובר שאין ברירה, והעמידו זאת בשהתנו, והקשו אם כן מה החידוש, ותירצו שהחידוש הוא ע"פ דברי רב חסדא שאמר אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן. ופירש רש"י (שם ד"ה כשהתנו), שהתנו הנשים ביניהן שכל מי שיקריב הכהן לשמה יהא שלה. והתוספות (ד"ה כשהתנו) הקשו על פירושו, שזוהי ברירה גמורה שתולה בדעת הכהן שאותו שיעשה יתברר שהוא שלה, ולכן פירשו שהתנו הנשים בשעת לקיחה זה יהיה שלי וזה יהיה שלך, וכן בנתנו דמי קיניהן לכהן בעירוב ונתנם למוכר ופירש בשעת לקיחה קן זה לזו וקן זה לזו, ונמצא שלא נתערבו הקינין אלא המעות. והרמב"ם (מעשר פ"ז ה"א) פוסק שאין ברירה בספק של תורה, וכיון שכן קשה למה לא הזכיר הרמב"ם בזה שמדובר שהתנו ביניהם. ותירצו המהר"י קורקוס והכסף משנה (פסולי המוקדשין שם), שהרמב"ם הבין שכיון שהלכה כרב חסדא שוב אין צריך להתנות, כי גם כשלא התנו הרי הוא כמי שהתנו, שוודאי דעת כל אחת מהן שתיפטר חבירתה כדי שתיפטר אף היא מחיובה. ועיין בהר המוריה (אות יא) שכל זה הוא לגירסת רש"י (שם ד"ה קמ"ל) שהחידוש הוא המימרא של רב חסדא, אולם התוספות (שם ד"ה כשהתנו) גרסו שיש שני חידושים: א. שאין גוזרים התנו אטו לא התנו. ב. כרב חסדא שגם כהן קובע. ועיין שם שתירץ באופן אחר.

[א] הוא הדין בקן מפורשת, וכל שכן הוא ששם ידוע מה פרח וודאי יקח אחר כנגדו, אבל כאן היה מקום לומר שכיון שעומדים יחד כשפרח אחד ימות השני. ונקט סתום משום סוף דבריו, ששם מדובר דווקא בקן סתומה. מהר"י קורקוס (שם פ"ט ה"א). [ב] כגון חטאת שנתערבה בעולות או עולה בחטאות. רמב"ם (שם פ"ח ה"א, פירוש המשניות פ"ב מ"א). [ג] **רמב"ם** (שם פ"ט ה"א). [ד] **רמב"ם** (שם פ"ט ה"ג). והקשה מהר"י קורקוס, למה לא יעשה בהם כרצונו כיון שסתומות הם. ותירץ שיתכן שאינם סתומות אלא במה שלא פירש כל אחד מהו, אבל פירש שמחצה עולות ומחצה חטאות. עוד תירץ, שאפילו לא פירש כלל מסתבר שכיון שקנאם לשם קן סתומה הרי הוא כמפרש שאחד לעולה ואחד לחטאת. אך הקשה, למה יפסל הגוזל הפורח הרי לעיל (שם) הכשיר הרמב"ם כולם להקרבה. ותירץ שאין כוונת הרמב"ם שפסול להקרבה, אלא רק שאינו עולה לבעלים לחובה. ולגבי הטעם שכתב הרמב"ם, כתב מהר"י קורקוס, שהוא לשיטתו בביאור המשנה (פ"ב מ"א-ג), וכן כתב שם שמה שאמרו שהפורח פוסל אחד כנגדו היינו לקן שפרח אליו. וראה הר המוריה (אות ז) שהביא שיש שפירשו טעם אחר, והאריך בביאור שיטותיהם. [ה] **רמב"ם** (שם פ"ט ה"ג). ובפירוש המשניות (פ"ג מ"ג) כתב הרמב"ם, שכל מה שנאמר בכל הלכות אלו 'חזר' אין הכוונה שיודעים שחזר אותו העוף בעצמו, שאם כן אין שם הפסד כל עיקר, אלא הכוונה שאין ידוע מי חזר, ואפשר שהוא עוף אחר ואפשר שהוא הראשון בעצמו שחזר לחבורתו. כסף משנה. [ו] **רמב"ם** (שם פ"ט ה"ד). [ז] **פירוש** שפרח מהשלישית לרביעית וכן הלאה, אבל לא פרח מראשונה ושניה כלום, שהללו דינם במיתה, וההלכה היא [ראה רמב"ם (שם פ"ו ה"א) הובא להלן] שאם פרח אחד מהקינים המתות לכמה קינים אחרות ימותו כולם. מהר"י קורקוס. [ח] **רמב"ם** (שם פ"ט ה"ה). [ט] **רמב"ם** (שם פ"ו ה"א). וכתב הלחם משנה, שטעם זה אינו שייך אלא כשיניר אותם שבכך לא יהיו כקבוע, שבזה אומרים כל הפורש מרוב הוא פורש והם מותרים, ואף שמתחילה כשהן במקום הקביעות נדחו, מכל מקום אומרים אין בעלי חיים נדחין, אך כשלקחן ממקום הקביעות והקריבם אז ודאי כל קבוע כמחצה על מחצה, ואם הקריב לא הורצה, וכן מוכח בגמרא (זבחים עג:), ואף שהרמב"ם סתם הדברים ולא ביאר, היינו משום שסמך על המבין, אך מכל מקום סתם הדברים יותר מדאי. [י] וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (פ"ג מ"ד), שהגוזל הפורח שנמצא עכשיו עם החטאת והעולה הוא עצמו פסול, אך אינו פוסל כנגדו, מפני שהעולה והחטאת ידועים, ועם איזה מהם שימצא יקרב ויהיה פסול. וכתב מהר"י קורקוס (שם פ"ט ה"ו), שהרמב"ם בזה לשיטתו שסובר (שם פ"ח ה"ג-ד) שמקריבים גם את הפסול. והרמב"ם פירש, שמדובר כשנתערב רק בעולות או רק בחטאות ולכן אינו פוסל כנגדו. אך המפרש (ד"ה קן) כתב, שמדובר שאין יודעים איזו חטאת ואיזו עולה, ולכן כל השלשה ימותו. [יא] כיון שלפני כן פירש שמדובר שנתערב בחטאות ידועות או בעולות ידועות, לכן הוצרך לבאר שכאן אינו ידוע מהיכן פרח אם מחטאות או מעולות, וזה דוחק שאין זה דומה למקרה שברישא, אבל לפי דברי המפרש מיושב, כי הכל מדובר במקרה אחד. מהר"י קורקוס. [יב] **רמב"ם** (שם פ"ט ה"ז). [יג] **רמב"ם** (שם פ"ט ה"ז). והחידוש הוא, שאין לתלות שעולה שבאה לאמצעיים חזרה לעולות וחטאת שבאה לאמצעיים חזרה לחטאות. מהר"י קורקוס.

פניני הלכה

פרק שני

כג:

נדר צדקה ומת אם מחויבים היורשים ליתן

במשנה מבואר שאשה יולדת שהתחייבה להביא חטאת ועולה, והביאה חטאתה בעודה בחיים, ומתה קודם שהביאה עולתה, היורשים חייבים להביא את עולתה. והביא הרא"ש (ד"ה אשה שהביאה), שבקידושין (יג:) נחלקו רב ושמואל ורבי יוחנן וריש לקיש אם דין זה הוא דווקא כשהאשה הפרישה את הקרבן בחייה, אבל אם מתה קודם שהפרישה אין היורשים מחויבים להפריש עבורה, שהחיוב היה מוטל על גופה ואין היורשים מחויבים בחובות אמם, ואף שירשו את נכסיה, החובות לא היו מוטלים על הנכסים שהרי 'שיעבודא לאו דאורייתא', דהיינו שמה שאמרו חכמים שנכסיו של אדם משועבדים לחובות שהוא חייב אין זה מדין תורה. או שגם כשהיא לא הפרישה מחויבים היורשים להביא את קרבנה, כיון ש'שיעבודא דאורייתא', שמדין תורה נכסיו של אדם ערבים לחובות שקיימים על גופו, ולפיכך יורשי נכסי אשה מחויבים להפריש מהנכסים את עולת אמם. ופסקו שם ששיעבודא דאורייתא, ולכך גם אם האשה לא הפרישה את הקרבן, היורשים מחויבים להפרישו.

והנה פסק הרמ"א (חו"מ סי' רנב ס"ג), מי שנשבע או נדר ליתן לפלוני כך וכך, ומת ולא נתן, יורשיו פטורים ואין בזה משום מצוה לקיים דברי המת. והקשה רעק"א (שו"ת קמא סי' קמו), מה בין זה לבין האשה שהתחייבה בעולה שיורשיה חייבים להביא הקרבן להלכה. ותירץ שהרמ"א הולך בזה לשיטתו, שפסק (יו"ד סי' רנח ס"ז) שהמקדיש לצדקה שטר חוב לא חל ההקדש מיד אלא צריך כתיבה ומסירה, ומבואר שלדעתו אין אומרים בצדקה שהאמירה לבד מחייבתו מדין אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, ולכן הנודר ואומר 'אתן לעניים' לא התחייב עדיין לתת ואינו חשוב כמתחייב בקנין, ואין עליו אלא חוב לשמור מוצא שפתיו, כמו חיוב לקיים שבועתו, ולכן אין היורשים מחויבים לקיים נדרו ושבועתו.

ובאמת הבית יוסף באבקת רוכל (שו"ת, סי' פג) כתב, שהנודר ליתן צדקה בעודו בחיים ומת, חייבים היורשים ליתן את הצדקה שהתחייב אביהם. והרמ"א (שו"ת, סי' מח ד"ה והשאלה השלישית) השיג על דבריו, וכתב שנדר הוא חיוב על גופו של הנודר כשאר המצוות שחייב לקיים, וכיון שמת ונעשה חפשי מן המצוות שוב אינו מחויב בדבר, וגם בניו אינם חייבים בנדרו, ואין זה חוב ממון על גופו שאז יש מקום לומר שנכסיו משתעבדים, וכפי שכתב גם הריב"ש (שו"ת, סי' שכח, שלה) לענין מי שמכר לחבירו דבר שלא בא עדיין לעולם, שנפסק להלכה (שו"ע חו"מ סי' רט ס"ד) שאין הקנין חל, ונתחייב המוכר בשבועה שיתן ללוקח את הדבר כשהוא יבוא לעולם, וכתב הריב"ש שוודאי שמחויב המוכר לקיים את שבועתו וליתן, אבל אם מת אין היורשים צריכים לקיים את שבועת אביהם, ששבועה אינה חוב ממון אלא חוב על גופו של הנשבע, ואין היורשים צריכים לקיימה. וכמו כן יש לומר בנודר לצדקה, שאין זה אלא חוב על גופו, ויורשיו אינם צריכים לקיים את נדרו, והסכים עמו מהר"ם פדאווה (בסוף התשובה שם).

ובקצות החושן (סי' לו סק"ג) כתב לבאר דברי הבית יוסף, שכיון שנפסק ששיעבודא דאורייתא, ובכל מצוה של ממון יש שיעבוד נכסים, כמו שמצינו לענין יולדת שאם מתה יורשיה מחויבים להפריש את עולתה, וכגון פדיון הבן שיש בו שיעבוד נכסים (בכורות מח.), ולפי זה יש שיעבוד נכסים בעיקר מצות צדקה דהיינו כשב"ד פוסקים ליתן או כשבא העני, ודעת הבית יוסף שהוא הדין גם בנודר לצדקה שגם זה נאמר בתורה, וכמו שדרשו (ר"ה ו.) מהנאמר (דברים כג כד) 'ועשית כאשר נדרת וגו' בפיך', 'בפיך' זו צדקה, ולפיכך גם בו יש שיעבוד נכסים, ומחויבים היורשים ליתנו מנכסי המת שהשתעבדו לנדרו. וביאר הקצות החושן שאין זה דומה לנשבע [שכתב הריב"ש שאם מת אין היורשים מחויבים לקיים שבועת אביהם], שבזה החיוב לקיים שבועתו הוא מצד איסור 'בל יחל דברו' (במדבר ל ג), ואינו מצוה שבממון, ועיקר מצותו היא כשנשבע להרע או להיטיב, שאוכל או שלא אוכל, ולכך אף אם נשבע ליתן ממון אין זה חיוב ממון אלא חיוב על גופו, וממונו לא נשתעבד לקיום המצוה, מה שאין כן צדקה שעיקרה מצוה שבממון כנלמד מ'בפיך', הרי היא כשאר מצוות שבממון הכתובים בתורה ונכסיו משתעבדים.

ועל פי זה כתב, שאף לדעת הרמ"א ושאר הפוסקים שבנודר לצדקה אין שיעבוד נכסים, ואין זה אלא כשאר נדרים ושבועות שהם חיוב על הגוף משום 'בל יחל' ואינו חיוב ממון, מכל מקום בעיקר מצות צדקה, דהיינו כשב"ד פוסקים ליתן צדקה ושאר חיובי צדקה שלא מכח מה שנודר בפיו, יש שיעבוד נכסים לכל הדעות, כיון שנתפרשה מצות צדקה בתורה והרי היא כשאר מצוות שבממון שנכסיו משתעבדים. ולכן אף מי שנשתטה, ב"ד פוסקים עליו צדקה (שו"ע שם סי' רנ סע"ו) כיון שנכסיו נשתעבדו למצוה, וכעין זה הסיק בנתיבות המשפט (שם סק"ה).

הבאת קן חובה ממין אחד

אין אדם מביא חובתו גוזל אחד תור ואחד בן יונה, אלא או שניהן תורין או שניהן בני יונה[יד].

אשה שהקריבה חטאתה ומתה

האשה שהביאה חטאתה ומתה, יביאו היורשים עולתה, אף על פי שלא הפרישה אותה מחיים כבר נשתעבדו נכסיה בקרבן, והשעבוד דין תורה הוא[טו].

פרק שלישי

נתערבו קן סתומה בקן סתומה ואינן שוות

היו שתי החובות הסתומות שנתערבו זו גדולה מזו, כגון שהיתה אחת ארבעה עופות והשנייה ששה, אם עשה הכל למעלה או עשה הכל למטה, מחצה פסול ומחצה כשר. עשה חציין למטה וחציין למעלה, אם אחר ששאל עשה כן, המועט כשר, ואם מדעתו עשה המרובה כשר[א].

כד.

נתערבו קינים סתומות והקריב מדעתו

זה הכלל כל שעשה הכהן מדעתו חציין למעלה וחציין למטה, ואי אפשר שלא יהיה משל אחד למעלה ולמטה, הרי זה המרובה כשר, הואיל ודבר ידוע שמקצת קרבנותיו למעלה ומקצתן למטה יהיו כל קרבנותיו כשרים[ב].

קינים מפורשים והקריב מדעתו

היו לפני הכהן חטאות ועולות, עשה שתיהן למעלה או שתיהן למטה, מחצה כשר ומחצה פסול[ג]. עשה חציין למעלה וחציין למטה ולא ידע אם החטאות הם שעשה למטה או העולות, הרי הכל פסול, שאני אומר העולות הם שעשה למטה והחטאות למעלה[ד].

קינים מפורשים וקן אחד סתום והקריב מדעתו

היו לפניו שלשה צבורי עופות, אחד חטאות ואחד עולות והאחד סתום חציו עולות וחציו חטאות ולא פירשו, אם עשה כולם למעלה או למטה, מחצה כשר ומחצה פסול[ה].

עשה חציין למעלה וחציין למטה, אין הכשר אלא הסתום בלבד שעשה חציו למעלה וחציו למטה, והוא מתחלק בין הבעלים ועולה לשניהן, שהרי הכהן אינו יודע לאיזה מהן פירש, ולאיזה מהן היה הסתום[ו], ושני הצבורין המפורשין פסולין, שהרי לא ידע איזה עשה למעלה ואיזה עשה למטה, ושמא העולה נעשית למטה והחטאת למעלה[ז].

נתערבה פרידה חטאת בקן סתומה

ראה לעיל (כג:).

כד:

נתערבה פרידה עולה בקן סתומה

ראה לעיל (שם).

אשה שנדרה קן כשתלד
לא פירשה נדרה ומין אחד

האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר. ילדה זכר מביאה ארבעה עופות, שנים לנדרה והן עולה, ושנים לחובתה משום לידה והן אחד עולה ואחד חטאת. נמצאת למד שהכהן צריך לעשות שלש פרידין למעלן ופרידה אחת למטן, טעה ועשה שתים למעלן ושתים למטן ולא נמלך, צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה למעלה[ח].

[יד] רמב"ם (שם פי"י ה"א). ובספרא (ויקרא פי"ח) למדוהו מהפסוק (ויקרא ה ז) 'שתי תורים או שני בני יונה וגו' אחד לחטאת ואחד לעולה', ממין שיביא חטאת יביא עולה. מהר"י קורקוס וכסף משנה. וראה עוד להלן (כד:) בדין אשה שנדרה קן כשתלד. [טו] רמב"ם (מחוסרי כפרה פ"א הי"ג). וכן כתב (מעשה הקרבנות פ"ג ה"ט) 'מי שמת והניח קרבנו עולה או שלמים, הרי יורשו מביאו וסומך עליו ומביא נסכיו'. אשה שהקריבה עולתה ומתה אין מקריבים חטאתה, כדין חטאת שמתו בעליה, ראה מש"כ הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ד ה"א) 'ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת אחר שכיפרו הבעלים, הרי אלו ימותו'. [א] רמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ט ה"ו). במשנתנו (פ"ג מ"א) אמרו 'במה דברים אמורים בכהן נמלך אבל בכהן שאינו נמלך' וכו', וביאר מהר"י קורקוס שמדברי הרמב"ם בפירושו למשנתינו [וכן לעיל (פ"א מ"ג)] עולה, שהחילוק בין נמלך לאינו נמלך אינו אלא כשאין הקינין שוים ועשה חציין למעלה וחציין למטה, שאם נמלך המועט כשר ואם אינו נמלך המרובה כשר, דהיינו שאם היה לאשה אחת ארבע ולאחרת שתים, ועשה הכהן שלש למעלה ושלש למטה ולא נמלך בה, הרי בהכרח שיש מהמרובה למעלה ולמטה ולכן כל עופותיה כשרים כי חולים שמהשלש שלמעלה השנים עולותיה, ומהשלש שלמטה שנים חטאותיה הואיל ולא נמלך בה ועשה חטאת ועולה כפי רצונו, אבל אם צריך לימלך בה רק המועט כשר שבעלת המועט אומרת שעולה שלה נבלעה במה שקרב למעלה וחטאת שלי נבלעה במה שקרב למטה. ועל דרך זה כתב בהלכותיו אלא ששינה כאן ופירש נמלך ששאל, ולא נמלך שעשה מדעתו. והראב"ד השיג, 'שאם עשה כל הפרידין שנתערבו חציין למעלה וחציין למטה מה לי אם שאל מה לי אם לא שאל, לעולם מחצה כשר ומחצה פסול, אלא שאם שאל אומרים לו אל תקריב מהן אלא כשיעור המועט ועשה אותן חציין למעלה וחציין למטה שאין מקריבין פסולין למזבח, ואם בא לעשות חטאת יותר אומרים לו שמא מן המועט היא וכבר עשית חטאתיה, וכן אם בא לעשות עולות אומרים לו שמא מן המועט הוא וכבר הקרבת עולותיה. אבל בשלא נמלך ועשה חציין למעלה וחציין למטה כשיעור המרובה כשר, שאפשר שעשה מהן חציין חטאות וחציין עולות, ולא שיעלה לה לחובותיה כולן, שהרי אינה יודעת כמה עשה משלה למעלה ולמטה וכמה עשה משל חברותיה, אלא שמביאה עם חברותיה בתנאי וכל מה שהוכשר בעשייתו יועיל לו עם תנאו וממעט בהשלמת חובתה'. וכתב מהר"י קורקוס, שהרמב"ם והראב"ד לשיטתם אם מקריב הכל כיון שיש לו חלק למעלה ולמטה, או שאין מקריב הפסול. [ב] רמב"ם (שם פ"ט ה"ז). [ג] וקשה איך מחצה כשר, הרי חטאת שנתערבה בעולה ימותו כולם. ותירץ הרמב"ם בפירושו למשנתנו, שמדובר שלא נתערבו אלא עמדו בפני עצמם, והקריב כל אחד בפני עצמו, אלא שטעה הכהן בהקרבתם, וכן כשהקריב חציין וחציין היה יודע בתחילה ועתה שכח ומסופק אם טעה או לא. מהר"י קורקוס וכסף משנה. עוד תירץ מהר"י קורקוס, שבאמת מדובר כשנתערבו ואף שדינם שימותו מכל מקום אם הקריב הורצה, ומדובר כאן שלא נמלך והקריב. [ד] רמב"ם (שם פ"ט ה"ט). [ה] רמב"ם (שם פ"ט ה"י). [ו] והיינו שאם היה יודע הכהן לאיזה מהבעלים פירש ולאיזה סתם, היה מתפרש גם הקן הסתום, שהרי הקינים מתפרשים או בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן, אבל כאן שלא ידע הכהן בעשייתו, עולים הם לשני הבעלים. וכתב המהר"י קורקוס, שלדעת הרמב"ם הכל נקבע על ידי הכהן שהוא פירש למי יהיה העולה ולמי החטאת וסתם האחת ואחר כך שכח למי פירש ולמי סתם, ומדובר שהיו שני בעלים ובזה אמר שמתחלקים הקינים לשניהם, שבזה שייך שפרידה אחת תהיה לזה ופרידה אחת לזה, אך אם היו שלשה בעלים לא שייך לחלק הקן. [ז] רמב"ם (שם פ"ט ה"א). גם כאן כוונת הרמב"ם הוא כפי שהוסבר לעיל, שמדובר שלא היה תערובת כלל, אלא טעה ושכח. או שמדובר באופן שנתערבו שדינם שימותו, מכל מקום אחר שהקריב הורצה. מהר"י קורקוס וכסף משנה. [ח] רמב"ם (שם פי"י ה"א).

פניני הלכה

ובחתם סופר (שו"ת, חו"מ סי' קיד) כתב בפשיטות, האומר אתן מנכסי כך וכך לעניים ומת, נדר נדר גדול לאלוקי ישראל ונשתעבדו נכסיו ומחויבים היורשים לשלם, ולא נחלק בזה אדם. והעיר בפתחי תשובה (חו"מ סי' ריב סק"ט) שתימה שלא הזכיר החת"ס שנחלקו בזה, כאמור לעיל.

פרק שלישי

כד:

שבועה לקיים את המצוה ועצה לקטן שהתגדל בימי הספירה

הפוסקים נחלקו בדינו של קטן שהגדיל בימי ספירת העומר, אם יכול לספור כל הימים בברכה, כיון שגם בקטנותו היה סופר, או שמא כיון שבקטנותו לא ספר בתורת מחויב במצוה, נמצא שאינו סופר מ"ט ימים 'תמימות', ודינו כדין מי שלא ספר באחד מהימים שאינו יכול לספור בברכה. בשערי תשובה (סי' תפט סק"ד) הביא דברי הברכי יוסף (סק"כ) בשם הפרי הארץ (ח"ג או"ח סי' א), שקטן שהגדיל בימי הספירה יספור בלי ברכה, וכתב השערי תשובה שזהו דווקא כשלא ספר בימים הראשונים כשהיה קטן, אבל אם לא החסיר שום יום בברכה, יכול להמשיך לספור בברכה, שימי הספירה שספר בקטנותו מצטרפים, וכן כתב המנחת חינוך (מצוה שו אות ו), אך בפרי הארץ (שם) מבואר שמה שספר בקטנותו בזמן שהיה פטור לא נחשב למצוה, ומוזהר בגדלותו על איסור ברכה לבטלה, וכעין זה כתב בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תקלט), ואכמ"ל בדברי הפוסקים.

בשו"ת קנין תורה בהלכה (ח"ד סי' ז) דן בדבר עצה שעל ידה יוכל הקטן לספור בברכה לכל הדעות, שהנה נחלקו הראשונים בענין הנשבע לקיים את המצוה, אם שבועתו שבועה גמורה היא ועובר על חילולה ב'לא יחל דברו' (במדבר ל ג). לדעת הר"ן (נדרים ח. ד"ה והלא) חלה שבועתו ועובר עליה ב'לא יחל' ורק לענין קרבן אינו מתחייב על שבועה זו, אך בגליון הש"ס (שם) הביא מלשון הרמב"ן (במדבר ל ג) שהנשבע לקיים את המצוה ולא קיים, אינו מתחייב בה משום שבועה לא לענין מלקות ולא לענין קרבן. והנה פסק הרמב"ם (נדרים פי"א ה"ד), שהמופלא הסמוך לאיש נדרו נדר. נמצא שלדעת הסוברים שהשבועה לקיים מצוה מחייבתו לקיים את המצוה מצד חיובי השבועה, אם כן יש עצה לקטן העומד להתגדל בימי העומר, שבליל שני של פסח יאמר קודם הספירה הראשונה 'הריני מקבל עלי בנדר לקיים מצות ספירת העומר בברכה כל ימי העומר עד ל'תמימות תהיינה''. ואז תועיל שבועתו מדין שבועת מופלא הסמוך לאיש להתחייב בספירת העומר בכל הימים, וכיון שחייב לברך מכח נדרו הרי הנדר ממשיך את החיוב לכל הימים, ומברך מדין 'תמימות'. והוסיף, שאם כנים דברים אלו יש לומר שאפילו בלא נדר מיוחד, לפי המבואר (יו"ד סי' ריד ס"א) שכל מנהג נחשב כנדר, אם כן הקטן שרגיל לספור, הרי זה כאילו קיבל עליו בנדר.

[**ואף** לדעת הסוברים ששבועה אינה חלה לקיים את המצוה, דן בקנין תורה בהלכה שאפשר שתחול השבועה בכולל, מתוך שהיא חלה על הימים שעד שיגדיל, שאז אינו מחויב בספירה, עיי"ש].

וכתב בקנין תורה בהלכה, שממשנתנו מוכח כדעת הרמב"ן ששבועה לקיים את המצוה אינה חלה לעבור עליה בלא יחל. שבמשנה מבואר שהאשה שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר, וילדה זכר, מביאה שתי קינים אחת לנדרה ואחת לחובתה. וקשה מנין לנו שנדרה היה להביא קן נוסף על חובתה, והרי אפשר שלא נדרה אלא לזרז עצמה להביא את הקן שמחויבת בו. ומוכח ששבועה אינה חלה לקיים את המצוה מדין לא יחל, ולכן מפרשים את כוונתה שהתכוונה להביא קן אחר מלבד זה שהיא חייבת בו.

שמחת אנשים ונשים בלידת זכר או נקבה

במשנה נתבאר דינה של אשה שאמרה 'הרי עלי קן כשאלד זכר', והיינו שמלבד הקן שהיא חייבת ללידתה שאחד מהן חטאת ואחד עולה, תקריב אחר לידתה עוד קן אחד לנדבה ששתיהן עולות. והביא בתפארת ישראל (פ"ג יכין אות לא) בשם התשב"ץ, שהטעם שדיברה המשנה בנודבת עולה כשתלד זכר, הוא משום שכן דרך העולם, שדרך הנשים לשמוח יותר כשיולדות זכר, שעל ידי זה יהיה לה חוטרא לידה (כתובות סד.) והיינו שתישען עליו לעת זקנותה, אבל באיש הוא להיפך, ששמח יותר כשתלד אשתו נקבה, וכמבואר בבבא בתרא (קמ:).

ועל פי זה דן בעל הקובץ תשובות (יסודו ח עמ' תנד) בדבר איש חרש הפטור מכל המצוות, שהיתה לו בת מאשתו הראשונה, והיה נשוי לאשה אחרת ועברו עשר שנים ולא ילדה, וביקש לגרשה ולישא אשה אחרת בת בנים, והיא אינה רוצה לקבל גט, ונשאל אם יכול לשאת אשה אחרת בעל כרחה. והנה כל איש החייב במצוות יכול לתבוע לגרש את אשתו אחר עשר שנים שלא ילדה, או שיתירו לו לישא אשה אחרת, כיון שהוא מצווה בפריה ורביה, אבל חרש זה אינו מצווה בפריה ורביה. אך יש לדון שיטען שרוצה בנים להיות לו כחוטרא לידו, שאין בזה חילוק בין איש לאשה, ובפרט שאינו שומע וצריך לעזרת בניו. אך לכאורה יש לומר, שכיון שיש לו בת מאשתו הראשונה אינו יכול לטעון שרוצה לישא בת בנים, שיוכל להשען על בתו זו בזקנותו. אמנם לפי דברי התשב"ץ הנ"ל יש לומר שאין שייך חוטרא לידה אלא בבן ולא בבת, שמטעם זה ביאר התשב"ץ שאין האשה שמחה אלא בבן זכר שיהיה לה לחוטרא לידה, וכך היא פשטות לשון הטור (אהע"ז סי' קנד) שבאה בטענה שחפצה לילד שיהיה לה בן שתשען עליו, ואם כן יכול הבעל לטעון שרוצה לישא בת בנים כדי שיהיה לו בן לחוטרא לידה, ואין די לו בבתו מאשתו הראשונה. ועיי"ש מה שדן עוד בכמה צדדים בנידון זה.

ובשו"ת לב אריה (סי' כה) נקט, שאין הבעל יכול לטעון כלל טענת רוצה אני חוטרא לידה, וטענת 'בעינא חוטרא לידה' היא טענה לאשה בלבד, שענין הטענה הוא שזקוקה למשענת לעת זקנתה, שהוא צורך שבטבע האשה שחוששת לכך מחמת חולשתה, ואין בטבעו של האיש שיהיה חושש לכך, וכמבואר בדברי התשב"ץ הנ"ל שהאשה שמחה בבן זכר שיהיה לה לחוטרא לידה, והאיש אינו חושש לכך ושמח יותר בנקבה. וכן הביא מדברי הרבה פוסקים שדנו לענין הבעל שיוכל לטעון שרוצה לקיים מצוות פרו ורבו, ולא הזכירו שיכול לטעון טענת חוטרא לידה.

ברכת הטוב והמטיב על לידת זכר דווקא

והנה בזית רענן (שו"ת ח"ב סי' ג) נשאל, אם יש לברך ברכת הטוב והמטיב בבניית בית הכנסת, והשיב שנראה שאין מקום לברכת הטוב והמטיב בבנין בית הכנסת ושאר הטבות רוחניות כיוצא בו, שברכה זו לא נתקנה אלא על הטבה גשמית שיש לאחרים שותפות עמו בה, משא"כ בבנין בית הכנסת שעיקרו נבנה לצורך מצוה, ומצות לאו ליהנות ניתנו. והטעם משום שעיקר הברכה נתקנה ביבנה על שניתנו הרוגי ביתר לקבורה, שזו טובה גשמית, וכן מברכים אותה על הגשמים שהם טובה גשמית, ואף כשילדה אשתו זכר מברך ברכה זו, כיון שהיא הטבה גשמית שיהיה לו חוטרא לידו היינו משענת לעת זקנותו,

שני מינים

במה דברים אמורים בשהביאה הארבעה ממין אחד, שהיו כולן תורין או בני יונה, אבל אם היו שתי תורין עם שני בני יונה ועשה שתים למעלה ושתים למטה[ט], צריכה להביא עוד תור ובן יונה ויעשה שתיהן למעלה כדי לצאת ידי חובתה. שאם עשה בתחילה שתי התורין למטה צריכה תור למעלה להשלים חובתה, ואם עשה שני בני היונה למטה, צריכה בן יונה למעלה להשלים חובתה, שאין אדם מביא חובתו גוזל אחד תור ואחד בן יונה, אלא או שניהן תורין או שניהן בני יונה[י].

פירשה נדרה ומין אחד

פירשה נדרה ואמרה לכהן אלו לנדרי ואלו לחובתי, ועשה אותם הכהן שתים למעלה ושתים למטה, ולא ידע איזה מהן עשה למעלה ואיזה מהן עשה למטה, צריכה להביא שלשה עופות, שנים לנדרה ואחד להשלים חובתה, ויעשו השנים למעלה שהרי פירשה נדרה ושמא שנים של נדרה נעשה למטה שהם פסולות[יא].

שני מינים

במה דברים אמורים בשהביאה הארבעה שפירשה נדרה בשנים מהן ממין אחד, אבל אם היו שני מינין תביא ארבעה אחרים, שנים ממין שפירשה בו נדרה יעשו לנדרה, ושנים מאיזה מין שתרצה יהיו לחובתה ויעשו אחד למעלה ואחד למטה[יב].

קבעה נדרה ומין אחד

קבעה נדרה ואמרה אם אלד זכר הרי עלי שתי תורים[יג], וילדה והביאה ארבעה עופות, שנים לנדרה ושנים לחובתה, ועשה שתים למעלה ושתים למטה, ולא ידע איזה נעשה למעלה ולא איזה נעשה למטה, וגם היא שכחה ולא ידעה באיזה מין קבעה נדרה אם בתורים או בבני יונה, הרי זו צריכה להביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה ויעשו ארבעתן למעלה, ותביא גוזל אחד להשלים חובתה ויעשה למעלה, שכבר עשה שתים למטה שהם חטאת[יד].

שני מינים

במה דברים אמורים בשהביאה הארבעה תחלה ממין אחד, אבל אם היו שני מינין, צריכה להביא ששה עופות, שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה, ותביא לחובתה שתי תורים או שני בני יונה להעשות אחד למעלה ואחד למטה[טו].

קבעה האשה נדרה ושכחה מה נתנה לכהן

וכן אם נתנתם לכהן ושכחה מה נתנה לו, והלך הכהן ועשה ואינו יודע היכן עשה אם הכל למעלה או הכל למטה, או מחצה למעלה ומחצה למטה, הרי זו תביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה, ותביא שתי תורים או שני בני יונה לחובתה[טז].

קבעה חובתה וקבעה נדרה

קבעה חובתה וקבעה נדרה, ושכחה במה קבעה, ואפשר שחובתה כבש לעולה ופרידה אחת תור או בן יונה לחטאת, לפיכך תביא ששה פרידין, ארבע לנדרה ושתים לחובתה, ועוד תביא חטאת אחת בן יונה או תור עם הכבש, נמצאת שהביאה שבעה עופות [וכבש][יז].

[ט] וכתב הראב"ד, שלא ידע הכהן איזה מין עשה למטה ואיזה מין עשה למעלה, שאם היה יודע איזה מין עשה למטה צריכה להביא רק עוד אחד מאותו המין לעשותו למעלה. וכתב מהר"י קורקוס שהוא פשוט, והרמב"ם כללו במה שכתב לעיל 'שאם עשה בתחילה שתי התורים למטה' וכו'. [י] רמב"ם (שם). וכתב מהר"י קורקוס, שנמצא שלשיטת הרמב"ם הכהן טעה בדין שהיה סבור שאפשר להקריב חטאת ממין אחד ועולה ממין אחר. אך רש"י (זבחים סז: ד"ה עשה כולן) פירש, שידוע שהכהן עשה השתי תורים אחד למעלה ואחד למטה, וכן בשני בני יונה, כי ידע הכהן שאינו קרב אלא ממין אחד אלא שטעה שהיה סבור ששתי הקינין חובה עליה, שמא יולדת בזוב היתה והוזקקה לקן לידה וקן זיבה, ויצאה ידי חובת קן חובה שהוא קרב ראשון, אבל צריכה קן אחר לנדרה. ולדעת רש"י, אם טעה והקריב שתי תורים למעלה ושני בני יונה למטה או להיפך וכסברת הרמב"ם, הדין הוא שאחת ודאי עלתה לה לנדרה, וצריכה עולה אחרת מאותו המין לנדרה, ועולה ממין החטאות לחובתה. ואם אינו יודע מה הקריב עולות ומה הקריב חטאות, הפסידה הכל וצריכה להביא ארבעה פרידין. ולדעת הרמב"ם אם הקריב תור ובן יונה למעלה וכן למטה וכסברת רש"י, אינו חייב אלא פרידה אחת עולה לנדרו מאיזה מין שירצה, שלדעת הרמב"ם אין קפידא שהראשונה דווקא לחובה והאחרונה לנדר, אלא מחשבים כל מה שקרב וכל מה שחייבת ומכשירים מה שאפשר לחובה או לנדר ומשלים החסר. [יא] רמב"ם (שם פ"ח ה"ג). וכתב מהר"י קורקוס, שגם כאן נחלקו רש"י והרמב"ם לשיטתם, שלהרמב"ם מדובר שיודעת מה שפירשה אלא שאינה יודעת מה עשה למעלה, ומביאה ג' ממין אחד ועושה אחד למטה ושתים למעלה. אך רש"י (שם ד"ה פירשה) פירש, שפירשה ושכחה מה פירשה, ועשה הכהן כל מין חציו למעלה וחציו למטה וסבר ששניהם חובה, ולכן מביאה ג' פרידין למעלה, אחד ממין הארבעה כיון שזה שלמטה נפסל, ועוד קן אחד ממין אחר לצאת מספק מה שפירשה לנדרה, ולכן שלשתן למעלה כי כולן לנדרה. [יב] רמב"ם (שם). וביאר המהר"י קורקוס, שגם בזה יש חילוק בין שיטת רש"י להרמב"ם, שלהרמב"ם כל הארבעה שעשה בתחילה אין עולים לה, משום שאפשר שעשה החובה למעלה והנדר למטה, וצריכה להביא מהמין שפירשה לנדרה שנפסל כיון שעשאו למטה, וגם המין שעשה לעולה צריכה להביא מספק, כיון שאינה יודעת מאיזה מין היה העולה שתעשה החטאת כמותה, ושמא עשה הראשונות המין שפירשה לנדרה וכיון שהיו ראשונות עלו לחובתה, ואין זה המין שפירשה לחובתה, ולכן צריכה להביא שנים מהמין שפירשה לנדרה ויעשו למעלה, ועוד שנים מהמין שפירשה לחובתה, ויעשה אחד למעלה ואחד למטה. אולם לדעת רש"י יהיו כל הארבעה שתביא עולות, כי הקן הראשון עלה ודאי לחובתה, ונדרה שאינה יודעת מה שפירשה ואינה יודעת מה שקרב אחרון, שאם עשה התורים באחרונה, עלה לה תור אחד לנדרה וצריכה עוד תור ועוד שני בני יונה שמא על זה פירשה נדרה, ואם עשה הבני יונה באחרונה ועלה לה בן יונה אחד לנדרה, צריכה עוד בן יונה ועוד שתי תורים שמא על זה פירשה נדרה. לפיכך תביא שתי תורים ושני בני יונה כולן עולות, מפני שכולן באין לספק נדרה. [יג] ההבדל בין פירשה נדרה לקבעה נדרה הוא, שפירשה היינו שאמרה בשעת הבאת נדרה וחובתה שקן זה יהיה לנדרה וקן זה לחובתה, וקבעה נדרה היינו שאמרה בשעת הנדר הרי עלי קן ממין פלוני, וכאן מדובר ששכחה איזה מין נדרה וגם הכהן שכח היכן עשה הנדר. רמב"ם בפירוש משנתנו. מהר"י קורקוס. [יד] רמב"ם (שם פ"ח ה"ג). וכתב המהר"י קורקוס, שבפשוטו מדובר שהאשה אינה יודעת איזה מין היו ארבעה אלו, משום שאם יודעת איזה הביאה אי אפשר להסתפק איזה מין נדרה, שהרי הביאה מה שנדרה, וכן מבואר ברמב"ם בפירושו למשנתנו. אמנם הראב"ד כתב שדברי הרמב"ם מבולבלים ולא מסודרים ולא מתוקנים וצריכים הצע גדול. ובמהר"י קורקוס ביאר, שהוקשה לו מדוע מביאה רק אחד לעולה להשלים חובתה, והרי אינה יודעת איזה מין היה החטאת, ואם תביא תור שמא היה החטאת בן יונה וכן להיפך, לכן מפרש בדברי הרמב"ם שהאשה יודעת איזה מין הביאה, ומשנה הגירסא בדבריו שהגוזל שמביאה לחובתה אין זה עולה אלא חטאת, ופירוש ההלכה כך הוא, שאם הביאה, בדרך משל, תורים ונסתפקה שמא קבעה נדרה בבני יונה ונתנה לכהן תורים שלא כדין, ולכן לנדרה צריכה להביא שתי תורים ושני בני יונה כי שמא הביאה מהמין האחר, ואף אם הביאה ממין זה שמא עשה אותם הכהן למטה, ולחובתה צריכה להביא רק תור אחד ממה נפשך, משום שאם מה שעשה הכהן למעלה היה נדרה, אם כן צריכה להביא רק קן בני יונה מספק שמא קבעה נדרה על בני יונה, ואם כן התורים שמביאה עתה ונעשים למעלה עולים לחובתה, וצריכה להביא רק עוד תור לחטאת שיעשנה הכהן למטה, ואם מה שעשה הכהן למעלה היה חובתה אם כן קיימה כבר חובתה בתורים הראשונים וצריכה להביא רק עוד תור אחד לחטאת. וכתב שלפי זה שיודעת איזה מין הביאה, אם כן יכולה להביא לחובתה איזה מין שתרצה, כי המין שיודעת שהיא הביאה אותו אומרים שהוא המין שהיא נדרה, ואם כן אם הביאה תורים, בדרך משל, ואומרים שגם קביעת הנדר היה על תורים, אם כן ממה נפשך אם מה שעשה למעלה היה לנדרה הרי קיים נדרה, יכולה להביא תור לחטאת והב' תורים שמביאה לעולה יעלה אחד מהם לחובתה, ויכולה להביא בן יונה לחטאת והב' בני יונה שמביא לעולה יעלה אחד מהם לחובתה, ואם מה שעשה למטה היה לנדרה, יכולה להביא תור לחטאת ויצטרף לתור שהביאה בתחילה שעולה לחובתה, ויכולה להביא בן יונה לחטאת ויצטרף לב' הבני יונה שמביאה עכשיו, שהרי אינם נצרכים לנדרה משום שאנו אומרים שנדרה היה מן התורים, וכן להיפך. [טו] רמב"ם (שם). וראה מהר"י קורקוס שגם בציור של קבעה נדרה פירש רש"י (זבחים סז: ד"ה קבעה) באופן אחר לשיטתו, שקבעה נדרה היינו שקבעה שתביא נדרה עם חובתה, ופירשה נדרה ואינה יודעת מה פירשה. [טז] רמב"ם (שם). [יז] רמב"ם (שם פ"ח ה"ד). וכתב המהר"י קורקוס שציור זה לא הוזכר במשנתנו, אלא שהוקשה להרמב"ם על סיפא של המשנה שנחלקו תנא קמא ובן עזאי באופן שנתנתם לכהן ואינה יודעת מה נתנה ועשה הכהן ואינו יודע מה עשה, שלתנא קמא צריכה להביא ד' פרידין לנדרה וב' לחובתה וחטאת אחת, ולבן עזאי ב' חטאות, וקשה מה צריכה להביא עוד חטאת, והרי מביאה את נדרה וחובתה כשם שהיתה צריכה להביא מתחילה. ולכן פירש שמדובר באופן שקבעה גם חובתה ולא ידעה מה קבעה, ולכן צריכה להביא עוד חטאת מספק, ולכן כתב שצריכה להביא גם כבש מספק שמא קבעתה לחטאת.

פניני הלכה

ודווקא בבן זכר שייכת הטבה זו, כיון שאין רשות אחרים עליו, ויוכל לשמשו בזקנותו כרצונו. ומה שמברכים 'הטוב והמטיב' אפילו כשיש לו כבר כמה בנים, הוא על דרך מה שכתב הרא"ה (כתובות סה. ד"ה אלא בגלה) שאף טענת 'בעינא חוטרא לידה' יכולה האשה לטעון גם אם יש לה בנים מאיש אחר, שאומרת שאינה יודעת איזה יכשר (ע"פ קהלת יא ו, ראה יבמות סב:), ואף הראשונים החולקים על הרא"ה, לא חלקו עליו אלא לענין שאינה יכולה לטעון טענת 'חוטרא לידה' בכדי לכפות את בעלה לגרשה אלא כשהיא טענה מעולה, אבל לענין 'הטוב והמטיב' ודאי יש הטבה גשמית ושמחה כשיש לו עוד בנים, גם אם כבר יש לו בנים אחרים. ומבואר בדברי הזית רענן שנקט בפשיטות שהשמחה בלידת בנים זכרים לחוטרא לידה היא גם באיש ולא רק באשה.

ובאמת בשארית ישראל (מינלצברג, אהע"ז סי' כא) הביא בשם התורת יקותיאל, שנקט שעיקר טענת 'חוטרא לידה' שייכת גם באיש, שאף הוא צריך לבנים להשען עליהם בזקנותו, אלא שאינו יכול לכפות את האשה לגרשה או לישא אשה אחרת אחר תקנת רבינו גרשום שלא לגרש אשה בעל כרחה ולא לישא עליה אשה אחרת, שדווקא באשה שאינה נענשת על פרו ורבו מקבלים את טענתה להתגרש כדי שיהיו לה בנים, שקרוב הדבר לבוא לידי מבוקשה ע"י גט, שתינשא לאחר ויהיו לה בנים ממנו. אבל באיש אנו חוששים שמא יש בידיו עון המונע ממנו פרי בטן, וא"כ אף מאחרת לא יזכה להבנות, ולכן אין לכוף אותה מספק, כיון שהמניעה שלא ילדה בודאי ממנו היא ולא ממנה.

כה.

חזרות וסתירות בספרי השו"ת

בשו"ת אור גדול (סי' ד אות ז) דן בסתירה בדברי הרשב"א לענין עבד שחלה ואחר כך ברח, וכתב שהדברים מתמיהים שדבריו סותרים זה לזה, וכתב במוסגר שבאמת מצינו כיוצא בזה כמה פעמים בדברי הראשונים שבילדותם סברו כן ובזקנותם חזרו בהם, וא"כ אפשר שבאמת דבריו סותרים. ובמחצית השקל (סי' תמז ס"ק מה ד"ה והכלל) הקשה סתירה בדברי הרשב"א, ונקט שאם דבריו אינם בתשובה אחת אלא בשתי תשובות, אין קושיה בסתירה זו.

ובתפארת יצחק שעל ספר הזכרון למהר"י טייב (עמ' פו) כתב, שהרגיל בחיבורי הרדב"ז יראה שהדבר שכיח ומצוי פעמים הרבה שהרדב"ז משנה מדותיו וחוזר בו, ויש מקומות שהחליף הרדב"ז דבריו שלש פעמים בנושא אחד, ואין בזה תימה כלל, מאחר שהרדב"ז השיב תשובות לאלפים ממש במשך למעלה משמונים שנה, ומבואר במשנתנו שתלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם, ואם כן בילדותו שנה לנו הרדב"ז ז"ל כך ובזקנותו אחרת, ולא משום שכחה ח"ו, ולפיכך אין לבנות שום בנין ולהוציא מסקנות ותולדות מסתירות בדברי הרדב"ז.

ובקנאת סופרים על ספר המצוות (סוף שורש יא, ד"ה והנני מקדים) כתב, שאין להקשות על סתירות בדברי הרמב"ם מספר המצוות לספר משנה תורה, שאפשר שהוא משום שחזר בו ממה שהיה סבור קודם לכן, וכמו שמצינו כיוצא בזה בתלמוד 'הדר ביה פלוני מההיא', וכן דרך חכמים ונבונים אשר דעתם מתוספת עליהם כל זמן שמזקינים [ובאמת נמצא בכמה מקומות בפירוש המשניות לרמב"ם שהאחרונים תמהו על מה שכתב במהדורא קמא, ובהגלות כתב ידו של הרמב"ם שהגיהו כל ימיו נמצא שנטה קו על תיבות אלו ומחקם מחמת חזרה שחזר מהם, כגון במקוואות פ"ד מ"א, שמחק מה שתמהו עליו החתם סופר (שו"ת יו"ד סי' קלא ד"ה ואגב אומר) ושאר אחרונים בענין פשוטי כלי עץ].

העברת שוחט זקן ממשרתו ובדיקת הסכין על ידי תלמיד חכם

בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' קיח) נשאל, בדבר שוחט שעברו עליו שמונים שנה, וביקש רב העיר להעבירו ממשרתו כיון שהוא בחזקת מתעלף. ווהשיב שהנה מקור חומרא זו היא בדברי המרדכי (חולין רמז תקע"ט) בשם הלכות אלדד הדני, שהזכיר חומרא זו בין שאר החומרות שחידש בהלכות שחיטה, ועל כולם מסיק המרדכי שחומרא בעלמא הם ואין נוהגים כמותו. ועל כן אין לחוש לחומרא זו אך הפוסקים דנו בזה, בתבואות שור (סי' א ס"ק סד) הביא בשם האגור שכתב שבן שמונים לא ישחוט, וכתב שאף על פי שמקורו מהלכות אלדד הדני ואין אנחנו חוששים לאותם הלכות, מכל מקום החוש יוכיח שיש חשש בדבר, וכל שכן בדורות הללו שגברה החולשה ואפילו בפחות משמונים צריך דקדוק לפי ראות עיני המורה. ובשמלה חדשה (סל"ו) סתם, וכתב שזקן מופלג לא ישחוט כיון שידיו כבדים ועיניו קמות, והכל לפי מה שהוא אדם.

ובשו"ת מאיר נתיבים (סי' עו, הובא בפתחי תשובה ס"ק יב) כתב, שראוי לתקן שעכ"פ משבעים שנה ואילך לא ישחוט שום אדם אף שמרגיש עדיין והוא בכחו, כדי שלא לחלק בדבר, וגם עד שבעים שנה צריך המורה להשגיח על השו"ב הבאים בימים, לנסותם לפרקים ולראות אם עודם מרגישים, כי קרוב הדבר שהתקלקלו והם בעצמם אינם מרגישים שידיהם רותתים. וכן כתב היד אפרים (יפה ללבלב בנספח הסו"ע אות ד) שלעת הזקנה יוכל להיות שיתהפכו החושים בזמן מה ברפיון ידים, ואינו מרגיש בעצמו כי בנפשו הוא.

אך במנחת יעקב (ס"ק נט) כתב, שאין למדין מן הכלל, וישנם זקנים שאין שום פגם בהרגשתם ולא שום פסול בשחיטתם, ובעל הדרישת הזאב העיד על זקנו בעל מחבר ספר זבח שמואל שהיה זקן בן פ"ה שנה ושחט עד שמונה ימים לפני מותו, כי היה בשכלו ובכחו עד יום מותו. ובבית יעקב (סי' נח, הובא בבאר היטב ס"ק מ) כתב, שהכל לפי מה שהוא

פניני הלכה

אדם, שאם הוא תש כח לא ישחוט אפילו מבן חמישים שנה, עיי"ש. ומכל מקום צריך זהירות ובדיקות רבות בדבר, וכמו שהעיד במאיר נתיבים (שם, הובא ביד אפרים על הרמ"א שם ס"ה), שראה הרבה שוחטים שהיו סבורים שהם מרגישים, והיו ידיהם רותתים, והראה להם עין בעין, ונשבעו שלא הרגישו בעצמם כלל והחזיקו לו טובה ופסקו לשחוט.

ובשו"ת באר משה (ירושלמיסקי, כבוד חכמים סי' ד) כתב בדרך צחות מוסר לשובי"ם שאינם מראים את הסכין לחכם לפני השחיטה ואומרים שאין בזמננו דין תלמיד חכם [כדעת האגודה (חולין סי' כג) ומהרי"ל (שו"ת סי' סז) ומהרי"ו (סי' קסג) ומהרי"ק (שורש קסג)], ובעיקר אומנות הבדיקה והרגשת הסכין הוא מחזיק את עצמו ליותר בקי ורגיל, וחושב בדעתו שבכל עת הוא מוסיף והולך בידיעתו כזקן ורגיל, ואוחז החבל בשני ראשיו. וטחו עיניהם להבין ולהשכיל דברי רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' אות פט), שצריך הרבה ישוב הדעת לבדיקת הסכין ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב.

והרי במשנתנו שנינו שרק זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת יותר עליהם, שנאמר (איוב יב יב) 'בישישים חכמה', אבל זקני עמי הארץ ככל שמזקינים דעתם מטורפת עליהן. ואם כן אותם שאינם מראים הסכין לחכמים מטעם שאין ת"ח בזמננו, תמוה מדוע לגבי עצמם חושבים שבכל עת מוסיפים ידיעה בהרגשה ובדיקה, הרי הדעת מתיישבת יותר רק בתלמידי חכמים, ואם החכמים אינם ת"ח מדוע לא יחששו אולי הם בכלל עמי הארץ אשר כל זמן שמזקינים פוחת והולך מהם יישוב הדעת הנחוץ לבדיקת הסכין.

ובזה פירש הכתוב (במדבר כד ה) 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל', על פי דברי חז"ל בכמה מקומות שההמון עם מכונה בשם יעקב ותלמידי חכמים בשם ישראל, וזהו שאמר ש'אהליך' והם העוסקים בזבחים שהם ריח ניחוח מלשון 'מור ואהלות' (ראה סנהדרין קה:), ובכללם גם השובי"ם העוסקים בשחיטת חולין שאף בה יש דמיון לשחיטת קדשים (ראה שו"ת נמה לדק או"ח סי' כא), הם יחזיקו עצמם בשם 'יעקב' כההמון העם, ויראו לנפשם אולי בתוספת הימים ניטל מהם חוש ההרגשה הצריך הרבה יישוב הדעת. ולאותם הנושאים דגל התורה ויושבים בד' אמות של הלכה ב'משכנותיך' יחזיקו בשם 'ישראל' שהם תלמידי חכמים, היפך דברי השובי"ם המהפכים הסדר.

מפתחות פניני הלכה

תמצית הדף

תמצית הסוגיות,
ערוכים בשפה קלה ובהירה
לסיכום ולשינון דפי הש"ס

פרק ראשון - חטאת העוף

דף כב

א. חטאת העוף נעשית למטה מחוט הסיקרא [-שהיה באמצע גובה המזבח[א], דכתיב 'והזה מדם החטאת על קיר המזבח, והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח', ודרשו (זבחים סד:) שיתן על קיר שהנשאר בדם ימצה מאליו אל יסוד המזבח דהיינו קיר התחתון. ואין לפרש שימצא אח"כ את הדמים על היסוד, דכתיב 'יִמָּצֵה' ולא 'יַמְצֶה'[ב]]. **חטאת בהמה נעשית למעלה מחוט הסיקרא** [דכתיב 'קרנות המזבח']. **עולת העוף נעשית**[ג] **למעלה מחוט הסיקרא** [דכתיב 'ומלק את ראשו והקטיר'[ד], מה הקטרה בראש המזבח אף מליקה בראשו, ואף המיצוי דרשו מדכתיב 'והקטיר ונמצה' וכי לאחר שהקטיר ממצה, אלא ללמד מה הקטרה בראש המזבח אף מיצוי בראש המזבח[ה]]. **עולת בהמה נעשית למטה מחוט הסיקרא**[ו] [דכתיב 'על יסוד מזבח העולה', שדם העולה למטה במקום היסוד[ז]]. **שינה בזה ובזה**[ח] **פסול** [כדדרשינן בת"כ 'ואם האכל יאכל וגו' לא ירצה וכו', אין לי אלא וכו' מנין וכו' והנתנין למעלה שנתנן למטה והניתנין למטה שנתנן למעלה ת"ל 'לא יחשב''[ט]].

סדר קינין, של חובה דהיינו של זב וזבה ונזיר טמא [בין דל בין עשיר], ויולדת וטומאת מקדש וקדשיו ושמיעת קול וביטוי שפתים ומצורע [בדלות], מביאין שני תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, ומתפרשות או בלקיחת בעלים[י], ואם לא קבעו הבעלים בשעת לקיחה מתפרשות בעשיית כהן[יא] וכשיעשה אחת חטאת ממילא תקבע חברתה לעולה. **של נדבה**, כשאמר 'הרי עלי קן', מביא ב' תורין או ב' בני יונה לעולה, אבל אם אמר 'הרי עלי פרידה אחת' מביא אחת[יב].

איזהו **נדר**, האומר 'הרי **עלי**[יג] עולה'[יד]. איזו **נדבה**, האומר 'הרי **זו** עולה'[טו]. מה בין נדרים לנדבות, שהנדרים אם מתו או נגנבו חייב **באחריותן** [דכתיב 'ונרצה לו לכפר עליו', את שעליו חייב באחריותן ולא נפטר עד שיתכפר[טז]], והנדבות אם מתו או נגנבו אין חייב באחריותן[יז] [אבל לענין בל תאחר ושאר הלכות קדשים אין בין זה לזה כלום[יח]].

ב. חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת, אפילו אחד ברבוא כולם ימותו[יט], שבכל אחת יש להסתפק שמא עולה היא ופסולה למטה, או שמא חטאת היא ופסולה למעלה, ואינו יכול להקריב בתחילה לפסול[כ].

חטאת שנתערבה בקן חובה[כא] סתומה, אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה, שאין יכול להקריב מג' אלו אלא אחת לחטאת, שאם היא מהמעורבת מוטב, ואם היה מהקן חובה הכהן קובעה עכשיו לחטאת. אבל אינו יכול להקריב העולה מפני תערובת החטאת. וכן אינו יכול להקריב שנים לחטאת, דשמא החטאת הראשונה היתה של הקן, וקבע בת זוגה לעולה, ויש כאן תערובת חטאת ועולה ושמא יקריב העולה. וכדי לצאת ידי חובתו יביא קן אחר אחד לחטאת ואחד לעולה. ואם הקן הראשון היה של אשה אחרת, יביאו שתיהן חטאת אחת, ויתנו שזו שעלתה החטאת הראשונה לחובתה נותנת חלקה בחטאת השניה לחברתה.

וכן עולה שנתערבה בקן חובה סתומה, אין כשר אלא כמנין עולה שבחובה, ולא יביאו אלא עולה אחת, ובעלת הקן תביא חטאת אחרת, ובין שתיהן יביאו עולה אחת ויתנו כדלעיל.

ודין זה שמביאין כמנין עולות שבחובה, נוהג בין שהחובה מרובה והנדבה [-העולה[כב]] מועטת, כגון שנתערבה עולה בד' קיני חובה, מקריב ד' עולות ולא יותר, שמא כל העולות היו מהקיני חובה, ומעתה הוקבעו כל האחרות לחטאת והרי עולה מעורבת בחטאת וימותו כולן[כג], בין שהנדבה מרובה וחובה מועטת[כד], כגון שנתערבו ג' עולות בקן אחת, אינו מקריב אלא עולה אחת, בין ששתיהן שוות, כגון ב' עולות בקן אחת.

ג. במה דברים אמורים, כשנתערבה חובה בנדבה, אבל כשנתערבה קן חובה זו בזו, **אחת לזו ואחת לזו** [-כגון קן סתומה לרחל שנתערבה בקן סתומה של לאה], מחצה כשר ומחצה פסול, דהיינו שמקריב הכהן אחד לעולה ואחד לחטאת, ואם הם של רחל הרי טוב, ואם אחת של זו ואחת של זו, הרי הקריב חטאת לזו ועולה לזו, ויביאו קן אחר ויתנו ביניהן. והשתים האחרות אינו יכול להקריב, שמא הקן הראשון היה משל שתיהן, ואותה של חטאת קבעה בת זוגה לעולה ואותה של עולה קבעה בת זוגה לחטאת, והרי חטאת ועולה מעורבין וימותו. **וכן שתים לזו ושתים לזו** הרי שמונה פרדים, יקריב הכהן שנים לעולה ושנים לחטאת, אם הם של אחת מוטב, ואם הם של שתים הרי עולה וחטאת לאחת ועולה וחטאת לאחת או ב' חטאות לזו וב' עולות לזו, ויביאו שני קינין בשותפות ויתנו. ואינו יכול להקריב יותר, שמא ב' החטאות לאחת ונקבעו שכנגדן לעולה, וב' העולות לזו ונקבעו שכנגדן לחטאת, וחטאת ועולה מעורבות יחד וימותו. **וכן שלש לזו ושלש לזו** הרי י"ב פרדין, ויקריב ג' לחטאת וג' לעולה. **אבל אם לא היו הקינין שוים**, אלא קן אחד שנתערב בב' או בג' או בי' או בק', או ב' קינין שנתערבו בג' או בי' או בק' או ג' קינין שנתערבו בי' או בק', או י' קינין שנתערבו בק', אינו כשר אלא המועט חציו לחטאת וחציו לעולה, שבין אם הם של אשה

(א) **דכתיב** 'והיתה הרשת עד חצי המזבח', ודרשו חז"ל (זבחים נג.) שתהיה מחיצה בין דמים העליונים לדמים התחתונים. רא"ש (ד"ה חטאת העוף). (ב) **רא"ש** (שם). והראב"ד פירש מדלא כתיב 'ימציא'. (ג) **לא** היה בה הזאה שמתיז מרחוק אלא מיצוי, משא"כ חטאת היתה אף בהתזה. (ד) **והרי** אין מקומה כאן, דלהלן כתיב 'והקטיר' ולא בא אלא להיקש. ראב"ד. (ה) **על** המזבח במקום הקטרה אי אפשר, שהרי כתיב 'ונמצה דמו על **קיר** המזבח', ואיכא למ"ד בקרן הסמוכה למקום הקטרה [הראב"ד פירש שהקרן עצמו ראויה להקטיר עליה בשעת הדחק], ואיכא למ"ד שאם עשה למטה מרגליו אפילו אמה אחת כשירה, שכשהוא עומד על הסובב יש אמה אחת עד חצי המזבח, וכמ"ד עושין מערכה ע"ג הסובב, ושפיר הוי מקום הקטרה. רא"ש (ד"ה עולת העוף). (ו) **ב'** מתנות שהן ארבע, אחת על קרן מזרחית צפונית, ואחת על קרן דרומית מערבית. ראב"ד. (ז) **ואמרו** (זבחים י:) דכתיב בחטאת 'הכהן המחטא **אותה**', אותה דמים למעלה, ואין דמה של אחר למעלה. רא"ש (ד"ה ועולת). (ח) **בחטאת** העוף שהיזה את דמה למעלה [אבל מליקה ומיצוי אמרינן (זבחים סג:) שכשירה בכל מקום], ובעולת עוף במליקה ומיצוי [שאין בה הזאה]. רא"ש (ד"ה ואם). (ט) **רא"ש** וראב"ד. ודינה בשריפה, דכתיב לגבי נותר 'ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא', כל שפסולו בקודש טעון שריפה. ראב"ד. (י) **ואם** שינה הכהן ועשה את החטאת עולה או את העולה חטאת פסולים, דדרשינן (יומא מא.) מדכתיב גבי יולדת '**ולקחה** שני תורים וגו' אחד לעולה ואחד לחטאת', שנקבעים בשעת לקיחתן. רא"ש וראב"ד. (יא) **דכתיב** גבי זב '**ועשה** אותם הכהן אחד חטאת ואחד עולה'. רא"ש ראב"ד. (יב) **דדרשינן** (זבחים סה.) 'והקריבו' אפילו פרידה אחת יביא. אבל לתודה ושלמים לא שייך להתנדב עוף, וכיון שלא התנדב כדרך המתנדבים לא אמר כלום, וכ"ש לחטאת שאין חטאת באה בנדבה. רא"ש. ואפילו בבהמה כשאמר 'הרי עלי כבש לקרבן' מביאו לעולה, שאין אתה רשאי למושכו להקל אלא להחמיר, והעולה חמורה מתודה ושלמים. ראב"ד. (יג) **כיון** שאמר 'עלי' כמו שטוען אותו על כתפיו והטיל על עצמו לחובה. רא"ש. (יד) **דכתיב** 'ונדריה **עליה**', וכתיב 'איש כי ידור נדר לה' וגו' לאסור אסר **על נפשו**'. רא"ש וראב"ד. וכל פרשת נדרים בלשון 'עלי'. ראב"ד. (טו) **דכתיב** בתרומת הלשכה 'אשר **ידבנו** לבו וגו' **וזאת** התרומה אשר תקחו מאתם'. רא"ש וראב"ד. וכל פרשת המשכן שהיא נדבה נכתבה בלשון הבאה, דכתיב 'כל נדיב לב הביאו חח ונזם', שאינו מחוסר הפרשה. רא"ש וראב"ד. ואילו בנדר כתיב 'לא תאחר **לשלמו**', ואם היה מזומן בידו או דבר הידוע היה לו לומר 'לא תאחר **להביאו**'. ראב"ד. (טז) **רא"ש** וראב"ד. (יז) **הא** דלא תני שהנדרים אינן באין אלא מן החולין והנדבות באים אף מן המעשר [ואין לתרץ שאכן תנא ושייר כיון דקתני 'אין בין' ולא שייך לומר תנא ושייר, כדמוכח בתענית (יג:)], תירץ ה"ר אלחנן שכיון שמדובר בקינין לא שייך לשנות 'והנדבות באות מן המעשר', כיון שאינן באות אלא עולות ואין מביאים עולות מן המעשר, כדדריש בספרי. ואף שמשנתנו שנויה במגילה ושם איירי בכל הקרבנות. [אבל אין לתרץ משום שאין הדבר פסוק, שפעמים שאף דבר שבחובה בא מהמעשר, כדתנן (מנחות פא:) 'הרי עלי תודה מן המעשר ולחמה מן החולין' יביא, שהרי אף מה ששנתה המשנה שנדרים חייב באחריותן מצינו באומר 'הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו' שאם הקריבה בבית חוניו יצא (מנחות קט.), ופירשו שם שכיון שאמר על מנת נעשה כאומר הרי עלי עולה שלא אתחייב באחריותה]. רא"ש. (יח) **ראב"ד.** (יט) **בזבחים** שנתערבו אמרו שירעו עד שיסתאבו ויביא מדמי היפה שבהן ממין זה וממין זה, ויפסיד המותר מביתו, אבל עופות אין להם פדיון כדאיתא בפרק המנחות והנסכים, ודרשו לה בספרי מדכתיב 'ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך' בבהמה הכתוב מדבר. רא"ש וראב"ד. (כ) **ראב"ד.** (כא) **כגון** של זבה או יולדת או שאר מחוסרי כפרה שלא נתפרשו בלקיחתם ע"י הבעלים איזו לחטאת ואיזו לעולה, והרי הם מתפרשות בעשיית הכהן. ראב"ד. (כב) **שהעולה** באה בנדבה ולא החטאת. ועוד, שרוב העולות מתנדבין יותר ממה שמביאים בחובה. רא"ש. (כג) **ויביאו** עוד ד' חטאות ועולה, ואם היה של נשים הרבה יביאו יחד ויתנו. רא"ש. (כד) **הא** דלא קתני בין שהחובה מועטת **והחטאת** מועטת, א. ה"ה דהו"מ למתני' אלא משום שסיים עתה בדין עולה נקט לעולה. רא"ש. ב. לפי שהחטאת היא חובה לא יתכן לשומע להפריש בין חטאת לחובה. ראב"ד.

אחת יפה הקריב, ובין אם הוא של ב' נשים יפה הקריב. אבל אינו יכול להקריב יותר, שאם היו של ב' נשים הרי שנתערבו שכנגדן חטאת בעולה, ויקחו קינין אחרות להשלים לכל אחת על פי תנאי[כה]. בין **משם אחד** בין **משני שמות** [כמו שיבואר במשנה הבאה], בין מאשה אחת ובין משתי נשים.

ד. כיצד משם אחד, שניהם באים בשביל לידה, או שניהם משום זיבה. **שני שמות**, לידה וזיבה, ובאשה אחת כגון שהקדישה כל קן וקן בפני עצמו, שדינה שווה לב' קינין הבאים מב' נשים[כו], אבל אם הביאה ד' פרדות ולא פירשה כלום, אלא אמרה אלו שני קינין לב' לידות או לב' זיבות או ללידה וזיבה, יכול הכהן להקריב כולן, כיון שהם מתפרשות בעשיית הכהן, וכשמקריב שתים לחטאת יקבעו שתים אחרות לעולה, או שיקריב חטאת ועולה על חובה אחת וחטאת ועולה על חובה אחרת, שהכל תלוי בידו. **כיצד משתי נשים**, על זו לידה ועל זו לידה או על זו זיבה ועל זו זיבה דהיינו שם אחד, או על זו לידה ועל זו זיבה דהיינו ב' שמות.

לרבי יוסי שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב או שנשתתפו יחד במעות ולקחו ב' קינין, קביעות הקינין תלוי ביד הכהן[כז] והרי הכהן מחלקן קודם כפרה[כח].

פרק שני - קן סתומה

דף כג

א. קן סתומה שלא פירש 'זו לעולה וזו לחטאת'[כט], ופרח הגוזל והלך, בין שפרח לאויר, בין שפרח לבין המתות[ל], או שמת אחד מהן, יקח זוג לשני ויעשה אחד לחטאת ואחד לעולה, ואין אומרים שכיון שהוקבעו יחד ונאבד האחד ידחה אף חבירו. פרח לבין קינין סתומות העומדות ליקרב, פסול ליקרב במקום שפרח[לא], ופוסל אחר כנגדו ממקום שפרח[לב].

ב. כיצד, שתי נשים לזו ב' קינין ולזו ב' קינין וכולם סתומות, פרח גוזל אחד מזו לזו, נמצא מצד אחד ג' גוזלות ומצד שני ה' גוזלות, **מהשלשה הנשארים** אינו יכול להקריב אלא אחד חטאת ואחד עולה, שאם יעשה השלישי לחטאת יש לחשוש שמא הפורח למקום אחר עשוהו חטאת ונמצא מקריב ג' חטאות מב' קינין של אשה אחת, וכן אם יקריבנו עולה שמא יקריבו ג' עולות מב' קינין של אשה אחת[לג], **ומהחמשה הנשארים** מקריב ד' שתים לחטאת ושתים לעולה, ואם ארבעתם של אחד מה טוב, ואם אחד מהם מהפורח, יכול לעשותו עולה או חטאת כיון שבן זוגו אינו קרב. והחמישי אינו עושהו חטאת, שיש לחשוש שמא אחד מהעולות היה הפורח, ונמצא שמקריב משל זו ג' חטאות, ומטעם זה אין לעשותו עולה. נמצא שלבעלת הג' חסר גוזל אחד בודאי, וגוזל אחד בספק, ולבעלת הה' חסר גוזל אחד מספק. ומביאים קן אחר ביניהם אחד לחטאת ואחד לעולה, ובעלת ג' תתן דמי גוזל אחד, ובין שתיהן יתנו דמי גוזל אחד, ותאמר בעלת הה', אם הארבעה שהקרבתי כולם שלי, אותו גוזל של שנינו נתון לך במתנה, ואם הפורח היה אחד מהד', גוזל זה יהיה שלי[לד].

חזר ופרח אחד מהחמשה לבין השלשה ונמצאו כאן ד' וכאן ד', אבל אינו ידוע אם זה שפרח חזר או שפרח אחד מהחמשה, על כן פוסל ממקום שפרח קן אחד, ומקריב מכל ד' רק שתים אחד לחטאת ואחד לעולה, שאם יקריב עוד חטאת יש לחוש שאותו שפרח יקרב חטאת במקומו, נמצאו ג' חטאות מב' קינין, וכן עולה מטעם זה, ועל כן מקריב חטאת ועולה מאלו וחטאת ועולה מאלו, או ב' חטאות מאלו וב' עולות מאלו, והאחרים ימותו, ויביאו ב' קינין בשותפות, ויתנו שכל מה שחסר לאחת יהיה שלה באלו הב' קינים. ומעתה אפילו יחזור ויפרח אחד ויחזור אפילו כמה פעמים לא הפסידה כלום, כיון שאפילו אם כולם מעורבות יחד שנינו לעיל בפ"ק שחובה שנתערבה בחובה מחצה כשר ומחצה פסול ומקריב לכל אחת אחד לחטאת ואחד לעולה[לה].

ג. היה לאשה אחת קן אחת, ולשניה שתי קינין, ולשלישית שלש, ולרביעית ארבע, ולחמישית חמש, ולשישית שש, ולשביעית שבע, ופרח גוזל אחד מהראשונה לשניה, ומהשניה לשלישית ואין ידוע אם זהו הגוזל שפרח מן הראשונה לשניה או אחר, וכן פרח משלישית לרביעית עד השביעית, וחזר בדרך זו מהשביעית לששית עד לראשונה, הרי זה פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזרתו, נמצא **שלראשונה** מיד בפריחת הגוזל אין לה **כלום** [שאם הקריבו הקינין האחרות תחילה, אינה יכולה להקריב את הגוזל הנותר לחטאת, שמא הקריבו את הפורח לחטאת ונעשה הנותר עולה, וכן לא לעולה, שמא הקריבו את הפורח לעולה, ואף אין לה להקריב ראשונה לעולה, שא"כ יעשה הפורח חטאת ונמצא חטאת מעורבת בקינים אחרות ואינה יכולה להקריב אלא כמנין חטאות שבהן, ואם תקריב לחטאת, אינה יכולה להקריב בהם אלא כמנין עולות שבחובה]. וכן **השניה הפסידה קן אחד בפריחה** [שאם הקריבו האחרות אינה יכולה לעשות ב' חטאות, שמא הפורח נעשה חטאת וא"כ יהיו ג' חטאות, ואינה יכולה לעשות ב' עולות, שמא הפורח נעשה עולה וא"כ יהיו ג' עולות, ואם באה להקריב תחילה ב' חטאות, נמצא נקבע הפורח לעולה ופסל כל החטאות שבשאר הקינים, וכן אם תקריב ב' עולות, נמצא נקבע הפורח לחטאת ואינה יכולה להקריב אלא כמנין חטאות שבהן, ע"כ אינה מקריבה אלא חטאת ועולה[לו]. **וכן השלישית** הפסידה

(כה) **וכל** זה בכהן הבא לימלך בחכם, שנאמר לו כך וכך ראויות להקרבה והשאר למיתה, שאינו רשאי להקריב בתחילה לפסול. ראב"ד. (כו) **אף** שאשה שיש עליה ה' לידות ודאות יכולה להביא קרבן אחד ואוכלת בזבחים, הכא כיון שקבעה קן לדבר אחד אין יכולה לשנותו שהרי נקבע אחד לחטאת ואחד לעולה ואם תקריב שניהם לחטאת או לעולה תפסל. ראב"ד. (כז) **להו"א בגמ'** (עירובין לז.) משום שסבר שיש ברירה, ועל כן אף שקודם כפרה לא נודע להם איזה פרידה לכל אחת, כיון שהכהן בירר חלקם אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שזו פרידתו של זו וזו פרידתו של זו. **ולמסקנא** העמידו כשהתנו ביניהם, דהיינו שהתנו בשעת השיתוף שהכהן יהיה שליח שלהם לקבוע לכל אחת ואחת, והם ימחלו חלקן כל אחת לחברתה. רא"ש. (כח) **ראב"ד.** ודווקא כשנשתתפו במעות ולקחו קיניהם בעירוב, אבל אם לקחו קיניהם כל אחת בפני עצמה ועירבום, לא יועיל מה שיאמרו שיהיה תלוי החלוקה בדעת הכהן, כיון שכל קן נקבע בו אחת לחטאת ואחת לעולה, ואם יעשה קן אחד כולה חטאת או כולה עולה פסולה, ואפילו אם הם עצמם יחלקו אינו כלום, משא"כ כשנשתתפו במעות אין קן מיוחד לכל אחת לחובתה, וע"כ אין בהם קדושת חטאת או עולה עד שעת החלוקה, וכיון שתלו עצמם בחלוקת הכהן ומחלו זה לזה, אין כאן ספק עירוב. ראב"ד. (כט) **הוא** הדין בקן מפורשת וכשיודע איזה מהם נאבד [אבל כשאינו יודע הפסיד שתיהן. ראב"ד], והטעם שנקט 'סתומה', א. שלא יהיה צריך להאריך איזה נאבד. ב. משום הסיפא שפרח לבין הקריבות, שבמפורשת כבר שנינו לעיל בפ"ק. ג. לא מיבעיא קן מפורשת שאינם אגודים זה בזה שיקח זוג לשני, אלא אפילו בסתומה. וכל המשנה **'לא זו אף זו קתני'**, לא מיבעיא לאויר העולם שלא נדחו לגמרי, שהרי אם ילכד במצודה ימכרוהו לצרכי קינים, אלא אפילו פרח בין המתות שנדחה לגמרי, ולא מיבעיא זה שאפשר שיכירוהו, אלא אפילו מת יקח זוג לשני. והר"ז הלוי פירש, דמתני' **זו ואצ"ל זו**, שאם פרח לאויר יש לנו לחשוש שמא ילכדוהו וימכר לקינים ויקבע חבירו שכנגדו, ואין צריך לומר פרח לבין המתות שאין חשש זה, ואצ"ל מת ובטל מהעולם. (רא"ש). (ל) **כגון** שמתו בעליהן או שנתכפרו באחר. רא"ש. (לא) **אף** שיתכן שיקריבוהו, א. כיון שע"י נעדר אחד מלהקריב. ב. כיון שאין עולה לבעלים קרי ליה פסול [וכ"פ הראב"ד]. רא"ש. (לב) **רא"ש.** והראב"ד פירש במקום שנתערב בו. (לג) **היינו** אם יקריב תחילה מתערובת החמשה, אבל אם יקריב תחילה הג', אם עשו השלישי חטאת, שוב אין חטאת קרבה בתערובת החמשה, כיון שעי"ז נקבע הגוזל שכנגדו לעולה, והוי עולה שנתערבה בקיני חובה שאין קרב מהן אלא כמנין עולה שבחובה. וכן אם עשהו עולה נקבע הפורח לחטאת, ושוב אין עולה קרבה בתערובת הה' [אלא מקריב כמנין חטאת שבחובה], נמצא שמד' קינין לא יקרבו אלא ה' וג' ימותו, אבל אם מקריב מן הג' רק ב', יוכלו להקריב בה' ד', ונמצא ו' קרבים וב' אינם קרבים, ויש לנו למעט קדשים אף שמפסיד לבעלת הג' גוזל אחד. רא"ש. (לד) **רא"ש.** והראב"ד פירש המשנה באופן שהכהן כבר הקריב הכל, ואם עשה מהה' גוזלות ג' חטאות וב' עולות, יש לחשוש שמא אחת מהעולות של חברתה וצריכה עולה אחת, ואם עשה ג' עולות וב' חטאות יש לחשוש שמא אחת מהחטאות של חברתה וצריכה חטאת אחת, וכשהקריב מהג' ב' חטאות ועולה אחת צריכה להביא עולה אחת, ואם עשה ב' עולות וחטאת אחת צריכה חטאת אחת, כיון שאינה יודעת מה עשה מהגוזל שהלך, אך ממה שעשה ב' נפטרת ממה נפשך. וצריכה להביא ממה שעשתה אחת, כיון שאינה יודעת מה עשה בשל חברתה. (לה) רא"ש. (לו) **ואינו** עולה לה אלא גוזל אחד, דשמא מה שפרח מהראשונה לשניה קרב אצלה לחטאת או לעולה, נמצא שלא הקריבה אלא אחד. רא"ש.

קן אחד בפריחה, ואינה מקריבה אלא ב' חטאות וב' עולות מהטעם הנ"ל[לז], וכן **כולם** הפסידו קן אחד, חוץ **מהשביעית** שלא הפסידה כלום בשעה שפרח אליה גוזל אחד[לח].

ולאחר מכן שחזר הגוזל מהשביעית לשישית עד לראשונה, הפסידה השביעית קן אחד, וכן כל אחת ואחת, נמצא הראשונה והשניה אין להם כלום, והשלישית יש לה אחת, ולרביעית שתים, ולחמישית שלש, ולשישית ארבע.

פרח וחזר[לט], פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזרתו, נמצא שמעתה לשלישית ולרביעית אין כלום, ולחמישית יש לה אחת, ולשישית שתים, ולשביעית חמש, שהרי אין פוסל אצלה אלא כשפורח ממנה ולא כשפורח אליה.

פרח וחזר, פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזרתו, נמצא שמעתה לחמישית ולשישית אין כלום, ולשביעית יש ארבע, שבכל פעם שפרח ממנה נפסל קן אחד[מ]. ויש אומרים שבפריחה האחרונה לא הפסידה השביעית כלום, כיון שעכשיו לא שייך גזירה משום אחרים כיון שכל קודמיה מתות[מא].

ואם פרח מבין המתות דעלמא לכולן, הרי כולם ימותו[מב].

ד. קן סתומה [-שלא נתפרש איזו לחטאת ואיזו לעולה] וקן מפורשת [-שנתפרש זו לחטאת וזו לעולה], אם פרח גוזל אחד מהסתומה למפורשת ועל ידי זה נתבלבלה המפורשת ואינו מכיר איזו לחטאת ואיזו לעולה, הרי אלו ימותו, שהרי חטאת ועולה מעורבות יחד, ויקח זוג לשני שבקן סתומה. ואם חזר אחד מתוך השלשה לקן סתומה, או שפרח מתחילה מהקן המפורשת לקן סתומה ואינו מכיר הנשאר אם הוא חטאת או עולה, כולן ימותו, שהרי אינו יודע אם עולה נתערבה בקן סתומה ויקריב כמנין עולה שבחובה, או חטאת נתערבה בה ויקריב כמנין חטאת שבחובה.

ה. היו חטאות מצד אחד ועולה מצד אחד וקן סתומה באמצע, ופרח מהקן הסתומה אחד לכאן ואחד לכאן, לא הפסידו כלום, שהכהן יקבע לזו שפרחה למקום החטאות שיקריבו כולן לחטאת, וזו שפרחה למקום העולות שיקריבו כולן לעולה. חזר ופרח גוזל מכל צד לאמצע, או שפרח קן אחד לאמצע ואין ידוע אם פרח מצד אחד או מב' צדדים[מג], האמצעים ימותו, שכל אחת היא בספק חטאת ספק עולה[מד], ואלו[מה] שבצד החטאת יקרבו לחטאת, ואלו שבצד העולה יקרבו לעולה. חזר ופרח מהאמצע לצדדין[מו], כולם ימותו.

אין מביאין תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורים, דכתיב 'שני תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה' אבל לא תור ובן יונה אחד לחטאת ואחד לעולה[מז]. כיצד, אשה[מח] שהביאה תחילה חטאתה תור ואח"כ הביאה עולתה בן יונה, לכו"ע תכפול ותביא עולתה תור כמין החטאת[מט], ואם הביא תחילה עולתה תור ואח"כ הביאה חטאתה בן יונה[נ], **לת"ק** הכל הולך אחר החטאת אף שהביאתה באחרונה, דכתיב 'אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר' סמך כפרה לחטאת שהיא העיקר והכל הולך אחריה[נא]. **ולבן עזאי** הכל הולך אחר הראשון[נב].

האשה[נג] שהביאה **חטאתה** ומתה, יביאו יורשים עולתה, שעולה דורון היא וקרבה לאחר מיתה[נד]. הביאה **עולתה** ומתה, לא יביאו יורשים חטאתה, שאין כפרה למתים[נה], והלכה למשה מסיני היא שחטאת שמתו בעליה הולכת למיתה[נו].

פרק שלישי - במה דברים אמורים

דף כד

א. כל מה ששנינו בשני הפרקים הראשונים, היינו באופן שהכהן נמלך לפני החכם מה לעשות בקינין, ועתה בפרק זה הנידון הוא כשהכהן לא נמלך ועשה מדעתו.

הביאו לו **שתי** קיני חובה סתומה אחת לזו ואחת לזו, ועשה **כולן למעלה או כולן למטה**, מחצה כשר ומחצה פסול. שאם עשה כולן למעלה, נפסלו החטאות, וכל אחת צריכה להביא חטאת אחת ואינה צריכה להתנות, ואם עשה כולן למטה, נפסלו העולות, וכל אחת צריכה להביא עולה אחת ואינה צריכה להתנות.

עשה **חציו למעלה וחציו למטה**, מה שלמעלה חציו כשר וחציו פסול, ומה שלמטה חציו כשר וחציו פסול, וכלומר, שאי אפשר שיפסל יותר מחציו, כיון שאפילו אם קן של אחת קרב כולו למעלה ושל אחת כולו למטה לא נפסלו אלא עולה לזו וחטאת לזו, וכיון שיש להסתפק שמא לכל אחת הקריב אחד למעלה ואחד למטה, לכך יביאו קן, ויתנו שאם

(לז) **וגם** מהקרבות אין עולה לה גוזל אחד, שמא היה מהגוזל שפרח אליה. רא"ש. (לח) **שאפילו** אם אחד מאלו שהקריבה הוא הפורח, כיון שלא נקבע בן זוגו בכל הקינים, יכול להקריבו בין לחטאת ובין לעולה. אבל אינה מקריבה מתוך ט"ו הגוזלים אלא י"ד ואחד ישאר בלא הקרבה, שאינה יכולה להקריבו לחטאת, שמא קרבו ז' חטאות וו' עולות מעיקר הקינין, וכן לא לעולה שמא קרבו ז' עולות וו' חטאות, הלכך ימות, והרי היא מחוסרת חטאת או עולה אחת. והקשה **הר"ר יעקב מאורלני"ש**, כיון שהראשונה אין לה כלום, למה אין יכולה השניה להקריב קן אחד אף לאחר שחזר ופרח ממנה לראשונה, כיון שאצל הראשונה אינו מקריב כלל, וכן שלישית לא תפסיד כשפרח ממנה לשניה כיון שאין קרב ממנה כלום. **ותירץ**, שאין זה אלא משום גזירה, שיאמרו כמו כן שלא תפסיד הרביעית כשפרח ממנה לשלישית בחזרה. רא"ש. (לט) י"מ שלא פרח אלא משלישית, שהרי ראשונה ושניה אין להם כלום, ואם יפרח מהם הרי זה כפרח מבין המתות. ואינו, שכיון שאינו אלא מחמת הספק אינם חשובים כחטאות המתות, דהו"ל ספק ספיקא. רא"ש. (מ) **אך** אינו עולה לה אלא לקן אחד בודאי, והשלשה אחרים יש להסתפק שמא ג' גוזלות ממקום אחר, וג' גוזלות שלה קרבו חטאת או עולה. רא"ש. נמצא שהפסידה מספק שש קינין שמא לא עלו לחובתה שש חטאות ושש עולות. ראב"ד. ואף שקודמיה אין להם כלום, מפסידה כנ"ל משום גזירה. רא"ש. (מא) **ובכל** בעלי התערובת במשנה, מי שחייבת קרבן ודאי תביאנה לבדה, ומה שחייבת בספק תזדווג עם חברתה ויביאו יחד ויתנו. וכשאינה מוצאת לזווג לה אחרת, תביא כל העולות בספק ותתנה בעולת נדבה, ותביא חטאת **אחת** על כל הספיקות. רא"ש. (מב) **אבל** מאלו שמתות כאן מספק אינו נחשב מחטאות המתות, שהרי אינו אלא ספק ספיקא כמו שנתפרש לעיל. רא"ש. (מג) **ואף** אם יש רוב גוזלות בצד אחד, אין אומרים כל דפריש מרובא פריש ומשם באו ואם אותו הצד חטאות יקרבו חטאת ואם עולה יקרבו עולה, שאין אומרים בתערובת קדשים כל דפריש גזירה משום קבוע. ראב"ד. (מד) **רא"ש.** כגון שלא היו שוים בכל צד. והראב"ד הוסיף שאפילו ראינו שחזר מצד אחד והשני לא ראינו אם נתחבר עמו מאותו הצד, מ"מ ספיקו לחומרא, ואין אומרים ממקום שראינו את הראשון בא השני. (מה) **במשנה** לא הוזכר שהיה חטאת אחת או כמה חטאות, ואין בזה נפק"מ. (מו) **ולא** גרסינן 'או שפרח מהאמצע לצדדין', שהרי כבר שנינו ברישא שבאופן זה לא הפסיד כלום. והראב"ד פירש **חזר** לצד אחד ואין אנו יודעים לאיזה צד, **או שפרח** מן האמצעי לב' צדדים, וזו ואין צריך לומר זו. רא"ש. והוסיף הראב"ד דקמ"ל שאף שיש גוזלות מרובים מצד אחד אין תולים החזרה לצד המרובה. (מז) **רא"ש.** (מח) **נקט** דין זה באשה לרבותא אליבא דת"ק, שאף שביולדת שעולה קדמה אין הולכים אלא אחר החטאת. ועוד, שטעמו של בן עזאי נלמד מקרא דיולדת כדלהלן. ראב"ד. (מט) **ואם** העולה הראשונה קיימת שעדיין לא הקטירה תצא לבית השריפה. רא"ש. (נ) **משמע** שאם הביאה חטאת ממין עולתה יצאה ידי חובה אף שהקריבה עולתה תחילה. ואף שאמרו (פסחים נט.) זה בנה אב שכל החטאות קודמין לעולות הבאין עמהן, בדיעבד כשר. ומה שהוצרכו לומר (שם) שאני מצורע דרחמנא אמר **והעלה** שהעלה כבר, שמשמע שרק במצורע כשר בדיעבד, ה"ה שאר חטאות, ובמצורע צריך קרא משום דכתיב בה הויה 'זאת **תהיה** תורת המצורע' כדאיתא במנחות (יט. כז.). רא"ש. (נא) **ת"כ.** רא"ש. (נב) **הראב"ד** כתב שבן עזאי סבר שהראשון קודם כמו שהוא עיקר בכל מקום, וכמו שאמרו בברכות כל הקודם לפסוק קודם לברכה. וכן משום שביולדת הקדים עולה לחטאת. והרז"ה כתב שכולם מודים שצריך ללכת אחר **הראשון**, אלא שנחלקו מה הוא הראשון, חכמים סוברים שהראשון **בדין** הוא הראשון, והיינו החטאת שקודמת לעולה, ובן עזאי סבר שהולכים אחר הראשון **במעשה**, וכיון שהקדים העולה יביא החטאת ממין העולה. (נג) **ה"ה** בזכר כגון זב וזבה, אלא שכל הפרק מדבר באשה וכן הפרק דלעיל, לכך נקט באשה. ראב"ד. (נד) **בקידושין** (יג:) נחלקו בזה רב ושמואל ורבי יוחנן ור"ל, חד מוקי לה דווקא כשהפרישה מחיים, אבל אם לא הפרישה אינם חייבים, דשיעבודא לאו דאורייתא וכמלוה ע"פ דמי. וחד מוקי לה אפילו בלא הפרישה מחיים, דסבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי. רא"ש. (נה) **אף** שחטאת זו אינה באה לכפרה אלא להכשיר, מ"מ אינה באה לאחר מיתה. ראב"ד. (נו) **קשה**, שבת"כ תניא מנין שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה, ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה. **א. הר"ר יעקב מאורליינ"ש** תירץ, ששם מדובר בעוף, וגמירי שאין חטאת העוף מתה כיון שלא שייך בה ה' חטאות שמתות, שהרי אין בה תמורה [וכמו שאין חטאת ציבור מתה, ופירש רש"י כיון שאין ציבור מתים ולא שייך בהם חטאת שמתו בעליה]. וקשה שהרי סתם סיפרא ר"י, והוא סבר שיש תמורה

אני לא יצאתי ידי חובתי בחטאת ואת לא יצאת ידי חובתך בעולה, החטאת שלי ועולה שלך, ואם להיפך יהיו להיפך, ואם נפטרנו משתיהן, תהיה העולה נדבה והחטאת באה על הספק ואינה נאכלת.

וכן בהביאו לו **ארבע** קיני חובה סתומה, שתים לזו ושתים לזו, ועשה **כולן למעלה או כולן למטה**, מחצה כשר ומחצה פסול. שאם עשה כולן למעלה, נפסלו החטאות, וכל אחת צריכה להביא ב' חטאות, ואינה צריכה להתנות, ואם עשה כולן למטה, נפסלו העולות, וכל אחת צריכה להביא ב' עולות ואינה צריכה להתנות.

עשה **חציו למעלה וחציו למטה**, מה שלמעלה חציו כשר וחציו פסול, ומה שלמטה חציו כשר וחציו פסול, וכלומר, שאי אפשר שיפסל יותר מחציו, כיון שאפילו אם הקריב ב' קינין של אחת למעלה וב' קינין של אחת למטה, לא נפסל אלא ב' גוזלים לכל אחת, וכיון שיש להסתפק שמא הקריב לכל אחת ב' למעלה וב' למטה, יביאו ב' קינין, ויתנו שאם לאחת קרבו ב' עולות וחטאת אחת למעלה וחטאת אחת למטה, עתה יקרב עבורה חטאת אחת, ולשניה שקרב ב' חטאות ועולה אחת למטה, ועולה אחת למעלה, עתה יקרב עבורה עולה אחת[נז], ואם להיפך יהיה להיפך, ואם קרבו לאחת הכל למעלה ולשניה הכל למטה, עתה יקרב עבורה ב' חטאות ולחברתה ב' עולות, ואם להיפך יהיה להיפך, ואם קרב לכל אחת כדינה, תהיה העולה נדבה והחטאת באה על הספק ואינה נאכלת.

וכן בהביאו לו **ששה** קיני חובה סתומה, שלש לזו ושלש לזו, יהא הדין כמו בשתים וארבע, ויביאו ד'[נח] קינין ויתנו, שאם לאחת קרבו ג' עולות וב' חטאות למעלה וחטאת אחת למטה, עתה יקרב עבורה **ב' חטאות**, ולשניה שקרבו ג' חטאות וב' עולות למטה ועולה אחת למעלה, עתה יקרב עבורה **ב' עולות**, ואם להיפך יהיה להיפך, ואם לאחת קרב ג' עולות וחטאת אחת למעלה ולחברתה ג' חטאות ועולה אחת למטה, עתה יקרב לה **חטאת אחת**, ולחברתה **עולה אחת**, ואם להיפך יהיה להיפך, ואם לאחת עשו כולן למעלה ולאחת עשו כולן למטה, הרי שאחת צריכה ג' חטאות ואחת צריכה ג' עולות, ומיהו אינן יכולות להביא ג' חטאות על הספק, אלא מביאין רק ב' חטאות, שאין מביאים חטאת מספק אלא כדי להכשירה לאכול בקדשים[נט].

ב. היה לאחת קן אחת, ולאחת ב' קינין, ולאחת ג' קינין, ולאחת י' קינין, אם עשה כולן למעלה או עשה כולן למטה, לכל אחת מחצה כשר ומחצה פסול. עשה מחצה למעלה ומחצה למטה, כשר כמנין המרובה, כגון **אחת** לזו **ושתים** לזו, והקריב ג' פרידות למעלה וג' פרידות למטה, ד' פרידות כשרות [שהוא מנין המרובה שהביאה ב' קינין שהן ד' פרידות], **שאף אם היה קן של בעלת קן אחת כולו למעלה**, שנמצא שחטאת שלה נפסלה, מ"מ עולתה וכן עולת חברתה כשירה, ולמטה שעשו ב' חטאות של בעלת ב' קינין כשרים, ועולה אחת פסולה, נמצא שב' עולות וב' חטאות כשרות, וכן אם הוא להיפך נמצא שלבעלת קן אחת חסר עולה, ולבעלת ב' קינין חסר חטאת, ומביאות קן אחת בשותפות בתנאי, והחטאת אינה נאכלת. וכן **אחת** לזו **ושלשה** לזו ועשה ד' פרידות למעלה וד' למטה, אם עשה קן של בעלת קן אחת כולו למעלה נפסלה חטאתה, וב' עולות לבעלת ג' קינין כשרות, ולמטה ג' חטאות כשרות ועולה פסולה, ומביאים קן אחד בשותפות כנ"ל. וכן באחד ועשר, ואחד ומאה. וכן **שתים** לזו **ושלשה** לזו, ועשה ה' פרידות למעלה וה' למטה, אפילו אם הב' קינין של בעלת ב' קינין למעלה, ב' עולות כשירות וב' חטאות פסולות, והחמישית עולה של בעלת הג' קינין, ולמטה ג' חטאות כשרות וב' עולות פסולות, נמצא שצריכים להביא בשותפות ב' קינין. וכן **שתים ועשר** או **שתים ומאה**. וכן **עשר** לזו **ומאה** לזו.

זה הכלל, כל מקום שאתה יכול לחלק את הקינין שיהיה לאשה אחת הכל למעלה ולאשה אחת הכל למטה, אתה אומר מחצה כשר ומחצה פסול, אבל כשאינך יכול לחלק את הקינין כגון אחת ושלש, שעל כרחך של אשה אחת חלק למעלה וחלק למטה, אתה אומר כמנין המרובה כשר.

ג. נתערבו חטאת של זו ועולה של זו, שאם היה נמלך הכהן היו אומרים 'ימותו כולן', ולא נמלך אלא עשה כולן למעלה, מחצה כשר ומחצה פסול[ס]. עשה חציים למעלה וחציים למטה, שתיהן פסולות, שאני אומר הקריב החטאת למעלה ואת העולה למטה.

ד. רחל שהיתה צריכה עולה אחת ועוד קן אחד, ולאה היתה צריכה חטאת אחת ועוד קן אחד, ולקחו ג' קינין בשותפות, קן אחת פירשו עולה לרחל וחטאת ללאה, ועוד קן אחת הביאו סתומה, ועוד קן אחת פירשו זו לעולה וזו לחטאת ולא פירשו לשם מי יבוא קן זה, והיה צריך הכהן להקריב המפורשת עולה למעלה וחטאת למטה לשם מי שהיא, וכן את הסתומה אחת למעלה לשם עולה ואחת למטה לשם חטאת, וכן את העולה של רחל למעלה והחטאת של לאה למטה, אך הוא לא נמלך וחשב שכולן עולות והקריב את כולן למעלה או כולן למטה, מחצה כשר ומחצה פסול. הקריב כל קן בפני עצמו חציו למעלה וחציו למטה, אין כשר אלא הסתומה, שאותה שהקריב למעלה עלתה לשם עולה ואותה שהקריב למטה עלתה לשם חטאת, והיא מתחלקת בין שתיהן אחת יצאת ידי עולה ואחת יצאת ידי חטאת, ויביאו עוד קן אחד בשותפות ויתנו שהחטאת תעלה למי שעלתה בידה עולה והעולה למי שעלתה בידה חטאת. אבל שאר הקינין פסולים מספק, שמא הקריב כל קן החטאת למעלה והעולה למטה[סא].

ה. חטאת שנתערבה בקן חובה סתומה **שוה בשוה**, כגון ב' חטאות בקן סתומה או ד' חטאות בב' קינין, ועשאם חציין למעלה וחציין למטה, אין כשר אלא כמנין **החטאת** שבחובה, בב' חטאות שמא הקריב ב' החטאות למעלה וקן סתומה למטה, שאין כשר אלא חטאת שבה, ובד' חטאות שמא עשה כולן למעלה וב' קינין למטה, ואין כשר אלא חטאת שבה[סב]. ואם היתה **הקן חובה כפולה מהחטאת**, כגון שנתערבו ב' קיני חובה בב' חטאות, ועשה חציין למעלה וחציין למטה דהיינו ג' פרידות למעלה וג' למטה, מחצה כשר ומחצה פסול, שיש לחשוש שמא עשה ב' חטאות למעלה ונפסלו, והשלישית שעשה למעלה הרי היא עולה וכשרה, ולמטה עשה ב' חטאות כשרות ועולה אחת פסולה, נמצא חציה כשר וחציה פסול. ואם **החטאות כפולות מהקן חובה**, כגון ד' חטאות בקן סתומה, אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה, שאף אם הקריבו ג' חטאות למעלה ונפסלו, החטאת הרביעית שעשה למטה וכן חטאת של הקן חובה כשרות, והעולה של הקן פסולה. וכן הדין בכל הנ"ל בעולה שנתערבה בחובה, שאם הוא שוה בשוה אין כשר אלא כמנין **העולה** שבחובה, ואם הקן כפול מהעולה מחצה כשר ומחצה פסול, ואם העולה כפולה מהקן, אין כשר אלא כמנין עולות שבחובה.

לעוף [ועדיין אפשר לתרץ שאין ולד חטאת, וכן שלא עברה שנתה]. **ב. ר"י** אומר שגירסת הת"כ משובשת, שאיך למדו מקרא ד'אחד לחטאת ואחד לעולה' שיביאו חטאתה, כיון שבפסוק 'חטאת' נכתבה ראשונה, אלא כך צ"ל 'אחד לחטאת ואחד לעולה, שאם הביאה חטאתה ומתה מביאים יורשים עולתה. **יכול** שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה, ת"ל אחד לחטאת' וכו', דמשמע שחטאת תקדם לעולה. ואסמכתא בעלמא היא, שהרי ה' חטאות מתות מהלכה למשה מסיני. **ג. הריצב"א** תירץ, דלא אמרו חטאת שמתו בעליה למיתה אלא כשהפרישו מחיים, ובת"כ איירי כשלא הפרישה מחיים וכמ"ד שיעבודא דאורייתא. ומה שאמרו שיביאו יורשים חטאתה, אין הכוונה שיקריבו את החטאת, אלא שיקריבו מהדמים מה שמקריבים ממותר חטאת דהיינו עולה [כדין מפריש ב' חטאות שאחד קרבה עולה], ויליף לה מקרא 'אחד לחטאת ואחד לעולה' מה שראוי להביא בו חטאת יביא בדמיו עולה. רא"ש. [נז] **והעולה** המיותרת תהיה נדבה, והחטאת באה על הספק, וכן על הצד שכל אחד קרב כדינו שני העולות נדבה, והחטאת באה על הספק. [נח] **רא"ש.** עיין הערה הבאה. [נט] **רא"ש.** וכתב שמביאין ו' עולות. [ס] **בזבחים** (עג:) אמר רבא, שכיון שאמרו חכמים שלא להקריב אם הקריב אינו מרצה. והקשו עליו ממתני' כאן, ופירשו שמשנה זו סוברת כמ"ד בעלי חיים אינן נדחין, ורבא דיבר למ"ד בעלי חיים נדחין. רא"ש. [סא] **רא"ש.** אבל אם הקריב כולן יחד מחצה למעלה ומחצה למטה, אף הקן סתומה היא בספק, שמא כולה למטה או כולה למעלה ולא עלתה בידם כלום. [סב] **אבל** העולות פסולות שמא עשה כולם למטה, ואף אם עשה הקינין הסתומים למעלה, מכל מקום כשירות החטאות שעשה למטה.

ו. האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר[סג], **ילדה זכר** מביאה שתי קינין, אחת לנדרה ואחת לחובתה. ונותנת אותם לכהן, וצריך לעשותם ג' פרידין עולות למעלה[סד], ואחת לחטאת למטה. ואם לא עשה כן, אלא עשה שתים למעלה ושתים למטה[סה], נמצא שנפסל גוזל של עולה שעשאו למטה, וצריכה להביא גוזל אחר לעולה ויעשהו למעלה. וכל זה כשהב' קינין שהביאה היו ממין אחד דהיינו כולם תורים או כולם בני יונה, אבל אם הביאה הב' קינין מב' מינים, והכהן הקריב מכל מין אחד למעלה ואחד למטה, וסתמא הראשון עולה לה לחובתה והשני לנדרה, ואין ידוע איזה מין הקריב ראשון איזה מין קרב שני כדי שיפסל רק גוזל אחד, ועל כן צריכה להביא מב' מינין תור ובן יונה[סו], אחד לנדרה ואחד לנדבה.

אם בשעת נדרה אמרה 'הרי עלי קן תורים' או 'קן בני יונה' ושכחה מה פירשה, צריכה להביא לכהן ב' תורים וב' בני יונה. ואם נתנה לכהן ב' קינין של תורים או ב' קינין של בני יונה ועשה כל קן חציו למעלה וחציו למטה ונמצא שנפסלה עולה אחת, צריכה להביא ג' פרידין, אחד למה שנפסל, ועוד ב' פרידין ממין אחר, שאם היו הראשונים בני יונה תביא עתה תורין, ואם תורין תביא עתה בני יונה. ואם הביאה מב' מינין קן אחד תורים וקן אחד בני יונה, ואין ידוע אם הקן האחרון היה תורין שתצטרך להביא תור להשלים העולה שנפסלה וב' בני יונה, או שהיה בני יונה והיא צריכה להביא בן יונה וב' תורין, תביא עוד ד' פרידין.

אם בשעת נדרה קבעה שתביא נדרה עם חובתה [-שתקריב את נדרה שתים לעולה יחד עם העולה של חובתה] ממין אחד, **ושכחה ואינה יודעת מה פירשה,** והביאה ב' קינין ונתנה לכהן, ועשה חציו של כל קן למעלה וחציו למטה, אם היו הראשונים ממין אחד, צריכה להביא ה' פרידין לעולה, שהרי צריכה להביא ב' תורים וב' בני יונה לספק פירושה, ואם היה עושה כדין ג' עולות למעלה ואחד למטה, הרי שהיתה יוצאת ידי חובת מין אחד של נדרה, והיה עליה להביא עוד ג' פרידין, ב' פרידין ממין אחר לספק פירושה, ועוד אחד ממין עולת חובתה שהרי נדרה להביאם יחד, אך עתה שהקריבו גוזל אחד למטה ונפסל, נמצא שמה שהביא מתחילה לא עלה לה אותו המין, כיון שלא הביאה אלא עולה אחת עם עולת חובה, וע"כ צריכה להביא ה' פרידין, ג' פרידין ממין שהביאה מקודם, ועוד ב' פרידין ממין שני. ואם הביאה מתחילה מב' מינים ואינה יודעת מאיזה מין הביאו תחילה שהוא נקבע להיות מין חובתה, צריכה להביא שש, דהיינו עוד גוזל אחד לספק מין חובתה שצריכה להביאו עם נדרה, והעוף היתר יהיה לנדבה[סז]. נתנה[סח] אותם לכהן ואינה יודעת אם נתנה תורים או בני יונה או קן אחד תורים וקן אחד בני יונה, ואין הכהן יודע אם עשה כולן למעלה או כולן למטה או חציין למעלה וחציין למטה, לא יצאת אפילו ידי חובתה, שמא עשה כולם למעלה ואין כאן חטאת, או כולם למעלה ואין כאן עולה, ולכך צריכה להביא ד' פרידין לספק פירושה מב' מינין, ועוד ב' לעולת חובתה תור ובן יונה, שמא הראשונים כולם למטה, וכיון שהכל הולך אחר החטאת ואינה יודעת מאיזה מין היה שתביא עולה כנגדו, צריכה להביא מב' מינין, **ולחכמים** מביאה **חטאת אחת,** שמא הקריב כולן למעלה ולא עלתה לחטאת, ואם הוא ממין שהביאה עולתה שפיר, ואם הוא ממין אחר, סברו **חכמים** שהכל הולך אחר החטאת אף אם היא קריבה באחרונה, והיא קובעת את העולה, ואם הקריבה תחילה לעולה ממין אחר, אחד מהב' תורים או מהב' בני יונה יעלה לה עתה לעולת חובתה. **ולבן עזאי** הכל הולך אחר הראשון, ועל כן צריכה להביא ב' חטאות, כיון שאינה יודעת מאיזה מין הביאה עולת חובתה בתחילה, ושמא הקריבה הכל למעלה ועלתה לה לחובתה[סט].

דף כה

אמר **רבי יהושע,** זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה, כיצד, האיל בחייו קולו אחד, שיש לו כח לצעוק וכל הקולות שלו בענין אחד[ע], וכשהוא מת מוציא ז' קולות, ב' קרניו לב' חצוצרות[עא], ב' שוקיו לב' חלילים, עורו לתוף, מעיו [-הכרס הגדול[עב]] לנבלים, בני מעיו [-דקין[עג]] לעשות חבלים ונימין[עד] לכנורות. וי"א אף צמרו לעשות תכלת[עה], אף כאן אילו הביאה בתחילה ו' פרידין היתה יוצאת ידי חובתה, ועתה שהקריבה ואנו סבורים שכבר כיפרה הרי זו חייבת עוד קרבנות[עו].

רבי שמעון בן עקשיא אומר[עז], זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהם, שנאמר 'מסיר שפה לנאמנים[עח] וטעם זקנים יקח'[עט], אבל זקני תורה אינן כן, אלא כל זמן שהם מזקינין דעתם מתיישבת עליהם[פ], שנאמר 'בישישים חכמה[פא] ואורך ימים תבונה'.

(סג) **שהיו** הנשים נודרות להיות להם בן הגון ע"ש הכתוב 'מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי'. רא"ש [ע"פ יעיר קינו]. (סד) **שהרי** קן נדרה שתיהן עולות. רא"ש. (סה) **שהיה** סבור שילדה בזוב או שהיו עליה שתי לידות או שתי זיבות, שצריכה להביא ב' חטאות וב' עולות. רא"ש. (סו) **שאין** מביאין תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור. רא"ש. (סז) **רא"ש, רש"י** (זבחים סח.). (סח) **רש"י** (זבחים סח.) פי' בבא זו כהמשך לבבא הקודמת, שאף כאן איירי שקבעה את נדרה עם חובתה. והקשו התוס' (שם) שבחינם דחק לפרש כן. **רא"ש.** וכמו שפירש בשיטמ"ק (שם אות יח, עיין בהשמטות) **שצריכה להביא ד' פרידין לספק** פירושה, וב' פרידין לעולת חובתה שאינה יודעת אם יצאת ידי חובתה בראשונים, שמא היו למטה ואינה יודעת מאיזה מין היו. (סט) **וחטאות** הללו אינם נאכלות, שהרי באו על הספק, ושמא כבר הקריבה חטאתה ואין מליקתה מליקה. רש"י (זבחים סח.). רא"ש. (ע) **ראב"ד.** (עא) **א. לשיר הלוים,** ומה ששנינו (מנחות כח.) שהחצוצרות באות מעשת של כסף, היינו של כהנים, כדתנן (תמיד פ"ז) ושני כהנים עומדים על שולחן החלבים ושתי חצוצרות של כסף בידם [כן תירצו התוס' (זבחים סח. ד"ה כשהוא) בשם ר"ת]. **ב. לשופרות,** וכמו שאמרו (שבת לו.) שג' דברים נשתנו שמם, שופר חצוצרות [וכ"פ הרז"ה, והתוס' (שם) בתירוץ השני]. רא"ש. והראב"ד פירש, שכן דרך החצוצרות הארוכות להשמיע קול במחנה המלכים, כיון שקולם צלול וחזק. (עב) **תוספות.** (עג) **ראב"ד.** (עד) **תוספות.** (עה) **כיון** שרימוני תכלת שהיו על המעיל בין הפעמונים היו משמיעים קול [עיין בתוס' שפירש שהרימונים היו קשים, והקול היה נשמע כשהיו מקישים הפעמונים על הרימונים]. ורבי יהושע מנה אותם, משום שסבר שאין משמיעים קול אלא הפעמונים. רא"ש. ומהראב"ד משמע לפרש שהצמר לתכלת הוא אף מחיים, אלא שהי"א סברו לצרפו לז' שלאחר מיתה שיהיו שמונה. והרז"ה פירש שהכוונה למעיל עצמו שהיה כולו תכלת, ונחלקו משום שהמעיל עצמו לא היה משמיע קול אלא הרימונים התלוים בו, אף דכתיב ביה 'ונשמע קולו בבואו אל הקדש'. (עו) **ראב"ד.** (עז) **מה** ששנה מימרא זו כאן, **א.** אגב ששנה שכשמת קולו ז', שנה שזקני תורה כשמזקינים ובאים לידי תשות כח דעתם מתיישבת עליהם, בשונה מאחרים שבזמן הזה דעתן מטרפת עליהן. **ב.** משום שמסכת קינין היא פרפראות לחכמה וצריכה ישוב דעת, מסיים אותה במשנה זו. רא"ש. (עח) **היינו** שיורדים לאמתת הדבר ומכוונין אותו על אופניו, ומ"מ כשהם מזקינים מטפשים ומאבדים את מעלתם, מפני שאין להם זכות התורה שתעמוד להן בזקנותן. ראב"ד. (עט) **וקרא** בעם הארץ דכתיב [ד' פסוקים אח"כ] 'מסיר לב ראשי עם הארץ'. רא"ש. מדלא כתיב שם 'חכמים' הרי שמדבר בע"ה. ראב"ד. (פ) **מפני** זכות התורה שעומדת להן ונותנת להן אחרית ותקוה. והא דכתיב 'משיב חכמים אחור, ודעתם יסכל' בא להזכיר גבורתו של הקב"ה שאין חכמת אדם עומדת לנגדו, אבל אינם מטפשים מחמת זקנה מאליהן. וכדכתיב לאחר מכן 'בישישים חכמה וגו', עמו חכמה וגבורה לו עצה ותבונה' מי שהחכמה והגבורה והעצה והתבונה שלו, הוא נותן לישישים חכמה, לאורך ימים תבונה, ואין ישיש אלא זקן וחכם. ראב"ד. (פא) **ועל** כרחך מיירי בת"ת, דאילו בע"ה איזה חכמה יש בהם. רא"ש.

כפתור ופרח

לקט דברי דרוש,
הגות ומוסר,
מאוצרם המחכים של
גדולי הדורות זי"ע,
שהודפסו שלא על
סדר הש"ס

כב.

הטאת בהמה למעלן וכו' ועולת בהמה למטן

איתא בשם החידושי הרי"ם שאמר הטעם שקרבן חטאת בהמה למעלה מחוט הסיקרא ועולה למטה מחוט הסיקרא, משום שחטאת היא ענין בעל תשובה, ואמרו חז"ל (ברכות לד:) מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, לכן חטאת למעלה ועולה למטה.

(ליקוטי יהודה, ויקרא)

חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלן עולת העוף נעשית למעלן ועולת בהמה למטן

והטעם יש לומר בפשיטות, דהנה בהמה היה קרבנו של העשיר, וכשמביא עולה בנדבה לבו גס עליו, לכן אמרה תורה להקל בערכו ולזרוק דמה למטה, וכשמביא חטאת לבו נשבר בקרבו על חטאו אז זורקין את דמה למעלה. ולעומתו עוף הוא קרבן עני, וכשמביא לחטאת אין חידוש בדבר, שהרי מחויב הוא להביאו לכן דמה למטה, כשמביא עולה בנדבה, איש עני המביא נדבה למקדש חשיבות יתירה נודעת לו ולכן דמה למעלה.

(אמרי דעת, ויקרא)

כה.

אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה

כתיב (בראשית לז יב) 'וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם', ונראה לפרש, דהנה אחר קבלת התורה נוכל לעבוד את ה' בקיום המצות ולימוד התורה, אבל קודם קבלת התורה היה עיקר עבודה בשירים ותשבחות להשי"ת. והנה אנחנו מתפללים כשם שאנו אומרים לפניך שירה בעולם הזה כך נזכה לומר לפניך שירים ותשבחות לעולם הבא. והנה כתיב (איוב לה יא) 'מלפנו מבהמות הארץ', כי קודם קבלת התורה היו לומדים כל מדה טובה מבעלי חיים כדאיתא בעירובין (קב:) אילמלא לא נתנה התורה היינו לומדים צניעות מחתול וכו'. והנה אמרו חז"ל על הכבש א"ר יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה, נמצא כי הכבש אפילו לאחר מיתתו יש לו קול, ויכול כל אדם ללמוד מן הכבש לומר שירים ותשבחות להשי"ת בעולם הזה כשהוא חי, ויזכה אחר כך לומר שירים ותשבחות בעולם הבא. וזה שאמר הכתוב 'וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם', לרעות את עצמן בשירים ותשבחות לפני השי"ת אביהם שבשמים, בשכ"ם אותיות מכב"ש היינו ללמוד מן הכבש כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה שהוא רק בעל חי ולא מדבר, ומכל שכן מדבר כשהוא חי ועובד ה' בקול כמה וכמה קולות, ישיר כשהוא מת בעולם הבא לפני השי"ת.

(צמח דוד, בא)

אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה

איתא במדרש (שמו"ר מד א) מה הגפן היא חיה ונשענת על עצים מתים, כך ישראל הם חיים וקיימים ונשענים על המתים אלו האבות. וכן אתה מוצא כמה תפלות התפלל אליהו בהר הכרמל שתרד האש ולא נענה, אלא כיון שהזכיר את המתים ואמר 'ה' אלקי אברהם' וכו' (מלכים א' יח לו-לח) מיד נענה. ויש לומר שבדברי המדרש האלו ישנו חידוש גדול, שתפלתם של ישראל פועלת לא רק כאשר מדרגת האבות אצלם היא בבחינת חי, שאז מובן שהקב"ה יזכור להם זכות אבות, אלא גם כאשר מדרגת האבות אינה מאירה בגלוי אצלם, ולכאורה נראה שישראל נפרדים זה מזה, והם בבחינת כבש מת שלא שייך עליו שמירת הרועה, הנה גם אז הם חיים וקיימים, כי מהות כוחם הוא ענין נצחי, שנלקח מהאבות של כל ישראל ושל כל אחד מהם בפרט.

בזה יש לבאר הגמרא א"ר יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה, שזה שנעשה קולו שבעה שמורה על שבעה סוגים שונים בישראל, אין זה מכריח שמציאותם נפרדת אחד מהשני, כי חיותם נלקחת מקולו, מהקול החי של האבות שהם האבות של כל אחד מישראל, וכשם שאצל האבות היה קולו אחד לאבינו שבשמים, כך הוא גם בכל השבעה הקולות השונים, מה שנרגש בשבעה מדריגות שלהם בעבודת ה', הוא הענין של קול אחד לאבינו שבשמים, ואז גם כשהוא מת שהאבות אינם בחיים הנה קולו שבעה, בישראל יש שבעה חילוקי מדריגות שהם חיים וקיימים בזכות שנשענין על המתים אלו האבות.

(תהלים, אהל יוסף יצחק)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהן שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

ואין הכונה בכאן לומר שזקני תורה כל זמן שיזקינו תתרבה חכמתם, כי אפשר שאין כן, כי מאשר השכל צריך לכלים גשמיים אפשר שכאשר יפליג בזקנה ויפליגו הכלים להחליש יחלש גם הוא. ולכן לא אמר זה התנא חכמה מתוספת עליהם אע"פ שהוא כן בברייתא בפרק השואל. אבל אמר שדעתן מתיישבת עליהם, ופירושה שזקני תורה אשר בבחרותם הניחו תאוות העולם ובחרו הדרך הטובה, כל זמן שמזקינין דעתם מתיישבת עליהם, כלומר שהם מתפייסים יותר ודעתם נוחה במה שהסכימו עליו. והוא כי בבחרותם אע"פ שהסכימו לעזוב תאוות העולם ומותריו, אי אפשר שלא יניעם בחרותם לפעמים אליהם, ואף על פי ששכלם מנגד לזה ומונעם שלא יהיו נפתים אחריהם, אי אפשר שלא יתאוו עליהם בצד מה, ושתתישב דעתן עליהם לגמרי בהיותם בין שני הכחות המנגדים. אבל כל זמן שמזקינין והתאוות נחלשות, והדמיון רואה שכל מה שדמהו מעניני זה העולם דבר בטל ואבד וכלה ויכלה בין ידיו, אז אין השכל מנגד וחולק, ולפיכך דעתן מתיישבת, לפי שהם רואים בביאור שבחרו הטוב ושהסכימו עליו, ושכל מה שהנאוהו הוא מעניני העולם הזה דבר בטל ושאין לדאוג כלל במה שעזבוהו.

אבל לזקני עם הארץ יקרה ההפך, והוא שבבחרותם נפתים אחר תאוות העולם, ודעתם נוחה בעת ההיא ומתפייסת, ואינם חוששים למה שחולק השכל על זה, אבל כל זמן שמזקינים שהעולם נשמט מהם והם ממנו, הם רואים שכל מה שהתאוו ובחרו בימי בחרותם אפס ותהו ואך שקר נחלו, ומפני זה אין דעתם מתיישבת במה שהסכימו עליו. ועם כל זה מאשר לא למדו צדק והורגלו במנהגים רעים, אין לאל יד שכלם להטותם לגמרי מן הדרך ההיא אשר דרכו בה עד כה. ולזה כל זמן שמזקינים הם בין שני הדרכים לא ידעו דרך עמהם, וזהו מה שאמרו רז"ל דעתם מטרפת עליהם, והוא מלשון ספינה המטורפה בים, והיא הספינה אשר היא בלב ים וגלים מנגדים יניעוה לצדדים הפכיים, וקצרה יד החובלים להוליכה לדרך אחר, אבל לפעמים תתנועע אל רוח אחד ולפעמים אל הפכו. כן הוא ענין הנפתים אחר תאוות העולם הזה כל זמן שמזקינין, כי בבחרותם דעתם מתיישבת ובזקנותם מטרפת, לפי שמטבע הדמיון הוא שאינו מדמה אלא מה שהוא בין עיניו ואינו רואה בעתיד, והטוב אשר לפניו חושב שימשך תמיד ולא יפסק כלל.

(דרשות הר"ן, דרוש העשירי)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהם שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

יש לפרש מה שאמר בזקני ע"ה דעתן מטורפת עליהן ולא סתם דעתו מטורפת, וכן בתלמידי חכמים הוי ליה למימר סתם דעתו מתישבת. ונראה לפי מאי שאמרו חז"ל (שבת קיב:) אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם אם ראשונים וכו', לפי שהדורות הולכין ומתמעטין, וזה שאמר הכתוב (תהילים קמה ד) 'דור לדור ישבח מעשיך' שכל דור משבח מעשים טובים של הדור שלפניו לדורות הבאים אחריו, וכן הוא אומר (שם כב לב) 'זרע יעבדנו יסופר לה' לדור' וגו', אם כן בזקני תלמידי חכמים מן הסתם נקראו חכמים גדולים נגד חכמי הדור לאחריהן, לכך אמר שדעתן מתישבת עליהן שאפילו הם בעצמם נתוסף בהן חכמה, כמ"ש (שבת קנב.) שהחכמה נתוסף בהן, וכן גבי זקני ע"ה אמר דעתן מטורפת עליהן כלשון שאמרו שם נתוסף בהן טפשות, אבל לא נגד דור שלאחריהן.

(פנים יפות, קדושים)

זקני עם הארץ וכו' אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

דהנה יש בני אדם שבימי הנעורים מצד שכוחם חזק אזי אזרו חיל ללחום נגד התאוות, ובזקנותם מצד חלישות כוחם נופלים ח"ו לתאוות, וזהו מצד שבימי הנעורים אף שאזר חיל ללחום נגד התאוות אעפ"כ עדיין לא

כבש אותם לגמרי, וכן יש בני אדם שבנעוריהם אוהבים צדיקים וחסידים ולעת זקנותם האהבה הולכת ומתמוטטות, נמצא שהימים הראשונים ימי הנעורים היו טובים מימי הזקנה ומבישיים ימי הזקנה, ובאמת צריך האיש המשכיל לראות לשבר כח התאוות ולכבוש אותם לגמרי בימי הנעורים כל כך, עד שלא יהיה להם כח להתגבר עליו בימי הזקנה רק יהיו כולם שוים לטובה. זהו אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנותנו, רק הן כולן שוין לטובה בעבודות השי"ת ומלחמות ה' לנצח ולשבר כח התאוות ולכבוש אותם ולאהבת צדיקים וחסידים באמת.

ובזה יובן מאמר חז"ל זקני ע"ה כל זמן שמזקינין וכו' אבל זקני תורה אינו כן אלא כל זמן שמזקינין דעתן מתיישבת עליהן כי לכאורה הוא כפל הלשון, אלא כוונה כנ"ל פירוש אם הזקנה הוא מצד שקנה חכמה ע"ד זקן זה שקנה חכמה ולא מצד שנים, אלא שעדיין הוא רך בשנים ואעפ"כ יצדק עליו שם זקנה. וזהו זקני תלמידי חכמים פירוש שהשם זקנה הוא מצד חכמה והיינו שלוחם נגד התאוות ומשבר אותם לגמרי בימי הנעורים, אזי כל זמן שמזקינים גם כן בשנים כוחן יפה לכבוש התאוות, כי כבר חלש כח התאווה ע"י ששיבר אותן בימי הנעורים וכנ"ל, ובזה דעתן ורצונם שיש להם מכבר לכבוש התאוות מתיישבת עליהם.

(אהבת שלום, בא)

זקני עם הארץ וכו' אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

כלל זה אינו טבעי לפי חוקי הטבע, הזקנה מחלישה ומקהה את כושר ההתרכזות והזיכרון, בפרט תלמידי חכמים שתלמודם הנמרץ יומם ולילה התישה כוחם וזירזה את תהליך הזדקנותם, את הבנת מאמר זה אנו מוצאים בברכות (מ:) בוא וראה שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם, מידת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק, אבל הקב"ה אינו כן אלא מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק, שנאמר 'אם שמוע תשמע' אם שמוע בישן תשמע בחדש, כלי מלא מפרש רש"י אדם חכם, מכאן מה שדעתם של תלמידי חכמים מתיישבים עליהם ככל שמזקינים, זוהי המידה הנכונה של חסד מצד הקב"ה כלפי עושי רצונו.

(מבית אברהם, ח"א וארא)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתם מיטרפת עליהם שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

כתיב (ויקרא יט לב) 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן' בזוהר הקדוש לקום לעבודתו יתברך בימים הנעורים קודם השיבה, ויש לפרש סיום הפסוק כי זה הידור לימי הזקנה, כי באמת אם מקבל עול מנעוריו אחר כך בימי הזקנה וודאי מוסיף כח שזוכה לבינה ולזקנה שהוא קנין חכמה, וכמו שאמרו חז"ל שצדיקים שמזקינים מתישבים בקיום חזק, אבל אם יחסר בימי הנעורים אדרבא כל זמן שמזקינין מטפשין כו' וזהו שכתוב 'תקום', ועל ידי זה 'והדרת פני זקן' שיקבל הזקנה בהדרת פנים כנ"ל.

(שפת אמת, ליקוטים)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתם מיטרפת עליהם שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

כי התלמידי חכמים עודן בנערותן הם נותנין על לבן לחשוב בתכלית הבריאה, ועל דבר זה הם סובלים צער ויסורין כי עוזבים את כל תאוות העולם הזה ותענוגיו, בהעלותן על לבם בהאיך אנפין ניקום קדם מלכא בתפלה, וכי עם בטן מלאה מאכילה גסה, או בזה שיעבור עלינו כל הלילה בשינה היתכן זאת, ולכן בעת שהקערה עדיין עומדת לפניהם המה חושבים עצות האיך לסלק אותה מעיניהם, וכל זה מחמת בירור ידיעתם בגודל הרע הנצמח מתאוות העולם הזה וכשהולכין משלחנם עדיין הם רעבים, ועי"ז יכבה מהם יקודת אש התאוות מעט מעט, לכן כשהם באים לימי הזקנה אשר אז כבר נחלשו כל כלי החושים מלקבל רובי אכילה ושתיה ושינה, אזי המה באמת במנוחה ושמחה ומאירים בעבודתן והמה בריאים ועומדין בימי נערותן, יען שלהבת אש התאוות כבר חלף ועבר מהם והמה שקטים ושלוים ודעתם מתיישבת עליהם. אבל זקני עמי הארץ אינם כן, כי בנערותן עזבו את לבם אחר התאוה, ולכן גם בזקנותן לא סרה מהם כלל, אבל הכלים כבר נחלשו ושוב לא יכולין להשתמש בהם כפי תאוותן, אם כן הם תמיד ביגון ואנחה, כי אש התאוה בוער בקרבם ואין יכולים למלאות תאוותן, שוכבין על מטתן כל הלילה כהרגלתן אבל השינה פסקה מהם, ושפיר דעתן מטורפת עליהם.

(אמרי נועם, ליקוטים)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתם מיטרפת עליהם שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

כתיב 'הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא', יש לומר בדרך צחות, הנה חז"ל דרשו (ב"מ נט.) על עמיתו עם שאתך בתורה ובמצות, ולכאורה יש לעם הארץ יותר מה להוכיח, רק מכיון דדרשינן הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים (שם לא.), ולעם הארץ יען כל זמן שמזקינים דעתן מוטרפת עליהן, ואם לא ישמע בראשונה באחרונה בודאי לא ישמע, ויעבור על כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כן מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, רק לעמך שאתך בתורה ובמצות תוכיח אפילו מאה פעמים ולא תשא עליו עי"ז חטא, דיהיה דבר הנשמע לבסוף, כיון שתלמידי חכמים שמזדקנים דעתם מתיישבת וישמע.

(שארית מנחם, קדושים)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתם מיטרפת עליהן שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתן מתיישבת עליהם

ולכאורה הלא אמרו חז"ל אין זקן אלא מי שקנה חכמה והיינו תורה, ואיך שייך לומר זקני עם הארץ. אלא הכוונה בזקני עם הארץ לעם הארץ שהוא גם בבחינת זה קנה, היינו שלמד מעט תורה בעת זקנותו, ודרכם שבמעט תורה נעשה לבעל גאוה ומתהלך בדמיונו כצדיק גדול, וכל חבילות עונות שעשה בימי חלדו דומים בעיניו לזכיות, לא כן התלמיד חכם ככל שמזקין נוכח לדעת כי כל תורתו ומעשיו עד כה לאפס נחשבו, והוא בעיניו כאיש חוטא שלא עשה מצוה אחת כראוי מימיו. וזהו זקני עם הארץ, זקן שהיה מקודם עם הארץ כל זמן שמזקינין ולומדים עוד מעט ועוד מעט, דעתן מיטרפת עליהן להחשיב עצמם כצדיקים שראשם בשמים. לא כן זקני תורה דעתן מתיישבת עליהן, וכל זמן שמזקינין ומוסיפין חכמה, כך גם ענוותם ושברון לבם מעמיק יותר ויותר.

(אריה שאג, ח"א אות תש"ט)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהם שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתן מתיישבת עליהם

דסדר העולם כאשר מדברים עם עם הארץ משבח את אביו שהיה קצת מיושב כבן אדם, ועל זקנו אומר שלא היה אדם כלל, משא"כ אצל תלמידי חכמים כל מה שמספר על הדורות הקודמים מיישב אותם ומשבח אותם כצדיקים, אם אומר על אביו שהיה ירא אלקים הרי על זקנו יאמר שהיה צדיק תמים ולמעלה בקודש שריו ראשונים כמלאכיו וכו'. וזה הפירוש זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים, כל זמן שמדברים מזקניהם דעתם מטרפת עליהן, אומרים עליהם שלא היתה דעתם מיושבת עליהם כדעתנו הנאורה, משא"כ זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהם, היו מיושבים בדעתם וצדיקים במעשיהם.

(אהל משה, ליקוטים)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהן שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

מהר"י מפראג אמר דבר חידוש, וטרם שהתחיל להגיד בא איש אחד והקדים להגיד חידושו שחידש, ויאמר לו מהר"י לך משפט הבכורה, ושאלו אותו מה זאת, ענה להם כי זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתם מטורפת עליהם, וכל מה אשר יתאחר הדבר יהיה יותר בדעה מטורפת, לכן נחוץ לו להקדים הדבר, לא כן תלמידי חכמים שכל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם, לכן טוב לתלמיד חכם לומר חידושיו בזמן מאוחר כי אז יהיה טוב יותר.

(שיחת חולין של תלמידי חכמים, פ"ה)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהן שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

איתא בספר בית יעקב מר' יעקב עמדין על מאמר חז"ל (נדה ל:) שמשביעין הולד תהי צדיק ואל תהי רשע וכו', ונשמה שנתן בך טהורה אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני נוטלה ממך, וקשה דהא רואים שרשעים מאריכים ימים, ופירש דהכוונה הוא, דהנשמה שהיא חלק אלוקי ממעל אינה שוכנת אלא בגוף טהור ואינה סובלת טומאה, והבא לטמא פותחין לו שתוכל הנשמה הטהורה לצאת ממנו ונשאר רק עם הנפש הבהמית והיינו רשעים בחייהם קרויים מתים, משום שהנשמה הקדושה ניטלה ממנו, וזה שאומרים לו ואם לאו הריני נוטלה ממך פירוש נשמתך אבל הגוף נשאר בחיים.

ובזה יובן זקני עם הארץ כל זמן שמזקינין דעתן מוטרפת עליהן שנאמר 'מסיר שפה לנאמנים', ולכאורה אמאי נקראו עמי הארץ נאמנים, ולהנ"ל ניחא כיון שגם הם נשבעו קודם ביאתם לעולם שיהיו נאמנים על הפיקדון, וכיון שלא שמרו על השבועה מסיר הקב"ה מהם את הנשמה הטהורה שנשבעו עליה בשפה ברורה שיהיו נאמנים להחזיקם בטהרה, אמנם זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין דעתן מתיישבת עליהן, והקב"ה מוסיף להם נשמה יותר גדולה, כמו בשבת שנתוסף בה נשמה יתירה ותלמיד חכם בבחינת שבת כידוע, ומובא בראשית חכמה בשם הזוהר שאם זכה יתר יהבין ליה עוד ועוד עד יחידה וחיה.

(וחי בהם, אחרי)

ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינין דעתן מיטרפת עליהן שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם

וביאור הענין על יסוד מה שהורונו חז"ל שגדלותו של הרב תלויה בתלמידים, אם שואבים ממנו תורה מוסיף והולך בחכמה כמעין המתגבר, ואם אין שואלין ממנו ואין שואל ואין מבקש ממילא יבש המעין, והיינו דאמר רבי חנינא (תענית ז.) הרבה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכולם. וביסוד זה כתב בספר נטע שורק ופירש את המשנה זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מטרפת וכו' אבל זקני תורה אינם כן אלא כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהן, ופירש זקני היינו חכמים מורי העדה. וזה שאמר זקני עם הארץ פירוש הרבנים שבני קהלתם עמי הארץ ואינם דורשים תורה מרבם כל זמן שמזקינים דעתם מטרפת עליהם, והטעם כי אינם גדלים בתורה מחמת חסרון תלמידים והם עשויים לשכח תורתם וחכמתם, אבל זקני תורה מנהיגים של עדת בני תורה כל זמן שמזקינים דעתן מתישבת ע"י תלמידיהם ושומעי לקחם יותר מכולם וכנ"ל.

(תפוחי חיים, ליקוטים)